TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_1210_I**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Celotti
Pereg. Nic.

Opera
Vol. I.

1210

lli
Nic.

ua
VI.

10

Syntaxis

in libros universos

divinarum Scripturarum

labore et studio

P. N. C.

concinnata.

Quest'opera si è corretta, e rilavorata interamente nel nuovo metodo ecc.

Perlochè questo volume è interamente uno scarto.

Dono Pagani 17/4 82.

Pellegrino Nicolò Celotti

Quę vera esse perspexeris, tene, et Ecclesię Catholicę tribue:
quę falsa, respue, et mihi, qui homo sum, ignosce: quę dubia
crede, donec aut respuenda esse, aut vera esse, aut semper credenda
esse, vel ratio doceat, vel pręcipiat auctoritas. Intende igitur
in hęc, quę sequuntur, diligenter, et pie, et quantum potes.
Tales enim adjuvat deus. S. Augustinus l. de vera religione
cap. 10.

Principi Apostolorum
divo Petro
Ecclesię Christi Domini
primo, summo, et perpetuo
Hierarchę.

Scimus sanctum, et verum, qui habet clavem David:
qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit:
scimus, credimus, amamus, adoramus Dominum
nostrum IESUM CHRISTUM. Ille autem, SANCTE
PETRE, claves suas regni sui tradidit tibi.
Claves mirificas! quanti enim regni! Cum vero
divina omnia sub illis clavibus contineantur,
tum precipue sanctitas illa, et veritas, quę in
libris divinis asservatur, et custoditur. Propterea
enim qui clavem habet David, se dicit sanctum,
et verum: videlicet ut noverimus, quid primum
sit, atque potissimum, quod sub tuis clavibus divinitus
depositum debeamus postulare. Ego vero non iam
nunc adornaverim commentarios ullos ejus generis
quibus universe libri divini explanantur; sed clavem
David mihi efflagito, et bonis lectoribus, qui nostra
hęc non abnuerint legere, quibus intelligentia
facilis aperiatur omnium divinarum Scripturarum.
Quid sit hoc operis, Lector intelliget, qui oculos
sequenti pagina ad illa admovebit, quę ad eum
scribuntur. Nunc talem clavem rei tantę a
quonam postulem, nisi a te, o beatissime? Tibi enim
et successoribus tuę Cathedrę omnia subjacent, quę
nos cogitamus, nihil cęteroqui de nobis sufficientes,
tamquam de nobis. Quod si tu pie a me, ac fideliter
vocatus, nune per tuam fidem, per tuamque gratiam
me exaudis, erunt protinus hęc quę scribo et utilia,
et jucunda his omnibus, quorum te posuit Deus
summum et Hierarcham, et pastorem; tua enim
erunt, non mea. Tua utique, non mea sint,
quia neque ego esse uspiam meus volo, sed
totus tuus. Adesto igitur, et adjuva. Resigna
nunc tuis clavibus intelligentiam sacrarum Scripturarum,
aperies iisdem aliquando, cum summa dies vocabit.

Al Principe degli Appostoli
San Pietro
~~Primo~~ Sommo Perpetuo
Gerarca
della ~~Chiesa~~ Chiesa di
Cristo Signore.

Noi sappiamo il vero, e il santo, il quale
ha la chiave di David, onde apre, e nessun
chiude, chiude e nessuno apre; sappiamo,
crediamo, amiamo, adoriamo il nostro Signore
Gesù Cristo. Egli, o San Pietro, a voi ha date
le chiavi del regno suo, le grandi chiavi di
quel suo regno grande. Sotto di quelle chiavi
si contengono i tanti tesori di Dio, ma parti:
colarmente quella santità, e quella verità,
che i libri divini compone, e in essi viene
conservata, e custodita. Per cotal ragione
questi che ha la chiave di David e prendesi con
giustizia i titoli pregiosi di santo, e di verace:
di che ci avessimo ad intendere quel pregio si sia
quel primo fin'ora, che sotto alle vostre chiavi si
sia riposto a noi conviensi della vostra ~~tua~~ facoltà
aspettare, che c'arricchisca di bella grazia.
Io qui con queste mie carte non pre:
sento al pubblico veruno giusto comentario di sorte
alcuna con la mira di esporre pianamente veruno
dei libri divini. ma chiedo altri per grazia, che da
voi mi sia prestata quella vostra chiave, onde a cortesi uomini,
che non ricusano di leggere la operella, s'apra
una facile intelligenza per tutte le divine Scritture.
Qual siasi lo scopo di mia fatica, lo intenderà il
Leggitore da ciò che ad esso io scrivo e parlo alla
pagina seguente. Ora una chiave di tanto momento
a chi la ho a dimandare, se non a Voi o Beatissimo?
Altri, e all'autorità de' vostri successori soggiacciono le
cose tutte, che i nostri studj pensano, nulla per altro
bastando noi per noi come da per noi. Però se Voi
esaudite la mia fede, accompiendola di vostra grazia
potranno servire ad alcun vantaggio anche le mie
deboli applicazioni, o piacer a coloro tutti, de' quali
v'ha Iddio costituito sommo pastore e gerarca, perchè
a tal caso le riguarderanno anzi come cose di voi,
~~che~~ mie. Sian vostre adunque queste mie cose vel
le, e non più già mie, perchè anco io mi rassegno
interamente a voi, per essere interamente di voi,
e nulla più di me. Così ricevetemi, e degnatemi.
Aprite or con le vostre divine chiavi alcun a piena
intelligenza delle sacre Scritture, ci aprirete altro
giorno, quandunque sarà, nel mondo l'ultimo ora

Regnum illud cœlorum, in quo et summum, et omne bonum patet. Itaque habe me ad pedes provolutum tuos, atque obsecrantem, ut per easdem divinas tuas claves relaxes, atque penitus solvas universa peccata mea ita, ut sint etiam soluta in cælis. Enimvero quantumvis infirmum, et errorem, tu me tamen unum recense de tuis agnis, quos Dominus pro sua bonitate ipse tibi pascendos commendavit. Participem habes tuæ fidei, consortem Verbi sancti, tua vestigia adorantem, atque osculantem, o beatissime atque sanctissime. Vive in Domino semper; et per potestatem tibi a Domino elargitam nos etiam pariter vivifica. Vive.

chiamerei anche noi quel celeste regno nel quale apresi sempre il sommo bene, e l'ogni bene. Io mi prostro a piedi vostri e vi supplico in virtù delle vostre benedette chiavi di anche sciogliere e prosciogliere tutti i miei peccati, sì che ne sian assolti anche in Cielo. Io sono un miserabile un cattivo, ma poi uno di quegli agnelli che il Signor buono a voi ha raccomandati per fin che ci pascolate. Io son partecipante di vostra fede, un consorte della parola santa, io adoro, e bacio il vostro vestigio o beatissimo e santissimo. Vivetevi nel Signore pur sempre, e per la divina potestà ch'egli a Voi ha destinato noi ancora stabilite nel beato grado della eterna speranza celestial vivificativa.

Kalendis Septembris anno Salutis 1761.

Il vostro interamente vostro
Dellagnusicola Celotti.

Tuus ego et totus, et omnino, et omnimode
Peregrinus Nicolaus Celotti.

Ad Lectorem.

Certa methodus in doctrinis omnibus, et præcipue in
historia quanta res sit, nemo ignorat, est enim
vel una, vel prima, vel maxima, quæ rerum ob:
scurissimarum facit evidentiam, dubitatissimarum
scientiam, et certitudinem. Hoc ipse sum expertus
in Catena sacra quatuor Scripturæ Sanctorum Ev:
angelistarum: ubi longe plurima ordo operis pate:
fecit confirmatissime, ad quæ conjiciendas nullus spes
vel longius quidem admovebatur. Nunc impellit
animus experiri aliquid ejusmodi in corpore uni:
verso divinarum Scripturarum. Sed certum est
Legentium utilitati occurrere, non laudi, aut pul:
chritudini operis inservire. Quid enim audivi objici
in Catenam sacram Evangelistarum, cum primo est
edita? Nimirum: brevis esse laboro, obscurus fio.
Multa priscis non exaudita Cethegis excitantur,
sed sermo, et explanatio excitantis ubiubi desideratur.
Ego vero in utroque horum molimine operum non
iustos commentarios librorum divinorum propono,
sed solam Syntaxim rerum scriptarum a divinis
auctoribus, et simplicem illarum invicem com:
positionem. Ea res quo pluribus, et quo magis
amplifice amicitur, eo amplius fucatur, et tegitur,
sola igitur per se se stare vult, et suo nitore
unico contenta est. Eadem ad intelligentiam
Scripturarum, quas versat, non potest non videri
utilissima, si quis sobria mente cogitet, quæ sit
species operis, quod instituitur. Quod si in ipso
opere quis plura, aut ampliora desiderat unum
volo attendat, an oporteat in labore quolibet
esse aliquid, quod suscipienti operam ignoscatur.
Illud subit unum votis, libris omnibus divinis eum
dare legendi ordinem, ut quasi ossa ossibus in unum
corpus coaptantur, et ordo componendi suis locis
singula molem perfectam totius animalis machinatur,
ita referendo suis temporibus gradatim et pedetentim
vel totos atque integros sacros libros, vel quorumque
certas quasi partes, et peculiaria membra, patefiat

ex continuatione, et successione rerum, quę sit ipsa Scripturarum, quę lectitantur certa magis, et explorata intelligentia. Hoc ut prędstem, non multis verbis utendum est mihi est, sed arte multa, et labore multo tantę res, tamque difficiles simul constringendę. Satis fuerit aperire tempora dilucide, quibus divini Scriptores singulorum suorum operum articulos identidem consignaverint, tum demum sub notis temporum singulis, quas illi indicaverint, enucleate proponere, quęnam divinarum Scripturarum partes legendę identidem succedant: hinc enim cum constiterint rerum causę, quę enarrari videbuntur, et occasiones, et circumstantię apertę fuerint, quę facta excitaverint, et successa promoverint, necesse est, apparatus longe facillimus, et absolutissimus teneatur ad intelligendum dilucide, et ad cognoscendum perspicue corpus universum divinarum Scripturarum. Ille mihi difficultatem tantam, quantam sentio me subire, et quantam sensu suo quisque bonus ęstimare poterit, ille, inquam, mihi aperiat, qui clavem tenet David, et solus aperit. Qui nostro hoc labore, bone Lector, uti voles, nec tuo usu dedignaberis, Vulgatum tibi propone textum habendum Sanctorum Bibliorum una manu, ad illum enim exercitatio tota hęc nostra collineatur: manu altera versabis simul has nostras animadversiones, et utrumque simul et conferes, et lectitabis. Vive interim, et vale felix. Vale in Domino. Vale.

[illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible]

[illegible] voste [illegible]

[illegible] provvede [illegible]

[illegible] dal [illegible]

[illegible]

Synopsis
in libros universos
divinarum Scripturarum.

Liber primus
res in libro Genesis descriptas
comprehendens

Articulus 1.

Complectitur a die creationis Cæli, et Terræ ad peccatum primorum hominum annos totos quatuordecim.

Mundi annus 1. ~~Lege Genesis capp. [illegible]~~

Principium temporis descriptum habes a Moyse Gen. cap. 1. v. 1. In principio, inquit, creavit Deus Cælum, et Terram. Legito Genesis primi capitis omnia, et secundi.

Quo anni tempore mundus crearetur, docet te Scriptura ibidem v. 11. ubi Deus et ait: germinet terra herbam virentem, et lignum pomiferum faciens fructum [illegible] habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Ver descriptum vides [illegible] herbam virentem; et ligna magis fructus [illegible] quam [illegible] [illegible] seminarum [illegible] potius, quasi [illegible] [illegible] anni matura specimina. [illegible] [illegible] et verni temporis [illegible] [illegible] rationibus etiam [illegible] Ambrosium [illegible] Exaemeron [illegible] sane quidem [illegible] principio temporum [illegible] creari [illegible], non oportuit, mundum, qui creatus est [illegible], ubi desinit anni curriculum, sed unde anni novitas incipit. Sentiunt tamen contra nos viri doctissimi [illegible] Petavius in Rationario temporum p. 2. l. 1. capit. 1. et Jacobus Userius in annalibus Veteris, et Novi Testamenti, qui censent mundum in autumno creatum fuisse. Sed rationes, quibus [illegible] [illegible] [illegible] Creatoris identidem [illegible], et ad [illegible] illos, qui dies septem primos singulos virtus divina Creatoris [illegible] maturum adducebat species rerum plurimas, quas fore, ac esse præordinaverat. [illegible]

post [illegible] Cæli luminaria die quarto Gen. cap. 1. v. 19

[illegible] die produxerunt aquæ reptile animæ viventis, [illegible] super terram sub firmamento Cæli

Tum die sexto Deus fecit bestias terræ v. 25

Et creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam v. 27

[illegible] vero atque historiam creationis primi hominis cognoscere si vis, propone tibi de sacra pagina, quæ subnecto, atque permitte:

Genes. cap. 2. vv. 4. 5. 6. est brevis quædam, et summaria descriptio Cæli ac Terræ totius, quasi certi loci, in quo generatim, et universe tota debet deinceps consistere sacra historia. [illegible] generali regione sacræ historiæ v. 8. excipitur terrestris ille

Tum ex [illegible] loco [illegible] factus primus homo est, et ex quo postmodo propter peccatum ejectus

Paradisus, in quo et factus primus homo est, et ex quo postmodo propter peccatum ejectus

Paradisus describitur in sequentibus usque ad v. 14. continenter.

In hoc ipso Paradiso, et nullibi nuspiam factus est homo. Nullibi [illegible]

Scriptura vel loquitur, vel ostendit, quamdiu hominis creationem enarrat. [illegible] dicitur v. 15. cap. 2. Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso

[illegible] capit [illegible]

[illegible]onere oportuit, quia cum Syntaxim Divinarum Scripturarum suscipiamus connexere iuxta [illegible] temporis
[illegible] connotati rationibus, [illegible]
sacrae historiae praedictae, [illegible] principii [illegible]
quo tanquam a capite successio decurrens annorum deinceps derivatur. Ita
[illegible] principii [illegible] temporis [illegible]
[illegible] continuationem sortiri per hunc modum eum gradum,
quem confiteri oporteat maxime naturalem.

1.

[illegible]uptatis, eadem dicendi ratio est, qua cap. 1. v. 17. dicitur Deus posuisse stellas
quas fecerat, in [illegible] cœli, [illegible] non [illegible] firmamentum illas loco
[illegible] in ipso firmamento. De loco, ac situ Paradisi videatur doctissimus Huetius, qui de illo
pertractat [illegible]
Modum ecce tibi, quo homo factus est, in qua [illegible] [illegible]:
Cap. 1. Genesis v. 26 Et ait (Deus): Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem
nostram. [illegible] piscibus maris, et volatilibus cœli, et bestiis, universæque terræ,
omnique reptili, quod movetur in terra.
v. 27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum
[illegible] Deus hominem de limo terræ: et inspiravit in faciem
ejus spiraculum vitæ et factus est homo in animam viventem
v. 15. [illegible] ergo [illegible] Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis ut operaretur,
et [illegible]odiret illum [illegible] explicit dies sextus. Ita homo conditus.
[illegible] subsequuntur v. 16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede
v. 17. De ligno autem scientiæ boni, et mali ne comedas: in quocumque enim die come-
deris ex eo, morte morieris:
[illegible] [illegible] Adæ dicta a Domino statim, ac fuerat creatus, sed post aliquam
[illegible] [illegible] videlicet excessisset ille totum curriculum infantiæ, et jam
evacuasset, quæ erant parvuli. Existima simile aliquid tunc illi factum [illegible],
ac quod [illegible] annorum poetarum princeps inducit illum [illegible] dicentem [illegible]

" Sepibus in nostris parvam te roscida mala
" (Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem:
" Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus:
" Jam fragiles poteram a terra contingere ramos

Ita [illegible]
V. 18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum, hominem esse solum: faciamus ei
adjutorium simile sibi [illegible] facta [illegible] mihi penitus persuadeo qua ætate pueri
etiam nostri fari possunt, [illegible] contigit, cum fere biennium complevi[illegible]
Anno [illegible] Igitur cum Adam ætatis annum fere ageret alterum, tunc cœpit cum Domino verba
communicare [illegible] et [illegible] doctrinæ, et monitis Domini
V. 20. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, et universa vola-
tilia cœli, et omnes bestias terræ
[illegible] Inibat autem [illegible] anni tertii, cum, quandoquidem v. 20. Adæ non inveniebatur
adjutor similis ejus
[illegible] adjutor. Græcum ego transfero: Adæ ipsi autem non comparatus fuerat [illegible]
[illegible] conjunx ipsi. (Nam ὅμοιος conjunx ego transfero ab ὁμόω jungo. Facilius
[illegible] salebras exsuperabit, qui verba transtulerit Hebraicum. Sed non omnia propina
[illegible] promissa
V. 21. Immisit Dominus Deus soporem in Adam. Cumque obdormisset, tulit unam de costis
ejus, et replevit carnem pro ea. Quis, quod audivi peritos viros Anatomices confirmare
mihi [illegible] numerum costarum adesse viris, qui feminis. Nihil impar costarum
numerus vel in viro, vel in [illegible] tulit unam de costis viri
[illegible] aliud [illegible] cum [illegible]
[illegible] est, ut certam methodum proponam [illegible]

[illegible] rosine [illegible] impar [illegible] 4.

[illegible]

[illegible] esse operis illarum tota, atque absoluta explanatio. Verum, inquies,
[illegible] quæ sub locis obscurioribus propter ven
[illegible] non est satis integrum, ut fuit
olim [illegible] hodie etiam [illegible] verbo ad verbum credulis fidelibus interpretatas
[illegible] proponere; verum convenit, si quid novum afferas, verbis multis [illegible]
[illegible], cur nova veteribus [illegible], idque exhibeat [illegible]
[illegible] res quanta institutum quos postulat; nunc autem unum est [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] de [illegible] et
[illegible] Dominus Deus [illegible]
adduxit eam ad Adam.
[illegible] dixitque Adam. Hoc nunc os de ossibus meis, et caro [illegible]
[illegible] virago quoniam de viro sumpta est.
Ubi nota, quæ [illegible] in textu ad finem capitis vv. 24. 25. esse verba non
Adami continuantis præcedentem orationem, sed Mosis, sententias ex rebus nar
rantis suo arbitratu ita in illa concludentis; velut hoc idem monui in Latere
[illegible] cap. 19. [illegible]
Subnecte nunc itaque [illegible] primi capitis [illegible] verbis v. 27. Et creavit Deus hominem ad
imaginem [illegible] commodo plurimum meditandas: Ad imaginem Dei creavit illum
[illegible] masculum, et feminam creavit eos. Adde reliqua ad finem
capitis [illegible] versiculo quia conclusio illa est operum hexaemeron, hoc est
sex dierum, unde inquit: Et factum est vespere et mane dies sextus [illegible]
quæ in textu præcedunt anticipatione temporis [illegible] sunt et iam [illegible]
quidem [illegible] sunt, et cujusnam temporis, [illegible] operis nostri [illegible]
institutum [illegible] mihi videor satis inde [illegible] igitur [illegible] primi hominis,
et ejusdem primi hominis ratio illa vere ætatis ineundæ descripta est in libro Genesis
capite primo et [illegible] sed trajecto penitus, et implicato stilo. Nam cum in primo
capite descriptio divinorum operum sex dierum explicetur, sunt nonnulla ibi [illegible]
quæ periodum temporis ab [illegible] institutam videantur excedere [illegible]
[illegible] descripta sit, [illegible] integrum homi
[illegible] intra omnino [illegible]
[illegible] benedictione Dei auctum fuisse par illud primum nostro
[illegible] intelligimus quod [illegible]
rum parentum ad crescendum, multiplicandum etc. Nisi [illegible] cum etiam primo
Scripturae: Benedixit illis Deus, et ait: Crescite, ita tum dictum, cum etiam primo
mulier producta est, quam et illa, et vir ad futurum factum prædeterminaretur,
[illegible] parens juberetur. Ita enim se habet omnino tota illa
[illegible]
[illegible] syntaxis, atque compositio
[illegible] creatus est
Adamus die sexto [illegible] de latere viri producta
Heva [illegible] post [illegible] fari, et loqui didicerat
Adamus interea fari, et loqui didicerat
Adamus præcognovit futuram uxorem.
[illegible] Videns de se natam Hevam, præceptum a Domino; ne de ligno interdicto comederet
[illegible] accepit præceptum [illegible] eidem [illegible], ad quod oportebat illum
[illegible]
benedici, ut conjungeretur uxori

si enim mature, sapienterque putentur, principium, [illegible] ratis te admirer

calum, et feminam creavit eos, et quæ sequuntur usque ad postremum versiculum

Avi

Liber 1

Cumque hæc omnia primo capite si non descripta, tamen sint ex parte magna insinuata, fit consequens digressione quadam extra propositum argumentum ejusdem capitis usum fuisse sacrum Scriptorem, cum illa præmitteret ante ultimum illum [illegible] [illegible] primum versiculum, quo dicit factum vespere et mane diem sextum

[illegible] [illegible] [illegible] enarrationem tertii capitis, unde ratio constare debet, et confirmari earum assertionum, quibus ad alterum mundi annum, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ fundi facultatem ab Adamo acquisitam ajo, et ad tertium annum sub ejus principio Hevam deductam de viri costa [illegible] [illegible] et amandare [illegible]

Sed [illegible] ho[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] et amandare [illegible]

[illegible] [illegible] Adami et [illegible] annos mundi primos, qua undecim [illegible] scilicet fuerint, et quæ mensura computati, [illegible] annorum [illegible] [illegible] tempori, quale [illegible] difficultatem, annos Scriptura nuncupat, non pono neque quæstionem, neque difficultatem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quos novimus convenisse, nec anno ego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nostrorum annorum, quos novimus convenisse vel ad suam certam periodum redigere; ~~necesse est~~ [illegible] in anno [illegible] [illegible] vel ad suam certam periodum redigere; [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a multis pedetentim emendatum, et [illegible] [illegible], ab illis examinatur, qui voluerunt accuratius tala observare. Nec [illegible] [illegible] [illegible] ho, ut [illegible] [illegible], neque tamen ignavo [illegible]. [illegible] [illegible] annos Scripturæ Hebraicæ, et [illegible] præferant [illegible] in hac re variante oportet [illegible] [illegible] lector noster a nobis exigat [illegible] [illegible]

Satis habemus in hac parte, quod monet Apostolus Romanos cap. 12 v. 3 sapere ad sobrietatem. Usserius præfatione suorum annalium factum nostrum defendit, ob eam rationem, quæ sequitur: " Dubitatio oriri posset de accurata summa, quæ ex " hujusmodi annis inter se additis elicitur. Verum hoc concesso, quod ratione maxime " est consentaneum, Scriptores sacros annorum numeros tanta diligentia [illegible] in locis " consignantes, id sibi habuisse propositum, ut annorum mundi seriem, quæ aliunde " disci non poterat, nobis patefacerent: hoc inquam concesso, dubitationi proposita " [illegible] Spiritum Sanctum quantum necesse fuit, providisse [illegible], cum ad singularum " periodorum, a quibus series annorum sequentium dependet, singulos [illegible], atque terminos " [illegible] mensis, tum diei notam apposuit. Cum [illegible] [illegible] non connotaverit [illegible] annis, vel de integris intelligere ratum est, vel aliunde petenda ratio aliqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] propositum [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ineunte anni tertii ab orbe condito. Heva [illegible] post Adamum creata est, [illegible] ineunte anni tertii ab orbe condito. [illegible] [illegible] illa reliqua hoc loco, quæ superiori articulo promittebantur

Anno m. 3.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et tempus attendis, quo a primis parentibus primum peccatum fuit. Fuit ille Adami et Hevæ annus secundus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex effectibus, et consequentibus est conjicere, consignanda propterea res [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

necesse est. Quod si non singuli penitus conveniebant, post nonnullos aliquot id additum, atque suppletum, quo cum sole ingruerent, quis dubitet? [illegible] Petavius in rationario temporum p. [illegible]

statim [illegible], et in pœnam peccati mulier declaratur [illegible]
sustinendo, et amandatur ad fœtus concipiendos. Gen. cap. 3. v. 16
[illegible] Fecit Dominus Deus Adæ, et uxori ejus tunicas pelliceas et induit eos. Tunicas
pelliceas intelligo indicia pubertatis, quæ indidem nimirum apparent [illegible]
annum decimum plenum quartum, in femina circa duodecimum, et initia subsequentis
Ergo Adam cum peccaret, implenerat ætatis annum decimum quartum: Heva duos minus.
Ergo femina de viri costa edita est post duos annos totos a creatione viri, atque adeo
Ann. M. 13. sub initio anni tertii [illegible] non fuit bonum esse hominem solum, [illegible] cap.
Ann. M. 15. 2. v. 18. Sed ab anno mundi decimoquinto et deinceps evasit virorum esse cum femina

[illegible] hinc [illegible] pariter [illegible] in probandum assumpta sunt. Suffragatur in his
omnibus [illegible] ostenditur [illegible] in Job cap. [illegible] generatio [illegible]
vero in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis
[illegible]
Hunc legerunt tria tota capita sacri textus [illegible], confido [illegible] virum [illegible]
mundo, [illegible] [illegible] res gesi [illegible], [illegible] ibi [illegible] sunt
Verum dicerent alii interpretes [illegible] per [illegible]
in [illegible] veteris testamenti [illegible] hebdoma[illegible] mundi [illegible]
[illegible] fuisse, quæ usque ad lapsum primorum parentum fere pertineat. Namque
inquit: Post primam mundi septimanam videtur Deus conjuges in hortum Edenis
introduxisse: atque esu arboris scientiæ boni ac mali eis interdixisse. Unde plus
quam verisimile fit eodem ejectum Adam [illegible] quo inductus in paradisum
fuerat [illegible] [illegible] quæ [illegible] quædam [illegible] vel fere sequatur, vel p[illegible]
vel quantum memini, non certe improbat. Nos autem nova credimus, sed in summis
probabilissimis [illegible] hinc ratio, hinc verita[illegible]
[illegible] vir ad annum mundi alterum et [illegible] post lapsum Adami [illegible] Cain,
qui primus mortalium omnium e muliere natus. Hunc annum ille definit septin-
gentesimum atque undecimum Julianæ periodi. Periodum [illegible]
consule Dionysium Petavium in rationario temporum p. 2. l. 1. cap. 1. [illegible]
est necesse, [illegible] pluribus, quia neque illius ego in his ullum usum
[illegible] Necesse non est, non necessaria diffi[illegible]
[illegible] historiæ. Probat rationem nostri facti Vallemontius in elementis hi[illegible]

[illegible]
[illegible]nitor
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]vades
[illegible]
[illegible]re aux
[illegible]
[illegible]m hac
[illegible]gonent
[illegible]hilitre
[illegible] sunt
[illegible]
[illegible]
[illegible]que
[illegible]nis
[illegible]
[illegible]dium
requitur, vel pre [illegible],
[illegible]
[illegible]laim
[illegible]
[illegible]re s'on
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

Complectitur annos Adami a decimo quarto
ad [illegible] annorum [illegible]

~~Gen. capp.~~ Lege nunc Genesis capite quarto omnia, et capite quinto primos quinque versiculos.

Anno M. 15. Summo statim principio capitis quarti legitur, quod Adam cognovit Hevam uxorem suam. Tum concepit illa, et maturo tempore peperit Cain, dicens: Possedi hominem per [illegible] potuit tum forte mundi incipiens fere annus decimus sextus, complebatur enim Adae, utpote decimus quintus.

Rursum peperit Heva Abel; sed quandonam, difficile divinare, [illegible] experiendi [illegible]. Existimaverim fuisse Abelem multo adolescentiorem, quam Cain. Ratio est, nam Cain in figura [illegible] homo; Abel figura hominis novi, qui renovatur innocentia Christi. Quae autem illis contingebant in figura, ut ad eruditionem nostram scriberentur, in quos fines seculorum devenerunt [illegible] contingebant, veluti rei ratio postulabat, qu[illegible] figurabatur. Adde, quod juxta veterum traditionem [illegible] Abel [illegible] multo junior, quam Cain [illegible] a Lapide, Abel decessit virgo e vivis. Virgo igitur, quia nondum aetas postula[illegible] verat, ut impleret illud capitis 1. v. 28. Crescite et multiplicamini [illegible] ~~terram~~. Verum, cum occisus est ab impio fratre, ad eam [illegible] a nato saltem Caini multum temporis. Etenim post [illegible] Caini et [illegible], [illegible] Scriptura v. 3. Factum est post multos dies, ut offerret Cain munera [illegible] inter [illegible]. Quod nunc [illegible] Scriptura factum post multos [illegible] necesse est [illegible] Non item necesse intelligas etiam post natum Abel. [illegible] post natum Cain. [illegible] etiam de Abele [illegible] asserio non [illegible] temporis [illegible], sed [illegible] multos dies v. 3. tanquam, quae ad [illegible] in fratrem, necesse habuit premittere [illegible] Scripturis [illegible] mentionem etiam in connotatione [illegible] temporis, quod fuit annorum, vel dierum multorum, etiamsi tantummodo comparetur a natu Cain.

[illegible] anno igitur ab orbe condito natus sit Abel, sic equidem conjicio.

Cap. 5. v. 3. asseritur, quod Adam vixit annis centum triginta, et genuit Seth. [illegible] ex his fere quatuordecim, quibus ante natum Seth praevixerit Abel. [illegible] [illegible] quo [illegible] Abel ex [illegible] Seth [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] tenim utroque in suo [illegible] cum Abel genuit, quam grandis quo Cain eum fratrem interemit. Ita per unum [illegible] mors intravit in mundum. Nam equales filius patri, et pater filio, pater [illegible] moriturum, filius mortificus eodem [illegible] gradu [illegible]

Ann. m. 129. quo [illegible] pater mortalis genuerat, intulit filio sui patris mortem: et sic mors in omnes pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Ad Rom. cap. 5. v.

terram. Non igitur excedebat principia pubertatis, cum immolaretur.

... illi vel compleverat vix dum annum centesimum decimum partem

[illegible]

Articulus IV.

[illegible] res [illegible] capite [illegible]

[illegible] et Abel, cum vixisset Adam centum triginta annis, genuit Seth [illegible] Videlicet Adam genuit Seth anno centesimo trigesimo [illegible] v. 4. 5. Facti sunt dies Adam postquam genuit Seth [illegible] annorum et [illegible] est omne tempus, quod vixit Adam, anni nongenti triginta [illegible]

[illegible] etenim de [illegible] cap. [illegible] uxorem suam [illegible] quandonam? Utique post caesum Abel. Nonne ante id tempus [illegible] habuerat [illegible] filios ab ea susceperat [illegible] plus nepotes magno numero [illegible] Quare [illegible] Cain habebat [illegible] satellites, ut posset cogere civitatem: etenim cap. 4. v. 15. nato Henoch, sive velis illo etiam adolescente [illegible] aedificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui Henoch. Quare tum demum [illegible] tum aedificandae civitatis. Vides hinc factam originem [illegible] gentium, illa scilicet vetus omni in re consensio omnium gentium, ut Cicero definit [illegible] fraterna [illegible] Cain habitabat profugus in terra [illegible] certo loco, [illegible] consisteret, opus fuit aedificare [illegible] temporis Henoch natus erat, vel nascitur. Visum opportunum in monimentum [illegible] numerare annos [illegible] ab annis, et ab aetate filii; hinc et civitati primae, et filio idem [illegible]

Igitur multae convenerunt, ut civitas aedificaretur: fuga Cain propter scelus, prolis curae succrescentis, rerum divisio, et juris, potestatisque [illegible] Hinc igitur et amor principatus, et opulentiae, et [illegible] per ipsam discessionem a ceteris gentibus, quibuscum Cain animus ad turbas facile non facile coalesceret. Sic ius gentium natum, [illegible] est; sic etiam jus civile, quod re, et genere idem ac jus gentium videri potest, differt nobis nostris sermonibus, et partibus. Enimvero, ut Cicero posuit in oratione pro Sextio cap. 42. Qui primi homines virtute, et consilio praestantes [illegible] unum in locum congregarunt, easque ex feritate illa ad justitiam atque mansuetudinem traduxerunt. Cogita hinc quam multae artes tam olim mundo adhuc tum recenti; nisi forte aedificationem civitatis sine artium plurimarum inventione et usu putare potes. Artium politicarum ea occasione exortarum meminit ibidem laudatus Cicero in hunc [illegible] Tum res communem utilitatem continentes, quas publicas appellamus, tum conventicula hominum, [illegible] civitates [illegible] consociata [illegible] inventa divino, et humano jure moenibus sepserunt. Artium [illegible] continuo [illegible] specimina in sequentibus [illegible] Miremur [illegible] est, quod de stirpe Cain [illegible] patres, ac [illegible] patres canentium cithara, et organo, malleatores, et fabri in cuncta opera aeris, et ferri [illegible] de stirpe Cain [illegible]

[illegible] Seth qui cap. 4. v. 25. positus dicitur a Deo semen pro Abel, quem occidit [illegible] Enos [illegible] patriarchae, et gentis [illegible] iste coepit invocare nomen Domini. ib. v. 26. Quod vertit S. Augustinus l. 15. de [illegible]

parande edem juris gentium primi, et civilis.

[illegible] ad nomen Domini Dei, persuasit, inquam, [illegible] domi
[illegible], sollicitavit gentes, excitavit, ut invocarent nomen Dei [illegible]
[illegible] pietatis auctor, et religionis erga Deum, et ex Hebraica veritate: Nox sperari
est invocando in nomine Domini. Quam in rem Petavius doctissimus in rationario
temporum p. 1. l. 1. cap. 1. Enos, Dei nomen invocare coepisse dicitur, quod, ut [illegible]
Dei cultum ab Caini [illegible] obliteratum [illegible] constituit.

Mirare eodem hoc loco Cain progeniem descriptam non ultra sex generationes, sed sine
[illegible] vel temporum, [illegible] deinceps [illegible] hominum memoria
sub quasi sepulchro [illegible] civitatis conticesceret. Seth generatio ad Christum Messiam
continua [illegible] serie descripta est. Nam Seth natus Adae anno mundi centesimo tri-
[illegible] gesimo, post cuius ortum Adam produxit aetatem usque ad annos nongentos [illegible].
[illegible] Anno mundi [illegible] Seth [illegible] quinque annos genuit Enos, [illegible]
[illegible] Et. cap. 5. usque ad annos duodecim supra nongentos. Lege nunc [illegible] Genesis [illegible] toriam
Ann. m. 325. Anno mundi trecentesimo vigesimo quinto Enos genuit Cainam. Enos tandem mortu[illegible]
[illegible] nongentis [illegible] annis.
[illegible] mundi 395 Cainam se[illegible] genuit Malaleel.
[illegible] Malaleel cum sexaginta quinque annos numeraret aetatis genuit [illegible] anno [illegible]
Ann. m. 460. Jared centum annos natus, et sexaginta duos anno mundi videlicet sexcentesimo
Ann. m. 622. vigesimo secundo genuit Henoch.
[illegible] Henoch sexaginta quinque annos, [illegible] generaret [illegible] mundi
Ann. m. 687. sexcentesimo octuagesimo septimo
Ann. m. 874. Vixit quoque Mathusalem centum octoginta [illegible] annos, et genuit Lamech anno
ab orbe condito 874.
Ann. m. [illegible] Lamech vixerat centum octoginta duobus annis, cum [illegible] Noe anno mundi
millesimo quinquagesimo sexto.
Adam [illegible] annis nongentis triginta protraxit aetatem [illegible]
de[illegible] anni [illegible] centesimi [illegible] Noe nasceretur
[illegible] historiam Genesis cap. 5. [illegible]
[illegible] in [illegible] hoc [illegible] lecta est [illegible] nonnulla sunt quae observatione [illegible]
[illegible] cum [illegible] [illegible] atque [illegible] legere [illegible]
prima origo religionis hinc suspicitur in Abele primas victimas immolante. Hanc rem
[illegible] animadvertit contra Faustum l. [illegible] cap. 11. Augustinus [illegible]
[illegible] immolati sanguinis futuram passionem mediatoris ad [illegible]
[illegible] enim primus Abel obtulisse in sacr[illegible] inventur Abel
[illegible] sacrae literae [illegible] religionis in Deum institutor. Enos
igitur primus, quem sacrae literae [illegible] religionis in Deum institutor. Enos
igitur primus, quem supra dictum est, restitutor, et propagator.
De quo supra dictum est, [illegible] primordiis sacrae [illegible]
Mirum cuipiam videri possit, cur [illegible] natus [illegible]
[illegible] Seth [illegible]
cum tamen et Cain cognoverit uxorem suam [illegible]
Rationem huius rei ita expendit S. [illegible]
nibus propter aurium sanctitatem et ipsum Scriptura non nominasset [illegible]
filiam coniugem sumpserit) malens intelligi, quam [illegible]
sam [illegible] Levit [illegible] acceperit sororem suam [illegible]
suo, vel de matre [illegible], opprobrium est, et exterminabuntur coram [illegible] gentis

...iali sqe uli sexagesimo.

mi. Quod igitur tunc primum licuit propter sęculi ineuntis necessitatem, [illegible] [illegible] refugit historię sacrę enarrationem propter modestiam legentium, et [illegible] um honestatem, sic exigente varia ratione temporum.

[illegible] in Chronologia sacra cap. 5. de annis, quibus genu[illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] referen[illegible] [illegible] rationis paternum proprie denotat, atque inter generationem, et nativitatem [illegible] [illegible] (quod si [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Græcorum, et gignere [illegible] [illegible] patri et matri esse commune, et ad [illegible] [illegible] [illegible] Apud [illegible] enim genitus et natus idem sonat. [illegible] exempl[illegible] Plinio petitis l. 7. hist. natur. cap. [illegible] ubi nascentes et geniti [illegible] nominantur, et [illegible] [illegible] sacrarum litterarum, quarum copia neminem latet, qui [illegible] eruditissimi vacet

Articulus V

Progressus sacrę historię usque ad maledictionem Chanaam

[illegible] sacram Genesis historiam capp. ~~[illegible]~~ VI. VII. VIII. IX

Anno m. 1056 Igitur anno mundi millesimo quinquagesimo sexto natus est Noe, ut constitit articulo precedenti

Evaserat ad annum suę ętatis quadringentesimum octogesimum, cum dixit [illegible] Gen. cap. 6. v. 3. Non permanebit spiritus meus in homine in ęternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. Hebraice est: Non litigabit indignatio mea cum Adam ad olim, ita ut etiam sit caro: sed erunt dies ejus centum et viginti anni. Est ille annus mundi millesimus quingentesimus trigesimus sextus. [illegible]

Anno m. 1536. [illegible] anni qui subsequuti sunt, videlicet Noe cum quingentos [illegible] annos [illegible] genuit Sem, Cham, et Japhet. [illegible] [illegible] mundi decimo sexto excurrente ad annum [illegible] quinquagesimum Gen. cap. 5. v. 31.

Anno m. 1556. [illegible] [illegible] annorum, quando diluvii aquę inundaverunt super terram

Anno m. [illegible] [illegible] cap. 7. v. 6. et ingressus est in arcam v. 7. Notat definite Scriptura ibidem v. 11. Anno sexcentesimo vitę Noe mense secundo, septimo decimo die mensis rupti sunt omnes fontes abyssi magnę, et cataractę cęli apertę sunt. ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] v. 12. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

[illegible] v. 24. Obtinueruntque aquę terram centum quinquaginta diebus.

Et [illegible] [illegible] cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

[illegible] requievitque arca mense septimo vigesimo septimo die mensis [illegible] [illegible] [illegible]

At vero aquę decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense primo die mensis apparuerunt cacumina montium.

[illegible]

g. v.

[illegible]

8. ver

6. Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ [illegible]
[illegible]

V. 10. Expectatis autem septem diebus aliis rursum dimisit columbam ex arca: [illegible]
eadem redivit v. 11. ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore
[illegible] intellexit Noe, quod cessassent aquæ super terram

V. 12. Post alios septem dies iterum emisit columbam, quæ [illegible] ultra ad eum

Ann. m. 1657 V. 13. Igitur sexcentesimo primo anno, qui mundi erat [illegible] decim septimi
[illegible] vidit Noe quod exsiccata esset superficies [illegible] Hanc
[illegible] videre Noe [illegible] mensis primo mense

V. 14. Mense secundo, septimo et vigesimo die mensis arefacta terra egressus est Noe
de arca. Reliqua hujus historiæ vide in [illegible] ad finem ejus capitis

Pertinet ad [illegible] temporis historia quæ subsequitur in textu nono capite [illegible] primis
septendecim versiculis. [illegible] redit [illegible]
[illegible] facta et creata [illegible] universæ [illegible]
[illegible] fuerunt Noe et ab his disseminatum est omne genus
hominum super universam terram.

V. 20. [illegible] Noe [illegible] exercere terram, et plantavit vineam [illegible]
inventam ab illo tunc primum vineam, putatam, et purgatam industrie, ut in
Ann. m. 1658 sequentem annum faceret fructum, qui omnino esse potuit mundi millesimus
sexcentesimus, quinquagesimus octavus.

Ad ejus anni exitum potuit Noe primum bibere vinum, et inebriari, ob quam rem
irrisus a Cham filio illi maledixit v. 25. In hanc rem [illegible]
institutionum l. 2. cap. 14. Terram studiose coluit (Noe) ac vineam sua manu sevit
Inde arguuntur, qui auctorem vini [illegible] putant ille enim non modo [illegible]
sed etiam [illegible], atque [illegible] multis antecessit [illegible]

dicam

mi septim

Haec

monere.

est hoc

primi

ut in

sinus

m eum

rum

revit

bemum

Ser

Articulus VI

Animadversiones quędam circa res articulo precedenti positas.

Nonnulla sunt modo reliqua ad considerandum quas ad eadem articuli p[illegible] [illegible] primum, nam ad annum 1556. cum textus legeretur capitis quinti v. 31. ad illa verba: Noe vero, cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham et Japhet, dixi, hos tres filios Noe genitos fuisse viginti annos illos quibus Noe attigit ętatem annorum quingentorum, videlicet intelligens, non uno omnes anno [illegible] sed diversis annis circa illam periodum. Hoc patescit Gen. cap. 9 v. 27. ubi Cham in suis fratribus appellatur minor; intelligendus ętate; Grece est ὁ νεώτερος, id est junior. Quo precise anno hi Noe filii singuli nati sint, non reperimus [illegible] Hebraicum solvit difficultatem [illegible] ita vertentes: [illegible]

Illud alterum non videtur pretermittendum, videlicet ne non meminerimus longęvis[illegible] [illegible] illius Mathusalem, quem articulo quarto natum descripsi anno mundi [illegible]centesimo octogesimo septimo. Hic vixit annis nongentis sexaginta novem. [illegible] diem obire supremum ad annum mundi 1656. dum scilicet Noe pararet se recipere in arcam ab imminenti diluvio. De hoc Cornelius a Lapide in Genesis cap. 5. v. 27. Natus est Mathusalem anno mundi 687. cumque vixerit annos 969 [illegible] anno mundi 1656. scilicet eodem anno, quo factum est diluvium, [illegible] (septem, si Hebreis credimus) dies antequam [illegible] inundaret [illegible]

[illegible] Quęritur preterea, cur vidisse cum feratur Cham v. 22. verenda patris sui [illegible] nudata, tamen Noe evigilans ex vino, cum didicisset, quę fecerat ei [illegible] minor maledictionem intorserit in Chanaam potius Chami filium quam in ipsum, qui peccasse fertur, Cham peccatum [illegible] hanc tamen fuisse Chanaami, non Chami, eumque, qui dicitur fuisse in allato textu Noachi filium minorem intelligi debere [illegible] Noachi nepotem, non Chamum [illegible] [illegible] maledictione [illegible] illum fuisse, qui proprie peccaverat. [illegible] quoniam ei Cham vidisse fertur verenda patris, et [illegible] filius Noachi vitio vertitur, et Cham proprie filius Noachi, [illegible] necessarium deflectere vocabula ab ipsa naturali significatione, eaque maxime usitata. Menochius scribit sub hoc textu, puniri Cham in Chanaan [illegible] Chanaan et posteris [illegible] majorum suorum impietatis fuerint [illegible] et [illegible] est ex [illegible] Chanaam [illegible]

fuisse [illegible] [illegible] quę [illegible] fuerant. [illegible] igitur in eo facto Cham patri[illegible] et [illegible] erat Cham [illegible] in [illegible] eadem sententia filius damnatur quo pater. Pater fuerat in [illegible] et [illegible] patri [illegible] et parum, non potuit deterius, quam in successione maledici

[illegible] natus quingentos annos, cum genuisset Noe Sem, Cham, et Japhet, videtur [illegible] uno omnes anno natos existimas.

[illegible]

Chanaano non era per anche allora nato, o appena.

Ne prætereundum ad illud, quod di[illegible] v. 5 [illegible] vos [illegible] erit [illegible] suis. Notat præclare S. Augustinus l. [illegible] de [illegible] Nusquam Scripturarum legimus servum, antequam hoc vocabulo [illegible] justus peccatum filii vindicavit. Nomen itaque istud culpa meruit, non natura.

At nihil ne dixerimus absolventes hanc orationem de illis filiis Dei, et de illis [illegible] hominum unde orti fuerunt Gigantes Geneseos principio sexti capitis. Nemo nescit multa de his esse multorum interpretationes. Hebraicum mihi videtur sic verti posse: Cum viderent genita præstantiorum genitas hominum, hoc est: Cum homines quique præstantiores viribus, et robore et vigore et [illegible] adolescentiæ oculos declinarent in fœminas affectu quoque amoris, qui esse humaniter assolet; et impudiciores furentius exardescerent, etc. Sed [illegible] pro nostro instituto, qui ordinandam suscepi lectionem simplicem sacrorum librorum, non ornandos Commentarios.

ber

[illegible] VII

Enumeratio annorum usque ad Abraham exeuntem de Haran

[illegible] nunc Genesis capite ~~[illegible]~~ X. XI.

Genesis cap. quo. v. 28. sq. de Noe ita scribitur: Vixit autem Noe post diluvium tre-
centis quinquaginta annis: Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quin
quaginta annorum, et mortuus est. Quem igitur natum supra vidimus anno m
1056. [illegible] eundem obiisse supremum anno mundi 2006. Et quod dicit
Scriptura, implevisse illum trecentos quinquaginta annos post diluvium, intell
igere oportet a principio illuvionis, non a fine illius perniciei decendo tempore
nam anno sexcentesimo vitae Noe rupti sunt fontes abyssi, etc. Gen. cap. 7. v. 11.
[illegible] mundi erat millesimus sexcentesimus quinquagesimus sextus

Genesis capite decimo Scriptura sancta describit trium filiorum Noe varias propa
gines, a quibus divisae sunt gentes in terra post diluvium v. 32. Sed diffi
cilius est connotare tempora successionum singularum: quippe nihil ea de
re habemus in Scriptura expressum, nisi de propagine Semi infra cap. 11.

Fuerit fortasse satis nostris institutis adnotare a Cham filio Noe natum Chus, a
[illegible] Nemrod Noachi pronepotem, qui coepit esse potens in terra v. 8. Fuit
autem principium regni ejus Babylon. v. 10. Hic regnare coepit post linguarum
divisionem, quae facta fuit, cum cap. 11. v. 8. [illegible] coeperunt aedificare
turrim, unde factum loco nomen Babel, ut dicitur v. 9. Quandonam id sit tem
factum, sic licet investigare.

Namque si assentimur S. Augustino l. 16 de civitate dei cap. [illegible] intelligendum est
Heber [illegible] tale nomen imposuisse filio suo, ut vocaretur Phaleg quod
interpretatur divisio, [illegible] et natus est, quando per linguas terra divi
sa est, idest ipso tempore, ut hoc sit, quod dictum est (Gen. [illegible]) in diebus
ejus divisa est terra. Tempus autem natus Phaleg constat. Nam Sem genu
it Arphaxad biennio post diluvium. Gen. cap. 11. v. 11. idest anno mundi
Ann. m. 1658 millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo. Biennium siquidem post
diluvium intelligendum est velut diceretur biennium postquam incepit
fieri diluvium. sic enim Scripturae phrasis et stilus intelligendus [illegible]
exemplo paullo ante posito, ubi in principio hujus ordinis annos Noachi
numerabamus. Arphaxad autem annos triginta quinque genuit Sale, idest anno
Ann. m. 1693. mundi millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio. Ita Gen. cap. eodem 11. v.
[illegible] Sale quoque vixit triginta annis et genuit Heber idest anno
Ann. [illegible] mundi exeunte millesimo septingentesimo vigesimo tertio. Vixit autem
[illegible] Heber [illegible] annis et genuit Phaleg ibidem v. 16. Ergo si gentium
divisio eo anno facta est, quo natus est Phaleg, sicut [illegible] a tanto [illegible]
nomen est mutuatus, gentium divisio, et linguarum confusio contigit post
natalem temporis anno 1757. Tantam vero Noe vidit, cum annum aetatis
attingeret septingentesimum primum, adhuc superfuturus in viventibus annos

m 4.
[illegible]
ood dist
intell.
tempore
7. v. 11.

propa[illegible]
dixi:
ea de
cap. 11.
ius, a
Fuit
nquamen
ficare
id sub tem

dum est
quod
divisa
in diebus
em genui
mundi
n post
erat
at in
h.
[illegible]
post
[illegible]

Ducentos quadraginta novem. Eo igitur anno ipso coepit Nemrod esse potens [illegible] principium regnandi faciens Babylone. Carinaeus in tabula chronologica universalis historiae natum Phaleg posuit hoc ipso anno quo nos ponimus [illegible] turris Babel [illegible] [illegible] monarchiae Assyriorum, [illegible] Nemrod instituit, linguarum confusionem, et dispersionem gentium aliquanto post, videlicet circa seculi decimi octavi ejusdem annum septuagesimum, vel alterum a septuagesimo. [illegible] magister ut eadem divina Scriptura hujus viri positio an stare vere possit, aliorum licet per me sit [illegible]

Pos[illegible] [illegible] Genesis [illegible] cap. [illegible] v. [illegible] Vixit Phaleg triginta annis et genuit Reu
Ann. m. [illegible] anno mundi [illegible]. Vixit autem Reu (ibidem v. 20) triginta duobus annis et genuit Sarug. Vides mundi annum millenarium octingentesimum [illegible]
Ann. m. 1[illegible] simum. Annis triginta post (ibid. v. 22) Sarug genuit Nachor, idest seculi decimi noni ineuntis anno quadragesimo nono. Vixit Nachor (ib. v. 24.) viginti novem
Ann. [illegible] annis et genuit Thare, [illegible] seculi anno septuagesimo octavo. Vixitque Thare (ibidem v. 26.) septuaginta annis, et genuit Abraham
Ann. m. 1[illegible] et Nachor, et Aram. Cornelius a Lapide in Genesis cap. 10. v. 10. propterea [illegible]. Natus est Abraham anno a diluvio ducentesimo nonagesimo secundo. Idem [illegible]
Ann. m. 19[illegible] Ille autem annus excurrentis seculi [illegible] quadragesimus octavus. ~~Cum~~ Calmetus biennio post obitum Noachi decernat ~~[illegible]~~ natalem diem Abrahami, ~~mirari licet~~, sed ~~errorem~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~pendere~~, Scriptura ~~adversante~~, hac in re secutus est ille Jacobum Usserium, qui [illegible]

Cum igitur Noe supervixerit ad annum seculi vigesimi primi ineuntis sextum, Abraham autem natus sit anno quadragesimo octavo ab inchoato seculo vigesimo, Abraham per annos quinquaginta octo et videre potuit, et [illegible] [illegible] Noe mediatorem [illegible] qui, [illegible] senem illum vere [illegible] putandus est historiam seculorum praecedentium, et ab eo [illegible] [illegible] Domini [illegible] vere, et [illegible] est omnis homo. Ille autem [illegible] tandem vidisset Noachum tandem suis temporibus superstitem, cumque Noe anno mundi decessisset [illegible] millesimo, et praeterea [illegible]
Ann. m. 2006. post annis septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur de Haram de terra sua, et de cognatione sua, et de domo patris sui ventu[illegible] in terram, quam Deus illi erat monstraturus. Vide Gen. cap. 12. [illegible]
Ann. m. [illegible] [illegible] annus mundi bis millesimus [illegible] octavus. Tulit cum eo Sarai uxor, et Lot filius fratris sui. Vide ibidem v. 5. Et egressi sunt in terram Chanaan ad locum Sichem. v. 6.

Non praetereundum, in hac enarratione variari sacram chronologiam in [illegible] vehemen[illegible] ter. Primo est illud omnium animadversione celebratissimum, quod [illegible] Arphaxad fertur genuisse Cainan, et [illegible] [illegible] Gen. [illegible] Arphaxad genuit Sale. Non solum autem est differentia in numero Patriarcharum

Idem definit Petavius in rationario temporum p. a. l. 2 cap. 2 Quidquid [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], qu[illegible] A[illegible] [illegible] sexaginta [illegible] annis ponit; sed ~~probare nullus potest~~ scriptura obsistit

interim videatur

Art. 7. Liber I.

inter utrumque textus, sed etiam in annis. Nam Latinus ex Hebraeo [illegible] vixit Arphaxad triginta quinque annis et [illegible] Sale. Graeci autem Septuag. vixit Arphaxad annos centum triginta quinque, et genuit Cainam, et vix. Cainam annos centum triginta, et genuit Sale. Ac in successionibus reliquorum Patriarcharum centenis annis excres[illegible] fere per singulos Interpretes Septuaginta. Necesse est, enarratores sacri Chronici hoc loco trepident, atque vacillent volentes veritatem utriusque textus sustinere. Monet hoc circa Petavius l. 2. p. 2. cap. [illegible] temporum. Id sive corrupt[illegible], sive alia quapiam ex causa contigit, nemo hodie chronologia dignum putat. Igitur numerum annorum ab Hebraica veritate nullus [illegible], [illegible], Cainam ma serie ponendum in numero Patriarcharum inter Arphaxad, et Sale, quocunque modo ibi supputatio temporum componenda sit, propter auctoritatem S. Luca, qui et ipse Cainam non reticuit. Sic igitur puto, corrigi posse textum Hebraicum, et ex illo Latinum: Arphaxad vixit triginta quinque annis, et genuit Cainam: Cainam vixit [illegible] triginta, et genuit Sale. vixitque Arphaxad post genitum Cainam [illegible] genuit Sale [illegible] tribus annis, et genuit filios, et filias. [illegible] Cainam praetermittendus, sicut expungitur a Petavio, vel adjectis annis ejus [illegible] numeri inter annos Arphaxad, et annos Sale, totam computationem sacrae chronologiae deinceps variari, et exerrare contingit.

Genesis cap. 10. v. 11. textus inquit: de terra illa, h.e. de Babylone, egressus est Assur, [illegible] fecit Ninive. Assur quis fuerit, dubitant. Vir tantae potentiae, quoniamque Nemrod, qui jam Babylone regnabat, non mihi alius potius videtur extitisse, quam filius aliquis Nemrod ipsius, qui gloriam [illegible] eam sibi proponens [illegible] voluerit [illegible] imperium. [illegible] autem felicitatis evasit, et ab eo Assyria tota nomen mutuaretur. Quod autem [illegible] fecisse Ninive dicitur, hoc illum a filio Nino sibi jam nato fecisse existimandum, qui Justino si credimus, l. Historiarum cap. 1. primus omnium intulit bella finitimis, et rudes adhuc ad resistendum populos terminos usque Lybiae perdomuit. [illegible] Henoch urbem a filio Henoch denominans. Gen. cap. 4. v. [illegible] anno hae singulatim contigerint, Scriptura non determinat.

Gentes porro, quae a filiis Noachi [illegible] sciri [illegible], consulantur interpretes, et praecipue Cornelium a Lapide in Genesis cap. 10.

tate
imagi
rix
[illegible]
maginta
dolentes
cap
ausa
[illegible]
e p:
ndo ibi
t ipse
exilio
nam
[illegible]
[illegible]
cujus:
tionem
[illegible]
ntusque
xhibere,
ponen
[illegible]
r, ho
nus, l
d veri
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Liber I.

Articulus VII.

[illegible] Anni Abraham. XI. XII. et deinceps ad XX

Abram natus est in Ur Chaldaeorum Gen. cap. 11. v. [illegible] Thare patre [illegible] qui erat tum annorum septuaginta. Annus ille saeculi vigesimi quadragesimus octavus. Et facti

Ann. m. 1978 sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, et mortuus est, ut legimus Genesis cap. 11. v. 32. Erat Abram annorum centum triginta quinque, cum Thare moreretur anno saeculi vigesimi primi excurrentis octuagesimo tertio. Fuerunt autem dies vitae Abrahae centum septuaginta quinque anni. Gen. cap. 25 v. 7. producti scilicet usque ad vigesimum tertium saeculi vigesimi secundi: obiit annis quadraginta post Thare patrem suum. Abrami annos oportet diligentius expendere, et conferre singulos cum sacra historia.

Quo anno aetatis suae Abram recesserit de patre Thare de Ur Chal[illegible] usque Haran venturus in Chanaam, id quod narratur Genesis cap. 11 v. 31 Scriptura non manifestat. Utique tradit fuisse illum aetatis suae septuaginta annorum, [illegible] cum Dominus ei mandavit Genesis cap. 12. ut discederet de Haran et de [illegible] ipsa patria sub spe illarum promissionum ib. v. 3 [illegible] benedicentur universae

Ann. [illegible] 2023 cognationes terrae. Erat ille mundi annus bis millesimus vigesimus tertius. Errant igitur Usserius, et Calmetus, qui putant Abramum non nisi annis sexaginta post, idque post obitum sui parentis e Chaldaea migrasse. Quare et necesse est [illegible] illorum numerationem, et [illegible] deinceps relinquamus. [illegible] satis magna quidem mihi videtur [illegible] loco [illegible] quam ponit Petavius in rationario temporum [illegible] ubi dubitat quonam modo [illegible] [illegible] septuagenario, ipse annorum septuaginta quinque venerit [illegible] cum Pater eius iam diem supremum obiisset anno suae aetatis quinto supra ducentesimum. Nego enim Abramum non nisi post mortem Thare parentis excessisse de Haran. Et si quid difficultatis contextus Scripturarum hac de re facit, solvetur articulo sequenti.

Quod attinet ad rem, quae imprimentarum versatur, S. Paulus scribens ad Galatas cap. 3. ab hoc ipso anno Abrahae [illegible] quinto ad legem datam in Sinai

Ante legem datam [illegible] numerat annos quadringentos triginta, ita inquiens vv. 16. 17. Abrahae dictae sunt promissiones, et semini eius [illegible] dico testamentum confirmatum a Deo: quae post quadringentos, et triginta annos facta est lex, [illegible] [illegible] quuntur post [illegible] in sacra historia Abrami [illegible] praeclare gesta, tum variae benedictiones illi factae a Domino Gen. cap. 12. usque ad sextum cap. 16. inter quae celebris est [illegible] quae illum donavit Melchisedech Rex Salem cap. 14. Sed horum omnium [illegible] temporis nulla peculiaris describitur. De Melchisedech [illegible] quod tradit S. Hieronymus ad Evagrium ep. 126. videlicet tradunt, hunc esse Sem primum filiorum Noe, quod mihi vehementer probatur. Nam Genesis cap. 11. vv. 10. 11. ita legimus: Sem erat centum annorum, quando genuit [illegible] biennio post diluvium [illegible] Sem postquam genuit Arphaxad quingentis annis. Arphaxad supra vidimus natum anno mundi millesimo

rat hum
llt fasi
[illegible]ones
movere:
utem dies
scilicet
nginta
et confort

e Haran
rn non
et quinge
be domo
[illegible]
s. (Vran)
ginta
aro est
st. Nic
etavine
braham
nam, cum
enterimum
de Hamp
rticulo

latas ag
[illegible]
3. Aq
[illegible]

um varig
inter
cap. 17
:edech
[illegible]
obatur.
quando
Arphi
millesim

[illegible] quinquagesimo octavo. Sem vixit usque ad 2156 [illegible] quem igitur præclarum [illegible] pertinebat ad dignitatis, ut Abramo benediceret, nullo [illegible] præcellebat, qui etiam propterea ab Apostolo dicitur extitisse sine genealogia [illegible] Hebræos cap. 7. v. 13. quia a nullo principe ducebat genealogiam ejus ætatis, quæ post diluvium inceperat, sed et omnes homines illius ætatis, et illam ipsam totam ætatis speciem centennis prægresserat.

Post illa omnia quæ capitibus laudatis sacræ historiæ hactenus descripta sunt, illa prima succedit connotatio temporis cap. 16. vv. 15. 16. cum memoriæ traditur natalis dies Ismaelis. [illegible] peperitque Agar Abræ filium, qui vocavit nomen ejus Ismael. Octoginta et sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem. Contigit id ante

Anno [illegible] ante legem 419. legem datam annis 419. anno trigesimo quarto ab orbe condito sæculi [illegible] primi.

Tredecim post annis Abram [illegible] accepit circumcisionis a Domino, et nonaginta annorum [novem erat] cum esset circumcidit carnem præputii sui. et Ismael filius tredecim annos impleverat [illegible] circumcisionis suæ. Gen. cap. 17 vv. 24. 25. Annus ille sæculi [illegible]

Anno m. 2047. ante leg. 406 post vicesimum quadragesimus septimus; ante legem quadringentesimus sextus. Pentapolis [illegible] [illegible] combusta cœlitus est. Sequenti anno [illegible] Isaac [illegible] lege Genesis [illegible] cap. 18. 19. Cujus eodem anno Isaaci nascuntur generante Lot Moab, et Ammon [illegible] omnes, antequam in lucem a matribus ederentur, Abraham

Anno m. [illegible] ante leg. 405 in terris peregrina [illegible] est Genesis cap. 20. Isaac igitur nascitur anno quadragesimo octavo sæculi vigesimi primi, idque describitur Gen. cap. 21. Teste [illegible] S. Hieronymo [illegible] quæstionibus Hebraicis in Genesim inter libros opus [illegible] [illegible] [illegible] anno ab [illegible] tempus statutum [illegible] et [illegible] narratur Gen. cap. [illegible] igitur puer, et [illegible] Abraham grande convivium in die ablactationis ejus [illegible] anno mundi

Anno [illegible] ante [illegible] bis millesimo quinquagesimo tertio, et ante legem datam ipso quadringentesimo [illegible] obiens [illegible] de eo varie [illegible] in Scripturis.

Liber I.

Articulus IX.

Continuatio annorum Abrahami.

[illegible] Genesis Capp. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV

[illegible] Abr. [illegible] Isaaci memorandus admodum versantibus attentius sacras paginas, utpote quo multa tempora consignantur de sacra historia, et a quod multarum rerum capita referuntur, quae in sanctis literis [illegible] [illegible]tur. Annus ille [illegible] tertius seculi [illegible], ante legem 700.

Ann. m. [illegible] ante leg. [illegible]00

Nam Judith cap. 5. [illegible] inquirendo [illegible] de [illegible] gente docere Holofernem [illegible] ex progenie Chaldaeorum est. Hic primum in Mesopotamia habi[illegible]. Cumque operuisset omnem terram [illegible], descenderunt in Egyptum illicque per quadringentos annos multiplicati sunt. Ubi expl[illegible] [illegible] referebat [illegible]. Non enim [illegible] annis Hebraei fuerunt in Egypto [illegible] intra quadringentos annos inceptos inde, ubi Abrahamus et genuisset, et [illegible] illum ~~[illegible]~~ filium, in quo succedebat ei ille populus, qui exinde [illegible] spatio tandem post quadringentos annos ab Egypto liberatus est.

[illegible] S. Stephanus in Actis cap. 7. in [illegible]. Deus, inquit, apparuit patri nostro Abraham cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan. Tunc exiit de terra Chaldaeorum, et habitavit in Charan. Et inde [illegible] mortuus est pater ejus transtulit [illegible] in terram istam, in qua nunc vos habitatis. Et dedit ill[i] [illegible] et sic genuit Isaac, et [illegible] eum die octavo. [illegible] [illegible] est autem Deus, quia erit semen ejus accola in [illegible] aliena, et servi[tu]ti eos subiicient, et male tractabunt eos annis quadringentis. Haec oratio S. [Step]hani tota hoc loco [illegible], [illegible] fuit propter antilogias, quas videtur inferre aliis locis Sacrae Scripturae.

Nam et quod subjicit annos quadringentos [illegible] exitum de Egypto postquam Dominus Abrahae apparuisset [illegible] adhuc degenti in Mesopotamia, opponitur testimonio S. Pauli [illegible] cap. [illegible] inter primas Domini apparitiones ad Abraham et legem datam ponit annos triginta supra quadringentos, et quod [illegible] apparuisse primo Abrahae in Mesopotamia post mortem Thare patris ejus, [illegible] [illegible] non potest cum superius allatis Scripturis, ubi vidimus, Abraham natum Thare agenti aetatis annos septuaginta; tum discessisse eundem de domo [p]aterna [illegible] aetatis suae annum septuagesimum quintum; Thare super[illegible] [illegible] ad annos quinque et ducentos. Quid igitur?

Respondendum, explicari et posse et debere S. Stephanum omnia vere dicere, ita tamen ut chronologiam ab illo neglectam fateamur.

Quod enim chronologiam ille nullam ibi voluerit a se attendi, manifeste ipse nobis est auctor, [illegible] videtur dicere Abraham eodem tempore et eadem [illegible] [illegible] Isaac, [illegible] Jacobum, et [illegible] Jacob duodecim filios [illegible] duodecim patriarchas. Non enim Jacob circumcidit [illegible] eodem die octavo, quo Abraham Isaac. Igitur S. Stephanus [illegible] coegit, et breviter memorare tantummodo voluit multas varii temporis histo:

Isaac Iacob: et Iacob duodecim patriarch.

[illegible] haud amplius quam illas orationi [illegible] [illegible] [illegible] sed rerum ordinem, seriem, filum, quod habebat necesse conservare. Deum apparuisse ait Abrahę, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charam. Hoc illi credimus, etiamsi in libro Genesis non legatur expressum, veri sit tamen simile, tunc quoque cum de Ur Chaldęorum translatus est a Thare parente et venit [illegible] Chanaam Gen. cap. 11 v. 31. illum presentiae aliqui[illegible] [illegible] numinis. Quod subjungit mortuo Thare Abraham translatum in terram Chanaam, intelligere debemus non de ipso Abraham [illegible], sed de illius successione ad eum modum, quo idem Abraham infra dicitur circumcidisse Isaac die octavo et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quasi una utriusque facti dies assignaretur.

[illegible] Item quadringentos quod pertinet, quos S. Stephanus deducit a numine revelato Abrahę ad exitum servitutis Hebręorum de Egypto, hoc temporis non est desumendum a prima apparitione divini numinis, quam censent Abraham, sed ab illa [illegible] [illegible] celeberrima in Genesi describitur

c. Fallo. connotato hoc ipso spatio temporis quadringentorum annorum. Et hęc, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Genesis cap. 15 ubi [illegible] [illegible] dictum est ad Abraham: scito praenoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: et subjicient eos servituti, et affligent quadringentis annis; h. e. usque ad annum quadringentesimum hinc incipiendo. Cum vero quadringenti anni ab ablactatione Isaaci ad exitum servitutis Egypti [illegible] percurrisse reperiantur, est intelligere, et hanc apparitionem, et exitum Isaaci de lacte res fuisse ejusdem anni. Scriptura tamen ablactationem Isaaci solum enarrat cap. 21. v. 8. cum laudatam illam visionem sensisse feratur Abraham jam supra cap. 15. [illegible] de capite decimo sexto quasi rerum capita distinguens in sacra historia, quę ab eo principio ad vigesimum primum [illegible] [illegible], premittit capite decimo [illegible] quasi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] toto tandem capite 21. quantum in subjecto [illegible] stare potuit suscepta historia, completa est. Argumentum enim hęrat sacrę historię num Abraham de Sara iam vetula sobolem speraret. Capite 15 [illegible] sobolis de v. 4. quali succedere deinceps deberet exponitur. Illa soboles ~~[illegible]~~ sequentium captivum variat ambages ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] cap. 21 v. 8 ubi Isaac post sequentium [illegible] [illegible] ambages [illegible] desiit cap. 21 v. 8. specimen obtinuit [illegible] [illegible] [illegible] de quo [illegible] forei successuro in ablactatione Isaaci portendebatur.

[illegible] Quum ille annus, quo Isaac de lacte cessavit, [illegible] [illegible] [illegible] nobilem historiam [illegible] eodem [illegible] epocha temporis apud S. Lucam in Actis cap. 13 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita sermocinatur: Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit, cum essent incolę in terra Egypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea. Et per quadraginta annorum

Deum
tur in
tar
e aliu
terram
ius sui
[illegible]
ies assi.
[illegible]
quam
[illegible]
hge.
et
harum
[illegible]
[illegible]
[illegible]
exitum
em
[illegible]
rerum
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Abraham
qualis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Graeco
[illegible]
[illegible]
plebis
terra
norum

Ar. 9 Liber ..

tempus mores eorum [illegible] deserto et destruens gentes septem in terra Chanaan, [illegible] distribuit eis terram earum quasi post quadringentos et quinquaginta annos: et post hæc dedit Judices usque ad Samuel prophetam. Incipiendo enim ab hoc anno ablactationis Isaaci, qui mundi fuit iterum millesimus quinquagesimus tertius, additis quadringentis quinquaginta, pervenimus ad bis mille quingentos [quadringentos] tres. Moyses decennio ante mortuus est, anno mundi 2493. Deinde Josue subsequutus, quo imperante intra decem illos primos annos terra Chanaan Israelitis divisa. Quare Apostolus non propterea inquit, Post quadringentos et quinquaginta, sed quasi post quadringentos, et quinquaginta. Quo id anno contigerit, infra videndum [illegible] cap.

Consignari potest anno subsequenti [illegible] ille Ismaelis cum Isaac, ob quem [illegible], et Ismael ex [illegible] domo Abrahæ, Domino imperante Gen. cap. [illegible] et infra [illegible] tempore [illegible] eodem capite historia [illegible] Abimelech, et Phicol, quæ incepit [illegible] oportet id temporis describere anno [illegible] iterum millesimo quinquagesimo quarto, uno minus quadringentesimo ante legem. Ille annus Abrahæ sextus a centesimo, Isaaci pueri vero sextus.

Ann. m. [illegible]
ante leg. 399.

His subjungitur Genesis cap. 22. immolatio [illegible] Facta [illegible] a Scriptura non describitur. Licet igitur non respiciens Josephus [illegible] quem [illegible] in [illegible] antiquitatum l. 1. cap. 22. Ille vult jussum Isaac immolari, cum esset viginti quinque annorum. Ille annus mundi iterum millesimus septuagesimus tertius, idem ante legis dationem trecentesimus octuagesimus.

Ann. m. 2073.
ante [illegible]

Post illam historiam subjungitur Gen. cap. 22. vv. 20. 21. His ita gestis nunciatum est Abrahæ, quod Melcha [illegible] genuisset filios Nachor fratri suo [illegible] primogenitum [illegible] subjungit hoc loco S. [illegible] in qq. Hebraicis [illegible] Nachor fratris Abraham de Melcha uxore ejus filiæ Aran natus est Huz; de cujus stirpe Job descendit, sicut scriptum est in exordio voluminis ejus, fuit in terra Huz nomine Job. Male igitur quidam existimant Job de genere esse Esau. Siquidem illud [illegible] in fine [illegible] habetur, [illegible] Syro sermone translatus est, et quartus sit ab Esau, et reliqua, quæ ibi continentur, in Hebræis voluminibus non habentur. De Job tamen infra [illegible] peculiariter.

[illegible] septem annos, et mortua est etc. Gen. cap. 23. vv. 1 [illegible] superavit illam ætate annis decem, ut dixi iter Gen. cap. [illegible] Annus [illegible] trigesimus septimus, idem [illegible] quintus; ante legem datam trecentesimus sexagesimus octavus. Isaac tunc adolescebat anno suo trigesimo septimo.

Anno m. [illegible]
Ant. [illegible]

Tribus post annis Isaac duxit uxorem Rebeccam. Cum duxerit, tandem [illegible] tempora lugendæ matris defunctæ. Inquit enim [illegible] cap. 24. v. 67. [illegible] introduxit Rebeccam in tabernaculum Saræ matris suæ, et [illegible] tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret

e. s.
et
thetam.
vum
perve:
us est,
decem
non
j in
iy. cap
gar, et
infra
Chical,
illesimo
annus
escriptur
sargo
in erat
rimus
ahen
nmo
nitas
. de
enore
ro
nentur
nter
m. 1. n
Abrah.
dol.
d in
. 67.
tum
et.

Anno m. [illegible] ante leg. [illegible]

[illegible] cum duxit Reb[illegible] [illegible]ginta annorum fuisse describitur Genesis cap. 25. v. 20.

[illegible] temporis Abraham aliam post Saram duxit uxorem nomine Ceturam, quæ peperit ei Zamram etc. Gen cap. 25. vv. 1. 2. Deditque Abraham cuncta quæ possederat Isaac. filiis autem concubinarum largitus est munera, et separavit eos ab Isaac filio suo dum adhuc ipse viveret ad plagam orientalem. vv. 5. 6. Tribuit ergo illis non nihil et regionis et rerum, et ditavit illos, quantum satis unicuique fuerat per regione Orientis

[illegible] Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ centum septuaginta quinque anni et mortuus est vv. 7. 8 anno sæculi vigesimi secundi vigesimo tertio, ante legem trecentesimo

Anno m. [illegible] ante leg. [illegible]

trigesimo, dum Isaac ætatis suæ ageret septuagesimum quintum. Huius ætatem [illegible] conclusit atque describit Usserius in annalibus ad annum, ut ille vult [illegible] excedit enim nostram supputationem, ut supra adnotavimus in definiendo anno natali Abrahæ annis sexaginta [illegible] Abraham 175. annos natus, post [illegible] adventum in Cananæam centesimo mortuus est: et a filiis Isaaco et [illegible] Ismaele in spelunca Macpelæ cum Sara uxore sua sepultus. Gen. cap. [illegible] 25. vv. 7. 10. Vixit annis quindecim post natum Iacobum: cum quo habitavisse etiam dicitur in tentoriis. Hebr. cap. 11. v. 9

[illegible] [illegible] ad annos mundi [illegible].

[illegible]em, qui [illegible]

est ipse [illegible]

[illegible]

Articulus X.

Isaac.

Legito Genesis caput XXV. cum reliquis [illegible]

[illegible]

Isaac natum vidimus iam supra articulo octavo anno mundi [illegible] ante datam legem quinto supra quadringentesimum. Quinquennium [illegible] vigesimum quintum agens annum immolari voluit; trigesimum septimum agebat cum Sara mater e superis migravit; quadragenarius duxit Rebeccam uxorem anno videlicet seculi primi et vigesimi octogesimi octavo, eodem ante datam legem trecentesimo sexagesimo quinto.

Anno m. [illegible] ante leg. 305.

[illegible] parvuli Esau et Jacob; viginti annos egerat maritus cum Rebecca, [illegible] liberos anno seculi ineuntis vigesimi secundi octavo, ante legem trecentesimo quadr[illegible] quinto.

Anno m. 2108.

[illegible]

[illegible] erant [illegible], quo anno Esau vendidit primogenita Jacob sed quo anno [illegible] Scriptura [illegible] cap. [illegible] adolescentes hos juvenes [illegible] pro [illegible] usque ad annos [illegible], erat ille annus, [illegible] completur decimus quartus, videlicet seculi vigesimi [illegible] secundus, ante legem trecentesimus trigesimus primus.

Anno m. [illegible] ante leg. [illegible]

Anno sequenti mortuus est Abraham, ut dictum est oratione precedenti.

Anno m. [illegible] ante leg. 330.

Post hec legis Isaac peregrinantem in Geraris Palestinorum cap. 26. usque dum [illegible] Esau factum quadraginta annorum duxisse uxores duas Judith, et Basemath [illegible] offenderunt animum Isaac, et [illegible] Gen. cap. [illegible] [illegible] ab orbe condito iterum millesimus centesimus quadragesimus octavus; ante legem trecentesimus [illegible].

Ann. m. 2148 ante leg. 305.

Post id etatis Isaac senescebat, et caligaverunt oculi ejus Gen. cap. 27. v. 1. ubi subinde legimus, instinctu matris Jacobum de patre surripuisse benedictionem, que Esau, quippe primogenito debebatur. Tunc vides illum fugientem domo patrias evitaturum fratris Esau indignationem; tunc divina contemplantem per soporem in schala, cujus cacumen pertingebat celos cap. [illegible] Tunc Jacob venit ad Labanum socerum acquirendum. Lege sacram Generis historiam [illegible] usque ad [illegible] trigesimum primum. Ibi [illegible] testatur se [illegible] apud Labanum annos viginti, puta ad annum ab orbe condito sexagesimum octavum seculi vigesimi secundi, cumque ante legem ducentesimum octuagesimum [illegible] et vigesimum quintum Isaac parens exigebat centesimum, et vigesimum quintum.

Anno m. [illegible]

Hoc sane anno [illegible] castra Dei Gen. cap. [illegible] et [illegible] Esau [illegible] venit in Socoth, ubi edificata domo, et [illegible] cap. [illegible] Quandiu appellavit nomen loci illius Socoth, idest tabernacula cap. [illegible] ibi manserit, Scriptura non manifestat. Licet tamen conjicere ex specie facti, [illegible] Nam inde transivit in Sichem (Gen. cap. [illegible]) Ibi autem, ut dicitur sequenti capite [illegible] historia [illegible] Dina filia [illegible], ut inderet [illegible] regionis illius. Ibi Dina hec fuit apta viro, que tamen ultima omnium fratrum suorum nata erat, de Lia partu septimo. Hujus [illegible]

de Sichem ubi sunt acerrime Simeon et Levi. Vis et consilium, quod ad rem adhi-
buerunt, suadere videntur fuisse aliquanto adolescentiores iis [illegible] annis [illegible]
possunt talia perpetrasse. Cum tamen Scriptura in hisce factis tempora haud magis
enucleet, notam ego illis nullam meo solius arbitratu ausim fingere. Sed quoniam
priusquam in Sichem transiret, et ædificavit Socoth, et ibidem dicitur habitavisse,
plurium facile annorum id temporis faciendum exsistit.

Inde Jacob transit in Bethel Gen. cap. 35. Ubi v. 19 Rachel moriens parit Beniamin.
Tandem v. 27. Venit ad Isaac patrem suum in Mambre, in qua peregrinatus est
Abraham et Isaac. v. 28. Et compleati sunt dies Isaac centum octoginta annorum
v. 29. Consumptusque ætate mortuus est. Inceperat seculum vigesimum tertium

Ann. m. [illegible] ab orbe condito, processeratque annos duodetriginta. Præcedebat legem datam
annis [illegible] viginti quinque. Jacob habebat ætatis suæ centum, supraque
viginti. Jacob et Esau post mortem Isaaci parentis [illegible]
[illegible] genes [illegible]
[illegible]
[illegible] terram regionem. In Idumæam [illegible] jam ante abierat Esau [illegible]
parentum, ut patet cap. 32. v. 3. sed mortuo patre cum tota familia
rediit ad patris [illegible] in Hebron, quasi ibidem mansurus. Verum cum
gregibus abundaret, nec pascua utrique, puta sibi, et fratri [illegible]
ultro cessit fratri Chananæam, ipseque rediit in suam Idumæam [illegible]
et [illegible] promiserat [illegible]
[illegible] etc. [illegible]
[illegible] per errorem esse [illegible] legi [illegible]
nomine patre [illegible] accederet pater [illegible] generis

Liber 1.

Articulus XI.

Jacob, et Joseph.

~~Joseph filius Israelis natus est anno centesimo~~ ætatis sui ~~parentis Jacob~~,

~~nam ille quidem cum~~ eductus de carcere

Joseph filius Israelis, quo anno mundi natus sit, argumento ille nobis annus est,

quo Israel parens ejus descendit in Ægyptum. Tunc enim temporis Israel [illegible]

[illegible] Pharaoni anno ætatis exactæ suæ centum, et triginta. Gen. cap. 47. v. 9

Novennio ante Joseph steterat coram Pharaone anno sui ævi trigesimo cap.

[illegible] Post id temporis enimvero [illegible] annis septem ubertatis Ægypti;

et [illegible] secundus [illegible] erat igitur supra trigesimum

[illegible] illius centesimum trigesimum ingressus fuisset. Unde

[illegible] esse Jacobi parentis anno uno supra [illegible]

[illegible] articulo superiore natum anno octavo sæculi ab orbe condi-

[illegible] ante legem trecentesimo quadragesimo quinto. Joseph ergo

vigesimi secundi ante legem trecentesimo [illegible] ante legem datam

[illegible] anno [illegible] sæculi [illegible]

[illegible] quinquagesimo quarto

[illegible]

[illegible] anno mundi [illegible]

[illegible] trigesimo octavo.

[illegible] ante legem [illegible]

[illegible] præfectus est terræ Ægypti anno mundi [illegible]

[illegible] quarto. [illegible]

[illegible] esset annorum centum triginta,

[illegible] in Ægyptum descendens [illegible] fuit ille annus ab orbe conditi bis millesi-

[illegible] ante legem ducentesimus

[illegible]

[illegible] Jacob venit [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Gen. cap. 47. [illegible]

[illegible] quinquagesimo quinto, ante legem ducentesimo octavo

[illegible] ætatis suæ centum supra quinquaginta.

Joseph [illegible] centum decem annis. Gen. cap. 50. v. 22. Nimirum

[illegible] mille trecentum [illegible], ante legem centum

[illegible]

[illegible]

Liber
[illegible] Job.
[illegible]

Job.

Job [illegible] extiterit, reperio apud S. Hieronymum duas opiniones: unam supra [illegible]
[illegible] qua [illegible], Jobum de semine Nachor [illegible] fratris Abram, [illegible]
Hebraicis in Genesim cap. [illegible] v. [illegible]. Alteram quam S. Hieronymus ibi [illegible]
referens minus probat in cap. [illegible] v. [illegible] ubi legimus: [illegible] est autem [illegible]
et regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra. Subjungit enim. Hunc quidam
suspicantur esse Job: ut in fine voluminis ipsius additum est. Contra Hebraei asse-
runt, de Nachor eum stirpe generatum, ut jam supra dictum est. Hanc tamen
secundam sententiam et Pineda commendat, et ex eo Tirinus. Persuadent autem,
quia in eadem Genesis cap. 36. in successione eadem Esau, quae describitur, et
de qua [illegible] gradu [illegible] Job, [illegible] et quoque nomina tanquam
[illegible] ipsius, amicorum Jobi reliquorum. Nam et Eliphaz dux Theman
ibi est v. 15. et Baldad, inquit Tirinus in cap. 2. Job v. 11. ex nepotibus fuit
Abrahae ex Cetura, cujus filius fuit Sue Gen. 25. 2. et 1. Paralip. 1. v. 32. ob
id dicitur Baldad Suhites, et Sophar Nahamatites, [illegible], verisimiliter
est filius Nahat, quod per crasim videtur idem nomen esse cum Nahamat
fratruelis Eliphaz.

De aetate Jobi [illegible] Tirinus in Chronico cap. 10. „ Septuaginta annorum erat Job
„ cum finiretur ipsius cum daemone lucta, atque tentatio. Quam Chrysostomus
„ homilia quinta ad populum Antiochenum non toto anno circumscribit, uti et commen-
„ tario, [illegible] Origeni in Job: eamque sententiam confirmat ex illis Jobi verbis
„ cap. 7. v. [illegible] menses [illegible]. Alii [illegible], quos idem auctor ibidem refutat,
„ ad tres annos cum medio extendunt, Cyrillus Alexandrinus, Olympiodorus, Suidas, et
„ quidam alii, quos citant, et sequi videntur Pineda, Torniellus, Pererius, et Salianus,
„ toto septennario durasse volunt. Sed probabilius [illegible], non nisi paucis mensibus
„ durasse. Eligat tamen Lector sententiam, quam volet, dummodo septuagesimum faciat
„ ultimum [illegible], et tentationis. [illegible] post tentationem omnia acceperit Job duplicia
„ ergo etiam annos vitae: neque tamen vixerit nisi 210. annis, Jobi ultimo, non potuit ten-
„ tatio post septuagesimum annum vitae ejus extendi, [illegible] septuagenario num-
„ erus bis repetitus non potest in minori numero quam 140 [illegible]
„ post septuagesimum annum vitae Jobi usque ad 210. „ Haec ibi. et [illegible]
in eundem ad cap. [illegible] vitae Moysis septuagesimum [illegible], quinquagesimo ante
egressum Hebraeorum ex Aegypto vita functum esse tradit. Hanc doctrinam [illegible],
oportet Job natum esse anno mundi bis millesimo ducentesimo trigesimo octavo, quo
anno [illegible] Jacob descendit in Aegyptum, incidisse in tentationem anno saeculi vigesimi
quarti [illegible], nempe ibi qui mortem Josephi [illegible] est, [illegible], et [illegible]
valuisse de tentatione eadem; obiisse [illegible] anno saeculi vigesimi quinti quadra-
gesimo octavo.
ita constitutis, probatur, Jobi librum legi oportere inter et Genesim, et Exodum.

[illegible]

Liber II.

reliquos libros [illegible] simul componens.

Articulus I.

Prima Mosis.

Prima temporum nota, quæ occurrit in Exodo, ubi vita Mosis describitur, occurrit libro Exodi capite [illegible] [illegible]

cap. 7. v. 7. Erat autem Moyses annorum octoginta, et Aaron [illegible] [illegible], quando locuti sunt ad Pharaonem. Hinc vedi [illegible], nam Moyses eduxit populum de Egypto anno [illegible], quo lex data est, videl. et anno mundi bis millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, duobus autem mensibus antequam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Fit consequens, ut Maria ejus soror, quæ septennis traditur extitisse, Mose nascente, nata sit iterum millesimo trecentesimo sexagesimo sexto; Aaron ~~[illegible]~~ quadriennio post ejus [illegible] septuagesimo; Moses septuagesimo tertio ~~[illegible]~~.

Moses quadragenarius, cum a Pharaone quæreretur ad mortem, fugit in Madian Exodi cap. 2. v. 15. Id ætatis tamen cum fugeret in Madian, illum habuisse reperio apud interpretes, nusquam autem in Scriptura [illegible]

et [illegible] [illegible] Chronico sacro cap. [illegible] [illegible] cap. [illegible] annos præcedens exitum populi [illegible] annorum octoginta anno mundi iterum millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, tum implebantur ab [illegible] Isaaci anni quadringenti, qui supra descripti sunt art. 8. libro præcedenti. Anno [illegible] [illegible] illud Exodi cap. 12. v. 40. [illegible] autem filiorum Israel, qua manserunt in Egypto fuit quadringentorum triginta annorum. Atqui nos supputamus a descensu Jacobi in Egyptum solos annos ad exitum [illegible] [illegible] [illegible] mo octavo [illegible] vigesimo tertio. Ergo, [illegible], facimus perperam.

[illegible] quadringentos [illegible] annos, et triginta [illegible] esse ab ea apparitione, quæ facta est Abrahæ anno mundi [illegible]. de qua libro 1. art. 8. Vide hac de re [illegible] in Chronico sacro cap. 11. [illegible] nostram explicationem confirmat au[illegible] S. Pauli [illegible] ad Galatas cap. 3. v. 16. 17. Abrahæ dictæ sunt promissiones, et semini ejus hoc autem dico testamentum confirmatum a Deo: quæ post quadringentos, et triginta annos facta est lex. Quadringenti illi igitur, et triginta anni usque ad datam legem, non sunt quibus filii Israel habitaverunt in Egypto, sed quibus, et intra quos et dicti sunt habitaturi, et habitaverunt. [illegible]

III. Ipso anno Moysis octogesimo qui ejus prophetæ ultimus hoc articulo describitur, [illegible] Moysi [illegible] orationem, quæ vulgo in psalterio legitur [illegible] nonagesimus, et a me in nova mea psalterii expositione [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] illam [illegible] post ea quæ hactenus ex Exodo citata sunt, syntaxin et ejus orationis, et harum [illegible] pluvarum [illegible] ordinabit

Ann. m. [illegible]

Ann. [illegible]

[illegible]

Anno [illegible] ante leg. [illegible]

Ann. [illegible] [illegible]

... viii ... xx ...

... iudex cap ...

... reverso erat anno ...

enti; videlicet quinquagesimi secundi, aequali vigesimi quinti in quo primum apparuit Mosi de rubo ardente

... res iterum attingetur articulo sequenti

... ita explicat: videlicet: ... dicitur habitasse ...

... fuisse 430 annorum: quod commode accipias hoc sensu, ut dicere velit eos

... pervenisse ad 430 annum peregrinationis Abrahae ...

... cap 10.

Liber II.

Videmus, quoniam huic psalmo ille titulus est Oratio Moysi hominis Dei, [illegible]
in Chaldęo, quam oravit Moyses, quando peccavit populus in deserto. Nihilominus tamen
videtur hęc oratio a sancto Moyse [illegible] cantata fuisse, cum illi Dominus apparuisset in
rubo Exodi capp. 3. et 4. Erat autem Moyses octoginta annorum, et Aaron octogintatrium,
quando loquuti sunt ad Pharaonem Exodi cap. 7. v. 7. Sic autem orationis argumentum
procedit:
Primis duobus versiculis agit gratias Domino, quia factus sit refugium populo suo.
V. 3. Orat, quippe excitatus ab eodem Domino ad bene sperandum, ut respiciat Hebręorum
suorum humilitatem.
Spem hanc constituit in ipsis Dei verbis: Etenim dixisti, inquit, Convertimini filii hominum.
Consonat his, quę legimus Exodi cap. 6 v. 6 dictum Moysi a Domino: Dic filiis Israel:
Ego Dominus, qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, et eruam e servitute ac
redimam in brachio excelso, et judiciis magnis. v. 7. et assumam vos mihi in populum,
et ero vester Deus: etc.
V. 4. 5. 6. Quoniam mille anni ante oculos tuos tamquam dies hesterna, quę prę-
teriit: etc. considerat id temporis, ex quo Hebręorum gens agebat in Ægypto, vide-
licet quasi diceret: «Quantumvis multum temporis prętentum sit, ex quo Jacob pater
» noster in Ægyptum descendit: tamen tu, Domine adhuc Deus noster es, et factus es
» refugium nobis inter id temporis, et generationum, et generationum.»
V. 7. Exponit calamitosam conditionem, qua Hebręi in Ægypto detinebantur. Defecimus,
inquit, in ira tua: et in furore tuo turbati sumus. Ibi enim degebant captivi.
V. 8 Addit [illegible] miseriarum suę gentis, peccata [illegible], cum causam subjungit
liberatis, in quam vocabantur, nimirum ut [illegible] seculum esset in illuminatione vul-
tus Dei, h.e. in glorificatione divinę virtutis, et majestatis.
V. 10. Ostendit, id quod sperabatur, jam non pendere ab hominum virtute, neque vi-
gore ętatis. Nam anni nostri sicut aranea. Excedunt fere ad octoginta. Hos tum
Moyses jam compleverat. Si ergo in ętate sua se educturum suos ex Ægypto con-
fideret, nullo idoneo firmamento ea spes nitebatur.
Quidquid sit tamen de infirmitate virium humanarum v. 11 confitetur virtutem dexterę
Dei; atque orat Dominum, ut notam faciens erudiat corda hominum in sapientia.
V. 13. Ostendit, ac profitetur suum rei tantę desiderium, quę a Deo promittebatur.
V. 14. 15 Exaggerat vim sperati beneficii divinitus, quippe quod tantum sit, ut cumu-
late [illegible] Heb. [illegible] pro diebus, quibus fuerant humiliati, et ui erant mala.
V. 16. 17. Orat Deum, ut impleat, quę promiserat, et opera manuum dirigat eorum,
quos dignatus erat eligere operarios suę virtutis, et misericordię.
Hęc nunc satis, ut qui legere sub hęc voluerit eum psalmum, possit intelligere,
quo conveniat modo cum illo sacrę historię loco, cui eundem subnectimus. Alia de
prefatione in eundem reservamus ad commentarium.
~~Lege nunc Exodum [illegible]~~

...isset
...trum,
...entum

...gonem

...hominum
...Israel:
...se. ac
...populum,

...g pre
...o, vide:
...pater
...filius es

...esi in u,
...vi.
...iungit
...ne uul:

...e, a vi:
...s sum
...pto con:

...dextera
...icata
...tur.
...l cumu:
...nata
...eorum,

...ellige,
...Alia de

Articulus II.

Anni quadraginta in deserto.

Ann. M. 2430 [illegible] millesimo [illegible] quinquagesimo [illegible] exiit ex Egypto [illegible] populo Israel, habente Moyse annos ætatis octoginta, ut [illegible] cap. [illegible] librum Exodi continuatur usque ad caput [illegible] v. [illegible] numeri [illegible] videbis [illegible] capite [illegible] completa a Domino de Madian reverti in Egyptum usque [illegible] Egypto cum populo [illegible] videlicet [illegible] principio descripti anni, igitur Moysis vocatio, et [illegible] sunt anni precedentis. Quantum temporis hæc gesta [illegible] operint [illegible] plagas Egypto inflictas, inquit [illegible] ad annum [illegible] spatio per intervallum [illegible] cap. 7 v. 25. [illegible] dies cap. [illegible] usque ad [illegible] describitur principio noni capitis, [illegible] sexta [illegible] habet duos dies, nam postquam inflicta est [illegible] (v. 13) stetit Moyses [illegible] cap. 10 fuit unius diei eodem cap. ad v. 27. Octava post diem alteram successit locusta v. [illegible] [illegible] v. 13 Nona plaga [illegible] facta est tribus diebus v. [illegible] cap. 11 et Nume. [illegible] in his omnibus dies viginti tres, sed si aliquod factum intervallum inter plagam et plagam, quod videtur perquam [illegible] tempori [illegible] [illegible] et aliquid unius mensis et alterius [illegible].

Articulus III

Nunc expingendi, distinguendique anni quadraginta, quibus ille populus moratus fuit in deserto, priusquam terram promissam obtineret. Qui volet horum annorum gesta [illegible] per quam [illegible] historiæ [illegible] annorum quadraginta [illegible] ad Hebræos [illegible] Numeri [illegible] mansiones [illegible] descriptas [illegible] Hieronymo [illegible] ad Fabiolam [illegible] de quadraginta [illegible] mansionibus [illegible] chronologia [illegible] Exodi cap. 12 v. [illegible]

Die decima quinta media nocte occisa sunt omnia primogenita Egyptiorum Exodi cap. 12. v. 29. Primo diluculo cum spoliis Egypti exeunt omnes Israelitæ de Ramesse in Socoth v. 37. quæ fuit prima mansio primo azymorum die. Numer. cap.

Die dominico tertio azymorum transierunt in Ethan secundam mansionem Exodi [illegible] Numer. 33

… ido a capite VII. ad XV. inclusive continet

Anni quadraginta in deserto
Lege Exodi librum a cap. XVIII. ad f…
Quæ præterea in decursu … formulantur

ber

„ [illegible] ad Phihahiroth, [illegible]
„ mare rubrum Exodi 14. v. 2. et assequitur eos Pharao v. 9. et primum
„ murmurant Hebræi v. 11. in tertia ~~statione~~ mansione.
„ Vigesimo primo feria [illegible] ~~reversi~~ castrametati sunt ad
„ ~~Phihahiroth~~ nocte transierunt Hebræi siccis pedibus mare rubrum v. 22.
„ [illegible] eos Ægyptii [illegible] mare [illegible] v. [illegible] In
„ solitudine Etham fuit quarta mansio
„ Vigesimo quarto venerunt in Mara. Exodi [illegible] v. [illegible] et Numer. 33. v. [illegible] 16.
„ propter amaras aquas fuit secunda murmuratio, sed illis dulcoratis cessavit
„ Hæc fuit quinta mansio.
„ Sabbatum ibi egerunt.

Mens. 2. „ Jiar die primo Dominico e Mara venerunt in Elim. Exodi 15. v. ult. et [illegible]
„ 33. v. 9. quæ fuit sexta mansio
„ die 12. feria quinta transierunt ad mare rubrum Numer. 33. v. 10. in locum
„ a S. Hieronymo vocatum [illegible] ubi septima fuit mansio.
„ Dominico venerunt ad octavam mansionem in deserto Sin Exodi 16. v. 1. Numer.
„ 33. v. 11. ubi tertia murmuratio sedata est coturnicibus sub vespera missis,
„ et manna die sequenti. Exodi 16. v. 13. Nam hactenus subcinericiis panibus vic-
„ titabant per triginta dies.
„ Feria 2. primum manna pluit, quo usi sunt totis quadraginta annis.
„ Decimo septimo feria tertia reservatum manna in crastinum computruit, et
„ vermibus scatere cœpit. Exodi 16. v. 20. Non ita
„ Vigesimo Parasceve seu feria sexta, qua propter sabbatum sequens colligebant
„ duplicem mensuram v. 22. et segg. 29. et ultimo secundi mensis dominico pro-
„ gressi sunt in Daphca [illegible] nona mansionis Numer. 33. v. 12. Siuvan die

Mens. 3. „ 1. feria 2. [illegible] venerunt in Alus v. 13. ubi decima mansio.
„ De 2. feria 3. de Alus in Raphidim [illegible] mansio [illegible] 14. et Exodi 17. v. 1.
„ ubi ob sitim murmuratum est quarto: sed aqua ex petra Horeb producta
„ sedatum murmur v. 6.
„ Tertio feria quarta pugnatum contra Amalecitas a mane ad vesperam Exodi
„ 17. v. 10. et segg.
„ [illegible] feria quinta [illegible] Sinai [illegible] Ex. 19. v. 1. Num.
„ 33. v. 15. [illegible] Moyses bis montem ascendit. [illegible] populus sanctificari
„ in diem tertium, ut legem accipiat Exod. 19. v. 10. et.
„ Sabb. [illegible] Pentecoste: die [illegible] legis 19. v. [illegible] et [illegible] 20. v. 1. Idem dies vocabatur
„ solemnitas hebdomadarum Exod. 34. v. 22. et dies primitivorum Num. 28. v. 26.
„ et Levit. 23. v. 16. A prandio Deus Moysi, et Moyses populo explicat præcepta,
„ quæ capp. 21. 22. 23. Exodi continentur.
„ Dominico, ædificato altari sub [illegible], et fœdus Deum inter, et Judæos sancitur. Exod.
„ 24. v. 4. A prandio quartum ascendit Moyses in montem, Aarone, filiis, et 70.
„ senioribus comitantibus.
„ [illegible] Moyses [illegible] ascendit cum Josue, et sex diebus ibi [illegible]
„ v. 13. et 16.

[illegible]
ent ad
[illegible] In
16.
essavi
[illegible]
misor
[illegible]
it, et
lligebur
pro.
17. v. 1.
ota
Exodi
illum.
consimi
Pater
v. ob
acceptar
Exod
30.
ont

" Die decimoquarto dominico, septimo die ab ascensu cum Josue in montem evocatur
" Moyses in caliginem v. 15. mansitque ibi jejunus toti 40. diebus versu ult.
" Hic accepit mandata de tabernaculo erigendo, et aliis, quae habentur Exodi 25.
" usque 32.

[illegible] " Tammuz die 16. feria tertia videns populus longam Moysis moram in monte, adit
" Aaronem, petens sibi fieri deos itineris [illegible]. Sed Aaron cunctatur ad aliquot
" dies. Exodi 32. v. 1.

" Die 17. Parasceve, impatientes morae [illegible], seditio concitata. Et haec dies
" potest quinta [illegible] contra Dominum. [illegible] Aaron poscit inaures v. 2.
" Die vigesimo tertio feria quinta [illegible], et expolito vitulo aureo, et erecto altari,
" indicitur voce praeconis solemnitas in sequentem diem v. [illegible]
" [illegible] quarto Parasceve, hostiae offeruntur idolo v. 6. Sed Moyses [illegible] Deus v.
" [illegible] descendens de monte confringit tabulas, conterit vitulum, [illegible]
" Aaronem, et 23000 idolatrarum occidit v. 19. usque 30.

Mense 5. " Vigesimo quinto Sabbato redarguit Moyses populum [illegible] ascendit in
" montem deprecaturus pro populo v. 30. Sed populus [illegible] punitur a Deo
" v. ult. Alios triginta quinque dies impendit Moyses partim tabernaculo e
" castris efferendo [illegible] 33. 7. partim populo castigando, partim ad montem
" saepius [illegible] v. 9. etc. partim novas tabulas dolando cap. 34. v. 1. Videt
" etiam tum tergum Domini cap. 33. v. ult. Hoc die 30. seu ultimo [illegible]
" [illegible] ascendit in montem Exodi 34 v. 1. et 2. ibique mansit
" aliis quadraginta diebus jejunus v. [illegible]

Mense 6. " Elul totum transegit in monte cum Deo.

Mense 1. " Tisri die [illegible], peracta [illegible] vigesimo descendit [illegible] monte cum
" novis tabulis, obtenta jam plena venia populo, facie rubicante [illegible] Exodi 34
" v. 29

Mense [illegible] " Die undecimo feria quarta congregato populo denunciat Moyses, quae [illegible]
" cepta acceperat Exodi 35. nominatim de fabrica [illegible] tabernaculo: ad quod
" sequentibus diebus contribuit undique populus. Et fabricat illud Beseleel
" etc. cap. 36 usque 40. Et huic operi elaboratur usque ad initium anni sequ[illegible]

Mense [illegible] " Adar die [illegible] feria tertia [illegible] sanctuarii Exodi 39. v. ult. man-
" datum [illegible] prima die [illegible] anni. Exodi 40. v. 1.

Anno [illegible] ab orbe cond[ito] [illegible] Mense 1. Anno [illegible] mense primo [illegible] die 1. feria tertia erectum est tabernaculum
" Exodi 40 v. [illegible] et Aaron et filii [illegible] sacerdotes per
" [illegible] Exodi [illegible]

" Die octavo [illegible] primum [illegible], ut igne coelitus in victimas demisso
" comprobantur. [illegible] 9. Sed filii ejus Nadab et Abiu cum profano uti [illegible]
" igne, [illegible] igne [illegible] sunt, Levit. 10. " Hactenus vestigio lenius sequor et [illegible] ipse [illegible]
" [illegible] [illegible] Hadgi [illegible] azymorum
" [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] tur silendo praetervolavit. Ecce,

[illegible] entenvero post Levitici librum liber Numerorum [illegible]

[illegible] quantum temporis [illegible]

[illegible]

[illegible] Prima die mensi [illegible]

egress[illegible] tabernaculum [illegible]

[illegible]

nentur. ad id temporis, cum dominus loquutus est [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Subiciuntur enim post descriptam numerationem populi

[illegible]

[illegible]

seque ordinem, methodumque legendi [illegible] historiam. Tum vero cap. 9

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] mense [illegible]

[illegible] tellige [illegible]

[illegible]

= et quo celebratio [illegible] indicatur

[illegible]

[illegible] reliqua, [illegible]

[illegible] annorum [illegible]

[illegible] illorum [illegible]

[illegible] iuxta Syriacum numeratio pr:

cetera anno [illegible] intellige [illegible]

~~[illegible] quinque [illegible] Deorch~~

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] librum [illegible]

[illegible] librum Numerorum [illegible]

[illegible] pedetentim postulantur. [illegible]

[illegible]

Art. 2. Liber

[illegible] „ Die decimo quarto ad vesperam [illegible] pascha [illegible] [illegible] in priore mense
„ legitime impediti fuerant. [illegible] 1. 10.
„ [illegible] jussi fuerat totus populus numerari ab anno 20. et porro [illegible] ad
„ anno 50. ita [illegible] his duabus hebdomadis Num. 2. et 3. „ Nunc etiam oportet [illegible]
„ Vigesimo elevavit se columna nubis profecti sunt de Sinai, ubi toto pene anno man-
„ serant „ ~~[illegible]~~ et [illegible]
„ Post [illegible] peregrinationem vigesimo sexto ventum ad sepulchra concupiscentiæ
„ decimam tertiam mansionem versus desertum Pharan v. 12. ubi sexto murmuratum
„ est ob laborem itineris Num. 11. v. [illegible] Sed cælesti igne murmur sopitum, ibidem [illegible]
„ post [illegible] murmur [illegible] seditionibus [illegible]
„ [illegible] v. 10. Et seni [illegible] 70. [illegible] etiam in spiritualibus adessent,
„ v. 25. qui initium fecerunt Sanedrii Judæorum. Loco vero nomen inditum sepul-
„ chra concupiscentiæ, [illegible] isti occisi a Deo, et sepulti fuerunt
„ v. ult. [illegible]

Mense [illegible] „ Die 6. [illegible] inde migratum, et [illegible] ventum in Haseroth v. ult. et Num. 33. v. 17. [illegible]

[illegible] „ [illegible] Maria et Aaron propter uxorem Moysis Æthiopissam murmurant Num. 12. [illegible]
„ [illegible] Maria [illegible] punitur v. 10. usque [illegible] finem. Qua sanata pergunt porro
[illegible] „ Hebræi ad 15. Mansionem

Mense [illegible] „ Die octavo in Rethma, Num. 33. v. 18 [illegible] mansionem
„ [illegible] solitudinis Pharan cap. 13. v. 1. qui locus etiam Cadesbarne [illegible]
„ [illegible] quia Rethma non procul aberat ab urbe Cadesbarne. [illegible]
„ missi [illegible] decimo die post revertuntur; et falsis [illegible] detrahentes
„ iterum Chanaan, populum ad seditionem commovent Num. [illegible] 14. frustra [illegible]
„ [illegible] Caleb [illegible] v. 22.
„ si præcedentibus adnumeres [illegible] quæ ante egressionem ex Ægypto contracta est, cum
„ [illegible] a Pharaone [illegible] Exodi 5. v. [illegible]
„ et rursus alteram quam ex diffidentia servarunt manna in sequentem diem, et
„ [illegible] voluerunt in sabbato Exodi [illegible] v. 20. [illegible]
„ injussu Dei pugnans [illegible] Amalecitas, [illegible] Hebræi, et [illegible] solitu-
„ dinem Pharan [illegible] post [illegible] Num. [illegible] et
„ Deuter. 1. v. 40. [illegible] damnati ad exilium a terra sancta, [illegible] quadraginta annos
„ quadragesimum annum [illegible] ergo quo mense pervenerint ad decimam sex-
„ tam mansionem in Remmonphares, ubi [illegible] sabbathi [illegible] est lapidibus
„ Num. 15. v. 32. [illegible] manna [illegible] in Lebna
„ Num. 33. v. [illegible] inde [illegible] in Ressa v. [illegible]

Anno [illegible] ab orbe condito [illegible] „ Anno [illegible] ad 19 mansionem in Ceelatha. v. [illegible] ubi [illegible], Dathan, et Abiron
„ [illegible] de cælo plagas [illegible] v. 10 et Aaronis virga floruit cap. 17. occasione
„ duodecimæ murmurationis cap. 16. v. 41

„ De reliquis annis [illegible] altum in Scriptura [illegible] non quod interea
„ [illegible] mansionem decies ter mutarint, [illegible] quæ describuntur
„ Num. cap. 33. a v. [illegible] usque [illegible]
~~[illegible]~~
~~[illegible] cap. 18. [illegible]~~

[illegible] numerata [illegible]

[illegible]

[illegible]

~~[illegible] Moyses ... [illegible]~~

Mense 1. „Nisan, seu Xanthici Macedonici, inquit Josephus l. 4. antiq. c. 4. luna primas moriens [illegible] in [illegible] [illegible]

„33. v. 36. Hæc est mansio trigesima tertia. Et erat tum Maria annorum [illegible]

„ plerorum.

[illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] murmuratio [illegible] aqua [illegible] Numb. Num. [illegible] et Aaron [illegible], et tamen ipse

„Moyses [illegible]

„onem ad regem Edom, ut liceret Hebræis per medias terras illius impune transire

„sed repulsam passus per Moabitidem profectus est, terminis tantum Idumææ rasis v.

„ 14. et Deuter. 2. v. 4. Nempe moverunt castra versus montem Hor in extremis fini

„bus terræ Edom. Num. 33. v. 37. Et [illegible]

Mense 5. „In qua die primo mortuus est Aaron Num. 33. v. 38. cum esset annorum 123. Vide

„etiam Deuter. 10. v. 6. et Numer. 20. v. 24. ~~cum esset~~ Eleazar filius ejus ei

„ [illegible] et [illegible] populo [illegible]

Mense „Relata insignis victoria de Arad uno e Chananæis regibus Numer. 21. v. 1. Mox

[illegible] ad 33. Mansionem in Salmona Numer. 33. v. 41. Inde ad 36. in Phunon

„ v. [illegible] ubi 14. murmuratio populi ex fastidio mannæ, et tædio peregrinationis. Sed

„ [illegible] serpentibus, et interitu plurimorum compescuit eam Deus Num. 21. v. 4. Inde

„ [illegible] ad 37. mansionem in Oboth v. 10. Mox egressi fines Idumæorum fixere

„tentoria in Jebarim in finibus Moabitarum v. 11 et cap. 33. v. 44 ubi fuit 38

„mansio. Trigesima nona fuit in Dibongad transito torrente, et valle Zared Numer.

„ [illegible] juxta fluvium Arnon in iisdem finibus

„Moabitarum v. 13. Quadragesima in Helmondeblathaim Numer. 33. v. 46. juxta

„eundem fluvium Arnon [illegible] Deuter. 2. v. 24. missa legatio

„ad Sehon regem Amorrhæum; sed illo transitum negante, vi occupatæ terræ illius,

„ut mox etiam Og regis Basan Numer. 21. v. 21. usque in finem. Quadragesima

„prima mansio fuit juxta montes Abarim e regione urbis Nebo sic dictæ a vicino

„monte [illegible], cujus vertex vocabatur Phasga Numer. 33. v. 47. Unde delapsi in

„subjectam his montibus regionem campestrem dictam campestria Moab v. 48

„et cap. 22. v. 1. [illegible]

„toto reliquo hujus anni, donec duce Josue transirent Jordanem. Huc advolat

„ [illegible]

„22. usque 25. Hic fornicati sunt Israelitæ cum filiabus Moab, et adoraverunt

„Beelphegor. [illegible]

[illegible] cap. 26. ut constaret cui tribui major terræ portio deberetur. Moysi suc

[illegible] Josue dux populi inauguratur v. 18. et eo duce

„ [illegible]

„Madianitæ cæduntur cap. 31. et inter illos Balaam v. 8. Tribubus Ruben, et Gad,

„et dimi[illegible] Jordanem [illegible]

Mense 11. „Die 1. Moyses [illegible] de Deo exponit populo deuter. cap. 1. v. 3. toto mensis illius decursu

„ [illegible] aliquando reges [illegible]

„ [illegible] fœdus Deum inter et populum renovat cap. 29. v. 10. deuterono

„mii librum in Arcæ latere reponi jubet cap. [illegible] et septimo quoque [illegible]

Articulus V

Art. 2. Liber II.

[illegible] sabbatico anno recurrente prælegi populo jubet in solemnitate Tabernaculorum [illegible] v. 10. Dein recitato cantico cap. 32. et benedictione tribubus impertita singulis cap. [illegible] 33. terra sancta desuper e vertice Phasga Angelo demonstrante conspecta [illegible] cap. 34. v. 1. felicissime ibi moritur, et ab eodem Angelo sepelitur v. 6. [illegible] [illegible] annorum 120 [illegible] Moyses [illegible] perhibuit [illegible] triginta dies, Deuteron. ult. [illegible]

Habemus Tirinus, cujus ego tamen textum alicubi [illegible] correxi, ubi scilicet ille aliquid [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], quam [illegible] patitur, prout a Moyse descripta est. [illegible]

[illegible] [illegible] mensis anni primi, [illegible] nobis october est, [illegible] [illegible] [illegible] numerandus octavus, Jethro [illegible] [illegible], cum Hebræi agerent in Sinai decimam secundam mansionem. cum tamen historia hæc [illegible] [illegible] cap. 18. [illegible] tertio egressionis Israel de terra Ægypti [illegible] cap. 19. v. 1. venirent in solitudinem Sinai. Id factum igitur, et consummatum videtur postea circa mansionem 10. et 11. [illegible] Raphidim, et fortasse ante eam diem, [illegible] [illegible] gnatum contra Amalecitas Exodi cap. 17. v. 10. &c. Nam quod de Jethro fertur in [illegible] [illegible] [illegible] ad eum locum descripta est.

Itaque in quatuor libris Sancti Moisis, qui Genesim consequuntur, placet duas partes accurate notari: ordinem videlicet, filumque sacræ historiæ, et epitomen. Epitome est enim totius itinerationis in deserto Numerorum Caput 33. Similiter epilogus quidam, et brevis repetitio eorum, quæ Israeli contigerant in deserto per annos quadraginta Deuteronomii primum caput. Cætera a principio libri Exodi ad totum Deuteronomii librum suo filo, et certo gressu constant. Quare fit, ut, qui velit illam partem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] imum tertium, et primum Deuteronomii continuo habere præ oculis, et tanquam reliquæ historiæ summa argumenta [illegible], ubi opus tulerit [illegible] [illegible] pertexere. [illegible]

Placet nunc paucis annos ejus qui numerare

[illegible] Anno mundi iterum millesimo quadringentesimo [illegible] tertio Moyses vir natus annorum octoginta exivit de Ægypto. Gesta reliqua ejus anni memorata superius.

Ann. m. 2454. Erectum Tabernaculum.

[illegible] [illegible] Dathan, [illegible] Abiron murmuraverunt

[illegible] [illegible] [illegible] Maria soror Moysis [illegible]

[illegible] [illegible] quo annus [illegible] [illegible]

Mense quinto ej [illegible] Aaron

Ultimo Moyses.

[illegible] in his libris data vel repetita per Moysen [illegible] et capitibus legi volo, ubi [illegible] dicitur per id temporis habuisse mansionem, et ubinam sacra Scriptura apponit historiam, cujus occasione lata fuerint

De his præceptis et variis et multis lege Synopsin Cornelii a Lapide

legi debet statim post Exodum [illegible]

filiorum Israel de Egypto. Probatur [illegible] testimonio sumpto ex cap. 1. Numer.
vo 1. ubi continuando librum precedentem cum illo consequente dicitur
[illegible] tabernaculo federis
[illegible]
[illegible]
peregit in deserto usque ad ultimum. Quadragesimo autem anno, undecimo
[illegible]
et beginnig [illegible] cap. 1. v. 3. Eodem ordine igitur quo stant in Vulgata
[illegible]
[illegible]
[illegible]

annos quadringentos quinquaginta sexaginta
post obitum Moysis recenset

Art. 2.

Sit [illegible] huius syntaxis cum obitu Moysis [illegible] anno mundi [illegible] millesimo [illegible] nonagesimo tertio. Inde placet novum librum, et quasi novam ætatem sacræ historiæ [illegible], rationem [illegible] auctoritate [illegible] Pauli Apostoli. [illegible] enim [illegible] absolutam [illegible] putant [illegible] anno quinto, qui annus [illegible] quinquagesimus tertius ad divisionem terræ sanctæ factam a Josue hoc libro de: scribendam annos quadringentos quinquaginta docui agere media; [illegible] expliciunt anno seculi vigesimi sexti inchoati jam tertio, cum Moyses decem annis ante obiverit, idest anno nonagesimo tertio exeunte seculi vigesimi quinti. Id attestatur Apostolus [illegible] in Actis apud [illegible] v. 17. et infra: Deus plebis Israel elegit patres nostros, et in brachio excelso eduxit eos ex Egypto. Et per [illegible] annorum [illegible] mores eorum sustinuit in deserto: Et destruens gentes septem in terra Chanaam, sorte distribuit eis terram eorum: [illegible] post quadringentos et quinquaginta annos. et post hæc dedit Judices usque ad Samuel prophetam. Hæc ita textus latinus Vulgatus. Supponit hunc annum [illegible] [illegible] [illegible] morem [illegible], atque auctoritatem, in ante: [illegible] commentatorum [illegible] annorum [illegible] et usque ad annos Josue imperantis totos ab annis quinquaginta [illegible] lineam, et [illegible] attestari [illegible] S. Pauli ita interpretaris, semper dubium [illegible] an secus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rum tempus mores eorum sustinuit in deserto, hoc primum: tum illud: et destruens gentes septem in terra Chanaam sorte distribuit eis terram eorum: [illegible] quadringentos et quinquaginta [illegible] [illegible] erratum est [illegible] cendi non ulterius, quam ad ceptos dari Judices post Josue, cum tamen ætas Josue inter horum utrumque terminorum nullo modo sit tam immani annorum

[illegible] describenda. Illud accedit, quod si vera sit illorum sententia, qui putant periodum illam annorum quadringentorum [illegible] [quinqu]aginta incipiendam in ante[...] [ingr]essum ad terram, sive [illegible] per Josue, propterea que ad annos [illegible] natates Isaaci derivandam, minus convenienter videatur loquutus Apo[s]tolus, qui dixerit sorte distributam terram post annos [quadringentos quinqua]ginta, neque tamen ostenderit unde nam post; debuit enim connotare illud quam maxime, si diceret post tam multos annos, unde nam tam multos derivaret, atque inciperet.

Ex his conficitur, ut magno pretio ducere oporteat lectionem hujus textus Græcam, [illegible] Latina in [illegible] versio[ne], [quæ] habet annos istos quadringentos quinqua[gi]nta [illegible] omnino debere inchoari, ubi fere desinunt in Latina. Sic enim [illegible] sonat. Et destruens gentes [septem] in terra Chanaam sorti[tus] dedit illis terram illorum. Et post hæc [qu]asi annis quadringentis, et quinquaginta dedit Judices usque Samuelem prophetam.

Non igitur [illegible] hoc loco Tirinum animose nimis, ne dicam audacter cla[m]antem in Chronico sacro [illegible] textum Græcum mendis [illegible]. Quid enim necesse [illegible] loco textum Græcum [illegible] arguere? Ipse Tirinus ibidem lineis post paucis [illegible] libro Judicum [illegible] cum initio Sa[muelis] qui primus post Josue imperasse fertur in libro Judicum [illegible] quadringentos quinquaginta annos. De his igitur, et simul de [illegible] hoc libro videndum.

Articulus II.

Josue.

Josue qui judiavit, ... in Israel anno ... quadringentesimo nonagesimo tertio. Censendus est tamen ... principatum ... statim a morte Moysis, sed post luctum ... populus functus est desiderio Moysis, qui dies totos triginta ... cap. 34 v. 8. ... igitur principium imperandi ... ipso ineunte mense primo anno ... nonagesimo quarto.

... ipso precepit ... transituros Jordanem post diem tertium ... quia ... intelligit, ... hoc loco cibaria, cum ad id temporis nondum non manna vescerentur. ... Lapide ... ostendit, Hebreos in ... præter manna usos esse etiam, nec panem, alimentis omne aliud genus. Ille consulatur. Dixi hac de re supra L. 2. cap. 15.

... explorvatores in Hiericho cap. 2. qui præter id temporis, quod explo... in Hiericho, ... in montanis, tandem redierunt ad Josue ib. v. 23. nempe die quarta, vel quinta a missione.

Existimaverim cibaria illa, quæ supra Josue præcepit parari in diem tertium, non ... confestim fuisse paranda, ... cum exploratores reversi essent. Ibi autem solummodo monitum, quid esset faciendum, cum res, et tempus posceret. Ergo die quinta, sexta, et septima ... exploratoribus jam reversis in castra parantur cibaria ... opportuna, ... temporis.

Diebus itaque octava mensis, nona, et decima ventum de Setim ad Jordanem cap. 3. v. 1. Et morati sunt ibi tres dies.

Horum die altero Josue clamavit per præcones, quo ritu populus transire Jordanem deberet cap. 3. v. 2

... tertio transivit ... cap. 3. v. ... et cap. 4. v. ... decimo ... mensis primi, et castrametati sunt in ... contra orientalem plagam urbis Jericho.

... Tirinus in Chronico sacro cap. 20. circumciditur populus in Galgalis ... castrametati ... Jos. 5. v. 2. et 10

... die quartadecima ad vesperam comederunt ibidem Phase v. 10. cumque jam fruges terræ sufficerent populo, desiit deinceps manna pluere v. 12

... Dominus Josue, ut jubeat urbem Jericho circumiri diebus septem. Josue cap. 6.

Die vigesima secunda capitur Jericho. cap. 6. v. 20

Diebus post paucis male pugnatum apud Hai propter Achan cap. 7

Post illos dies expugnatur Hai cap. 8.

Circa idem temporis Josue proponit populo benedictiones, et maledictiones super montem Hebal, et Garizim cap. 8. v. 30. et infra

... temporis ... Hebræis: quamdiu post, Scriptura non meminit

estime
nchos es
t v. 6.
no anno

cap. v. ii
gons
lrqos in
d genus.

od explo:
hverunt

m, nm

[illegible]
[illegible]

ordanen
nulus
in Gal:

Galgalis
m fuges
ini diebus

[illegible]
[illegible]

Art. 2.

Liber III.

Ejusdem anni res est propugnatio urbis Gabaon, et detentio solis in meridie spatio unius diei cap. 10. ubi pugnatum contra quinque reges etc. Quo in loco libet exscribere ex Usserio duo quædam, quæ apud eundem observat Laurentius Codomanus: I. Cum Ajalon vix uno milliari Germanico distet a Gibeone versus occasum, verisimile esse Lunam tum fuisse decrescentem, et falcatam. II. Cum ambo luminaria simul stare cœperint, ac desierint, moram illam calculum Astronomicum non impedire: quemadmodum in concentibus musicis salva manet harmonia, nec soni discrepant, si voces in signo convenientiæ conquiescant, et postea simul juxta suas cujusque notas cantum pergunt [illegible].

Cap. 5. Ann. M. 2555 Sequenti anno, ut videtur, quo tempore solent reges ad bella procedere [illegible] annus sæculi [illegible] quinti nonagesimus quartus) incepit Josue belligerari cum Jabin rege Asor, et debellat multo tempore, ut scribitur cap. 11. v. [illegible] multos reges, quippe [illegible] cap. 12 triginta et unus [illegible] [illegible].

Tunc tandem Dominus præcepit Josue seni cap. 13. ut terram occupatam Israelitis [illegible]. Quo anno autem id perfectum fuit, censeri sunt impleti anni ab ablatatione Isaac quadringenti quinquaginta. Ille annus tertius sæculi ineuntis vigesimi sexti tertius, idem a morte Moysis decimus. Juxta hanc supputationem vel dicendum Josue novem annos belligeravisse cum gentibus, priusquam terram posset anno decimo imperii sui terram suo populo dividere; vel, [illegible] viri doctissimi, dicemus illum potius annos septem impendisse gentibus impiorum extinguendis, ~~duos~~ tres annos fac putes terræ inter filios Israel dividendæ impensos. Non tamen hactenus totum negotium confectum.

Post hæc omnia enim remanserant filiorum Israel septem tribus, quæ nedum acceperant possessiones suas. Josue cap. 18. v. 2. Hæ tribus fuerant Levi una, et præterea Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephtali, et Dan, de quibus [illegible] sacræ hujus historiæ capita 18, et 19. Sed terra illa nondum universa subacta [illegible] fuerat potestati Israelitarum. Id constat legentibus et reliqua libri Josue incipiendo a cap. 13 et subsequentem sacram historiam usque ad Davidis tempora. Josue itaque haud amplius fecit post superiora gesta, quam ut sorte assignaret his tribubus, quid quæque deberent sibi acquirere. Hinc illa Josue cohortatio ad has tribus cap. 18. v. 3. [illegible] quos Josue ait [illegible] ignavia, et non intratis ad possidendam terram, quam Dominus [illegible] patrum vestrorum dedit vobis. Et cap. 19 illa conclusio negotii hujus a Josue confecti [illegible] sorte diviserunt [illegible] sacerdos, et Josue filius Nun, et principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel in [illegible] coram Domino ad ostium tabernaculi [illegible], partitique sunt terram.

[illegible] autem Et locutus est Dominus ad Josue cap. 20. præcipiens eis, et trans Jordanem separari sex urbes fugitivorum.

Quæ [illegible] nisi fallor admodum, gesta sunt decimo illo anno, atque ultimo, quo Josue imperitavit. Alii enim imperium ad annos septemdecim, alii ad viginti etiam et quinque, aut etiam plures extendunt. Cajetanum citat Tirinus, qui

patio
cerem:
anus.
n, veri:
luminaria
n, inge
n discre;
us in.

cnli
e Asor,
ni cap. in

elitis
ablatu:
his vige
em vel
ram
mant
rum
penses,

accepe:
et pre.

subalte
Josue
tempore
erat his
ad hae
n intrahis
et cap.
Eleazar
Israel
terram
trans

mo, quo
vigint
mus, qui

Decem annos illi tribuit. Ego etiam juxta supputationem quam demonstravi ... Illi vero tantummodo, quorum ultimo terræ absoluta distributio est. In exitu hujus anni, ut Scriptura videtur insinuare, ille etiam siluit ab imperio,

Ann. ... 50. Et vivere desiit anno summo tertio sæculi vigesimi sexti. Tunc suæ ætatis complebat decem annos supra centum. Est natus igitur anno nonagesimo tertio sæculi vigesimi quarti. Hunc virum Moyses superabat ætate solis annis decem.

Articulus III.

Judices.

Post librum Josue legere est in libro Judicum confestim caput secundum incipiendo a v. 6. est illic enim quasi quidam epilogus sacræ historiæ ad eum usque locum productæ, et simul quasi argumentum illarum rerum quas liber Judicum continet. Locus ille incipit: Dimisit ergo Josue etc. Clarius ibi pro ejus conditione loci scribe-rem, apertiusque: Dimiserat enim. Sed concludendo librum præcedentem lege e vestigio Dimisit ergo etc. Tum post omnia illa quæ inferius illo capite subsequun-tur, arripe ejusdem capitis principium: Ascenditque Angelus Domini etc. toto v. 5. Tum fac secundum caput de primo: Post mortem Josue consuluerunt ...

Interea post mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum dicentes. Quis ascendet ante nos contra Chananæum, et erit dux belli? Dixitque Dominus: Judas ascendet ecce tradidi terram in manu ejus. Cap. 1. vv. 1. 2. Hoc factum anno mundi quarto

Anno m. 2504. sæculi vigesimi sexti, qui primus sit oportet annorum quadringentorum quinqua-ginta, quos Urgens textus Actorum cap. 13. quem supra laudavi hoc libro art. 1. præcipit numerandos a datis Judicibus usque dum Samuel propheta judicavit.

Eodem anno Israelitæ plures expeditiones in plura loca moliti sunt, ut patet legenti Judicum historiam cap. 1. toto. In his notandum quod legimus vv. 34. 35. de filiis Dan. Inquit enim: Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent. Habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Ajalon, et Salebim. Nam cum hac enarratione conjungi oportet quod infra capp. 17. et 18. narratur de Micha. Illud enim factum, sicut et id

[illegible]
...atis est.
...b imperio,
...otalis
[illegible]
... salis

...quendo a
...locum
...ontret
...ou sente
... lege e
...absequun:
...tato v. s.

...[illegible]
... ance: [illegible]
[illegible]
...aing
...libro art.
...pud. [illegible]
...t legenti
... d. [illegible]
... eis locum
...pretatur
[illegible]

mer.
[illegible]
fu:
mus:

Art. 9.

Liber III.

sequentibus [illegible] tribus Beniamin, appendices sunt ad hunc librum [illegible]
[illegible] et seriem gestorum reliquorum, quæ in partibus libri antecedentibus
enarrantur, et [illegible] argumenta, ob quæ illæ res putarentur
[illegible] compositu [illegible], quas liber [illegible],
[illegible] fevita historia, ejusque uxore, et internecio Beniamitarum, quæ ultimo loco
hujus libri legitur post Michæ historiam a Divino [illegible] non multo recentioris
[illegible] iquitatis. Notat enimvero in Judicum caput 19. sub v. 2. Capite [illegible]
vigesimo dicitur Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus tum fuisse [illegible]
[illegible] contingerint. unde [illegible]
mortem Josue ante Mesopotamicum servitutem.

Existimaverim tamen pro numero expeditionum, quas circa id temporis factas numerat
sacra [illegible] etiam debere annorum [illegible]

Anno m. [illegible] cum [illegible] cap. [illegible] v. 34. Arctavit Amorrhæus filios Dan in monte [illegible]
Ann. m. [illegible] annus [illegible]. Alius annus est factum Michæ, quo anno tribus Dan
Ann. m. [illegible] ascendit in Cariath [illegible]. Tertius annus et quidem a præcedentibus
diversus fuit debellatio Beniamitarum. Probatur. Etenim quo anno ea res contigit,
egressi sunt omnes filii Israel, et pariter congregati quasi vir unus de Beniamin
usque Bersabee, et terra Galaad cap. 20 v. [illegible] per unum
annum militare volentibus longa satis, ut præter alia colligi potest ex cap. 20. v. 47.
[illegible] annus [illegible] mundi iterum millesimus quingentesimus sextus ante Samuelem
Ante [illegible] judicandi finem [illegible] quadringentesimus quadragesimus octavus. [illegible]
illis non erat rex in Israel. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc fa-
ciebat. Judic. cap. 21. v. 24 Ex hac [illegible] videtur [illegible]
quam cum filii Israel habitarent [illegible] in medio Cha-
nanæi et [illegible], et Amorrhæi, et Pherezæi, [illegible] Hevæi, et Jebusæi, et duxerunt
uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, et servierunt
Diis eorum. [illegible] fecerunt [illegible] malum in conspectu Domini, et [illegible] sunt Dei [illegible]
[illegible] entes Baalim, et Astaroth. Iratusque [illegible] contra Israel [illegible] in manus
Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis. Pone
ad annum mundi secundo millesimum quingentesimum decimum quartum ante

Anno m. [illegible] præscriptam epocham Samuelis quadringentesimum quadragesimum.
ante Samuelem 440. Mox liberavit eos Othoniel frater Caleb minor. quievitque terra annis quadraginta: et
mortuus est Othoniel [illegible] 11. [illegible] anno [illegible]

Anno m. [illegible] Samuelem quadringentesimo.
Ante Sam. 400. [illegible] filii Israel [illegible]
[illegible]
[illegible] nos [illegible] mille [illegible], an-
[illegible] liberavit [illegible]
Anno [illegible] [illegible] ad [illegible]
Ante [illegible] quievit terra octoginta [illegible]
Anno [illegible] [illegible] quinquaginta [illegible], ante Samuelem vero trecentos, et duo-
[illegible]

Art. [illegible]

Liber III.

Post ~~[illegible]~~ hunc fuit Samgar filius Anath qui percussit de [illegible]
[illegible] viros [illegible]. et ipse quoque defendit Israel. ib. v. 31. Sed quamdiu [illegible]
invenio scriptum. Unum illius gestum celebratur, quod percussit [illegible]
viros vomere. Ib. Propterea [illegible] dictus est defendisse Israel, non judicavisse
quia præter illud unum præclarum facinus nullum aliud gessit. Ergo illius tempus
cum periodo subsequenti omnino existimaverim copulanda.

ante Sam. 29[illegible]

[illegible] rex [illegible] per viginti annos [illegible] [illegible]
[illegible] ad annos duo mille [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] per quadraginta [illegible] [illegible]
[illegible] mille [illegible], ante Samuelem [illegible]
duos.

Anno m. 272[illegible] ante Sam. 2[illegible]

Tum traditi a Domino in manus Madian septem annis hoc est ad annos duo mille
[illegible]
[illegible] secuti sunt [illegible] quadraginta anni
[illegible] [illegible] anno [illegible] duo mille septi
[illegible] nonaginta quinque.

[illegible] ante Sam. 2[illegible]

Anno m. 2759. ante Sam. 193

Post hæc subsequitur in sacra historia tyrannis Abimelech [illegible] regnavit
[illegible] nos docet ibidem sacer textus v. 22. videlicet usque ad mundi annos
duo mille septingentos sexaginta duos, eosdem ante Samuelem centum nonaginta
duos.

Anno m. 2762 ante Sam. 19[illegible]

Invenio [illegible] existimare post alios [illegible], [illegible] contigisse tempo-
ribus Abimelech. Si placet igitur, [illegible] servasse [illegible]
librorum divinorum juxta ordinem temporum, quo res singulæ contigerunt, et quo
contingentes materiam scribendi fecerunt, non fuerit absurdum hic illam legere inter
historiam Judicum. Si postponimus tamen, nihil incommodi sentiet [illegible]
Post Abimelech surrexit dux in Israel Thola filius Phua etc. cap. 10. vv. 1. 2. et judi-
cavit Israelem viginti, et tribus annis. hoc est usque ad annos mundi duo mille
septingentos octogintaquinque, ante Samuelem centum sexaginta novem.

Anno m. 2[illegible]5 ante Sam. 1[illegible]

Huic successit Jair Galaadites, qui judicavit Israelem per viginti, et duos annos. Judi.
cap. 10 v. 3. hoc est usque ad annos mundi duo mille octingentos septem, ante
Samuelem centum quadraginta septem

Anno [illegible]

[illegible] Israel peccatis veteribus jungentes nova fecerunt malum in conspectu
Domini: contra quos iratus Dominus tradidit eos in manus Philisthiim et filiorum
Ammon [illegible] quæ sunt per annos decem, et octo. [illegible] 10. vv. 6. 7. 8. hoc est
annum mundi rursum millesimum octingentesimum vigesimum quintum; an-
[illegible] [illegible] nonum. Judicavit itaque Jephte Galaa[ditis]
Israel sex annis: et mortuus est cap. 12. v. 7. hoc est usque ad annos duo mille
[illegible] triginta unum, ante [illegible]

Anno [illegible]

[illegible] Judicavit Israel Abesan [illegible] Bethlehem septem annis. ib. vv. 8. 9. hoc est
[illegible] annum ejus seculi trigesimum octavum, ante Samuelem centum sexdecim

[illegible] an[illegible]

[illegible]

[illegible]

Liber III

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Israel [illegible] [illegible] [illegible]
erat octavus supra quadragesimum sæculi vigesimi noni, sextus supra centesim[um]
ante Samuelem.

Anno m[undi] [illegible]
ante Sam. [illegible]

Post hunc judicavit Israel Abdon octo annis v. 14. hoc est ad annum ejus sæculi
quinquagesimum sextum ante Samuelem nonagesimum octavum

[illegible]
ante Sam. [illegible]

[illegible] filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in
manus Philistinorum quadraginta annis cap. 13. v. 1. hoc est ad annos duo mil[le]
octingentos nonaginta sex ante Samuelem quinquaginta octo. Post hæc Samson
judicavit Israel viginti annis cap. 16. v. 31. Mortuus est Samson anno mundi [illegible]
ante Samuelem trigesimo octavo

An[no] m[undi] [illegible]
ante Sam. [illegible]

Anno m[undi] [illegible]
Ante Sam. [illegible]

Explicit cum funere Samsonis libri Judicum historia

Articulus IV.

Ruth

[illegible] inter librum Judicum, libroque Samuelis medial Ruth liber [illegible] historia
multo antiquior est, quam gesta recentiorum judicum sane multorum. Booz
enim avus Isai patris David [illegible] Isai pater David [illegible] putandus
Samuelis [illegible] [illegible], quibus potissimum annis gesta illa, quæ in Ruth
libro descripta sunt, debeant connotari; nam si placet S. Augustini opinio
l. 2. de doctrina christiana cap. [illegible] [illegible], [illegible] Ruth [illegible]
[illegible] videtur [illegible], tamen quia Scripturæ hac de re nihil
[illegible] vel innuunt, et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mille septingentos sexaginta duos, in hoc
[illegible] auctoritatem, [illegible] nititur [illegible]
vel [illegible] propter [illegible] tempus fuerit illa enarratio [illegible], eius
tamen est generis, ut sine præjudicio veritatis et [illegible] legi possit. Varias
[illegible] opiniones de tempore, quod factæ huic historiæ tribuitur habes a
[illegible] collectas præfatione in hunc librum; illum si placet, con[illegible]
quod si unquam tam felix fueris, ut certo noveris, [illegible]
care oporteat, magno me munere abs te affectum putabo, si me etiam
[illegible]

[illegible]

[illegible] Historiæ [illegible]

[illegible] obitum Salomonis

Articulus 1.

Samuel

[illegible] finem judicandi [illegible] triginta annis [illegible] Samuel suis gestis
[illegible] magistratum coronaret, cum Samuel postquam triginta annis, et octo
[illegible] imperium convertit in regnum, et Sauli [illegible]. Hic [illegible]
[illegible] latur etiam a Sirino, et apud illum ab aliis multis in Chronico sacro
[illegible] explicant diversis modis, nec illis video suffragari satis Scripturæ
[illegible] testimonia. Mihi vero hunc numerum [illegible] asseram, [illegible] ille [illegible]
[illegible] Apostoli auctoritas, [illegible] in Actis capite decimo [illegible]
quamque [illegible] post [illegible] quadringentis quinquaginta annis datos Judices usque ad Samuelem prophetam, hoc est quamdiu etiam [illegible]. Nam a
morte Josue si numeres, [illegible] rempublicam [illegible]
morte Josue si numeres, [illegible] numerantur anni quadringenti quinquaginta exceptis [illegible]
[illegible] numerantur anni quadringenti quinquaginta exceptis [illegible]
supra triginta, quos dare oporteat judicaturæ Samuelis. [illegible]
imperandique periodum vere hoc numero Samueli assignari, insinuatur [illegible]
[illegible] describas sancti viri ætatem juxta eam speciem, quam tibi Scriptura
sacra proponit.

[illegible] excesserat, [illegible] Heli sacerdos mortuus est. Illum considera triginta fere annos
habentem ætatis, cum de illo Scriptura dicit cap. 3. v. 19. Crevit autem Samuel
et Dominus erat cum eo et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram. Hic
annus idem mihi est, et quo Samson, de quo dictum superiori articulo, est
mortuus, [illegible] decimus sextus. [illegible]
[illegible] cap. 4. [illegible]
[illegible] capta [illegible] cap. [illegible]
[illegible] in domum [illegible] cap. 7. v. 1. [illegible]
[illegible] ad universam [illegible]
Israel dicens: Si in toto corde vestro [illegible]
[illegible] propheta [illegible]
[illegible] Philistæis annis illis quadraginta, post quos Samson judicavit,
[illegible] annum sæculi vigesimi noni octogesimum sextum.
[illegible] Isaac, ille oblatus est in domum Domini anno
[illegible] suæ ætatis, videlicet ejus qui nonagesimo primo. Tunc puer autem
[illegible] adhuc infantulus cap. 1. v. 24.

Libro IV

Continuazione della Sacra Storia [illegible] morte di Salomone

Capitolo [illegible]

Il cominciamento della quarta età della sacra storia, che principiammo a trarsi a filo dopo la morte di ~~Samuele~~ Mosè aspettava di compiersi dopo di quattrocento, e sessant'anni, o dopo di quattrocento cinquanta, se prendasi l'epoca da dopo la morte di Giosuè stando nel termine col quale [illegible] per fin ~~[illegible]~~ [illegible],

[illegible] 2916
[illegible] 58

l'anno del mondo due mille novecento sedici mancano anni trentaotto, la descrizione de' quali è da noi dovuta nella continuazione del libro, che prendiamo a proseguire. In questo poi ~~andremo~~ andremo, continuando il filo cronologico fino alla morte di Salomone. Breve sarà ella bensì questa età della sacra storia, ma però degna della sua osservazione, e distinzione. Abbraccia gli anni di tre principi, che governarono Israello con [illegible], Samuele Davide, e Salomone. Finisce Salomone di regnare insieme e di vivere [illegible] mondo tremille e ~~trentotto~~. Cento e sedici anni adunque son corsi da che principiò Samuele a governare, fino a che finì Salomone. E da che finì di governare Samuele fino alla morte di Salomone per conseguenza [illegible] [illegible] e la materia, che prendiamo a descrivere nel presente libro, e quantunque poca età sia, non ostante la nobiltà degli avvenimenti, e la molta copia degli [illegible], che vengono a doversi registrare con nuovo metodo ~~[illegible]~~ ricercato una particolar attenzione e di chi scrive, e di chi dee giudicare le osservazioni, che gli verran sotto occhi [illegible].

[illegible]escebat ille puer, et proficiebat, et placebat tam Deo, quam hominib[us]
Legimus cap. 2. v. 26. cum Venit vir Dei ad Heli cum comminationibus Domi[ni]
v. 27. Intellige tum excessisse Samuelem annos infantiæ expleto septennio

Anno m. 2890. — anno mundi 2890

[illegible] puer dicitur, cum primum illi apparuit Dominus. [illegible] in pueri[illegible]
[illegible] attingebat. Cum suæ ætatis impleret decimum quartum, ille annus fuit [illegible]
[illegible]

Anno m. 2900 — [illegible] ex annis adolescentiæ, quo anno impleta sunt [illegible]
[illegible] ejus verbis in terram. [illegible]
[illegible] Heli [illegible]
[illegible] anno [illegible] Heli, [illegible]
[illegible] hujus orationis. [illegible] ille annus [illegible]

Anno m. [illegible] — [illegible], et primo inibat magistratum. Vides
[illegible]
[illegible] primoris [illegible] populi [illegible]
[illegible] et rempublicam continentibus illis annis gerentem, usque
[illegible] 7. v. 15. Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ
[illegible] rempublicam gerebat, [illegible]
[illegible] ibat per singulos annos circuiens Bethel, et Galgala, et
Maspha[t]h: et judicabat Israelem in supradictis locis: revertebaturque in
Ramatha[m]: [illegible] erat domus ejus: et ibi [judic]abat Israelem: ædificavit etiam
ibi altare Domino.

Factum est autem, cum senuisset Samuel, posuit filios suos judices in Israel
[illegible] filiis ejus male judicantibus, [illegible]
[illegible] Samuel magistratu cap. 10 [illegible] impleti sunt anni illi quadrin[gentesimi]
[illegible] ætatis judicum, triginta otto Samu[el]

Anno m. [illegible] — [illegible] anno mundi bis millesimo [illegible]
[illegible] anno mundi bis millesimo quingentesimo quarto
[illegible] quinquaginta [illegible]
[illegible] Samuel [illegible] annum [illegible] octavum.
[illegible]
[illegible]
[illegible] David in reg[illegible]
[illegible] ut habetur cap. [illegible] anno [illegible]
[illegible] magistratu, anno mundi videlicet iterum millesimo nongentesimo quin[quagesimo]

Anno m. 2957 — [illegible] ille annus ab exitu ex Egypto quingentesimus quarto
[illegible] quadraginta
[illegible] Samson, et [illegible]
[illegible] ille [illegible]
[illegible] versabatur, ille alter in [illegible]
[illegible] publicam [illegible]
[illegible] Suadetur id ex ipso ordine dignitatis, quo Heli [illegible]
[illegible] Sacerdos. [illegible] autem ordini [illegible] tempore, [illegible]
[illegible] potestatem judiciariam, [illegible]
[illegible] sacerdotis imperio, qui eo tempore
[illegible] homo ille [illegible]
[illegible] Domino [illegible]

Art. 1.

Liber IV.

Usum judicandi[illegible] populi videmus exemplo illustri jam captum fuisse in mortui[illegible] summis Sacerdotibus simul cum principibus, qui praecipuo nomine Judices nominati sunt in Eleazaro in libro Josue, quum cap. 19. v. 51. doceamur Eleazarum [illegible] et Jos[illegible] filium Nun [illegible] alternum [illegible], [illegible] fuisse terram populo coram Domino ad ostium Tabernaculi Testimonii

Articulus II.

Saul.

Anni Saulis quam multi extiterint totius vitae, Scriptura non memorat. Solos tres [illegible] quibus [illegible] regnavisse refert illum 1. Reg. cap. 13. v. 1. [illegible] Petavius [illegible] cap. [illegible] tantum [illegible] annos regni duod[illegible], sed [illegible], nam [illegible] omnino pro suo arbitratu nulla ratione suffragante de divina Scriptura. Usserius censet, regnante hoc viro ~~regnante~~ lapsos fuisse annos quadraginta, sed hoc infra videbimus. [illegible] regnavit annos Saul: ita enim Scriptura tradit loco supra laudato: inquit enim: Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset: duobus autem annis regnavit super Israel. [illegible] oratio valet non secus, ac si diceretur [illegible] regnaverat Saul, intellige [illegible] tantum temporis [illegible] sacra [illegible] super [illegible], [illegible] (h[illegible] insuper [illegible] temporis) regnavit super Israel, [illegible] temporis [illegible] est, [illegible] [illegible] usque ad [illegible] libri Regum primi, qui [illegible] Samuelis [illegible] temporum Saulis et in historia Samuelis continetur, de qua egi articulo superiore, et enucleatius distinguatur in subsequente, ubi agetur de Davide [illegible] quantum ille autem annorum confecerit vitae [illegible], conjicere est ex [illegible] 2. cap. 2. v. 10. Nam illo demortuo quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, [illegible] si ergo Saul cum rex fieberetur, [illegible] habuerit annorum [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] conjiciunt [illegible], qui arbitrantur, illum obiisse supremum diem jam sexagenarium.

2. Objicies hoc loco cum Usserio S. Pauli auctoritatem in Actis cap. 13. v. 21 [illegible] postulaverunt Regem, et dedit illis Deus Saul, [illegible] tribu Beniamin annis quadraginta. Respondet Tirinus in Chronico sacro cap

[illegible] illi quadraginta tam Samuelem respiciunt, quam Saulem. Sensus est, quasi diceret: Dedit illis Deus Saul intra illos annos quadraginta, a quibus judicaverat Samuel, et quibus mortuus est. Nam Samuel ita judicavit Israele annis quadraginta, atque uno, ut ex ultimo demere debeas menses totos quatuor, quibus illum Saul in mortalibus superavit, et ex primo menses [illegible] [illegible], quibus Arca Domini fuit in regiona Philistinorum. 1. Reg. cap. 6. v. 1. [illegible] accesserint dies nonnulli nobis ignoti [illegible] de solido [illegible] [illegible] mulis, fit consequens, quibus annis a mortuo Samsone ad mortuum Saulem uno supra quadraginta [illegible] [illegible] Saulem non regnavisse nisi in annis Samuelis quadraginta

[illegible]

Articulus V.

Captivitatis Judaicæ finis.

Dicebam videri de Scriptura Baltassarem regnasse annis tribus, eorumque ultimum trium fuisse Judæorum captivitatis undeseptuagesimum, eundemque sæculi tricesimi sexti duodecimum.

Hoc anno Baltassare extincto annus sequens primus numeratur in annis [illegible] et Cyri; inque illo ejus qui decimo tertio Daniel intellexit in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut [illegible] desolationis [illegible] septuaginta anni. Daniel. cap. 9. v. 1. Idem annus ergo [illegible] numerandi simul annos Darii æque, et Cyri una regnantium, quandoquidem ita 2. Paralip. cap. 36. v. 20. et infra legimus: Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem [illegible] rex, et filiis [illegible] donec imperaret rex Persarum et compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, usque dum [illegible] septuaginta anni anno primo Cyri regis Persarum. [illegible] autem quod hoc anno regnum inceperit prorogare, [illegible] Daniel [illegible] in anno primo Darii filii Assueri etc. Anno uno regni ejus ego Daniel intellexi etc.

Eodem anno Daniel cap. 9. rogat Dominum, ut iterum ædificetur Jerusalem [illegible] exitu sui sermonis et orationis, et ab exordio precum ejus abbreviantur, hoc est breve summa coguntur hebdomadæ annorum septuaginta, intra quas consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur sanctus sanctorum. Septuaginta hebdomadæ annorum sunt anni quadringenti nonaginta. Intra hos [illegible] venturus erat Christus et paraturus nostram sanctificationem [illegible]. Hi anni perveniunt ad sæculi quadragesimi primi annum tertium, idest ad annos mundi tres ultra millia quater. Ita autem distribuuntur, prout describit propheta modum ejusdem capitis versiculis tribus ultimis 25. 26. 27. Modus plane simplex, et facilis, scriptura hæc tamen a nemine non examinatur, [illegible] eruditionis vel [illegible] bus explicant, ut in hoc etiam verum illud reperiatur: quot capita, tot sententiæ: mihi vero, ut quod sentio, libere fatear, non jam videtur in re, quam explicare oportet, inesse difficultas, sed videtur mirandum, potuisse hunc locum nobilibus ingeniis adeo videri difficile, ut nemo pene alter [illegible] ratione contorqueret, quasi qui nodum quærit in scirpo, novas excogitaverit, commentationes, [illegible] libri [illegible] cumulaverit

[illegible]

in Proposti C. 13. Diviani.

[illegible] propheta vel potius scribit propheta, quod ab Angelo dicen[illegible] dicto ergo, et animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum ædif[icetur] Jerusalem usque ad Christum ducem hebdomades septem, et hebdomades sexaginta [illegible] et [illegible] ædificabitur platea, et [illegible] angustia temporum. [Et] post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus. Confirmabit autem pactum [illegible] et [illegible] hebdomadis deficiet hostia et [illegible] in templo abominatio desolationis: et usque ad con[summationem] et finem perseverabit desolatio.

[illegible] ego locum [illegible] celeberrimum [illegible] et [illegible] ex[itu] sermonis [illegible] mo[illegible] ut iterum ædificetur Jerusalem [illegible] Christum ducem hebdomades septem, et sexaginta [illegible] annos [illegible] anni quadringenti octoginta tres. [illegible] propheta [illegible] postquam multis hebdomada una et [illegible] dimidio [illegible] deficiet hostia, et [illegible] est implebit [illegible] [illegible] multos [illegible] hebdomada subsequens. nam [illegible] occidetur Christus. Christus igitur mortuus fuit post fusam illam orationem Danielis anno quadringentesimo octogesimo sexto post, [illegible] mensibus sex [illegible] Danielem oravisse in dimidio anni ter millesimi quingentesimi decimi tertii. Adde his annos quadringentos octoginta sex cum dimidio. Conficitur, Christum mortuum fuisse in complemento ipso anni ab orbe co[ndito] quarti millesimi. [illegible] autem [illegible] propheta [illegible] hebdomades septem, et hebdomades sexaginta [illegible] [illegible] temporum [illegible] post hebdomades sexaginta [illegible] [illegible] hebdomada sexage[si]ma temporis ejus generaliter, et universe descripti fuisse [illegible] anni [illegible] tempore [illegible] subsequente [illegible] [illegible] expectarent Christi necem. Id nimirum temporis hebdomadas [illegible] annos quadraginta novem [illegible] et ad [illegible] temporibus et muri, et ædes, et plateæ Jerusalem erant [illegible]

[illegible] et continuat videre usque ad annum tertium [illegible] et sequentibus. Ad ultimum post omnes visiones cap. 12. v. 13. jubetur vadere ad præfinitum, et requiescere, et stare in sorte sua in fine dierum. Ex quo [illegible] tempore [illegible] vivere, ex prophe[illegible]

[illegible] m. 3513 [illegible] 486 [illegible] annos ante [illegible] tunc futuram ipso completo anno m. 4000.

[illegible]

Liber VI.
Articulus VI.
[illegible]

Questo articolo deve essere [illegible] rimosso, e portata con esso la storia di Ester al l. 7. doppo all'artic. 5. di Geremia [illegible] già vero che Ciro [illegible] Ester, ma quell'[illegible] Geremia, perchè [illegible]

[illegible] vantur in argumento libri ab Esther nomen habentis. Monebo illud ex Tirini commentario in Esther quod Assuerus commune erat nomen omnium regum Medorum, sicut Artaxerxes omnium regum Persarum [illegible] in capit. [illegible] articulo superior. [illegible] prophetare [illegible] anno tertio [illegible] Persarum Cyrus [illegible] tempori [illegible] rege Medorum imperabat idem et Persis et Medis. Cyrus igitur et Assuerus idem, et Artaxerxes. Hic anno eodem, in quo desinit Danielis historia, tertio sui regni: tertio igitur anno imperii sui fecit convivium grande et cetera quę libro describuntur, qui Esther nuncupatur. Esth. cap. [illegible] Fit itaque [illegible] prout ille, sua continuatione viam ipsę sibi sternunt, et studiosis suis ad intelligentiam, liber Esther proprie ac vere continuatio quędam [illegible] Novi et sic alii interpretes [illegible] [illegible]

[illegible] sunt autem, quę præterea illam [illegible] est, quod quo tempore illa historia contigit, Iudęi nondum in patriam reversi fuerant, utcumque in [illegible] captivitate relaxati [illegible] decreto quod [illegible] [illegible] igitur faciunt [illegible] qui hęc facta serius contigisse arbitrantur, quam nos facimus

[illegible] tertius annus Cyri memoratur [illegible] sacrę historię [illegible] Esther [illegible]

Tertium patam ab ipsa dispositione divinę providentię, quę cum animum Cyri [illegible] ex Cyri [illegible] ipso Iudęorum.

[illegible], quia cum Esther a Cyro aliquando agnoscenda erat Iudęa genere, [illegible] sui populi poterat evadere commodissima, cum tam proxima [illegible] deret. Hoc est autem, quod Mardochęus illam monet cap. 4. Ne putes [illegible] quia in domo regis es prę cunctis Iudęis. [illegible] venouit [illegible]

[illegible] suadent Cyrum Danielis esse eundem Assuerum libri Esther. Hic Cyrus

dodici anni, del qual anno Ciro
pregò pel popolo cap. [illegible]
e in quello stesso Neemia compì a
pettizion di Gerusalemme l'anno
[illegible] . Verum
il [illegible] delle settimane di
Daniele. Vedi più sotto [illegible]
art. 5.

hoc eodem anno tantarum jactantiæ divit[illegible]
e [illegible] Josepho credimus [illegible]
[illegible] obstitit huic positioni quod legimus in libro Esther cap. [illegible] ubi qui
annus misit sortem in urnam auctore Amano, ut Judæi omnes in regno
Asueri perderentur, [illegible] imperantis Asueri [illegible] duodecimus. Adde quod
post tertium annum Cyri regis regnat Darius, qui et Artaxerxes, de quo apud Esdram
l. 1. cap. 4. et in hoc opere [illegible] art. [illegible]

Sarebbe [illegible]
che l'anno duodecimo
di Assuero secondo lo stile qui
della scrittura non sia già alcun anno duodecimo,
da che venne Assuero avesse principiato a regnare,
ma il duodecimo dall'epoca onde principiò a regnare Ciro.
La ragione di questa supposizione si è, perchè d'un modo stesso
in questo tratto di storia leggiamo anno ventesimo, e trigesimo
secondo di Artaserse, o di Assuero, dove altro non s'è ad
intendere, se non se dal computo da che Ciro principiò a
regnare. Ma [illegible] che stando al computo del libro
di Ester, qualunque vogliamo si fosse quel principe, sempre
bisogna [illegible] oltre a dodici anni di regno, [illegible]
menzione dell'anno terzo, e del duodecimo di lui proprio

[illegible] versa in dubbio dagli eruditi chi sia l'Assuero presso del quale incontrò si
fortunatamente esser la nipote di Mardocheo [illegible]
[illegible] nel suo commentario sopra il cap. 1 di Ester [illegible]
[illegible] regum [illegible] Artaxerxes omni [illegible]
[illegible] lettere [illegible] remase [illegible]
regnante [illegible] sopra la Persia, [illegible] allora [illegible]
cipiò a condecorarsi un principe solo con l'un appellativo, e con l'altro, e fu già Ciro
[illegible] il primo Assuero insieme, [illegible] anche Artaserse [illegible]
del suo impero [illegible] [illegible] per [illegible] comparisce dal [illegible] di Mardocheo
che al capo suo decimo [illegible] quell'anno terzo [illegible]
sua [illegible]
nome del solo Ciro qual regnante [illegible] anno terzo [illegible]
quindi adunque Ciro, e la sua successione nel trono posteriore [illegible]
l'altro sopranome di Assuero, o di Artaserse.

VII.

[illegible]

[E]zechiel capite 1. v. 1. dicit se incepisse videre visiones Dei anno trigesimo, subint[elligitur] [illegible] suæ ætatis, natus ille tunc erat annos triginta. Alii hunc annum trigesimum aliter explicant, idque variis modis; sed ita equidem et facilius mihi [illegible] explicare sancti prophetæ mentem et verius. Nam si alio sensu, quam de sua ætate propheta loqueretur, id utique signo aliquo connotatum fuisset intelligi. Ille annus erat mense quarto annus quintus transmigrationis regis Ioachin [illegible]

Anno m. 3450 [illegible] quinquagesimo [illegible]

Anno m. 3455 [illegible] incepit est qui est [illegible] quinquagesimus quintus, et captivitatis Iudea[e] [illegible] mus tertius.

[C]umque pertransissent septem dies, factum est (iterum) verbum Domini ad eundem prophetam cap. 3. v. 16. Tunc jubetur sumere laterem, et describere in eo civitatem Ierusalem, et ordinare adversus eam obsidionem cap. 4. [illegible] ratio tantæ comminationis affertur, quia Ierusalem peccaverat annos [tre]centos nonaginta, et magis [illegible] annos quadraginta. Hos si subtrahas de summa annorum tunc labentium ab orbe condito trium millium quadringentorum quinquaginta quatuor pervenis ad annos mundi ter mille [illegible] regni [illegible] Salomon [illegible] in idolatriam. Anni autem ex hac massa [illegible] versa novissimi quadraginta incipiunt post annum ~~[illegible]~~ ex quo Iosias regnare cœperat, qui anno incepit regnare qui trigesimi quinti ~~[illegible]~~ sexto. Verum sanctus rex [illegible] Iuda quia sub tam sanctis exemplis haud melior evasit, ut constat [illegible] Petri 2. epist. cap. 2. v. 21. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod [tra]ditum est, sancto mandato.

[A]nno mundi tertium millesimo quadringentesimo quinquagesimo [illegible] sexto transmigrationis regis Ioachin, [illegible] translatus est Ezechiel in spiritu in Ierusalem, idque in illius libro enarratur cap. 8. usque ad totum undecimum. Reversus in Chaldæam eodem anno pro[illegible] undevigesimo.

Questa prima osservazione, desiderando noi di rinvenire chi si fosse il Re, presso al quale [illegible] Ester tanto favore, invece di sciorre la difficoltà, quando altro non si aggiunge alle buone osservazioni, che possan vincere la difficoltà del problema, anzi la inviluppa maggiormente, e ne la accresce. Perchè in tutto il libro d'Ester [illegible] manda di costui altro nome [illegible] se non se d'Assuero [illegible] Assuero, e se Assuero [illegible] comune appellazione, chi [illegible], chi diremo precisamente, che costui si fosse? Conviene egli adunque cercarne altrove altre tracce.

Conviene ~~egli adunque un~~ tracce.

Queste le stabiliremo per tanto sulla definizione degli anni, che [illegible] accompagna con le persone di questi principi. E qui tanto si [illegible] dubbio, che per altro sarebbe [illegible] qualche apparenza di probabile, cioè che Ciro il grande, e quel benefattore primo ~~degli~~ Giudei che tanto liberalmente li sciolse del servaggio potesse essere questo medesimo Assuero. Ma Ciro non tenne di vita con quel suo impero oltre a tre anni, come [illegible] al capo [illegible] ed Ester operò per la salute del suo popolo [illegible] duodecimo del regno di Assuero, siccome è scritto del suo libro al capo [illegible] v. 7. Questa osservazione ci accerta che il principe, che [illegible] Ester non fosse [illegible].

Rimane ad avvanzare le conghietture per finalmente accertare [illegible] liberare il mio lettore cortese di questo dubbio [illegible] prima il mio sentimento, io gli assicuro adunque, che l'Assuero d'Ester fu Dario il figliuolo di Ciro [illegible] nostro libro [illegible] favellare fin dal capo secondo.

Fondasi la nostra asserzione sopra tre considerabili ragioni. Si è la prima il doppio impero Persiano atque Medorum che se gli attribuisce cap. 1 v. 3. [illegible] che succedeva [illegible] nella corona del padre, che e dal primo Dario teneva la media, e di sua ragione aveva la Persia.

La seconda ragione più persuadente si è il tempo. Perchè Ester [illegible] dovendo per mediatrice della salute sua, e del suo popolo anno duodecimo Regis Assueri [illegible] questo Dario secondo che noi rappresentiamo nel libro di [illegible] cap. [illegible] v. 1. [illegible] chiamasi il secondo [illegible] supponsi avere [illegible] l'anno trigesimo [illegible] sul soglio [illegible] cap. 5 v. 17. Adunque l'età di questo solo principe [illegible] permette di stabilire il tempo [illegible] anni da lui regnati, quanto gli anni [illegible] le gesta di questo [illegible] avvenute così bene si accordano.

La terza ragione [illegible] sola è conghiettura semplice, ma convince [illegible] che il secondo [illegible] anni venti e nove [illegible] il [illegible] luogo citato poco avanti cap. [illegible] anzi intendere solo diecisette per una specie assai particolare [illegible] giungere. Essendo Mardocheo stato [illegible] di questa istoria il capo [illegible] v. [illegible] e Geremia e Gioachino [illegible]

[illegible]

[illegible] 7 Captivit. 15.	Anno [illegible] sexto anno suæ prophetiæ caput vigesimum, et vigesimum primum ubi [illegible] prædicitur, quaipsa via rex Babyloniæ venturus erat ad Ierusalem obsidendam.
Anno [illegible] 9 [illegible] 8.	Anno transmigrationis nono mense decimo, decima die mensis confirmatus est rex Babylonis adversus Ierusalem hodie. cap. 24. v. 1
	~~Anno sequenti nono regis Sedeciæ~~
Anno [illegible] Captiv. 12.	~~Triennio post~~ [illegible] Anno ~~post~~ sequenti a [illegible] captivitate vigesimo ~~primo~~ [illegible] urbs ab Assyriis. Hoc anno continuatur undecimus Sedeciæ, quo capta est Ierusalem mense quinto, septima die mensis. 4. Reg. cap. 25. v. 8
Anno m. 3460. [illegible]	Post hæc prophetat sanctus vates cap. 25. contra Ammon, Moab, Idumæam, et Palæstinam in eandem argumenti vim, in quam infra etiam Abdias. Pertinet [illegible] ad eum annum quo Ierusalem incensa fuit ~~duodecimum captivi~~ vigesimum captivitatis, undecimum Sedeciæ, eundem ab orbe condito tertii millesimum quadringentesimum sexagesimum secundum.
	Eodem anno undecimo Sedeciæ, quo capta est urbs, propheta cap. 26. minitatur Tyro, propterea quod lætabatur in malis Ierusalem
	Anno præcedenti in [illegible] decimo, dum [illegible] propheta [illegible] Ezechiel contra Ægyptum: idque describitur cap. 29. 30. et [illegible] [illegible] post annum tandem vigesimum septimum [illegible] epocha prophetæ [illegible] a [illegible] Ioachim regis ille annus ab orbe condito tertium millesimum [illegible] sexagesimum septimus. cap. [illegible]
Anno m. [illegible] Captiv. 20.	[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] sanctus [illegible] se prædixisse, quæ cap. 31. complexus est
Anno [illegible] 21	Anno etiam sequenti prophetæ [illegible] cap. [illegible] Cap. [illegible] completa omni prophetia [illegible] Iudæam, [illegible] [illegible] et [illegible] cap. 35. Capite 35. et sequenti [illegible] cum Græcis: hi enim Gog, et Magog, hoc est Macedones descendentes ab Agag, vel Amalech, ut explicant.
Anno m. 3476 [illegible] 13	Incipit autem caput [illegible] anno transmigrationis [illegible] anno postquam percussa est civitas [illegible] annus 25. [illegible] [illegible] Hoc anno in visionibus adducitur propheta in Ierusalem, et illi ostenditur nova [illegible] civitatis, novi templi, [illegible] novi [illegible] terræ [illegible] [illegible] propheta [illegible] anno [illegible] et id muneris tenuit annos viginti unum: id constat ex [illegible]

stato condotto in Babilonia gli anni del mondo tremille quattro cinquanta[?]

nell'anno decimo di quello Assuero di cui parliamo, le cose [illegible] in:

tenderemo prima del [illegible], che Mardocheo avea settantaquattro anni di

servaggio [illegible] stato condotto in [illegible] anche [illegible] [illegible]

età, ed [illegible] della libertà, ne dalla morte impetrata al popolo da[illegible] ester

avea forze ancora e per cavalcare, e per governare di via[?] tre

in quel grande impero. Per conseguenza, quanto lo permettono le con:

ghietture delle cose umane non dovea passare, se non fosse di poco in

quest'ultimo fine delle sue fortune gli anni ottanta. Se adunque in quel

principe del quale fu così Mardocheo favorito dopo a ciò tutto campo

in vita degli anni dodicesima trentadue, ove altri anni venti, si rende

chiaro, che Mardocheo non era per l'età in grado di aspettar tanti

favori del successore di un tal principe. Perchè oltre a venti anni, che

questi sopravvisse, avremmo ad attenderne altri dodici, e più dentro a'

[illegible] giusta la descrizione del sacro libro, e avressimo ad aggiugnere

queste gesta. Con trentadue anni sopra ottanta vedevremmo il galante vec:

chio Mardocheo far vaga mostra di regal ammanto[?] e anello dal re, e [illegible]

con le colonne, e con l'anello regio, e per [illegible] [illegible] [illegible] di [illegible]

per l'impaccio della gran vecchiezza. Ciò non sembra [illegible],

vi è motivo di giugnerlo adunque che [illegible] re che supponesi nella sa[cra?]

Ester è Dario il figliuolo di Ciro. [illegible]

Per questo par necessario il fare alcuna [illegible] sopra gli anni [illegible] si suppongono

scorsi in questa istoria, e che della cui precisione abbiamo sopra accennato [illegible]

di sentire alcuna difficoltà, ma non si siamo spiegati. Tre sofismi [illegible]

[illegible] [illegible] notare [illegible] primo di Ester [illegible]

[illegible] di nome Assuero, [illegible] anno [illegible] [illegible] nel libro [illegible]

[illegible] primo [illegible] anno duodecimo [illegible]

[illegible] anni [illegible] [illegible]

secondo [illegible] regno [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] di tempo sono [illegible] [illegible]

[illegible] Però questi due anni regnati [illegible]

[illegible] [illegible], che si [illegible] [illegible] non sono [illegible]

già nel principio del regnare di questo principe, ma [illegible] istoria del suo

principato già eretto, e posto in quel piede di[?] [illegible] regno [illegible]

[illegible] tempo [illegible] che di tutti i notati tempi

conchiudendo la somma, dobbiamo ritirarli tutti tre anni all'indietro con dire che il

terzo anno dell'impero di Assuero [illegible] primo [illegible]

decimo il decimo, [illegible] [illegible]

il vigesimo. Questa ipotesi occorrerà di provarla, e d'illustrarla più sotto al capo

[illegible] e perciò per ora il lettore cortese ci faccia grazia di passarcela per buona e [illegible] vera senza dircene più qui aggiungere di vantaggio.

Qui soltanto accennare [illegible] quante delle cognizioni [illegible] della sacra storia acquistiamo, ammessa la ipotesi, che si è detta.

[illegible] Il [illegible] anno di [illegible] e [illegible] delle settimane di Daniele [illegible] [illegible] regnare [illegible] del mondo [illegible]

delle sett. [illegible] Ester dopo [illegible] della sua coronazione [illegible] questo [illegible] probabilmente nel seguente anno [illegible] e quarto delle settimane

delle sett. 4. Intenderassi quindi la ragione per cui con tanta cautela Mardocheo il zio avea ad Ester sua nipote comandato di tenere in [illegible] la [illegible] e il suo popolo [illegible] di Dario secondo, o Artaserse, [illegible] regno Assuero i malcontenti [illegible] accusationem adversus habitatores Judae et Jerusalem, e scritto in Esdra al capo 4 [illegible]

6. [illegible] dunque Ester nella circostanza, che il re prese informazioni sinistre della gente Giudea [illegible] d'esser [illegible] potevo [illegible] non che della real [illegible] anche della salute e della vita [illegible] l'anno sesto di Dario [illegible] fermo al vantaggio di non solo avere [illegible] le ostilità de' vicini, ma di aver ben anche [illegible] la fabbrica del [illegible] tempio, come è scritto in Esdra al [illegible] Nel v. precedente dice così. [illegible] et construxerunt, jubente Deo Israel, et [illegible] Cyro, et Dario, et [illegible] regum Persarum. [illegible] Ciro e Dario sono i due fondatori della monarchia [illegible] regnato. Artaserse e Dario secondo [illegible] s'intende [illegible] l'anno sesto di Dario il sesto da che [illegible] Dario regnava, ovvero da [illegible] [illegible] ne è luogo questo che più [illegible] anno decimo regni Assueri, cioè il [illegible] secondo [illegible]

[illegible] per la sua [illegible] Mardocheo [illegible] del re [illegible] Ester [illegible] fin dall'anno settimo di Artaserse [illegible] del nono o decimo delle settimane era nella Giudea [illegible] anno ventiquattro [illegible] salvo il popolo [illegible] e in qual tempo regina, e con quale e quanta [illegible] nella [illegible] del sesto [illegible] verde di [illegible] apparenza [illegible] della [illegible] giudizio ne avea tanto bisogno.

Liber VII.

[illegible] Danielis Septuaginta.

[illegible]

[illegible] septem.

Componenda occurrit præsenti libro [illegible] sacrarum Scripturarum partim ex [illegible] partim ex libris Prophetarum [illegible] [illegible] libri duo [illegible] priores, [illegible] Prophetæ [illegible] illius junioris Levitæ, cujus cantica in meo recenti Commentario in psalmos elucubrata conjeci in volumen secundum. Verum quia hic scriptor multa cecinit in ipso labore captivitatis, multa inde exiens, atque evadens, operæ pretium [illegible] hoc [illegible] præponere, [illegible] pertinent ad [illegible] mentum; reliqua occurrent inter historiam septem hebdomadarum priorum Danielis, ex quibus hic quidem articulus hujus libri septimi primus [illegible]

[illegible] Babylonem. sed non [illegible] [illegible]

[illegible] illum transmigrasse [illegible] etiam ob eam rationem videtur necessario ponendus [illegible] in templo [illegible] Verum [illegible] est dare manus contrariæ sententiæ et supponere illum transmigrasse vel [illegible] de templo Jerosolymitano, unde fuerat abductus ut de adhuc extante; igitur ad eam diem nondum templum Salomonicum [illegible] anno [illegible] millesimo quadringentesimo quinquagesimo, aut potius circa prima anni subsequentis [illegible] quinquagesimi primi, tunce primum positus in terra aliena cecinit psalmum suum

[illegible] 1 5 5 [illegible]

2.um vulgo decimum [illegible] in [illegible] [illegible] nunc a me rationem [illegible] psalmorum [illegible] exactam, et exploratam qualem nec tibi usquam præstiti in syntaxi [illegible] Scripturarum; quia illa tibi petenda est a peculiaribus Commentariis singulorum librorum, et a præfatione cujuscumque capitis.

[illegible]

Incipit: Dominus regit me. Propheta veniens in terram alienam se se apud Dominum consolatur, se totum et vitam suam [illegible] [illegible] autem in hoc psalmo Propheta in pascuis, per semitas, et super aquas et in deserto, vel [illegible] orat Dominum, conjectura est, illum postquam deportatus est in captivitatem, emandatum fuisse circa aliquam regionem, qualem hic describit, ad pastoralem curam sub conditi[illegible] tis gerendam.

Libro VII.

Le Settimane di Daniello

Entriamo con questo libro in quel celebratissimo periodo di tempo che ha per nome le settimane di Daniello. Sono queste lo spazio di anni quattrocento, e novanta, che cominciano dall'anno tremille cinquecento e tredici, e terminano tre anni e mezzo dopo al quattro mille, nel cui termine seguì la crocifissione del nostro Salvatore siccome si è nel libro precedente mostrato al capo ottavo. ~~Molte~~ Tante [illegible] ~~[illegible]~~ degne di osservazione nella materia, che ci vien sotto alla penna, e ne' libri sacri che aspettano qui da noi e l'analisi, e la sintesi; Per ciò nel libro presente ci contenteremo di condur avanti il filo della sacra [illegible] fino a quel [illegible] in cui finiscono i libri di Esdra e Neemia. Questi due libri col fondamento [illegible] per ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ la cronologia sì delle azioni nella [illegible] contenute, come delle [illegible], che [illegible], e [illegible] alquanti [illegible] del [illegible] del qual [illegible] sopra mostrato quattordici [illegible], la storia di Ester, [illegible] [illegible]. Sarà la distinzione nella quale [illegible] [illegible] per intenderle con la solita [illegible] nella quale abbiamo fin qui posto [illegible], e col solito diletto.

[illegible] te

[illegible] est terra. [illegible]

[illegible] Jerusalem

IV. Vulgo vigesimus quartus: Ad te, Domine, levavi animam meam. Confirmat animum in fiducia divinæ misericordiæ, utcunque sine alia consolatione ærumnæ captivitatis continuaretur.

V. [illegible] quintus. Judica me, Domine. Petit se liberari a malis: desi[illegible] [illegible] [illegible] idola cum cultu impio [illegible] [illegible] esceret voluntati dominorum suorum, mitius tractaretur: se tamen malle examen [illegible] quam versari cum impiis.

VI. [illegible] quadragesimus primus [illegible] [illegible] cervus ad [illegible]

VII. [illegible] [illegible] [illegible] cem quandam, vel potius epitomen psalmi superioris. Incipit: Judica me, Deus, etc.

VIII. vulgo quadragesimus tertius in idem argumentum procedit: Deus, au[illegible]

IX [illegible] ærumnam captivitatis, quam ut pati velit.

X. [illegible] bonus Deus, [illegible] pos[illegible] liberetur de captivitate. Videnda in illum nostra præfatio

XI. item septuagesimus: In te, Domine, speravi. [illegible] etiam [illegible] et [illegible] [illegible] in sua justa præfatione.

XII. vulgo centesimus primus: Domine, exaudi orationem meam, cum multa [illegible] cantatus est. Quantum propheta consenesceret, ex illo constat, quia intelligebat, compleri jam annos Judaicæ captivitatis; et [illegible] Sion. Propterea v. 14. Tu exurgens, inquit, misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia ven[illegible]

X[illegible] Centesimus vulgo et secundus senescentis est in captivitate: [illegible] [illegible] Domine, et se consolantis [illegible] perennis [illegible]

XIV. Centesimus tertius eodem spiritu fusus est, quo præcedens. Incipit eodem principio.

XX [illegible] relati psalmi sunt, quos tempus ærumnæque captivitatis efflagitavit

Età delle persone nel Vangelo

rammemorate come anziane del Salvatore.

Gesù Cristo supponghasi morto agli anni quattromille della creazione entrando al loro compimento; essendo stato conceputo di Spirito santo trentatrè anni prima; [illegible] compimento segui entrando l'anno 3967. L'anno [illegible] cioè il 3966 [illegible] pongiamo di quell'anno nel settembre. La Madre Vergine poteva avere quindici anni con più un meno, quando fu impregnata per opera spirituale [illegible] [illegible] Santo [illegible] della età di Maria [illegible] un [illegible] Carmotense da una [illegible], che più non esiste, duodecimo anno [illegible] Virginem ab Archangelo salutatam, et a [illegible] [illegible] [illegible] madre esser [illegible] circa l'anno 3957

In questo periodo di anni Elisabetta [illegible] Eusebio di Cesarea [illegible] [illegible] imperii Aug. [illegible] [illegible] ad [illegible] Ptolemaeum [illegible] octavus ac vicesimus: cum servator, et dominus noster Jesus Christus prima [illegible] descriptione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stapa non si vede importanza lunghezza qui la mente con troppo di rigore. Stando alle autorità di Eusebio, che vuole, che Cristo sia nato l'anno quadragesimo [illegible] [illegible] [illegible] il vigesimo anno dell'impero di Augusto [illegible] principato e negli anni di Pompeo, di Cajo Cesare, [illegible] e de quegli [illegible] le loro [illegible] fiorirono i genitori di Maria Madre Vergine, santa Elisabetta, e [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sagra [illegible] [illegible] proconsul populi Romani eo advenien[illegible] Hierosolymam quidem armis expugnavit et ad intimum usque sacrarium progressus templum polluit: [illegible] [illegible] [illegible] usque tempus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Articulus II.

Annus Cyri primus

[illegible]

[illegible] Esdrae liber primus sic incipit: In anno primo Cyri regis Persarum ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum; et traduxit vocem in omni regno suo etiam per scripturam, dicens. [illegible] terrae dedit mihi Dominus. Quis est ex vobis de universo populo ejus? Ascendat [illegible] caput secundum

Cujus laetitiae primo aditu cum inciperet populus sub Cyro e captivitate absolvi idem, qui supra propheta cecinit psalmum

XV. qui vulgo sexagesimus quartus: Te decet hymnus, Deus, in Sion. Hic psalmus [illegible] multa in titulo [illegible] auctoribus inepte apposita, et contra fidem historiae ejus temporis ducenda: v.g. quod sit Jeremiae canticum, [illegible] sed de his videndum in Commentario in psalterium

XVI. vulgo sexagesimus quintus incipit: Jubilate Deo omnis terra. Scriptus videtur, cum res optime procederent ~~[illegible]~~ Judaeis redituris in sua.

XVII. vulgo sexagesimus sextus gratulatur finem diuturnae captivitatis; et petit Dei solem, et lumen in [illegible] [illegible] atur nostri, et benedicat nobis.

XVIII. [illegible] et [illegible] in loco sancto: Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus

XIX. [illegible] hortandi [illegible] ad capessendum iter in terram patriam: Beati immaculati in via.

Subsequuntur psalmi quindecim vulgo dicti graduales, qui in Vulgatis bibliis numerantur a centesimo [illegible] ad centesimum [illegible] quos vide. Variae circumstantiae itinerantium in patriam illis fecerunt argumentum

XXXV. Psalmus vulgo octogesimus tertius incipit: Quam dilecta [illegible] est itinerantis prope Jerusalem: Videri oportet [illegible] in illum prefat

XXXVI. Psalmus octogesimus quartus: Benedixisti Domine terram tuam, [illegible] captivitatis [illegible] propheta exultat, et confitetur Deum tanti beneficii auctorem.

XXXVII. vulgo octogesimus quintus: Inclina Domine, [illegible] est invento primum loco templi, et altaris antiqui

XXXVIII. vulgo octogesimus sextus contemplatur locum [illegible] Fundamenta ejus in montibus

XXXIX [illegible]

XL [illegible]

[illegible] pose che [illegible] avanti [illegible] [illegible] [illegible] secondo

al mio computo viene ad essere il [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

per [illegible] [illegible] [illegible] dare quel miglior ordine alla cronologia, che

ne sia possibile così:

3903 Gli anni del mondo 3903, secondo al periodo delle settimane di Daniele il

[illegible] 97 ~~[illegible]~~ e prima della croce il 97. Pompeo espugnò Gerusalemme

[illegible], e mandò a Roma Aristobulo, l'anno del [illegible] di [illegible]

[illegible] [illegible] Antonio Nipote. In questo anno [illegible]

di Giovanni Battista de' quali [illegible] S. Luca cap. 1. v. 7.

[illegible] [illegible] ambo [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]

esser [illegible] ~~[illegible]~~ qualche [illegible] [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] di questi anni novantasette 97. all [illegible] delle [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] quattro anni meno [illegible] [illegible] l'età del Battista dal suo

concepimento fino alla [illegible] del Salvatore, dal concepimento del

Battista [illegible] all'anno [illegible] Pompeo [illegible] [illegible]

[illegible] sono anni [illegible] [illegible] stati [illegible] concepimento [illegible] [illegible] annunziata [illegible]

diamo [illegible] compreso [illegible] anni all'età [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] l'età dell [illegible]

[illegible], e aggiungiamone [illegible] [illegible] compreso

[illegible] dal suo concepimento [illegible] [illegible]

3937 [illegible] [illegible] [illegible] generata [illegible] [illegible] al [illegible].

4 4 [illegible] Il Salvatore nostro sei mesi dopo il ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ generazione del [illegible]

fu [illegible] [illegible] velo [illegible] gli anni del mondo 3967. nel

[illegible] [illegible]

[illegible] 55 [illegible]

Domino, quoniam bonus, cantatus sunt dio sequenti post reditum Domino [illegible] gratiarum actionem

XLI vulgo centesimus trigesimus sextus super flumina Babylonis [illegible] citharam ad canticum, et imprecatur ultionem Babylonis

XLI. [illegible] congregatus est populus in Jerusalem quasi vir unus, et aedificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocautomata [illegible] Esdrae cap. 3. Anno autem secundo adventus eorum ad templum [illegible]

A [illegible] 51[illegible] [illegible] Nihil novi post haec in sacra historia usque ad post annum tertium Cyri regis [illegible] [illegible] hunc annum Daniel cap. 10 assignat quasi [illegible] Cyro [illegible] Interim

[illegible] eadem [illegible] varius sedantur hostes Judae, et Beniamin [illegible] et Artaxerxes [illegible] vita Cyri [illegible] regnavit Darius [illegible] et [illegible] apud Esdram [illegible] cap. 4 [illegible] Cyri [illegible] est ex Josepho l. 11 antiq. [illegible] usque ad annum secundum [illegible] Danielis [illegible] autem [illegible]

A [illegible] m [illegible] 51. [illegible] [illegible] mense sexto in una die mensis

[illegible] excitatur ad templi instaurationem ab Aggaeo, ut ibi constat. [illegible] caput primum, [illegible] coepta est aedificatio eodem anno, ut nos docet idem propheta, capite toto secundo

Vid. in Jerusalem meare secundo exponit etc. ca. 13 v. 8 lib.

[illegible] VII

[illegible] III

Novi Templi ædificatio.

[illegible] terræ sanctæ de quibus dictum est articulo superiore, scripti [illegible] psalmus [illegible] supra psalmum mihi in volumine [illegible]
XLIII. qui vulgo centesimus trigesimus octavus, atque incipit: Domine [illegible]

[illegible]
XLIV [illegible] XLV [illegible] centesimus quadragesimus Domine, [illegible] ad te [illegible]
[illegible] argumentum cum superioribus. Concludit: Singulariter sum ego [illegible] quod esse mihi videtur, quasi diceret: Hoc unum mihi superest post ætatem ita longam peractam, ut ex hoc sæculo [illegible] adhuc etiam supersunt in hac syntaxi componenda. Describit senectutem [illegible] propheta ex raritate illorum, [illegible] superstites habebat [illegible]

psalmo
XLVI vulgo centesimo quadragesimo primo: Voce mea ad Dominum clamavi, [illegible] aliud, atque aliud titulus psalmi præsefert.
XLVII. Similiter, qui vulgo centesimus quadragesimus secundus. Domine exaudi orationem meam: Commemorat præteritam calamitatem; recordatur preces, quas Deo fundere consueverat in terra hostili [illegible] in Domino jam tandem exauditus. Eidem vindico etiam psalmum
XLVIII. qui vulgo centesimus quadragesimus tertius, quem tamen non [illegible] universitatis [illegible] aut potius Zorobabelis ducis, cum exp[illegible] pararet in novos hostes terræ sanctæ [illegible] psalmo [illegible] Esdræ cap. 5. et continuatur cap. 6. Hinc ædificatur templum usque ad annum [illegible] sextum [illegible] sexagesimus [illegible] hebdomadis [illegible]
[illegible] gesta sunt hortantibus prophetis [illegible] Aggæo et Zacharia [illegible] cap. [illegible] propter isti duo prophetæ

Aggæus et Zacharias

[illegible] hebdomadarum [illegible] supra dictum est, cum de Aggæo loqueretur. Nunc itaque liber etiam Zachariæ legendus, quia et ipse eandem rem hortatus est ab ipso anno Darii secundo [illegible] capite [illegible] Manus Zorobabel fundaverunt [illegible] perficient eam, ut intelligas eo anno jacta tantum fuisse [illegible] templi non vero perfectam ædificationem etiamsi obscurius loqui [illegible]
Aggæus [illegible]
Ipso autem capite quarto Zacharias præscribit formam candelabri septem lucernarum futuri in templo; capite quinto prophetiæ sunt ad mores bonos, et ad pietatem insinuandam; capite sexto præscribit coronas faciendas ad caput Jesu summi sacerdotis hæc omnia intra annum Darii secundi quartum, ut constat ex principio capitis septimi

fais
la [illegible]
ma fr.
et [illegible]

Artic. 3.

Liber VI

[illegible] Dei [illegible] Musquesti vigesimum, [illegible] rum septimum.

Capite septimo in anno quarto Darii Regis propheta improbat acceptas novas [illegible] [illegible] et [illegible] observantiam legis divinæ, id quod [illegible] pere etiam Dominus [illegible] apud Evangelistas [illegible] urbis, quæ jam innovabatur, futura incrementa.

Articulus IV

Annus mundi 3590.

Hebdomada [illegible] Danielis 9.

Anno m. 3590 [illegible] Hebd. Dan. [illegible] — [illegible] templo sub [illegible] anni præcedentis, nam inquit Esdras l. 1. cap. 6. v. 15 Et compleverunt domum Dei istam usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regis Darii; ipso principio anni seq. [illegible] fecerunt filii Israel transmigrationis pascha quartadecima die mensis.

[illegible] tempore [illegible] David. [illegible] qui [illegible] alterius [illegible] Davidis regis nomini non adhibitum, [illegible] exprimitur in morem titulis psalmorum, videtur psaltes de gente Core [illegible] exprimitur [illegible] Ille [illegible] ad hoc [illegible] temnus et [illegible], et cantationes suas produxisse. Quare quæ illius sunt reliquia, [illegible] est psalmus [illegible] centesimus quadragesimus quartus: Exaltabo te Deus meus rex. novissima fortasse et magnificentissima Dei laus [illegible] se morti proximum Deo persolvit.

Eidem tribuendi videntur qui in [illegible] a centesimo ad ipsum centesimum decimum septimum, præterea a centesimo quadragesimo [illegible] quamvis enim prophetarum [illegible] et Zachariæ nomina [illegible] in titulis; tamen quia eorundem nomina non item retineant [illegible] [illegible] probamur, cujus constat aliorum seriem extare [illegible] vel [illegible]

[illegible]ras.

Anno m. 3[illegible] [illegible] — Anno septimo Artaxerxis Esdra [illegible] de Babylone cum magno comitatu. Esdr. l. [illegible] [illegible]

[illegible]

~~Differentemente [illegible]~~

[illegible] esame [illegible] descrivere [illegible] anni delle settimane di [illegible] che ho [illegible] in questo libro [illegible] loro hanno alcuna con[illegible] me; e per cio conviene [illegible] metter in chiaro tutta la cosa che [illegible] e [illegible] ne l'analogia, per [illegible] nella [illegible] qualche bene stia in bocca il sì, e il no sù di tutte le medesime cose

[illegible] secondo [illegible] detto: Il primo libro di Esdra comincia così: In anno primo Cyri Regis [illegible] supponendo [illegible] anno [illegible]

1 Primo delle settimane di Daniele,

1 [illegible] dell'impero di [illegible]

3513. dalla creazione.

[illegible] stesso suppongo in tutta la dottrina del capo 7

Verso al fine di questo medesimo mio discorso segno col testo [illegible] trova presso il capo [illegible] l'anno secondo dell'arrivo di alquanti Giudei in patria col secondo anno della settimana del più [illegible]

2. delle settimane

[illegible] di Ciro

3514. dalla creazione

Di quest'anno non occorre menzione nel capo [illegible]

Nel medesimo mio capo secondo poco sotto segno

3. delle settimane

3. e ultimo di Ciro

3515. dalla creazione.

[illegible] stesso rafferma nel capo 7

Verso la fine di quel medesimo capo mio secondo con[illegible] che gli Ebrei dopo di quest'anno cessarono dalla fabbrica del [illegible] per [illegible] anni [illegible] che [illegible] Assuero [illegible]

[illegible] delle settimane [illegible]

[illegible]

Intermissum est opus domus Domini in Jerusalem et non fiebat [illegible] ad annum secundum regni Darii [illegible] Esdra cap. 4 [illegible]

[illegible] notabile come nel seguente [illegible] [illegible] [illegible] in che Ciro avea fondato quell'impero. Ester nel [illegible] nel decimo sesto di quel secolo. Correva al termine [illegible] principe non doveva giungere al suo termine, [illegible] fatto, al [illegible] 3507. della creazione [illegible]

Liber VII.

Articulus V.

Nehemias

Anno autem vigesimo hebdomadarum Danielis, et solutæ captivitatis in manse Cas-
leu [illegible] Esdræ cap. 1. [illegible]
[illegible] anno vigesimo Artaxerxis [illegible] Annus hic [illegible] apud
Esdram [illegible] cap. [illegible] novem [illegible]
Anno m. [illegible] [illegible] hebdomadarum vigesimum primum [illegible] Nehemi-
as [illegible] Jerusalem ibid. [illegible]
prosequitur per annos inceptos, et non completos duodecim, idest ad annum trige-
simum secundum hebdomadarum Danielis. 2. Esdræ cap. 5. v. 14. [illegible]
annum sacra littera vocat trigesimum secundum etiam Artaxerxis, quia Ar-
taxerxem vocat [illegible] anno [illegible]
bylonica. Annus ille mundi tertium millesimus quingentesimus quadragesimus
Anno [illegible] quartus, hebdomadarum Danielis trigesimus secundus. Hoc anno [illegible] est, ut
Hebd. Dan. [illegible] Nehemias [illegible] murum, et non esset in ipso residua interruptio [illegible]
[illegible] illud valvas non posuerat in portis. 2. Esdræ cap. 6. v. 1. Posui-
mus valvas cap. 7. Tum venitur ad ejus anni mensem septimum, illeque decem
[illegible] scenopegia [illegible] dimittitur sortito in urbes. cap.
10. et 11.
Anno sequenti seculi trigesimi sexti quadragesimo ~~quinto~~ sexto facta est dedicatio muro-
Anno m. [illegible] rum [illegible] hebdomadarum Danielis [illegible] anno tertio [illegible] Jerusalem
Hebdom. [illegible] [illegible] cap. sequenti 13. Vide Tirinum in cap. 12.
capit cap. 12. [illegible]
v. [illegible] At ad eam diem non erant domus ædificatæ, ut [illegible]
cap. 7. v. 4. Id enim perficiendum erat iuxta Danielis prophetiam cum fine
tandem septimo [illegible] hebdomade, hoc est hebdomadarum anno [illegible]
Anno m. [illegible] [illegible] sexagesimo [illegible] Per hunc annum nihil [illegible]
[illegible] [illegible] a sacra historia usque ad ætatem Machabæorum

Malachias

[illegible] Esdras [illegible] Vide S. Hieronymum
[illegible] apud [illegible] quem sequitur
etiam S. Augustinus [illegible] cap. 35.

ìnchiudo il capo suo terzo così: Quindi si prosegue la historia fino all'anno;
a. delle settimane.
b. di Dario.
3531 dalla [illegible]
b. 15 Et complevit [illegible]
[illegible] sexto regni Darii Regis

[illegible]

dell capo [illegible] e si continua [illegible]
[illegible]

[illegible] al seguente anno [illegible]

E d'un modo stesso intendo l'anno sesto di Dario anche nel suo capo 7. La ragione si è [illegible] luogo come nell'altro io seguo il testo di Esdra dove [illegible] della fondazione del loro regno, ò impero.

Però quell'anno duodecimo, che il libro di Ester attribuisce a Dario, in cui a cagione di Amano i Giudei [illegible] Dario, che [illegible] regnare [illegible] perche nel libro di [illegible] vengono [illegible]

[illegible] non [illegible] come di Dario marito di Ester [illegible] come di un principe [illegible] precedente [illegible] quella monarchia allora corrente. [illegible] della Persia [illegible] quello Scrittore sacro se [illegible] di rappresentare il nome suo preciso, personale, e proprio.

[illegible] quegli anni che [illegible] sono di esso [illegible] vedi sopra nel libro quanto al capo terzo così che degli anni del re Asa abbiamo osservato

Liber VII.

Articulus VI

Eccles[illegible]us.

[illegible] libro Eccle[illegible] quantum ad auctoris historiam pertinet, Tirinus in prefati one sui Commentarii [illegible] Jesum qui putatur [illegible] vel [illegible] nepos Jesu Sacerdotis magni cum Zorobabel reduces e Babylone sub Cyro auctorem esse. [illegible] Hebraeo [illegible] in prologo asseritur. Quan[illegible] igitur scriptum fuisse hunc librum asseremus. [illegible] auctor [illegible] habet in prologo: Nam in octavo et trigesimo anno temporibus Ptolemaei Evergetis regis, postquam perveni [illegible] et cum multis temporibus ibi fuissem, inveni ibi libros relictos, et non parvae neque contemnendae doctrinae. Itaque bonum putavi addere [illegible] interpretandi librum istum. Dicit auctor, se fuisse aetate annorum triginta octo, cum laborem interpretandi librum [illegible] pesseret. Tunc regnabat Ptolemaeus Evergetes. Hic in regibus Graecorum regnavit quartus a magno Alexandro, nam post Alexandrum Ptolemeus filius Lagi, post hunc [illegible] nus, post Philadelphum Evergetes. Vide Tirinum in Chronic[illegible] cap. 37. [illegible] annum quo Evergetes [illegible] [illegible] trecentesimo a soluta captivitate e Babylonica esset [illegible] anno juxta calculos nostros tertium millesimum [illegible] [illegible] igitur ut secundum Chronologiam liber hic vindicat locum novissimum ut legatur post libros omnes veteris [illegible] quia magis sapien[illegible] continet, quam historiam, ob id ubicumque illum velis legere, nihil te impedit. [illegible] quae autem argumenta prope finem commemorat habent[illegible] historiam, [illegible] sunt [illegible]modi, ut magna pars quasi epilogum faciat illarum rerum, [illegible] hactenus lecta sunt [illegible] novissima pars [illegible] possit ante libros Machabaeorum [illegible] rem verum illarum quae suo loco de sancto illo viro in Machabaeis leguntur. [illegible] ex his omnibus [illegible] [illegible]

[illegible] quali [illegible] del mio armato. Bastimi di avvertire per [illegible] [illegible] ho mostrato ponendo per successore immediato [illegible] [illegible] ipotesi guadagna poco numero di anni fra li[illegible] [illegible] due regnanti [illegible] a considerar a chi vogliono la verità dei tiranni, che hanno per qualche tempo [illegible] Serse il secondo, Sogdiano. Nè il tempo di costoro m'[illegible] [illegible] è breve, e puoi computarsi anzi dentro agli anni de regnanti [illegible] [illegible] il loro numero, potendosi intendere, che l'[illegible]

Dei Re di Persia.

[illegible] de' Re della Persia [illegible]
[illegible] il Macedon[e] [illegible] [potestà].
[illegible] Ego autem ab anno primo [illegible] et [illegible]
[illegible] Persidis, et [illegible]
quartus ditabitur [illegible] super omnes. et cum [illegible]
[illegible] adversum regnum [Graeciae].
[illegible] Surget vero [illegible] potestate multa, et [illegible]
[illegible] [illegible] a Dapide, [illegible] che [illegible]
[illegible] Alexander Macedo. [illegible]
predizione, [illegible] dell'Angelo [illegible] Dario [illegible]
[illegible] fino [illegible] il Macedone
[illegible] quattro [illegible] in Persia. [illegible]
[illegible] a questo numero si [illegible] con [illegible] numerava
cinque, perche Ciro nel tempo che l'Angelo parlava [illegible]
[illegible] Serse, [illegible] di voler dire oltre
[illegible] regnava con [illegible]
[illegible] quarto [illegible] sopra la Persia oltre a Dario,
lo doveva fare [illegible] oltre a Ciro.
[illegible] e [illegible] al libro [illegible]
abbiamo nel discorso precedente veduto terminare negli anni dell'immediata
successione [illegible] non ci documenta [illegible] della
[illegible] di [illegible] successione di questo principato, [illegible]
[illegible] Alessandro il Macedone [illegible]
[illegible] nel [illegible]

Vediamo ora [illegible] la successione di questi principi [illegible]
[illegible] nel [illegible]
dal suo [illegible]
[illegible]
al mio stile e [illegible].
[illegible] degli anni [illegible]
tradizione fino [illegible]
per [illegible] di Ciro [illegible] nel
[illegible] le monarchie e [illegible]
probabilmente nel [illegible]
[illegible] non può oltre aver durato che [illegible]
e sette anni. Così adunque rimane di dover supporre molta amplificazione falsa
nelli [illegible] di questo regno. A quest'albero [illegible]

[illegible] c. 75. [illegible]

Liber VIII.

Machabæi.

Articulus I.

Alexander Macedo.

[illegible] [illegible] agnoscantur libri Machabæorum; dico soli tamen [illegible]
nem divinorum [illegible] ab Ecclesia re[illegible] [illegible] horum igitur tantummodo
syntaxim nostri est operis [illegible]. Cum autem [illegible] [illegible] in libro
rum historia subjiciuntur non legeant illa quidem, neque continuentur temp
[illegible] aliorum scripturarum sanctarum in superioribus demonstrationibus hact
demonstratis, ego equidem, qui legi semper in hoc opere soli fere divinæ aus
toritati sive tempora sacræ historiæ [illegible] [illegible] syntaxim sacræ [illegible]
[illegible], nec etiam spartam, quæ mihi relicta [illegible] ornabo, in duabus
rebus quas eludenti [illegible] ita [illegible], velut licet, [illegible]
[illegible] ipsa fere [illegible] divinas [illegible] [illegible] vos, quas [illegible]
nam sit syntaxis duorum librorum Machabæorum [illegible]
sit in illis summa temporum. Primum non difficile. Alterum ita a ma[illegible]
[illegible], ut si minus valebo ostendere [illegible] sit illis species definienda tem
porum, saltem proponam [illegible] sit, et quanta [illegible]

[illegible] Facile est autem nisi prorsus divinare velis, legendo solis [illegible] divinarum S[illegible]
[illegible] cognoscere annum [illegible] in historia Machabæorum. [illegible]
aliquid expenendum. Danielis [illegible] post Darium [illegible]
a lapide monet addendum etiam Cyrum, qui cum Dario simul regnabat, ambo enim
[illegible] [illegible] nanter [illegible] hec [illegible] Persidæ, [illegible]
ditescere super omnes concitaturus omnes adversum regnum Græciæ et superandus
a rege forti dominaturo cum potestate multa, et facturo, quod placuerit ei. Hunc
successorem quarti regis Persarum agnoscunt omnes Alexandrum Macedonem
Quartum illum regem divitem [illegible] si retinemus fidem sancti prophetæ
agnoscere Darium Codomannum, qui ab Alexandro superatus est [illegible]
regis opulentiam Q. Curtius testatur incredibilem [illegible]
[illegible] [illegible] dicit [illegible] cap. 7. Quid, quod a Cyro ad Darium Codomannum nume
ran[illegible] reges quatuordecim, quorum seriem describit in eundem locum Danielis [illegible]
[illegible] [illegible] Explicen quocumque velis modo, Daniel post Cyrum ante imperium
Macedonum [illegible] reges [illegible] quam quatuor futuros [illegible] ego [illegible]
[illegible] prophetæ [illegible]
[illegible] erat regnat quando explicit historia librorum [illegible]

Anno m. 3896. [illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sexto [illegible] tempore [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] de nomi [illegible] è vera [illegible]

[illegible] che [illegible] rappresentano [illegible] meglio ~~altra verità~~ a secondare la verità della storia sacra. Ma perchè non si è cosa del mio assunto il sostenere le ipotesi esterne alla tradizione de' libri divini, [illegible] al derisione di chi mi ricercasse, potrà vedersi meglio restarvi [illegible]

Capo II.

[illegible] delli Imperi di [illegible]

[illegible] fatica, [illegible] orbinare, o indagare, [illegible] delle lettere [illegible] il definire [illegible] nostra ~~prova~~ [illegible] mettere in tutta evidenza quel [illegible] alcuna sufficiente probabilità nel definire la [illegible] quelle [illegible] santi libri [illegible] vendiamo a versare [illegible] il debito di [illegible] Prendiamo per principio vero ciò che nel capo 10. del libro [illegible] progettato che la storia [illegible]

[illegible] della [illegible]

[illegible] impero [illegible]

[illegible] già sopra nel precedente libro al capo 11. con [illegible] tre mille seicento, e [illegible] della [illegible] di Daniele alla [illegible] di Persia [illegible]

[illegible]

[illegible] summa [illegible]

[illegible] in glossa C. 13. [illegible]

Art. 1.

[illegible]

[illegible] Fertom [illegible]

ascenderit ad annos sequentes tres mille quingentos [illegible] [illegible]

[illegible]

civitatis Hierosolymorum [illegible] erant anni [illegible]

sexaginta, quod [illegible] [illegible]

decem post [illegible] temporis inde superfuit ad Christi crucem [illegible]

quadringenti triginta [illegible], illa enim anno mundi quartum millesimo. Ex his

[illegible] Tirinum in Chronico [illegible] cap. 40 et seq. [illegible] qui [illegible]

regnaverit, usque Alexandro, trecentos [illegible] [illegible] usque ad

Romanum Augustum; hinc quinquaginta sex, [illegible] Tiberio, in quo [illegible]

vi[illegible]mo Christus est mortuus. Fit ut a principio Monarchiae [illegible] ad passio

nem Domini numerentur anni trecenti [illegible] [illegible] Alexa[illegible]

[illegible] anno ab orbe condito tertium millesimo [illegible] vige

simo eodem [illegible] centesimo septimo, tandiu autem per

duravit a Cyro imperium Persarum.

Anno [illegible] [illegible]

[illegible] 107

[illegible] confirmazione di questa mia ipotesi [illegible] nel [illegible] gli anni dell'

imperio [illegible] in [illegible] della sacra pagina [illegible]

[illegible] l'interpreti, [illegible] del Tirino nella cronica sua sacra,

[illegible] trecento [illegible]

[illegible] vedrò in computo [illegible]

[illegible]

[illegible] quando [illegible], per [illegible] [illegible]

[illegible] principio [illegible]

[illegible] la passione del Signore anni trecento ottanta.

Adunque Alessandro [illegible] l'imperio [illegible]

[illegible] e venti [illegible] [illegible]

[illegible] da Ciro fino alla espugnazione di Dario la

monarchia dei Greci [illegible]

stabiliti così gli anni [illegible] dell'istoria de' Maccabei, perchè questi

[illegible] gli anni dell'imperio de' Greci [illegible]

[illegible] anno, [illegible] Dario, che si è mostrato.

[illegible] delle ultimaree [illegible]

[illegible] detto essendo nel libro [illegible]

[illegible]

[illegible] probabile, si ha sufficiente ragione per argomentare, che

[illegible] non però vivesse del secolo, in quanto nel libro di Geremia suppone

[illegible]

[illegible]

[illegible] nelle [illegible]

[illegible] Geremia [illegible]

di Giuda; perchè [illegible] quell' ultima età della [illegible] nel [illegible]

quale secondo all' oracolo [illegible]

[illegible] lo scettro in [illegible] non venisse il tempo

di colui che dovea esser mandato come l'aspettazione delle genti. Per questa ragione

di là in poi i progenitori del Messia furono tutti privati [illegible]

[illegible]

[Li]ber VIII

Articulus II.

Pontifices [illegible]

Iisdem annis septem priorum hebdomadarum Danielis novimus etiam de sacra Scriptura, quinam fuerint in Judæorum gente summi sacerdotes. Jesus [illegible] [illegible] summus ille [illegible] filius Josedech quem S. Hieronymus scribit ipsum Esdram [illegible] libro [illegible] Hebraic. in Paral. [illegible] successio ita describitur a. Esdra cap. [illegible] Josue autem genuit Joacim Joacim genuit Eliasib et Eliasib genuit [illegible] et Joada genuit Jonathan Jonathan genuit Jeddoa

Joacim autem administravit sacerdotium adhuc [illegible] [illegible] Nehemiæ. Nam [illegible] cap. [illegible] in diebus Joacim filii Josue filii Josedech, et in diebus Nehemiæ ducis et [illegible] sacerdotis scribæ. hoc est cum eodem tempore [illegible] Joacim sacerdotio fungeretur, et [illegible] [illegible] principaretur et Esdras sacerdos adhuc in vivis superesset [illegible] Nehemiæ historiæ [illegible] jam vidimus [illegible] hebdomadarum [illegible] tertium qui mundi tertium millesimum [illegible] sexagesimum [illegible] [illegible] est invenire spatium quo pontifices illi [illegible] sibi succederent

[illegible] ante [illegible] Joacim summo sacerdotio fungeretur [illegible] sacerdos magnus [illegible] [illegible] partem gregis [illegible] [illegible] anno [illegible] Nehemias venit in patriam [illegible] [illegible] quidem parentem Eliasib [illegible] in populo [illegible] [illegible] sacerdotio, Eliasib dici autem per idem temporis sacerdotem magnum ob aliquam rationum, quas attingam consequenter. non quod ipse [illegible] illo [illegible], sed vel quod [illegible] vel quod etiamsi id muneris obiret non tam [illegible] sui parentis partes vicarias, vel quod etiamsi id muneris obiret non tamen summus sacerdos, tamen ille esset, qui subinde [illegible] summus sacerdos. Tunc [illegible]

Reli[illegible] [illegible] supplenda illa de Josepho [illegible] [illegible] Joiadæ filius traditur [illegible] cap. 13. v. 28. fuisse gener Sanaballat Horonitæ a fine temporum quibus Nehemiæ historia continetur ad tempora [illegible] duæ generationes novæ sacerdotum Jonathan, et Jeddoa.

~~[illegible] dovessi vedere chi sia fosse [illegible]~~

[illegible]

degli Ebrei sul seguente piede: Josue autem genuit Joacim, et Joacim [illegible] Eliasib, [illegible] genuit Jonathan, et Jonathan [illegible]

Dobbiamo avvertire circa di questo testo, di che la prima il numero [illegible] esistenti in [illegible] per [illegible] da Gesù fino a Jaddua sono sei. [illegible]

[illegible]

Nehemia cap. 12 vi fu quindi [illegible], che il libro intitolato Neemia, e altramente il [illegible]

[illegible]

[illegible] a fronte Alessandro [illegible] Macedone, o in quel torno. Ma torniamo al filo, e ci [illegible]

[illegible]

[illegible] Giosedecco, siccome è scritto nel primo di Esdra al capo 3. v. [illegible] de' Paralipomeni al cap. 6. vv. 14. 15. Saraias genuit [illegible]

[illegible] successor [illegible]

[illegible] scritto nel 4. de' Re a capi 25. v. 21. Vedesi che nel [illegible]

[illegible] al tempo della [illegible] benché ella non fu rimessa in [illegible]

[illegible] nella persona del quale cominciò [illegible] medesimo Saraja, siccome leggiamo nel [illegible] Esdra [illegible] al cap. 7. v. 1. Quindi nasce tal difficoltà, e il problema, se Esdra e Gios. siano uno stesso personaggio, e per conseguenza Esdra il padre di Gesù sacerdote nel ritorno in patria dalla cattività; ovvero se siano [illegible]

[illegible] lo stesso Giosedecco: a me però non sembra [illegible] vero per molti altri [illegible] di successione fosse toccato il sommo [illegible]

[illegible] necessario; io [illegible]

[illegible] di Esdra fossero due personaggi distinti [illegible] vederlo espresso oltre a molti altri [illegible]

[illegible]

Giosedecco per descriversi la linea de' sommi sacerdoti, e si fa menzione poi sotto di Esdra come di sacerdote bensì ma decaduto dalla linea di quelli. Adunque Esdra non fu Giosedecco

[illegible] agli anni in cui Gesù [illegible]

[illegible] intorno a cui l'osservare, come né di lui, né di Zorobabele duca della tribù [illegible]

nel tanto, che il libro [illegible] il quale [illegible] il suo compimento

[illegible] VI.

[illegible]

Priora regni Græcorum [illegible] [illegible] ad Alexandrum [illegible] regnavit [illegible] sex annis; hæc positio tamen minime concordare videtur cum textu sacro l. 1. Machab. cap. 1. ubi vv. 1 et 8. cum scriptum legamus: Postquam percussit Alexander [illegible] primus regnavit in [illegible] Persarum, et [illegible] prælia [illegible] et regnavit Alexander annis duodecim, et mortuus est. Illa igitur videtur verissima de Alexandro retinenda traditio, quæ post devictum Darium sancit illum regnavisse annis duodecim. Neque tamen numerationi annorum superius præfixæ a Dario usque ad Christum Dominum nostrum hæc epocha quidquam officit. Nam cum de sacra [illegible] Romanorum Danielis [illegible] Nehemiæ res gestæ [illegible] duo libri Machabæorum, qui res [illegible] continent non nisi annorum [illegible] atque triginta [illegible] vel plures vel pauciores annos arbitreris sine velis non sufficiendos, quamdiu Scriptura absistit a continuatione, sine labe, et detrimento veritatis [illegible] chronologicos calculos accommodare [illegible]. Unum monet quod [illegible] superiori articulo [illegible] seu alios annos addimus in antecessum vitæ Alexandri, pro trecentis trecentis atque sex evadent anni a principio dicti imperii Græcorum [illegible] Nehemiæ anno nono [illegible] qui erat hebdomadarum Danielis [illegible] Darium Persarum [illegible] superfuerunt nisi soli anni centum, atque unus. Usserius imperio Persarum vertit annos ducentos; totidem fere etiam Petavius. Sed et paucitas sacerdotum quorum [illegible] a temporibus [illegible] ad Jeddoa qui vixit regnante [illegible] et numerus [illegible] imperitantium in Persis Danielis [illegible] Alexandro [illegible] quorum [illegible] historiam [illegible] qui [illegible] etiam sacræ chronologiæ tempora non sua auxerunt.

in phys. lib. c. 13. Diximus.

Articulus IV.

Pręfa[illegible] ad historiam Macha[illegible]

[illegible] Machabęorum [illegible] anno [illegible] octavo [illegible] Gręcorum cap. [illegible] tempora amandi [illegible] historia [illegible] abscondito anno ipso disjectę Jerusalem, quod contigit anno sexagesimo se[illegible] cundo sęculi trigesimi quinti.

Anno m. 3460.

[illegible] quod Nehemi[illegible] reparavit ignem eundem miraculo [illegible] v. 20. et infra videri contigisse potest non ante annum sęculi trigesimi sext[illegible] [illegible] hebdomad[illegible] [illegible] vigesimus [illegible]

[illegible] 3 5 2 3 [illegible]

[illegible] sacri ignis [illegible] cap. 2 Jerem[illegible] monumenta harum historiarum omnia producuntur de commentariis, et de bibliothe[illegible] Nehemię v. 13

[illegible] civitas habitabatur in pace propter [illegible] pietatem sub Seleuco [illegible] [illegible] de redditibus [illegible] omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. 2. Machab. cap. 3. v. 3

[illegible] Simon de tribu Beniamin [illegible] templi [illegible] Sel[illegible] [illegible] in templo existentibus, rex autem mittit [illegible] 2. Mac[illegible] cap. 3.

[illegible] Onias [illegible] Simonis confert se ad Seleucum: Sele[illegible] [illegible] moritur regnat post [illegible] Antiochus illustris [illegible] [illegible] Antiochus illustris [illegible] regni Gręcorum 1. Machab. cap. 1. v. 11. Hic annus incipiendo ab [illegible] [illegible] ab [illegible] magno debilitatus [illegible] [illegible] septim[illegible] dan elis cent[illegible] septim[illegible] quinquagesimum septimum sęculi trigesimi octavi, [illegible] hebdoma[illegible] quadragesimum quartum

Anno m. 3[illegible] [illegible] 40 [illegible] [illegible] 5

[illegible] frater ejus [illegible] pretio ab [illegible] sacerdotium

[illegible] legimus [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] (v. [illegible]) [illegible] solymis secundum [illegible] 16. 17. [illegible] auctore fa[illegible] sit, explicatur latius l. 2. cap. 4. ubi Jason Onię frater asseritur aucto[illegible] [illegible] qui v. 12. asseritur ausus esse etiam sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque ephęborum in lupanaribus ponere [illegible] ad v. 22

[illegible]
... gli anni dell'impero de Greci, meglio [illegible] dal primo anno, che Alessandro il
[illegible]
[illegible]
... il disegno della cronologia, contando per anno primo del regno de' Greci il settimo di
[illegible] di Cornelio a Lapide, e del
[illegible] punto abbiamo seguiti come maestri nella definizione del primo
anno del regno [illegible]
altri in questa continuazione. Questo io lo fo tanto più volentieri, che se anche nel
[illegible]
[illegible]
re ad alzare sei anni a prima tutti i numeri cronologici, che quindi segneremo; [illegible]
[illegible] il quale con altri
libri sacri non avendo concordanza, non ci può indurre al[illegible]
minima che in verun genere, nè in veruna materia. Ora per tanto stando [illegible]
[illegible]
[illegible] questo [illegible]
[illegible]
libro secondo.
[illegible] anziane tutte a quel punto di dove principia
il libro primo, e comincia a concordare col secondo.

in Prophetis ... Diximus.

Ser [illegible]

[illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] anno [illegible] hebdomadarum Danielis ducentesimo [illegible]
[illegible] Machabaeus et qui [illegible]
[illegible] quo [illegible] [illegible] [illegible] Lysimacho [illegible]
[illegible] sequenti anno [illegible] [illegible] v. [illegible]
furans e templo sancti [illegible] [illegible] v. 37 [illegible]
[illegible] anno sequenti [illegible] octavo sexagesimo, hebdomadarum [illegible] [illegible] [illegible]
Anno m. [illegible] [illegible] Danielis ducentesimo [illegible] [illegible]
ex [illegible] [illegible] v. 25. [illegible]
[illegible] reliqua [illegible] in primi versiculi [illegible] [illegible]
sequentis.

Anno m. 3762. Porro anno sequenti sexagesimo secundo hebdomadarum ducentesimo [illegible]
quinquagesimo [illegible] [illegible] infra 3. cap. [illegible]
[illegible] dum v. 22 [illegible]
gentem [illegible] principi [illegible] vide ibi ad finem capitis.

Eadem res describitur etiam l. 1. Machab. cap. 1 et v. 21 sub anno centesimo
quadragesimo tertio, subintellige imperii [illegible]
octavo sexagesimo [illegible], hebdomadarum Danielis ducentesimus quin
Anno [illegible] quagesimus [illegible] anno [illegible] cap. 1. v. 27 [illegible]
Hebd. Dan. 250. [illegible] et universa domus Iacob induit confusionem.

Eodem tempore [illegible] perfectionem [illegible] con
[illegible] civitatem videri diebus quadragin
per aera equites discurrentes etc. l. 2. cap. 5. v. 1. etc.

Et post duos annos dierum misit rex etc. l. 1. cap. 1. v. 30. et misit rex
libros per manus nunciorum in Ierusalem, et in omnes civitates Iudae
sequerentur leges gentium terrae. v. 46. et quicumque non fecissent se
[illegible] verbum [illegible] contigit anno sequenti [illegible]
Anno m. 3765. simi octavi sexagesimo [illegible] hebdomadarum [illegible]
[illegible] [illegible] cap. 6 v. 1. Sed non post
multum tempore [illegible] illo tempore [illegible]
[illegible] autem et [illegible] etc. ib. cap.

In diebus [illegible] Mathathias [illegible] ipse, et [illegible]
in montes [illegible] anno [illegible] quadragesimo sexto
[illegible] cap. 2. v. 70 [illegible] anno [illegible] sep
[illegible] tesimo septimo [illegible] hebdomadarum Danielis duce
quinquagesimo tertio

C. M. Tirinus.

Articulus V.

Judas Machabeus

[illegible] principatus incipit efferre se in sacra historia [illegible]
[illegible] libro quidem primo capite tertio [illegible] autem
[illegible] capite octavo. [illegible] anno [illegible]
[illegible] anno mundi tertio millesimo [illegible]

Anno [illegible] Hebd. [illegible] — [illegible] mo sexagesimo septimo hebdomadarum Danielis [illegible]
quartus. Ille [illegible] et quadragesimus septimus imperii Graecorum
aperte describitur 1. Machab. cap. 3. v. 37.

Laudatis duobus capitibus quatuor praelia commissa a Juda Machabaeo enarrantur sub unica utrobique pari conclusione:
Primum l. 1. cap. 3. [illegible] contra Apollonium [illegible] v. 11.
Secundum [illegible] contra Seronem, quem contrivit cum exercitu ejus ibid. v. [illegible]
Tertium contra Nicanorem, quem cum exercitu magnopere debilitavit. [illegible]
[illegible] l. 1. cap. 4. v. [illegible]
[illegible] et Bacchide erant contra [illegible]
[illegible] millia [illegible] et [illegible] nes excelsas obtinuerunt etc. l. 2. cap. 8. v. 30

Ad eundem annum sacra historia refert [illegible]

Anno [illegible] Hebd. Dan. [illegible] — [illegible] vero anno [illegible] ibidem [illegible] Unde
[illegible] ad mundanda sancta, renovanda [illegible]
v. 40

Posteo tempore [illegible] inhoneste revertebatur [illegible] l. 2. cap. 9 ubi
describitur ejus inhonestissima mors

Anno tandem centesimo quadragesimo octavo vigesima die mensis noni [illegible]
[illegible] solemnia l. 1. cap. [illegible]
[illegible] anno [illegible]
[illegible]

[illegible] — Id contigit anno illius saeculi sexagesimo nono, hebdomadarum Danielis ducentesimo quinquagesimo sexto. Gesta porro hujus anni, qui imperii Graecorum numeratur [illegible] scriptoribus centesimus quadragesimus octavus in l. 2. Machab. [illegible]
toto cap. [illegible]
[illegible] anno [illegible] nono consignantur acta ibidem descripta cap. [illegible]

Sed ubi auctor libri secundi aggreditur laudato capite connotare acta ejus anni, qui [illegible] trigesimi octavi in nostra numeratione septuagesimus, idem [illegible]
[illegible] — [illegible] Danielis [illegible]
anno e vivis jam decesserat, ut fidem facit l. 1. cap. 6. v. 16

Capo VI.

Alcune riflessioni sopra la correate [illegible]

[illegible] a [illegible] nell'argomento [illegible] Comentano [illegible] la
„ seguente osservazione: Judg. Jonathas Simoni Machabæo synchroni et [illegible]
„ fuere Antiochus magnus, ejusque filii [illegible] ac [illegible] filius Antiochus
Eupator cum his [illegible] bell[illegible] ges[illegible]. Item Ptolemæus Philometor
„ Rex Egypti. Ad hæc Scipio uterque, scilicet Africanus qui de[illegible] Anni-
„ balem, et Carthaginem evertit, et Asiaticus qui de Antiocho magno [illegible]
„ [illegible]. Ad hæc [illegible] maximus [illegible]

Una dottrina si è questa materialmente vera, perchè di tutti di [illegible] gran
[illegible] Ebrei, Greci, e Romani gli anni in alcun modo fecero una medesi-
ma età, e s'appartennero ad un'era medesima, ma guardi qui bene
chi legge di non prendere un abbaglio ben [illegible], che lo condurrà in gravi
[illegible] anacronismi, credendo di metter piede in un fondo di [illegible]
universale [illegible]. [illegible] l'Affricano e l'Asiatico [illegible]
fiorirono [illegible] tempo [illegible] Antioco il Grande, e poi [illegible] con Simone
Maccabeo [illegible] Fabio massimo il cuntatore. Così
Annibale Cartaginese, così quegli altri [illegible], [illegible]
queste confezioni ci si vendono, e per quali.

Il vero si sta, che Antioco il Grande era [illegible] di [illegible] ben molti anni
che Giuda Maccabeo entrasse a principe nella Giudea [illegible]
[illegible] l'Asiatico [illegible] [illegible] anni di Roma [illegible]
[illegible] quattro [illegible] e [illegible] del natale del
Signore, e [illegible] avvedutamente intorno alle persone [illegible]
[illegible] nella storia universale [illegible] cap. [illegible] che dopo al consolato del suo
[illegible] morì [illegible] a qualche anni, ma non è [illegible] quanti anni
lasciando i suoi stati a Seleuco Filopatore suo [illegible] mentre Antioco Epifane
suo altro figlio che [illegible] a Roma in ostaggio. Dopo che fu il grande di vivere
[illegible] nel capo [illegible] anno [illegible] a Seleuco Filopatore [illegible] anni di regno
e dopo [illegible] questi dodici [illegible] regnati da Filopatore, entrò Antioco l'Epi-
fane a [illegible] suoi [illegible] per altri anni [illegible]. Costui entrò [illegible]
[illegible] centesimo [illegible] settimo regno [illegible]. 1 Mach. cap. 1 v. 11. [illegible]
dieci anni dopo prese il comando sopra la sua gente, e i Maccabei de' quali
sono [illegible] gesti ne' [illegible] libri continuarono in lor comando anni trent[illegible]
morto essendo Simone anno centesimo settuagesimo sesto [illegible]
1 Mach. cap. [illegible] Rimane a vedere come si dicano sincroni indistin-
tamente uomini ~~[illegible]~~ de' quali uno finì di vivere almeno cinquanta die-
ci anni [illegible] di altri [illegible] si succedettero ne' principati, e nelle [illegible]
[illegible] ad [illegible] lungo periodo [illegible] sempre [illegible]

[illegible] in Proph. [illegible] diximus.

[illegible]

[illegible] VI

[illegible]

Antiochi Epiphanis [illegible]

[illegible] regni paterni [illegible] successio describitur 1. Machab. cap. 6. usque v. 17.
[illegible] sexto [illegible] nono [illegible] [illegible]
quadragesimo nono, scilicet, imperii Graecorum, quod paulo ante definiebatur
Anno m. 3770. Hebd. Dan. 58. — ab orbe condito tertium millesimus septingentesimus septuagesimus. Idem hebdom[adis]
[illegible] huius anni in primo
Machab. extenduntur ad [illegible] sexti, in secundo ad totum decimum tertium
[illegible] Ibidem etiam annus centesimus quinquagesimus continetur
[illegible] Item 1. [Machab.] cap. 7. v. 1. incipitur: Anno centesimo quinquagesimo primo. Ille annus ab
orbe condito septuagesimus ~~[illegible]~~ secundus seculi trigesimi octavi [illegible]
[illegible] quinquagesimum nonum [illegible] Demetrii [illegible]
[illegible] interemit et [illegible] bellica huius viri
gesta vide [illegible] cap. [illegible] et [illegible] secundi [illegible] cap. 15 [illegible]
caede Nicanoris. [illegible] anno centesimo trigesimo septimo quo [illegible]
[illegible] eadem Nicanoris [illegible] a Demetrio missi in Iudaeam [illegible]
[illegible] primo [illegible] secundi Machabaeorum continet
Iudaeorum aerumnas annorum quatuordecim.
[illegible] historiae sacrum liber primus cap. 9. referens novam Demetrii expe[ditionem]
[illegible] Bacchide et Alcimo in mense primo anni centesimi, et
[illegible] Hebd. Dan. [illegible] — quinquagesimi secundi [illegible] v. 18. [illegible]

Qui non è il mio impegno di concordare con [illegible] la [illegible] ogni [illegible]
colar punto della storia sacra anno per anno con la storia profana; ma
[illegible] più che [illegible] furon [illegible] a tempo di Antioco [illegible]
il grande gli anni di Roma secondo [illegible] 567. e avanti [illegible]
Cristo 190: non possiamo scansar di notare come dopo Antioco il
grande regnò Seleuco Filopatore suo figliuolo anni 12.

Dopo a questo Antioco Epifane altri anni — 12.
Poi Antioco Eupatore anni — 2.
secondo il computo dell'[illegible], e del [illegible]
Poi Demetrio Epifane [illegible] — 10
Poi Alessandro Vele [illegible] — 6
Poi Demetrio di Demetrio
Poi Trifone
Poi Antioco [illegible] Eusebio, o il [illegible] — 1 [illegible] perchè
[illegible] leggeremo nel margine qual [illegible] anno [illegible] regno di Antioco Epifane
Giuda Maccabeo cominciò il suo governo dopo [illegible] anno
e Simone campava il quarto del suo principato entrando [illegible] il sedici.
Dal principio ~~[illegible]~~ del comando di Giuda sino al quarto [illegible] di Simone non
abbiamo che anni ventisette. Aggiungiamone dopo agli anni di Antioco il grande
altri ventidue, dandone dodici a Seleuco Filopatore, dieci ad Antioco Epifane
abbiamo [illegible] incessine a dover notare indispensabilmente di [illegible]
ve da dopo il grande Antioco fino all'anno quarto di Giuda.

Rimandarsi qui ~~tre~~ cose: prima a quali anni dell'istoria universale [illegible]
[illegible] che passa tra la vittoria ottenuta [illegible]
da Gelio Scipione soprannominato l'Asiatico, questo [illegible] secondo in qual [illegible] si veggia
accordarsi l'istoria divina co' fasti [illegible] per terzo come [illegible]
possiamo unire e rapportare [illegible] numero questo [illegible]
dell'anno [illegible] delle settimane di Daniello [illegible]
[illegible] del mondo, nel [illegible] abbiamo stabilito esser seguita la morte del
Salvatore.

Alla prima difficoltà [illegible]. Risulta dalle cose dette [illegible] dall'anno [illegible]
[illegible] Romano console essendo [illegible] il grande sino all'entrare del
quarto anno, o al terminare del terzo del [illegible] di Simone [illegible]
[illegible], e per lo meno quarantanove in cinquanta. In capo di questo termine
[illegible] consolari come [illegible] segna il Petavio [illegible] in Roma con il Caio
Calpurnio Pisone, e M. Popilio Lenate [illegible] ~~[illegible]~~ 615. e avanti
al natale di Cristo secondo il medesimo 139. [illegible]
purnio ci [illegible] Lucio Calpurnio, e ce ne addita il [illegible], che così [illegible]
[illegible] Tirino ancora [illegible] che [illegible] di quell'
anno Lucio [illegible], citando per se la tavola cronologica [illegible] pure
~~[illegible]~~ [illegible] la tavola [illegible]

[illegible] in Praefat. c. 13. diximus.

[illegible] VIII

[illegible] VIII

[J]onathas

[illegible] Judas [illegible] bello [c]ecidisset, Jonathas jussus est [illegible] gente principari [illegible]

Anno m[illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible] anno ab orbe condito tertium millesimo septingentesimo

Heb. [illegible] sexag[illegible] tertio hebd[illegible] [illegible] centesimo sexages[illegible]

Graecorum [illegible] [illegible] sexagesimo [illegible] continuantur eodem capite ad v. 23.

Tum vero v. 54

Anno centesimo quinquagesimo tertio mense secundo impius Alcimus scelera [illegible]

[illegible] travit [illegible] illius mortem siluit terra Judae annis duobus v. 57. hoc est ad

[illegible] [illegible] sexagesimum sextum illo quo hebdomadarum [illegible]

[illegible] [illegible] ter[illegible]

Heb. [illegible] jam annis post, et anno centesimo sexagesimo, qui qui ejus octogesimus

Anno [illegible] [illegible] hebdo[illegible] Danielis ducentesimus sexag[illegible]

[illegible] ascendit Antiochi nobilis filius etc. cap. [illegible] Et (v. 21.) induit se Jonathas stola sanc[ta]

septimo mense anno centesimo sexagesimo in die solemni scenopegiae etc.

Alexander [illegible] [illegible] [illegible] sexagesimo [illegible]

Anno m[illegible] Heb. Dan. [illegible] cap. 10. v. [illegible]

In anno centesimo sexagesimo quinto octogesimo sexto seculi trigesimi octavi,

Anno m[illegible] Heb. Dan. 270 [illegible] [illegible] tertio [illegible]

a Cre[illegible] [illegible]

Tum extinctis morte [illegible] regibus Ale[xandro] [illegible] et Ptolemaeo [illegible] regnat

Anno m[illegible] [illegible] centesimo sexagesimo septimo cap. 11. v. 19

[illegible] est alia [illegible] Jo[nathas] circumventus a Triphone Ptolemaide cap. 12. sed non

tempo[re] [illegible] [illegible] et aliquandiu Simon frater q[ui]

[illegible]

Ille annus seculi trigesimi octavi nonagesimus primus, hebdomadarum Danielis

[illegible] ducentesimus septuagesimus [illegible] octavus

[illegible] anno del quale corse la lettera de Romani [illegible]

Evergete Tolomeo [illegible] registrata nel libro de Maccabei [illegible] 15. v. 16. così

Lucius Consul Romanorum Ptolemaeo regi salutem

Dimandasi in secondo luogo in qual anno veggasi accadere la storia [illegible] consolato Romani. Il Petavio pone il consolato del detto Lucio Tuni Calpurnio Pisone con Marco Popilio Lenate negli anni di Roma 615 e avanti al nascimento di Cristo 139. Quest'anno pareva essere il [illegible] alle settimane di Daniello secondo al nostro computo il trecento ottanta in circa [illegible] passare il trecento ottantadue, correndo del mondo il tremille settecento novantaquattro. Alla morte di Cristo che da noi si è fissata a quattromila del mondo ne rimangono secondo al computo nostro duecento e sei. Adunque il computo nostro qui varia dal computo de' sopralodati autori di circa anni trenta-quattro.

Dimandasi in secondo luogo in qual anno veggasi accadere la storia di vincere [illegible] consolati Romani. Il Petavio pone il consolato del detto Lucio Turio Calpurnio Pisone con [illegible] Popilio [illegible] negli anni di Roma 615 e avanti al nascimento di Cristo 139. Diamone trentatrè all'età di Cristo dalla sua incarnazione alla morte, fanno cento settantadue. Uniamo questo numero agli anni de' Greci segnati nella sacra storia fino al quarto anno del [illegible] [illegible] sono cento settanta quattro. Questi composti a quegli altri sono in tutti 3,3[illegible]. Tanti ne corsero adunque dall'anno primo del [illegible] Alessandro sino alla morte di Cristo. Questa nel quattromila. Adunque l'era dell'impero greco cominciò principiando dal primo anno del grande Alessandro negli anni del mondo 3664.

Capo XII.

[illegible] secondo [illegible] Lapide [illegible] tempi di Alessandro Magno fino a Cristo

[illegible] VIII

[illegible]

Simon

[illegible] jugum [illegible] centesimo [illegible]
regni Graecorum. 1 Machab. cap. 13. v. 41 [illegible] 1019.
octavi [illegible] hebdomadarum Danielis ducentesimo septuagesimo o[illegible]

Hebd. Dan. 278. Anni sequentis gesta connotantur ibidem v. 51.

Anno Hebd. Dan. 279. Tum principatus ejusdem annus tertius describitur sequenti cap. 14. v. 1. Nam sil[illegible]

Anno m. 3793. omnis terra [illegible] omnibus [illegible] Simonis [illegible] deli[illegible]
[illegible] illis v. 13.
Anno centesimo septuagesimo quarto idest saeculi [illegible] trigesimo octavi exeuntis non[illegible]

Anno m. 3795. gesimo quinto, hebdomadarum Danielis [illegible]
Hb. Dan. 280. gestum feratur vide cap. 15. v. 10
[illegible] septimo [illegible] undecimo 1 Machab.
Anno [illegible] Occiditur Simon anno [illegible]
16 v. 2. [illegible] Inde princip[illegible]
[illegible] cap. 16 [illegible] Itaque Machabaei [illegible] anno [illegible] est [illegible]
huiusque imperitaverunt annos triginta unum [illegible]

[illegible]

[illegible] ci riposiamo [illegible] di giorno [illegible] a trovarci in alcun [illegible] [illegible] considerare le persone della storia Evangelica, delle quali vogliamo alcune informazioni [illegible] una, e vedremo ciò che ne possiamo così acquistare. Se di tutto non conseguiremo l'intento nostro, quel tanto che di una in mano verremo imparando [illegible] per vincere in quel punto [illegible] la povertà dell'istoria in questa sì cara materia.

[illegible] il Titimo d'arbore intero de' cognati del nostro Salvatore [illegible] avra. Se partendi [illegible] quegli altri [illegible] eruditi interpreti comuni fino a qui seguiti, sarà da vedere se il mio discorso [illegible] [illegible] Evangelisti. Se sarà tale non mi si potrà imp[illegible]
[illegible]

Capo 2

[illegible] della Sacra storia.

Al [illegible] del precedente [illegible] abbiamo finita la [illegible] del Maccabeo
Simone agli [illegible] anni del mondo 3881. li trecento diecinove dache l'Angiolo
[illegible] promesso a Daniele [illegible] della grand'opera del Salvatore
nel termine de [illegible] del [illegible], [illegible]
Alessandro il Macedone aveva assunto di comandare, siccome sopra abbiamo
stabilito [illegible] cosi anni cento [illegible] avanti alla crocefissione del
[illegible] Benedetto [illegible] e quest'[illegible] che quindi noi cominciamo
a rappresentare, [illegible] la descrizione di più cantare degli anni del
[illegible] Greco, il quale non più esisteva [illegible] si entra i principj anche
più alti della storia Evangelica, siccome [illegible] per [illegible] indagarli
non solo [illegible] s'appartengono alla storia del Signore, le quali
si possono imparare [illegible] negli Evangelisti, concertando quei
fatti, che di essi ne hanno essi scritto; ma eziandio tracciando se possi
[illegible] qualche [illegible] delle persone, delle quali ne [illegible]
[illegible] s'incontra [illegible] non [illegible] le prime cose. Con avanti
a ciò che gli Evangelisti così di volo ci hanno ammaestrato
[illegible] circa di quella età [illegible] per la [illegible] e nel
[illegible] entrassen nella
[illegible] a dominare, e i negozj di quella nazione [illegible]
[illegible] abbiamo dal detto autore, e qualche vantaggio
[illegible] in questo proposito [illegible] ci manca degli scrittori delle Calmet
cose Romane, [illegible] studiarsi altro [illegible]
[illegible] del [illegible]
[illegible] personaggi [illegible]
[illegible] presso [illegible], ma questo [illegible]
[illegible] Perchè più volte ho
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] oggi [illegible]
[illegible]
[illegible]
staremo, se i primi non ci contentano. Per conseguenza conviene abbandonar la impresa di voler in tutte le sue parti [illegible]
[illegible] della [illegible] storia. [illegible] volta [illegible]
si arricchisce di tesoro, non voglio [illegible] belle [illegible]
un copioso tesoro, ma comincia ad accumular una ricchezza d'alcune

[illegible] C. 15. diximus. [illegible]

Capo II.

De' progenitori del Signore secondo la carne.

Gli Evangelisti [illegible] e S. Luca [illegible] hanno descritto [illegible]
hanno dato agli eruditi in ogni tempo una somma fatica per [illegible]
[illegible] nostro Gesù Cristo, e ne' principj de' lo[ro]
Vangeli [illegible] a descrivere l'uno e l'altro un'albero di genera-
zioni, o diciamo genealogia, non pare che nè l'uno nè l'altro dovesse ad al-
tra mira volta aver l'intenzione, che a descrivere la genealogia de' progeni-
tori secondo la carne del nostro [illegible]
vuole, il fatto si sta, che nè l'uno nè l'altro [illegible]
[illegible] se ne ha fa termine coll'albero gentilizio che [illegible]
a Maria della quale Gesù è nato senza opera di padre, e come [illegible] madre
[illegible] di padre, ma l'uno e l'altro termina a Giuseppe [illegible]
adunque è necessario l'inferire, che o l'uno, o l'altro dei lodati santi Evan-
gelisti descriva l'albero gentilizio di S. Giuseppe, ovver anche [illegible]
[illegible] difficoltà io la [illegible] publicamente due volte con due
stampe; prima [illegible] nella Catena sacra del testo degli
Evangelisti, poi più ampiamente nelle lettere del Salvasense stampate
in seguito della storia letteraria al tomo II. con una più precisa disser-
tazione. Ho deciso che S. Matteo scrive la genealogia di Maria, e di
[illegible] e S. Luca quella di [illegible] Giuseppe, e l'ho dimostrato quanto può
[illegible] chi voglia contentarsene. [illegible] a la dissertazione nelle
lettere di memorie del Salvasense più altre [illegible]
[illegible] proposito, perchè succede all'ora [illegible] in fatti
una materia nuova, nè da altri prima trattata, che tutto [illegible]
[illegible] massime quando la tratta stringe, siccome fu il mio [illegible]
[illegible] attese le mie circostanze. Si potrà qui adunque non far
[illegible] a quella dissertazione. [illegible]
che non vi sia di bisogno di qui ripetere tutto quel [illegible], che vi ho
[illegible] però le sole asserzioni ivi trattate,
e [illegible] ivi [illegible], soggiungerò qui altri nuovi [illegible]
[illegible] dovran [illegible] più al loro modo di ciò che verrò [illegible]
[illegible] e [illegible] agli altri argomenti portati in
quella dissertazione, [illegible]
[illegible] il luogo
[illegible] queste giunte si vogliono ordinate, per la qual cosa chi non
si terrà appagato [illegible] che qui soggiungerò, intenda
[illegible] e ne [illegible]
compiuto trattato.

Notæ ad Paraphrasim litteralem

1. 1. A. [illegible] me osculo oris sui. Explico "Utinam me uxor assumat in sponsam suam." Hunc locum etiam in Relectione sic verto quasi speciem ferat animi sponsæ [illegible] et prægestientis aliquid futuræ felicitatis, [illegible] esse solet poematis narrativi ipso statim prin[cipio] ex artis præceptis ominandus. Sic proinde in Relectione [illegible] dicentem Sulamitem "Forte ille Jupiter [illegible] amore mei. Quis scit, num faciat etiam uxorem suam." Ratio rei mihi fuit Hebraica lectio apud Cornelium a Lapide considerata, et simul monitum doctissimi interpretis. [illegible] legunt osculabitur me ab osculis. Vatablus item: osculis oris sui osculabitur. Hebræi enim, laudatus in[quit] [illegible] per futurum significant optationes quo carent. Itaque suarum versionum defensus auctoritate ~~ubi eum locum ita ex~~ utrobique eum locum ita exposui, ut utriusque lectionis sententiam tam nostræ, tum Hebraicæ una oratione coniungerem, et assequerer.

Ibid. B. Quia meliora sunt ubera tua vino. Explico "quia amores tui etc." Nicolaus de Lyra ita in hunc locum inquit: in Hebræo habetur, quia meliores sunt amores tui. Nomen enim Hebraicum hic positum æquivocum est ad amores, et ubera. Ita et Calmetus post S. Hieronymum quem citat.

V. 2. B. Oleum effusum nomen tuum. Explico "Inclytum est nomen tuum effusum quasi oleum super omnem terram." Nempe propter historiæ auctoritatem 3. Reg. C. 4. et erat nominatus in universis gentibus per circuitum, et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, et ab universis regibus terræ qui audiebant sapientiam eius.

V. 3. A. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum [illegible]

Animadvertit hunc in locum Calmetus "Hebræus hæc verba non legit: curremus in odorem unguentorum [illegible], et ex Complutensi editione fuerant expuncta. Vulgata ex Septuaginta illa est mutuata."

V. 4. [illegible] in cellaria sua explico "in ædes suas." [illegible] Ambrosius in ps. 118 v. 7. legit: introduxit me rex in cubiculum suum.

Ibid. C. Memores uberum tuorum. Explico "expetentes amores tuos." Memores amorum tuorum legendum ex Hebræo monet Nicolaus de Lyra.

Ibid. [illegible] diligunt te. Explico "Magna [illegible], et recta sapientia Virginum est in te uno constituere amorem suum." Similiter D. Thomas: illi qui recte sapiunt, diligunt te. S. Ambrosius in ps. 118 [illegible] legit abstracto nomine sicut et ego: æquitas dilexit te.

V. 4. C. Filiæ Jerusalem quæ sint vide in præfat. c. 9.

V. 5. C. Filii matris meæ pugnaverunt contra me. Explico "Invidia gentis meæ calumniata est me." quæ interpretatio proxima est fidem Hebraicæ versionis habentis pro pugnaverunt contra me ~~[illegible]~~ magis in genere, et ~~[illegible]~~ universe: succensi sunt in me, velut tradit Montfauconus in novis Hexaplis.

V. 8. A. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te. Verba illa assimilavi te explico "comparavi catulum gregum quem amabiliter ducis." Metonymia est, qua possessor pro re possessa ponitur. Vide quæ de hac interpretatione supra in Præfat. C. 15. diximus.

v. 9. B. *Collum tuum sicut monilia.* Explico: "Collum "tuum simplex ab ornamentis placet ita mihi, sic "ut si monilibus ornaretur." S. Bernardus serm. 41. n. 1. *ponis*, inquit, *collum ita ipse ipso formo[sum]*, *et tam decenter quasi natura formatum est ut extrinsecus non requirat ornatum.*

v. 10. *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argen[to].* Explico: "Dimittemus tibi unum monilium aureo- "rum variatorum argento." Pro *murenulis*, *monilia aurea* vertit Symmachus in Hexaplis, pro *aureis* habet V editio *torques aureæ*; pro vermiculatis legit Symmachus cum varietatibus, Septuaginta cum distincti- onibus, V editio cum punctis [illegible], alius cum *punctis argenti*. Torques apud Calmetum, *torques* [illegible] [illegible] *puncti*, vel [illegible] *argenteis* Sep- tuaginta apud eundem [illegible] figuras, simi- litudines *aureas cum punctis argenteis*.

v. 11. A. *Dum esset rex in accubitu suo.* In Relectione hunc locum interpretatus sum: "Dum comperi otiorum "Regem, quicunque in solitario loco; sedebat vicissim "et [illegible] et". Et in paraphrasi: "Cum sederet "Rex in otio suo." quæ [illegible] in Hexaplis: *Donec Rex in circuitu suo*; Symmachus habet *in quiete*, Septuaginta, *quoadusque rex est in accubitu suo.* S. Ambros. in ps. 118. serm. 13. Quousque rex est in declinatione sua ~~[illegible] [illegible], et [illegible]~~ non [illegible] [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]~~ a me [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] … te [illegible] [illegible] et [illegible].

v. 12. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi.* Explico: "Di- "lectus meus rependit in donum mihi alligamentum "myrrhæ." [illegible] Septuaginta: *alligamentum guttæ*. At quoniam ibi syntaxim verbi substantivi transfero in constructionem activi verbi, vide rei [illegible] rationem in [illegible] C. 13. ad metonymiam. In eum modum et Propertius l. 3. eleg. 17. cecinit

[illegible] [illegible] fit [illegible] etc.

"Arboris ex frondes condita Myrrha novæ

Crimen fuit, illa inquit, *Myrrha* pro criminosa fuit, vel potius *crimen commisit*, *fecit peccatum*.

v. 13. [illegible] [illegible] [illegible] *Dilectus meus*, [illegible] [illegible] [illegible]. Dilectus idem a nostro etiam appellatur frater cap. 8. v. 1. *Quis mihi det te fratrem meum?* Idem quæ nec semel vocat dilectam sororem suam ut eodem cap. 8. *Soror nostra parva.* Thus S. Ambrosius vocat *fraternum*, [illegible], et *consobrinum*, et fratrem. In præfa- tione jam [illegible] n. 11 et C. 5. n. 13. rationes attuli cur dile- ctæ et sponsi in Canticis fraterno se nomine sæpe compel- lent. Quam multis modis nomina fratris et sororis accipiant divinæ Scripturæ consule S. Hieronym. con- tra Helvidium n. 14.

In caput [illegible]

v. 1. Ego flos campi. Explico " Ego habeo florem " in campis etc. " Calmetus in hunc locum ita docet interpretatus Hebræum " Ego sum narcissus, vel rosa vel flos de Saron. Hebraice hazaleth de Saron, et lilium " convallium. Saron generatim uberrimum locum significat. In Judæa tres, vel quatuor erant loci, quos " novimus hoc nomine appellatos. " At non jam proprie sed communiter [illegible] nomine [illegible] localis Saron, potest nostram expositionem ita amplificare [illegible] ego habeo florem in [illegible] campis, vel florem magnam, atque uberem copiam " in campis.

v. 2. Sicut lilium inter spinas, etc. et v. 3. Sicut malus inter ligna sylvarum etc. Ad eum locum in [illegible] dilectum ita rem gestam enarrantem " Quandoquidem audivi vim laudis, quæ [illegible] me, [illegible] materiam ut meas laudes laudatori converterem. At inquam " tu non solum specie præstas inter filios hominum; " nam sterilis hæc, et vanis gloria etc. sed [illegible] " [illegible] non simplex flos " dignus es comparari, sed arbori, et specie, et fructibus [illegible] apud [illegible] " reddit, laudes laudibus, officijs officia. Cum malo comparat [illegible] præstare [illegible] malus sylvarum excedit arbores, et arbor culta [illegible] sterilis, [illegible] relinquit. "

v. 3. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi, et fructus eius dulcis gutturi meo. Explico " dilecti mei præsentia " erat mihi sedenti gratior, quam arborum nobilium umbra [illegible] et [illegible] dilecti dulcior erat mihi, [illegible] dedissent poma. " Ad hæc [illegible] videtur gloria [illegible] fere accedere; [illegible] amor non litteraliter [illegible] dilecti [illegible]

v. 4. Introduxit me in cellam vinariam. Cellaria. Hæ sunt [illegible] regis Salomonis. Cellaria idem sunt ac cellæ, vel penetralia [illegible] a vario usu varias significationes, ut [illegible] illæ multæ ædes, quæ simul unam domum [illegible] efficiunt. Vide de his ad hunc locum [illegible] in præfat. c. 17.

ibid. 13. Ordinavit in me charitatem. Explico " Contestatus ibi est mihi, me esse principem in amoribus meis. Intelligo enimvero hoc loco id quod assero in præfat. c. [illegible] Salomon amplificat fuisse puellam primam omnium a Salomone celebratam. Illa etiam huius loci expositio videtur non insufficiens quam subjungo " Aperte nempe asseruit mihi, et expresse affirmavit suam charitatem. " Calmetus ut hunc locum intelligeret et laboravit admodum, et dubitavit. Accessit tamen ad veram intelligentiam, cum quæreret, dilectus meus ordinavit in me charitatem: an quod [illegible], atque [illegible] "

1 5 [illegible] me floribus, stipate me malis, quia amore [illegible] eam [illegible] mente valent, adjungo in [illegible] personæ circumstantiam: nunc etiam [illegible] sic intelligendi in [illegible] Cæte: rum eum locum quo interpretes cumque modo trans: ferant, verborum sensus non est difficilis. Vide apud Calmetum.

V. 7 [illegible] Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas, cervosque camporum. Tres mox adjurationes fere ejusmodi in hoc libro. Alteram C. 3. [illegible] v. 5. Tertiam C. 8. v. 3. At in [illegible] tremæ deest illud, per capreas, cervosque camporum. Ra: tionem rei affero in præfat. [illegible] n. 19. [illegible] quia [illegible] dimidiam alteram Cantici enarratam Salamitis, sejuncta fuit a consuetudine [illegible]
* [illegible] principio utebatur.

ibid [illegible] Ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, [illegible] ipsa velit. Explico [illegible] ne abstrahentis a [illegible] quacunque sua voluntate, vel delectatione dilecti [illegible] ipsa velit [illegible] Hic non parum sensus accedit interpretis interlinearis, cum vertit: ne com: moveatis, ut in aliquo interrumpere faciatis quietem in meo amore quiescentem, donec ipsa velit [illegible] [illegible] voluntate [illegible] tempus [illegible]

V. 8. A. Vox dilecti mei. Explico [illegible] signa, et tempus reditus [illegible] non est tantum oris sonus; sed et rumor, seu fama, quæ de rebus exoritur, et metonymice sumpto effectu pro causis quæcunque tum argumenta, tum signa unde fama nascitur [illegible] et rumor [illegible] Vocis nomen generatim quamlibet strepitus speciem significat, inquit Calmetus. Stare vo: cem pro fama [illegible] Jacobus Facciolatus in novissimo Calepino. Ea propter hoc loco explico vocem de signis, et argumentis petitis a Sponsa de tempore reditus di: lecti mei.

ibid. B. Ecce iste venit saliens etc. explico hanc actionem non tam de dilecto, quam de operarijs ejus, quorum opera ferebant in montibus et in collibus; ut nempe metonymia sit, cujus rationem vide in præfat. C. 13.

V. 10. B. Surge, propera, et quæ sequuntur explico ad litte: ram ita ut non sint modo Sponsi otiosa invitatio, ut Sponsa veniat in campum, sed ut capessat etiam labo: rem campi. Sic intellexit etiam S. Bernardus serm. [illegible] [illegible] Tempus [illegible] o Sponsa, quia hyems transijt, quando operari nemo poterat. Imber quoque qui inundatione facta operiebat terram cul: turas impediebat, et vel sata necabat, vel seri ve: tabat, is, inquam, imber excurrit, abijt, et recessit. Flo: res apparuerunt in terra [illegible] vernalem profecto temperiem adesse signantes, operandi commoditatem, lucrum utilitatem, ac fructuum.

[illegible]

V. 12 [illegible] dederunt odorem suum [illegible] [illegible]

[illegible] Sonet vox tua in auribus meis. Explico [illegible] mihi, et concinentis evidens ex toto contextu Salo: monem invitare dilectam ad cantum, subsequitur e: nim: vox tua dulcis, ubi significantur canentis modu: lamina; quod adjungi otiose videri posset, nisi hæc ad cantum esset invitatio. Calmetus circa hunc e: undem fere locum perveniens invitationem [illegible] nendum supra ad v. 12. Flores apparuerunt in ter: ra nostra, tempus putationis advenit. Hebræus textus (inquit) verti posset: flores apparuerunt

"in terra, et tempora cantuum venere.

V. 15. A. Capite nobis vulpes parvulas etc. Explico [illegible] locum velutii carmen sit a Sulamite cantatum. Etiam Calmetus carmen et cantum sentit hunc esse, sed perperam sponso illum potius, quam sponsae tribuit; quem sponsa fuerit supra a sponso ad canendum invitata, non a sponsa sponsus. Hic postremus est, ille inquit, versiculus cantionis, quam cecinit sponsus ad fenestram sponsae.

V. 16. C. Qui pascitur inter lilia. Explico "dum ille "hic pascitur, solatiatur, adest, ecce illi lilia pre"cocia florent." Calmetus explicat pasci inter lilia esse idem atque bene adeo olere, ac si liliis alere[n]tur. Virgil. Eclog. 7. Thyrsim inducit qui Phyllidem invitet in agrum. Si veniat, pastor eloquentissimus apprecatur similia campis, atque nunc, quantum intelligo, sponsa ominatur futurum sponso adveniente:

Aret ager; vitio moriens sitit aeris herba
Liber pampineas invidit collibus umbras
Phyllidis adventu nostrae nemus omne virebit,
Jupiter et laeto descendet plurimus imbri.

Ejusmodi et sententiae et exempla apud poetas amorum occurrunt frequentissime.

V. 17. Donec aspiret dies, et inclinentur umbrae. Explico "donec [illegible] respiravit, et de novo exorta." Aquila donec [illegible] exponit in Exaplis donec cesset. Hebraicum [illegible] et inclinentur umbrae, redeunt et fugiunt umbrae.

[illegible] Super montes Bether. Explico [illegible] montibus nostris [illegible] Calmetus h. l. [illegible] ex plurima latina exemplaria legunt Bethel, et mendose. "Bether enim [illegible] sermo est [illegible] 17. nomine montium thymiamatis. Hebraica [illegible] Bether est [illegible] et nonnulli interpretes [illegible] montes [illegible] in montibus illis [illegible] arbusta balsami, vel alia e quibus effluebant [illegible] liquores, qui per incisionem educebantur." Explico ego montes divisionis montes divisos hoc est distinctos [illegible] invicem alterum ab altero propter dialectum, et in: [illegible] linguae [illegible] entem [illegible] pro [illegible] regem [illegible] pro rege [illegible], et hominem peccati pro homine peccatore. Franciscus Lucas [illegible] Romanorum correctionum. Laudat Romanorum Patrum doctam castigationem, qui [illegible] librariorem antiquiorum Bethel inducentium Bether substituerunt. Bether (inquit ille postea) [illegible] significat concavitatem, seu divisionem. Sunt igitur [illegible] montes [illegible] vallium alter ab altero separati.

In Caput 3. um.

V. 1. In lectulo meo per noctes quaesivi quem diligit anima mea, etc. Explico „Multis noctibus in cubili meo „invigilans curis meis sedului quaerere mihi, quem diligo „in toto corde meo etc." Videlicet exprimit Sulamitis fuere sa noctu cogitationes, et memoriam dilecti per diem visi, contemplatique. Similis est sententia Francisci Petrarchae ubi canit:

Passer mai solitario in alcun tetto
 Non fu, quant'io; nè fera in alcun bosco:
 Ch'io non veggio il bel viso, e non conosco
 Altro sol; nè quest'occhi hann'altro obbietto.
Lagrimar sempre è 'l mio sommo diletto;
 Il rider doglia; il cibo assenzio, e tosco;
 La notte affanno, e 'l ciel seren m'è fosco;
 E duro campo di battaglia il letto.
Solo al mondo ~~[illegible]~~ paese almo felice,
 Verdi rive, fiorite, ombrose piagge,
 Voi possedete, ed io piango il mio bene.

V. 3 Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Litera aperta per se est. Inquit hoc loco Calmetus: Ex Scriptura liquet in civitatibus adfuisse viros, qui noctu civitatem custodirent, ac circuirent illam.

V. 4 [illegible] diligit anima mea [illegible] „domus dilecti mei extollebat se." Metonymia est cum quae [illegible] in textu possessorem pro re possessa. Vide in praefat. Cap. 13. n. 9.

Ibid. D. Donec introducam illum in domum matris meae. Explicando „donec introduceat me in domum, ubi ubi futurus esset mater" [illegible] matris meae. Vide Kvalleyen in praefat. C. 13. Calmetus docet ipse in dissert. de connubiis Hebraeorum esse idem introducere in domum matris, atque introducere in locum nuptialis thalami.

V. 5. Adiuro vos, filiae Jerusalem, per capreas, cervosque camporum etc. Vide sup. ad Cap. 2. V. 7.

V. 6. Quae est ista, quae ascendit etc. Constructio huius versiculi est earum similis quas adnotavi supra ad C. 1. v. 1 [illegible].

V. 7 En lectulum Salomonis. Ille lectulus thalamus est potius cubiculum ubi genialis thorus positus erat a Calmeto appellatur.

V. 9. Ferculum etc. de illo vide C. 14. in Praefat.

~~[illegible]~~ V. 10. D. Media charitate constravit. Explicas „medium eius „tessellavit lapidibus pretiosis, seu chari pretii." Nam Septuaginta vertunt: in ipso stratum lapidum. Quinta versio habet: medium eius tessellavit. S. Ambros. legit. Medium eius gemmis stratum. De Virgin. l. 3.

V. 11. Egredimini, et videte, filiae Sion. Explicas „Convenite ad videndum de Sion, filiae." Hoc nimirum loco indicium est, hanc actionem non ~~[illegible]~~ esse gestam in Sion, neque proinde in Jerusalem, cujus arx erat Sion, non enim illinc invitarentur filiae ad hanc nuptiarum solemnitatem videndam. De loco huius rei gestae sermo est in praefat. C. 6.

ibid. 6. In diademate quo coronavit illum mater sua. [illegible] illius Bethsabee filii regis fortasse superstes fuit, inquit Calmetus. Adfuit imo illa certissime, adiungo ego in prefat. c. 9. n. 19.

ibid. 7. In die desponsationis illius. S. Ambros. legit. in die sponsalium ejus. l. de Isaac et anima c. 5.

In Cap. 4.um

V. 1. Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! [illegible] non est otiosa, sed [illegible] affert [illegible] una [illegible] partis asserit. Ita de causa explico " Quia egregia est pulchritudo tua, amica mea es, " [illegible] quam pulchra es vertit, id est valde pulchra.

ibid. c. Oculi tui columbarum. de his vide in prefat. c. 14.

ibid. d. Absque eo quod intrinsecus latet. [illegible] inter [illegible] multitudinem inexplicabilem pulchritudinis [illegible] Quinta editio habet [illegible] multitudine [illegible] [illegible] apud Calmetum [illegible] [illegible] quod ille vir explanat ut [illegible] propter ea quae non dico. [illegible] quos re[illegible] [illegible] interpretem [illegible] ne sequerentur, [illegible] [illegible] amicam meam, [illegible] [illegible] mox eodem, [illegible] [illegible] [illegible] quam tamen intelligendi rationem minime ille probat.

V. 2. Dentes tui sicut greges tonsarum, quae ascenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, et sterilis non est inter eas. [illegible] " dentes tui [illegible] et nitidi, sicut [illegible] greges [illegible], etc. Nam in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stant, greges et tonsae pro eorum dentibus per synecdochen. Vide de hujus[illegible] [illegible] et comparationibus praefationem c. 1. n. 5. et 7.

V. 3. A. Sicut vitta coccinea labia tua. Sicut filum coccineum vertunt docti ex Hebræo.

ibid. B. Et eloquium tuum dulce. Explico decorum, et gratum. decorum pro dulce [illegible] qui habet in præfatis [illegible] gratum exponit Lyranus. Symmachus habet pulchrum.

ibid. Absque eo quod intrinsecus latet. Explico juxta sententiam, in quam vertunt Hebræum periti. Hebræus enim habet: tempus tuum intra comam tuam. Symmachus vertit: genæ tuæ opertæ integumento. Septuaginta et. [illegible]: malum tuum extra taciturnitatem tuam; quorum vim verborum vide supra v. 1. 6.

V. 4. A. Sicut turris david collum tuum. Explico "Sicut turris forma et valida, erectum ita, et excelsum collum tuum." Similiter Lyranus. collum tuum rectum, et decenter elevatum. Reliquorum in hoc textu verborum sententia perspicua est, quia etiam occulerat in illis imago descripta supra id quod res comparata applicat sibi, et requirit; id quod etiam Lyranus [illegible] [illegible]. Vide de hujusmodi præfationem C. 1. n. 6. etc. Verba Lyrani sunt ad [illegible] cap. V. 1. ad illa verba quæ accederunt de monte Galaad. hæc similitudo, et aliæ non sunt in omnibus conditionibus, quia tunc esset identitas, sed aliquando sunt in paucis, et aliquando in unica.

V. 5. Duo ubera tua sicut duo hinnuli etc. hæc etiam imago eadem ratione et stilo ~~[illegible]~~ exponitur, qui in superioribus servatus est.

V. 6. Donec aspiret dies etc. Explico eam particulam donec in eam sententiam, quasi vim infinitam, et minime determinatam valeat futuri temporis. Donec, inquit S. Hieronymus contra Helvid. n. 6 [illegible] auctoritate sæpe certum tempus significat, sæpe infinitum, ut est illud quod Deus ad quosdam loquitur in propheta. ego sum, ego sum, et donec senescatis ego sum. ~~[illegible]~~ numquid postquam illi senuerint, Deus esse desistet? n.

V. 7. Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te. Explico "Tota enim pulchra es, amica mea, et nihil est, quod reprehendi possit in te." Et Calmetus: Absolutam possides pulchritudinem citra maculam, vel defectum aliquem.

V. 8. Veni de Libano, etc. [illegible] descriptionem quos loquitur hic textus, vide in præfat. C. 18. Vide etiam in præf.

ibid. C. De cubilibus leonum, de montibus pardorum. Explico "et in partibus Judææ totius." Richardus Victorinus intelligit horum appellatione ipsos montes antea dictos Amana, Sanir, et Hermon, qui erant jam in confinio Judææ, sicut dico in præfat. C. [illegible] Ejus verba hic in Cant. C. 27. sunt: Sanir, et Hermon montes sunt Judææ in quibus leones, et pardi habitant. Eadem [illegible] Lyran.

V. 9. A. B. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa. Sponsa dicit idest [illegible] Vide in præfat. C. 7. Cur etiam [illegible] adjungat Sponsam, rationem vide in præfat. C. in. 8. 3. et 6.

ibid. C. D. Vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum. Explico: [illegible] cor meum propter [illegible]

„tuorum.„ S. Ambros. in ps. 118. v. 81. legit: cordi nos cepisti ab uno oculorum tuorum. Ubi notat Tyranus: modus est loquendi amantium ad expressionem amoris.

ibid. l. et in uno crine colli tui. Explico et in unico „ne simplici crinium tuorum.„ Hebraeus: in uno torque de cervice tua. Aquila magis cum vulgata concordat, inquit enim: in uno cincinno de collo tuo.

V. 10. A. Quam pulchrae sunt mammae tuae etc. Si aliter etiam hunc locum quispiam explicaverit, atque ego feci, qui eundem ita verti ut religiosissima Virginitas posset audire, nihil habet tamen [illegible] ad Virginem videri non posset [illegible] pectum novo Sponso praepararetur. Quid enim [illegible] antiquas Virgines exerta pene mammas [illegible] ita consuevisse, ut [illegible] Salamitis [illegible] in [illegible] contempla[illegible] has [illegible]. Nam et Amazonum habitus etiam Virginum ita describitur [illegible] Virgilium Aeneid. l. 1.

Penthesilea furens mediis in millibus ardet
Aurea subnectens exertae cingula mammae
Bellatrix, audetque viris concurrere Virgo.

[illegible]

V. 11. A. [illegible] labia tua Sponsa, [illegible] lac sub lingua [illegible] similia nostris [illegible] textus sub[illegible] Sermo [illegible] maximeque est [illegible] sunt.

ibid. l. Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Explicon[illegible] odor thuris gratissimus efflans a vestimentis [illegible] Veteres indumenta [illegible] odore [illegible] Rebecca dedit „Jacob vestes Esau, quae suavissime olebant, et „vestes, de quibus [illegible] Psalmista ps. 44 myrrham „casiamque redolebant. Homerus hoc ipsum ait „Iliad. [illegible].

V. 12. Hortus conclusus soror mea Sponsa, etc. Explicon[illegible] [illegible] hortum conclusum apprime [illegible] soror mea [illegible] vel in modum fere huic similem. Habet [illegible] metonymiam supra conside[illegible]

V. 13. A. Emissiones [illegible] malorum punicorum cum pomorum fructibus. Explicon Propagines horti tui „sunt electissimae malorum punicorum, et arbores quoque „fructiferae.„ discendit Tyranus hanc literam interpretans [illegible] emissiones [illegible] radices, idest „[illegible]

[illegible] intelligamus uti fecimus de arboribus, et ~~[illegible]~~ germinibus.

V. 16. Surge Aquilo, et veni Auster, perfla hortum meum et fluant aromata illius. Explico Aquilonem et Austrum utrumque de ventis secundis, et ultibus horto dilectae [illegible] minimum „modo venti faveant, et secundi spirent Aquilo et „Auster, fluet ex horto dilectae copia multa aromatum.„ Tyranus enim ita habet ad flatum ventorum oppositorum [illegible] fluunt guttae aromaticae de arboribus aromaticis [illegible]

In Caput 5.um

V. 1. A. Veniat dilectus meus in hortum suum. Explico „Ve-
„niat dilectus meus ad videndum hortum meum, vel magis
„potius, et magis suum.„ Enimvero idem hortus et hic
et superiori capite veniens in sermonem suus et Salomonis
dicebatur, et Sulamitis propter diversas rationes. Perti-
nebat enim ad Salomonem ratione dominij, et propri-
etatis, et ad Sulamitem ratione usus, et [illegible]. Vide in
prefat. c. 6.

ibid. 7. Comedi favum cum melle meo. Calmetus „Septua-
„ginta: comedi panem meum cum melle meo, et in-
„terpretes fortasse volunt liba quædam cum melle confecta.

ibid. 8. Bibi vinum meum cum lacte meo. Longe aliter hunc
etiam locum sicut et præcedentem ego a [illegible] explico
Audiendus ille etiam tamen, si quis a viri eruditi doctri-
na usum rei veteris velit conjicere „[illegible] adjit.
„bibi vinum meum cum lacte meo, haud est negligendum.
„Chaldeus per lac album vinum intelligit. At vinum et lac
„nequaquam esse contraria, immo hæc invicem misceri li-
„benter consuevisse non ignoramus; idque S. Clemens A-
„lexandr. testatur Pædag. l. 1. c. 6.

V. 2. A. Ego dormio, et cor meum vigilat. Hebræi apud Corne-
lium a Lapide habent: ego dormiebam, et cor meum vigila-
bat, vel ego dormiens, et cor meum vigilans. Ratio trans-
ferendi est dialectus Hebraica, quæ præsenti tempo-
re, atque imperfecto carens, utitur eorum loco participio
seu tempore intermedio, nempe inter præteritum et futu-
rum, ut dicet Bellarminus in Institut. linguæ Hebr. [illegible]
c. 1. Vide in prefat. c. 16. n. 5. Transfero ego „dum vehe-
„mens somnus occupat me, etc.„ Particula enim dum eam
vim significanter attingit, quæ Latinis in participio est præ-
ter verbi notionem.

V. 2. H. I. Quia caput meum plenum est rore, et cincinni
mei guttis noctium. Ubi notat Calmetus in [illegible]
ros admodum copiosus est, ac veluti pluvia, uti viatores
testantur.

V. 3. Expoliavi me tunica etc. Vide in pref. c. 17.

V. 4. Dilectus meus misit manum suam per foramen [illegible]
ter meus contremuit ad tactum ejus. Explicans dilectus me-
us jecit quidpiam manu sua per fenestram, et pavor [illegible]
„vasit ventrem meum ad sonum rei jactæ.„ S. Ambrosius
in ps. 118. v. 59. pro per fenestram legit de prospectu. Idem
[illegible] sic loquitur de hoc sponso [illegible]
[illegible] tanquam per [illegible]
[illegible] tanquam manum, et venter [illegible]
turbatus est super eum. c. 6. Syranus sic exponit ad literam:
sponsus per fenestram, vel aliquam aperturam infert baculum
ad aperiendum [illegible] ergo manum et operationem [illegible]
[illegible] operante, [illegible]
est etiam jussio subito veniens quomodocumque de vi
externi agendi; foramen est fenestra etiam et cavitas
in muro, seu [illegible] prospiciendum exterius
unde constat probabiliter [illegible]
jam de aliorum mente translatam.

V. [illegible] digiti mei [illegible]
„digiti mei madidissimi myrrha, quæ erat super [illegible]
[illegible] tam enim sententiæ [illegible]
[illegible]

V. 6. C. Anima mea liquefacta est, ut locutus est. Ex-
plico " Germanus [illegible] ad [illegible], et dolore.
"Sonabant enim adhuc verba sua in auribus meis."
Simile aliquid habet in sententia lectio Septuag. Anima
mea egressa est in sermone ejus. Intellige causa, vel
ratione sermonis ejus [illegible] Ambrosius in ps. 118 [illegible]
legit in verbo ejus, quod idem mihi videtur ac [illegible]
levet in sonitu verborum ejus quod cum mea expo
[illegible] mentis

V. 7. Tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.
Explico ad literam [illegible] capitis mei [illegible]
scilicet (inquit Calmetus) quo caput obtegitur [illegible]
[illegible], et sine quo in Oriente mulieres in pu-
[illegible] prodeunt. ~~Cum Apostolo [illegible]~~
~~[illegible]~~
[illegible] tanquam [illegible] dolore, et a-
more jam deperdita eram. Utramque rem uno
exprimit [illegible] S. Ambrosii in ps. 118 . 120
[illegible] vulnerata charitate ego sum.

V. 9. A. Qualis est dilectus tuus ex dilecto [illegible] Quasi
" est dilectus tuus certe prestantissimus in dilectis."
Calmetus " Quem vocas dilectum tuum inter dilectos
" maxime dilectum ex omnibus sponsis, ex omnibus di-
" lectis dilectissimum."

V. 10 Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milli-
bus. Cyranus " Candidus et rubicundus, idest in colore
" gratiosus. Electus ex millibus, idest in multis millibus
" non inveniretur unus talis."

V. 11 A. Caput ejus aurum optimum. Explico " Gestamen
" capitis ejus aurum optimum." Vult Cyranus: idest or-
natum corona aurea.

Ibid. B. C. Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi
corvus. Explico " Comæ ejus spissæ, comptæ, et discri-
" minatæ, sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus."
Cyranus " Sicut elatæ palmarum, idest frondes ha-
" bentes densitatem foliorum, et per hoc colligitur
" multitudo capillorum. Nigræ quasi corvus. Nigre-
" do capillorum attestatur fortitudini et juventuti."
[illegible] capillos [illegible] nigro colore
[illegible] commendatos. Hor. de arte Poet.
" Spectandum nigris oculis, nigroque capillo."

V. 12. Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum,
quæ lacte sunt lotæ, et [illegible] fluenta
[illegible]. Explico " Oculi ejus pitti notis amoris,
" et lucentissimi [illegible] crystallinæ undæ, quæ
" [illegible] delicias, et lactaeva fluentissima, et corporis
" [illegible] immaculatissimæ columbæ, sicut lac [illegible]
At Cyranus " Oculi ejus sicut columbæ, idest habet
" aspectum simplicem et honestum. Super rivulos
" aquarum, idest ad se lavandum, ne appareat in
" eis aliquid immundum. Quæ lacte sunt lotæ, idest
" albæ ad modum lactis. Tales enim columbæ sunt
" gratiosiores [illegible], et per hoc notatur gratiositas Spon-
[illegible]"

V. 13. B. Myrrham primam. Explico " Myrrham ele-
" ctam." Calmetus " hoc est purissimam. Hoc
[illegible] quæ ex [illegible] prior
" [illegible] defluit, et emanat. Ea enim purissima, et optima

" [illegible] illius tornatiles, aureæ, [illegible] Syriaco
" manus illius [illegible] rotundatæ, [illegible] et ad mo
" vendum gestientumque perfacites; circumornatæ armil
" lis, et annulis aureis, cum hyacinthis. " Calmetus simi
li ratione " Brachia, inquit, et digiti manuum ejus rotun:
" di sunt, et venuste adeo concinnati, ac si tornatiles essent.
" Hebræus: manus ejus sunt annuli aurei cum lapillis e
" Tharsis inserti. quod ita potest intelligi: digiti et [illegible]
" [illegible] ornata sunt aureis annulis ornatis [illegible]
" pretiosis e Tharsis.

ibid. [illegible] Venter ejus eburneus, distinctus sapphyris. Ex-
plicon Thorax et [illegible] illius eburneus, gemmatus sap:
" phyris. " Syranus " distinctus sapphyris, idest ornatus
" lapidibus pretiosis non immediate super carnem, sed su:
" per vestem quæ operit ventrem. "

V. 15. A. B. Crura illius columnæ marmoreæ quæ fundatæ sunt
super bases aureas. Explicon Suræ illius [illegible]
" ut columnæ marmoreæ. calceamenta illius aurea sunt. ".
Syranus " Crura illius columnæ, idest fortia [illegible]
" talium columnarum. Super bases aureas, idest super
" pedes calceatos calceis in superficie deauratis. "

~~[illegible] et cedri [illegible] ita in omni parsim decore~~
~~" perfectus ut in Libano præstat cedrus. "~~
ibid. C. D. Species ejus ut Libani, electus ut cedri. Explicon " Mul
" tiformiter ~~electus~~ speciosus est, ut multi generis sunt Libani
" pulchritudines. Et ita in omni parsim decore perfectus, ut in
" Libano præstat cedrus. " Calmetus " Quantum Libanus super
" alios montes assurgit, ac cedrus aliis sylvarum arboribus
" dominatur, tantum [illegible] ceteris excedit [illegible]
" corporis habitu, magnitudine, venustate "

V. 16. Guttur illius suavissimum est. Calmetus quidem [illegible]
tis atque ego hunc locum ita explicat " Spiritus ejus, halitus,
" anhelitus, vocis sonus, sermo, jucundissima est suavitatis. "

In Caput 6um

V. 1. C. Ut pascatur in hortis. Explicon " depascebatur in hortis. "
Tempus enim præsens et imperfectum Hebræis idem est, expri-
munt enim utrumque per participium, id quod habent tem
pus intermedium inter præteritum et futurum. Bellarm.
Institut. linguæ Hebr. p. 3. c. 1. Nota hoc loco ex Calmeto
" Ut pascatur in hortis, Hebræus æque in passivum, activum
" que sensum potest intelligi. " Ergo Citem c. 1. v. 6. Indica
mihi ubi pascas, nescio an aliquid vetet ut ne intell.
[illegible] ubi [illegible], vel cubas, vel [illegible], etiam
si suo etiam loco is textus ita expositus a me sit, ut ni
hil eorum opinionem juvet, qui ex illo defendunt Spon
sum in Canticis agere personam pastoris. Qua de re
vide in præfat. C. 7. n. 6.

V. 2. A. B. Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi. Explicon
" Tandem inveni [illegible] eum, et propero illi adhæreo. " Etiam
Calmetus etiam descendit non parum in eam sententiam,
ut Sponsa hoc loco dicat, se convenisse dilectum, quamvis
cætera illa [illegible] erret, cum dicat " [illegible] Sponsa irruens
" in complexum Sponsi sui, quem diu adeo quæsierat. " Errat
inquam propter commune antiquiorum præjudicium, qui Can:
ticum Canticorum dramatice scriptum fuisse existimantes
omnia in illo exponendo ad modos præsentis actionis referebant.

V. 3. A. B. C. Pulchra es amica mea, suavis, et decora
[illegible] decora [illegible] [illegible] Ierusa-
lem. " Est enim metonymia [illegible] [illegible] [illegible]
pro re contenta, veluti cum dicimus Romam po-
tentem pro Romanis, Athenas doctas, pro Atheniensibus

V. 4. Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare
fecerunt. Explico " quia vulneraverunt cor mihi "
[illegible] " [illegible] averte oculos tuos a me, illi
" enim amoverunt me, vel vicerunt me, fortio-
" res me fuerunt.
ibid. C. capilli tui sicut etc. De hac, et sequentibus compa-
rationibus vide supra C. 4.
V. 7. Sexaginta sunt Reginæ etc. Expositionem huius
versiculi cum sequentibus etc. etc. defendo in præfat. C. 1.
n. 12.
V. 10. B. Ut viderem. Explico ut ostenderem. " Est enim
[illegible] ut viderem, [illegible] [illegible] C. 13. [illegible] revelat.
n. 6. ubi sciendi etiam verbum per hypallagen [illegible]
doceo pro revelare, vel scire facere per similem
rationem
ibid. C. D. Et inspicerem, si floruisset vinea, et germinassent
mala punica. Explico " Et darem ad inspiciendum, videlicet
[illegible] [illegible] [illegible] et fructificaret hortus meus,
" et maturescerent mala punica. " Rationem huius loci
ita intelligendi vide in præfat. C. 5.
V. 11. A. Nescivi. Explico " Tentant animositatem meam [illegible]
" me novo, cuius eram insolens. " Nempe verum novi-
tas et ignorantia affines semper esse consueverunt. [illegible]
num artis, et operis hominem appellat Cicero tironem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
l. 1. de Orat. [illegible]
ibid. [illegible] propter [illegible] [illegible] Explico " Cum iuberent
[illegible] [illegible] ascenderem cum feminis [illegible] principis,
[illegible] cum nobilibus [illegible] et principibus populi. S. Am-
brosius l. de Isaac et Anima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
currus Aminadab. Scilicet enallage usitatissima est, qua
possessoris, et rei possessæ una fit appellatio; dilectaque
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Ami-
nadab seu nobilium populi, ut interpretantur, [illegible]
ascendere in urbem, videlicet in Baal-Hamon, ut di-
co in præf. C. 5. de Aminadab vide præfat. C. 5. n. 13.
V. 12. A. [illegible] [illegible] [illegible], Sulamitis. Septuaginta
legunt: convertere convertere Sunamitis. Calmetus:
" Veteres manuscripti, et veterum editionum pleræque,
[illegible] Ecclesia in officio suo legunt Sunamitis pro
" Sulamitis, quæ lectio neququam melior est, ut
" liquet ex Hebraico textu, ubi habemus nomen Sula-
" mitis quod ex Salomonis nomine factum putatur
[illegible] ac si quis diceret, Revertere sponsa Salo-
" monis. " Vide in præf. C. 1. n. 1. Eadem Franciscus
Romanus Correctionibus.

In Caput 7.um

[illegible] Quid videbis in Sulamite nisi choros castrorum? Explico [illegible]

[illegible]

[illegible] in Sunamite, quæ venit sicut chori castrorum. Vere hinc ostenditur narratio, quæ in Selectione suppleta est a v. 11. superioris capitis deinceps usque ad saltem v. 9. capitis præsentis. [illegible] intelligo Sulamitem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vide superiorem notam in c. 6. [illegible]

ibid. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis. Explico» Quam pulchre incedis in novis calceamentis »magni pretii sicut habent Virgines filiæ principum, et sicut » [illegible] etiam filia [illegible] Vide in præfat. n. 17.

[illegible] Juncturæ femorum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Explico» Cinge femora tua monilibus ab egregio artifice elaboratis.» Favet non obscure huic interpretationi S. Ambrosius [illegible] ler torquibus opere manuum artificis. in ps. 118. [illegible] Monili enim sunt evidenter aliquid artis, et non corporis. Quare eum locum videor posse vulgari nostro sermone sic reddere I vezzi che ti cingono sono bei monili fatti da egregio artista. Calmetus in favorem nostræ sententiæ sic erudit.» Credunt alij »(Vide Sanct. hic) sponsum loqui de indumentis sponsæ super »femora illius fluitantibus, vel de fibula, quæ ad latus prope »femur de more Phrygiarum mulierum vestis ora nectebat »Virg. Æneid. 4. v. 137

»Sidoniam picto chlamidem circumdata limbo
»Aurea purpuream [illegible] fibula vestem

»Vel etiam de armillis, quæ ad femora, et crura gestabant »ubi regionis illius mulieres armillas gestare consuevisse, satis »liquet.»

[illegible] Collum tuum sicut turris eburnea. Explico» Collum tuum [illegible] et candens, [illegible] »turris, et altum ad morem eboris.

ibid. [illegible] Hesebon quæ sit vide in præfat. C. 17.

ibid. C. Quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Explico» in quas se »respicit multitudo.» Calmetus» Textus (Hebræus) ad litteram »Oculi tui duo sunt veluti stagna quæ sunt in Hesebon ad »portam Bath-Rabbim; quod postea [illegible] »censemus portam, qua via ducebat in Rabbath, vel Rabbath-Ammon, alio nomine Philadelphiam Ammonitarum »caput ad Boream, et satis prope Hesebon. Sin autem autho[illegible] [illegible] [illegible], mallem [illegible] portam [illegible] »portam Hesebon ubi populus congregatur.» S. Thomas dicit» hæ piscinæ sunt in porta filiæ multitudinis, idest in »porta plena multitudine.»

[illegible] Explico» Nasus tuus rectus, et ~~bene sedens in facie sicut »turris Libani, quæ~~ pulchrior longus quam turris Libani, quæ »respicit contra Damascum.» Tyrannus autem» Nasus tuus »rectus, et bene sedens in facie, sicut turris Libani, quæ erat »recta, et bene sita in extremitatibus terræ promissæ» »Contra Damascum. Quæ erat civitas Syriorum, qui frequenter »fuerant adversarij Judæorum.»

5. ~~Capilli capitis~~ A. Caput tuum ut Carmelus. Explico» Frons »tua eminet sicut Carmelus.» Vide Præfationem C. 17

ibid. B. Et comæ capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus. Explico» Et comæ capitis tui purpura regali conclusæ multis an»bitibus.» Septuaginta: Et plexus capitis tui sicut purpura.

[illegible] gitur in transeuntibus. Alius in Exaplis: et ornatus [illegible] [illegible] ligata involucris. S. Ambros. in ps. 118. 1313. Et ornatus capitis tui sicut purpura.

V. 6. Quam pulchra es, et quam decora charissima in deliciis! Explicas Cum pulchra per te quam naturaliter sis, quanto decora tamen reddunt hæc tibi, charissima, regales deliciæ. Nempe formosior facta significatur additione ornamentorum, ac deliciarum. Quæ res non obscure exprimitur in lectione quam usurpat S. Ambrosius in ps. 118. 153. Quam pulchra et [illegible] facta es, charitas, in deliciis tuis. [illegible] enim facta es additas recens delicias significat supra naturalem pulchritudinem

V. 7. Statura tua assimilata est palmæ. Explico Præstan[illegible] tua vincet palmam inter omnes mulieres. Hebræi habent in Exaplis novissimis: hæc statura tua. Ubi pronomen hæc videtur connotare aliquid modo præsens, et ab alio aliquo distinctum quod jam ante fuerit in sorte dilectæ. Proinde non videtur ille locus intelligendus de statura, seu proceritate corporis, nam hæc non tunc recens, sed et ante longe fuerat eadem Sulamitis; sed potius de præsenti fortuna, quoniam Sulamitis donata recens fuisset ornamentis regalibus. Aquila clarius etiam inquit: hæc resurrectio tua; ubi restare videtur intelligendum de humili ad hanc sortem; Septuaginta, hæc magnitudo tua; [illegible] superæ hujus fortunæ

V. 9. B. C. Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ad ruminandum. Explicas Dignum me uno ad „delectandum, et labiis, osculis, pressione dentium atque osculis meis ad tibi respondendum „. [illegible] adjunat illam partem pressione dentium explicans pene de re vicina et simili coniunctis labiis. Quod autem dilecto meo et dentibus illius explico me uno, et labiis et osculis meis etc. hæc interpretatio [illegible] auctoritate Septuaginta qui habent: sufficiens in labiis meis, et dentibus. [illegible] enallage transferens [illegible] inter nomina vicina, cuius [illegible] [illegible] At præterea hic locus aliquibus fortasse videbitur a me expositus pinguiori licentia, quam [illegible] deceat divinæ litteræ interpretem, qui ab omni [illegible] debet abhorrere [illegible]. ~~[illegible]~~ Apud illos tamen [illegible] ita [illegible] existimo, illam satis excusationem posse, quod sermo hic sit de futura maritali licentia, cui honesti sunt ioci etiam plus quam sororii et fraterni, sicut nec siluit Scriptura Gen. [illegible] ubi prospiciens Abimelech (Sinas) per fenestram videns eum iocantem cum Rebecca intellexit quod uxor sua esset. Hac de re vide in præfat. C. 9 [illegible]

V. 11. [illegible] egrediamur in agrum, commoremur in villis. [illegible] mitte me redire in agrum „meum, dicebat mi, tu etiam veni mecum simul „et commoremur in villis.„ [illegible] bene Calmetus inter multa bene [illegible] quæ ad hunc textum consideravit. „Sponsa cum illo (Sponso) pergit (seu potius petit „pergendi veniam) in agros, et rura, vel in villas. „Commoremur in villis. Hebræus verti potest: Egrediamur in agros, noctem transigamus in cypris, inter arbusta quæ cypri dicuntur, de quibus superius loquuti sumus Cap. 1. v. 13.

V. 13. De <u>Vineis</u> et <u>flore vinearum</u> vide quæ diximus in præfat. C. 8.

V. 14. De mandragoris vide in præf. C. 8. n. 1. et C. 14.

Ibid. <u>In portis</u> <u>nostris</u> <u>omnia</u> <u>poma</u>. <u>nova</u> et [illegible] <u>dilecte</u> <u>mi</u>, <u>servavi</u> <u>tibi</u>. Explico „ Ecce tibi jam in cellis „ nostris omnia poma etc. „ Calmetus: domi habeo quod ~~[illegible]~~ vis fructuum genus ubertim. Hebræus: <u>et in</u> „ <u>portis</u> <u>nostris</u> <u>omnia</u> <u>sunt</u> <u>genera</u> <u>dulcedinum</u> <u>veterum</u> „ <u>et novarum</u>: <u>eas</u> <u>reservavi</u> <u>tibi</u> <u>dilecte mi</u>.

In Caput 8.um

~~V. 1. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, et deosculer te et jam me nemo despiciat? Explico „ Quid amplius „ requiram quoniam de eadem cognatione sumus, „ ut amplectar te~~

V. 1. A. Quis <u>mihi</u> <u>det</u> <u>te</u> <u>fratrem</u> <u>meum</u> etc. Explico „ Quid amplius requirere, quoniam de eadem co„gnatione sumus etc. „ Erat enim Sulamitis filia Abinadab patrui Salomonis. Vide in præf. C. 5.

Ibid. B. <u>Sugentem</u> <u>ubera</u> <u>matris</u> <u>meæ</u>. Explico „ sugentem ubera nutricis meæ „ Rationem sic explicandi vide sis in præf. C. 13. ad Enallagen. Cætera huius et sequentis versiculi [illegible] perinent Sulamitis consumandi cum Salomone [illegible] [illegible] matrimonii [illegible] [illegible] „ obscure per [illegible] [illegible] [illegible] se matrem [illegible] „ [illegible] iscere, atque sterilitatis opprobrium a se pro„cul avere. „

V. 2. B. <u>Et</u> <u>ducam</u> <u>in</u> <u>domum</u> <u>matris</u> <u>meæ</u>. Enallage est quæ in [illegible] [illegible] Carrieres [illegible] [illegible] antiquis ille interpres est, qui commentarium suum in hunc librum inscribit Salomon inspiratus, quem nonnulli [illegible] [illegible] [illegible] Thomam, cujus alia tamen cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex quo dicendi caractere atque stilo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vide etiam [illegible] [illegible] quod matrem [illegible] [illegible] <u>suum</u>, quod proxime memoratur in textu. Tu ego [illegible] deinceps, quoties [illegible] Carrieres [illegible] citandi libri certam notam sequar, nihil [illegible] meo [illegible] [illegible] adjungere vel adimere [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] eandem quam ego hoc loco intellexi [illegible] sic animadverteret „ <u>ducam</u> pro eo quod est <u>ducetur</u> [illegible] [illegible] figura nostris solemnis, [illegible] cum Catullus ad [illegible] [illegible] [illegible] dicit conversus ad manes fratris sui

Semper mæsta tua carmina morte legam.

<u>Legam</u> inquit ille pro <u>canam</u>. Et ~~[illegible]~~ ad [illegible] [illegible]

V. 4. A. B. Adjuro vos, <u>filiæ</u> Jerusalem [illegible] non [illegible] [illegible] per capreas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vide sis in præfat. C. 9. n. 18.

Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata.
Prece dixit pro ope. Vide in praefat. c. 13. ad Eruditos

D. c. 7. sub arbore mali suscitavi te ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Explicon "De rusticana conditione exaltavi te: ibi parturiit te "mater tua, ibi concepit te genitrix tua." Septuaginta etiam verterunt: ibi parturiit te. S. Ambrosius l. De Isaac et Anima c. 5. [illegible] legit: Sub arbore mali excitavi te, illic parturiit te mater mea, illic parturiit [illegible] quae peperit te.

[illegible] pone me ut signaculum [illegible]. Vide in praef. c. 14 Explicon "Itaque constantissimo pectore memoriam dignationis meae, et "necessitudinis tantae." Nimirum hoc ipso petens a dilecta gratuitum amorem, sicut S. Thomas sapienter animadvertit.

~~Ibid. l. 7. Lampades ejus lampades ignis atque flammarum [illegible]~~ "flammae ejus", vel ~~prunae~~ ~~[illegible] prunae accensae, quarum flammae~~ ~~[illegible] flamma [illegible]~~

[illegible] quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio [illegible] "Quia amor verus exstat etiam cum "mortis periculis [illegible] ut accumularem te ad dignitatem tha- "lami mei obstitit invidiae concitatae contra te, dura sicut "infernus." Nempe hanc invidiam auctor descripserat c. 1. v. 5. in persona sponsae canens filii matris meae pugnaverunt contra me, quem locum quo sim modo interpretatus vide. Nunc ordo rei postulat, ut narrationem totam Salomon poeta concludens asserat illa fuisse superata, quae hujus carminis principio adversabantur, atque adeo ut personae [illegible] loquuntur, indicet nodum fabulae dissolutum esse. Hanc aemulationem etiam S. Gregorius de invidia intelligendam censuit ad ea verba quae proxime subsequuntur.

Ibid. l. 7. Lampades ejus lampades ignis atque flammarum, dicerem "Ignis quae incendit, consumit. Sed quia hinc "[illegible] hinc ignis charitatis se exhibit, ideo "[illegible] aquae multae non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam." Hebraeus apud [illegible] "flammae ejus, vel prunae sunt tanquam prunae "accensae, quarum flamma est flamma Dei [illegible] "[illegible] et comburens, etc.

~~[illegible] Si dederit homo omnem substantiam~~ ~~domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eum.~~ ~~[illegible] Vulgatae [illegible] et Septuaginta: si dederit [illegible] omnem [illegible] domus suae pro~~ ~~dilectione, despiciendo, [illegible]~~ ~~[illegible] habebitur.~~

[illegible] Si dederit homo omnem substantiam [illegible] suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eum. Variare ab [illegible] nostra sententia videntur longissime reliqui interpretes. [illegible] in Exaplis habent: si dederit vir omnem [illegible] suam in charitate, contemptu contemnent eum. [illegible] Symmachus, pro dilectione, [illegible] vilipendetur. Utramque tamen interpretum partem Cornelius a Lapide conciliare mihi videtur egregie. Dicit enim, quasi nihil despiciet eum, dici eum non charitatem, sed substantiam. Quod in parte prima hujus carminis habent Septuaginta, omnem [illegible] explicatur, contemptu contemnent eum, scilicet Deum inquit "non hominem, licet Rabbini referant ad hominem." Unde Vatablus vertit: si quis det omnes opes domus "suae pro amore, omnes eum maxime contemnent, tam- "quam iniquum et ridiculum emptorem, utpote qui charitatem rem pretiosissimam vilissimis opibus emere velit" "q. d. Charitas superat omne pretium, omne aurum,

"omnes opes, et res pretiosas. Ita Theodor. et cęteri

V. 10 C. *Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Explico: "Ex quo placui in oculis regis." Vel potius [illegible] in sponsam suam "ut a pacifico Salomone Sulamitis pacifica et dicar et sim."

V. 11. *Vinea fuit v. Pacifico in ea quę habet populos.* Explico: "[illegible] eam habuit Salomon in Baal Hamon." Hęc et quę subsequuntur quomodo intelligas vide in pręfat. C. 8 et 5.

V. 12. B. *Mille tui Pacifici.* Explico: Ecce pretium mille [illegible] [illegible] o Salomon." Plantiniana editio legendum prefert in margine uno exemplo ex codicibus: mille tibi, Pacifice. Eam lectionem Franciscus Lucas in [illegible] Romanarum minus probat [illegible] [illegible] lectio tamen faciliorem pręfert sententiam, si legas in vocandi casu, cum [illegible] persona ita ibi significetur, ut ad quam tota oratio conversa e[illegible]

[illegible]

Ad Paraphrasim secundam de Mysterio Christi Salvatoris.

In Caput i.um

V. i. A. *Osculetur me osculo oris sui.* Explico, ut Christi hu-
manita[s] [illegible] Dei Verbum univitur mihimet.
[illegible] S. Bernardus serm. in Cant. 2. n. 3. inquit: *In-
tendite, sit os osculans Verbum assumens, osculatum caro
quae assumitur.* Ubi habet glossa ordinaria: "Genus hu-
"manum a deo per peccatum remotum, optat reconcilia-
"ri per incarnationem filii: sicut in osculo duo corpora di-
"versa junguntur, sic in incarnatione filii duae naturae,
"utique divinitatis, et humanitatis [illegible] [illegible]
"li conjunctione uniuntur."

V. 2. B. *Oleum effusum nomen tuum.* Explico: "Nomen
"illi erit Jesus Christus effundens animam in redemptionem
"mundi." S. Augustinus in ps. 30. v. 9. "Magnificasti quidem
"domine misericordiam tuam in civitate Jerusalem: ibi
"passus est Christus, ibi resurrexit, ibi ascendit in caelum: ibi
"multa mirabilia fecit: sed major laus tua est, quia mag-
"nificasti misericordiam tuam in civitate circumstantiae, id
"est in omnibus gentibus diffudisti misericordiam tuam.
"Nec unguentum tuum in illa Jerusalem, [illegible]
"se tenuisti, sed tamquam confracto vase unguentum
"per mundum diffusum est, ut impleretur, quod dicitur
"in Scripturis sanctis: unguentum effusum est [illegible]
"[illegible]"

V. 4. A. B. *Nigra sum, sed formosa.* [illegible] Jesus
Christus: "Exinanivi memetipsum formam servi accipiens,
"in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut
"homo, sed cum in forma dei sim non rapinam arbitror
"esse me aequalem deo." Sic S. Bernardus serm. 28. 3.
[illegible] Christo, quod verum dei est, et quod nostrum,
et humanum; hoc nigredini pulchre comparans, illud formosum
appellans, ait namque: "Verum est quod auditur ex eo; quod
"in eo videtur, nostrum. Quod loquitur, spiritus, et vita est:
"quod apparet mortale et morti. Aliud cernitur, et aliud
"creditur. Nigrum sensus renunciat, [illegible], et
"formosum probat. Niger est, sed oculis insipientium: nam
"fidelium mentibus formosus valde. Niger [illegible]
"Herodis, formosus confessione latronis, centurionis fide

V. 6. A. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Explico: Indica etc. [illegible] [illegible] consolationes tuæ in hoc meridie passionis meæ. Nimirum Christus in meridie passus est extrema, etc. nim erat fere hora sexta, et tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam. Luc. c. 23. 44. Nicolaus de Lyra vertit in meridie, idest in tribulationis ardore.

V. 7. D. Et pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Explico: Et redime Israel ex omnibus iniquitatibus suis, ut Ecclesia ædificationem accipiat. etc. Enimvero hædi in Evangelio figurant peccatores Matth. c. 25. 33. Et statuet quidem oves a dextris suis, hædos autem a sinistris. At illud pasce convertit redime, utrumque enim et parcere, et redimere fit ut pasti et redempti vitam habeant, naturalem alteri, alteri spiritualem. Illud autem iuxta tabernacula pastorum explicatur secundum doctrinam quam locis bene multis tradit Apostolus, qui non semel Ecclesiæ ministerium vocat ædificationem, et ministros pastores. Veluti Eph. c. 4. Dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem pastores et doctores in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.

V. 11. A. Dum esset rex in accubitu suo. Explico: Statim ac Verbum Dei habitavit in me sua carne. Gloss. ord. inquit: quod est, cum ~~Filius~~ Dei Filius in carne apparuit.

V. 12. A. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Explico: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Testato est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], idest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] expiravit, ait, Vere hic homo filius Dei erat. Marc. c. 15. 39. Itemque [illegible] ipse Christi [illegible] [illegible], et ipsa mors fuerunt argumento, ut quod [illegible] sibi non [illegible] [illegible] [illegible] credere inciperet, eum hominem esse filium Dei.

Ibid. A. Inter ubera mea commorabitur. Explico: Cum etiam anima in cruce exivit a corpore, et cum corpore persistet divinitas, et cum anima inseparabilis ab utraque quasi inter binа ubera mea. De quo mysterio vide S. Thom. 3. p. q. 50. art. 2. et 3.

V. 13. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Explico dicente Christo Animæ in visione: "Quamvis deliciis patior, non desino esse beatissima … congregans ea Divinæ visionis enim in cruce." Qua de re vide S. Thomam 3 p. q. 46 a. 8.

In caput 2.um

V. 3. A. B. Sicut malus inter ligna sylvarum sic dilectus meus inter filios. Explico "Sicut arbor fructuosissima fructuum inter arbores inanes et steriles, sic Verbi Divinitas (inquit sacratissima humanitas) in me delegit ponere charitatis copiam propter universos filios Dei eos qui credunt in nomine meo." Audi similia ex S. Bernardo in hunc locum serm. 48. n. 5. "Sicut ~~malus~~, inquit, malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Et bene inter filios: quia cum esset unicus Patris sui, multos illi et alios quos in sua filios exquirere studuit, quos non confunditur vocare fratres, ut ipse primogenitus in multis fratribus. Jure autem præponitur universis adoptatis per gratiam is, qui per naturam filius est. Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Merito sicut malus, qui instar fructiferæ arboris, et umbram refrigerii habet, et fert fructum optimum. An non vere fructiferum lignum, cujus flores fructus honoris, et honestatis. Denique lignum vitæ est apprehendentibus eum. Non comparabuntur huic in se ligna sylvarum, quia etsi sint arbores pulchræ, et magnæ, quæ opem ferre videntur orando, ministrando, … exemplis juvando, solus tamen Dei sapientia Christus lignum est vitæ, solus panis vivus qui de cælo descendit, et dat vitam mundo."

ibid. C. D. Sub umbra illius quem desideraveram sedi, et fructus eius dulcis gutturi meo. Dicit Humanitas Christi: "In morte quam ipse mihi prælegeram quievi exanime corpus in cruce et ita complevi amorem meum in homines vehementissimum." Vide S. Thomam in 3 p. q. 46 a. 4 ubi convenientissimum fuisse docet Christum mortem crucis præcipue eligere.

V. 4. A. Introduxit me in cellam vinariam. Explicor Divi: nitas comes astitit mihi etiam in sepulchro intra vi: scera terræ. Vide supra C. 1. v. 12. 13

[illegible] ordinavit in me charitatem. Explicor Ubique disposuit me ad nova officia amplioris charitatis. Nimirum vero traditus est propter delicta nostra, ut resur: geret propter iustificationem nostram. Ad Rom. C. 4. v. 25.

V. 5. A. B. C. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia [illegible] ore langueo. Explicor Præsto illi este omnes animæ pia compassione, præsto illi este auxilio, et pietate qui propter amorem vestrum posuit animam suam in [illegible] Similis est Apostoli oratio ad Hebr. C. 12. 3. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit a peccato: ribus adversus semetipsum contradictionem. Quan: doquidem quid pium magis, aut fructuosius quam domi: nicam passionem meditari, et in ea recolenda versari toto animo atque obsequio?

V. 6. Læva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Explicor Ille autem etsi crucifixus est ex infir: mitate, sed vivit ex virtute Dei. Nempe per lævam [illegible] quam Christus potuit ponere propter infirmitatem naturæ quam assumpsit, per dexteram vero secundam vitam, in qua non moritur, mors illi ultra non dominabitur Rom. C. 6. 9. Auctor mi: hi ad sic sentiendum est D. Gregorius inquiens in hunc locum: per lævam sponsi vita præsens, per dexte: ram vero vita æterna designatur. Et D. Ambrosius in psal. 118. Serm. 6. Liber autem erat (Jesus) qui solvendi mortis potestatem habebat. Audiamus itaque quid dicat. Exurge veni proxima mea. Hoc est surge a mortuis, exurge a vinculis, quibus circumdata tenebaris. Exurge quia ego veni mori tibi.

V. 7. Adiuro vos filiæ Jerusalem etc. hic locus a me tam [illegible] explicatus est de Judæis, ut expo: sitio non iam mystica, sed pene videatur littera: lis.

V. [illegible] Vox dilecti [illegible] ecce [illegible] iste venit saliens in montibus transiliens colles. [illegible] evidenter licet [illegible] cantico. Favet nostræ interpretationi [illegible] Cyrillus [illegible] Hieros: Catechesi 14 [illegible] Ecce iste venit [illegible] Dilecti mei [illegible] Ecce sponsa anima vidit ad se ascendentem ex Inferno, [illegible] et debellantem principatus et potestates, triducens confidenter, et [illegible] illos in semetipso. Ad cuius similitudinem [illegible] ea etiam [illegible] concultant [illegible] Inferni [illegible] hanc eamdem nostram sententiam ac brevi: ter perstringens quia [illegible] fortitudines [illegible]

[illegible] iam hyems transiit imber abiit et recessit, quod ego transferam [illegible] anni novitate apta tanto miraculo [illegible] inquit laudata Oratione de Christi resurrectione [illegible] tempore surrexit Salvator [illegible] æstatis tempore, vel alio? in eisdem canticis pro: xime ante ea, quæ modo recitata sunt dicit. [illegible] hyems transiit, imber transiit abiit, et abiit flo: res visi sunt in terra. Tempus putationis adve: nit. Nonne nunc floribus plena tellus est, et [illegible] [illegible] neque? Cernis quomodo transactam etiam hyemem dixit. Xanthico enim hoc mense iam præsente ver deinceps adest. Hoc autem tempus est primi Hebræorum mensis, in quo celebratur festivitas Paschæ, typici quidem, et figurativi prius, nunc autem veri. Hoc creationis mundi tempus. Tunc enim dixit Deus: producat terra herbam ~~[illegible]~~ fœni germinantem semen iux: [illegible] genus, et iuxta similitudinem, et nunc ut vides [illegible] omnis [illegible] [illegible] germinat [illegible] Et D. illud

V. 14. In caverna maceriæ, quod Septuaginta verterunt [illegible] a [illegible], ut ego totius versiculi expo:

„tionem assumens dico „ Ex petra sepulchri, et ex
„ caverna mortalitatis surges, Idem S. Pater in ea:
dem oratione paulo ante n. 9. inquit: „ Unde
„ vero resurrexit Salvator? Dicit ei Canon in Cantico:
„ rum: surge veni proxima mea, et in sequentibus:
„ in spelunca petrę. Speluncam petrę dicit eam
„ quę tunc fuit ante Salvatoris ostium, speluncam,
„ ex eadem petra sicut hic in foribus monumento:
„ rum fieri solet, excisam. Ubinam autem petra illa
„ est, quę speluncam habet? An in medio urbis sita?
„ aut circa muros, et extrema? Utrumne vero in
„ veteribus muris est, an in extructis postea an:
„ temuralibus? Dicit igitur in Canticis: in spelun:
„ ca petrę juxta antemurale. „

V. 16. C. Qui pascitur inter lilia. Explico „ Qui sunt in amoenita
„ omnes animę justę „. Bernardus serm. 71. 4. Et fortasis
hoc est quod dicitur pasci inter lilia, candore, et odore virtutum
delectari. Et S. Thomas hic: Pascitur inter lilia, delectatur
mundas mentes sibi famulantes.

In Cap. 3.um

V. 1. A. In lectulo meo quęsivi. Quęsivi explica desideravi.
Hęc conjunctiva sunt, et alterum pro altero etiam ex stilo
sacrarum scripturarum usurpatur. Veluti Matth. C. 6 v.
8. Scit pater vester quid opus sit vobis antequam petatis:
v. 19. nolite thesaurizare thesauros in terra ... v. 25.
ne solliciti sitis quid manducetis, neque quid ... Quęrite v. 33. Quę:
rite primum regnum Dei, et justitiam ejus. Ubi opus esse
... quod indigere ... et quod solicitum
... Thesaurizare autem est idem ac ...
cupiscentia, idemque adeo quod solicitum esse ...
... adeo idem tum ex objecto, tum ex causa ...
Desiderare ~~...~~
~~...~~

ibid. C. Et non inveni. Explico „ Et non habui. Habere conse:
quitur cum quis invenerit, aliud pro alio per synecdochen
dicimus. Matth. C. 25. Servus qui lucratus non est ta
lentum non fuerat dicitur non habere, etiamsi datum
maius exhiberet. v. 29. Ei autem qui non habet, hoc
est, qui non quęsivit, non lucratus est, et quod videtur
habere auferetur ab eo.

V. 2. B. C. Per vicos et plateas quęram quem diligit anima
mea Explico „ Quęram convertent, interim fideos secum
„ ... Evangelium meum „. Metony:
mia est transferens verbum de causa in effectum, cum

Christum dicimus pro Euangelio Christi. In eam sententiam Apostolus i. ad Corinthios C. i. v. 23. inquit. nos autem predicamus Jesum Christum, hoc est Euangelium Jesu Christi, quandoquidem C. 15. eamdem fere sententiam usurpans, Euangelium, inquit, predicaui uobis per quod saluamini.

V. 6. Que est ista que ascendit per desertum etc. Explico „Quis est iste qui ascendit de terra, sicut homo mortalis [illegible] [illegible], reddens [illegible] ex morte [illegible] [illegible] [illegible] „habens omnem formam Dei, et indutus simul uniuersum decorem fortitudinis, et omnium uirtutum etc. „. An non similis est locus Isaiæ C. 63. v. i. Quis est iste qui uenit de Edom, tinctis uestibus de Bosra etc. iste formosus in stola sua: gradiens in multitudine fortitudinis suæ etc. Ego qui loquebar calcaui solus, et de gentibus non est uir mecum: calcaui eos in furore meo, et conculcaui eos in ira mea: et aspersus est sanguis eorum super uestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinaui

V. 7. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel etc. Explico: Ecce thronum Christi, millia millium ministrant ei, et decies centena millia assistunt ei; ui astant exercitus Angelorum. „ Perpulchre Richardus Victorinus hoc loco comparat Salomonem cum Christo C. 10. Salomon pacificus interpretatur. Et significat Christum, qui pacificauit que in celis et que in terris sunt, qui Patri peccatores reconciliauit, et inter Angelos et homines concordiam reformauit peccatores conuersos iustis sociauit. At numerum sexagenarium militum Salomonis quoniam in mysteriis ut [illegible] et amplificare et extendere ad multo maximum exercitum Angelorum, Lyranus audere id me docuit cum de Synagoga Iudæorum in terram promissionis ineunte hunc locum exponeret „ Sexaginta „fortes (inquit) idest sexagies decem millia: que faciunt sexcenta millia pugnatorum, que excubabant circa tabernaculum D. Ponitur „autem hic unus fortis ad designandum decem millia „eo modo loquendi, quo dicitur de David 2. Reg. 18. „Tu unus pro decem millibus computaris

V. 9. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Explico „ Altare fecit Christus amantissimus noster de materia terrestri, unde deferri huc illuc est solitus iuxta hominum „necessitatem. „. Ferculum enim a ferendo dicitur, vide de hoc in præfatione C. 14

V. 10. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit propter filias Jerusalem. Explico „ Altare fecit Christus amantissimus noster de materia terrestri unde deferri huc illuc est solitus iuxta hominum necessitatem „ Ferculum enim a ferendo dictum vide de hoc in præfat. etc. Altaris sui Christus [illegible] [illegible] dicta posuit primam „basim posuit innocentiam, quasi nitidi argenti; sed enim „et reclinatorium capitis posuit contemplationem et „fidem auro electo splendidiorem, gradus autem posuit „humilitatem, patientiam, abstinentiam, et uniuersum „martyriorum experimentum: medium autem in altari „scipiens constituit charitate plenissimum propter utilitatem hominum fidelium. „ Innocentia, puritas mundita argento comparatur pulcherrime apud Malachiam C. 3. v. 3. Et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Reclinatorium aureum inquit Jacobus

6

Tirinus " est pars animæ superior meditatione rerum
" diuinarum tanquam auro instructa, qua et Deus
" in anima requieuit, et ipsa anima in Deo." Ascen
sus, inquit gloss. ord. " sunt purpurei, idest ad marty:
" rium prompti, vel ipsæ uirtutes sunt ascensus, quæ
" quæ sunt uera purpura, quibus decoratur animæ
" fideles Media charitate constrauit, idest charitate
" quæ pro nobis passus est propter filias Ierusalem
" idest propter animas cælestium desiderio gestan:
" tes.

V. 11. Egredimini, et videte, filiæ Sion, regem Salomonem
in diademate, quo coronauit illum mater sua in die
desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis eius. Ex:
plico " accedite, o fideles, et videte per fidem Christum
" Dei in amictu ipso carnis in altari stantem, quo amic:
" cinit illum Mater sua in die quo deitatem hu:
" manitati desponsauit, et in die, quo applicuit cor su:
" um ad salutem hominum bonæ voluntatis." Richar:
dus Victor. in Cant. c. 26. " Hæ animæ filiæ Sion spiritu:
" aliter sunt renatæ, et regeneratæ in Christo, hortatur,
" ut fide, et desiderio egrediantur a terrenis ad su:
" perna consideranda, et contemplandum diadema
" nostri Salomonis, idest Christi, qui nos redemit et
" pacificauit." Vide expositionem huius loci eiusdem
etiam in notis ad paraphrasim quartam.

In Caput 4.um

V. 1. Quam pulchra es Explico " Quam gloriosa es."
Vim uocis pulchritudinis et speciei vide sis in Præfat.
c. 9 n. 29.
ibid. de oculis columbarum et quid significent uide in
Præfat. c. 14. similiter de significatione montis Gala.
ad ibidem. Item de aliis similibus, uariisque rebus quæ
toto hoc capite symbolice considerantur.
V. 2. Et sterilis non est inter eas Explico " et nulla earum est sine suis fructibus." S. Ambros. in ps. 118. serm.
ibid. V. 6. Donec aspiret dies. Explico donec excurrant secula." Inter: ibidem " sunt uere animæ iustorum quæ geminos creant
linearis exponit: usque in finem seculi. " in quibus non est infecunditas aliqua uirtutum, ste:
" rilitas ulla meritorum."
ibid. v. 6. Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris. Ex:
" dicente Deo Patre ad Filium: Ideo e mundo pergens, ut quid
" fructum pænitentiæ faciat mundus, et quantum proficiat pie:
" tate." De monte myrrhæ, et de colle thuris ita S. Gregorius
" Quid per montem myrrhæ nisi festam altitudinem mortifica
" tionis in opere, et quid per collem thuris intelligimus, nisi
" altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhæ
" et ad collem thuris sponsus uadit, quia eos familiariter ui:
" sitat, quos per mortificationem uitiorum ad alta proficere,
" et per mentis, et humiles orationes aeternaliter redolere
" perspicit."

V. 8. Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni. Explico
dicente Deo Patre ad ~~Filium~~ Christum " Ascende igitur de
" Libano, ascende de terra, et veni ad dexteram meam." In
eamdem fere sententiam, et potius pene verba incidit
Thomas dicens: Veni de Libano, idest veni de mundo et
recede de mundo.

V. 9 A. Vulnerasti cor meum. explicantur ... sti jus:
"titiam meam.". Jacob in figura Christi dicitur con:
in di... forti fuisse, et per eandem metaphoram ...
... passim ... dia ... convenies

V. 10. D. Et odor unguentorum tuorum super omnia aro
mata. Explico: Et gloria virtutum tuarum exupe.
"rat omnem gloriam.". Richard. a S. Victore in Cant.
C. 27. in eadem fere verba incidit: suavius omni
um virtutum operibus redolet, et placere cognoscitur.

In Caput 5.um

V. 1. A. In hortum meum. Translatio fit de horto ad ter:
ram in qua Christus opus sanctificavit humanę re.
demptionis
V. D. Ut comedat fructum pomorum suorum. Explico:
"Et percipiat ... [illegible] ... quid enim est ho
aliud, ut Deus ... comedere nunc dicatur fructu
pomorum suorum, quam ut quod supra diximus
cum sanctis Gregorio atque Thoma ... 12 v. 11
illi ... in amoribus omnes animas justas, cum illa
verba explicarentur: qui pascitur inter lilia. S. Ambr.
... bono ... est inquit. Verbum dei pasci
... animę ... praedicatorem ... et ...
... et ... fructus ejus, ... delectatur
... explico dicente
V. 2 A. Ego dormio et cor meum vigilat.
Christo ... Ego jam in solio paterno ... quiesco
"beatissimus, et ... paternam curam hominum
"agentium in terris." ... dormit Christus
"et cor ejus vigilat, quia dum jam glorificatus est in
"beatitudine, quiescit: quicunque eum perfecte dili.
"git, ut ad ipsum perveniat laborat.".

V. 2. A. 2 Quia caput meum plenum est rore, et cincin
ni mei guttis noctium. Explico quasi dicat persona
... : Quia chirographum justitię meę adhuc
"impletur ... malitia peccatorum, et cogitationes
"meę videant sine numero committi deinceps ...
"peccata in ... mundo." Rorem hunc et multas
has guttas noctium intellexit de amore terrenorum,
de excecatione cordium, de malis hominibus, quos de
bet Ecclesia corrigere Glossa ord. in qua hęc leguntur.
"caput meum, idest fides mea, ... cor
dibus eorum excecatis amore terrestrium refrixit, et
"quasi penitus defecit. Cincinni, idest amor proximi:

"rum, qui sunt ~~capilli~~ mei capilli capiti adhærentes,
"sunt pleni guttis noctium, idest patiuntur grauia fri-
"gus persequutionis tenebrosorum; idest qui erga me sunt
"infideles, et proximos persequuntur, et eorum horum
"corrigendorum oportet te dulcedinem contemplationis
"interponere.".

V. 3. A. B. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar
illa? dicit Christus " Posui mortalitatem meam, quo-
"modo iterum pro hominibus occidar?" Etenim Christus
resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra
non dominabitur. Rom. C. 6. 9.

V. 5. Surrexi ut aperirem dilecto meo. Hunc locum ita ex-
plico ut significem passionem Christi applicari in
satisfactionem justitiæ diuinæ pro peccatis omnibus
non solum antiquis, siue, quæ eatenus fuerant com-
missa cum dominus mortuus est, sed et pro totius
futuri sæculi juxta illud S. Joannis 1. Ep. c. 2. v. 2. Et
ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris
autem tantum, sed et totius mundi.

V. 13. B. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam. Explico.
"Verba illius justitia et abundantia pacis inuitantia ho-
"mines ad pœnitentiam propter vitam æternam. Ubi Gloss.
Ord. "Verba doctrinæ ejus, quæ claritatem regni cœlestis
"promittunt grauiaque peccatoribus primam myrrham, quia
"contemptum voluptatum prædicant.

V. 14. A. Manus illius tornatiles. Explico "Manus illius
"promptæ." Gloss. Ord. "Tornatiles, quia in promptu
"habet facere quod vult, sicut tornatura cæteris est
"promptior artibus" Promptæ, inquam, æque ad justiti-
"am et ad misericordiam". At eadem Gloss. sic sequitur
"Et quia in se omnem justitiæ regulam tenebat!

V. 15. A. Crura illius Explico " Prædestinationes illius. Ra-
tio patitur ab apostolo, qui prædestinationem et præ-
scientiam dei uocauit vias; uiæ porro ambulantur
gressibus pedum Rom. c. 11. 33. O altitudo diuitiarum
sapientiæ, et scientiæ dei; quam ~~inuestigabiles~~ incompre-
hensibilia sunt judicia ejus, et inuestigabiles uiæ ejus!

V. 16 Guttur illius suauissimum, et totus desiderabilis. Rationem
reddit [illegible] quia est infinitæ bonitatis. Explico ego " In ostensione illius est omne bonum". In quem locum Ri-
chardus Vict. in Cant. C. 40 de Christo illum interpretans, quid
qui uidet tamen uidet et Patrem Jo. C. 14. 9 inquit: Est ille
"vultu desiderabilis, cujus uultum desiderant uniuersitas ciu-
"ium supernorum, desiderabilissima uero est diuinitatis ejus
"contemplatio, cui omne quod desideratur, non ualeat com-
"parari.".

V. 17. Quo abijt dilectus tuus? Transferam [illegible] faciem suam
"abscondit a nobis Pater, o Deus Seruator" Deus familia-
rissime utitur Sanctis suis in Cœlo, cœlestem illius unionem
desiderant, et illi intime uniri, qui hactenus in uia
nouerunt illum tantum per fidem. Hinc illæ voces sapien-
tis [illegible] [illegible] esse cum Christo: Quis me liberabit de cor-
pore mortis hujus? Rom. C. 7. 24.

In Caput 6. um.

V. 1. Dilectus meus descendit in hortum suum. Hunc ego
locum expono de visitatione Christi in judicio finali
mundi. Descendet tunc autem quia de cælo veniet,
enimvero tunc videbunt filium hominis venientem
in nubibus cæli. Matth. c. 24. 30. Glos. ord. hunc
locum de animo Christi ad eundem intellexit, ac dixit:
Deo visitatio veniens in humili persona visitavit: ut nos
in hortum ascenderemus, Dominus descendit. Hortum
explico de quocunque homine, qui subjicietur judi-
cio Christi. Hortus, inquit eadem glossa, quælibet fide-
lis anima. Ad aromata, areolæ horti, et lilia
quibus pascitur, et quæ colligit dilectus intelligo opera
hominum varia sub districto judicis trutina pensan-
da; de piis electorum desideriis, ac fructuosis ope-
ribus, quibus Deus delectatur, et de perfectorum pro-
meritis ~~eadem~~ laudata eadem glossa intellexit, aliique.
D. Ambrosius hunc locum vertens in l. de bono mor-
tis c. 5. intelligit hortum eque, ac dilectæ nomine ani-
mam piam; et dilecti nomine accipit Verbum Dei
vel Christum, in quem illos personis orationem consti-
tuens, inquit: Verbum Dei pascitur animæ virtutibus,
quoties obedientem sibi, et optimam invenerit, et
carpit fructus ejus, atque his delectatur.

V. 5. Omnes gemellis fœtibus, et sterilis non est inter eas.
Explico de filiis ad Ecclesiam congregatis dicens olt filii
"eorum, et filii filiorum eorum propagentur usque in
"sæculum." Glossa ord. hoc intelligit fideles ~~per~~ consimi-
les filiis antiquæ Ecclesiæ primitivæ: consimilibus, inquit
fœtibus, quia tales alios reddunt, quales ipsi sunt. Re-
liquarum imaginum quæ hic subsequuntur ~~allegoriæ~~ materia
~~ratio~~ ferè est eadem, atque fuit supra c. 4. unde hic
repetuntur.

V. 11. 12. C. Anima mea conturbata est propter quadri-
gas Aminadab. Explico "Timendum est, vigilandum est
"quoniam colluctatio est nobis ~~ad~~ contra spiritua-
"lia nequitiæ in cœlestibus." Quadrigas enim Ami-
nadab nonnulli apud Cornelium a Lapide interpretan-
tur malos hostes Christiani nominis, ut puta Antichri-
stum, vel principes hostes Ecclesiæ, quorum caput est
diabolus. Proprie quadrigæ Aminadab significant
[illegible] [illegible], quam habere in equis et curri-
bus Deus Hebræis interdixerat. Deuter. c. 17. 16. regi
eorum [illegible] non multiplicabit sibi equos, nec
reducet populum in Ægyptum equitatus numero sublevatus.
Atque eadem ratio petitur, ut quadrigæ Ami-
nadab de re mala allegorice intelligantur, cum in
persona Aminadab ceteroqui nihil fuerit, quod in
malam rem debeat videri transferendum.

In Caput 7.um

V. 4. D. C. Nasus tuus, sicut turris Libani, quae respicit contra Damascum. Explicat Prudentia tua de longe odoratur persecutiones inimicos tuos." Laudatur prudentia Christi Interlinearis " Libanus mons Christum significat. " semper praecavet enim insidias, vel dolos diabolorum, vel " malorum hominum, ut suos muniat, et aliquos inde extrahat.

V. 8. A. Dixi, ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus. Explico dicente Deo Patre ad Christum dominum " decrevi ab aeternitate: exaltabo in crucem " filium meum, et satisfaciam justitiae meae in passione ejus. " Etiam S. Thomas hanc palmam interpretatur de cruce domini. Explicat enimvero " Ascendam " in palmam, id est in crucem, quae dicitur palma ratione victoriae, vel ad litteram crux dicitur palma " quia pars ejus de palma. Et apprehendam fructus ejus, " idest fructus crucis ". Et ante illum S. Gregorius " " Potest per palmam crux Christi intelligi. Palma enim in sublime valde crescens dulcissimos fructus gignit, et crux Christi caelestem cibum nobis praeparavit. " Utque primae parti hujus imaginis secunda respondeat juxta eam, quam suscepi sententiam, dici potest " Palma enim in sublime valde " crescens dulcissimos fructus gignit; et crux Christi " justitiam Patris in caelum sua virtute ascendens " cumulatissima satisfactione pro peccatis nostris satiavit. "

V. 12. B. Cd. Videamus si flo[ruit] vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica.
~~vinea~~ Graeco dicente [illegible] " Videamus si crediderunt in " me, si que juxta fidem fecerunt opera, si perfecta " sunt opera. " Eum locum Nicolaus de Lyra ita explicat " quia gentilitas floruit verbum dei gaudenter " accipiendo Act. 13. quia gentes non solum verbum dei " audierunt, sed etiam bonorum operum fructus fecerunt.
~~[illegible]~~

In Caput 8.um.

V. 2. D. B. Et dabo tibi poculum ex vino condito ~~Explico~~ et mustum malorum granatorum meorum. Explico „Et offeram tibi mei sanguinis vinum conditum [illegible] hausto, et mustum expressum ex mortifica[tione] [illegible] justorum omnis seculi.„ Syrus transfert vinum conditum [illegible] fructum, quæ placet sicut vinum bibentibus ipsum.

V. 3. A. B. Læva ejus sub capite meo, et dextera illius am-plexabitur me. Explicon Me amplectetur Pater in „justis meis [illegible] patientiam, [illegible] „Et premiu[m] [illegible] æternum pertinget nos. S. Augu-stinus in ps. 143. n. 18. edisserens in hæc verba inquit: Si-nistra sub capite erit, ut dextera ejus complectatur me pollicem [illegible] æternam. Quid in presenti sinistra sub capite quid in [illegible]. Dextera ejus complectatur me. In utroque quod ad Timotheum scriptum est promissionem habens vitæ præsentis, et futuræ. 1 Tim. 4. 8.

V. [illegible] ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum. Explicon „Serva in tuo pectore beneficii mei memoriam, et opera „justitiæ tuæ probent te mihi perpetuum„. Cassiodorus „Pone me ut signaculum super cor tuum, hoc est ha„beto me semper in memoria, et ne obliviscaris, quanta „pro tua salute pertulerim. Pone me ut signaculum su„per brachium tuum per dignam operationem [illegible] est mors dilectio. Dixit Christus Domi-nus alloquens humanum genus„ Quia charitas mea indu„xit me tua causa ad mortem.„ Ubi S. Thomas„ Quia „dilectio quam habui ad te est, et fuit excellens, et immen„sa: est enim fortis ut mors. quæ ad litteram talis fuit, „quod mors separavit animam a corpore, quando mori „volui pro amore tuo, ut viveres.„ Et ante illum S. Gre-gorius„ Dignum est, ut in mente, et actione signum dile„ctionis meæ mecum tecum feras, quia in [illegible] „dilectionis tuæ mortem subii, ut tu quæ ~~[illegible]~~ morta„[illegible] eras [illegible] „[illegible] ..

V. 8. Soror nostra parva est, et ubera non habet. [illegible] soror nostra in die, quando alloquenda est? Explico„ Verum homo, quem dignatus sum vocare „fratrem, adhuc infirmus est, et amplicem dilectionem „in Deo confirmatam nondum habet. Quid faciemus nos „divina Trinitas homini participi gratiæ redemptionis „meæ pro eo tempore, quo adhuc experitur in [illegible]

„charitatem in seculo.„ Multa habet hic Lyranus
nonnullis sententiæ consentanea, [illegible]
„dicitur soror Christi eadem ratione, qua Christus
„dicitur ejus frater in principio hujus capituli. Quid
„faciemus ei. Per hoc intelligitur Pater, et Spiritus
„Sanctus operari cum Filio. Opera enim Trinitatis
„sunt indivisa.„

ibid. d. In die quando alloquenda est. Explico „Pro
„eo tempore quo adhuc experitur suam charita:
„tem in seculo.„ Ratio est nam tempus loque:
tionum et linguarum eatenus est, dum modo
seculum excurrit, et transit. Est enim lingua, et
loquutio modus, et ratio peculiaris necessaria
ad cognoscendum donec ex parte cognoscimus. At
ejusmodi evacuanda sunt teste Apostolo I. ad
Cor. C. 13. 8. cum venerit quod perfectum est
cumque datum fuerit ut in Dei lumine vide:
amus lumen. Charitas, ille inquit, numquam
excidit. Sive prophetiæ evacuabuntur, sive lin:
guæ cessabunt, sive scientia destruetur. Ex par:
te enim cognoscimus, et ex parte prophetamus.
Hoc est „imperfecte enim ratiocinamur, et sci:
„mus, et imperfecta est prophetia comparate
„visioni et comprehensioni.„ Cum autem ve:
nerit quod perfectum est, evacuabitur quod
ex parte est. Hoc est, quod imperfectum. Hunc
locum ita transtulit Titelmanus „Necesse est
„autem adveniente eo quod perfectum est, id
„quod imperfectum est cedat, detque locum
„perfectiori.

Notæ
ad Paraphrasim tertiam
de tertio sacramento

Ad caput [illegible]

V. 1. A. Osculetur me osculo oris sui. Explicat: Utinam Christus [illegible] desponset me sibi hic quidem per gratiam suam, et deinde in regno suo, quod non est de hoc mundo per glo[riam]. ~~Hanc sententiam [illegible] [illegible]~~ dicit S. Paulinus ad Severum scribens ep. 23. n. 37. edit. Veron. [illegible] [illegible] [illegible] Quid est hoc osculum, nisi pignus æternæ illius [illegible] quæ gerit multitudinem peccatorum i. Petr. C. 4. v. 8. Hæc oscula sponso suo jam tum parabat Ecclesia, quando canebat osculetur me ab osculo oris sui. et [illegible] [illegible] Hoc est multiplex hoc osculum, prout [illegible] [illegible] [illegible] donare, quibus ipse non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo Spiritus Sanctus nostro singulorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... Septimum et ultimum osculum, erit beatitudinis æternæ [illegible] [illegible] [illegible] perfectissime unietur animæ nostræ, et per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

V. 2. A. Fragrantia unguentis optimis. Explicat: Ad [illegible] [illegible] non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vi: dit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te. Ita Frei: brato cui [illegible] sic etiam vere id potest. Quia bona tua, de [illegible] sunt meliora [illegible] ~~amabilibus~~ audibilibus, sensi: bilibus, et visibilibus. Ni[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] animum [illegible] [illegible], quam quodcumque vel olere [illegible] [illegible].

V. 3. B. Post te curremus in odorem unguentorum tuorum. Explicat: Nam inclinabimus cor nostrum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem. Interlinearis: Curremus in fide æternorum bonorum, quæ sunt in: æstimabiliter comparabilia.

Ibid. C. Introduxit me rex in cellaria sua. Explicat: Deus mi sericors me per fidem vocavit in admirabile lumen suum. Glos. ord. Per spem in æternam beatitudinem in: duxit pluraliter pro [illegible] bonorum copia. Quasi jam dulcedinem regni cælestis prælibavi: quæ mihi in cælo parata sunt, [illegible] [illegible] [illegible] S. Ambros. in ps. 118. [illegible] Introduxit eam Rex in omnia interiora mysteria, [illegible] [illegible] [illegible], ut cognosceret quiescendi gratiam, [illegible] [illegible] somnum, virtutem resurgendi, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in cubiculum suum, hoc est [illegible] illud secretum [illegible] in quo sunt thesauri scientiæ, et cognitionis suæ.

V. 4. Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem sicut taber: nacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Explicat: Piscatores, et viles homines sunt mei principes, sed iidem cives Sanctorum, et domestici Dei. Horum aliquis ut quam vilis in hominum aspectu et ipse habitus fuisset, et collegæ reliqui haberentur, significaret, dicebat 1. Cor. C. 4. 13. Tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut jure diceret Rom. C. 8. 36. Facti sumus sicut oves occisionis propter continuas persecutiones. Ad hæc omnia etiam Glos. ord. alludit habens Nigra, vilis quidem in oculis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. etiam consiliat, inquit enim: qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Matth. C.

1. 5. C. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Explico
" Filij Synagogæ matris meæ Judæi repleti sunt zelo, et
" [illegible] mihi [illegible]. S. Thomas similiter: Filij matris meæ,
" [illegible] Judæi. Fuit enim Synagoga quasi mater nostra,
" [illegible] modo processit Ecclesia. Et quia Ju:
" dæi erant [illegible], ideo Ecclesia vocat eos filios
" [illegible] S. Ambrosius hanc mater. intelligit Synagogam et Apostoli (ille inquit in ps. 118) [illegible] Apostoli [illegible]
" impugnauerunt Synagogam dicentes. ecce conuertimur ad gentes, et nationibus uerbum Dei seminare cœperunt.

v. 4. [illegible] me custodem in vineis. vineam meam [illegible] custodiui. Ideo exponimus hunc locum
Apostolos contestantes contra Synagogam quod legimus
Act. c. 13. Vobis oportebat primum loqui Verbum Dei,
sed quoniam repellitis illud ecce conuertimur ad
gentes [illegible] in eos [illegible]
[illegible] Audi S. Bernardum [illegible] 30 n. 7.
" Ex illa vinea, quam [illegible] vita est
" deleuisse tempestas, quantæ in uniuersa terra
" propagatæ refloruerant. Et in his omnibus custos
" [illegible] sponsa est, ut non contristetur, quod [illegible]
" uineam non custodiuit. Consolare filia Sion: si eq:
" [illegible] ex parte contigit in Israel, quod tu perdis.
" Mirare mysterium, et noli plangere detrimentum.
" Dilata sinum, et collige plenitudinem gentium. Dic
" [illegible] Judæis: vobis oportebat primum loqui
" uerbum dei, sed quoniam repulistis illud, et in:
" [illegible] æternæ uitæ, ecce conuerti:
" [illegible] locum ha:
" [illegible]

[illegible] quem diligit anima mea, ubi pascas, [illegible] cubes in meridie. Explicant propterea omittit [illegible] lucem tuam, et ueritatem tuam, quæ [illegible] ad dexteram
" Patris, quæ me deducant sub splendore meridiano [illegible]
" tuæ [illegible]. S. Thomas h. loco, [illegible] loquitur Christus in
" meridie cubat, et in plena luce, quia ipse est Deus uerus,
" et [illegible], et in eo tenebræ non sunt ulla [illegible]

[illegible] Ne uagari incipiam post greges so:
dalium tuorum. [illegible] uagari incipiam post
" [illegible] tuos quia [illegible] traditum
" [illegible], ad [illegible] autem conuertentur.
" [illegible] Indicantur autem sodales Christi
" Heretici, qui nolunt esse imitatores, sed socij, et
" sodales ipsius, in quantum propria [illegible]
" et esse magistri, ut Christus fuit

[illegible] inter mulieres
[illegible], o Ecclesia mea, [illegible]
[illegible]
[illegible] propter
[illegible] Dei, et [illegible]

[illegible]
" Scrutare Scripturas legis, et prophetarum, quæ pro:
" cesserunt magno numero." Vestigia gregum [illegible]
intelligit [illegible], citat [illegible]
[illegible] quantis [illegible],
[illegible] præcesserunt
Abel, Seth, Enoch, Noe, et consimiles

8. Et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum. Ego
[illegible] Ecclesia [illegible] allegoriam, transfero [illegible]
[illegible] juxta doctrinam Apostolorum, et
[illegible]
" [illegible] alluderet, similiter scripsit. pasce infirmos de po:
pulo tuo secundum documenta Patriarcharum.

V. 11. A. Dum esset rex in accubitu suo. Explicans: Dum esset
„Christus in cruce sua.„ Gloss. Ord. „Cum esset in humilia:
„tione crucis humanum genus per crucem redemptum.

V. 12. Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi; inter ubera mea commorabitur. Explicans „Argumentum magnae
„pietatis ad meditandum Christus dilectus meus de cruce
„mihi; huius rei semper memoria memor ero, et fuberet
„in me animo meo.„ Et Gloss. Ord. „Fasciculus mors
„dilecti mei, quam pro mea salute subijt, semper in
„mea memoria commorabitur. Fasciculo myrrhae com:
„paratur, dum propter nos crucis iniurias toleravit,
„et myrrhatum vinum a militibus accepit. Marc. C. 15.„

V. 13. In vineis Engaddi. Explica ita populis baptizatis„
Ubi habet Interlinearis „In collectionibus gentium,
„quae abluuntur fonte baptismatis.„ Et S. Gregorius:
„Engaddi interpretatur fons haedi. Haedus autem antiquitus
„pro peccatis immolabatur. Quid ergo per fontem haedi
„nisi baptismus Christi figuratur? In quo, dum corpus mer:
„gitur, anima abluitur, et per illius fidem qui pro pec:
„catoribus mortem pertulit, anima humana a peccatis
„his omnibus mundari se credit.„

V. 16. A. B. Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Explicans: Hic est contemplatio
„et spes fixa in caelestibus, in quibus remunerationes
„carnis, et immarcescibilis vitae.„ Cassiodorus „Beas
„autem tigna cedrina, et laquearia cypressina
„dicuntur, nam utraque arbores imputribilis naturae
„sunt, sanctos designantes, qui immarcescibili devo
„tione flagrant amore sui conditoris, et contemptis ter
„renis, ad regna festinant.

In Caput 2.um

Ego flos campi, et lilium convallium. Explico: Ego
natus in terrestri mundo ut essem propitiatio pro peccatis
"populi mei, non pro populi mei autem tantum, sed etiam
"pro totius mundi." Cassiodorus: "Ego sum flos campi,
"id est decus (al. Deus) mundi." S. Ambros. in ps. 118. octon.
[illegible] "totam enim terram fide populi credentis exivit, et in
"spatio porrexit pedes suos Christus."

V. 4. Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in
me charitatem. Explico: "Iussit me deinde Christus sedere
"in civitate, in cœnaculo, in loco orationis, ubi perseverarem
"cum mulieribus, et Maria matre Jesu, et fratribus ejus,
"quoadusque induerer virtute ex alto, et acciperem Spi-
"ritum Sanctum." S. Bernardus hic serm. 49. n. 2.
"An non tibi cella videtur fuisse vinaria illa domus
"in qua erant discipuli pariter congregati, cum fa-
"ctus est repente de cœlo sonus, tamquam advenien-
"tis spiritus vehementis, et replevit totam domum,
"ubi erant sedentes." Act. c. 2. n. 2. Adimplevitque pro-
"phetiam Joel c. 2. 28. Et nonne unusquisque illorum
"exiens inebriatus est ab ubertate domus illius, et tor-
"rente voluptatis tantæ potatus dicere merito quibat:
"[illegible] introduxit me Rex in cellam vinariam."

v. 9. A. B. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque cervorum. Explico: Venit dilectus meus ubertatem donorum afferens
"similem capreæ distendenti ubera plena lactis, et incredibili lætitia exultavit Paraclitus in cœtu meo quasi hinnulus
"cervorum." Eo inde quod paulo ante v. 8. iste venit saliens. S. Ambros. in ps. 118. octon. 6. "Ille salit, et transilit:
"Ille gratiarum operatur augmenta: et dum venit increme-
"nta gratiæ secum vehit, et veniendo acquirit, quia studet
"etiam ipse sua placere dilectæ."

10. B. C. D. E. F. Surge, propera, amica mea, columba
mea, formosa mea, et veni. Explico: "Consurge igitur
"de loco orationis, et exi in plateas, et in vicos civitatis
"ad portandum nomen meum coram gentibus." Cassiod.
[illegible] "Surge etc. Vox Sponsi ad justitiæ operationes
"[illegible] promoventis. Surge de statu tuo illo dulcissi-
"mo, hoc est de quiete, in qua mihi soli placere in
"psalmis, hymnis, et orationibus desideras. Festina et
"veni; idest festina ad utilitatem proximorum, ut
"[illegible] quoque per prædicationis officium, et bonorum
"operum exempla tua [illegible], et ad salutem
"perducas."

11. Jam hiems transiit, imber abiit, et recessit. Explico:
"Jam tempus meæ mortalitatis abiit, tempestas mearum
passionum abiit, et recessit." Tempora etc. Eamdem
fere sequitur sententiam S. Bernardus serm. 58.
58. n. 7. 9. "Hyemale tempus, quod præteriisse asseri-
"cat, illud mihi designare videtur, cum Dominus Je-
"sus jam non palam ambularet apud Judæos, eo
"quod conspirassent adversus eum volentes eum
"interficere. Et tunc ergo et deinceps usque ad ad-
"ventum Spiritus Sancti, qui recaluerunt torpentia
"fidelium corda, tamquam igne, [illegible] Dominus

"misit ad hos ipsum misit in terras, hyems fuit.
" Erat enim hora, et potestas tenebrarum."

V. 12. Flores apparuerunt in [illegible], tempus putationis [illegible], vox turturis audita est in terra nostra. Explicat" Nunc autem [illegible] veritatem, [illegible] "est ut dominus messis mittat operarios in messem suam. [illegible] ignorari non potest." [illegible] gloria quippe horum florum interlineares intelligit [illegible], quae relucere coepit crescente Ecclesia; at de consideratione temporum quid [illegible] cum nova Sponsa hoc est cum Ecclesia loquutus sit Dominus, [illegible] se audiamus S. Bernardus hic serm. 58. n. 4. " Nonne vos dicitis, in: "quit Dominus, quia quatuor menses sunt, et messis venit? "Ecce dico vobis levate oculos vestros, et videte regio: "nes, quia albae sunt iam ad messem. Jo. C. 4. 35. Item "Math. c. 9. 37. Messis quidem multa operarij autem "pauci. Rogate dominum messis, ut mittat operarios " in messem suam. Sicut igitur ibi metendi animorum segetes "tempus adesse monstrabat, ita et hic vineas, quae intel: "ligibiles, id est animas vel Ecclesias tempus putandi adve: "nisse denunciat. id forsitan inter utrasque res volens "vocabulorum diversitate distingui: ut messes plebes, "vineas congregationes sanctorum cohabitantium intell: "gamus." Quod sequitur, Vox turturis etc. [illegible] nec ne hic explicatum sit, conjicere potes ex dictis [illegible] [illegible] hunc locum in praefat. C. 14.

V. 14. Columba mea etc. ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, et facies tua decora. Faciem Ecclesiae hic depingo, ex Ezechiele valen-[illegible], et frontem duriorem frontibus [illegible] micorum suorum. Duritiae haec illi competit per fidem [illegible] fidei propria est juxta illud [illegible] in fide [illegible] [illegible]. Quod per faciem [illegible] cognoscimur, accipimus? Et quod per vocem, [illegible] praedica-[illegible] de praedicatione [illegible] vox tua in auribus meis sic transtuli ex Isaia C. 40. 9. Exalta in fortitudine vocem tuam. In quem locum [illegible] habet Anselmus Laudunensis in Interlineari [illegible] "Sonet "tua in auribus meis in potentia dando quod petis "praedicationem volo, quia [illegible] vox tua est dulcis. " At cujusmodi vox esse [illegible] Ecclesiae debeat, docent sequens versiculus [illegible] Capite nobis vulpes parvulas etc. Ea est enim Christi mens et voluntas Ecclesiam [illegible] cum laude faciei constantiae, et vocis potentia debellare et deprehendere schismaticos et haereticos [illegible]

V. 15. Capite nobis vulpes parvulas etc. Super hujus loci ex [illegible] argumenti scripsi hunc titulum [illegible]
Concilium Apostolorum quod refert [illegible]
conflans paraphrasim ex textu [illegible] in actibus; nam [illegible]
[illegible] ex Paulinis epistolis. [illegible]
eadem fere materia tractantur a scriptoribus [illegible]
est lector posse delectari hac quasi subjecta oculis [illegible]
[illegible] eadem de re loquentium. Vide
sis locos omnes citatos. Fermentum, astum, et malitias
[illegible]
[illegible], quare fit ut hic locus de Haereticis expositus habeat
[illegible]

S. Ambros. in Ps. 118. serm. 11.
"Romanam [illegible] et alios frequentius [illegible] et [illegible]
mailis afferre verba S. Gregorij. "Per vulpes hæreti-
"ci [illegible] per vineas singulæ Ecclesiæ designantur. Sed vulpes vi-
"neas demoliuntur: quia per hæreticos Ecclesiæ a veri-
"tate [illegible] exsiccantur [illegible] bene parvulæ dicuntur
"[illegible] quamvis contra veritatem intus superbiant,
"extenles tamen in verbis humilitatem per simulatio-
"nem sectantur. Quæ tunc a sanctis prædicatoribus
"[illegible], [illegible] instante altercatione sententijs
"veritatis convincantur."

17. 17. Revertere: similis esto, dilecte mi, capreæ, hinnulo-
que cervorum super montes Bether. Explicon Rever-
"tere Domine, et accelera quasi caprea, et hinnulus
"cervorum ad distinguendum judicium inter gentes;
Montes Bether montes incisionis, vel [illegible] inter
pretantur. Et vero [illegible] obtineas hujus explanandas
[illegible], audi S. Gregorium in hunc locum edis-
serentem. "[illegible] Dilectus corporaliter tunc abijt,
"quando post resurrectionem in cœlum ascendit. Tunc
"autem revertetur, quando in fine mundi resusci-
"tatis corporibus hominum omnibus in judicio manife-
stabitur. Qui vere similis capreæ, et hinnulo cervorum
"apparebit, quia in carne nostra veniens ad judicium
"omnibus se monstrabit." Et S. Bernardus serm. in
73. n. 3. post eamdem fere sententiam, sic loquitur:
"Quod [illegible] (Ecclesia Christum) et
"postulat similem fore feris, et ejusmodi feris, quæ
"[illegible] agiliores esse videntur; cupiendis animi [illegible]
"[illegible] est, [illegible] Nonne hoc quotidie
"postulat, cum dicit in oratione: adveniat regnum
"[illegible]." Hæc oratio postulantium acce-
lerationem supremi judicij erat [illegible]
in voto antiquæ Ecclesiæ, cum quotidie audirent
ab Apostolis v. g. Philipp. C. 4. 5. Dominus prope
est. Et Apocalyp. [illegible] Tempus enim prope est: ecce
venio cito. Ita ut nonnulli in errorem induce-
rentur, sentientes quasi dies Domini in-
staret, quos redarguit D. Paullus 2. Thessalon. C. 2.
Rogamus fratres, ut non cito moveamini a vestro
sensu, neque terreamini, quasi instet dies Domi-
ni. Ne quis vos seducat ullo modo. quoniam nisi
venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo
peccati

In Cap. 3. [illegible]
[illegible] 1. In lectulo meo quæsivi per noctes. Explico "In tri-
"bulationibus [illegible]" S. Ambros. in Ps. 118 serm. 7. "Quæsivit (Ecclesia) in noctibus, in persequutionibus, et
"adversis, in tribulationibus, et laboribus duris."

V. 2. Surgam et circuibo civitatem: [illegible]
[illegible] quem diligit anima mea; [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
"ipsi [illegible], num alicubi publice colatur religio nomi:
"nis tui; et nullibi hanc rem libere fieri inueni." [illegible]
V. 3. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: [illegible]
[illegible] anima mea vidistis? Explico "Multipli
"citer sunt qui [illegible] gentes [illegible]
[illegible] in [illegible]: pro eo
"quod deberent cognoscere Christum Dominum, quem
[illegible] anima [illegible] Et hanc [illegible] S. August. illud [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] studia [illegible]
V. 4. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem
diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam illum
nec introducam illum in domum matris meæ, et
in cubiculum genitricis meæ. Explico "Cum a paulo:
"inde pertransissem, in angulis domorum, in squallo:
"rem solitudinis per eremum inueni ibi coli
"quem diligit anima mea. [illegible] Christi nomen custodivi, ibi servavi, donec introduco illum
Primaevæ persecutiones contra Ecclesiam nascen: "cum maiestate in comam magnæ civitatis
tem vehementissimis temporibus exercitæ compro: "Romæ dominæ gentium; illuc ubi est mater,
baverunt factum, quidquid sub imagine hominum "et caput [illegible]."
[illegible] textuum, quos propono, delineatum est.
Testimonium [illegible] de [illegible] cardinalis Bona
l. 1. Rerum Liturgicarum c. 19. de his sic dicit
n.° 3. "Saeviente persequutione cum ab omni pro:
"fano conventu Imperatorum edictis Christiani
"prohiberentur excluderentur, quocumque loco
"poterant ad peragendam synaxim conveniebant.
"Testimonium de hoc perhibet Dionysius Alexan.
"drinus apud Eusebium l. 7. histor. [illegible] ubi c. 11.
"Conventus sibi interdictos asserit, et c. 22. sic
"loquitur: Cumque ab [illegible] fugaremur, at:
"que opprimeremur, nihilominus tunc quoque
"festos egimus dies. Quivis locus, in quo varias
"[illegible] singillatim pertulimus, ager, inquam,
"solitudo, navis, stabulum, carcer, instar tem:
"pli [illegible] conventus peragendos fuit. Romæ
"clam celebrandi locum præbebant ampli vero:
"res subterranei in cryptis arenariis, a qui:
"bus tamen excludebantur, cum vehementior
"persequutio vigebat. Nunc in frequentius quod
"in cœmeteriis, sive areis ut Latini vocabant
"non solum Romæ, sed et alibi passim fideles
"convocabantur. Ibi divina peragebant
"mysteria, ibi stationes celebrabant, ibi populum
"instruebant, ibi baptismum, et reliqua sacra:
"menta administrabant. Et n.° 4. Sed ubi
"[illegible] illuxerunt tempora ad honorem veri
"Dei, primum a Constantino imperatore, [illegible]
"Helena ejus matre, [illegible]
"ple ubique gentium templa instructa sunt etc.

5. Filiæ Jerusalem. Harum sub imagine ego [illegible] et [illegible], seu potius convertes gentium [illegible]
[illegible] Interlinearis explicavit de Judæis nuper ad fidem conversis qui contradicebant saluti gentium, et eas [illegible] [illegible] de praeputio. Ad quem versiculum in exponendis extremis verbis: donec ipsa velit mire convenimus etiamsi in diversa sententia, tamen in modo perquam simili commentationis. Ego enim reprehendens Ecclesiæ persecutores dico: quamvis maxime volentem [illegible] [illegible] gentium [illegible] quod Ecclesia de gentibus spontanee sit subditura se vigiliis, et lab[illegible] pro Domino

7. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi. Explico de ministris Ecclesiæ, [illegible] ad opus [illegible] [illegible] numerus [illegible] numerus sexagenarius [illegible]
"competit officio. Nam sexagenarius numerus consti:
"tuitur ex senario ducto per denarium, per quod in:
"telligitur veritas vitæ hoc modo; ... vere et inte
"[illegible], si per sex dies, quibus operari debemus, [illegible]
"[illegible] per totum tempus vitæ nostræ observemus deca
"præcepta decalogi." Ita ille post D. Gregorium, a quo [illegible] spatium vitæ [illegible] ratio petenda est; scilicet quia vita est hominibus tempus operandi, ut dicitur in Exodo C. 20. 9. [illegible] ebus operaberis, et facies omnia opera tua. Ita [illegible] quit Gregorius: per senarium totum hoc temp[illegible] telligimus, quod sex diebus operationis volu[illegible] mus. Ego horum sententiæ argumento intexens [illegible] per senarium [illegible] [illegible] ranter Ecclesiæ ministros sive toto suæ ipsorum vitæ mavis curriculo, sive universo mavis spatio sæculorum. Concordat autem mea translatio [illegible] cum [illegible]
"Ecce doctrina Christi Evangelium [illegible]
[illegible] et [illegible] professores [illegible]
[illegible] consistent. [illegible]
[illegible] martyrum [illegible]
[illegible] ad defensionem Evangelii fidei, unusquisque [illegible] [illegible] contra dolos hæreticorum." At illi sexaginta [illegible]
[illegible] et animo constantes. Fortissimi vero Israel sunt qui
"Ecclesiam tueri prædicando, et ab incursibus dæmonum
"[illegible]
"Hi ergo ambiunt lectulum Salomonis, quia illis est
"commissa Ecclesia, et ad [illegible] vigilandi cura est [illegible]
"[illegible]
"Tenent enim gladium spiritualem verbi dei, de quo
"Apost. Eph. 6. et galeam, inquit, assumite, et gladium
"spiritus, quod est verbum dei." Ad bella vero sunt

doctissimi, quia necesse est, ut spiritualis pugnæ arte instructi sint, qui adversus principatus, et potestates et adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus bellum gerunt." Haille. Et Rich. Victor. hic C. iii. "Fortes Salomonis nostri omnes tenent gladios, quia sacram Scripturam amplectuntur, et memoria retinent, et hanc mente [illegible], in qua diversa documenta habent quibus callidi hostis insidias cognoscant, atque [illegible]. Gladios videlicet Scripturæ documenta, et exempla tenent; et per hæc ad bella spiritualia doctissimi fiunt."

V. 8. C. Uniuscujusque ensis super femur suum. Explico: "Unusquisque [illegible] usque [illegible] [illegible]
C. 10. [illegible] qui [illegible] quem teneat [illegible]
[illegible] Ezechiel [illegible] sit, speculator interpretatur. Quid [illegible] et quid a speculatore requiritur, Dominus ipse denudat [illegible] Ezechielis prophetæ persona Episcopo officii [illegible] [illegible] speculatorem dedi te domui Israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem, nunciabis eis ex me. [illegible] videris gladium venientem et si non annunciaveris, ut revertatur [illegible] [illegible] in iniquitate sua morietur [illegible] autem ejus de manu [illegible]

V. 10. A. Columnas ejus fecit argenteas. Explico: "[illegible] primum Relatorum Verbi Dei est sincera charitas quasi argentum de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta." Hæc quippe justitia est perfecta hominis Christiani. S. Gregorius habet in hunc modum: "Columnas ejus fecit argenteas, quia eidem Ecclesiæ prædicatores dedit, qui ut eam exemplis ~~illustrarent~~ [illegible], magna puritatis [illegible] roboravit."
~~[illegible] reclinatorium aureum et~~

Ibid. C. Ascensum purpureum. Explico: "Spes autem omnis progressus summa patientia, et usque etiam libere aliis [illegible] [illegible] illud D. Gregorius: ad [illegible] reclinatorium multis laboribus pervenitur, multisque tribulationibus ascenditur; ita ut si necesse fuerit etiam sanguis effundi permittatur. Ideo ascensus recte purpureus esse dicitur." Et Cassiodorus: "Per ascensum, inquit, purpureum ordo designatur martyrum, qui passionem Christi imitati pro illo sanguinem suum fuderunt." Richard. autem Victor. hic C. 12. "Ascensus iste purpureus est, et rubeus; patitur enim anima sancta interdum convitia, et detractiones a malis, qui devotioni illius invident, eo quod bonum ipsi non diligant, nec facere velint."

Ibid. D. C. Media charitate constravit propter filias Jerusalem. Explico: "Omnia autem sunt charitate perfusa, tendentia in finem charitatis propter [illegible] utilitatem. [illegible] Inter [illegible] hæc omnia (quæ ante dicta sunt) [illegible] ad comparationem illius rei, quæ media est, idest communia ornamenta omnium aliarum: et designat eam propter [illegible] [illegible] charitatem [illegible] cæteræ virtutes nihil sunt, et omnibus aliis destructis sola charitas non cadit." Et Tyrannus: "Propter filias Jerusalem, idest propter personas de populo." Cætera hujus auctoris referre pareo, ea [illegible] judaizat.

V. 11. Egredimini, et videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis ejus. Explico: "Accedite ad eum, et illuminamini, quotquot præordinati estis ad vitam æternam; eum qui modico quam Angeli minoratus est videbitis Jesum gloria, et honore coronatum propter passionem mortis, et propter charitatem suam magnam ad nos." Et planius aliis verbis, in eamdem tamen sententiam: "Accedite ad eum et illuminamini quotquot speratis jam fieri cives Sanctorum in cœlis, et domestici Dei; meditamini [illegible] Jesum Christum [illegible] ~~humilitate carnis quam induit~~ ~~[illegible] mater sua~~ glorificatum, et coronatum [illegible] utique propter merita passionum suarum, ad quas illum

„ disparuit caro assumpta de matre sua, in die qua
„ Deum sociavit cum carne, et in die qua amplifica-
„ vit charitatem suam ad homines.„ Cassiodorus „E-
„ gredimini. Vox, inquit, Ecclesiæ invitantis animas fi-
„ delium ad intuendum quam mirabilis et speciosus sit
„ [illegible], inquit, o filiæ Sion, hoc est
„ de turbulenta hujus sæculi conversatione, ut men-
„ te expedita, eum, quem diligitis, contemplari possitis.
„ Et videte, inquit, regem Salomonem, hoc est [illegible]
„ pacificum Christum. in die lætitiæ cordis ejus, quo gau-
„ debat per suam passionem redimere mundum de
„ diaboli potestate.„ Interlinearis: Egredimini ab
ignorantia infidelitatis, intelligite. Glossa Ordin. com
[illegible] Christi [illegible] Christi vel pro
merita, vel gloriæ nomina; inquit enim: Credite
nativitatem, passionem, resurrectionem.

[illegible]

[illegible] Capilli tui sicut greges caprarum. Explica[illegible]
„ [illegible]
Cassiodorus„ Possumus per capillos accipere innume-
„ ram multitudinem fideli[illegible]
[illegible] de monte Galaad. Explicon[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], Galaad enim interpretatur acervus testimonij,
„ et Sancti in Christo coacervantur, et congregantur,
„ et habent testimonium Jesu, et fidei eius, atque ope-
„ rum.„
[illegible] Dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascende-
runt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, et steri-
lis non est inter eas. Explicon„ Vmus [illegible]
„ congregatio mortificatam vitam agentium non
„ in comessationibus et ebrietatibus, postquam ascen-
„ disti de baptismo fructificatura semper novam
„ [illegible] lem in Christo.„ Interlinearis: „Dentes tui si-
„ [illegible]
et aliquando necessaria; quæ ascenderunt de la-
„ vacro quia in baptismo loti in virtutes prode

[illegible] gignitur, qui vel in se, vel in alijs [illegible] opere generet; S. Augustinus in psal. [illegible]

[illegible]

»sis ovibus similes, quia terrenarum curarum [illegible] »deposuerunt, et ascendentes de lavacro, de sordium saecul[i] »[illegible] omnes gemellos »pariunt. Operantur enim duo praecepta [illegible].»

ibid. C. 8. omnes gemellis foetibus, et sterilis non est inter [illegible]

[illegible] Apostolu[s] 1. Cor. c. 4. 15 [illegible] in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui [illegible] S. Gregorij sententia, qua [illegible] interpretatur, inter quos nul[la] est sterilis, quia [illegible] non erit [illegible] dus, si filios spirituales gignere contemnit.

[illegible]

»quia auditoribus annunciant.»

ibid. C. 8. Sicut fragmen mali punici, ita genae tuae [illegible]

»[illegible] aggregatio [illegible] »acinorum in uno malo punico. S. Gregorius »Per malum punicum Ecclesia designatur [illegible] »[illegible] multos populos in unitate fidei [illegible], quasi »multa grana sub uno cortice stringit.»

[illegible] turris David [illegible] »veraciter firma et fortis est sicut turris David, [illegible] »omnibus opibus et praesidijs ad sui defensionem.» [illegible]

ibid. C. [illegible] pendent [illegible] num [illegible] quam utilitatem vocat, et definit eandem plenitudinem, et quasi in culmine positae summam exal[tationem] [illegible] tempore Imperatoris Constantini [illegible]

[illegible]

[illegible] »[illegible] principibus Cathol[icae] fidei, Ecclesia, quae ante »[illegible] et glorificata in Christo, sicut factum »est tempore Constantini, quando illo converso [illegible] »glorificata est Ecclesia.»

V. 5. Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui [illegible] in liliis. [illegible] duo [illegible]
[illegible] diligenti [illegible] et proximi sicut duo ubera [illegible] nutrien:
"dos simplices, et mundos corde, qui delectantur inno:
"centia, et castitate" Sunt [illegible] Sponsæ ubera chari:
tas Dei, et charitas proximi, inquit Jacobus Tirinus. Ube:
[illegible] glos. [illegible], quia [illegible] parvulis in Christo in:
[illegible] qui sunt hinnuli capreæ, [illegible] acute, quæ sunt
[illegible] [illegible] erunt

V. 6. A. B. Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. [illegible]
[illegible] consummantur [illegible] et Evangelium me:
[illegible] fugat tenebras antiquorum errorum. [illegible]
[illegible] aspiret [illegible] dies usque in fi[illegible]
[illegible] ~~Sicutmus se [illegible] donec aspiret dies~~
~~[illegible] novi testamenti. De quo dicit Apostolus [illegible]~~
~~[illegible] C. 13. Nox præcessit, [illegible]~~
[illegible] ad montem myrrhæ, et ad collem thu:
ris. Pro vadam explico, invenies me mutato [illegible] per:
[illegible] personis orationis per enallagen Grammaticæ:
[illegible] invenies me, inquam, in [illegible] perfi:
nitentiam contritæ, et in studijs pietatis. Cassiodorus
"Sponsus illas mentes sua visitatione dignatur inha:
"bitare, quæ membra cum vitijs, et concupiscentijs mor:
"tificant, quæ etiam se ipsas per sancta orationum
"studia Deo gratum sacrificium faciunt."

V. 8. Veni de Libano, Sponsa mea, veni de Libano,
veni: coronaberis de Capite Amana, de vertice
Sanir, et Hermon, de cubilibus leonum, et de mon
[illegible]
"deq; o Ecclesia mea, Exurge de sinu Synagogæ ma
"tris tuæ. Veni constitutura Romæ sedem tuam, et
"dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem
"tuam terminos terræ." Nam quid per Amana Sa
nir et Hermon, nomina videlicet montium, nisi pa
[illegible] intelliguntur. inquit S. Gregorius
[illegible] in [illegible] quibus
ad gentes ipsas subiectas est perfacilis et perspicua
[illegible]
[illegible] antur, inquit glos. Ord. qualia scilicet fuerunt
[illegible] gentium [illegible]
Cassiodorus "Coronatur Ecclesia de vertice Langu
"montium, quando subiectis principibus Catholicæ
"fidei, Ecclesia, quæ ante premebatur, coronatur, et
"glorificatur in Christo, sicut factum est tempore Con:
"[illegible] conversio mirabiliter glorifica
[illegible]" Vide in præfat. C. 25.

V. 9. Vulnerasti cor meum, Soror mea Sponsa, vulnerasti cor
meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli [illegible]
Explico Induxisti me, ut amarem te mihi in [illegible]
"regni participem, induxisti me ob unitatem fidei [illegible]
[illegible] populorum in unum nomen chari
tatis tuæ." S. Gregorius "Per crines populi [illegible]
[illegible] sancti [illegible]
"[illegible] demonstratur, quæ fides Ecclesiæ [illegible]
"[illegible] [illegible] S. Ambros. [illegible] Corde nos capisti ab [illegible] [illegible] quæ non videtur oculo carnali: aut quia Deus

[illegible] habens ceteris, moralem et mysticum, fidei oculo plus videt Christum: mysticus enim oculus [illegible] acutior est, moralis dulcior."
[illegible] non [illegible] dico, quia advocavit eam [illegible]
[illegible] in [illegible] Sponsam [illegible]
propter eandem rationem quam attuli ad C. 1. v. 1. [illegible]
[illegible] quem Christus
in terris Ecclesiam copulat sibi per gratiam, copulandam
in Cœlis eidem per gloriam. Soror est [illegible] Christi, et Sponsa
[illegible] pulchre exponit
[illegible] Sanctam Ecclesiam [illegible]
[illegible] sponsa est, [illegible] Christus [illegible]
[illegible] Sponsus [illegible]
[illegible] sibi coniunxit. Soror vero est, quia propter eam in:
[illegible] frater ejus fieri dignatus est, sicut resurgens
[illegible] dixit mulieribus Matth. c. 28. ite, nunciate
"fratribus meis. Et in uno crine dixit ut per id unitas *
[illegible] exprimatur. [illegible] Interlinearis [illegible]
[illegible], idest coheres: sponsa per arrham fidei; dicit enim
[illegible] c. 2. [illegible] sponsabo te mihi in fide.

V. 10. D. Et odor unguentorum tuorum super omnia [illegible]
[illegible] Et odor devotionis [illegible] super omnia [illegible]
[illegible] Interlinearis [illegible] fama [illegible] spiritualium
[illegible] ex charitate oriuntur, vel opera quæ fiunt per Spi:
ritum Sanctum super omnem [illegible]

V. 11. A. Favus distillans labia tua, Sponsa. [illegible]
[illegible] Prædicatio continuans resonat e labijs tuis [illegible]
[illegible] electus quisque prædicat, quando [illegible]
[illegible] revelat, tunc favus distillat, inquit S.
Gregorius.
Ibid. B. Mel et lac sub lingua tua. [illegible] delectatio in
"mysterijs, et alimentum animarum procedit ab oratione tua.
S. Gregorius [illegible] mel in lingua [illegible]
"sapientiæ dulcedinem loquendo ostendit, quam [illegible]
"prædicans audientes tamquam mellis dulcedine reficit.
[illegible] doctrina parvulos quoque
[illegible] Ecclesia nutrit."
Ibid. C. Et odor vestimentorum tuorum [illegible]
[illegible] Et omnis ornatus templorum, et ministrorum [illegible]
[illegible] vestimentis [illegible]
[illegible] (* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] eorum mysterijs [illegible]
[illegible] mea sponsa, hortus [illegible]
[illegible] securus
[illegible]
"doctrinæ illius signata sunt sigillo veritatis [illegible].
Cassiodorus "signatus est fons iste, quia sermo fidei [illegible]
"gelicæ veritatis signaculo munitus est [illegible], neque ma:
"ligni spiritus, neque hæretici fidem catholicam violare,
[illegible] tempore valeant."

[illegible] fluunt [illegible] bona [illegible] vista.
"Sacramentorum [illegible] de meo latere cuspide
"violenta percusso." Ex latore Christi [illegible]
fluxerunt Sacramenta [illegible] et [illegible]
dicit Glossa Ord. in Epist. ad Rom. C. 5. relata a S. Thoma
[illegible] a. 5. in sed contra.

V. 16. [illegible] Surge Aquilo, et veni Auster perfla hortum meum,
[illegible] aromata illius. Explico "Consurgant ad-
"versum te porte inferi in omne prelium, consurgant ad-
"versum te castra: Enimvero ego vobiscum sum usque
"ad consummationem sec[uli]; jam non impediet infer-
"nus vindemiam virtutum tuarum." Glossa Ord. utur.
[illegible] permittes [illegible] non imperantis surge idest impu-
[illegible], perfla idest [illegible] persequendo;
Auster vero teste eadem Glos. et alijs communiter
perflat recreando, quare amico vento spiritus presen-
tia Christi hic a me comparatus est

[illegible] caput [illegible]

V. 2. A. Ego dormio, et cor meum vigilat. Explico[illegible] quidem
"in hac tanta gloria non parum non miri[illegible]
[illegible]
huius nostre orationis parti consentit etiam Cassiodori sen-
tentia, quippe hic etiam auctor eamdem atque nos distri-
butionem servavit comparando hec sacra carmina cum
Gentibus Ecclesiastici qui, inquit ille autem "Ego dormio
"quia aliquantula pace, fugiente sponso requiesco, nec
[illegible] primitiva Ecclesia."
[illegible]
[illegible]
[illegible]
"adspersa [illegible]
"ablata stolam suam in sanguine meo." At Cassio-
dorus "Soror quia coheres regni mei facta, amica mea
"quia de jugo servitutis liberata [illegible]
[illegible]
[illegible] immaculata [illegible] effusione mei sangui-
"nis ab omni peccatorum macula, et rejuo purgata
"est."

[illegible] Quia caput meum plenum est rore, et cincinni [illegible] Explico: Quia cura magna mihi est [illegible] de dolendis mul[illegible] [illegible] tua, et cogitationes meæ de [illegible] charitatis tuæ in isto nimio [illegible] [illegible] apparentium. S. Gregorius: Quid per caput [illegible] per rorem in hoc loco ubi la[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] caput ergo Christi [illegible] est [illegible] [illegible] et [illegible] credunt et [illegible] [illegible] Ecclesia [illegible] ad [illegible] charitatis [illegible] cadunt.

[illegible] Manus meæ stillaverunt myrrham [illegible] [illegible] Explico: [illegible] meæ plenæ myrrha probatissima [illegible] opera multa pœnitentiæ facienda, et non destiti [illegible] opera [illegible] sanctis. [illegible] [illegible] in laboribus, et [illegible] omnibus sanctis. [illegible] dicit S. Gregorius: Quid per manus nisi operationes, [illegible] quid per myrrham, nisi mortificatio carnis accipitur. Et [illegible] applicavi me ad opera pœnitentiæ, quæ designantur per amaritudinem myrrhæ.

V. 6. B. At ille declinaverat, atque transierat. Explico: At ille elongaverat [illegible] a me, et me solam meis angustiis reliquerat. Hæc [illegible] pertinent verba etiam non mens consentiat, quæ conveniat judaizantis. Quia non statim ad [illegible] morem populi liberabat eum a pœna.

[illegible]

V. 7. B. Custodes murorum. Voco amatores schismaticorum sequentes in hoc auctoritatem S. Optati Milevitani, qui l. 4. ad illud Ezechielis C. 13. 10. quod ipse sic legit: [illegible] erunt vates, qui ædificant ruinosum parietem dicentes pax, et ubi pax? ita inquit: [illegible] foras exeuntes [illegible] tem facere voluerunt, [illegible] erunt, non domum quia non est alter Deus, qui alteram domum ædificet. Vir sanctus multis ibi contendit, cur schismaticos [illegible] cet fabricatores parietis, et muri non domus; nam [illegible] est Ecclesia [illegible], ut hanc allegoriam [illegible] nius intelligas, monito est consulas.

V. 8. Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut renuncietis ei, quia amore langueo. Do has voces Romano Pontifici omnium in Ecclesia maximo, ut reliquis minorum Ecclesiarum [illegible] dicat: Adjuro vos, Episcopi [illegible] [illegible] corpori B. Petri apostoli [illegible] sentit hic Sponsæ nomine intelligendum antistitem [illegible] superior [illegible] et filias [illegible] esse aliquos in Ecclesia vigiles, cum [illegible] [illegible] per filias Jerusalem [illegible] etiam [illegible] inferiores in Ecclesia, [illegible] [illegible] quam superiores, superior unus [illegible] aut potius supremus in Ecclesia visibili, [illegible] dilecta C. 6. 8. Et cur inferiores absolute [illegible] et non potius vigiles in Ecclesia hos qui commonantur, si Sponsa eos invitat ad quærendum [illegible] secum? At vigiles hi erant iidem atque Episcopi [illegible] speculatores

[illegible]

V. 9. B. O pulcherrima mulierum. Explico " O successor
" Petri, Episcope Oecumenice. " Sic apud Carranzam
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~decima~~ prima [illegible] Chalcedonensis: Romæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum
[illegible] [illegible] [illegible] quæ gesta sunt, [illegible] Et actio Decima sexta, [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] reparationem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] propugnare secundum [illegible]
[illegible] Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conser-
[illegible] [illegible] [illegible] Apostoli [illegible] [illegible]
[illegible] Ecclesiæ Papæ [illegible] debeamus. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] supra omnes [illegible]
imaginem [illegible] [illegible] [illegible] pontificis supra
omnes Episcopos inferiorum Ecclesiarum.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Veluti inquit [illegible] Augusti [illegible] 19. [illegible]
[illegible] hæreticorum facit
[illegible] Ecclesia
[illegible] et quid habeat
[illegible] Oportuit
[illegible] hæreses esse
[illegible] manifesti fierent
[illegible]

V. 11. B. ~~caput~~ Comæ ejus sicut elatæ palmarum. Explico
" [illegible] [illegible] [illegible] nostræ sunt sicut palmæ
" [illegible] elatæ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible]
[illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

V. 12. Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluenta plenissima. Explico " Intentio itaque, et intellectus omnis sanctorum
" doctorum esse debet sicut amatricem et zelatricem sola-
" tem populorum, quibus lac potum dedimus tamquam
" parvulis in Christo, et imbuantur institutis Apostolicis
" per Spiritum Sanctum. " Oculi S. Ambros. in ps.
118 octon. 13. " Oculi sunt viri videlicet spiritualibus
" ornati sensibus, qui ad videnda mysteria [illegible]
" [illegible], et parati ad penetranda Scripturæ secreta [illegible]
" [illegible] [illegible] fulgentes, in quibus non est aliqua
" doli maculosa confusio, sed simplicis affectus pura
" et immaculata sinceritas. Ideo in aquarum abun-
" dantia [illegible] has columbas in lacte memoravit. "

V. 13. A [illegible] sicut areolæ aromatum consitæ a pig-
[illegible] [illegible] nostra eluceat in exemplis
" multis [illegible] [illegible] quæ [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
" [illegible], vel modestia, severitas quoque, et
" pietas [illegible] [illegible]

16. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primam.
Explico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christ[illegible]
" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quia [illegible]
" loquuntur, et [illegible] [illegible] annunciant [illegible]
" [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] habent inno-
" centiæ, et odorem bonæ famæ. Mors Christi est
" myrrha prima, quam specialiter prædicant. Ipse
" enim est caput martyrii, a quo maxime cœpit mar-
" tyrium, et per quem roborati sunt fideles ad mar-
" tyrium [illegible] [illegible] myrrha prima est optima,
" unde designant mortem Christi, quæ fuit optima,
" quia totius mundi redemptio. "

1[illegible] [illegible] Venter ejus eburneus, distinctus sapphy-
ris. Explico " Summa, et quasi [illegible] [illegible]
" est nitor sanorum morum, et mysteria fidei huma-
" na revelata. " Gloss. Ord. " esse ratione potest, nam
" sapphyrus habet speciem sereni cœli; (ideo) subli-
" mitatem cœlestium significat. "

1[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ fundatæ
sunt super bases aureas. Explico " Summæ sanæ doctri-
" næ superæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
" postolorum et prophetarum ipso summo angulari la-
" pide Christo Jesu. " ~~[illegible]~~
" Apostolos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui ita loquitur
" Per crura enim Apostolos intelligimus, per quos

[illegible] cameram [illegible] est, et [illegible]
"est propter amorem populis audientibus, seruit. Sed eru-
"ra columnae marmoreae esse perhibentur, quia Eccle-
"siam inflexibiliter sustinent, dum contra omnes [illegible]
"uersanos earum praedicationibus, et exemplis robo-
"rantur. Super bases autem aureas columnae fundan-
"tur sunt [illegible] a prophetarum [illegible], ut fortes per-
"sisterent, fidem integram acceperunt." Et Richard.
Victorin. hic C. 39. "Super has bases fundata sunt
"[illegible] haec, et columnae, quia misericordes, et [illegible]
"[illegible] superaedificati ~~sunt~~ super fundamentum Prophe-
"tarum, et Apostolorum ipso summo angulari la-
"pide Christo Jesu."

[illegible] guttur illius suauissimum et totus desiderabilis. Explico: Tota vitae eruditio possidentis talem sapientiam [illegible]
"Quae haec meditare, in his esto." [illegible] [illegible] constituit [illegible]
"num dare illis cibum in tempore suo [illegible]
et renouatam [illegible]
[illegible]

[illegible] de te haec tua. Explico: in quo peri-
[illegible] "Periculum uocaret
[illegible] semper student
[illegible] haereticorum [illegible] uenire in peri-
[illegible]. Abire autem expono uenire in peri-
culum, non quod Ecclesiae [illegible] possit per se se pro-
prie periclitari, cum sit infallibilis, uelut supra
dictum est, sed quia Haeretici quantum de ipsis est
non desunt illi periculum facere

ib. B. o pulcherrima mulierum. Explico "O princeps Eccle-
"siarum." Vide supra hoc C. ad v. 9.
ib. Et quaeremus eum tecum. Explico: Et in pleno Conci-
"lio [illegible] rem totam examinabimus." Etenim re-
ro in Conciliis a Patribus ~~Patrum~~ Collationibus et disputationibus re-
ante tractata, precibusque primum ad Deum fusis,
dum quaestio a Concilio sine errore finitur, Dei vide-
licet auxilio, atque fauore, hominumque diligentia,
et studio confluentibus [illegible]
l. 5. C. 5. in resp. ad i.

In Caput 6.um

V. i. C. 8. Vt pascatur in hortis, et lilia colligat. Explico: Vt
"[illegible] ueritatem in sapientia [illegible]
"Patrum, et ex eorum concordia sanam doctrinam nos [illegible]
"ceat." Sapientiam dico Patrum, concordiamque, quae cons-
citur in Conciliis [illegible] defruuntur, ex vera
disquisitione, et examine [illegible]
[illegible] enim inquit [illegible] de [illegible]
[illegible] perspicuum est, non dormientibus
"et oscitantibus Patribus Spiritum [illegible] assistere, sed [illegible]
"ter humana uia, et ratione quaerentibus rei, de qua disse-
"ritur, ueritatem."

[illegible] inter lilia. Explico "Ego itaque semper eius magisteria
"meditabor, et ille mihi semper aderit, qui Ecclesiam
"quasi mensam et altare ponit suae deitati inter custodes
"intemeratae ueritatis." Proponit itaque, et constituit
Ecclesia se obtemperaturam Apostoli mandatis ad Tim.
i. C. 4. 15. "Haec meditare in his esto: ut profectus tuus mani-
festus sit omnibus. Attende tibi, et doctrinae: insta in illis." Tunc
enim propitius et bonus est Dominus sperantibus in eum, ani-
mae quaerenti illum. Thren. C. 3. 25.

V. 4. A. Averte oculos tuos a me. Explico " Noli jam " amplius quærere me in sensilibus, et apparentibus. Nam sicut de sponso literali facilis est translatio ad Deum propter vim mysterij quod est in allegoria, ita de Deo ad summum bonum, et ad gloriam procedit quoque translatio. ~~Est enim deus quem maxime colimus et~~ dicitur enim vero per phrasim etiam Scripturarum sanctarum ille Deus noster, quem maxime colimus, et diligimus. Proinde Jacob Gen. c. 28. Si fuerit Deus mecum, et custodierit me et erit mihi dominus in deum. Deus in Exodo definit, ac describit, ita dicam se ipsum omne bonum c. 33. 19. Idem et gloria maxima nostra dicitur in psalmis ps. 3. Tu autem domine, gloria mea, et exaltans caput meum. Adjunge in sensilibus, et apparentibus inhærendo libere, quæ de sponso ita loquitur, ut tale atque obiecto quod sub oculos veniat; inquit enim: averte oculos tuos a me.

" Ipsi [illegible] ipsi me avolare fecerunt. Explico " Quia hæc " tam vana et otiosa tua curiositas induxit super te " a me permittente tentationem. " Deus enim non cadit neque sub aspectum, neque sub ullum sensum. Quid amo, inquit D. Augustinus Confess. l. 10. c. 6. quid amo, cum te amo? Non speciem corporis, nec decus temporis, nec candorem lucis. Non hæc amo, cum amo deum meum. [illegible] in sen-silibus, atque apparentibus, longius semper laudabit, et aufugiet a te. Nam ut ibidem S. August. Interrogavi terram, et dixit, non sum; et quæcumque in eadem sunt, idem confessa sunt. Interrogavi mare et abyssos, et responderunt non sumus.

ibid. Capilli tui ch. vide supra c. 4.

V. 8. A. B. Una est columba mea, perfecta mea. Explico " Una est in omnibus populis, et nationibus Ecclesia " mea, vera, et orthodoxa Ecclesia mea. S. Cyprianus in l. de Unitate Ecclesiæ " Unam Ecclesiam in Cantico canticorum spiritus sanctus ex persona Domini " designat et dicit: una est columba mea, perfecta " mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. "

V. 9. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] et beatissimam prædicaverunt, reginæ et concubinæ et [illegible] " Ecclesiam populi et nationes, et confitentur justitiam ejus etc. Hæc de [illegible] in apologet. contr. gentes. De primitivis Christianis ipse quem ille adversarius Christianorum persequutores cap. 2 [illegible] innocentissimos non vultis [illegible] confessione [illegible] certitate non justitia [illegible] a vobis [illegible]. Plinius ita scribit ad Trajanum Epist. l. 10 Epist. 97. " Affirmabant hanc fuisse summam vel culpæ " suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lu" cem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere " secum invicem, seque sacramento non in scelus ali" quod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria " committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati " abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendi " fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum, promis" cuum tamen, et innoxium. " Si culpa hæc, si error

est, quae sanctior unquam innocentia, et quae innocentior sanctitas? [illegible] tanta, quae huic nostrae Christianorum anteponenda videatur?

V. 9. C. *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Explico » Armata multiplici ordine et hierarchia. Ecclesiastica hierarchia *est ut castrorum acies ordinata* inquit Conc. Trident. sess. 23. cap. 4.

V. 11. A. *Nescivi* Explico Expavi pro filiis meis. Translatio est metonymica ex causa ad effectum. Ignorantia enim [illegible] facit timorem, atque illius causa est. Est enim metus auctore Aristotele l. 2. Rhetor. c. 5 perturbatio ex phantasia futuri mali. Phantasia autem, sive apprehensio rei, cuius exitus incertus sit, atque proinde ignoretur. Nam *apprehensio futuri si certitudinem habeat non inducit timorem,* inquit S. Th. 1. 2. q. 42. a. 2. o.

In Caput septimum

V. 1. [illegible] Harmoniam [illegible] sicut monilia concordia. [illegible]

quae fabricata sunt manu artificis. Explico Harmoniam » Et hinc propagationes [illegible] sicut catenas [illegible] S. Ambros. in ps. 118. octon. [illegible] additum est [illegible] » [illegible] feminum tuorum sicut torquibus *opere manu* [illegible] est potestatis Ecclesiae ornamenta [illegible] [illegible] feminis enim insigne generationis [illegible] » [illegible]

V. 2. C. *Acervus tritici* Explico Acervus sanorum operum. [illegible] congregabitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. Matth. c. 3. v. 12. *Qui post me venturus est* [illegible] mundabit aream suam, et congregabit triticum [illegible] [illegible] paleas autem comburet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] num

V. 4. B. C. *Oculi tui sicut piscinae in Hesebon, quae sunt in porta filiae multitudinis.* Explico [illegible] » [illegible] et immaculatae quasi » [illegible] partes [illegible] » unde Hesebon [illegible] multitudini [illegible] » Sanctorum » Audi S. [illegible] » Hesebon [illegible] » [illegible] quaedam civitas Sehon regis ultra Iordanem » quam expugnavit filii Israel, in cuius porta erant piscinae » [illegible] in [illegible] populi. Talis est [illegible] » [illegible] populi » [illegible] » idest omnes Christiani [illegible] ad [illegible] » [illegible] omnes Io. 7. *si quis sitit veniat ad me.* Et Isai. c. » 55 omnes sitientes *venite ad aquas.* Unde subditur quae » hae piscinae sunt in porta filiae multitudinis, idest in » porta plena multitudinis [illegible]

"in porta filiæ multitudinis sunt, quia in fide stat,
"per quam Ecclesiæ multitudinem ad cœlestia in:
"troducunt."

Ibid. 4. C. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Explicon. Attento hæc de longe o:
"dorans, et præcavens a fraudibus Hæreticorum.
Et S. Gregorius: In naso odoris discretio habetur
"Per nasum ergo discretio prædicatorum designatur
"quia per eos nobis virtutum odores, et vitiorum
"fœtores demonstrantur." Cur [illegible] potius meam
sententiam verbis componens sancti Doctoris et pa:
tres ita diceremus "Per nasum discretio Doctorum
"Ecclesiasticorum designatur: quia per eos nobis
"sanæ doctrinæ, fideique orthodoxæ, et Christi odor,
"et Hæreticorum fœtor demonstratur." Sequitur
deinde S. Gregorius [illegible] turris contra Damascum
"respicit; quia peccatoribus semper sanctus quilibet
"prædicator contradicit." Malim dicere: quia Hære:
ticis. Glossa [illegible] explicat: Sicut turris in mon:
"te idcirco ad spe[illegible] [illegible] ponitur, ut hostes, qui
[illegible] veniunt longe [illegible], sic prædicatoris vita
[illegible] semper in alto debet [illegible] permanere, ut incur:
"sum malignorum longe prospiciat, [illegible]
"[illegible] [illegible] deprehendat."

V. 5. A. Caput tuum ut Carmelus. Explicon. Caput
"tuum [illegible] circumcisus, ego sibi [illegible] agnus
"sum, qui occisus est ab origine mundi" [illegible]
[illegible] Christus, qui bene ut Car:
"melus dicitur, quia ipse per passionem quam sus:
"tinuit ad gloriam Patris est exaltatus. Carmelus
"autem scientia circumcisionis interpretatur." Hi
interpretantur agnum circumcisum.

Ibid. 5. C. Et comæ capitis tui sicut purpura regis iun:
cta canalibus. Explicon Et ornamentum capitis tui
"nomen agni occisi, et communicatio salutaris ejus."
S. Ambrosius in ps. 118. [illegible] "Ecclesia tanquam be:
"nemerita regina Christi sanguine coronatur, si:
"cut scriptum est: et ornatus capitis tui sicut pur:
"pura. Sanguis Christi purpura est, qui infecit
"Sanctorum animas [illegible] resplendens
"sed etiam potestate: quia reges facit, et meliores
"reges, quibus regnum [illegible]

V. 6. Quam pulchra es, et quam decora, charissima in
deliciis. Explicon Cum pulchra per te ipsam [illegible]
[illegible], quasi [illegible] tamen addunt

V. 7. A. Statura tua assimilata est palmæ. Explicon Sors
"vocationis tuæ est ut Legitime certes, et vincas;"
[illegible] in certamine posita tendit ad [illegible]
"mium; quo finito agone victrici donanda est palma."

V. 8. A. Dixi. Explicon Constitui [illegible]. Interlinearis:
ante sæcula decrevi.

V. 9. Guttur tuum sicut vinum optimum dignum dile:
cto meo ad potandum, [illegible] et [illegible] illius
ad ruminandum. Explicat [illegible] Praedicatio tua divini Ver
"bi est alimentum vitae, et medicina salutis optima.
"Illa una est, in qua oportet dilecti mei nutriantur
"[illegible] pascantur. alii illam [illegible] proferentes, alii
"[illegible] operibus ejus fructus manducantes."
Ut S. Gregorius "In gutture quippe vox est. Per gut:
"tur ergo praedicatio designatur, quae quasi vinum
"optimum esse [illegible] quia mentes hominum [illegible]
"at, ut praeteritorum [illegible], et in aeternum
"currentes non lassentur; de quo Sponsa verbum
"[illegible] Sponsi [illegible] dignum dilecto meo
"ad [illegible], et dentibus illius [illegible]
"ruminandum. Tale [illegible] vinum, ut sit dignum di:
"lecto ad potandum, quia dum Sancta Ecclesia
"[illegible] dum auditores suos ad sancta
"opera excitat, dum solum Christum diligere, [illegible]
"[illegible] bonum esse [illegible], et operibus demonstrat
"quid aliud quam ~~dignum~~ divinum vinum dignum [illegible]
"ut in ore Sponsi [illegible] sapiat? Quod bene Christus
"[illegible] dicitur, quia a corpore suo, id est a popu:
"lis [illegible] [illegible] [illegible]."

V. [illegible] Quod dicit textus videamus, potes intelligere
~~sub sententia~~ [illegible] sententia judicabit, vel in sum nobis dabit in lucem, examinans etc.
dicemus, [illegible] Dominus et [illegible] [illegible]
[illegible] etc. Videre idem fere ac judicare significat Gen.
C. 18. 21. descendam, et videbo, utrum clamorem qui
venit ad me, opere compleverint: an non, est ita ut
sciam: quae verba sumpta consequenti per synecdo:
chen pro antecedenti fere videntur sic reddi posse: de
"quar modum judicii, et judicabo prout opere com:
"pleverint, vel non compleverint." Judicium au:
tem proprie Christi est, juxta illud Jo. [illegible]
[illegible] judicium dedit filio [illegible] [illegible] examinans etc.
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] tamen judicium [illegible]
sic communicat; inquit enim Matth. C. 19. 28. Vos qui
secuti estis me sedebitis judicantes duodecim tribus
Israel. Quapropter in textu Ecclesia [illegible]
[illegible] cum Christo sub eadem persona orationis: mane
surgamus ad vineas: videamus etc.
ibid. B. C. 8. Videamus si floruit vinea, si flores [illegible]
[illegible] parturiunt, si floruerunt [illegible] [illegible]
[illegible] mane judicium suum dabit in lucem examinans
"si quisque crediderit, si baptizatus fuerit, si fidem ope:
"ribus praestiterit." Cassiodorus "Flores emittit Ecclesia,
"cum [illegible] fideles ad fidem veniunt; flores [illegible] fru
"ctus parturiunt, cum jam ipsa fide, et dilectione ope:
"rantur; nec ipsa fides otiosa est, vel mortua sine
"[illegible]"

In Cap. 8.um

V. 2. [illegible] me doceb[is], et dabo tibi poculum ex vino co[ndito] et mustum malorum granatorum meorum. Explico: [illegible] faciem tuam, et operam dedi[ssem] meo delectamentum expressam ex omnibus par[tibus] [illegible] toleravi in via mortali, et nectar [illegible] charitatis [illegible] [illegible] Ibi te mihi manifestabis, et faciam [illegible] dilectam in conversis multis virtutum, et operum pigmenti et etiam calefiea, et exhilaram in sanguine martyrum.

V. 3. Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Explico: Judicium illius imminet capiti meo, et dextera illius retribuet premia mea mihi. Enimvero Læva quia segnior in operando, et ponderosior est, [illegible] gravitatem, et maturitatem significat in iudicijs exercendis nunquam non necessariam; dextera quia promptior et expeditior ad agendum, significat divinam liberalitatem, quæ in retribuendo vim omnem superabit meritorum nostrorum. At liberalitatis pars est non infima si beneficium tuum cito conferas, nec moram in præstando interponas; ut enim dicitur vulgari proverbio: bis dat qui cito dat.

V. 5. [illegible] Filiæ Jerusalem [illegible] intelligo infernas potestates, quandoquidem mali etiam Angeli in cælis creati sunt, non tamen in Empyreo ut antiquiores arbitrati sunt, sed in inferioribus cælis velut contendo in dissertat. de Angelis inter commentarios ad 1.um Gener. Cap. Art. 19

V. 5. D. Sub arbore malo suscitavi te. Explico: In vita [illegible] S. Thomas [illegible] [illegible] arbore [illegible] vel quia arbor [illegible] fructifera [illegible] suscitavi te: erat enim [illegible] beneficium [illegible] [illegible] venerit.

Ibid. Ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Explico: Ibi extincta est culpa tua, ibi debellata est dominatio tua (quippe eras [illegible]) [illegible] per eum non Domini crucem extinctum est originalis peccati. Cassiodorus hoc loco ita inquit: Arborem malum crucem Domini debemus accipere, sub qua [illegible] suscitata est synagoga quia ipsa a prævaricatione originalis peccati et a fide:

[illegible] diaboli per crucem Christi redempta est." Hic autem [illegible] et [illegible] nomas [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] omnium, quæ [illegible] quod per arborem [illegible] non [illegible] designatur quæ malum illud [illegible]: "tinuit, de quo eadem sponsa in superioribus dicit: sicut "malum inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter "filios C. 2. v. 3. Sed sponsam suam Christus sub arbore "mali suscitavit, quia in cruce positus subditam sibi "Ecclesiam ad vitam vocavit, ut a somno mortis re: "surgeret, et cum illo se crucifigens ad novam resur: "rectionem properaret."

V. 6. A. B. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut si: gnaculum super brachium tuum ~~[illegible]~~ Explico "Præbe "mihi cor tuum; ostende mihi fidem tuam ex operibus." Audi S. Gregorium." In corde sunt cogitationes, et in "brachio operationes. Super cor ergo, et super brachium "sponsæ dilectus ut signaculum ponitur, quia quantum "diligatur, et voluntate, et actione designatur."

~~[illegible] C. D. Quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Explico "quia dilectio mei vendit mor: "mortem, et qui æmulantur pro me vivant infer: "num." S. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible], et omnia parentes mortificat Et [illegible] "[illegible] quod non cedat infernus, cum pro dei zelo "[illegible] [illegible] parcat.~~

V. 7. C. D. Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Verto in figuram ex: "[illegible]: Sed oportet te omnia ducere detrimentum, et "arbitrari ut stercora præ dilectione dei, quæ est in Chris: "to Jesu." Ubi inquit S. Gregorius "Homo omnem substan: "tiam domus suæ pro dilectione tribuit, quando quidquid "in mundo possidet pro Christo distribuit, ut abjiciens quod "impedit, Deum diligat, et terso pulvere sollicitudinum "oculos aperiat ut Deum videat. Et cum omnem substan: "tiam dederit, quasi nihil eam despicit, quia postquam "oculum tersit, et Deum conspexit, in illius visione quidquid "possederat, vilipendit."

V. 9. A. Si murus est. Explico "Si sperat in deo." Murus e: nim spei et fiduciæ symbolum est, veluti cum Proverb. C. 18. dicitur: Substantia divitis urbs roboris ejus, et quasi mu: rus validus circumdans eum.

Ibid. B. ~~[illegible]~~ ædificemus super eum propugnacula argen: tea. Explico "Adjutorium fidei suæ illi immittemus ar: "alto." Fides enimvero cum argento propter puritatem, et candorem comparatur convenientissime [illegible] enimvero sapientiæ in proverb. C. 8. 19. comparat fru: [illegible] et genimina sua argento electo. Fructus autem Spiritus est mansuetudo, fides modestia, etc. ad Gal. C. 5. 22.

V. 11. ~~Vinea fuit~~ A. B. Vinea fuit Pacifico in ea quæ habet populos. Explico "Ecclesia Christi fundata fuit ex omnibus [illegible] [illegible] populis." [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Vinea [illegible] [illegible] Spiritus: plantata est congregatio populorum, sed vitis æternæ "radice fundata, et spiritualiter sub jugum verbi ~~[illegible]~~ cervi: "[illegible] colla subjecit. Plantata autem est in multitudine nu: "[illegible] [illegible] enim interpretatio ~~[illegible]~~ Bellarmin, Sym: "machus, [illegible], aliæque translationes græco sermone [illegible]

Ibid. Tradidit eam custodibus. Explico "Tradidit Ecclesiam "Dominus successoribus Apostolorum." Et S. Thomas "Tra: "didit eam custodibus, quia Christus tradidit Ecclesiam custo: "dibus, idest Apostolis, et Prælatis." Interlinearis explicat "Custodibus, idest Prælatis."

Ibid. D. [illegible] affert pro fructu ejus mille argenteos. Explico [illegible] "manus Antistes refert ut pro fructu Ecclesiæ rationem "omnium animarum." Nam Beatissimus Romanus Pon: tifex sollicitudinem universæ Ecclesiæ ex muneris sui offi: cio debet, inquit Conc. Trident. sess. 24. de Reform. C. 1.

V. 14. Fuge, dilecte mi, et assimilare capreæ, hinnuloque
cervorum super montes aromatum. Explicatio. Deduc
me in via æterna, et torrente voluptatis tuæ pota
me. Filiæ Sion exultent in rege suo, super miseri:
cordia tua, et veritate tua. V. Enimvero Caprea
in uberibus habet Caelos felicitatem, hinnulus cer:
vorum habet in lusu, et amulitum jucunditatem.
Eadem vis est sententiæ apud Tyrannum quamvis diversis
verbis. Fuge dilecte mi. Per hanc fugam non in:
telligitur recessus dilecti ab ea: cum dixerit Capi:
tulo præcedenti dicens: ego dilecto meo, et ad me
conversio ejus per mutuam unionem insepa:
rabilem secundum illud Apostoli ad Rom. c. 8.
quis me separabit a charitate, quæ est in Chri:
sto Jesu etc. Sed per eam intelligitur velox
translatio Sponsæ cum Sponso ad cælestia, quod
summe desiderat, et petit in orationibus suis
Ecclesia, ut patet in Officio Ecclesiastico. Et
assimilare etc. idest fac istud velociter. Su:
per montes aromatū. idest transferendo me
tecum ad cælos, qui dicuntur montes ps. 120.
v. 1. Levavi oculos meos ad montes etc. qui
dicuntur hic montes aromatum, quia ibi
suavissima requies electorum. Ad quam nos
perducat, qui cum Patre, et Spiritu Sancto
vivit, et regnat in sæcula sæculorum. Amen

Notæ ad Paraphrasim quartam de Beatissima Virgine

in Caput I.um

V. 3. A. *Trahe me.* Explica» Primogenitam salutis tu: nesse jube me ante omnem creaturam. Sic enim de libro Sapientiæ legit Ecclesiæ matris auctoritas in Mis: sa Nativitatis et Conceptionis Beatæ Virginis ex Eccli. c. 24. 5.

V. 4. A. *Nigra sum.* Explico » Obscura est, et versatur in [illegible] laudatio originis meæ. ». Nemo omnium ignorat quanta animorum contentione controversia de immuni: tate animæ B. M. Virginis ab originali peccato jamdiu in Ecclesia agitetur, et quanta pietate ad illam asse: rendam fideles in dies propensius concurrant. Hac tan: tum de re olim institueram ut tractarem; atque opus a me inceptum jam est, in cujus secunda parte, quam deipara favente non sine multo post suscipiam lucubrandam, requiram pene historico stilo acta ipsa hujus controversiæ. Quapropter quidquid esset [illegible] ex textu Cantici Canticorum, quod hac de re nunc possim ~~vel~~ attingere, vel viderer debere, parcam nunc disserere, ac [illegible] attendere, id totum negotii opportuniori curæ ac tempori reservans.

V. 5. A. B. *Nolite me considerare, quod fusca sim, quia de: coloravit me sol.* Explico » Ne putetis me peccati communis consortem, quoniam videtis humilem, et mortalem; quem » sic comparavit me ad se Unigenitus meus, quo non se: » [illegible] me accipere privilegia gratiæ meliora, vel potiora, » cum tamen etiam Christus [illegible] et innocentissimus sit pas: » sus, et mortuus. ». Eumdem fere loquendi modum hoc loco usurpat S. Bernardus [illegible] decoloravit me sol » sui nimirum comparatione splendens [illegible] » illi, ex eo me [illegible] invenio [illegible] » iterum aliis quidem formosa sum. » [illegible] Damascenum [illegible] in gloriosam dormitionem B. V. [illegible] Evam (Henam), salvatur per Virginem [illegible] c. 19.

Ibid. D. *Posuerunt me custodem in vineis.* Explico » Conf: » itentur commune ore me causam communis lætitiæ, » » tiæ ac salutis, corredemptricem omnium animarum per » filium meum. ». Mediatricem illam inter Deum et [illegible] pulum suum secundum Jesum Christum contendit et de: monstrat [illegible] t. 6. de Incarnat. l. 12. c. 9. [illegible] quemadmodum adstrictum est morti genus humanum.

Ibid. E. *Vineam meam non custodivi.* Explico » Non igitur ex » [illegible] aliquo [illegible] privilegio animam ipsa meam » a perditione communi [illegible] ». Sententia hæc iro: nice intelligenda est, ita ut ei opposita, quæ præcessit, [illegible] omnes me confitentur causam commu: nis salutis secundum Jesum Christum filium meum me: » diatricem principem pacis inter Deum et homines; ergo » evidenter consequitur, me fuisse a communi perditione [illegible]

~~[illegible]~~

V. 7. C. *Egredere, et abi post vestigia gregum.* Explico "subijce te examini, et habe argumentum non mini: "mum in sponta . . is. suffragijs pietatis popularis." Dio: nysius Petavius de Incarnatione l. 14 C. 2. n. 10 ad asse: rendam immunitatem B. Virginis a labe originali hoc uno requisita utitur argumento. "Sanctissimam dei matrem ac Virginem existimo non solum omni proprio, et actua "ut vocant delicto caruisse, verum etiam originali. Movet autem me, ut in eam sim partem propensior commun "maxime sensus fidelium omnium; qui hoc intimis mentibus, altique [illegible] habent, et quibus possunt indicijs, officijs "testantur, nihil illa Virgine castius, purius innocentius, alienius denique ab omni sorde, ac labe peccati procreatum a "deo fuisse. Tum vero nihil cum inferis, et horum rectore diabolo, adeoque cum qualicumque dei offensa, et damn "nihil commune unquam habuisse. Admonet autem nos egregie Paullinus Nolanus Episcopus gravis in primis "auctor Ep. 7. Ut de omnium fidelium ore pendeamus. quia in omnem fidelem spiritus dei spirat."

. . . Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Explico Et erudi discipulos tuos iuxta protectionem "patrum meorum, qui etiam ante natam prophetaverunt "de te cum laude, et benedictione." Ipse eximius etiam S. Thomas, quo nimis confidenter [illegible] nituntur adversarij Marianae caussae, admisit testimonium Salomonis tan: quam prophetiam asserentem aliquid in favorem im: munitatis B. Virginis a labe prima 3. p. q. 27. a. 2. ob. 2. hinc ex Cant. C. 4. *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.*

V. 9. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea.* Explico Pios fideles meos ad bellandum contra "invidiam, et acies armatas, quas suscitat infernus, commisi "simul in certamen pro te, quoniam [illegible] decoremlau: "dis tuq." In hanc sententiam ita legimus Reve: lationem S. Brigittae l. 6. C. 55 loquente Sanctissima dei: para "Sed scito, quod conceptio mea omnibus nota non "fuit, quia voluit deus quod sicut ante legem scriptam "praecessit lex naturalis, et electio voluntaria boni, et ma: "li, et postea venit lex scripta, quae cohiberet omnes "inordinatos motus: sic placuit deo, quod amici sui "pie dubitarent de conceptione mea, et quilibet osten: "deret zelum suum, donec veritas clarescat in tempore "praeordinato."

V. 9. *Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis, collum tuum sicut monilia.* Explico Pulchra es in ~~[illegible]~~ "con[illegible] meo in humilitate tua; et subjecta voluntate tua ad obediendum mihi est maximus decor tuus." B "eo enim sublimioris mater esse meruit, qua humilior ostendit servitutis. S. August. in exposit. super Magnificat.

V. 10. *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Explico "Exornationes benedictionum singularis pretij pro: "pterea praedestinavimus tibi, habentes vim, et praecellentes "[illegible] nitore varijs omnibus aliarum creaturarum." Ea propter a damasceno [illegible] beatissima salutatur hom. in annunciationem B. M. V. Angelis sanctior, Archangelis praestantior, Thronis admirabilior, Dominationibus dominantior, ac majoris quam Virtutes virtutis etc.

~~propter [illegible] dominum, sanctior [illegible]~~ ~~et incomparabiliter reliquis omnibus superavit [illegible]~~ ~~[illegible]~~

V. 11. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Explico "Tamen ac redit Spiritus Sanctus per gratiam "in animam meam, humilitas mea effudit odorem pie "tatis suae. Habuit nec ne usum rationis a principio "vitae suae B. Virgo vel regine ab utero matris, ex "amine in tractatione i. de tandem eiusdem Virginis. q. 4. a. 3. et 4.

V. 12. [illegible] fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Explico Fasciculus myrrhae [illegible]

[illegible] lem. fuit dilectus meus mihi, ita responsum [illegible], ut possem mater illum accipere inter ubera mea. " Immaculata " [illegible] es in tua conceptione, ad hoc solum effecta, ut templum esset Dei Altissimi, [illegible] piissimus Idiota in opere pleno de B. V. par. [illegible]

v. 14. A. B. C. Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es. Explicatio: Ecce tu [illegible] speciosior es, quoniam singulariter [illegible] at " mater mea, et luci comparata invenitur prior " [illegible] que caelis excelsior es, et sole quem conspicimus purior. S. Joann. Damascen. homil. in annunciat. B. M. V. Ave gratia plena, [illegible] In Caput 2um.

v. 16. A. B. [illegible] domorum nostrarum cedrina; laquearia nostra cypressina. Explicatio: In carne nostra non habitavit [illegible] corruptio, non illam originalis [illegible] quam recipiunt omnes cum S. Thoma [illegible] est sicut " nostra pietatis [illegible] definita est de fide a Concilio Tridentino sess. 6 de Iustificatione can. 23.

v. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Explicatio: Sicut lilium inter spinas, sic mater mea excepta " est, ut sancta semper existeret inter omnes, qui natum " sunt filii irae propter Adam lapsum. " Glossa ordinaria in hunc locum litteralissima est: Sicut lilium non potest " spinis comparari, inter quas ipse exoritur: eodem modo " proxima mea, quia omnes filias lilium est. " S. Joannes Damasc. hom. in annunciat. B. M. V. Ave gratia plena, quoniam super lilia fragrans fuisti, et super rosas [illegible] per varie decorum [illegible] effloruisti.

v. 4. A. [illegible] in cellam vinariam. Explicatio: [illegible] quippe cellam charismatum suorum Deus [illegible] " mihi. " Huc facit illud D. Hieronymi apud S. Th. 3. p. q. 27 a. 5 in sed contra: " Angelus ad eam dixit: ave gratia plena. Bene " gratia plena, quia ceteris per partes praestatur; Mariae vero " se totam simul infudit gratiae plenitudo. "

v. 12. B. Tempus putationis advenit. Explicatio: Tempus ut " complerentur figurae, ac prophetiae advenit. " Propterea id temporis appellatur ab Apostolo plenitudo temporis. Gal. 4. 4.

v. 13. C. Nam vinea nostra floruit. Explicatio: " Nam viguit mea sanctitas a summo principio florida. " Illud Gen. C. 3. v. 15. ubi velut Vulgatus noster legit: Ipsa conteret caput tuum, per eam mulierem quae pronomine ipsa [illegible] exprimitur, designat praecipue B. Virginem, ut docet Tirinus, quae penitus contrivit caput et potentiam serpentis. Quia nullum peccatum neque ipsum originale (quod primum et quasi caput est omnium peccatorum) in se admisit. Sic a summo principio viguit ejus sanctitas florida, quandoquidem [illegible] peccati malitiam a se exclusit.

v. 17. Donec aspiret dies, et inclinentur umbrae. Explicatio: " Donec " illucesceret Christus, et eliminaret umbras peccati. " Umbrae idest peccati maculae, inquit Tyrinus.

In Caput 3.um

v. 1. A. [illegible] Explicatio: " [illegible] causam meam doctri. " Quo studio temporum et [illegible] coeperit et creverit fervor pietatis in causam [illegible] gine, vide interim Baronium in Martyrologio ad 8. Decembris, et Odoricum Rainaldum ad ann. 1483. Sixti IV in. n. 64.

v. 4. B. C. Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam. Explicatio: " Inveni in populari pietate patrocinium " causae meae; fovi illam pietatem, nec fovere desinam. " Cum enim una sit fidelium universalis Ecclesia ut dicitur Cap. Firmiter de summ. Trin. et fid. cath. haec sicut in credendo errare non potest, ut utar verbis [illegible] l. 4. c. 4 Concl. [illegible] tum in defendenda pia sententia quae favet B. Virginis laudibus eo majorem auctoritatem [illegible] pietas Romanorum Pontificum in dogmatibus Ecclesiae: [illegible] doctrinae magistrorum principum [illegible] cleri etiam popularem pietatem semper adjuvit, et inflammavit.

v. 5. Expositio quam textus hujus versiculi subjecto innititur praxi Ecclesiae in stabiliendis fidei dogmatis receptissima, de qua vide in praecedenti paragr. ad C. 2. v. 17. Huc pertinet declaratio Concilii Tridentini sess. 5. in decreto de peccato originali ubi [illegible] tendit per interim non esse suae intentionis comprehendere in hoc decreto ubi de peccato originali [illegible] beatam, et immaculatam Virg. Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones fel. rec. Sixti Papae IV sub poenis in eis Constitut. contentis, quas innovat

V. 7. et 8. [et 9 et 10] Traducitur a me quasi ironice in sententiam textus penitus contrariam, nam Salomonis veteris uxores et delicias novus Salomon pro nobis nascens libentissime contempsit.

V. 11. Egredimini, et videte, filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis ejus. Explico. "Egredimini, et contemplamini omnes, qui diligitis Dominum, verum Christum Salvatorem nostrum carne [illegible] amictum puriore super aurum regum "et gemmas diadematum, qua vestivit illum mater "sua in die, quo desponsavit divinitatem suam humanitati "et in die misericordiæ ad nos homines suæ." In eandem sententiam S. Gregorius "Mater Christi B. Maria "esse creditur, quæ coronavit eum diademate: quia "humanitatem nostram ex ea ipse assumpsit, sicut in "Evangelio recitatur. Et hoc in die desponsationis ejus, et in die lætitiæ cordis ejus factum esse dicitur, "quia quando unigenitus filius Dei divinitatem suam "humanitati nostræ copulare voluit, quando per bonam "voluntatem suam tempore opportuno Ecclesiam sponsam suam sibi assumere placuit, tunc cum lætitia "exultatione carnem nostram ex matre virgine sumere voluit."

In Cap. 4.um

V. 1. A. B. Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! Explico "Tu quidem pulcherrima omnium creaturarum es, quamvis [illegible] mea etiam mea, et pulchra plane super omnem aliarum creaturarum pulchritudinem." Huc facit illud S. Epiphanii de laudibus [illegible] Deiparæ "Virgo "sublimior Angelis, superior ipsis Cherubim, et Seraphim "placens Christo Regi, a Deo in honore habita tamquam "ancilla digna, et mater. Cælum, templum, et thronus divinitatis, inexplicabile Paradisi monile." [illegible]

ibid. V. 1. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad [illegible] cogitationes hæ omnes concordes "semper sicut greges caprarum, de imis terris semper ad "cælestia aspirantes." Per capillos cogitationes accipimus, [illegible] Cassiodorus. Et Rich. Victor. hic c. 10. "capilli sponsæ "sunt meditationes sanctæ, quæ sicut capilli crescunt in capite, "ita oriuntur in mente."

V. 2. A. B. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro [illegible] [illegible] in [illegible] comparetur omnium "congregatim animarum mortificatorum [illegible] in [illegible] corpore [illegible] conferentium, quæ de Redemptore Christi ascenderunt emundatæ." Ad eam autem, quam de una quasi præcipue [illegible] hoc loco assero Domina sanctissima, illud generatim videtur pertinere S. Thomæ 3. p. q. 27 [illegible] ratione liter credatur, quod illa quæ genuit Unigenitum a Patre plenum gratiæ et veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit. [illegible] dicta in l. cui titulus opus S. [illegible] de B. V. [illegible] "quæ donum [illegible] sanctorum unquam datum fuit, tibi non fuit negatum, [illegible] omnium sanctorum privilegia "omnia habes in te congesta."

V. 3. C. 4. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ absque
eo, quod intrinsecus latet. Explicos „Ipso in ore, et vultu
„ostendis quasi malum punicum congregationem multarum
„virtutum, quæ plus quam elucent exterius, exornant in:
„terna animæ tuæ.„ Richard. Victor. in Cant. C. 26. „Tota lu:
„cida, et aliorum aspectibus pateret, et exemplo luceret, in:
„duta veste deaurato virtutum, et circumdata varietate
„meritorum. Non quoque dubitandum, amoris ignem, et in:
„teriorem candorem exterius etiam in ea lucere, ut quæ pu:
„ritatem Angelicam habuit, vultum etiam Angelicum ha:
„beret.„

V. 4. C. 4. Mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium.
Explicos „Innumeri pendent ex admiratione gloriæ originis
„tuæ, omni spiritu, et animo pro te decertantes.„ Inventur
enim nostrum summusque ad sanguinem, contra quos
librum scripsit Famindus Britannus, in quo quæ bene, quæ
dicat perperam, considerandum relinquo alij et loco, et
tempori

V. 5. Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli capreæ, qui pas:
cuntur in lilijs. Explicos „Dupliciter mater es habens duos
„filios tibi, quos pascas quasi caprea hinnulos suos ab uberibus
„dulcedinis tuæ, exemplo Unigenitum tuum Jesum Christum
„et populum, sive Ecclesiam fidelium, qui ambo velut
„filij Dei, naturalis ille, hi adoptivi, diligunt justitiam quos„
Ubi Richardus Vict. C. 23. „Hæc sunt ubera tua, o beata
„Virgo Maria, idest pectus, quibus miseros lactas, dum
„misericordiam eis impetras. Prærogativam singularis
„gratiæ meruisti, quia privilegiata es præ mulieribus, ut
„non mulierum, sed Virgineo lacte aleres nec hominem
„purum, sed Deum. Carnalia in te Christus ubera suxit, ut
„per te nobis spiritualia fluerent. Cum enim misericordi:
„am lactasti, ab eadem misericordiæ ubera accepisti. Cum ma:
„teriale lac ex te Deus suxit, spiritale pariter filijs Dei per te
„fluere cœpit. Ex eo miserorum mater facta es, et misericordiæ
„re misericordiæ lacte cepisti. Hi hinnuli pascuntur in lilijs,
„quia salutem desiderant adhuc in exilio degentium, et mun:
„da vita et bonæ conversationis odore, atque fama refi[c]iun:
„tur, quod est in lilijs pasci. Quod utique agunt, donec
„illucescat dies æternæ beatitudinis, et umbræ fugantur, miseriæ
„scilicet præsentis vitæ

V. 6. A. B. Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. Explico:
„Hæc tua laus erit in sæculum, et in sæculum sæculi„ *
Richard. Victor. l. c. „donec illucescat dies æternæ etc.„
Ibid. C. 7. Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris
Explico quasi in modum constanter asserentis, ac pene
iurantis dei„ Sic ego semper delector in corde contrito,
„et humili pœnitentium ad justitiam, et in sanctimonia
„piorum.„ Richard. Victor. l. c. C. 27. „Montes sunt devoti.
„Mons sublimis est appetendo superna, myrrham pariter,
„et thus habens, dum in se omnes mundanos, et vitiosos
„affectus mortificat, et devote pro omnibus orat.

V. 7. Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.
Explicos „Tota animo, et corpore pulchra es Maria, et ob id
„speciali hoc amore a me diligeris, quia nulla omnino

"macula peccati sive originalis, sive actualis est in
"te." Richard. Victor hic c. 26. "Tota pulchra me-
"rito dicitur, quia pulchra facie fuit, pulchra men-
"te et corpore. Tota fuit pulchra, quam totam pos-
"sedit gratia, quia nullum in ea locum habuit pecca-
"tum." et Idiota in opere pleno [illegible] "tota pul-
"chra es, Virgo gloriosissima, et macula peccati sive
"mortalis, sive venialis, sive originalis non est in
"te, nec unquam fuit, nec erit."

v. 8. Veni de Libano etc. coronaberis de capite Amana etc. Explico "Beatior in laudibus super communem sortem judicii, ingeneris Patrum tuorum, et capite coronare Regina omnium fidelium, Regina in omnibus nationibus, et populis, etc." Et multo rectius quam olim Judith celebrabatur a suis, B. Virgo a nobis salutetur: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri. Judith. c. 15. 10.

v. 9. [illegible] Vulnerasti cor meum... in uno oculorum tuorum. Explico: Quia lucerna corporis tui est oculus... ~~privilegio fuit semper~~ [illegible] ... ~~Quia lucerna corporis tui oculus~~ ... simplex a receptu semper oculus, et lux in domino, et nunquam ... privilegio tibi ... B. Virgo ... columna nubis ... tenebris ... fuit semper oculus et lux in domino, et ... a peccato semper ... appellatur ... deduxit Hebræos, et a propheta ps. 77 appellatur nu- ... Illa enim non fuit in tene- ... nunquam fuit in tenebris, sed semper in luce, ut a Hieronymo et Gerino testatur, ... ~~S. Hieronymo~~ ... ita ut immaculatæ Mariæ Conceptionis apertè favent.

Ibid. Et in uno crine colli tui. Explico: Et
"propterea ob simplicem, humilemque conformitatem
"omnium cogitationum tuarum, et actionum tuarum
"meis mandatis." S. Thomas: "In unitate affectionum
"tuarum. Nam per capillos debemus intelligere affe-
"ctiones, quæ tunc placent Deo, cum sunt junctæ per
"charitatem, et per alias perfectiones affectus."

v. 10. Soror mea sponsa. Explico: O Virgo filia dei Patris, mater dei filii, sponsa Spiritus Sancti: singulare elogium hoc est quo publica prece B. Virginem incessanter salutat.

Ibid. Pulchriora sunt ubera tua vino. Explico: Pulchrior est
"tua maternitas omni laude." S. Joannes Damasc.
Serm. 2. in Sanctiss. dominæ dei genitricis semper V. M.
natalitium diem: Quamvis, inquit, innumera quis de
te dixerit, nunquam tamen argumenti dignitatem asse-
quutus erit.

Ibid. Et odor unguentorum tuorum super omnia aro-
mata. Explico: Et tuorum privilegiorum gratiæ
"et excellentia tua super omnem mensuram aliarum
"creaturarum." Huc pertinet elogium S. Joannis Chry-
sostomi quod legere Ecclesia consuevit inter noctur-
nam psalmodiam die quarta infra octavam Nati-
vitatis B. Virginis: "Quidnam illa sanctius? non Pro-
"phetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ,
"non Angeli, non Throni, non dominationes, non Sera-
"phim, non Cherubim, non denique aliud quidquam
"inter creatas res visibiles, aut invisibiles majus, aut
"excellentius inveniri potest. Eadem ancilla Dei est, et
"mater; eadem Virgo, et genitrix."

v. 11. Favus distillans labia tua, sponsa: mel, et lac
sub lingua tua. Explico: Mundi salus jamdiu sperata
"successit [illegible] o Maria, cum Angelo nuntian-
"te dixisti: fiat mihi secundum verbum tuum, lætitia
"et vita mundi ab his verbis [illegible]." Inde S. August.
serm. 18. de Sanctis: "[illegible] omnia captivum tuum deprecatur assensum, te quæ
"Deum mundus fides, nec obsidem fecit. Noli morari Virgo.
"nuncio festinanter responde Verbum, et suscipe filium,
"fidem, et senti virtutem. Ecce inquit, ancilla domini, fiat mihi
"[illegible], et virginalem thalamum ingreditur Christus
[illegible] B. Maria [illegible] tibi digne valeat [illegible] gratiarum, ac laudum [illegible]
[illegible] quæ singulari tuo assensu mundo subvenisti perdito.

V. 12. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Explicavi Virgo es, utpote filia Dei Patris, o Pri: "mogenita ante omnem creaturam Sponsa mea; Virgo iterum "concludens opera mea quasi sponsi tui Deum filium in utero "tuo; Virgo etiam emittens sine apertione [illegible] uteri filium tu "um quasi fons salutaris." De horto et fonte B. Virginis sic lo quitur Richardus Victorinus hic c. 28. " Est B. Virgo Paradisus, "de qua egreditur fons iste qui dividitur in quatuor capita quia "de corpore Christi quod de ipsa processit, profluxit fons san "guinis, qui sacramentaliter inde fluxit in quatuor mundi partes "ad abluendum pariter a peccatis, et infundendum gratiam "nos." S. Jo. Damasc. homil. in annunciat. B. M. V. sic illam salutat: Salve sis sola inter Virgines Virgo, quæ ante partum, et in partu, et post partum Virgo permansisti.

V. 13. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum [illegible] pomorum fructibus. Cypri etc. Explico hunc locum de variis virtutibus B. Virginis usus oratione S. Ambrosii. Sic facit Rich. Victorinus hic c. 28. " B. V. M. angelicam in terra adepta est puritatem, et "dei similitudinem [illegible] cunctis virtutibus, et sanctitate, a "morum perfectione [illegible] pia, prudens, modesta, miseri [illegible] "sancta mente, et corpore." Et S. Hieronymus contra J. [illegible] anum l. 1. n. 31. " Sequitur: hortus conclusus, fons signatus. quod "conclusum est atque signatum similitudinem habet matris Domi "ni, matris et Virginis. Et tamen hæc Virgo perpetua multarum "est mater Virginum. Sequitur enim emissiones tuæ paradi "sus malorum granatorum cum fructu pomorum. In ma "lo granatis, et pomis omnium virtutum significatur in Virgi "nitate congestus."

V. 15. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ flu: unt impetu de Libano. Explicavi Speculum justitiæ hominum "omnium causa communis lætitiæ, utpote illius mater, qui "impulsu charitatis factus est Pater [illegible] secun "dum carnem [illegible] ipsam gratiam peperit, imo ipsum fontem gratiæ, qui distenditur per mundum, et extenditur usque ad mundi terminum. Utraque creatura (tam Angeli [illegible]) per hanc reparatur, et Angelorum ruina per hanc restaurata est, et humana natura reconciliata, inquit Richardus Victorinus hic c. 28.

In Caput 5.um

~~V. 1. [illegible] Explicavi mea Sponsa, filio [illegible]~~

V. 1. C. Messui myrrham cum aromatibus meis. Explicavi Ego Spiritus Sanctus in fructu ventris tui composui mixturam omnium "Charismatum meorum" id scilicet quod credimus cum profitemur Christum dominum natum de Maria Virgine.

" 7. Comedi favum cum melle meo. Explicavi Ego Pater per te suscepi satisfactionem [illegible] pro peccatis hominum. "Unde Damascenus prope finem hom. in annunciationem B. V. M. vocat illam sequestram per quam reconciliatio nem cum Deo nacti sumus.

ib. 3. Bibi vinum meum cum lacte meo. Explico Ego Filius propter [illegible] disciputis "meis redemptionem mundi postquam factus sum lacte tuo." Unde recte Damascen [illegible] per quam nos puram ac tremendum [illegible] ad tremendum admodum [illegible] accedere audentes, participamus

ibid. 3. Comedite amici et bibite, et inebriamini, charissimi. Explicavi Et numquam existimare excessum futurum a ver "in laudibus tam eximii filiorum mei, si cupitis esse mihi charissimi." [illegible] in principio hom. in annunciat. B. M. V. [illegible] ratione est prædicanda, cum quæ nullis non festis acclamationibus celebrari debeat [illegible] occurrunt frequentissima.

V. 3. A. Inveni ut aperirem dilecto meo explicon: Veni in ortos nutrimus [illegible] ... ut glorificaretur mater [illegible] "meabo. Baronius in Martyrologio ad diem [illegible] "[illegible] ex historijs ecclesiasticis compertum habes, a Concilio "Ephesino temporibus, ex quo exorcnda illa Nestorij heresis "[illegible] ea atque proscripta est, qua sanctissimæ Mariæ Virginis "titulus ille supremus Dei genitricis auferebatur, animadvertimus (secundum ea Prophetæ verba: in tribulatione dilatasti mihi) magis, magisque in dies toto orbe christiano Beatissimæ Virginis cultum auctum, amplificatumque fuisse.

V. 7. Invenerunt me custodes, qui circumeunt civitatem: percusserunt me, et vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum. Explicon: Venerunt in me Iudæi, "qui gloriantur in Ierusalem; maculaverunt turpibus "mendacijs [illegible] meam, et negaverunt virginitatem etiam meam, diviserunt omnem gloriam meam "custodes legis in littera, et non in spiritu". Irenæus l. 3. c. 21. n. [illegible] Editionis paris. a Dom. Renato Massuet procuratæ: "Deus igitur homo factus est, et ipse Dominus [illegible] [illegible] nos, ipse dans Virginis signum. Non ergo "vera est quorumdam interpretatio, qui ita audent "interpretari Scripturam: ecce adolescentula in ventre "habebit, et pariet filium, quemadmodum Theodotion "Ephesius est interpretatus, et Aquila Ponticus, utrique "Iudæi proselyti: quos secuti Ebionæi ex Ioseph progeneratum eum dicunt: tantam dispositionem Dei "dissolventes, quantum ad ipsos est, frustrantes prophetarum testimonium, quod operatus est Deus". Iovinianus etiam [illegible] hæreticum [illegible] virginitatem sanctæ Mariæ destruebat. S. Aug. l. 7. ad Bonif. l. 1. c. [illegible]

V. 4. [illegible] amore langueo Explicon: Quia gratissima erit [illegible] mihi. Enimvero de illa Scripturam pie interpretamur. Sapientia laudat animam suam; quasi diceret "amabit Maria laudantes animam suam.

V. 10. A. B. Electus ex millibus ... [illegible] Dilectus et rubicundus Explicon: "Innocentia animæ meæ pura sicut sol candens, et sicut color aurora "apparens". Nempe et aurora consurgens, et electa ut sol infra ibi appellatur c. 6. 9.

[illegible] Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ [illegible] lotæ, et resident juxta fluenta plenissima. [illegible] ... innocentia animæ meæ est sicut columbæ [illegible] et candidissimæ, quoniam proxima [illegible] ... [illegible] gratiæ Jesum Christum unigenitum meum." S. Thomas 3. p. q. 27. a. 5. ad 1. B. Virgo "Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo "præ cæteris majorem debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere."

V. 14. E. Venter ejus distinctus sapphiris [illegible] ... recepi lumen fidei, rationis, et sanctitatis [illegible] Intellige non statim ac B. Virgo seminata fuit a parentibus fuisse et animatam anima rationali, et [illegible] rationis compotem, sed statim cum animata est in ipsa infusione animæ rationalis accepisse gratiam charitatis [illegible] ... de Gaudiis Virgin. [illegible]

V. 15. A. Crura illius columnæ marmoreæ Explicon: fundatæ ... [illegible] probant innocentiæ meæ originalis inconcussæ et "firmas". Gulielmus Estius in 3. l. sentent. dist. 3. § 3 [illegible] Mariam originalem [illegible] ... quæ contra Mariam originalem [illegible] proferuntur haud dubie conciliare plurimum probabilitati [illegible] ... [illegible] Scriptura, et vetustate. [illegible] videar, ego etiam [illegible] ad confitendum facile adducor me hactenus quod scripsi [illegible] quotquot hac de controversia examinavi non repensis [illegible] ... tandem debeat stabiliri. Esse tamen columnas [illegible] res tanta fundatas supra bases aureas marmoreas etiam hujus ævi [illegible] ... judicaturos post nostra tempora, qui nostræ [illegible] pietati non convenient negligenda, si cogitur Deus [illegible] Virgo Beatissima, cujus auxilium humiliter ac supplex imploro.

[illegible] Dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia Explicon: [illegible] ... [illegible] Dei matrem, Deus meus sanctificavit me, sicut decet matrem suam; et decor hic meus decens Deum et plurimus in "innocentia mea". Huc pertinere videtur S. Anselmi effatum ex l. de conceptu Virginali, c. [illegible] S. Th. 3. p. q. 27. [illegible] Decens erat, ut illa Virgo ea puritate

[illegible] et, qua major sub Deo nequit intelligi.

V. 3. A. B. C. D. Pulchra es amica mea, suavis, et decora sicut Jerusalem. Explico „ Perfectissima es, o Mater mea, dilectissi: „ma mihi; dignissima omni laude super omnem creaturam. „ Quia omnibus quæ ab ortu solis sunt nonis [illegible] es, et regali potestate majori polles super omnia mortalis naturæ regna. Super nivem alba facta es, et super mel dulcis. Super the: viralem speciosa facta es, et super Salomonis templum magnificata. gratia plena, quoniam plenum cælum est [illegible] magnitud[illegible] [illegible] S. Damasc. Homil. in ann[illegible] [illegible]

Idem. l. Terribilis ut castrorum acies ordinata. Explico „ Ter: „ribilis, ut quæ adunasti in te sola amplioris, et majoris „merita, quam omnes simul et homines, et Angeli. „ Mira: bilis ut vertam pro terribilis auctor est S. Ambros. in l. De Isaac et Anima C. 8. inquiens „ Gaudatur itaque a sponso, quod tam bene, et constanter requisierit eum; ideo: que „Ipsam non solum soror dicitur, sed etiam beneplacita nomina: „tur, quia ei complacita, qui complacuit Patri, et speciosa sicut „Hierusalem, sicut admirabilis ordinata, quod civitatis ætern: „næ universa habeat mysteria, et [illegible] sit omnibus „[illegible]

V. 7. Sexaginta sunt Reginæ, et octoginta Concubinæ, et a: dolescentularum non est numerus. Explico inulig. ali[illegible] „adsciscentur Regi Virgines post te, plures etiam benedictionem „nuptiarum habentes, et animæ piæ omnis generis absque „numero „ Non [illegible] dissimilis est expositio S. Thomæ „ Reginæ idest „Virgines, quæ optime se gesserunt sunt sexaginta, idest sunt „in numero senario, et excellenti. Concubinæ autem, idest viduæ, „quæ dicuntur Concubinæ, quia habuerunt aliquando virum „alium quam Christum, sunt octoginta, qui est numerus „major quantitate sexaginta, et minor virtute, et designat „statum vidualem, in quo sunt plures, quam in statu „virginali, sed non faciunt tantum fructum. Et adolescen: „tularum, idest imperfectorum, seu viventium in statu „conjugali non est numerus, quia tales quantitate exce: „dunt alios, sed virtute deficiunt ab eis. „

V. 8. A. B. C. D. Una est columba mea, perfecta mea, una est [illegible], electa genitrici suæ. [illegible] Explico Tu so: „la benedictissima inter omnes creaturas, perfecta absolute „mea, singulare miraculum omnipotentiæ divinæ, in quam „Dei omnipotentia id omne contulit, quod in simplicem cre: „aturam potest. „ Multa huc faciunt quæ habet Richar: dus [illegible] „ [illegible], quæ nocte splendet „et stellæ non sunt mundæ in ejus comparatione; idest hi „qui vitæ sanctitate lucent, ut luna vel stellæ in nocte hu: „jus vitæ obtenebrantur in ejus comparatione. [illegible] fuit „B. Virgo Virginitatis decore, pulchrior omnibus qui sancte „vixerunt, et sine omni macula. Totam possedit gratia, quia „nullum in ea locum habuit peccatum. Nemo tam Sanctus, „qui maculam non habuerit, et defectum præter ipsam. Totam „eam gratia implevit, totamque decoravit.

In caput 7.um

V. 2. Umbilicus tuus crater tornatilis nunquam indigens poculis. Explicatur Uterus tuus sicut cælum profundum . . . ambitu suo nullum non concludens præclarorum operum . . . dei Altissimi. D. Jo. Damasc. hom. 2. in Nativ. B. M. V. „Ave Mensa, mistum divinitus appositum, omnibus „virtutum bonis affluens participatio et qui in Canti„cis dicit: umbilicus tuus crater tornatilis nunquam „mixto vacuus

V. 7. B. et ubera tua Botris. Explicatur Et maternitas tua crea„turis aliis omnibus fructus et portiones beatitudinis præ„pararet. v. Crimuero salus omnium per ipsam facta „est, unde et mundi salus dicta est. Richard. Victor. in Cant. c. 26.

V. 13. B. C. D. In portis nostris omnia poma nova et vetera dilecte mi, servavi tibi. Explicatur In conciliis Ecclesiæ „nostræ omnia doctrinæ sacræ capita [illegible] testamenti „libertis, et novi firmata, dilecte mi, in principio hæc „uno, caractere præcipuo maternitatis meæ probat. „[illegible] enimvero [illegible] tua omnes [illegible] „[illegible] patrocinio [illegible] quam anti [illegible] . . . per sola interemisti in universo mundo. Proinde Da„mascenus hom. in Annunciat. „Ave per quam nos humiles et abjecti secundum Christi, salutarique lumine re„generationem ea qua par est religione adoramus originem ac semper regnantem Trinitatem Ave per quam „ter unius sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ cives descripti sumus. Ave per quam nos [illegible] illi, „per quam adversario resistimus.

In caput 8.um

V. 5. D. C. 7. Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. D. Thomas 3. p. q. 27. a. 2. ad 2 dicit "Si nunquam anima B. Virginis fuisset contagio originalis peccati "inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum "quam est universalis omnium salvator. Quod tamen verum non est. "Verissimum est, ut non "contraxerit peccatum originale eam indiguisse re:"demptione, et justificatione non minus, imo magis "quam si vere contraxisset peccatum originale" in:quit Andreas Vega de naturae ac legis imbecilli:tate C. 6. Haec sententia innititur in dicto S. Augustini L. 2. Confess. C. 7. [illegible] amplius [illegible] debentis in praeservatis a peccato eum propter naturae infirmitatem lapsi forent, quam in emendatis; quorum utrumque tamen qui Dei neget esse donum, ille quidem in miram quandam insaniam versaturus. "Omnia, inquit, mihi dimissa esse fa"teor, et quae mea sponte feci mala, et quae te duce "non feci. Quis est hominum, qui suam cogitans infir"mitatem, audet viribus suis tribuere castitatem, atque "innocentiam suam, ut minus amet te, quasi minus "ei necessaria fuerit misericordia tua, qua donas "peccata conversis ad te? Qui enim vocatus a te "secutus est vocem tuam, et vitavit ea, quae me "de me ipso recordantem, et fatentem legit: non "me derideat ab eo medico aegrum sanari, a quo "sibi praestitum est, ut non aegrotaret, vel potius, "ut minus aegrotaret. Et ideo te tantundem, imo "vero amplius diligat: quia per quem me videt "tantis peccatorum meorum languoribus exui, per "eum se videt tantis peccatorum languoribus non "implicari."

V. 10. Ego murus, et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Explico "Ego ha:"beo pro mea causa firmamentorum satis: et mater:"nitas mea est argumentum longe fortissimum; eo "quod non possum habere ipsa peccati notam, quae pe:"peri peccati medicinam." Huc videtur respicere Ri:chardus Victor. in Cant. C. 39. cum dicat "Maria non "tantum peccatum non commisit, sed etiam aliorum "peccata delevit; nec solum in se lucida fuit, sed eti:"am lucis radios ex se emisit; quia per eam mun:"dus lumen gratiae accepit."

V. 11. A. B. [illegible] fuit Pacifico in ea, quae habet popu:los. Explico "Sacram doctrinam Jesus Christus re:"liquit custodiendam in ea urbe, cuius cathedra "prima est omnium populorum." Et Tyranus "Ec:"clesia fuit Christo qui per sanguinem suum omnia "pacificavit, quae in caelo sunt, et quae in terris. Coloss. "C. 1. in ea scilicet urbe, quae habet populos, idest Ro:"ma, in qua habitant aliqui de omnibus terrae popu:"lis: vel quia omnes populi Romano imperio, cuius "caput est Roma, erant subjecti. Unde dicit Leo Papa "in sermone Apostolorum Petri et Pauli: Dispositioni "divini operis maxime congruebat, ut multa regna "uno confoederarentur imperio, et cito pervios habe:"ret populos praedicatio generalis, quos unius tenebat "regimen civitatis."

. 14. A [illegible] [illegible] in hoc [illegible] rationem
[illegible], quia non proprio rationis finis ad scientiam
[illegible] innocentiam [illegible] nag. 15. Jam tibi hæc
expositio quasi in ratione sua in illa Chrysostomi sen:
tentia in Cap. 1. Gen. hom. 4. n. 4. hoc enim modo
se habent omnia quæ a domino nostro dispensan:
tur, ut per adversarios semper crescant veritati.
[illegible]

p. 42. [illegible]
lit affe[illegible]
sua [illegible]
num en[illegible]
[illegible]
unio [illegible]
fatiis [illegible]
Enean[illegible]
statur[illegible]
ibid. B. [illegible]
nad hære[illegible]
S. Greg[illegible]
ralis [illegible]
ninebri[illegible]
pter [illegible]
pore [illegible]
[illegible]
manu, [illegible]
Ne [illegible]
etiam [illegible]
advar[illegible]
ingru[illegible]
et qu[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
unde [illegible]
[illegible]
In me[illegible]
me[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ideo [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Paraphrasim quintam
de Anima Sancta

In Cap. 1.um

[illegible] [Oscul]etur me osculo oris sui. Explico ex verbis [illegible] "Quando veniam et apparebo ante faciem Dei." [illegible] desiderantis visionem Dei beatificam, [illegible] finis hominum justorum, et maximum bonum est. [illegible] autem ac si dicat "Coniungat me Deus [illegible] in visione faciei suæ." Quid enim osculum est, nisi unio charitatis duorum ore ad os. Os autem faciem [illegible] latinis significat, ut cum Virgilius [illegible] lineam dicit: Os humerosque Deo similis, idest facie et statura.

[illegible] meliora sunt ubera tua vino. Explico [illegible] [illegible] "adhærere Deo [illegible] bonum est præ omnibus omnino [illegible]" S. Gregorius "Quid autem per vinum nisi [illegible] temporalis exprimitur, a [illegible] mens sæcularis cujuslibet inebriatur." Et S. Thomas: "Ubera Sponsi [illegible] [illegible] dulcedinis ejus melior vino dicitur, idest omni [illegible] [illegible]pore corporali."

[illegible] oleum effusum nomen tuum. [illegible] Deus meus, et cornu salutis meæ, verba mutuatus ex ps. [illegible] ne videlicet in eadem verba semper inciderem, cum etiam in superioribus explanationibus de Jesu nomine [illegible] intelligerem. Nomen enim Sponsi Christus est, inquit S. Gregorius. Cornu autem vox metaphorica est, et quamvis frequentissime in Scripturis [illegible] vel potentiam significando, ut cum dicit ps. [illegible] cornu ejus exaltabitur in gloria, nihil tamen [illegible] ferre vetat etiam ad cornu olei, unde prophetæ vel reges uncti, vel Sacerdotes Christi dicebantur. V. [illegible] 1. Reg. [illegible] 13. Tulit ergo Samuel cornu olei, et unxit eum (David) in medio fratrum ejus. Est itaque mea [illegible] sententia [illegible] "Dominus meus, [illegible] meus, et cornu salutis meæ, h. e. "Dominus meus, "Christus meus, de cujus copia charismatum [illegible] "salus, sive sanctificatio mea."

Ibid. [illegible] Ideo adolescentulæ dilexerunt te. Verto "Ideo et [illegible] [illegible] in eum." Spes enim plerumque est finis charitatis, sicut testatur ps. 118. [illegible] Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem. Et in subiecto textu Sponsa insinuat finem charitatis suæ propter spem propositum, cur enim adolescentulæ [illegible] Ideo, quia meliora sunt ubera Sponsi vino fragrantia [illegible] optimis, et oleum effusum liberalitas nominis ejus.

[illegible] Explico "Attrahe me." [illegible] S. Bernard. serm. [illegible] terra sum, inquit, deficio; noli me deserere, sed "trahe me post te, ne incipiam vagari post amatores "alios, nec curram quasi in incertum." Et S. Gregorius: "Non currit, qui non trahitur: quia quem ~~[illegible]~~ Divina "[illegible] non [illegible], molestia suæ corruptionis gravatur."
Ex [illegible] ~~[illegible]~~

V. 3. Post te curremus in odorem unguentorum tuorum.
[illegible] curremus per [illegible]
"stitutionem" [illegible] curremus te per viam jus:
"titiæ [illegible] operatio bonitatis ["illegible]

V. 4. et 5. Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem. Nolite me considerare quod fusca sim: quia decoloravit me sol. Explico "Difficilis, dura, contemptibilis videtur "principio Christiana Virtus, sed jugum Christi suave est, "et onus leve, o Animæ piæ; Itaque nolite me contemn:
"ere quia facta sum in humilitate, et in camino tribu:
"lationis omnium peripsema usque adhuc; quia æstima:
"ti sumus sicut oves occisionis propter eum qui dile:
"xit nos [illegible] in hunc locum S. Bernardum serm.
25. n. 5. "Vis tibi demonstrem animam nigram pariter,
" et formosam? Paulus hic erat. Ita ne Paulum,
" o filiæ Jerusalem de præsentia corporis æstimatis, et
" tamquam decolorem, deformemque contemnitis, quia
" certatis homunculum afflictum in fame, et siti, in
" frigore, et nuditate, in laboribus plurimis, in plagis
" supra modum, in mortibus frequenter? 2. Cor. c. 11. Hæc
" sunt, quæ denigrant Paulum. Pro hujusmodi doctor
" gentium reputatur inglorius, ignobilis, niger, ob:
" scurus, tamquam denique peripsema hujus mundi.
" Enimvero nonne ipse est, qui rapitur in Para:
" disum, qui unum, alterumque perambulans, usque
" ad tertium sua puritate penetrat cœlum? O vere
" pulcherrima anima! Hanc vos dicitis nigram? Nigra
" est, sed formosa, filiæ Jerusalem. Nigra vestro, for:
" mosa divino, angelicoque judicio. Etsi nigra foris, sed
" intus formosa, ut placeat ei, cui se probavit." Vide
" vero potest expositio mea obscura aliquantulum,
quia non sustinet orationem in eadem persona, in
qua etiam textus. Hæc proinde clarior erit, et pla:
nior cum eadem ni tamen sententia: "Dura videor
" et contemptibilia sequi, sequor tamen gloriam veræ
" et speciem decoris, et beatitudinis veræ, dum sequor
" Christum." Illa postrema: quia decoloravit me sol,
[illegible] propter eum [illegible] dilexit nos. [illegible]
illud S. Bernardi eod. serm. 25. n. 13. "Sol justitiæ
" decoloravit me [illegible], cujus amore langueo."
Et Interlinearis "Sol est exercitatio tribulationum, vel
" Christus, pro cujus amore hæc patior."

V. 6. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas ubi cubes in meridie. Explico "Notum fac mihi, domine,
" finem meum: quando veniam, et apparebo ante faciem
" Dei, et in lumine tuo videbimus lumen." S. Ber:
nardus audiatur serm. 33. "Quæso, indica mihi, ubi
" pascas, ubi cubes in meridie, h. est, totus dies. Etenim
" illa meridies tota est dies, et ipsa nesciens [illegible]
" [illegible] meridies est [illegible] adimpleveris me lætitia
" cum vultu tuo."

V. 7. Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Explico "Ne malitia mutet intellectum meum, aut ne fi:
" ctio decipiat animam meam." Glossa Interlinearis in:
terpretatur greges hos sodalium "varias multitudines
[illegible]"

V. 7. D. Et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum.
Explicon Et doce iniquos vias Dei, ut impij ad te convertantur, [illegible]
~~[illegible]~~ Pascere eumquem in sacris litteris pro docere usurpa:
tur ~~[illegible]~~ elegantissime. V. G. i. Petri c. 5. v. 2. Pascite qui
in vobis est gregem Dei etc. Proinde et i. ad Corinth. c. 3. v. 2.
lac vobis potum dedi non escam, [illegible] doctrina [illegible]
[illegible] Iniqui qui sint sic definit Tirinus „ Pasce neque
„agnos ~~[illegible]~~ modo, vel oves solas, sed et hædos fœtentes,
„ discolos, et molestos.„ Tabernacula pastorum inter:
pretatur idem auctor „ monita, consilia, exempla Pro:
„phetarum, Apostolorum, et tot Episcoporum, qui san:
„ctissime, felicissimeque rexerunt gregem ~~[illegible]~~ Ecclesiæ„
quæ omnia monimentis librorum sacrorum, et Ecclesias:
ticorum consignata sunt.

V. 9. D. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Explicon Lluceant in
„specie tua turturis dotes castitas, fides, solitudo, humilitas, sim:
„plicitas.„ Huc pertinent sententiæ illæ gloss. ord. „Pulchritu:
„do mulieris in genis dicitur esse quam plurima. In genis
„notatur signum pudoris. Ecclesia etsi sponsi sui morte
„viduata, tamen tanta ejus memoria tenetur, ut nulla:
„tenus ~~[illegible]~~ externorum possit recipere consortium, et
„pro suis, et aliorum peccatis gemit.„ Quod ille auctor de
Ecclesia, idem licet de anima pia ~~[illegible]~~ qualibet dicere
magis in peculiari.

V. 11. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit o:
dorem suum. Transfero ita ex Apostoli verbis 2. Tim.
c. 1. 9. quasi fere dicerem „ Cum in æternitate sua Pater
„et Jesus Christus essent in potestate suæ omnipotentiæ, et
„voluntatis, ex beneplacito suæ voluntatis mea inanis, et
„pusilla substantia facta est, ut esset, quod esse illam
„voluit Altissimus.„ Huc facit interpretatio glos. ord.
„Dum esset Christus cum Patre, nard„ idest dilectio qua
„prior dilexit nos, dedit odo[illegible]„ Vis sententiæ est per:
similis, si nardi transferendi modum excipias.

V. 12. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera
[illegible] ea commorabitur. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ „ Proinde sollicitudinis, et grati animi ac fi:
dei argumentum præcipuum Deus meus est mihi, ab
„eaque cura etiam in amaritudinibus tribulationum
„cessabo nunquam.„ Cassiodorus „ Inter ubera mea
„commorabitur, idest in cordis mei memoria æ:
„ternaliter habebitur, et nunquam tantorum benefi:
„corum ejus obliviscar; sed sive in prosperis, sive in
„adversis, recordabor ejus qui me dilexit, et mortu:
„us est pro me.

V. 14. D. Oculi tui columbarum. Explicon „ Quia fides, et
„charitas te commendant mihi.„ Hi oculi, Tirinus in:
quit „ designant intellectum sponsæ cælesti lumine fi:
dei et sapientiæ perfusum intellectum inquam, et specu:
„lativum et pra[illegible] [illegible] ille videt mysti[illegible] contem:
„plando penetrat arcana Dei; hic moralia agenda or:
„dinat, ac voluntati proponit, ut ea intendat, et pro:
„sequatur.„

V. 15. A. B. C. Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus. Explicos Quoniam tu domine es multæ „misericordiæ, dominus meus, et deus meus.„ Tivinus „ Ego ex me nigra sum, pulchra non sum nisi dono tuo.„

In Caput 2um.

V. 1. Ego flos campi, et lilium convallium. Explico dicente Christo domino„ Ego non mihi soli bonus sum, sed floreo „ut lilium in communitate camporum, et convallium; et„ „enim exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, „ita et vos faciatis.„ D. Bernardus hic serm. 47. n. 5. 6. et 7. „ dominus Jesus ipse flos horti, virgo virga virgine „generatus. Item flos campi, martyr, martyrum corona, „ martyrii forma. denique foras civitatem eductus est „extra castra passus est in ligno elevatus est, spectandus „ hominibus, subsannandus ab omnibus. Ipse item thalami „ flos, speculum, et exemplum totius beneficentiæ, cum „ [illegible] ipse Judæis protestatus est dicens. multa bo„na opera ostendi vobis ex patre meo. Jo. C. 10. Ego flos „ campi; qui diligit me, veniat in campum, non refu„giat mecum, et pro me inire certamen, ut possit di„ cere: bonum certamen certavi. 2. Tim. C. 4. 7. Addit „se etiam esse lilium convallium, idest humilium [illegible] „nam, specialem gloriam futuræ exultationis ipsorum „ hujus eminentia floris designans.„

V. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Explico„Sicut lilium inter spinas, ita anima fidelis in„ter [illegible] inimicorum et illi [illegible] tentationum spe„ [illegible]„ D. Bernardus hic serm. 48. n. — inquit„ Spina „ culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina „ vicinus est malus. O candens lilium! o tener, et deli„cate flos! increduli, et subversores sunt tecum. vide „quomodo caute ambules inter spinas. Plenus est mun„dus spinis: in terra sunt, in aere sunt, in carne tua „ sunt.

V. 3. Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Explico„ Sicut malus est fructifera inter „ligna sylvarum infructuosa; sic Christus inter doctores „ vitæ non est modo prædicator, sed factor optimus san„ctarum virtutum.„ Ubi divus Gregorius„ Per malum Christus, per sylvestria vero ligna cæteri homi„nes figurantur: quia in solo Christo cibum salutis „ quotidie quærimus invenimus in ejus verbis, et exem„plis animis nostris fructuosum, et salubri reficimur.„

Ibid. v. 3. Sub umbra illius quem desideraveram sedi; et fructus ejus dulcis gutturi meo. Explico: In arbore crucis stratum contemplor illum etc. Sunt autem in hoc mysterio meæ maximæ „deliciæ.„ S. Ambros. in ps. 118. octon. 5: „Quis fructus ejus dulcis, nisi prædicatio dominicæ passionis? Quis enim „dulcior fructus potest esse in faucibus nostris „quam remissio peccatorum?„

v. 6. Et dextera illius amplexabitur me. Explico „Det „nunc ver prosperum, fiat manus illius, ut salvet me„. [illegible] [illegible] et dextera quid significent in mysterio, dixi in præf. c. 18. Amplexabitur vocem futuri temporis transfero in optativum modum: fiat manus ejus ut salvet me. Hebræi enim vocabulo [illegible] carent futurum tempus pro illo adhibent [illegible] in nobis primæ personis

v. 7. A. B. C. Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas, cervosque camporum. Explico „Caveat ille etiam atque etiam maxime, qui esse cupit in civibus cœlestis Jerusalem, per fidem et spem salutis, quam seminat in sæculo.„ S. Gregorius. „Cervi et capreæ munda animalia in lege esse „perhibentur. Quid ergo per cervos et capreas, nisi fidem, „spem, et charitatem accipimus? Quas dum nobis virtutes „servamus, per easdem altos montes contemplationis „ascendimus.„

Ibid. D. E. Ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Explico „Ne scandalo aliquo ab amore „sacro deterreatis animam simplicem, et Deo dilectam, „quem sponte inclinata est.„ Seu mavis dicere „a quo „per se se, et ingenium, vel indolem non removebitur.„ Syrianus explicat „Ut non declinetis dilectam ad aliquod „peccatum. Donec ipsa velit. per istud donec, non intelligitur, quod Sponsa debeat hoc velle futuro tempore „sicut dicitur: et non cognoscebat eam donec peperit; quia non cognovit eam „postea.„ Sicut Matth. c. 1. de Joseph, et Maria dicitur: et non cognoscebat eam donec peperit; quia non cognovit eam „postea.„

v. 8. Vox dilecti mei; ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Explico „Jam longe audio inspirationes „Spiritus Sancti ad me. Ille autem [illegible] mittens similis est salienti in montibus, et transilienti.„ Interlinearis etiam hic intellexit dilecti nomine illum qui crebra visitatione illustrat corda fidelium.

v. 9. C. D. E. En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Explico „Ille autem [illegible] „in mentes nostras per instrumenta [illegible] [illegible] sensuum „nostrorum quasi per fenestras quasdam unde in animam respiciat, et quasi per cancellos quosdam unde se insinuat.„ Gloss. Ord. „Prospiciens per cancellos, idest per quinque sensus „sollicite contuetur.„

v. 10. A. En dilectus meus loquitur mihi. Explico „Ecce autem „quæ principio loquitur Spiritus Sanctus animæ diligenti illud„. Interlinearis: Venit, et stat, et mihi præcipit inspirando.

v. 12 [illegible]

V. 12. A. Flores apparuerunt in terra nostra. Explico: "Exem:
"pla sanctorum, et præcepta vitæ absque numero suppetunt
"in lectione sanctorum librorum." S. Bernardus hic serm.
58. n. 8. "Flores fuerunt, qui primi crediderunt de populo,
"primitiæ sanctorum. Flores eorum miracula, instar
"florum producentia fructum fidei."
ibid. B. Tempus putationis advenit. Explico: "Tempus est
"ut abnegantes impietatem, et sæcularia desideria,
"sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo." Hic
an Dominus noster maximus et dicimus magister
castigationem vitæ, morumque sæcularium amputa:
tionem fere hujusmodi appellavit Matth. c. 5. 30. Si
dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam,
et projice abs te. Glos. h. l. ord. "Nostra ampu:
"tatio tunc evenit, quando infructuosam, et no:
"xiam corruptionem deserimus, ut ad fructum ani:
"mæ pervenire valeamus.
ibid. C. Vox turturis audita est in terra nostra. Explico:
"In omnem terram exivit sonus apostolicæ doctrinæ.
Ubi S. Bernardus serm. 59. n. 9. "Habes, quia profecti
"Apostoli prædicaverunt ubique Domino cooperante, et
"sermonem confirmante sequentibus signis. Marci c.
"16. 20.

V. 14. C. Ostende mihi faciem tuam. Explico: "Aperi mihi
"affectus tuos." Tirinus "Ita tibi continuo præsentem
"intueavis."
ibid. D. Sonet vox tua in auribus meis. Explico: "Suspiria et
"affectus orationis tuæ pateant mihi." Tirinus "Vox
"confessionis miseriæ tuæ, et peccatorum tuorum: vox
"confessionis et laudis Dei, vox orationis, et suspiri:
"orum ad me." [illegible]

V. 16. A. B. Dilectus meus mihi et ego illi. Explico "Oculi Domini
"super metuentes eum, et anima nostra sustinet Dominum."
S. Bernardus serm. hic 67. n. [illegible] "Sive igitur dicat, Dile:
"ctus meus mihi, sive dicat, expectans expectavi Domi:
"num, et intendit mihi, ~~sive dicat~~ ps. 39. v. 2. sive dicat,
"Dominus sollicitus est mei ps. 39. 18. vel si quæ sunt
"ejusmodi voces aliæ atque aliæ, nihil horum a se alie:
"num putat."
ibid. C. Qui pascitur inter lilia. Explico "Quia Domi:
"nus diligit justos." S. Bernard. serm. 70. n. 6. "Quia
"justitia lilium sit, recordamini de Scriptura, quia:
"justus germinabit sicut lilium, et florebit in æter:
"num ante Dominum."

V. 17. A. B. Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. Explico
"Donec [illegible] æternæ beatitudinis splendor, et tran:
"seat umbra hujus sæculi." S. Gregorius "Dies tunc
"aspirabit, et umbræ inclinabuntur, quando vita æter:
"na apparebit, et præsens vita finietur. Hic quippe
"nox est, ibi vero dies erit: quia hic in visione ve:
"ritatis caligatur, ibi Deus ipse tota veritas mentibus
"elucebit."

In Caput 3.um

V. 1. in lectulo meo ~~quęsivi~~ per noctes quęsivi quem diligit
anima mea: quęsivi illum, et non inveni. S. Ber. » In liber:
»tate pacifica consilii, et voluntatis meę quęsivi incerta qui:
»bus officiis vitę me concederem, beneplacitumque perfectum
»meum; quęsivi illud vane in bonis sęculi, et non inveni. »
In lectulo meo Cassiodorus explicat » hoc est cum adhuc in
»desideriis carnalibus requiescerem. » At gloss. interlinearis
hunc locum ita assumit totum » In lectulo meo per noctes
» idest per multiplices tenebras ignorantię: quęsivi quem dili:
»git anima mea, h. e. summum bonum ratio naturalis
» quęsivit. Quęsivi illum multotiens secundum diversa
» pręcepta philosophorum in lecto mundi, et non inveni. –

V. 2. A. B. C. Surgam et circuibo civitatem: per vicos, et plate:
as quęram quem diligit anima mea. Explicat Dabo operam,
» et quęram consolationem accipere civiliter a creatura
» mundi. » S. Gregorius » Per plateas sęculares designantur,
» qui dum voluptates suas multas sequuntur, latas
» vias gradiuntur. » Et Cassiodorus » Exsurgam de strato
» (al. statu) corporis, et carnalis delectationis, et circuibo
» civitatem hujus mundi, maria ac terras peragrando. Per vi:
» cos et plateas quęram quem diligit anima mea: hoc est per
» lata itinera gradientes hujus sęculi, et suis voluptatibus
» deditos aspiciam, si forte in illis dilecti mei vestigia aspiciam. »
Et interlinearis » Per vicos, idest arcte viventes, idest majo:
» res et spirituales, et plateas h. est minus sapientes, la:
» tiora pręcepta tenentes, idest minores licite mundo utentes. »

V. 4. A. B. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem di:
ligit anima mea. Explicat Cum autem curis mundi spe:
ctaculisque universis valedixissem, tunc in secreto cordis
» mei inveni Deum meum, quem diligo ex tota anima mea »
Quia, inquit Interlinearis, quam cito aliquis voto Deum ex:
quirit, statim invenit.

V. 5. C. Suscitandi verbum explico quasi scandalizare sit.
In eam significationem transtulit Nicolaus de Lyra cum
hic sub Sponsa Synagogam intelligeret super in terram
promissionis a Josue introductam, ut scilicet hęc admo:
nita notum expectatis sit, ne Hebręi ad idololatriam declinaren:
tur.

V. 6. A. B. Quę est ista quę ascendit per desertum? Explico
» Quę est ista tam mirabilis anima, quę etiam per media
» mundi illecebras a se contempta scit ascendere? Richar:
dus V. A. C. quia per desertum ascendit Sponsa, idest mundi
» amatores, qui desertum sunt, quia deseruntur a Deo,

V.

"quia eam deserunt, dum fatis ei dicunt: recede a no:
"bis, scientiam viarum tuarum nolumus. Job. 21.
" Ita salvatur a generatione ista prava, cum ab ea
"separatur, et transit atque transcendit ad genera:
"tionem quærentium dominum."

Ibid. C. D. Sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ
et thuris, et universi pulveris pigmentarii. Explico.
" Quasi expers mortalis corporis sit de pœnitentia
" in fidem, et in [illegible] nomen sanctum Christi
" virtutatum." Richardus Vict. l. c. " Per myr:
" rham intelligere possumus mortificationem, et
"contemptum terrenæ dilectionis, sive consolationis,
" et per thus desiderium supernorum, et orationis.
" Pigmen est quælibet virtus, seu quodlibet opus
" virtutis, quæ in pulverem comminuitur, cum subtili:
" ter discutitur, et discernitur, ne quid in ea mali lateat, vel
" indiscrete fiat. Virgulæ comparatur sponsa propter intentio:
" nis puritatem, et perficiendi velocitatem." Gloss. ordinaria
" Pigmentarius est vel homo qui operam dat virtutibus, vel
" Deus qui virtutes largitur." Jure hunc igitur pono
[illegible], qui et largitur simul nobis dona virtutum, et
[illegible] nobis reinquens exemplum ut se:
quamur vestigia eius.

V. 7. A. En lectulum Salomonis. Explico " Ecce tibi [illegible]
[illegible] " Richard [illegible] " Quies in
[illegible] Regno lectulus dicitur, quia in illo ab omni inquietu:
" dine, et labore huius vitæ pausatur." Et Gloss. [illegible]
" ctulus veri pacifici æterna beatitudo, in qua rex cum san
" ctis quiescit.

V. 8. A. Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi.
Explico " Omnes pro te in procinctu sunt, scientissimi quid
" possit caro, mundus, et diabolus." Quia, inquit Glos. ord
[illegible] millibus annorum contra diabolum [illegible]
[illegible]

V. 10. [illegible] media charitate constravit propter filias Jerusalem
Explico [illegible] omnia charitatem quasi centrum medium, [illegible]
" que [illegible]
" [illegible] sanctæ media charitate constrata sunt. Media hæc sunt
" opera de genere bonorum. Ista debent esse constrata chari:
" tate, ut scilicet ex charitate fiant, et bona intentione."

V. 11. Egredimini et videte filiæ Sion regem Salomonem in dia:
demate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis
illius, et in die lætitiæ cordis eius. [illegible]
[illegible] " Egredimini, animæ [illegible]
[illegible], et suspicite Christum coronatum diademate spinoso, quo
" coronavit illum mirifica charitas sua in die qua mortem con:
" summavit in carne assumpta mortali, et in die passionis
" suæ propter salutem nostram." Cassiodorus " Vox Ecclesiæ
" invitantis animas fidelium ad intuendum quam mira:
" bilis, et speciosus sit sponsus eius. Egredimini, inquit, o
[illegible]

"filiæ Sion, h. e. exite de turbulenta hujus sæculi con-
"versatione, ut mente expedita eum quem diligitis, contem:
"plari possitis. Et videte, inquit, Regem Salomonem, hoc est
"verum pacificum Christum in die lætitiæ cordis ejus, quo
"gaudebat per suam passionem redimere mundum de
"diaboli potestate." Et Glossa Ordin. "in diademate, idest
"in illa spinea corona, qua coronavit eum Judæa ma:
"ter sua."

In caput 4.um

V. 1. B. Quam pulchra es! Explicon Beata es anima fi[illegible]
"num, quia audisti verbum dei, et custodis illud." Tirinus
"Pulchra contemplatione, pulchra et actione."

Ibid. C. D. Oculi tui columbarum absque eo, quod intrinse-
cus latet. Explicon Oculi tui non sunt distracti in vanitates,
"et insanias falsas, sed in deum tamquam columbæ sim:
"plices directi: oculi inquam interni tuæ mentis mobi:
"lia, et apparentia in sæculo despicientes." S. Gregorius.
"Pulchra est ergo Sponsa, et oculi ejus columbarum abs-
"que eo quod intrinsecus latet; quia valde honestum est
"quidquid in exterioribus operatur, quod simpliciter inter
"homines conversatur, quod ea quæ videt, temporaliter
"concupiscere dedignatur, et si quid tamen in hoc mundo
"placet, post concupiscentias suas ire detestatur. Sed vehe:
"menter pulchrius, et honestius est, quod cordis desde:
"rium illibatum retinere conatur, quod æternæ beatitu-
"dinis charitatem in mente retinet, erecta contemplatur,
"quod in his, quæ interius videt, suaviter requiescit,
"et mundatur."

Ibid. l. 7. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascende-
runt de monte Galaad. Explicon Cogitationes tuæ om-
"nes quasi greges [illegible], et quasi capreæ maturæ et
"perfectæ, quæ ascenderunt semper in spem majorum
"[illegible]." ~~Similiter~~ S. Thomas "Capilli tui idest
"affectiones tuæ, quæ dicuntur capilli, quia radicantur
"in suprema parte animæ. Debent esse greges, quia
"debent esse congregatæ non sparsæ, cujusmodi sunt
"affectiones malorum quæ quærunt bona sparsa et par:
"ticularia." Et Richard. Victor. in Cant. C. 26 "Capilli
"Sponsæ sunt meditationes sanctæ, quæ sicut capilli
"crescunt in capite, ita oriuntur in mente." Et glossa
Ordin. "In capillis potest notari pluralitas cogitatio:
"num, quæ omnes ad unum finem cœlestis bonitatis ten-
"dunt."

V. 2. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro omnes gemellis fœtibus, et sterilis non est inter eas. Explico: "Abstinentia tua exemplo esto multis, ut mortificati quidem carne cum Christo vivant in Spiritu sicut etenim illi consepulti sunt per Baptismum in mortem, ut faciant fructus dignos pœnitentiæ, etenim omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur." S. August. in ps. 3. n. 7. de hisce Sponsæ dentibus ita loquitur: "Hi sunt qui recte præcipiunt, et quemadmodum præcipiunt, ita vivunt. Horum auctoritate commoti Deo per illos loquenti, et operanti homines credunt, et separati a sæculo, cui conformati erant, in Ecclesiæ membra transeunt. Et ideo recte isti, per quos hæc fiunt, dentes dicuntur detonsis ovibus similes, quia terrenarum curarum onera deposuerunt et ascendentes de lavacro, de sordium sæculi ablutione per sacramentum baptismatis, omnes geminos pariunt, operantur enim duo præcepta de quibus dictum est: in his duobus præceptis tota lex pendet et prophetæ Matth. c. 22. 40. Diligentes Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente, et proximum tanquam seipsos. In quibus ~~[illegible]~~ sterilis non est, quoniam tales fructus reddunt Deo."

V. 3. A. B. Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce. Explico: "Disce itaque imponere custodiam ori tuo, ut perfectum sit omne eloquium tuum." In quem locum Gillebertus Abbas serm. 24. n. 8. "Et in sermone communi etiam sic vittæ coccineæ labia tua conformantur, si fuerit sermo tuus [illegible] mensura districtus, et discretus, et purus, et grato verecundiæ ~~rubore~~ coloratur: si crucis Christi eo frequenter, quo libenter mentionem inculcat." Richard. Victor. hic c. 19. "Labia Sponsæ vittæ comparantur, quia sicut vitta constringit crines, ne dissoluti ~~[illegible]~~ defluant, ita devota anima labia sua ligat, et cohibet, ne mala, vel inutilia loquatur, et in perniciem propriam, vel aliorum defluant, et dissolvantur. Quæ vitta coccinea dicitur, quia per coccinum charitas intelligitur, qua labia hæc ligantur. Per dilectionem namque Dei et proximi continentur, et reprimuntur verba, ne videlicet proferantur, quod vel Deum offendat, vel proximo noceat." Et ad illa verba: et eloquium tuum dulce, idem auctor ibid. "Prædicat dulce carmen (eloquium Christi), quia non procedit ex adulatione, vel ficta verborum benignitate, sed ex gratia, et cordis puritate."

Ibid. C. D. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet. Explico: "Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, et interior castitas in ipso ore ac vultu ruborem depingat." Gillebertus Serm. 25. "Mala punica gratam modestiæ vultus verecundiam corticis rubei colore designant."

V. 4. A. B. Sicut turris David collum tuum quæ ædificata est cum propugnaculis. Explico: Sicut turris parata ad bellum [illegible] [illegible] quæ ornata est munitionibus, et armis suis." S. Ambros. in ps. 118. octon. [illegible] "Ideo forti animæ dicit Sapientia: [illegible] sicut turris [illegible] recta enim ad Deum [illegible], et jugo Christi habilis, quæ nulla in terras illecebrarum inflexione curvatur sicut Christi regulis est [illegible], [illegible] jugum suum Nabuchodonosor non potuit imponere."

[illegible] C. 4. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura for-
tium. [illegible] scutum fidei, et loricam ~~induere et~~
~~[illegible]~~ " et galeam salutis, et gladium
" [illegible], et reliqua justitiæ arma. " A [illegible] Vi[illegible] "
" clypei virtutes sunt, quibus [illegible] tentamenta
" [illegible]. Mille itaque clypei pendent in hac turri, cum
" omnes virtutes homo obtinuerit, et perfecte assequutus
" fuerit, ut nulla parte vitijs, ac tentatori locus patere
" possit. "

V. 5. Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli qui
pascuntur in lilijs. Explicor " Charitas Dei, et proximi cantu
" at actiones tuas sicut caprea hinnulus ad [illegible] saltibus, et
" sicut hinnulus in lilijs delectatur in operibus innocentis
" charitatis. " Tirinus " Sunt vero duo sponsæ ubera cha-
" ritas Dei, et charitas proximi, quæ pastæ lilijs candidissi-
" mis, et pulcherrimis divinorum mysteriorum, intumes-
" cunt, et increscunt ad vicem reddendam quibuscumque
" ~~modis~~ possint modis tum Deo tum proximo propter
" Deum. "

V. 6. A. B. Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. Explico
" donec veniat in sæculo, et prætereat figura hujus mundi "
Cassiodorus " donec dies illa æterna veniat, quam desidera-
" bat Psalmista dicens ps. 8[illegible]. Melior est dies una in atrijs
" tuis super millia. Et inclinentur umbræ; idest transeant
" moerores, et perturbationes hujus sæculi. "

Ibid. C. D. Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris.
Explicor Expectabo fructus pœnitentiæ tuæ, et progressum
" religionis tuæ. " Cassiodorus " In myrrha carnis mortifi-
" catio, vel mortificationum pro Christo tolerantia; in thure
" vero sancta devotio orationum accipitur. "

V. 7. Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te. Ex-
plicor Enimvero sed abluti estis, sed sanctificati estis in
" nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri "
Richard. Victor. " Tota item pulchra est, quæ per opera bona
" et virtutes ornatur, et per humilitatem, et confessionem
" peccatorum, quibus maculata fuerat, decoratur. [illegible] hic
C. 24

V. 8. C. D. E. Coronaberis de capite Amana, de vertice
Sanir, et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus
pardorum. Explicor Triumphabis de omnibus concupiscen-
" tijs vestris, et de inimicis vestris fortissimis. " Audi S. Tho-
mam " Coronaberis de capite Amana, idest de mundo relin-
" quendo timiditatem, quæ inficit irascibilem; Amana enim
" interpretatur coangustatus, et significat mundum, qui
" seipsum coangustat, et constringit. Iterum coronaberis,
" si veneris de vertice Sanir, idest de fœditate, et intempe-
" rantia, relinquendo ipsam, quæ inficit concupiscibilem:
" nam Sanir secundum glossam idem est quod fœtus (al.
" fœtor.) Iterum coronaberis de vertice Hermon, idest de
" injustitia, relinquendo ipsam, quia inficit appetitum in-
" tellectivum, sive voluntatem: interpretatur enim Hermon
" anathematizatio, sive divisio a Deo, quod maxime fit
" per injustitiam, et potissimum ut est vitium generale.
" Iterum coronaberis si veneris de cubilibus leonum, idest

„de imprudentia, vel impudentia, quæ infert voluntatem
„ratorem agibilium, et inficit intellectum practicum. non
„differt homo a bestijs feris, quia est animal poli-
„ticum per mansuetudinem, quam non habent animalia
„ferocia, quæ intelliguntur per leones, qui non refrenant
„motus suos per prudentiam, sicut homo. Iterum co-
„ronaberis de montibus pardorum, idest de infidelitate
„quæ inficit intellectum speculativum: hæretici enim
„et infideles insidiantur ut pardi; et supplendum est,
„relinquendo hoc aspectu, idest relinquendo mundu[m]

9. A. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa
Explicat: Induxisti deum ut vulneraretur propter
[illegible] à homine Cassiodorus. „Potest hoc
„quod dicit: vulnerasti cor meum de passione Christi
„accipi: idest, tuo amore fecisti, ut ego in cruce
„[illegible] vulnerarer.„ Et Richardus Victorinus hic C. 27. [illegible] animam,
„quæ soror mea dici meruisti, ex quo carnem su-
„mendo me tibi fratrem feci; et quam sponsam e-
„legi, cum te mihi in amore, et voluntatis co-
„mitate coniunxisti.

10. [illegible] et odor unguentorum tuorum super omnia
aromata. Explicat: „Et decor actionum piarum in
„Christo super omnem charitatem et sapientiam
„naturalem.„ Non differt a nostra expositione S.
Gregorius explicans: „Per unguenta quippe ipsæ vir-
„tutes, quæ ex charitate oriuntur, intelliguntur.„

11. A. Favus distillans labia tua. Explicat: Loquendo ver-
„ba in labijs tuis quasi favum distillantem, ne festinata et
„inconsiderata prorumpant.„ Similem huic sententiam
[illegible] excerpsit ex verbis in textu sequentibus: mel et
lac sub lingua tua; inquit enim „Sub lingua tua, quasi
„[illegible] maximam
„illius liquoris copiam adservas, et inde quando et
„quantum opus, in proximi commodum depromis.„

12. [illegible] conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons
signatus. Hanc etiam sententiam veluti quæ præcessit trans-
fert in modum doctrinæ vitæ, et disciplinæ „Fugite occa-
„siones etiam minimi offendiculi, ut sitis filij Patris
„vestri qui in cælis est, custodite vos ab hoc seculo,
„Ora patrem tuum in abscondito.„ Clarius etiam sic
dici posset: „Concludite vos ab occasionibus etiam
„minimi offendiculi, ut me fratrem vestrum etiam
„in sanctitate vestra promereamini, atque adeo ut
„promereamini amicitiam meam, custodite vos ab
„hoc seculo, et fundite orationes vestras ad Deum
„velut ego docui vos.„ S. Gregorius sic interpretatur:
„Conclusus hortus esse dicitur, quia dum bona sua in
„tentione vitæ æternæ abscondit, dum humanas laudes
„omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumsepit
„ne ad interiora rapienda hostis [illegible] irrumpere
„possit.„

V. 13. et 14. Emissiones tuæ etc. Explicat de multis Animæ
Sanctæ virtutibus, nam S. Gregorius [illegible]
„Quid enim per has diversas aromatum species designa-
„tur, nisi sanctarum virtutum odor, et profectus, qui
„in sanctis habetur.„ Et Richard. Victor. in Cant. C.

29 „ [illegible] fructus, quos simul profert hic hortus sunt
„ opera fructifera, atque meritoria æternæ vitæ, et fragrantia
„ boni exempli, atque opinionis odore. Hæc est paradisus, in qua
„ versatur anima, cuius delitijs, et amœnitate delectatur. Hæc
„ evulsis spinis vitiorum recipit fructus spiritus, et paradi:
„ sum virtutum. Hæc paradisus est justitia, pax, et gaudium
„ in spiritu sancto delectatio virtutum gustus, et experien:
„ [illegible] sanitatis, prælibatio futuræ beatitudinis, spes
„ vitæ æternæ. „

15. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt
impetu de Libano. Explico de aqua donorum Christi qualem
[illegible] Io. C. 4. Ad has alludit Richardus Victorinus C. 30.
„ Hic puteus aquam vivam continet, quæ sitim peccati extin
„ guat, et in vitam æternam saliat, quia hæc spiritualiter sa
„ tiat, et ad satietatem æternam perducit. Cum impetu itaque
„ aquæ gratiæ de Libano idest de Christo defluxerunt, aquæ
„ [illegible] quando Spiritus Sanctus tamquam torrens discipulis
„ influxit, et suavi eos ubertate donorum inebriavit. „
Et apertius Interlinearis, qui hunc fontem ita definit: „ Fons
„ donorum Spiritus Sancti, quæ hic sitim mitigant, et in fu:
„ turo extinguunt; de quibus dicitur: aqua quam ego
„ dabo. Io. C. 4. 14.

V. 16. Surge Aquilo, et veni Auster, perfla hortum meum, et flu:
ant aromata illius. Explico „ Si consurgant adversum te
„ caro, et sanguis, et pugnent, quandoquidem Spiritus
„ Dei Sanctus afflat tibi, ne timeat cor tuum; sed cum
„ metu, et tremore vestram salutem operamini. „ Ubi S.
Gregorius „ Quid per Aquilonem, qui in frigore constringit
„ et torpentes facit, nisi immundus spiritus designatur: qui
„ superbos omnes dum possidet, a bono opere torpere facit?
„ Per austrum vero, calidum scilicet ventum Spiritus San:
„ ctus ~~designatur~~ figuratur qui dum mentes electorum
„ tangit, ab omni torpore relaxat, et ferventes facit, ut
„ bona [illegible], operentur. „ Post quem sequitur Richard
Victorinus orationem concludens „ Fluunt tunc aromata
„ virtutum tanta utique ubertate, ut quælibet adversa
„ prospera repellat homo, et exteriora [illegible]
„ [illegible] convertat. „

In Caput 5.um

V. 1. A. B. Veniat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum
pomorum suorum. Explico „ Veniat quandocumque [illegible]
„ et pulset januam dominus meus, et confestim aperiam ei red:
„ diturus rationem talentorum meorum, ut recipiat quod suum
„ est cum usura. „ Similis nec consentiens tamen est interpre
tatio S. Gregorij „ In hortum ~~venit~~ dilectus venit, et fructus
„ comedit, quando Christus mentes visitat: et bonorum operum
„ delectatione se satiat. „

2. A. Ego dormio, et cor meum vigilat. Explico „ In ipsa salutis
„ tui requiescunt omnes cogitationes meæ, et anima mea in ma:
„ nibus meis semper. „ De tranquilla eadem possessione potentia:
rum animæ, et de sancta, et quieta abeatione piæ contemplati
onis hunc locum interpretatur Richardus Vict. C. 30. „ Cum prin:
„ cipatur ratio, et vigilat, et dormit sensualitatis motus, et
„ cogitationes, dicere potest homo: Ego dormio, et cor meum vigilat

5. Ibid. d. c. 5. Soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. Explico: "O anima, quæ accepisti signa [illegible], de illorum sorte, quos jam non dixi servos, sed amicos, quam desponsavi mihi in sempiternum, mundata lavacro aquæ in verbo vitæ." Richard. Vict. C. 35. "Sororem eam vocat, idest cohæredem, amicam idest secretorum consciam, columbam idest Spiritu Sancto illustratam, immaculatam idest a peccatorum sordibus a se mundatam." Quod Victorinus animam dignatam nomine amicitiæ Christi dicit consciam ~~[illegible]~~ secretorum Christi [illegible] plurimum concordat quod ego transtuli, quam non jam ancillam dico, sed amicam [illegible] sententiæ cum illo viro conformitas in Evangelio fundamentum Jo. C. 15. 15. Jam non dicam [illegible] servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.

3. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Explico: "Ego servus tuus, quomodo faciam voluntatem meam? Viam mandatorum [illegible] cœpi currere, quomodo derelinquam, vel obliviscar sermones tuos?" S. Gregorius. "Tunica sua sponsa se expoliavit: quia omnia exteriora quibus honorabatur, et onerabatur, abjecit. Pedes autem suos sponsa lavit quia peccata abluere [illegible], munda in conspectu Dei sui apparere concupivit." Et S. Thomas "Expoliavi me tunica mea [illegible] temporalium quomodo induar illa? idest quomodo revestiar et habendum iterum curam temporalium. [illegible] pedes meos, idest affectiones meas, quæ dicuntur pedes, quia per eas venitur ad te, quomodo inquinabo illos? idest, quomodo inquinabo affectiones meas, volendo iterum habere curam temporalium." Itemque Rich. Vict. C. 38. "Tunica terrenum indumentum est, unde per [illegible] terrena [illegible] designari [illegible]. Timet ergo terrenis affectibus involvi, quæ alteram se recolit [illegible] Pedes quoque suos idest affectus se lavisse recolens, iterum eos maculare [illegible]." [illegible] hoc etiam S. Antonii animadversionem quia [illegible] est [illegible] Ortgr. 22. "Veteris hominis vestimentum [illegible] eorpro intentionem [illegible] regeneratione deposuit, nescit quomodo possit induere; [illegible] studio enim correctionis [illegible] peccatorum. Tanta vis consummatæ emendationis est, ut in quandam justitiæ videat [illegible] spiritualis gloriam, quæ vias erroris ignoret, nimia etiam virtute non possit admittere, quia deseruerit usum nosse peccandi."

[illegible] 9. [illegible] meus misit manum suam per foramen et venter [illegible] declinaverat atque transierat. quæsivi et non inveni illum [illegible] vocavi et non respondit mihi. [illegible] Gravata est super me manus Domini: [illegible] miserere mei, at ille [illegible] meam." De hoc divinæ providentiæ more quo [illegible] exercet electos suos disserit pulcherrime S. Augustinus in Schala Paradisi tom. 9. ~~[illegible]~~ "[illegible] contemplatione [illegible] quantum ad gloriam, quantum ad [illegible]. Sed ne timeas, o sponsa, ne desperes, ne [illegible], si paulisper tibi subtrahit sponsus faciem suam. Omnia ista cooperantur tibi in bonum, et de accessu, et recessu lucrum ac-

[illegible] venit, et sibi recedit. Venit ad consolationem,
" recedit ad cautelam, ne magnitudo consolationis extollat te,
" ne si semper apud te sit sponsus, incipias contemnere soda:
" les, et hanc continuam visitationem non jam gratiæ attribuas,
" sed naturæ. Ne ergo exilium deputemus pro patria, arrham pro
" pretij summa venit sponsus, et recedit vicissim, nunc conso:
" lationem afferens, nunc universum statum nostrum in in:
" firmitate commutans; paulisper nos permittit gustare quam
" suavis est, et antequam plene sentiamus se subtrahit, et
" ita quasi alis expansis supra nos volitans provocat nos
" ad volandum quasi dicat: Ecce parum gustastis, quam
" dulcis sum: sed si vultis plene saturari hac dulcedine, cur:
" rite post me in odorem unguentorum meorum, haben:
" tes sursum corda, ubi ego sum in dextera Dei Patris
" ubi videbitis me non per speculum in ænigmate, sed
" facie ad faciem, et ubi plene gaudebit cor vestrum,
" et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

V. 7. Invenerunt me custodes, qui circumeunt civitatem: per:
cusserunt me, et vulneraverunt me: tulerunt pallium
meum mihi custodes murorum. Explico " Cogitaverunt mala
" mihi, qui inhiant sæcularibus bonis, dixerunt enim: oppri:
" mamus pauperem: deprædati sunt omnem substantiam
" meam, qui confidunt in consilijs quibus cogitant. " Simi:
lia his cogitavit in hunc locum Tyrannus cum de populo
antiquo sub Synagoga interpretaretur. Custodes illos qui cir:
cumeunt civitatem intellexit Principes gentium in cir:
cuitu Judææ existentium. Percusserunt me, aggressi, nocu:
mentum inferendo personis, tulerunt pallium meum spo:
liando me bonis meis.

V. 8. Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum
meum, ut nunciatis ei quia amore langueo. Explico:
" Voco ergo, si est qui mihi respondeat, et ad chorum San:
" ctorum in Cælestibus convertor. " Ubi S. Gregorius " Dum
" enim sanctis viris cogitationes nostras reserámus, dum eis
" jam vitam æternam ingressis desiderium nostrum expandi:
" mus, et per Deum oramus, ut domino Christo pro nobis orando
" offerant desiderium, quo afficimur, quid aliud agimus, quam
" filias Jerusalem adjuramus, ut dilecto, cui ~~[illegible]~~
" nobis proximiores sunt, nuncient, quia amore langue:
" mus. "

V. 11. ~~[illegible]~~ Comæ ejus nigræ quasi corvus. Explico " Incompre
hensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus.
Gloss. ord. Comas interpretatur cogitationes, easque Christo
attribuit, cujus caput dicit Deum sequuta S. Gregorium.

v. 13. Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentarijs
Explico " Si aspicimus vultum humanitatis Jesu nostri est ille
" quasi area depicta passionum exercita ab exercitantibus in
" labore ac dolore exquisitos. Cassiodorus " Genæ sponsi modes:
" tia Christi, pietas vel severitas, sive habitus vultus illius acci:
[illegible]
[illegible] Labia ejus lilia distillantia myrrham primam. Ex:
plico " Et labia ejus voces stillant sonantes ad nos tantum:
" modo facite fructus dignos pœnitentiæ. " Cassiodorus " Per
" labia sponsi verba domini nostri Jesu Christi accipiuntur,
" quæ liliis comparantur, quia candoris æterni præmia annun:
" ciant: distillant myrrham primam quia per carnis mor:
" tificationem ad hæc perveniendum docent "

V. 14. A. B. C. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Explico: Manus ejus video tormentis distentas
in cruce, in quo ~~scilicet~~ elucet ejus charitas cum
"rorent sanguine." Cassiodorus: "Hyacinthus est
"flos aromaticus coloris purpurei, et boni odoris.
"Manus Domini plenæ sunt hyacinthis, quia in
"cruce clavis perforatæ, et rubore sui sanguinis
"quasi colore purpureo respersæ sunt." In hyacintho characterem Christi [illegible] etiam figuratam
[illegible] propterea quod hyacinthus est etiam gemma, cui ratio ejus symboli cur commendetur, vide
in præf. c. 14.

In Cap. Sextum

V. 1. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam
aromatum, ut pascatur in hortis et lilia colligat. Trans-
latio a me ~~adhibita~~ in hunc textum adhibita obscure ad-
modum præfert, quæ relatio illi sit cum textus verbis:
propterea ~~contextus~~ ~~in illam~~ quod contextus in illam as-
sumpti non servant eandem figuram orationis. Ita
nunc igitur [illegible] locus ita explicari potest: "Dominus [illegible]
"invisit famulos suos, et animas famulorum suorum
"in mortali vita degentium, ut rationem exigat [illegible]
[illegible] [illegible] tamen in vita mortali, et judicet
"quæ quisque fecerit."

V. 2. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sententiæ: "Judica me Domine secundum justitiam
"meam, [illegible] [illegible] super me."
Gloss. Ordin. interpretatur lilia candorem maximum
[illegible]

V. 3. A. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] consolationem animæ." Ubi gloss. ord.
"Ne quæras in via præmium, quod tibi in patria reser-
"[illegible]"
[illegible] A. Dentes tui. Explico: "Prudentia sermonis tui." Inter-
[illegible] "Firmissima sermonum stabilitas, quia dentes
"non [illegible] [illegible]"
Ibid. C. Omnes gemellis fœtibus. Explico: Qui virtus doc-
"trinæ aliis [illegible] proferre [illegible] [illegible] in corpore
"suo." Interlinearis: "In aliis fructum boni operis ge-
"nerant."

V. 8. A. Una est ~~dilecta mea~~ columba mea etc. Explico:
"Tu gloriare, quia laus tua ego unicus sum." Ti:
[illegible] [illegible] est columba mea, nam mei unius glo-
"riam, nutum, et cultum curat: me uno et solo
"[illegible] [illegible] oblectatur: me unum incor-
"pareatur, [illegible]
"te, in memoria, in ore [illegible]"

V. 10. A. Descendi in hortum meum. Explicon consideravi, quæ "omnia fecerim in humilitate mea." Tirinus "Quanta possum "animi demissione, et humili depressione in me ipsam descendi."

V. 1. A. Quid videbis in Sulamite nisi choros castrorum. Explico: "Quid videre est in justa [illegible] nisi dispositiones, et gratam fortis: "simarum virtutum?" Tirinus "Stupendum enim, jucundissi: "mumque spectaculum anima bene composita, in qua "ratio' [illegible] Deo, et rationi cæteræ [illegible]." Ibid. B. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis! Explicon Mirabiles sunt progressus tui de virtute in "virtutem in bonis habitibus tuis." S. Ambros. in psal. 118. octon. 12 "Speciosam significat animæ "pulchritudinem, quæ carne tanquam calceamento "utitur, et in ipso impedimentum non patitur, sed "sinceritas decore præcellit. Calceat se ergo carnis ani: "ma Ecclesiastica gratia, ut cursum vitæ hujus, et "transitum cum decore præterat. Quod fit, si cal: "ceamentum suum non inquinet luto corporali, "nec in vitiorum mergat voragine, si castiget carnem "suam, ne moveatur ad cursum, et animæ pinguis "pondere prægravetur. Bonum calceamentum ani: "mæ pudicitia est. Bonus gressus vestigium est cas: "titatis. Impudicitia autem amictus est animæ." etc.

Filia principis. Explicon Filia prædestinationis Dei, "vel quæ [illegible] principium a quo sunt omnia; nec tantum prima [illegible] causa, sed et ~~prima~~ ipsa omnium causarum causa, et ex illa omnis pater: principium [illegible] Dei ~~[illegible]~~ [illegible]

V. 4. B. C. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Explicon Attentio tua custodiens sensus tuos, et "instructam te servans ad bellum contra hostes tuos." In quem locum ita S. Thomas "Nasus tuus, idest [illegible] "tua, per quam discernis bonos spiritus a malis est sicut "turris Libani, idest turris clara, non [illegible] "bus diaboli. Et hæc turris respicit contra Damascum, idest "contra diabolum. Damascus enim interpretatur potus san: "guinis, et significat diabolum qui sitiens sanguinem nos: "trum tanquam leo rugiens circuit quærens quem devo: "ret. 1. Petr. C. 5."

V. 5. B. C. Et comæ capitis tui sicut purpura regis vincta ca: nalibus. Expl. [illegible] filii Dei Unige: "niti influens virtutem in justos quasi in canales" mor. Audi h. l. S. Thomam. "Comæ capitis tui, idest adhuc, et af: "fectiones tuæ, quæ radicantur in voluntate, cui competit "nomen capitis. Hæ affectiones sunt sicut purpura re: "vincta canalibus, quia semper sunt commundæ passio: "nibus Christi: purpura enim tingitur de sanguine pis: "cis: quia conchæ maris, ut Glossa tangit, ferro circum: "cisæ lacrimas purpurei coloris emittunt; et hæc purpura "potest significare carnem Christi, quæ fuit rubricata san: guine [illegible] "Comæ capitis sunt "cogitationes mentis."

V. 8. C. 3. Dixi: ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus. Dixi explicans verbo consilii, Interlineaaris vertit: ante sæcula disposui. Nimirum Consilui communicare me illis maxime, qui [illegible] imitare; et ubera mea sunt fructus victoriæ [illegible] [illegible], [illegible] palmæ, idest crucis Christi [illegible] [illegible] [illegible]. quia pro Christo non [illegible] dimicat, [illegible] [illegible] [illegible] digna [illegible].

[illegible] lecto meo, et ad me conversio ejus [illegible] [illegible] adhærere Deo [illegible] est, caro mea Deus in æter: [illegible] Ubi S. Gregorius [illegible] quoniam [illegible] ac dilectione soli Christo [illegible] solum sequor, solum cum Patre, et Spiritu Sancto unum Deum videre concupisco, respectionis ejus suavitatem, visitationis ejus benignitatem, conversationis dulcedinem gaudenter experior, experiens proclamo: veni dilecte mi etc.

V. 13. A mandragoræ dederunt odorem. Explicans processerunt Apostolorum exempla. Illi enim ex omnibus Sanctis constituti sunt principes super omnem terram ps. 44. 17. At inquit S. Gregorius Quid per mandragoram herbam scilicet medicinalem et odoriferam nisi virtus perfectorum intelligitur?

In Caput 8.um

V. 1. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, et deosculer te, et jam me nemo despiciat. Explicans [illegible] accedat [illegible] beatificam [illegible] mihi, qui me dignatus es vocare sponsam tuam, et sororem, et [illegible] in latitudine cœlestis regni, et ibi comprehendam [illegible] et [illegible] meam vocationem, et electionem faciam. Habet hic gloss. ord. deosculer, idest facie ad faciem videam, et ore ad os loquar.

V. 2. C. d. l. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum. Explicans Ibi [illegible] mihi [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] debeas [illegible] in vita mortali [illegible] [illegible] tibi [illegible] caritatis meæ, et [illegible] bonorum operum, et orationum mearum. Titinus: Ibi me docebis puram, et primam veritatem, immo veritatem omnem veritatem. docebis me nosse te. Et ego tibi vicissim ibi dabo poculum ex vino condito, ex vino aromatico potum [illegible] ex omnium virtutum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo. [illegible] ἀντιστῆναι,
h. e. in judicio stare (contra) vel judicio contendere propter injurias
vindicandas. Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram. Etiam
Cicero de Officiis l. 1. Cap. 25. Nihil laudabilius, nihil magno
et præclaro viro dignius placabilitate atque clementia. Sed
est illud autem: Si quis te percusserit in dexteram maxillam
tuam, præbe illi et alteram. Id explicat sequentibus exemplis
usque ad v. 44. Permitte, inquit, te offendentibus, tu vero
lucrum reputa, cum parvo ferent injuriam. In hanc rei ex-
emplum citat S. Augustinus ex testamento veteri l. 19 contra
Faustum Cap. 25. Illud proverb. Cap. 25. v. 21. ubi de inimico
diligendo dicitur. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si
sitierit, potum da illi. et illud in psalmo 119. v. 7 Cum his qui
oderunt pacem eram pacificus. Et alia multa.
40 Et ei qui vult tecum in judicio contendere et tunicam tuam
tollere, dimitte ei et pallium. Pallium quod Latinus vertit
interpres τὸ ἱμάτιον non est pallium modo, sed quidquid
pertinet ad genus universum vestimenti. Vestimentum vertitur
apud S. Lucam Cap. 6 v. 29. Sensus est: Volenti tunicam
tuam tollere, sine ipsi et indusium. Propterea S. Joannes
Chrysostomus: Quid igitur? nudum circumire me jubes?
Hæc ideo, quia facile est intelligendum [illegible] expoliare (alterum), prius
occurrere pallium diripiendum quam tunicam, prius tunicam
quam reliquum indumentum interius. Ergo qui se per-
mittit huic injuriæ, si primo concesserit tunicam, tum
non pallium consequenter, sed indusium, vel quidquid aliud ex reliquum in
vestium habet, quod possit deponere. S. Joannes Chrysostomus
41. Et quicumque te angariaverit etc.
ἀγγαρεύειν est inique aliquem trahere, et absque ulla o-
mnino ratione, opprimendo scilicet, atque [illegible]. Vade cum
eo et alia duo, h. e. duo millia alia. S. August. l. de Serm. lo c. 5. Tomm. in Lat. aur
Domini Cap. 31.
42. Qui petit a te, da ei: et volenti mutuari a te, ne avertaris.
Hæc, ut monet S. Joannes Chrysostomus, superius dictis minora
sunt, si verum genus spectes, sed si usum, frequentiam,
necessitatem facile majora. Mutuum (item Chrysostomus) non
usurarum foenus appellat, sed simplex beneficium commodandi.
43. Dictum est: Diliges proximum tuum: et odio habebis inimicum tuum.
Levitici Cap. 19 v. 18. Diliges amicum tuum sicut te ipsum.
Illa et odio etc. in veteri testamento ubi legantur non reperio. Tam quod Prov. Cap. 23 v. 10. legitur: Cave ne unquam cum in
Fortasse τὸ dictum est ἐρρέθη interpretari debet. Derivatum
est, quasi diceret: invaluit traditione, vel significatio invaluit
dictum, etiamsi non scriptum est, vel intelligendum de ini-
micis publicis, quos Dominus præceperat delendos ad inter-
necionem, velut de Amalec præcipit, tum Saul. cf. 1. Reg.
Cap. 15. v. 3 percute Amalec: et interfice a viro usque ad
mulierem, et parvulum atque lactentem, bovem, et ovem,
camelum et asinum. In horum odio spectabatur ea ratio,
non quia homines essent, sed quia hostes Dei. Quare in ps.
138 v. 21. nonne qui oderunt te Domine, oderam,
et super inimicos tuos tabescebam? v. 22. perfecto odio oderam
illos, et inimici facti sunt mihi.
[illegible] terræ illius magis amentes, quæ [illegible]
[illegible] minus est non jungere amicitias quam [illegible]

Catena Sacra ? 13 Cap. 15

44. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros etc. Reg: clare hinc Tertullianus ~~Apolog~~ contra Scapulam Cap. 2. Christianus nullius est hostis. Salomon in proverbiis commendavit illud officii genus (Cap. 25. v. 21.) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere sed nihilominus externam benevolentiam. Nam quod sequitur v. 22. Prunas enim congregabis super caput eius, et Dominus reddet tibi, videtur Salomon non etiam voluisse denire, intus animum iratum contra inimicos, sic rationi morum temporum doctrinam accommodans. At veluti Tertullianus l. c. Cap. 1. Ita disc: plina jubemur diligere inimicos quoque, et orare pro eis qui nos persequuntur, ut haec sit perfecta, et propria bonitas nostra, non communis

45. ut sitis filii patris vestri qui in caelis est. h. e. ut imitemini patrem vestrum caelestem atque illius dilectionem per similitudinem operum promereamini. Nam et ipse solem suum oriri facit etc.

46. Quam mercedem habebitis? habebit ... h. e. acquiretis vel ...

47. quid amplius facitis h. e. quid eximiae vel excellentis virtutis.

48. Estote ergo perfecti etc. Hic primum audiverunt qui erant in apostolos deinceps captandi, ut essent perfecti. Hic audiant quicunque in apostolorum ordinem succedunt Ecclesiastici. Estote inquit perfecti in omni opere, et officio, sicut pater vester caelestis perfectus est.

Cap. 6

~~Videamus~~ Praecedenti capite v. 1. etc. S. Evangelista adnotavit accurate Dominum discipulos, hoc est binos illos et binos fratres et fratres Simonem et Andream, et duos filios Zebedaei qui ad eum accesserunt, cum Dominus iam vidisset turbas et ascendisset in montem, hoc est seorsim a turbis in plano degentibus ipse cum discipulis aggressus in montem. Illud ~~dum~~ concluditur praecedenti Capite v. 48. Estote perfecti etc. Nunc digreditur ad ~~tractanda~~ tradenda praecepta communionis justitiae usque ad v. 6. Capitis subsequentis septimi. Quaeres argumento est, dicta haec fuisse, cum turbae, quae sub monte consederant, impatientes expectandi, et ipsae ascendissent in montem. Propterea Dominus morem gerens earum piae desiderio audiendi caelestem doctrinam, dicit v.

1. Attendite, ne justitiam vestram etc. Justitia h. loco est virtus ... generalis, quae quasi propositum faciens subsequentes partes illas omnes, quae deinceps ... numerantur, misericordiam, orationem, poenitentiam, jejunium, contemptum divitiarum, conscientiae sinceritatem, pietatem, fidem, studium regni caelestis et justitiae Dei, quae omnia ... disseruntur singillatim. Agit itaque de modo, quo virtutes hae omnes coli debent, atque exerceri. Ut videamini ab eis. S. Gregorius l. 3. Pastoralis Cap. 1. adm. 36. Ea quae agimus occultanda sunt, ne ipsi laudemur: et tamen ostendenda sunt, ut laudem caelestis patris augeamus. Nam (Cap. 5. v. 16.) cum rursus videant ab hominibus bona opera nostra praeciperet, protinus subdidit, ut glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est

2. Cum facis eleemosinam, noli tuba canere. Chrysostomus: maximam volens notare ostentationis insaniam. Quid valeat ... illa, tuba canere, ostendit ... ~~separatim~~ ...

sicut hypocritæ faciunt in synagogis, et in vicis, ut hono:
rificentur ab hominibus. hypocrita, est quasi subdolus
et interius iudicandus, aliud enim videtur, aliud molitur.
Græce ὑπὸ sub, κριτὴς persona judicii, nunc qui judicatur.
Receperunt mercedem suam. Græce ἀπέχουσι, verti potest,
effundunt, hoc est deperdunt, vel evacuant. [illegible]
3. Nesciat sinistra tua. Chrysostomus: exaggerandum posuit sensum.
4. Qui videt in abscondito reddet tibi. In hoc et similibus locis
Græce additur, in manifesto.
6. Cum oraveris, intra cubiculum etc. Chrysostomus. Quid
ergo? in ecclesia non oportet orare? Et valde quidem, sed
cum hac voluntate: hoc est latendi.
7. Orantes nolite multum loqui. h.e. concinnare orationem
ad pompam.
8. Scit enim pater vester etc. Sic Deum ora, non ut doceas eloquio,
sed ut inflectas humilitate.
9. Sic ergo vos orabitis. S. Cyprianus de Orat. Domin. Qualia
sunt orationis dominicæ sacramenta, quam multa, quam
magna, breviter in sermone collecta, sed in virtute spi-
ritualiter copiosa. Ut nihil omnino prætermissum sit quod
non in precibus atque orationibus nostris cælestis doctrinæ
compendio comprehendatur.
ibid. Pater. ~~noster qui es in cælis.~~ Tertullianus l. de oratione:
Appellatio ista et pietatis, et potestatis est. Noster. S.
Cyprianus l. c. Publica est nobis et communis oratio: et
quando oramus, non pro uno, sed pro populo toto oramus
quia totus populus unum sumus. Qui es in cælis. Quamvis
per Jeremiam vere dicit cap. 23. v. 24. Numquid non
cælum et terram ego impleo? tamen orantem constituit
ante thronum cælestem, nempe aptum et congruum regno cælorum, quod
instituerat tamquam subiectum prædicationum suarum.
ibid. Sanctificetur nomen tuum. S. Joannes Chrysostomus. Sancti:
ficetur quippe est glorificetur. Digna prorsus eo qui eum
patrem appellavit oratio, nihil omnino prius, quam paternæ
gloriæ supplicare, omnia vero reliqua secundo loco ducere,
itaque laudes eius numerare.
10. Adveniat regnum tuum. Pro conditione temporum variata
est huius petitionis sententia. Nam docuit dominus Apostolos,
ut peterent regnum dei, illud scilicet, quo Christus erat glorificandus,
et agnoscendus per mortem et crucem, et missionem Spiritus
Sancti. Nunc autem postquam et ille glorificatus est, et datus
Spiritus Sanctus, petimus, ut regnum dei non auferatur a
nobis et idem veniat in gentes, quæ Christum non noverunt,
nec receperunt, utque veniat plenissima illa perfectio regni
Christi et dei, quæ fiet cum finali judicio.
ibid. Fiat voluntas tua sicut in cælo, et in terra. Petimus in
præcedentibus ultimum finem optatorum nostrorum qui
continetur, quantum ad deum pertinet, glorificatione nominis,
quantum ad nos consequutione sui regni. Nunc
petimus media ad illum conducentia. Si enim ita fiat in nobis
prosequutio voluntatis divinæ in terris, prout eandem dei
voluntatem spiritus beati prosequuntur in cælis, procul
dubio beati erimus. [illegible]
S. Cyprianus: Non petimus voluntatem dei ut in cælo, et in terra,
quod utrumque ad consummationem nostræ voluntatis pertinet, et [illegible]

[illegible] 1.9

14. [illegible] nostrum [illegible] in rebus [illegible] substantiam exprimit [illegible], [illegible] congruit [illegible] Επιούσιος [illegible] cap. [illegible] [illegible] nos [illegible] quotidianum [illegible] valet propter, et essentiam [illegible] [illegible] vitæ [illegible] ~~[illegible]~~ propterea [illegible]. Hic imperavit volens nos utique [illegible] esse, et [illegible] panis fidei [illegible] semper [illegible] nec [illegible] naturæ, quam [illegible] necessitati [illegible] [illegible] sententiam [illegible] mandat, quod solum fidelibus necessarium est: cætera enim nationes requirunt.

15. [illegible] debita nostra Tertullianus [illegible] [illegible], [illegible] petit veniam delictum confitetur [illegible] autem in Scripturis delicti figura est. Hic spectat [illegible] [illegible] Remittite inquit et [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] et nos dimittimus etc. Catech. Romanus de hac petit. [illegible] Aliqui fortasse fuerint, qui cum nondum animum inducere possint, ut oblitis injuriis ament inimicos, propterea deterriti ~~[illegible]~~ conditione huius petitionis, dominica precatione non utantur. Quare deterrendi sunt ab eaque [illegible] qui [illegible] illo, et pravo timore commoventur [illegible] sibi Deum reddant offensiorem hac precatione: contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis usum, [illegible] parente Deo postulent, ut sibi det eam mentem, ut iis qui [illegible], ignoscant, et inimicos diligant.

16. Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio Græce πειρασμός [illegible] transmigratio potest πέρα enim [illegible] etiam transitio, [illegible] transmigratio [illegible] thema est. [illegible] trans, vel ultra, unde vocabuli [illegible] ut ne ~~[illegible]~~ [illegible] cum [illegible] illa trans[illegible] migratione, quam gente totius Judaicæ post horribilem internecionem Romani post domini mortem, et regni [illegible]. Nos petimus, quod quotidie Ecclesia inter [illegible] Liturgiam: libera me ab universis malis, et fac me tuis semper inhærere mandatis, et a te nunquam separari permittas. Petimus ne transmigremus a Dei [illegible], quæ nunc est per suam gratiam, et in futuro erit per gloriam. Sed, adiungimus, libera nos a malo, hoc est ab hoste omni, et tyranno, qui sub [illegible] nos velit jugo opprimere. In quo genere [illegible] tyrannus in æternitatem. [illegible] longa [illegible] est, [illegible] Græce ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, h. e. a laborem, vel dolorem inferente. Amen h. e. utique. Idem ac [illegible] Græcorum, quod Latine quidem variata vocali de longa in brevem, et præmisso a epitatico

17. Tu autem [illegible], unge caput tuum, et faciem tuam lava [illegible] non ut hoc [illegible] faciamus [illegible] diligentia bonorum hunc thesaurum studeamus ~~[illegible]~~

19. Nolite thesaurizare etc. Concludit, quæ supra dixerat, quasi diceret: [illegible] non corruptibilem thesaurum bonorum terrestrium acquiretis, sed incorruptibilem bonorum nunquam deficientium in cœlo

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. [illegible] enim ut ubi bona tua constitueris amando, ibidem etiam cum mente, et cum cogitatione verteris; et ibi te [illegible] per [illegible]

atque Jacq. l. 3. cap. 19

nititem esse, sive bona tua eligis in terra, ut cum terra transeas
et pereas, sive in cœlo ut cœlestem vitam cum beata æternitate
conquiras.
22. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Græce: Lucerna
corporis est oculus. Si ~~corpus~~ oculus tuus fuerit simplex:
totum corpus tuum lucidum erit. Lucidum est non active in-
telligendum, sed passive: si oculus tuus fuerit simplex et
perspicuus, totum corpus facile regetur oculi lumine.
23. Si autem oculus tuus fuerit nequam (πονηρὸς laboriosus)
totum corpus tuum tenebrosum erit. σκοτεινὸν tenebrosum,
vel tenebris aut obtenebrationi obnoxium. Si ergo lumen etc.
Hæc et quæ præcedunt a v. 22 intelligenda sunt ex simili-
tudinem. Si ergo mentis intentio, qua dirigis operationes
[illegible], et terrestri limo obducitur, ipsa universa
vitæ tenebrosa est, et terrestri limo obducitur, ipsa universa
tua vita cum omnibus tuis factis quanta massa erit fa-
cinorum tenebras exteriores per æternitatem tibi commerentium.
24. Non potestis Deo servire, et mammonæ. S. Hieronymus: Mammona
sermone Syriaco divitiæ nuncupantur. Non dixit qui habet divitias,
sed qui servit divitiis. Qui divitiarum servus est, divitias custodit
ut servus; qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas ut
dominus.
25. Ideo ne solliciti sitis quid manducetis etc. Servitutem paulo ante
dixit eandem, quam nunc sollicitudinem. Hanc prohibet
in usu rerum sæcularium habendam, ut cum ab ea vacaverit
animus, possit animæ æternitati consulere. Ideo vero sequitur:
Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam ves-
timentum. Curam inquit, te ipsum et internam salutem tuam
quidquid extra te est [illegible], et omnia vanitas.
Eccles.
26. Nonne vos magis pluris estis illis? quanto magis non alet
deus vobis, si fideles sitis, quam illis? Fides primam non timet.
Tertullianus de Idolatr. Cap. 12.
27 Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum
unum. Hoc est: quantumvis distendamini sollicitudinibus,
nihil tamen per vos sine Deo auctore proficere potestis.
29. Nec Salomon etc. Nec Salomon in omni gloria sua tam variam
speciem potuit induere decoris, quanta est in agris passim amplissima
et formosissima pulchritudo, quæ invicem ipsi flosculi alter
prope alterum condecorantur, et insigniuntur.
30. ~~Quanto~~ Deus sic vestit: ἀμφιέννυσιν circumdat proprie,
translate vestit significat. Quanto magis vos modicæ fidei?
Quanto magis debetis vos jactare in deum curam vestram, qui
propter fidei vestræ mediocritatem is dignatur subsidia huius commo-
ditationis.
32. Hæc enim omnia gentes inquirunt. Gentes fortasse dixit etiam
vulgus rudius, et minus ad pietatem eruditum, quod erat
quatuor ~~Apostolis~~ discipulis circumfusum, ut e cœtu ipso rudiore
infimo audientium allicerent, qui deinceps pietatem avidius
capessentes mererentur effici sui discipuli. Illa porro cura
divitiarum et opum sæcularium vulgi rudioris ita erat, ut
una propria gentilium omnium, qui profanam vitam agebant.
Scit (οἶδε perspicit) enim Pater vester, quia (ὅτι, quatenus)
his omnibus indigetis. Verba hæc novissima cum sequenti v.
33. Quærite ergo etc. discipulos illos lectissimos respiciunt, quos
apostolos suos erat deinde delecturus.
34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. S. Hieronymus: Cras in
Scripturis futurum tempus intelligitur. Crastinus enim dies
sollicitus erit sibi ipsi. Græcus textus valet: nam crastinus curabit sua.
Nam crastinus afferet per se suam sollicitudinem peculiarem.

Sufficit diei malitia sua. Malitia κακία a χάζω λείον
est lapsus, vel defectus vel corruptio. Sic 2. Thessal. Cap.
3. v. 13 μὴ ἐκκακήσατε καλοποιοῦντες, nolite
deficere benefacientes. Sufficit diei lapsus, vel corruptio
sua. hoc est, satis est solicitos esse per dies singulos.
velut faciebat Apostolus qui contestatur in Actis Cap. 20 v. 34
[illegible] et [illegible] [illegible] ipsi scitis, quoniam ad ea quę mihi
opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istę.
ita tamen ut [illegible] ibidem paulo ante v. 24 [illegible]
se non facio animam meam (inquit) pretiosiorem quam me,
dummodo consummem cursum meum, et ministerium verbi,
quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratię Dei.

Cap. 20.

Matth. Cap. 7. v. 1. Nolite iudicare, ut non judicemini. Quoniam
Cap. præcedenti v. 33. jusserat discipulos quærere regnum Dei et
iustitiam ejus nunc monet eosdem ne existiment regnum Dei
[illegible] eos principes, aut judices super terram. Judicare enim plerumque persępe
in scripturis principari est. Nolite, inquit, [illegible] principatum,
ut non subiiciamini [illegible] principantium. Et quoniam hoc
non [illegible] audiverant, quos erat iussurus Apostolos, sed etiam
magna circumfusarum virorum ac mulierum, puerorum, et senum,
[illegible] ac [illegible] prohibet etiam vulgaria illa judicia, quę [illegible]
à [illegible] usurpari, dum probant, improbant, censent, [illegible],
laudant, vituperant, contemnant, sine potestate, sine [illegible]
arbitrio, [illegible] aliorum facta, vel dicta quorumcunque,
quam judicationem nostri vulgo judicia temeraria dicere
consueverunt. Hęc Dominus perstringit præsenti præcepto,
addita infra etiam dissuasione. Inquit enim.
2. In quo enim etc. Nam, inquit dum vos iudicandi facultatem
vobis vindicatis de aliis, fit, ut alii quoque, qui pari jure vobiscum
utuntur ipsi de vobis iudicium sibi [illegible], et vices pares
vobis reddant. [illegible] Nolite ergo lędere iudicando,
ne iudicando lędamini.
3. Festucam in oculo fratris, et trabem in oculo tuo. Neque frater
sint [illegible] in oculo, neque quis in proprio oculo vel habere
vel [illegible] [illegible] nec videt. Oculum ὀφθαλμὸν vertentis h. l.
[illegible] [illegible] vel videntem ab ὄπτομαι
[illegible] video. [illegible] autem [illegible], festucam hoc est
[illegible] quidem [illegible] in [illegible] fratris tui
[illegible], hoc est insignem [illegible] in corpore
trabem autem, hoc est insignem [illegible]
[illegible] non vides?
5. Ejice primum trabem de oculo tuo: et tunc videbis ejicere
festucam de oculo fratris tui. Non ergo universe iudicia pro-
hibet, sed illis tantum permittit, quorum excelluerit [illegible]
[illegible], et prudentia [illegible]. Eam etiam requirit prudentiam
6. Nolite dare sanctum [illegible] [illegible] a monendis, [illegible]
in iis qui iudicant, ut caveant a monendis [illegible]
cum quibus nullus est doctrinę fructus futurus. Sic Paulus et Barnabas
in Actis [illegible] prędicare Judęis Cap. 13. v. 46. et dixerunt:
vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam re-
pellitis illud, et indignos vos iudicatis ęternę vitę, ecce con-
vertimur ad gentes.
7. Petite et [illegible] dabitur vobis: etc. Hinc tertium incipit
caput dominicę doctrinę. Sermo est enim non amplius ad
[illegible] discipulos, sed ad turbas universas, nec de [illegible]
[illegible] officiis, sed de maxime necessariis. Inquit enim v.
8. omnis, qui petit accipit: etc. quasi sollicitans et animans

turbas adhuc pavidas, et timentes accedere diceret accedite omnes, nam omnibus paratum est ut accipiant quod petunt, inveniant quod requirunt. Valent hæc et quæ sequuntur ad v. 11. etiam separatim ad fidem excitandam in animis istius vulgi. Hoc enim primum est in iis qui accedunt ad Deum ut fidem accipiant. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit. ad Hebr. Cap. 11. v. 6.

11. Si ergo vos cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris. Mali πονηροί h. e. difficiles, laboriosi morosique ad præstandum, et maxime illiberales. Bona intelligitur utilia, et congruentia usui bona.

12. Omnia ergo etc. hinc ad v. 15. hortatur ad religionem arctam et accuratam, cujus fundamentum facit in reciproca charitate.

15. Attendite a falsis prophetis etc. Hoc tertio capite doctrinæ sacræ ad turbas dominus monet, quoniam disciplina officiorum pendet plurimum a fide docentium, qui cavendi, et qui sequendi sint in iis, quos auctores suscipimus. Idque usque ad v. 20. Attendite, inquit. quomodo enim cognoscetis? attentione. Quid autem in illis attendendum? Hoc sequenti v.

16. A fructibus eorum cognoscetis eos. Si magistri institutio te facit deteriorem, lupus ille est indutus ovem.

19. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. Graece excidetur: mittitur. hoc est omnis magister cognitus conjectura vitæ, vel doctrinæ malus relinquendus est, et penitus deperdendus.

22. Si non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. Quarta hæc pericopa doctrinæ suæ commendationem extendit usque ad v. 27. Regnum cælorum hoc loco intellige cælestem beatitudinem. Doctrinam suam porro primo commendat a causa efficienti quia vocat eandem voluntatem Patris, secundo a finali consequentibus

22. Multi etc. 23. Et tunc confitebor etc. quia eius doctrinæ opus est introitus in regnum cælorum. Intolerabilis quidem res est etiam gehenna, et supplicium illud horribile. Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est a beatitudine gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, et audire ab illo Non novi vos.

2[illegible] Numquam novi vos. S. Joannes Chrysostomus.

24. Omnis qui audit verba mea hæc, et facit ea, etc. Insinuaverat superius commendationem suæ doctrinæ, nunc proponit rem apertius. Hæc addit, verba cum dixisset, quia hæc ipsa peculiaris institutio est summa quædam eorum omnium quæ sunt ad salutem æternam necessaria.

Cap. 8.

Matth. Cap. 8. v. 1. ad 4. Marci Cap. 1. v. 40 ad fin. Lucæ Cap. 5. v. 12. ad 16.

1 Matth. Cap. 8. v. 1 Cum autem descendisset de monte etc. v. 2. Et ecce leprosus veniens adorabat. Verba hæc ostendunt curationem huius leprosi proxime subsequutam fuisse post habitos sermones in monte quæ [illegible] tamdem alii Evangelistæ nullo definito tempore [illegible] erant.

3. [illegible] mundare. S. Hieronymus. Non ut plerique Latinorum putant, jungendum est, et legendum. Volo mundare: sed separatim ut primum dicat. Volo, deinde imperans dicat. Mundare. h.e. sis mundus, imperandi verbo vocis parvæ.

4 Et ait [illegible] illi Jesus: Vide nemini dixeris: sed vade etc. Circa hæc factum sunt nonnulla observatu digna. Nam primo dominus [illegible] [illegible] [illegible] tetigit ostendens sinem se tegere legalibus cæremoniis. Deinde misit eundem ad sacerdotes, ut ex illis ipsis qui erant in dominum infensiores acquireret testes suæ virtutis. Tertio mandat viro emundato, ut offerat

munus quod præcepit Moyses, consulens conscientiæ et institiæ
mundati, qui in circumstantia neque ipsa se sentiebat
ea lege obstrictum si emundaretur. Quarto illi præcepit
Nemini dixeris, cui vero videtur leprosus non paruisse,
quandoquidem scribit imo S Marcus: egressus cœpit
prædicare, et diffamare sermonem. Sed qui bene rem
perpenderit inveniet imo illum egregie morem domino
præcipienti gessisse. Dominus enim non illi præcepit, ut
laudem pro beneficio accepto deo non redderet, adeoque
ut quod acceperat non confiteretur, sed ut nemini hoc pecu-
liariter diceret, seque sanitatem mundatum ostenderet, tenens
morem veniendo ad sacerdotes. Ille igitur postquam sanatus
est, neminem peculiariter alloquens cœpit prædicare,
et diffamare sermonem, simul domino et obtemperans,
et gratias agens dum se ostendit sacerdoti, et fecit
imperata iuxta legem Moysi.

Lucæ Cap. 5. v. 12. Et factum est cum esset in una civitatum etc.
In una inquit civitatum, puta Bethsaida, vel Corozain.
aut earum aliqua, in qua fertur dominus fecisse signa,
nec tamen, quæ aut qualia planum est in sacra historia.
in una civitatum item inquit, hoc est prope unam civitatum,
non intus; ~~decendit~~ enim ~~...~~ ~~...~~ ibi dicamus
esse vel agere, quem prope locum degimus S Marcus
id insinuat, nam refert v. 45. post id factum leproso, ita
divulgatum dominum non potuisse manifeste introire civitatem
sed foris esset in desertis locis. Idemque confirmat traditio
et lex in ea gente vigens, quæ describitur Levit. cap. 13. v.
44. 46. Quicunque maculatus fuerit lepra, et separatus
est ad arbitrium sacerdotis, omni tempore quo leprosus
est et immundus, solus habitabit extra castra.

in civitate: Pentecostes

Cap. 11.

Joannes Cap. 5. v. 1 Maria Cap. 6. v. 1. 2.

Post illa quæ habemus ... sunt ~~...~~
~~...~~ de domino narratur usque ad ~~...~~
~~...~~ ex S Joanne Cap. 5. historia
videtur ... ex S Joanne Cap. 5. historia
languidi sanati ad probaticam. Nam certe nostri temporum
... hanc partem dominicæ historiæ ...
... post sanatum in monte leprosum Cap.
... S. Lucas post sanatum in monte leprosum Cap
5 v. 15 de qua vidimus in Catena capite superiore
ait perambulabat autem magis sermo de illo et
conveniebant turbæ ~~illæ~~ multæ etc. (v. 16.) Ipse autem
secedebat in desertum, et orabat. His verbis ~~mihi~~ videtur
evangelista designare aliquid temporis longinquitatem,
quo dominus illa faceret quasi ex usu fastidio,
de quo tempore ipse Evangelista nihil ~~...~~ vel
historiæ ... explorandum quod priori stilo ex:
posuerat. Fit igitur ut post illud factum leprosi sanati
continuatio sacræ historiæ ~~ab~~ aliis Evangelistis sit petenda,
animadvertendo, ubinam bini saltem iterum conjungantur,
et deinceps historiæ filum faciant. Hi sunt Sancti Joannes
et Marcus. Nam S. Joannes post ~~...~~ languidi

sanitatem subiungit dominum ex Judæa transisse [illegible]
ad mare Galilææ, quod est Tiberiadis. Cap. 6. v. 1. S. Marcus
post leprosum mundatum dierum intervallum assignat
et reditum subiungit domini Capharnaum, ubi circa
mare Tiberiadis videlicet dominus habitare instituerat,
ut in Catena Sacra supra jam vidimus Cap. 8. huius.
Dominus ergo post leprosum mundatum venit in Judæam;
postquam ibi ad probaticam languidum sanavit, re-
versus iterum in Galilæam est. Laboris argumentum
reliquæ deinceps historiæ huius sacræ conveniendo, veluti
videbimus. Vide supra hoc capite admonitionem in d. Joannem cap. [illegible]
Joannes Cap. 5. v. 1. Post hæc erat dies festus Judæorum, et
ascendit Jesus Jerosolymam. Ascendit Jerosolymam videlicet
propter ipsam festivitatem, quæ sane una ex tribus erat
celeberrimis anni, ut alibi diximus. Quænam autem?
Respondet verissime S. Joannes Chrysostomus: ut mihi
videtur Pentecostes. Et quoniam res obscura est, et neces-
saria ad sciendum propter continuationem huius Catenæ,
operæ est pretium, ut accuratius explanetur. Nam cum
tres essent in anno solemnitates, quibus tenebantur Judæi apparere
coram domino in Jerusalem, azymorum, hebdomadarum, et
tabernaculorum Deuter. Cap. 16 v. 16. S. Joannes Azymorum,
et tabernaculorum solemnitates appellat alibi nominibus suis.
Azyma enim bis commemorat, et Pascha appellat C. 2. v. 13
Cap. 6. v. 4. Cap. 13. v. 1. Festivitatem pariter Tabernaculorum
proprio nomine appellat Scenopegiam Cap. 7. v. 2. Relinquitur
ergo ut festum illud ejus generis, quo consuetudo postularet
ut ascenderetur Jerosolymam, et quod Evangelista certo nomine
non connotaverit, intelligi debeat Pentecostes. Est autem
sua ratio cur peculiari nomine Pentecostes non connotaretur.
Nam ceteræ festivitates nomen habent vel a ritu, ut Sceno-
pegia, idest Tabernacula, ~~vel~~ Azyma a panibus infermentatis,
vel ab eventu ut Pascha Phase idest transitus domini
Exodi C. 12. v. 11. Pentecostes autem a numero solo nomen mutuatur
nam eius ratio describitur Levit. Cap. 23. vv. 15. et 16. Nume-
rabitis ab altero die Sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum,
septem hebdomadas plenas, usque ad alterum diem expletionis
hebdomadæ septimæ, idest quinquaginta dies. Numerus autem
neque ad ritum pertinet, neque historica factum quidpiam per se hunc illustrat
~~illustrat~~. Relinquitur ergo ut vis tota solemnitatis Pente-
costes hoc uno definiatur, cum dicitur dies festus. Ergo
dies festus Judæorum sine alia aliqua additione fuit
Pentecostes. Insinuatur id etiam alio modo ex stilo Evange-
listæ. Nam cum sit hic evangelista longe ~~[illegible]~~
tenacissimus propriorum nominum tum locorum, tum temporum
cumque non sicut Lucas potuerit aliquid prætermittere inde-
finitum in sacra historia, quia ipse humano sensu non exploraverit ~~ignoraverit~~, namque hic
et vidit, et scripsit, nunc diem festum non aliam ob causam
reliquit indenominatum, nisi quia censuit etiam sic sine generali
nomine satis intellectum iri. Id autem quonam modo? videlicet
quia cum tria essent festa præcipua Judæorum, cumque cetera
duo Evangelista suis nominibus descripsisset, illud tertium
quod indescriptum relinquebat aliud non remanebat intelli-
gendum nisi Pentecostes. Huic sententiæ apud Tirinum adstipulatur
etiam S. Cyrillus Alexandrinus, qui tradit, semel tantum in anno
id esse solitum, idque circa Pentecostem, ut aquæ Probaticæ moverentur
ab Angelo. Hoc si fuit, id ipsum quod deinceps narratur in

interq. S... (... cap. ...)

textu sacro facit maxime in sententiæ ~~pergunti~~ confo nostræ confirmationem.

2. Est autem Jerosolymis Probatica piscina etc. ~~Est inquit.~~ ἡ προβατική Græci recte dicunt, probatica latine ergo pecuaria est vel quod aqua illius stagni oves, et aliæ pecudes in templo vicino immolandæ ablueréntur, ut explicant S. Hieronymus, et Theophylactus apud Tirinum, vel certe (inquit Tirinus) hoc stagnum erat juxta portam gregis 2. Esdr. Cap. 3. v. 1. et 32. per quam greges in urbem, et inde in templum inducebantur. Hebraice dicitur Bethsaida non per Sade צ sic enim est nomen urbis ad mare Tiberiadis patria Andreæ, et Petri, et significat domum venationis vel piscationis, sed per Samech ס quomodo idem significat, quod Bethesda, ut S. Hieronymus et Græca legunt, idest domum, seu locum effusionis a radice sed חסד, quod effusionem significat, eo quod in illud stagnum multis undique subterraneis ductibus e templo se aquæ diffunderent, quibus victimæ lotæ fuerant, teste Aristæa l. de Sep. interpre. Addentem.

4. Angelus autem descendebat secundum tempus etc. et est in die Pentecostes semel in anno si contentimur S. Cyrillo citato, v. 1. Et qui etc. sanus fiebat aquacumque infirmitate. Tradit S. Joannes Chrysostomus aquæ illi hanc virtutem non fuisse antiquam, sed nuperam, a quo inmo... propiores veritati imagine et in baptismate, et in passione et in aliis ... fuerunt, quam vetustiores

5. Erat quidam homo triginta et octo annos etc. Habebat hic homo non ætatem, sed infirmitatis annos octo et triginta unde et infra v. 6 ... cum vidisset Jesus jacentem et cognovisset, quia jam multum tempus haberet, inter ... in infirmitate; cæterum nihil minus in ætate hominis octo et triginta annorum naturæ.

17. Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Usque modo Græce ἕως ἄρτι qua pariter. Dicit ... Hoc est: utor ac Pater meus operatur et ipse operor. Hoc est: utor eodem operandi iure, ac regula et Pater meus: æque enim ac ille deus sum. Atque ostenditur voluisse dicere ex invidia Judæorum subsequenti v.

18. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi etc. æqualem se faciens deo. ... in hunc l. S. Augustinum

19. Non potest filius a se facere quidquam etc. Hoc est: Non potest Filius non facere, quæ Pater facit. Neque potest facere nisi quod Pater facit. Facit enim quod Pater facit. Quia facit non a se, sed ab illo, tamquam in suo principio. Facit autem videndo Patrem facientem. Est enim de Patre, quia videt Patrem, atque cognoscit Patrem, a quo et plane cognoscitur. Unde fit, ut eadem potestate res easdem quas Pater facit, etiam Filius similiter facit

20. Pater enim diligit filium. unice, ac singulariter. Et omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. et omnia monstra signorum per eum facit, quæ ipse facit Et majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini: quod si, inquit, miramini sa... ... quas per me vel in hoc languido ... est, vel in aliis infirmis, majora sunt monstra reliqua, quæ idem per eundem faciet, ut magis miremini

Inquit autem quoniam Est inquit Evangelista: Est piscina quinque porticus habens ... atque existentem. nam est inquit, non erat, aut fuit, significans... propterea nondum eversam fuisse Jerosolymam a Tito, cum ~~Evangelista~~ hæc scriberet; quo refellitur com... quia ..., qui censent illum non nisi tandem anno Christi 99. Nerva imperante scripsisse Evangelium.

21. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat:
Nam sicut ille unus suscitare mortuos potest, et unus
est arbiter vitæ omnium: Sic et Filius quos vult vivificat:
sic et Filius habet potestatem et arbitrium vivificandi
quos velit. S. Augustinus: Per hoc significatum est:
id esse Patri facere, quod monstrare.
22. Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium
dedit Filio. Augustinus: Aliquando judicium discriminatio
dicitur. Judicium non est damnationis, sed discretionis.
Judicare κρίνω cerno. Sententia est ad rationem cuiusque
prædicat: Neque enim Pater discernit quemquam, vel
differenter agit quidquam cum quopiam sine Filio sed
electionem et distinctionem quamlibet in operibus quæ
agit, subjecit, atque remisit Filii judicio; potestati, voluntati.
23. Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem:
qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui
misit illum. Ut omnes illi intelligant eodem honore
habendum Filium, quo habetur Pater. Qui enim non
sicut Deum honorat Filium, ille nec condigno honore
afficit Patrem: Filius enim a Patre procedit Deus de Deo,
qui misit illum Deus Deum: sicut per omnia opera sua
virtutem Filii extendere solet, qualem ipsum misit, Dei
scilicet de Deo, unum unius de uno. Vide S. Augustinum.
24. Amen, amen dico vobis, quia etc. Equidem enim affirmo
vobis, quia qui audit, et considerat, et attendit, et recipit
sermonem meum; et per hunc fidem spondet, ac profitetur
illi, qui misit me, Patri: communicat vitæ æternæ, et
separationi ab hac vita subjectus non erit; sed per hanc
fidem, dum illi parere instituit, translatus est de regno
mortis ad vitam. S. Joannes Chrysostomus: Mortem non
hujus sæculi, sed æternam intelligit, quemadmodum et vitam.
25. Amen etc. quia venit hora etc. mortui audient vocem Filii
Dei, et qui audierint vivent. Hoc dupliciter: Primo inquit,
si vocem protendero mortuis, et jussero ut vivant, vivent
sicut filia Jairi, et filius viduæ, et Lazarus. Secundo: Nunc est hora ut
mortui audiant vocem Filii Dei, et qui audierint vivent inquit,
quia statim ac Christus Dominus cœpit fidem homines docere,
et regnum cœleste prædicare, jam mortui omnes defuncti ab
omni sæculo inceperunt audire illum, et agnoscere Filium
Dei. In hujus rei exemplum dicit infra cap. 8. v. 56. Abraham
exultavit, ut videret diem meum: vidit et gavisus est. Et
quidem prout audierint sive justi, sive reprobi ita vivent
inquit expectantes resurrectionem vitæ, vel resurrectionem
judicii. infra v. 29.
26. Sicut enim Pater etc. Hoc est: Nam Filius æque ac
Pater habet vitam per essentiam, et non vitæ participatione,
sicut creatæ res. S. Augustinus: Pater vita est non nascendo,
Filius vita est nascendo. Pater de nullo Patre, Filius de
Deo Patre. Pater qui est vita in semetipso, genuit Filium,
qui esset vita in semetipso, ne participando intelligatur
habere vitam.

27. Et potestatem etc. Postquam hactenus luculenter asseruit naturam divinam; quoniam apud Judæos cum forma hominis agebat et servi: nunc dicit, qua ratione virtutem divinam sibi asserat. Inquit enim: Cum propter formam Dei æqualis sim Patri, et iudicem pariter ac Pater: quatenus Filius hominis etiam sum, hoc item iudicium facio, quia quatenus homo sum propter divinam naturam, quæ hunc hominem assumpsit, Pater meus dedit mihi, ut possim hoc iudicium facere; quod nec facerem, nec possem solus homo, nisi ille dedisset, ut idem Deus essem. Joannes Chrysostomus rejicit verba novissima huius v. quia Filius hominis est ad partes periodi sequentis et ante illas punctum interponit; Atque longe facilior textus videtur, si in principio sequentis legas: Quia Filius hominis est, nolite mirari hoc: etc.

28. Nolite mirari hoc: h.e. quod sanaverim languidum: quia venit hora in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; Sed inquit, ex eo signo sanitatis languido donatæ conicite, veram esse hanc doctrinam, quam volo nunc vos docere, futurum ut omnes qui in monumentis sunt audiant vocem Filii Dei meam. Audiunt nunc enim in spe, et expectant audire ut fiat quod in sequenti v. dicitur.

29. Et procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii. Id erit in consummatione sæculi, cum non modo humanæ animæ, sed ipsa corpora, quæ in monumentis sunt ad vitam regressa immortalem audient vocem Filii Dei, imperantis et ut resurgant, et ut procedant qui bona fecerunt in eam vitam, quæ vere vita est; qui vero mala egerunt in discrimen illud miserrimum a vera vita separati in miseriam sempiternam.

30. Non possum ego a me ipso facere quidquam. Hæc et quæ sequuntur ad totum v. 30 prædicat de se quatenus ad naturam humanam, cum superius docuisset de se pro ratione naturæ divinæ. Quia, inquit, Filius hominis tantummodo, non possum ego a me ipso facere quidquam Sed sicut audio judico: sicut, et quatenus Verbum vel vocat Dei, quæ divina natura in me est, sonat in mea humanitate, ita ego ex hoc corpore humanitatis operor diversimode et judicium meum justum est et omnino distinctum et peculiare operatio mea in hac etiam humanitate rationabilis, et iusta est: quia non quæro voluntatem meam: quia utcumque habeam humanam etiam voluntatem (sum enim homo virtutibus omnibus præditus etiam humanæ naturæ) tamen voluntatem hominis non requiro, nec sequor sed voluntatem ejus qui misit me, sed voluntatem Dei, quæ voluntas eius est, qui misit me Patris

31 Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium
meum non est verum. S. Joannes Chrysostomus hæc
intelligit per quandam prolepsim dicta: Quænam ergo
sententia dicturi erant Judæi: Si tu testimonium
perhibes de te ipso, testimonium tuum non est verum.
Idcirco præoccupavit Jesus, quasi dicat. Forsitan dicetis
vos mihi non credituros: nemo qui repente de se ipso
testimonium perhibet habet apud homines auctoritatem.
Illa autem particula [non est verum] non est temere legenda,
sed ad illorum opinionem referenda. Huic prolepsi res-
pondet in sequentibus.
32. Alius est, qui testimonium perhibet de me. Testes
de se quatuor infra assignat. Et scio h. e. scire
facio, ostendo, quia verum est testimonium quod
perhibet de me, quod illi singuli, quos infra re-
feram, inquit perhibent de me.
33. Vos misistis ad Joannem: et testimonium perhibuit
veritati. Ecce unus testis. Subjungit Chrysostomus:
Non misissetis, nisi dignum arbitraremini, cui fides
esset adhibenda.
34. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed
hæc dico ut vos salvi sitis. Ego vero non egeo tali
teste, sed misi illum ante me comparatum vestræ im-
becillitati hominem ad homines, ut si per illum cre-
dere velletis, possetis salvari.
35. Ille erat lucerna ardens et lucens: ~~Vos autem voluistis~~
~~ad horam exultare in luce eius.~~ Testimonium Joannes
perhibuit sufficiens de Christo sed pro circumstantia illius
modo temporis, in quo Christus nondum se manifestaverat.
Sic lucerna est sufficiens et idonea ad illuminandum
quousque sol oriatur, et quoadusque nox est. Vos autem,
inquit, voluistis, ἠθελήσατε finivistis, vel desiistis:
θέλω enim quasi a τέλος finis. Desiistis ad horam,
post admodum parvum temporis exultare in luce eius.
Tum enim Joannes nihil agebat publice, sed detinebatur
in carcere.
36. Opera quæ dedit mihi Pater, quæ ego facio testimonium
perhibent de me. Ecce alterum testem.
37. Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me
Ecce tertium testem omni exceptione majorem Et valet
utraque. Significat enim testimonium Patris esse in operibus,
quæ fecit. Neque vocem audistis, neque speciem eius
vidistis. Hoc est: tamen utcumque opera testimonium
perhibeant de me, et ipse Pater meus in operibus, quæ
dedit mihi, ut faciam de me pariter testimonium perhi-
beat: vos tantum neque attendere voluistis vocem illius,
quæ clamat per opera mea, neque cognoscere speciem illius,
quæ in operibus ipsis se se manifestat. Quod autem hæc
sit germana illorum verborum explicatio probat v. qui sequitur.

38. Et verbum ejus non habetis in vobis manens: quia quem
misit ille, huic vos non creditis. Proinde verbum ejus in
vobis non proficit, quia mihi fidem, quem ille misit, non
adjicitis.
39. Scrutamini Scripturas. Ecce quartum de Christo testimonium.
quia vos putatis δοκεῖτε, docetis: in ipsis vitam æternam
habere, vitam æternam vobis promitti in Scripturis. Et illæ
sunt, quæ testimonium perhibent de me. Illæ porro non
promittunt vitam æternam vobis datum iri, nisi per Messiam
et mediatorem. Illa sum Ego. Nam Scripturæ testimonium
perhibent, me illa facturum fuisse, quæ facio: implentur
enim, quæ in illis scripta sunt de me. Et tamen vos ad.
40. Et non vultis etc. Et tamen vos ad me venire non vultis, ut vitam æternam habeatis,
quam per me unum vobis datum iri Scripturæ promittunt.
41. Claritatem ab hominibus non accipio. Claritatem
δόξαν, hoc est: documentum de me ab hominibus
non accipio, neque ab humanis testimoniis. Idem dixit
de testimoniis Scripturarum, quod supra v. 34. de testi-
monio Joannis.
42. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.
Sed jamdiu est, ac Deum non diligitis, quod ego novi de
vobis. Propterea me non recipitis, quia impediti veteribus
peccatis, quorum servi facti estis, non potestis neque obedire
Deo, neque attendere speciem et majestatem illius in
signis meis, neque me recipere, quem ille misit.
43. Ego veni in nomine etc. Nomen ὄνομα a νέμω
tribuo, vel trado. Ego veni cum potestate, et mandatis
quæ dedit mihi Pater: et non accipitis me, si alius
venerit, doctrinæ vos arbitrio suo, illum accipietis.
Proinde v.
44. Quomodo vos potestis credere (mihi dicenti vos
ex Patre Deo) qui gloriam, doctrinam, traditionem
ab invicem accipitis humanam hominis ab hominibus,
et per homines; et gloriam, doctrinam, quæ a solo Deo est, quæ divina revelatione, vel ostensione innititur,
est, non quæritis? negligitis, non perquiritis?
45. Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud
Patrem etc. Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos
primus apud Patrem, quia divinam ex verbis meis prædicatam
doctrinam rejicitis, quasi ex me inceptam doctrinam Dei
contemnere, dediti tantum doctrinis hominum: est qui accusat
eius rei Moyses, in quo speratis.
46. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi.
Forsitan ἄρα, ἄν utique, vel quidem. De me enim
ille scripsit. S. Augustinus l. 16 contra Faustum Cap. 20
ait: De me enim ille scripsit, ut omnem Scripturæ illius
intentionem non nisi ad intelligendum Christi gratiam per-
scrutando converteremus.
47. Si autem illius litteris etc. Quamvis enim Christus esset
ipse de se per semetipsum longe major gravior que testis
quam Moyses; tamen facilior Judæis Moyses quam
Christus propter inveteratam conciliationem, et per-
suasionem.

Catena Sacra. l. 6

Cap. 6. v. 1. Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ
quod est Tiberiadis. Et quidem hoc fuit, cum S. Marcus
filum historiæ suæ continuans de illo scripsit Cap. 2.
v. 1. Et iterum intravit Capharnaum post dies
v. 2. Et sequebatur eum multitudo magna etc. Illa fere sequuntur
in Catena Cap. sequenti S. Marcus v. 2.

in Catena primum [illegible]

Cap. 23.

Continuatio et methodus. Matth. Cap. 9. v. 1. ad 8. S. Marc. Cap. 2. v. 1. ad 12. itemque Cap. 5. v. 17. ad 26. hic capite quæ esse debeat, indicatum est in nostra noviss. [illegible] calcem capitis præcedentis. Illa interim non ex S. Lucæ [illegible] sed a S. Marco [illegible] suppeditatur, cum S. Lucas [illegible] nam in [illegible]

Matth. Cap. 9. v. 1. Et ascendens in naviculam transfretavit, et venit in civitatem suam. Si Evangelistam S. Joannes Chrysostomus intelligo, Capharnaum hic locus civitatem hanc Domini [illegible] dicit, ubi sanatus est paralyticus, de quo subsequitur, namque civitas Capharnaum hæc dicenda, et non Nazareth, est. S. Marcus quin dubitare non permittit, quia paralyticus, de quo aggreditur sermo, in Capharnaum sanatus sit. Capharnaum civitas Domini dicitur autem, quia ibi post baptismum suum habitare instituerat. Necesse est enim circa hæc ut sanctum Marcum sequamur, qui filo continuavit interrupto hanc seriem et partem gestorum Domini, præterea quod S. Petro dictante scripsit illa Evangelium, qui his actis interfuit. Sancti autem Matthæus et Lucas his gestis non interfuerant, quin Matthæus nondum fuerat vocatus a Domino ad Apostolatum; itaque et hæc [illegible] retulerunt [illegible] ordine temporum [illegible]

{Gue [illegible] una [illegible] similiter Matthæus [illegible] in [illegible] ad illa proxima [illegible] et utrique lego supra diximus. [illegible] intelligi debere interpretatur S. Joannes Chrys. [illegible]}

At si consideres unde nam recedentem exhibeat Dominum S. Matthæus Capite nono, nempe ex Gerasenis, de [illegible] cum descendit ad Decapolim venitque in civitatem suam, certum est, ex Gerasenis [illegible] venisse.

Si autem hæc referas quæ apud S. Matthæum sequuntur cum iis quæ præcedunt apud eundem, quibus loquebatur cum [illegible] exhibet Dominum agentem [illegible] circa finem Cap. 8. ; et inde venit Nazareth, ut infra apud Gerasenos, et [illegible] Cap. 13. apparebit in Catena hac nostra [illegible] Cap. 12. et 13. Verba illa: venit in civitatem suam in [illegible] itaque posito textu S. Matthæi explicanda vere sunt de Nazareth, et non de Capharnaum. Sed quin tamen infra in Catena Cap. 33. [illegible] textus recitatur S. Matthæi, ex quo dicitur Dominum venisse Nazareth intelligimus, discimus nunc autem verba S. Matthæi utcumque in [illegible] aliud significantia quam quæ S. Marcus cap. 2. v. 1. scripsit, tamen et illum stilum dicendi imitatur, quem S. Marcus servavit, et in reliqua subsequente narratione utroque Evangelista concordat; idcirco visum est versiculum hunc primum S. Matthæi Cap. 9. h. loco legere. Si hic displiceat, saltem facio munari [illegible], indicans quo pertineat, at utinam potius aliis legi debeat. [illegible] S. Matthæus [illegible] in [illegible] [illegible] temporis [illegible] loquuntur, ut se Deum assereret [illegible] remittere, [illegible] ipsius [illegible] facultate, [illegible] Dei [illegible] apud Isaiam Cap. 43. v. 25. Ego sum, ego ipse, qui deleo iniquitates [illegible]

3. Blasphemat. Blasphemia. Sic inquilinum est, quod Latine [illegible] Βλασφημεῖν enim noceo nocivum verbum [illegible] interpretatur, βλασφημεῖν est maledicere, et [illegible] fama, vel [illegible] significat vox etiam contumeliam vel perniciem loquitur, [illegible] utrumque quæ [illegible] virtutis Dei.

5. Quid est facilius [illegible] utrumque [illegible] sed hoc dicit ut vehit ad audientium [illegible] quia nihil Deo difficile [illegible] intelligentiam.

8. Qui dedit potestatem talem hominibus. Christum enim non Deum, sed purum hominem existimabant

Marci Cap. 2. v. 1. Et auditum est, quod in domo esset. Intellige in domo Petri, in qua supra Cap. 1. v. … eius sanaverat socrum. Dominus enim propriam domum Capharnai non habebat; unde illud Matth. Cap. 8. v. 20. Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Instituerat autem agere a domo Petri … Matth. Cap. 10. v. 11. et Lucae Cap. 10. v. 7 docet non mutandos esse hospites neque domos. Ergo quoties Capharnai agere in domo illum legimus, nec describitur an in quapiam praecipue, in domo Petri est intelligendum.

4. Nudaverunt tectum, ubi erat. Subintellige, Jesus.

5. Cum vidisset fidem illorum. Fidem simul, studium et curam sanandi hominis illorum intuitum perspexerat.

Lucae Cap. 5. v. 17. Et factum est in una dierum, in die quadam. Apparebit infra fuisse sabbatum Cap. 4. 2. … Gesta porro a domino hac die usque ad caput 25. in Catena producuntur.

Indefinitum est. Et virtus domini erat ad sanandum eos. Haec etiam indefinite dicta est. Non enim ad sanandos homines et scribas quorum mentio in textu est, virtus domini excelebatur, sed indeterminate eos omnes qui unquam domino … egentes exhiberentur.

Caput 21.

Matth. Cap. 9. v. 9. ad 13. Marci Cap. 2. v. 13. ad 17. Lucae Cap. 5. v. 27. ad 32. …

Matth. Cap. 9. v. Vocatio Sancti Matthaei proxime facta est postquam paralyticus, de quo supra, sanatus est. Nam id ea … indicant ipsius S. Matthaei Cap. 9. v. 9 Et cum transiret inde Jesus, intellige exiret e domo Petri … … sanaverat … hominem etc. Vidit inquit, hominem sedentem in telonio, hoc est in taberna … Lucas illum designat … Matthaeum nomine … S. Marcus Alphaei cognatum, utrum publicanum nomine … S. Marcus … non dicit, sed Matthaeum … intelligamus filium. Ipse se Levi non dicit, sed Matthaeum … Levi fuerat, sed a domino mutatus nomine est, velut Simon, qui dictus Petrus. Ipse autem hoc deinceps unum amavit nomen, quod sibi a domino inditum est. Interpretatur S. Hieronymus Matthaeum, quasi … donatum. Hoc illum … nomine … ut videlicet si pareret vocanti se … dominum sequeretur, certa spe esset, donatum iri … pane …

13. Misericordiam volo et … Osee Cap. 6. v. 6. (h. e. Scribas, et Pharisaeos) Probat illos esse, qui iniquiter agant, non se. Chrysostomus.

Marcus … fecit ei convivium magnum Levi in domo sua. Postquam vocatus a domino est, reliquit penitus telonium, et tamen … quatenus esse poterat in illis officium … et occasio peccandi; … deinceps … esse … et ministrare domino qui eum vocaverat, non tamen curam domesticam penitus dereliquisse intelligendus est etiamsi hic Evangelista v. superiore scripsit: relictis omnibus secutus est eum. Id enim intelligitur, quatenus omnia postposuit ministerio domini, ad quod vocabatur, et promptitudine cum vocaretur, statim paruit, nulla mora facta propter illa, quorum catenus fuerat sollicitus.

non quod curam domesticam post id temporis non retinuerit; quantum requireret necessitas vitæ, et domina pateret, ac deserviret. Sic etiam Petrus, et Andreas Dominum deinceps excepere domi suæ consueverunt, quod non fecissent, si quoniam et ipsi relictis omnibus secuti sunt eum. ut leg. 5. v. 11. intelligeremus eos deinceps omnibus usibus humanis vale supremum dixisse.

Cap. 25.

Matth. Cap. 9. v. 14. ad 17. Marci Cap. 2. v. 18. ad 22. Lucæ Cap. 5. v. 33. ad 39.

Matth. Cap. 9. v. 14. ~~Quoniam con~~ Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis etc. Quoniam confutaverat paulo ante Pharisæos Dominus, qui dedignabantur usum publicanorum, quos contumeliose appellabant peccatores, nunc accedunt illi adiunctis discipulis Joannis super ipso convivio in quo Dominus adhuc recumbebat in domo Matthæi etc. et laudant utrique ipsi se de pœnitentia et jejunio et oratione, eo maxime, quod disciplinam suam a Joanne acceperant Dominus non videretur nisi laudaturus. Idcirco quærunt: Quare nos etc.

15 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi (h. e. comites. Filius enim non modo qui generatur est, sed etiam qui existit in stilo scripturarum quilibet) lugere, quamdiu cum illis est sponsus. Valet parabola ad docendum, actiones illas quæ pro arbitratu eliguntur et non absolute, ac necessario postulantur non esse in ratione prima et summa justitiæ recensendas; ita enim bonæ sunt, ut etiam opera contraria propter contrariam rationem vel æque bona, vel etiam debeant meliora videri.

16. Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Si quid fiat extra opportunitatem, semper patet majoribus incommodis. Tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, et pejor scissura fit. h. e. elevat enim commissura nova vim, seque, vetustatem vestimenti veteris quo fit ut illud violentia, pondere, ruditate novi panni facile gravatum latius abscindatur. In idem redit tertia parabola de vino, et utribus.

Lucas Cap. 5. v. 39. Et nemo bibens vetus, statim vult novum: dicit enim: Vetus melius est. h. e. Omnia sunt bona, atque utilia plus minus, prout suis sunt aptata temporibus.

Caput. 26

Matth. Cap. 9. v. 18. ad 26. Marci Cap. 5. v. 22. ad 43. Lucæ Cap. 8. v. 41. ad 56.

Post confutatos Pharisæos cum discipulis Joannis S. Matthæus proxime contexit historiam resuscitatæ a mortuis filiæ Jairi, quam alii Evangelistæ Marcus et Lucas a contextu filo distraxerunt. Est tamen nunc proxime subjungenda. nam testatur S. Matthæus v. 18. loquente adhuc Domino ad discipulos Joannis accessisse Jairum oratorem pro filia.

Matth. Cap. 9. v. 18. Filia mea modo defuncta est. Loquitur exaggerando per hyperbolen S. Joannes Chrysostomus. Dicamus illud eam calamitatem amplificantis. Nam qui re aliqua indigent, solent ærumnas suas augere, et majores facere, ut exorent

21. Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. Chrysostomus: Quam ob rem non libere atque aperte ad Jesum accessit? Propter ægrotationis genus immundam se putabat, ac ideo erubescebat quia ægritudo hæc immunditia secundum legem judicabatur. Levit. Cap. 15. v. 25.

24. Non est mortua puella, sed dormit. Sic etiam de Lazaro Joann. Cap. 11. v. 11. Lazarus amicus noster dormit. Fortasse quia divina præscientia noverat sic resuscitandos, animæ eorum dum iterum reverterentur in corpora detentæ sunt penitus inexpertes vitæ futuri sæculi: quare in illis factum est, ut idcirco vere mortui haberentur, quia animæ illorum cessaverant in suis corporibus degere; sed quia neque in sinum Abrahæ, neque ad pœnas gehennæ adhuc [illegible] perductæ, suspensæ interim de illis supremo judicio dei, idcirco dicuntur dormivisse. Aut etiam id dicitur ex stilo veteri Scripturarum, in quibus dormiendi verbum de iis qui mortui fuerant, in seriem usurpatum frequentissime. Vivere se videre facit exemplum [illegible] excitat homines quasi de somno [illegible] exigit. [illegible] S. Greg. l. [illegible] Dialog. cap. 17

Marci Cap. 5. v. 39. Quid turbamini et ploratis? puella ~~non est mortua sed dormit.~~ Turbari h. l. est obstrepere [illegible] et tibiis, velut in solemni funere veteres consueverant. Hæc enim dicta sunt tibicinibus et turbæ [illegible] multum legendo, quibus in S. Matthæo v. 24 dixit: Recedite.

41. Tabitha cumi: quod est interpretatum: Puella, tibi dico, surge. Syrum est, inquit S. Hieronymus libro de Nomin. Hebr. et l. de optimo genere interpretandi, monet in verbis Domini quæ refert Evangelista esse tantum eam vim: puella surge. Cæterum tibi dico Evangelista addidit interpretando ut energiam imperantis exhiberet.

43. Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret. Non quod posset res tanta occultari: sed interim præcepit ut temperarent acclamationibus. Et dixit dari illi (h. e. puellæ) manducare. S. Joannes Chrysostomus in Matthæum: cibum iubet dare puellæ, mortem atque resurrectionem veram fuisse exquisitissime undique confirmans.

Luc. Cap. 8. v. 46. Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exisse. Non se tactum fuisse, sed cum fide ægrotæ tactum clamat. S. Joannes Chrysostomus in Matthæum de hac muliere: Eam produxit in medium, ut fidem eius manifestam faceret, ut alii possent imitari. Et sane post id temporis exemplum prœuntis mulieris [illegible] Et ante etiam id [illegible] etiam sequenti die [illegible] teste Cap. 6. v. 19. Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes. [illegible] infra Cap.

Matth. Cap. 9. v. 27. ad 31.

Sanitas donata duobus cæcis itemque mutus spiritu ejectus a Domine. Alterum [illegible] alterum consequuntur eadem die post resurrectionem filiæ Jairi, cum venisset domum, intellige, ut alibi supra diximus, et [illegible] et Petri.

Videte, ne quis sciat. Hoc est exite domo sine clamore, tanquam si rem gestam oporteret scire neminem

[illegible] 24.

Matth. [illegible] v. 33. Nunquam apparuit sic in Israel. Non legimus de ullo propheta veteri, quamvis nonnulli mi: racula patraverint, ab ullo tamen dęmones eiici commemorasse. Hactenus gesta eius diei quo S. Matthęus a domino vocatus est iam cępta cum Cap. 24.

Cap. 29.

Matth. Cap. 9. vv. 35. ad fin. 34. Cap. 10. v. 1. ad 4. Marc. Cap. 3. v. 13. ad 19. Lucę Cap. 6. v. 12. ad 16

Post ea, quę hactenus, subiungo institutionem Apostolorum. Rem hanc prętor S. Matthęum descripsere etiam Sancti Marcus, et Lucas sed apud horum neminem appareat tam certę notę temporum, indicantes, ubi debeat res tanta sisti et quo ordine continuari, quam apud S. Matthęum. Nam apud Sanctos Marcum et Lucam eius rei quidem signum nullum est. ~~Apud~~ S. Matthęus autem postquam domini gesta narravit ad eum diem pertinentia, quo ipse a domino vocatus est, subiungit ad finem ~~eius~~ Cap. 9. circuitibus dene per civitates et castella, tanquam quod debeat intelligi proximum quibusdam post ea quę prętermisit. Indicat autem pertinuisse ad quemdam modum circuitibus illius, quo dominus adibat civitates et castella, institutionem Apostolorum. ut apparebit infra in explicatione partis externę, quę reliqua est, ex illius cap. 9. Hic ergo arguendo est institutionem sive electionem, ~~[illegible]~~, sive creationem dixeris [illegible] proxime subsequutum fuisse post ea quę hactenus lecta sunt

Matth. Cap. 9. v. 35. Et circuibat Iesus omnes civitates et castella docens etc. Rem hanc Evangelista dicit, quasi concludens gesta omnia domini ex Cap. 8. habitus hic totum [illegible] certe ex capite 14. Inde enim cępit habitare in Capharnaum et docere sabbatis, et circuire docendo pariter, et sanando.

36. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem. Cum autem, velut dictum est doceret, et circuiret, fiebat, ut adveniret ad illum quotidie maior multitudo, ac turba hominum, quę propterea vexabantur, et plerumque peregre a domo et patria remanebant derelicti velut, oves non habentes pastorem. Hic [illegible] labor affecit eum misericordia.

37. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa: operarii autem pauci. Multi, inquit, sane sunt, qui propter hoc studium pietatis quod exhibent dignos se probant ope mea, et [illegible] [illegible] sed nos adhuc non tanto estis numero quanti satis erant [illegible] an plures quam quatuor illi bini per singula paria fratrum Petrus, et Andreas, et duo fil. Zebedęi de quibus supra Cap. 4. et Cap. 10. et Matthęus qui eum [illegible] recenter vocatus [illegible] ~~[illegible]~~

38. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Rogate ergo Deum enixis precibus, ut provideat bono plebis suę. Tenemur enim omnes solliciti esse, et cupidi ac studiosi publicę commoditatis. Rogate, ut mittat et vos et ex vobis; quantum est enim munus, et quam altus gradus dignitatis operariorum mitti in messem domini: Rogate etiam [illegible] inquit, ut vos dignos ac idoneos faciat et reperiat quos mittat operarios in messem suam. Sic monuit discipulos illos nondum vocatos Apostolos, ut instantes precibus, et piis affectionibus digni efficerentur, quos deinceps mitteret in omnem

civitatem et locum, quo erat ipse venturus. Nam missio Apostolorum pro eo tempore videtur primum instituta fuisse ut quoniam turbę quotidie majores undique confluerent ad Dominum, et ut illum audirent, et ut sanarentur ab infirmitatibus, possent deinceps quiescere quique in locis suis, indeque non sollicitari, vel moveri, cum vel docerentur ab Apostolis huc illuc circumeuntibus, et etiam ab eis in eius nomine sanarentur, vel ab iisdem monerentur Dominum cito adventare in loca eadem, a quo benignissime et doctrinam eius sacram exciperent et dona sanitatum, quę cuperent, etiamsi sese non vexarent aggrediendo incommodissima itinera, et cum longa defatigatione

Postquam vero dominus discipulos orare exiit et [illegible] in montem [illegible] ei erat pernoctans in oratione Dei ut tradit S. Lucas cap. 6. v. 12. Hoc factum videtur [illegible] nocte [illegible] consequente [illegible] quo S. Matthęus vocatus fuerat a domino et cum dies factus esset, inquit idem S. Lucas ib. v. 13. vocavit discipulos suos. Id colligimus factum fuisse in ea die prima Sabbati, quam dicimus modo dominicam, contigitque post feriatam pentecostem subsequenti hebdomada prima. Et dicit S. Marcus cap. 3. v. 13. Ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse. Intellige vocavit ad se in montem quo pridie ascenderat, quos voluit ipse. ~~Ultimam noctem~~ etiam ~~vocavit ipse quos~~ vult, et nemine [illegible] ad ecclesiasticas provincias gerendas curas, ~~genus, sanguis,~~ ~~sexum~~

Videntur Petrus et Andreas, itemque duo filii [illegible] in [illegible] in monte, vel loco proximo iam fuisse, et similiter Matthęus. Videntur [illegible] [illegible] Adde his Philippum et Bartholomeum [illegible] [illegible] eorum conventu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in catalogo Apostolorum [illegible]

Illis tria debuit, ut videre in textu Evangelistarum proposito, mitterentur prędicare, ut miracula operarentur, et cum revertebantur a missione ut essent cum illo.

Hos apostolos nominavit, hoc est latino sermone emissarios nos. Propter hanc appellationem communem insignivit quosdam etiam cognomine peculiari. Tunc enim imposuit Simoni nomen Petrus; filiis Zebedęi Iacobo et Ioanni imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui, hoc est boantes, vel tonitru operantes. Levi tunc etiam ut videtur appellavit Matthęum.

Putandum etiam Dominum suos Apostolos sicut in secunda missione quę describitur apud S. Marcum misit illos binos et binos cap. 6. v. 7. ita etiam in prima institutione binos ad se advocasse et eodem ordine fuisse invicem institutos. Per binos enim et binos numerantur a [illegible] Evangelistis in proposito [illegible] a Sanctis Matthęo, et Luca, quam [illegible] non sine [illegible] [illegible] dicimus

Porro in primo gradu [illegible] sunt Simon qui dicitur Petrus et Andreas. Simon primus, quia iam inde a domino princeps illius ordinis totius designatus. In secundo Iacobus et Ioannes filii Zebedęi. In tertio Philippus, et Bartolommęus aliter Nathanael hi habentur longe antiquiores ante reliquos qui domino discipulos sese obtulerunt, ut patet ex precedentibus in sacra historia. Post hos sequuntur Thomas et Matthęus apud S. Matthęum: sed apud S. Lucam Matthęum et Thomam: atque apud S. Marcum quia fortasse vocata eadem paritate vicis, et gradu quo vocati sunt a domino. S. Matthęus ~~priorem locum~~ humilitatis ergo ~~sibi [illegible]~~ se collegę postposuit collegę duo utrique paritate diverse pendens sunt apud S. Matthęum, et S. Lucam. S. Matthęus in prima componit Iacobum

[illegible] quartus. facile quod Petrus [illegible] [illegible] [illegible] primatum gerere nullum in Apostolis haberet parem tamen fratre [illegible] illum tanquam alterum [illegible] cum filiis Zebedęi collocavit, humilitatem in suo fratre exercens, cuius exemplum in se ipso exhibere illi non permittebat primam dignitatem, ad quam ipse fuerat a domino [illegible]

Alphæi, et Thaddæum: in altera Simonem Chananæum, et
Judam Iscariotem. S. Lucas econtra primum ponit Jacobum
Alphæi, et Simonem: in secunda Judam Jacobi aliter
Thaddæum, et Iscariotem. Ratio diversitatis fortasse est, quia
S. Matthæus sic modo recensuit, prout a domino primum
copulati sunt, cum primum mitterentur: S. Lucas autem
sic recensuit, prout aliquando simul abiissent ad prædi-
candum acceptis a quibus hæc didicit. Bis enim missi sunt
a domino: alteram missionem describit S. Marcus Cap. 6. v.
7. et infra. Idque facile vitio Iscariotis, qui quoniam esset
fur, ut dicitur Joannes Cap. 12. v. 6. non ita ei potuerat
primus comes consentire propter simplicem innocentiam, ut
cum eo simul etiam in secundam provinciam mitteretur.
Hinc igitur inter vices ultimæ Apostolorum facile potuerant
commutari.

Andreæ Dominus nomen novum non fecit. S. Hieronymus vertit
decorum. Græce est fortis, vel virilis. Satis valebat ad egre-
giam viri virtutem per sese describendam.

Jacobus Zebedæi vulgo ~~a~~ dicitur major, idque ad di-
ferentiam alterius, qui Marci Cap. 15. v. 40. dicitur minor.
At Græce καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ: parvus
dicitur et non minor, videlicet a statura corporis, quia
pusillus fuerit parvus dictus est, non minor relatione
ulla ad alterum habita, quia illi ulla insigni ratione
inferior connotari debuerit.

Thomas quare Didymus dicatur infra Cap. 137.

Jacobum Alphæi fratrem domini connotat S. Paulus ad Gal. Cap.
1. v. 19. Judas Thaddæus in suæ principio Epistolæ hunc sibi
fratrem fuisse testatur. Verum illud nam S. Lucas hos de-
scribit: alterum Jacobum Alphæi, alterum Judam Jacobi Exis-
timaverim hoc idcirco, quia Alphæi cum scriberet Evange-
lista de subintellexit filium, et designavit patrem, cum
autem Jacobi, subintellexit fratrem. Judas idem et Thad-
dæus cognomento (interpretatur Laudantem sive Confitentem)
et in Græco Lebbæus (interpretatur S. Hieronymus Corculum)
quasi (subjungit Tirinus) esset amatorius, et charus omnibus.

Simon Chananæus, inquit S. Hieronymus, ipse est Zelotes. Chana
quippe Zelus interpretatur. Hunc existimamus sponsum fuisse
illum, in cujus nuptiis in Chana Galilææ dominus fecit aquam
vinum Joann. Cap. 2.

Judam Iscariotem Tirinus dictum putat a vico Iscarioth in
tribu Ephraim non longe a Samaria. Baronius derivat ex
duobus vocabulis Is, quod est vir, et Carioth oppidum in
tribu Juda, de quo mentio in divinis Scripturis Josuæ Cap. 15.
v. 25. Jeremiæ Cap. 48. v. 24. Amos Cap. 2. v. 2. quasi sit vir
Cariothensis. Sic fuerit Judæus ille, et non Galilæus ut
cæteri Apostoli, sed longius illinc progenitus. Si Galilæum
velimus cum cæteris, amplectenda est divi Hieronymi opinio
qui illum ortum putavit de tribu Issachar, ...

Cap. 130

Matth. Cap. 10. v. 5. ad fin. 42

Matth. Cap. 10. v. 5. Et in civitates Samaritanorum ne intraveritis. Quia et ipsi Samaritani de Gentilium genere censebantur. Unde Luc. Cap. 17. v. 18. quidam Samaritanus dicitur alienigena. Apud hos cum dominus biduum fuisset, ut dicitur Joannis Cap. 4. v. 43. tamen ibi non credimus illum predicavisse, neque publicas habuisse conciones, doctrinamve; quia vero hanc inchoavit cum modo illinc rediisset in Galilaeam ex Nazareth post alterum signum Capharnai patratum, ut apparet supra

6 l. sub Capp. 6. et 7.

7. Appropinquavit regnum cœlorum. Postquam, dicebat, hactenus sub jugo principum carnalium fuistis; deinceps rex vobis moderatur, qui de cœlo descendit nec jam terrenum inter vos constituet regnum, sed ad regnandum vos secum in cœlum diriget.

8 Infirmos curate etc. Chrysostomus: ut fide dignos prædicatores regni efficeret. Gratis accepistis: gratis date. Chrysostomus: Ne quasi sua ipsorum potestate miracula facientes inde superbirent, gratis, dixit, accepistis: sic aliis quoque hæc beneficia, quorum nullum potest condignum pretium inveniri: gratis date.

9 Nolite possidere etc. Vetat præparari viatica. Duas tunicas in his, hoc est alteram præter istam quæ eos investiret, qualis solet a viatoribus deferri propter futurum instabilem usum reservandam. Calceamenta iis vetat, quibus toti pedes obtegerentur, volens solis et sandaliis vulgaribus esse contentos.

10 Dignus est enim operarius cibo suo. Dignus Græce ἄξιος ab ἄγω agitis. Conducitur enim, inquit, operarius ... sui conditione. Si vos hæc itinera mea causa suscipitis, meum erit efficere ac præstare, ut nihil vobis desit de necessariis.

11. Interrogate, quis in ea dignus sit. Dignus ἄξιος aptus ... propter benignitatem et liberalitatem ad vos excipiendos ... manete, donec exeatis. Donec legatione vestra confecta, opportunum erit, ut exeatis.

12. Pax huic domui. S. Hieronymus: Occulte salutationem Hebræi ac Syri sermonis expressit: quod enim Græce dicitur χαῖρε, et Latine Ave, hoc Hebraico, Syroque sermone appellatur Salom sive Salom lecumach id est Pax tecum. Pax etiam Græce εἰρήνη etiam nexus vel connexio ac ... Valet igitur: Pax vobis, velut diceretur: Connexio amoris et fœderis ineatur a vobis cum domo hac.

13 Pax vestra ad vos revertetur. Pax vestra, et quasi funiculus fœderis, quod volebatis cum ea domo coniungere, vestri fœderis, vestri juris, ac potestatis remanebit.

14. Excutite pulverem de pedibus vestris. Tirinus: Ut nulla prorsus re, ne quidem omnibus communi, puta terra, et aqua communicare velitis cum iis, qui Evangelium Dei recusant.

Tolerabilius erit terræ Sodomorum etc. S. Hilarius: Quia illi ignorant ... esse ...

16 Mitto vos sicut oves ... quando ... [illegible]

... generali terrore: mitto vos sicut oves in medio luporum ...

Hujus loci verissima interpretatio S. Joannis Chrysostomi. Eventura diversa prædicit, non ea solum, quæ paulo post futura erant, verum etiam illa, quæ post longa temporum spatia: ut ab initio; et antequam cum ... adversus ... bellum ... inimmineret

ibid. Estote ergo prudentes sicut serpentes: et simplices sicut
columbæ. Serpens Græce ὄφις ab ὄπτω video idest acutus,
et intentus ad videndum, simplex Græce ἀκέραιος idest ex-
cornis inermis ad offendendum. Estote, inquit, intenti, solertes
solliciti omnia prævidere, et providentes, ubi agitur de vestri
muneris partibus implendis. iidem simplices, inermes, trepidi,
tanquam columbæ ubi respondendum iniuriæ erit. Nam mu-
neris solliciti quod vobis committitur, et demandatur, [illegible]
nihil penitus curate contumelias, quibus afficiemini, nec
velitis ulcisci.
18. Et ad præsides, et ad reges etc. S. Joannes Chrysostomus Non
in Judæa solum hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe
20. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus etc. Chrysostomus
Ad dignitatem Prophetarum, qui spiritu loquebantur, eos adducit
22. Qui autem perseveraverit usque in finem (h. e. ad mortem)
hic salvus erit. S. Hieronymus ad Furiam: Non quæruntur in
Christianis initia, sed finis.
23. Cum autem persequentur etc. Facilior in Græco sententia: Si
autem persequantur etc. Prædixit enim rem aliquando futuram;
sed non pro eo tempore, quo tunc mittebantur. Ad id temporis
imo pertinuit consolatio, et fiducia, quam proxime illis
fecit ibid. Amen dico vobis, non consummabitis civitates
Israel, donec veniat Filius hominis. Hoc est, confirmo
autem vobis, ut estotis animo bono, magnaque tranquillitate
sitis; quia priusquam perveneritis civitates Israel totas circuitas, et
feliciter consummaveritis legationem vestram, et ego pro ad
singulas occurram iterum videbo vos et excipiam vos.
24. Non est discipulus super magistrum: nec servus etc. Non
debet discipulus vel potiorem, vel diversam expectare vel condi-
tionem, vel sortem ab ea quam obit magister suus: et pariter
servum decet esse consortem domino suo: tolerare utrumque
debet, quod in magistro vel in domino præcedit exemplo.
ibid. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt (supra cap.
9. v. 34. in atena h. l. Cap. 12.) quanto magis domesticos
ejus. Quanto facilius vos in eandem contumeliam incidetis.
S. Hieronymus Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur
in Regum volumine l. 4. c. 1. idolum muscæ. Beel ipse est Bel,
sive Baal. Zebub autem musca dicitur. Principem ergo dæmoniorum
ex spurcissimi idoli appellabant vocabulo: qui musca [illegible] propter
immunditiam, quæ exterminat suavitatem olei.
26 Nihil est opertum etc. Veniet tempus cum manifestabitur honorum
omnium finis. Et quod modo mysterium est passionis, fiet gloria
beatæ æternitatis: et quod in præsenti non apparet, quo haud tolerabur,
tunc manifeste fiet salutare, et gloriosum.
27. Quod dico vobis in tenebris (h. e. vobis privatim, dicite in lumine
(publice) et quod in aure auditis prædicate super tecta κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωμάτων, prædicate coram domatibus, h. e. in locis
perviis atque frequentibus domibus. Doma enim h. l. non est tectum,
sed generatim quidquid fit domibus, vel pertinet ad domos veluti
viæ civitatis, quæ utrinque prætenduntur septis domorum
29. Nonne duo passeres etc. et unus etc. sine patre vestro. Spem ingentem
excitat discipulis vitæ æternæ. Tantæ spei fundamentum proponit autem
voluntatem Patris cælestis, ut nihil sine quo penitus rerum omnium fit.
Chrysostomus. Ne putarent quasi se derelictos ac eo ad cædem, et violentam
perventuros interitum, de providentia de disputat. Quid enim vilius
passeribus ait? Sed tamen nunquam ignorante Deo capiuntur. Assem
Divino est bajochus. Valebat duos solidos Venetos.

30. Vestri capilli etc. S. Hieronymus: In numerum aliquid colligi, diligentiæ, ac sollicitudinis curam esse docet, et exaggerat, quam propemodum curam et diligentiam Deus gerit de nobis, præsertim electis.

32. Omnis qui confitebitur etc. confitebor etc. Confessio hæc Christi [illegible] vita nostra æterna est

33. Qui autem negaverit etc. negabo etc. Negatio hæc Domini deterrimum et longe gravissimum æternæ mortis supplicium est. Chrysostomus. Omnibus hæc præcipit: non enim ad personam solummodo [illegible] discipulorum, sed discipulorum quoque discipulis [illegible]

34. Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere sed gladium. Non vinculum fœderis inter homines, sed μάχαιραν in medium, divisionem, separationem violentam

36. Et inimici hominis domestici ejus. Quanto conjunctiores naturæ vinculis plurique extiterunt, tanto infensiores causa Christi factos fuisse historiæ [illegible] multorum martyrum plane testantur.

38. Et qui non accipit crucem suam etc. S. Hieronymus: Quia qui Christi sunt, crucifixerunt corpus cum vitiis, et concupiscentiis.

39. Qui invenit animam etc. Qui cavet vitæ suæ, perdet eam: et qui projecerit illam propter me, cavebit illi optime. Ideo ergo (inquit S. Joannes Chrysostomus) quia animam tuam diligis projice, ut summopere illi prosis.

40. Qui recipit vos, me recipit etc. Quasi diceret. Vos igitur, et quidem bono este animo: habebitis enim qui vos recipiant [illegible] autem promittite omnia [illegible] [illegible]. Eandem enim mercedem recipient, ac si me ipsum reciperent qui autem me recipiunt, mercedem a Patre cælesti recipient velut ipsum eundem recepissent.

41. Qui recipit prophetam etc. 42. Et quicumque potum etc. Hoc est: Recipient autem vos forte multis nominibus. Vel enim tanquam prophetas, quia prædicatis regnum cælorum: vel ubi justos, quia bona apud illos exhibebitis opera: vel tanquam meos discipulos, quia in meo nomine proficiscimini, et in meo nomine virtutes facitis. Utcumque hoc faciant, eos certos esse, quodquid gratiæ, muneris, ac beneficii in vos contulerint, vacuum sua mercede non futurum; etiamsi non amplius quam calicem unum aquæ frigidæ vobis in meo nomine et in mei gratiam dederint. Quid enim, si minimi estis, si [illegible] modici, si contemptibiles? Meum nomen, in quo itis, vos magnos facit, et omni honore satis, superque dignatur

Caput 11

Math. C. [illegible] Lucæ Cap. 6. v. 17 ad fin. 49. [illegible] [illegible] Jesus de monte descenderat in planum, [illegible] apparitione [illegible]
Marci [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et supra sequitur [illegible]
ubi habuit concionem quam S. Lucas describit, et supra sequitur [illegible] post concionem habitam ad multitudinem intravit iterum Capharnaum, ubi sanatio illa puerum Centurionis [illegible] quem [illegible] Sancti Matthæus et Lucas, sequenti capite, illud autem factum fuisse statim post concionem habitam ad multitudinem, quæ hoc capite in Catena exhibetur stilo Sancti Lucæ non dubie confirmat. Scribit enim Cap. 7. vv. 1 et 2. Cum autem implesset omnia verba [illegible] in aures plebis intravit Capharnaum Centurionis [illegible] autem etc. Quæ omnia continuato cursu [illegible] fuisse [illegible] Luca ex his ultis verbis non difficilis conjectura est.

Catena Sacra V. T. C.

Luca Cap. 6. v. 20. Elevatis oculis in discipulos suos, h.e in Apostolos, quos nuper ad eum ordinem in monte ele: xerat, dicebat, et ad illos ipsos, et ad circumstantes turbas de ipsis Apostolis: Beati pauperes, qui elegistis esse meum; quia vestrum est regnum Dei nunc quidem tamquam pro: vincia vobis fungendo; post autem cursum huius transe: untis vitæ vestrum erit cum possessione gloriæ æternæ.
21. Beati qui nunc esuritis etc. 22. Beati eritis, cum vos oderint, etc. Omnes hæ loquutiones sunt pariter conditionatæ, quasi diceretur: Beati eritis, quia vestrum est regnum Dei, etiamsi contigerit, ut esuriatis, ut fleatis, ut vos oderint homines, ut vos exprobraverint, ut separaverint, ut ejecerint nomen vestrum tamquam malum propter filium hominis quem saturabimini, videbitis, etc.
23. ~~Gaudete in illa die, et exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo.~~
24. Verumtamen væ vobis divitibus etc. Hæc dein ad turbas, ut averterent ab amore divitiarum. Habetis consolationem παράκλησιν pro vocationem subintellige animorum, ejusdem, consumptam. Ubi S. Ambrosius: Tamen non eos, qui habeant divitias, sed eos, qui uti nesciant, sententia cælestis auctoritate condemnat. Non census igitur, sed affectus in crimine est.
26 Væ vobis cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Hæc dicta sunt in Scribas, et Pharisæos, qui de Judæa, et Jerusalem convenerant quippe qui doctrinam legis, et prophetarum sibi vindicantes, mente comparabantur pseudoprophetis; et quasi æmuli novis apostolis recens ordinatis ~~[illegible]~~ æque opponebantur. Væ vobis, inquit, qui doctrinæ vestræ laudem ab hominibus captatis tales enim, quales vos estis etiam pseudoprophetas laudabant patres ipsi vestri.
27. Sed dico vobis qui auditis h.e. omnibus, qui adestis
35 Verumtamen diligite. Insuper etc. Græce κτήν Nihil inde sperantes. μηδὲν ἀπελπίζοντες, nihil superesperantes, hoc est supra sortem mutuati, atque ut supra v. 34. non præcaventes, ut recipiatis æqualia, idest compensationes.
39. Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt?
40. Non est discipulus super magistrum: perfectus etc. Quasi diceret: Non ego similis cæcus, qui vobis pariter qui ducem se vobis præbeat, ut utrique in foveam cadamus: sed sortem vestram aliam facere non possum ab ea, quam ipse ineo. Discipuli nequaquam est, ut sis Dominus; et sequamini: et eamdem vos magistrum vestrum imitemini, et sequamini: et eamdem sortem, finem, exitum utrique obeamus.
46. Quid autem vocatis me Domine, Domine, et non facitis, quæ dico Jamdiu dicebatur a turbis Dominus. Propterea Matth. Cap. 7. v. 21 supra in Catena l. B. Cap. 20. Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum [illegible] erat [illegible] officii, quo uti consueverant, qui præsertim vellent alliicere, ut se reficium reciperent. Propterea Maria Magdalena, cum etiam hortulanum existimaret Apostolum dixit ei, [illegible] Joannis cap. 20. v. 15.

Qui sotto soggiungi le prime annotazione sopra di S. Matteo Cap. 11. v. 1.

Cap. 3

[illegible] cap. [illegible] ad 14 [illegible] cap. 7 v. 1 ad 10

[illegible] post praecedentia [illegible] debeat ostendit S. Lucas [illegible] cap. 7 v. 1 et 2. Inquit enim: Cum autem implesset omnia verba sua [illegible] plebis, intravit Capharnaum. [illegible] autem cuiusdam [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible]

Matth. cap. 8. v. 6 Domine, puer meus. Puer Graece παῖς commune vocabulum est [illegible] servum, tum puerum, tum adolescentulum describens. Propterea Chrysostomus filium interpretatur. Sed S. Lucas servum definit, δοῦλον scribens. Tractant autem

de hoc Centurione mira varietate S. Evangelistae. Nam S. Matthaeus illum exhibet cum Domino ipsum [illegible] [illegible] S. Lucas agentem per oratores. S. Joannes Chrysost. [illegible] Non est absurdum missos esse primo aliquos, qui illud dicerent [illegible] [illegible] quoque accessisse et per se itemum eadem dixisse. Intelligendum itaque est [illegible] respondisset orationibus ab eo missis ergo venturum et curaturum annuisset se venturum ad illius servum sanandum et cum iam non longe a domo itemum misisset Centurio ad eum amicos, dicens: Noli vexari etc. [illegible] cum Centurio videret Dominum accedentem, occurrisse et ac dixisse per se quae S. Matthaeus, [illegible] scriptis commendavit.

8 [illegible] sub potestate constitutus. Sed tantum dic verbo [illegible] μόνον εἰπὲ λόγον, sed solum dic verbum. S. Joannes Chrysost. Summa de Christo imaginatus, ac Deum ipsum esse non dubitans non salutem solum filii respiciebat, sed ne quid ipse minus decenter faceret, aut diceret, animadvertebat.

9 Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites. [illegible], inquit, quid sit, cum imperare, tum parere. Ipse enim et excellentiori subsum potestati, et habeo et milites, et servos ipse sub potestate. Propterea dico huic: Vade, et vadit, et alii: Veni, et venit, et illi, atque illi: Fac hoc, vel illud, et facit. Sic tu, qui arbitrium tenes vitae hominum, et mortis [illegible] habes, ut imperes et protinus ad unum verbum tuum cum mandaveris, omnia facta erunt. Dic ergo unum tantum modo verbum, et sanus erit puer meus. Centurio itaque Dei, non hominis potestatem (inquit S. Joannes Chrysostomus) Domino attribuit.

10. Non inveni tantam fidem in Israel. S. Hieronymus de praesentibus loquitur; virum enim magnum, magnum prophetam suspiciebant, Dei Filium non agnoscebant turbae illum comitatae ex omni terra Israel.

Cap. 39

Luc. Cap. 7. v. 11. ad 17

Luc. cap. 7. v. 11. Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quae vocatur Naim. Historiam hanc S. Lucas ex Evangelistis unus scriptis commendavit. Necesse est factum intelligere post ea quae praecesserant; inquit enim: factum est deinceps. Necesse etiam est continuatae. ~~quia non apparet quandiu post~~ enim statim postquam

Dominus emisit Apostolos Naim venisse, ibique tandiu mansisse, dum illi reverterentur. Matthaei continuationis perspicua est usque ad Cap. 41.

~~praecedentia [illegible] fuerint, nec quem [illegible] locum capere debeat in sacra historia~~. Ibid. Et ibant cum eo discipuli eius, et turba copiosa.

Discipuli non Apostoli, sed turba ipsa copiosa erat quae ibat cum eo. Dicuntur enim discipuli auditores omnini [illegible] eandem [illegible] supra, antequam Apostolos [illegible] vocati [illegible] Apos[illegible] [illegible] profectos quo missi erant [illegible]

Naim, inquit S. Hieronymus l. de locis Hebraicis, oppidum in quo filium viduae a mortuis Dominus suscitavit, et usque hodie in secundo milliario Tabor montis ostenditur contra meridiem iuxta Endor. Et Tirinus: Naim oppidum est Galilaeae ad ripam torrentis Cison haud procul a magno campo Esdrelon.

12 Defunctus efferebatur. Tirinus: Erant Judaeorum sepulchra extra urbes, idque ob nitorem, et sanitatem.

Cap. 8.

Matth. cap. 8. v. 18. 19. 20. Lucæ Cap. 9. v. 57. 58.

Illum historiæ Christi ~~duobus~~ præcedentibus capitibus conti: nuabant Sancti Matthæus et Lucas. Ille autem usque ad v. 17. Cap. 8. Post quem sine ulla nota determinati temporis refert sanitatem socrui Petri donatam, quam sub eandem vesperam multæ aliæ sanitates consequutæ sunt. Id S. Matthæus Cap. 8. a v. 14 ad 17. Verum hæc historia antiquior aliquanto est, quam ut postulat locus ille octavi Capitis. Facta est enim h. l. Cap. [illegible]. Illa igitur ita translata, fit consequens ut subiungi et hoc capite et sequenti debeat, quod refert S. Matthæus de variis di: scipulis, quorum alter postulavit ut a domino mitteretur Apostolus, alter excusaverunt, ne ipsi mitterentur. Ipsum historiæ illorum argumentum nos monet esse rem quæ hoc loco subiungatur. ~~Factum est autem~~ [illegible] ~~Apostolorum~~ [illegible] ~~in Capharnaum, et Naim civitates.~~ [illegible] ~~ad prædicandum priusquam~~ [illegible] [illegible] ~~contradictiones quas Evangelistæ fecerunt~~ [illegible] ~~hæc~~ [illegible] ~~vel petitio, vel postulatio~~ [illegible] ~~audivisse Dominum~~ [illegible] [illegible] quæ res in ipsis apparuit ~~qua hæc contigerunt~~ [illegible].

inquit S. Lucas Cap. 9. v. 57. ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum etc. Ut intelligas facta hæc fuisse dum Dominus e loco concionis Capharnaum proficisceretur ad [illegible]

Matth. Cap. 8. v. 19. Unus scriba ait illi. Magister, sequar te, quocumque ieris. Quis iste? Coniectura est. Unus tantum Pharisæus idem scilicet et Scriba Dominum sincere dilexit, et eius etiam doctrina est [illegible] et dignatus Nicodemus, ut refert S. Joannes Capit. 3. qui propterea etiam non consensit consilio malignantium Judæorum [illegible] Domine Joann cap. 3. v. [illegible] scriba unus se exhibet dominum sequi cupientem [illegible], et ministerio Apostolorum. Ergo

20. Vulpes foveas habent, etc. Filius autem hominis etc.

Dominus non aspernatur illius voluntatem, et pium studium, sed a se placide dimittit, quia nondum penitus exuerat [illegible], h. e. amorem sui, ut omnibus renunciaret quæ possideret, et ut ipsam odisset animam suam, quod Apostoli iam supra docti erant facere. An enim hæc tales varet constanti tunc satis animo, qui adhuc anno sequenti in scenopegia veniebat in concilium Judæorum, ut scribit S. Joannes Cap. 7. Propterea dominus eum dimittit, durum monens nimis pro ea qua tunc erat vi mentis futuram contentionem, si sequi se instituerit, et pro eximia benignitate onere illum non gravat, cui vires non afferret pares

Luce Cap. 9. v. 57. Factum est autem ambulantibus illis in via etc. Facile Nicodemus postulavit a Domino se admitti ad numerum Apostolorum statim ac Dominus absolvit concionem quam infra montem habuit opera die institutionis Apostolorum, priusquam intraret Capharnaum supra in Catena ad finem Cap. 31. et principio Cap. 32.

Cap. [illegible]

Matth. cap. 8 [illegible] Luce cap. 9. v. 57 ad 60 [illegible]

[illegible] qui ex [illegible] ~~[illegible]~~

Luce Cap. 9. v. 59. Domine permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum. ~~Hoc puto futurum fuisse cum iam iam in montem [illegible] vocaret, et [illegible], quos [illegible] Apostolos [illegible] hec historia [illegible], et [illegible] sed optime [illegible] a Sanctis Evangelistis [illegible] est, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible]~~ Didymus, hic petit sepelire patrem suum. Non quia mortuus eius pater fuisset; si enim mortuus esset, non adesset in concione Domini, sed funus curaret. Sed moras petit, dum pater suus moreretur, interim nemens relinquere domum et patrem, ut Dominum sequeretur. Pusillanimitas animi, et precocius loquendi importuna videtur prodere ingenium Thome, qui idem Didymus dicebatur, [illegible] sermone nostro duplex vel geminus. Facile hoc nomine Thomas connotatur, quia timidus natura, et incertus consilii animum in varia distrahebat incertus quidnam potius sequeretur. Idem propterea apud S. Joannem Cap. 11. cum Dominus adiret ad Lazarum iam demortuum, tactus formidine Judeorum, aut potius alludens ad verba Domini v. 14. docentis: Lazarus mortuus est, respondit v. 16. Eamus et nos, ut moriamur cum eo. Idem eodem metu, et difficultate animi adductus tardissimus omnium credidit Domini resurrectionem Joann. Cap. 20. Idem nunc, sibi semper similis, vult sequi Dominum, et non vult, nisi compellitur, dubius officii sui, quia nondum patrem suum sepelivit.

60. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem etc. Desine curas mortales et de mortalibus; hec enim nunquam non aliquis mortales et ipsi sollicite [illegible] curant: tu vero negotia quam excelsum et preclarum est ministerium, quod tibi commendatur: vade ergo, et annuncia regnum Dei.

61. [illegible] permitte mihi primum renunciare his que domi sunt. Satis erat [illegible] cur vult illis [illegible] affectu suorum se prodit detentum. Hec [illegible] Judas Iscariotis [illegible] Si vis, inquit, avare meum, et [illegible] regni Dei, cum tu cumque relinquas [illegible] respicere. Tu autem animumas [illegible] non [illegible] venis autem in regnum Dei, sed [illegible] gloriam virtutis

Catena Sacra [illegible]

Matth. Cap. 11. v. 2. ad 20. Lucæ Cap. 7. v. 18 ad 28 [Cap. 35.]

Subsequitur ex ordine legenda legatio discipulorum Joannis Baptistæ ad Dominum, quam Sancti Matthæus, et Lucas pariter ad hunc locum referendam, [~~quoniam ex [illegible] constat~~] descripserunt. ~~Hanc enim paulo post missos Apostolos contigisse utrumque Evangelistam argumento est. Nam illam describit S. Matthæus principio capitis undecimi statim postquam retulit doctrinam Domini habitam ad Apostolos quos [illegible] instituerat. S. Lucas autem inter doctrinam eandem, et legatos Joannis interponit sanitatem [illegible] pueri Centurionis, et vitam filii viduæ in [illegible] civitatis Naim. [illegible] ejus post resurrectionem filii viduæ de discipulis, qui vel [illegible], vel [illegible] secutus se missi Apostolos, quia de his S. Matthæus statim postquam de servo Centurionis narravit. Ex ergo ut a vestigio legatio discipulorum Joannis subjungitur. Est illud ubi [illegible] usque ad Cap. 8 extendi Lucam historiam sine continuatione temporis, et una conditione ejusdem loci. [illegible] in civitate Naim. Introducit enim Cap. [illegible] in civitate Naim Cap. 7 [illegible] et [illegible] Lucas Dominum Naim Cap. 7 [illegible] ibat in civitatem, quæ vocatur Naim. Nec tamen [illegible] illum recedentem ex illa civitate usque ad principium capitis [illegible] etiam S. Matthæus [illegible] unam continuationem [illegible] eandem quam S. Lucas [illegible] S. Lucas etiam ex [illegible] nec continuari in eodem loco gesta a quo Lucas [illegible] a [illegible] Nam cum [illegible] de Domino ibat in civitatem quæ vocatur Naim, infra v. 37 [illegible] eadem civitate gestam narrationem [illegible] in eadem [illegible] Dicendum de muliere quæ a Domino [illegible] in eadem civitate peccatrice. Quam [illegible] ut indicaret in eadem civitate peccatricem [illegible] sic inquit: mulier erat in civitate peccatrix. Erat, inquit, in civitate, nec nomen apponit propterea ut intelligas in ea civitate; [illegible] satis nomen expresserat [illegible] non erat necesse, [illegible] etiam repeteretur, quoniam satis erat superius de finitum [illegible]~~

Matthæi Cap. 11. v. 2. Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi etc. Ubinam Joannes tunc esset in vinculis, Evangelistæ non meminerunt. Vide supra [illegible] Baronius et Josephus dicit in carcere Machærunte. Sed videtur nomen illud ab Historico Judaicarum antiquitatum effictum ~~proprium~~ ~~sua appellativum~~ et commune [illegible] ~~[illegible]~~ ut [illegible] historiæ ad speciem proprium [illegible] vellet proponere. Nam Machærus a machæra dicitur, quæ est gladius, quasi sit locus gladii, quia ibi Joannes gladio destinato recollatus est.

3. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Hæc Joannes misit rogatum, non quod ipse dubitaret de Christo, sed ut discipulos confirmaret, præsenti facto in fide, quam saepius illos de eo docuerat, præsertim autem Joannis Cap. 3. v. 25. ad finem, qui locus habitus est supra Cap. [illegible].

interq ... iacre 1. B

5 Mortui resurgunt. Loquitur de filio viduæ, quem resuscitaverat paulo ante in ingressu urbis Naim. Pauperes evangelizantur, h. e. repente fiunt idonei per infusionem prophetiæ ad evangelizandum. Loquitur de suis apostolis, qui ab eo tunc aberant, ut dicto munere fungerentur supra Cap. 29.

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. S. Joannes Chrysost. ostendit, non esse sibi occultas cogitationes eorum. Est enim quasi diceret, Cavete ne erretis in existimatione et iudicio capiendo de me, ut beati esse possitis.

Cap. 37.

1. Laudat Joannem.

Matth. Cap. 11. v. 7. ad 15. Lucæ Cap. 7. v. 24. ad 28.

7. Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? S. Joannes Chrysostomus: Vulgus et turba cum quærente Joannes interrogaret, scire nequiverat, ad absurda multa poterant devenire: ideo ab omni falsa suspicione ipsos removet, et pro Joanne respondet, ostendens non ipsum esse mutatum ab illa priore sua opinione.

8. Hominem mollibus vestitum? ~~S. Joannes Chrysostomus:~~ Cur omnes ~~[illegible]~~, atque domibus relictis ad desertum ~~una omnes [illegible]~~, ut Joannes non spectaculo et splendore vestium ~~non~~ allexit vos, ut currere lis ad illum, sed miraculo sui, et vitæ et prædicationis.

9. Etiam dico vobis, et plus quam prophetam. Chrysostomus. Cur igitur major propheta Joannes? Quoniam propinquior erat Christo venturo. Quemadmodum majore dignitate be- sunt, qui proxime regibus deambulantibus ordinantur: sic et Joannes in ipso adventu constitutus majore gratia fulsit.

11. Non surrexit ~~major~~ inter natos mulierum major Joanne Baptista. Id est in natali suo de muliere major fuit Joanne Baptista; quippe qui unus ex omnibus hominibus prodiit ex alvo materno sanctificatus. S. Lucas dicit Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est. Quorum verborum illa interpretatio simplicissima: nemo est ex omnibus prophetis, qui de mulieribus nati sunt, qui Joanne Baptista major sit: vel quia comparandus cum quolibet prophetarum præstantissimorum, vel quia ~~et [illegible]~~, ipse unus præstantissimus ex omnibus prophetis, qui ad eam diem præcesserant.

Ibid. Qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo. Minimus in ordine apostolorum major Joanne dignitatis loco est. Vide Maldonatum.

12. A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc
regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.
H. e. Regnum cælorum a diebus Joannis Baptistæ cepisse [?] est
prædicari, et proponi, quasi prædam quandam illius conquirendæ
qui magno animo eam velit aucupari. Non glorie magis [?]
in regnum cælorum introducit, non potentia carnis, et
sanguinis, non natalium splendor, non superbia, et iactantia
sæculi, sed sollicitudo, attentio, solertia, opera, cura, charitas.
Hinc est, quod hactenus pauperibus electissimis illud datum
est, duodecim videlicet meis nuper emissis apostolis, quorum
gloria tanta est, ut ipse Joannes Baptista non sit cum illis
conferendus. Data est enim illis a me potestas signorum pa-
trandorum, et eiiciendi dæmonia, cum Joannes quidem signum
nullum fecerit. (Joann. Cap. 10 v. 41) ad hanc tantam di-
gnitatem alios etiam posthac eligam (Luc. C. 10. v. 1.) sed numquid
fastidiosos homines divites huius sæculi, superciliosos
Pharisæos, homines doctrina gloriantes, doctrinam non facientes?
A diebus Joannis Baptistæ usque nunc regnum cælorum
et prædicatio illius proposita est quasi præda violentis: sic
et deinceps eorum erit, qui voluerint contendere, ut illud
conquirant non qui inanem gloriam [?]
13. Omnes enim prophetæ et lex usque ad Joannem pro-
phetaverunt. Ultimus Joannes prophetarum sub lege
deinceps gratia et veritas per Jesum Christum facta est
Joann. C. 1. v. 17 deinceps sic nos existimet homo, inquit
[?] Apostolus 1. Cor. Cap. 4. v. 1. ut ministros Christi
et dispensatores mysteriorum Dei. Dispensatores, inquit S.
Petrus 1. C. 4. v. 10 multiformis gratiæ Dei. S. Hieronymus.
Omnes prophetæ etc. Non quod post Joannem excludat
prophetas. Legimus enim in actibus Ap. C. [?] Agabum prophetasse, et quatuor virgines filias Philippi.
Sed quod lex et prophetæ, quos legimus, quidquid pro-
phetaverunt de domino vaticinati sunt, quem illi
dixerunt esse venturum.
14. Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.
S. Hieronymus: Elias Joannes dicitur non secundum stultos
philosophos, qui μετεμψύχωσιν introducunt, sed quod
iuxta aliud testimonium Evangelii (Luc. C. 1. v. 17) venerit
in spiritu, et virtute Eliæ, et eamdem Sancti Spiritus vel
gratiam habuerit, vel mensuram [?]
15. Qui habet aures audiendi audiat, inquit, quia
necesse non erat de his vel clarius dicere, vel amplius
contendere.

Catery ... [illegible] c. 38

Cap. 38.

~~1. Laudat Boannem~~

Matth. C. 11. v. 7. ad 15. Luc. C. 7. v. ~~24 ad~~ [illegible]

1. Exprobrat incredulos.

Matth. C. 11. v. 16. ad 19. Luc. C. 7. v. 29. ad 35.

Luc. C. 7. vv. 29 30. Et omnis populus etc. Pharisaei autem etc. His verbis S. Lucas praemittit causam cur Dominus in subsequentes objurgationes converterit orationem. Querela haec Domini Judaeorum illud temporis spatium respicit universum, quamdiu Joannes Baptista institit suum praedicare baptismum usque ad eam horam, qua minus haec contestatus est. Inde enim omnis populus humilior, ei publicani, h. e. turba promiscua negotiatorum et artificum justificaverunt Deum baptizati baptismo Joannis. Pharisaei autem et legisperiti superbiores consilium Dei ac voluntatem spreverunt in semetipsis, et usurpare neglexerunt quantum ipsorum erat. Humiliores nonnullos ex ipsis Pharisaeis baptizavit S. Joannes, velut apparet ... l. 2. c. 6

32. Cantavimus vobis tibiis etc. Chrysostomus in Matthaeum ... remissiore vivendi disciplina volui vos attrahere, et noluistis ... Joannis mentem adhibere, qui durissima disciplina vivendi ad vos venit. Non enim ad aliud Joannes, ad aliud ego vos induco: quippe unum est utriusque consilium, etsi vivendi studia contraria videantur.

35. Et justificata est sapientia a filiis suis. S. Hieronymus in Matthaeum In quibusdam evangeliis legitur: justificata est sapientia ab operibus suis. Sapientia quippe non quaerit vocis testimonium, sed operum. Filius ut alibi dictum est valet idem ac homo quispiam pertinens ad illud quod orationis sub jectum est. Vis sententiae est. Verumtamen quidquid homines generationis hujus vel me blasphemant, vel Joannem, tamen sapientia, sanitasque doctrinae et morum in sectatoribus suis, et in operibus suis per se se probat, exeritque semetipsam.

Cap. 39.

Exprobrat incredulitatem civitatibus.

Matth. c. 11 v. 20. ad 24

De his civitatibus ita Tirinus: Corozain urbs erat ultra mare Galilaeae. Bethsaida citra; Capharnaum media inter utramque. ~~et utrique vicina Judaeorum~~ erat. Sed Tyrus et Sidon urbes Phoeniciae ad littus maris mediterranei Gentium idolatrarum erant, conterminae Galilaeae ex parte borea ... Subjungit S. Hieronymus: Quaerimus ubi scriptum sit, quod in Corozain, et Bethsaida Dominus signa fecerit. Supra legimus (Cap. 9 v. 35. in cit. l. 2. Cap. 35.) Et circuibat civitates omnes, et vicos sanans omnem infirmitatem: et reliqua. Inter ceteras ergo civitates, et viculos, aestimandum est in Corozain quoque, et Bethsaida Dominum signa fecisse.

23. Usque ad infernum descendes. h. e. usque ad profundum solum eques deris, ita ut fundamenta ipsa deradantur, quod factum fuisse Geographi contestantur.

Cap. 40

Cœnat apud Simonem Pharisæum

Luc. Cap. 7. v. 36. ad f. 50.

37 Mulier erat in civitate peccatrix. In civitate inquit,
Naim, quam suo proprio nomine supra appellaverat v. 11.
Attulit alabastrum unguenti. Plinius l. 36. Cap. 8.
Alabastritem lapidem cavant ad vasa unguentaria:
quoniam optime ea incorrupta servare dicitur.
38 Stans retro secus pedes ejus etc. Hinc ostenditur ritus
Hebræorum veteri recumbentium in tricliniis lectulis recumbendi, quoniam
patebat locus venientibus pone tenendi pedes recumbentium,
et hujusmodi officia exercendi.
41. Duo debitores etc. Debitoribus comparat tum Pharisæum
tum mulierem, quia sibi dei illorum debebantur officia,
quæ uterque impendebat. Mulier plus accepit, dum
plus exhibuit, quam Simon, quia ipsam voluntatem
et fidem exhibendi ampliorem, quam ille alter accepit.
Ideo et plus diligit quam Simon, et plus quoque dili-
gitur. Et quia plus diligitur, idest non solum quantum
ad eam gratiam, ut elargiatur Domino temporalia
munera, sed ut perfectam pietatem et charitatem illi
persolvat, et exequatur, ideo perfecte diligitur. Et
quia perfecte, ac penitus diligitur, ideo audit v. 48
Remittuntur tibi peccata. Hæc hactenus a Cap. 35.
in urbe Naim. Ibi expectavit dum Apostoli inde reverte-
rentur, unde missi fuerant. Ibi facile cum eos excepisset
redeuntes, tum deinceps iter suscepit per civitates et
castella, quod sequenti Capite legitur ex S. Luca.

Cap. 41.

1. Recipit Apostolos redeuntes.

2. Itinerantur cum illis.

Matth. Cap. 11. v. 25. ad fin. 30 Luc. Cap. 9. v. 1. 2. 3.

Matth. Cap. 11. v. 25. Confiteor, gratias ago est, vel compote
verba mea facio. Græce ἐξομολογοῦμαι ἐξ ex ὁμοῦ
unio, λόγος sermo, quasi unio, vel compono ex fodis
sermonem. In illo tempore etc. h. e. Jam autem confecto
illo cursu primo duodecim Apostolorum, cum illi reditum
fecerent, in eo cursu rerum, ac tempore ad id verba
convertens, dixit Jesus: Equidem ostendo ipsis exemplis, et
fateor Pater, Domine cœli, et terræ, quia quæ abscondisti
a sapientibus, et per artes verborum scientiam comparan-
tibus, hæc tu revelas parvulis. Parvulos dixit Apostolos,
ut etiam alibi minimos suos, qui non modo crediderant,
sed etiam docuerant, et signis ac miraculis ad eum
hominem comprobaverant, quæ docti, et habiti sapientes in
sæculo viri et despicerent, cognoscerent, et minus va-
lerent intelligere.
26. Ita Pater, etc. Placitum εὐδοκία verti potest
gloria. Ita est, ita sit Pater quia hoc evadit in
gloriam, et in agnitionem præsentiæ, et majestatis
tuæ.

27. Omnia mihi etc. Ostendit rationem, qua parvulis revelata sunt secreta cœlestia. Quia scilicet Deus Dominus omnia hæc solus et potest, et facit. Nam enim potestatem accepit a Patre ut omnia posset. Quare quod pertinet ad scientiam dei, habet illam Deus solus, et unus. Pater enim Filium, et Filius Patrem naturaliter, sive per essentiam invicem se sciunt. Homines autem mysterium divinitatis non nisi quatenus docentur a deo per Filium dei.

28. Venite ad me omnes, qui laboratis etc. Gratificatur, et blande consolatur excipiens duodecim Apostolos ad eum proprie accedentes. Erant enim onerosi labore, et fame confecti, ~~veluti legimus sequenti capite~~.

29. Tollite jugum etc. Mitis πρᾶος a πεpάω transeo transilis est. ταπεινὸς humilis a ~~[illegible]~~ ταπεινόω humilio, vel calco est etiam sententia nostra calcabilis. Fit porro hæc sententia. Tollite jugum meum super vos. et discite bene sperare de me: quippe transit mihi ad cor cura de vobis: et afficior maxime, quasi qui calcatur et premitur, amore vestri.

30. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. Leve ἐλαφρὸν quasi ferens tollentem, h. e. sustinens, et adjuvans per gratiam quicumque ad illud portandum se pie ac devote submittit.

Cap. 8 1 .. Deinceps faciebat iter (egressus ex urbe Naim) per civitates et castella, (quæ premiserat antea Apostolos) et cum duodecim illo, quos exceperat in Naim urbe, ut dictum est.

2. Maria quæ vocatur Magdalene. Prima hæc mentio Magdalenæ est in sacra historia. Sic enim a Magdalo castello dicitur. Non est illa igitur peccatrix de qua vidimus Cap. 40. Illa enim non in Magdalo agebat, sed in Naim civitate vitam peccatis obrutam. De peccatis Magdalenæ nihil constat in sacra historia, sed solum, quod septem dæmonia ejecta ab ea sunt. Et dæmones arripuerunt quandoque etiam infantes, in quos nondum propter ætatem suppiciis sceleris[illegible] ~~[illegible]~~ cadit, ut exemplo est illud apud S. Marcum cap. 9 v. 20. Ut scilicet intelligas non idem esse liberatum fuisse a septem dæmonibus, et absolutam a totidem capitalibus peccatis, ut vetustiores interpretantur.

Magdalum castrum apud Genesaream lacum distans a Tiberiade urbe quatuor mille passus in austrum.

alterq Lucq f. g c. 72.

. alterum secundum post pentecosten, et primum post institutionem apostolorum

Cap 12.

1 Discipuli vellunt spicas Sabbato.

Matth cap 12 v. 1. ad 8. Marci cap. 2. v. 23. ad 28. Luc. cap. 6. v. 1. ad 5

Matthæi Cap 12 v. 1. In illo tempore abiit Jesus per sata

Sabbato. Quonam sabbato S. Matthæus non definit. sed

S. Marcus dicit. iterum sabbatis, indicans hoc sabbatum

fuisse alterum ab eo, in quo gesta sunt, quæ apud

eundem præcedunt capite 1o videlicet sanatio paralytici

in domo Petri Capharnaum, et vocatio S. Matthæi ac

sequela ejus domini, et quæ gesta sunt ea die in domo S. — die in Sabbato

Matthæi. Incipit autem historia ejus sabbati in catena super

h. l. cap 6. S. Lucas vocat hoc sabbatum secundum — Adjungi. Nomen pro participio altero pro sequente

primum, ipse dicit ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ — Legitur ... sunt ... et

hoc est altero, vel sequenti primum, intellige statim se: — eorum in ... oratione ... et

quenti post illa quæ pariter apud eundem præcedunt — pedetentim per subsequentes ...

Cap 5 incipiendo a v 17. ubi designat temporis notam

ad quod hoc alterum sabbatum capite 6 subsequens referendum intelligamus

Et factum est, inquit, in una dierum etc hoc est

in eadem die primaria, ex qua sequentes numerantur

dictaque prima sabbati, secunda sabbati etc id est in quodam

sabbato Deindeque prosequitur et ipse sanitatem datam

paralytico in domo Petri. tum gesta de Matthæo, etiam

in domo Matthæi. nunc tandem acta refert alterius sabbati

videlicet proxime sub illud subsequentis; itque vocat secundum primum. Sabbatum

est autem in sabbato secundo primo Secundum cum

ratione numeri vertit Latinus interpres, cum δεύτερος

non modo numerum, sed etiam ordinem significat, inde

enim δεύτατος, non secundissimus, sed ultimus, vel

postremus. Fuit hoc sabbatum tertium a Pentecoste

Nam in sabbato Pentecostes sanavit languidum ad pro

baticam Cap 5. Altero sabbato sanavit Paralyticum

in domo Petri et egit apud Matthæum, hoc tandem

tertio cum fortasse pridie exisset ex urbe Naim, cum discipulis itinere;

fameque laborantibus concertat pro discipulis cum Pharisæis de quæstione legitima ut sequitur

ibidem. Discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas. — et die etiam probabiliter præcedenti

Sumpta fortasse inde licentia, quod cap præcedenti dixerat,

~~...~~ v. 28. Venite ad me omnes qui laboratis,

et onerati estis, et ego reficiam vos. existimarunt ex

agro, tamquam ex communi Domini ac Dei sui mensa

posse paucillas spicas decerpere, quantum satis esset

ad præsentem modo famem depellendam, sine sabbati

offensa. Nam quantum ad materiam spicarum quas in alieno

campo meterent, utebantur verecunde ac licenter jure

scripto Deuteron. Cap. 23. v. 25. Si intraveris in segetem

amici tui, franges spicas, et manu conteres: falce autem

non metes

3. Non legistis, quid fecerit David etc. V. Doctores. Cap 21. Chrysost

Cum famis necessitatem ad satisfactionem attulerit, ab omni

crimine illos vindicavit.

4. Panes propositionis non licebat edere etc. Chrysostomus:

Quid ad propositum, inquies. Non diem sabbati David contempsit

sapientia Christi demonstratur, qui die sabbati prætermisso

aliud quoddam exemplum protulit ipso sabbato majus.

5. Aut non legistis in lege, quia sabbatis etc. Haec sententia sub iisdem verbis ubi nam scripta sit in lege, non apparet: sed colligitur eius vis a ritu universo Leviticorum, quia multo amplius in Sabbato sacerdotes operari consueverant in templo, quam aliis diebus: cum tamen non modo citra crimine essent, sed sua munera etiam officia exequerentur.

6. Templo major est hic. S. Hieronymus: Hic non pronomen sed adverbium loci est quod major templo sit locus, qui dominum templi teneat. Idem intelligendum quotiescumque dicendi eadem figura alibi occurrerit. Vide infra Cap. 46.

8. Dominus est enim filius hominis etiam sabbati. Quia idem est filius dei, ut abunde de utraque natura sua asseruit apud S. Joannem Cap. 5. in Catena h. l. Cap. 22.

Marci Cap. 2. v. 26. Sub Abiathar principe sacerdotum. Atqui 1. Reg. Cap. 21. v. 1. venit David in Nobe ad Achimelech sacerdotem. Respondeo, Achimelech fuit filius Abiathar ut legimus 2. Reg. Cap. 8. v. 17. Vel ergo exscriptorum vitio dependit una vox de textu, ita ut existimemus scriptum primitus fuisse: sub Achimelech filio Abiathar principe sacerdotum; vel Graecus textus ideo sufficit uti scriptum est: ἐπὶ τοῦ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, quia primum articulum casus est prepositionis, et subsequens nomen proprium genitivus est substantivi, quod ad idem articulum intelligitur, quasi diceretur: sub eo Abiatharis principe sacerdotum; hoc est sub filio Abiatharis principe sacerdotum. Solent enim Graeci articulo uti ad significandum, patrem, vel filium, vel aliter propinquum eius, quem subiungunt genitivo casu. ~~[illegible]~~ Quandoque idem significant etiam sine ullo articulo. Sic S. Lucas Cap. 6. v. 16. Ἰούδαν Ἰακώβου, Judam Jacobi, intelligit fratrem.

27 Sabbatum propter hominem est, non homo propter sabbatum. Hic est magis secundum naturalem rationem est, ut salus hominis attendatur quam sabbati observatio. Itaque filius hominis necessitate postulante circa sabbati observantiam absolvit discipulos suos, quia etiam sabbati dominus est.

Cap. 23.

1. Sanat manum aridam.

Math. Cap. 12. v. 9. ad 13. Marci Cap. 3. v. 1. ad 5. Luc. Cap. 6. v. 6. ad 10.

Math. Cap. 12. v. 9. Et cum inde transisset venit in synagogam eorum. ~~in continuatione~~ ~~non multo~~ eorum Mutatur ~~locus~~, de agro in synagogam, ~~idem~~ ~~[illegible]~~ dominicae historiae tempore ~~idem~~ ~~[illegible]~~ de quo precedente capite. ~~[illegible]~~ ibidemque manens ~~[illegible]~~ fuisse gesta usque ad Caput 31. Describere [illegible]

10. Et ecce, homo manum habens aridam etc. S. Hieronymus. In Evangelio quo utuntur Nazareni et Ebionitae, quod nuper in Graecum de Hebraeo sermone transtulimus, et quod vocatur a plerisque Matthaei authenticum, homo iste qui aridam habet manum caementarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium precans: caementarius eram, manibus victum quaeritans, precor te Jesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.

[illegible]

Cetera cetera l. [illegible]

Cap. 44.

Pharisæi et Herodiani etc.

Matth. Cap. 12. v. 14. ad 21. Marc. C. 3. v. 6 7. 8. Luc. C. 6. v. 11

Matth. c. 12. v. 16. Et præcepit eis, ne manifestum eum facerent.
~~Et præcepit eis~~
h. e. ne altioribus clamoribus plauderent. propterea citat
ex Isaia illud Cap. 42. a v. 1. ad 4. v. 2. non clamabit
etc. est non permittet de se clamari, neque tollet plausum,
neque audiri faciet vocem de se.
21 Et in nomine ejus gentes sperabunt. Sic versio Septuaginta.
Vulgatus et legem ejus insulæ expectabunt.
Marc. Cap. 3. v. 6 Pharisæi cum Herodianis etc. Herodiani sunt
ministri Herodis a quo consilium et opem hinc neque
Pharisæi in Galilæa implorare cæperunt contra Dominum
juxta illud oraculum Ps. 2. v. 2. Astiterunt reges terræ,
et principes convenerunt in unum adversus Dominum et
adversus Christum ejus.

Cap. 45.

Matth. Cap. 12. v. 22. ad 37. Marc. Cap. 3. v. 9. ad Luc. Cap. 11. v. 14. ad 23.
Hæc apud S. Lucam longius removentur a præteritis, sed
nulla notæ temporalis mandantur; incipit enim Cap. 11. v. 14.
Et erat ejiciens dæmonium etc. cum quæ præcesserant
lecta sint ex Cap. 9. Constat clarius horum continuatio
apud S. Matthæum, uno filo, quæ præcesserant, contingens.
Etiam S. Marcus continuationem eandem facit, quam S.
Matthæus, sed in media horum narratione tamen a v. 13
ad 19. permiscet res alterius temporis, quæ scilicet pertinuerunt
supra ad Cap. 29. Idem vv. 20. et 21. ea dicit,
quæ manifeste pertinent ad ultima incepta hujus
totius historiæ, quæ in catena nostra non absolvitur,
nisi tandem cum fine capitis subsequentis. Incipit
autem subsequentis historia per S. Marcum; ut intelligas:
Dominum, postquam manum aridam in synagoga
sanasset, egressum esse de synagoga: simulque egressos
Herodianos cum Pharisæis; post hæc circa eundem
affluxisse turbas; earumque frequentiam stipatum
ad maritimam devenisse: ibi de more cymbula Petri
usus pro suggesto, ex illa turbas docuit per littoralem
multorum circumfusas
Matth. Cap. 12. v. 23. Numquid hic est filius David? Ille scilicet, de quo
sæpius prophetæ præclara cecinerant puta Isaias, de quo
quo Cap. præcedenti præclarus locus recitatus est ex
Capite 42. ejusdem prophetæ. Non enim vecors illa plebs
adhuc inducebat in animum, quod Apostoli jamdiu
crediderant usque a Cap. 2. illum esse filium Dei.
v. 26. Et si Satanas etc. v. 27. Et si ego etc. Et stat ibi pro Ergo,
estque nota concludendæ argumentationis Filii vestri
h. e. homines vestrates, Apostoli scilicet, per quos signa
eadem jam ab illorum institutione facere inceperat. Ideo
ipsi judices vestri erunt. Nam quoniam de vestro genere
sunt, et ejusdem legis, ac disciplinæ, non est dubitandum quia
in illis et testes magnæ virtutis, inquit, habeatis, et vestræ
nequitiæ.

Catena Luc. c. 15. c. 45

28. Si autem in Spiritu dei. S. Lucas: in digito dei.
Græce ἐν δακτύλῳ Θεοῦ. δάκτυλος a δείκω ostendo
vel indico, est quasi in indicio, vel ostensione dei.
Ideo pervenit in vos regnum dei h. e. ergo regnat super
vos Deus: et ego sum Deus, qui habeo in dæmones
imperium, et ita regno, ut eiiciam eos.
30 Qui non est mecum contra me est. et qui non colligit
mecum spargit. Iudæos denotat, ut observat Chrysostomus
Qui, inquit, ad me non accedit per fidem, adversarius
meus efficitur. et quia de fructibus non metet, quibus fideles
mei ditabuntur, ideo conatus omnes suos inutiliter proiiciet,
et ita sine fructu defluet.
31. Spiritus blasphemiæ non remittetur. Spiritus blasphemiæ,
vel blasphemia in spiritum sanctum est blasphemia
conspirationis, qua scilicet multi conspirant ut coniuncto
consensu ad blasphemandum hoc est ad errandum, vel nocendum in verbo concurrunt. Dicitur autem
verbum vel blasphemia in Spiritum sanctum, quia est
conspiratio blasphemantium contra sententiam eorum,
qui coniuncti sancte veluti uno spiritu sententiam
orthodoxam tuentur. Talis erat blasphemia Iudæorum,
quoniam dicebant, teste S. Marco [illegible]. quasi uno ore
coniuncti ad seducendam plebem: Spiritum immundum
habet. Iidem nunquam desierunt obtrectare de domino
apud populum semper zizania spargentes in agro veritatis.
Talis est fere culpa hæresiarcharum omnium. [illegible]
etiam habere a remissione alienam videmus. Sermo eorum
ut cancer serpit 2. Timoth. Cap. 2. v. 17. Ubi subiungit
Chrysostomus: Morbus utique horrendus, et qui medicinam
contemnit, neque se in sui, sed omnia in dies corrumpit, ac permeat:
ideo nullum ei remedium valet adhiberi. Ostendit (Apostolus)
per hæc eos corrigi, emendarique non posse, qui sponte
a veritate aberrarunt.
33. Aut facite arborem bonam etc. S. Hieronymus. Si, inquit,
diabolus malus est, bona opera facere non potest. Si autem
bona sunt, quæ facta cernitis, sequitur, ut non sit diabolus
qui ea fecit.
34. Progenies viperarum etc. Concludit: Opera mea bona sunt;
ergo ego bonus sum: opera vestra mala sunt, etenim
male loquimini de me, cum os loquatur ex abundantia
cordis; ergo non ego malus, sed vos estis. Malus parentes
Iudæorum sub allegoria viperarum designat auctores
nequissimarum traditionum, quarum finis erat irritum
facere mandatum dei Matth. Cap. 15. v. 16
35. Bonus homo de bono thesauro etc. Sicut pecunia promi
non potest, nisi quæ et qualis in thesauro est: sic actiones
hominis bonæ, vel malæ sunt, prout bonus intus in corde homo
et in animo, vel malus est.
36. Omne verbum otiosum etc. Nullum opus malum tam exiguum
est, puta vel unum quodlibet verbum otiosum, cuius non
debeat quisque rationem in Dei iudicio reddere. S. Hieronymus
otiosum verbum est, quod sine utilitate loquentis dicitur, et
audientis [illegible] sermus. De rebus frivolis loquimur, et fabulas

narremus antiquar. Eternum qui scurrilia replicat, et cachinnis ora dissolvit, et aliquid profert turpitudinis, hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.

37 Ex verbis tuis etc. Proverbium hoc, aliaque similia in Scripturis, valet ad multa. Nunc quasi diceret: verba et sermo materia sunt tum iustitiæ et laudis, tum iniustitiæ, et peccati amplissima.

Cap. 76

1 Rogatur signum de cælo etc.

Matth. Cap. 12. v. 38 ad 50. Marci Cap. 3. v. 31. ad 35. Lucæ Cap. 11. v. 16. et 29. ad ...

In proposito Capite quis ordo rerum, et continuatio quæ sit, ostendit S. Matthæus ~~sancti Marcus et Lucas res~~ ~~aut~~ easdem, ~~aut adiunctas rebus scripserunt quas etiam S. Matthæus, sed methodo penitus varietate~~ ~~cum ordini, ut quæ a Domino olim dicta fuerant scriberent; sed quia S. Marcus dictante S. Petro scribebat, qui res Domini et dicta curabat~~, historiæ lege ~~na~~ ~~parrent; S. Lucas autem scribebat~~, quæ sparsim ~~ab aliis accepta, quæ non viderat~~, ideirco labor est ut ~~ab illis translatae extra suum locum vel pretermitter~~ ~~apponantur~~. Tamen S. Matthæus satis significat accurate continuationem rerum et seriem usque ad finem capitis 12. continere, quoniam circa finem v. 46 dicit. Adhuc eo loquente ad turbas etc. Significat enim per ea verba, ea quæ præcesserunt a v. 22. ad ... hæc ad unam actionem pertinere. Quæ cum ita sint, necesse est ad hunc locum spectare illa etiam, quæ ex aliis Evangelistis huc traducta sunt; nemo enim non videt, quam penitus sint consona, et una cum illo S. Matthæi.

Matth. c. 12.

38. Volumus a te signum videre. S. Hieronymus: in alio Evangelista quid petant plenius explicatur volumus a te signum videre de cælo. (Marc. c. 8. v. 11.) Vel in morem Eliæ (4 Regum c. 1.) ignem de sublimi venire cupiebant: vel in similitudinem Samuelis tempore æstivo contra naturam loci mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere (1 Reg. cap. 12): quasi non possent et illa calumniari, et dicere ex occultis, et variis passionibus accidisse. Nam qui calumniaris ea, quæ oculis vides, manu tenes, utilitate sentis, quid facturus es de his quæ de cælo venerint? Utique respondebis et Magos in Ægypto multa signa fecisse de cælo. Quoniam scilicet Dominus coram illis multa signa ostenderat, quibus adigerentur ad credendum, et illi credere renuebant, quasi id irrationabiliter fecerant, postularent et nunc et deinceps sæpius, ut ille arbitratu eorum signa faceret, quasi vera signa non essent, nisi ad eorum voluntatem, et libidinem facta fuissent. Si quis semper erat desid. Cap. 6. v. 26. Non tentabis Dominum Deum tuum ... a Domino in sequentem ... ~~illum alterum~~ signum ... Cap. 51. sed ad illud videndum superbos illos, qui petierant, non dignatur admittere

40 [illegible] *filius hominis in corde terræ tribus diebus*, et tribus noctibus Tribus enim diebus fuit Dominus in sepulchro, ut inquit S. Hieronymus, non quod omnes tres dies, et tres noctes in inferno Dominus steterit, sed quod parte parasceves, et dominicæ, et tota die sabbati tres dies, et totidem noctes intelligantur. Itaque de tribus diebus, castus Noctium numerationem incipiebant Judæi a media nocte. Fuit autem Dominus in sepulchro in nocte feriæ sextæ exeuntis, tum duas [illegible] dimidias noctes ad sabbatum pertinentes, videlicet noctem sabbati ineuntis, et deinde sabbati exeuntis, quæ duæ partes una non [illegible] simul sunt, itemque sepulturæ [illegible] [illegible] noctis primæ sabbati, in qua resurrexit, proindeque [illegible] vere tres dies, hoc est, temporis spatium trium per partes, [illegible] etiam tres noctes

41 [illegible] *in Judicio* cum [illegible] apud Jonam [illegible]

42 *Regina Austri* etc. De hac I. in Reg. Cap. 10

43 Cum [illegible] spiritus exierit ab homine ambulat per [illegible] [illegible] requiem [illegible] [illegible] Christus [illegible] [illegible] blasphemia multis argumentis: 1.° ostensione [illegible] [illegible] quod [illegible] non posset satanam eiicere 2.° comminatione [illegible] quia blasphemia in Spiritum sanctum neque in hoc sæculo remittitur, neque in futuro, 3.° comparatione [illegible] futuram conditionem Judæorum deteriorem quam Ninivitarum, et reliquorum Gentilium: nunc 4.° idem præstat comminatione futurum ut iidem a diabolo possiderentur multo calamitosius, quam ille ipse, vel illi potius ipsi, a quibus paulo ante spiritus immundos ejecerat Cap. 45. *Cum inquit* [illegible] *spiritus exierit ab homine*, cujusmodi ille est quem [illegible] paulo ante a me vidistis expelli, *ambulat per loca arida*, quia torquetur igne, qui infra Matth. Cap. 25. v. 41. dicitur *paratus diabolo, et Angelis ejus*, *quærens requiem et non invenit*, quia ut in psalm. scriptum est [illegible] *peccatorum peribit*

44 *Tunc dicit*, hoc [illegible] [illegible] *revertar in domum meam, unde exivi*. [illegible] [illegible] diceret: Vidistis spiritus [illegible] [illegible] [illegible] homine. Spiritus illi mali [illegible] desiderant, ut possint iterum in homines introire quos vexent. *Et veniens invenit eam vacantem scopis mundatam, et ornatam*. Fiet ergo, inquit, ut vos in eorum potestatem redigamini. Neque prodest vobis quidquam vestra illa apparens, sed falsa pietas, vel potius hypocrisis, qua similes estis domui scopis mundatæ, exornatæ, et ornatæ. Hæc enim [illegible] facit dæmonibus majorem voluntatem ut [illegible] [illegible] vestra religione quasi pulchrius, et ornatius habitent.

45 *Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores* [illegible] *et intrantes habitant ibi: et fiunt novissima hominis illius* [illegible] *prioribus*. Ut, inquit, autem ita vos apprehendant, ut illorum synagogam expellere non possitis, venient in vos septem pro singulis, qui ante id temporis in hosce homines [illegible]. Ita erit tanto deterior calamitas vestra, quam fuit præcedentium id temporis. *Sic erit generationi huic pessimæ* [illegible] ergo scribæ illi, [illegible] et Pharisæi post eam diem [illegible] [illegible] [illegible] et traditi diabolo in potestatem [illegible] [illegible] [illegible] incidere aliquis in diaboli potestatem [illegible] quantum [illegible] externam vexationem, ut Job, qui tentatus est, ut pateat [illegible] magis ac magis [illegible], et laudaretur. [illegible]

per peccatum. Ut enim ad Rom. Cap. 6 v. 16 [illegible]
eius cui obedistis. 3.° in pœnam peccati. Ob id in septem
viros, quibus nupserat Sara habuit potestatem dęmonium
super eos, et occidit illos. Tobię Cap. 6. vv. 14. 17. Quarto
ut in deterius probabantur. Ita post buccellam introivit
in (Iscariotem) Satanas et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citius.
Ioannis Cap. 13. v. 27. Quinto per surreptionem mentis, et
animi et sensuum ut passim in energumenis. Itaque
etiamsi non Iudęi omnes post id temporis facti sint ener-
gumeni, tamen multo deterius quam illi ipsi Energumeni,
quos Dominus ab immundis spiritibus liberaverat a
dęmonibus vexati sunt, primo quia inducti sunt in teterrimum
omnium peccatorum, ut Dominum vitę morte afficerent,
secundo propter certam, et inevitabilem sortitionem extremę
plagę, quam subierunt et in hoc sęculo exterminati a
sua terra, et in futuro in inferno.

46. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce Mater etc. Credibile est
matrem illius sanctissimam, cum vidisset magnam concitationem
utrimque susceptam, illinc Domini, hinc Scribarum, et Pharisęorum,
[illegible] illam dirimere, cum interim doloris gladius eam
pertransiret iuxta Simeonis prophetiam quę Cap. 2. v. 35
et providerit animo turbarum tantarum quis evadere tandem
posset exitus

48. Quę est mater mea, et qui sunt fratres mei? Hoc est
[illegible] simile, quod olim apud S. Lucam Cap. 2. v. 49
Quid est quod me quęrebatis? nesciebatis, quia in his quę
Patris mei sunt oportet me esse? Videlicet, gero, inquit
matris curam, et fratrum meorum, sed quatenus? hoc v. sequenti

50. Quicumque enim fecerit voluntatem etc. Id est quatenus
et mater mea, et fratres faciunt voluntatem Patris mei qui
in cęlis est. Quod si discipuli hi mei, inquit, Patris mei vo-
luntatem faciant, illorum eadem cura est mihi, ac matris,
et fratrum. Et quia faciunt, vel facturos se ostendunt,
quod et mater mea egregie facit, et fratres mei non
[illegible] faciunt; cum his versor ut faciant, matrem
[illegible] egregie facientem, fratres moneo, ut facere instituant.
Post hęc illud plane contigit quod S. Lucas
scripsit Cap. 11. vv. 27. 28. quod vide in [illegible]
Patet enim illa dicta fuisse tanquam consequentia
post hęc hactenus. Tunc autem morem gerens matri
sanctissimę venit Dominus Sui autem hoc est fratres secundum cognationem carnalia
qui nondum credebant in eum eo dementię devenerunt,
ut exirent tenere eum, dicebant enim: quoniam in furorem
versus est. Marci Cap. 3 v. 21

Cap. 47

1. Exit de domo
2 Loquitur parabolas Matth cap 13 v 1 ad 9 Marci Cap 4. v. 1 ad 9 Luc cap 8 v 4 ad 8.

Quando id contigerit, quod in hoc capite ex Evangelistis adfertur
[illegible] S. Matthæus Cap 13. v. 1. inquit enim: in illo die
Itaque ~~[illegible]~~ matutinæ quæ præcesserunt, quæ subsequuntur
vespertina et pomeridiana sunt. Circa vero has parabolas
tria sunt observanda. nam aliæ parabolæ dictæ sunt ad
multitudinem. tum eædem explicatæ sunt domi electis
discipulis tum aliæ domi adiunctæ ad priorum ampli
ficationem et perspicuitatem. Hæc tria apud Evangelistas
permixta leguntur. Ego secerno singula: et primum
propono parabolas dictas multitudini, tum domesticam
interpretationem, ~~et~~ tum hanc adiunctam appendicem illarum
parabolarum, quæ priorum adiuvant intelligentiam.

Matth. 13 v
3. Et loquutus est eis multa in parabolis. Ante id temporis si
[illegible] parabolas. id faciebat ad rerum quas docebat
maiorem illustrationem; nunc ut infra v. 11. quæ legitur in Catena cap.
50. quia nosse mysteria regni cælorum illis non est datum.
contumelia enim matutina eos effecerat dono tanto indignos
Quatuor autem parabolarum quas dixit multitudini, una
illa vis est, ut ostendat ob oculos divinam œconomiam circa
illos qui salvantur
[illegible] seminat seminare semen suum [illegible] seminat et
4. Et dum ~~seminat etc.~~ Hæc parabola est maxime generalis
et figurat generalem illam Dei benignitatem, qua vult omnes
homines salvos fieri. fit autem per varia ratione excipientium
semen ipsum divinæ gratiæ, ut aliqui salventur, aliqui
non salventur.

Cap. 48.

Matth. Cap. 13. v. 24. ad 30. Marci Cap. 4. v. 26. ad 29
[illegible] parabola minus est generalis, quam prima. Ostendit
[illegible] non salvantur propter propriam
negligentiam, quam profert diversa ratio eorum excipientium
semen Dei in parabola præcedenti, alios item permittit
deperdi a salute propter externas malorum occasiones, [illegible]
humani generis ex iis etiam qui bona sunt indole, et videntur
in agro bono seminati multos reducit in perditionem
Parabola hæc apud S. Matthæum exhibetur cum duplici
[illegible] nempe seminis et boni, et zizaniorum. S. Marcus
[illegible] boni tantum seminis, quasi ostendat,
[illegible] non omnes salvari, etiamsi
[illegible] parabola [illegible] percipiant ~~[illegible]~~ aliquid, dum non
semen [illegible] gratiæ [illegible] est in Ecclesia; quasi magnam
[illegible] in agro bono [illegible] in sola ecclesia Dei
[illegible] parabola ~~[illegible]~~ in salutem, sed S. Matthæi parabola præterea significat eos etiam qui sunt in agro Ecclesiæ
[illegible] homines in salutem seminati non omnes salvari? non enim salvantur qui communicant opera [illegible]

Cap. 49.

Matth. Cap. 13. v. 31. ad 35. Marci Cap. 4. v. 30. ad 34
Tertia parabola et [illegible] est multo magis particularis
quam præcedentes, et ~~[illegible]~~ figurat solos electos: docens
~~[illegible]~~,
ad minimum [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] melior, et incrementa
virtutum faciamus. Quarta docet modum quo certam nostram
vocationem et electionem faciamus, cum scilicet Dei fermentum,
ac donum fidei satis tribus abscondimus, hoc est

[illegible] Lucæ 1. 4. [illegible]

in omnibus attributis et officiis communicemus omnia, operantes in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Matthæi Cap. 13. v. 35. Aperiam in parabolis etc. ps. 77.

Cap. 50.

Diversis parabolis.

Matth. Cap. 13. v. 10. ad 23. et 36 ad 52. Marci Cap. 4. v. 10. ad 25. Lucæ Cap. 8. v. 9. ad 18.

Matth. Cap. 13. v. 14. Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ etc. Isaiam vide Cap. 6. v. 9. Videbitis et non videbitis βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε videntes et non cernatis, videatis oculis, species rerum non distinguatis, neque intelligatis.

15. Ne quando videant oculis etc. est quasi diceret: Quia nunquam videbunt oculis, et auribus audient, et corde intelligent, et nunquam convertentur ut sanem eos. Ipsi enim (notat Chrysostomus) seipsos intelligentia vera privarunt, qui aures obturarunt, qui oculos clauserunt, qui corda obduraverunt. Videtur [illegible] rationem [illegible] quod

17. Multi prophetæ cupierunt videre etc. Subiungit Chrysostomus: Adventum scilicet meum, præsentiam, miracula, vocem, prædicationem. Fide illi etiam intuiti hæc fuerunt, sed isti multo clarius omnia perspexerunt.

19. Omnis, qui audit verbum Dei, et non intelligit h. e. considerat, vel attendit. Tales omnes ethnici, qui si aliquid de verbis salutis intelligunt, vel audiunt, penitus negligunt, quia sunt extra lineam Ecclesiæ

20. [illegible] gaudio accipit illud. 21. Non habet autem in se radicem etc. Tales erant turbæ, quæ eum audiebant, nam utcunque illum magno studio sequerentur, tamen vix ex illis aliqui paucissimi pervenerunt ad perfectam fidem cum propter insitam inconstantiam, et duritiem cordis, tum propter dissensionem Pharisæorum. Tales si omnes, quos extimulat interna charitas ad fidem, et virtutem amplectendam, sed gravis formidines deterrent.

22. Qui autem seminatus est in spinis etc. Non terrores modo, sed curæ etiam sæculi longe plurimos a fide avertunt suscipienda, et si susceperint efficerunt sine fructu, quia fidem bonis operibus non adjunxerunt.

23. Qui vero ~~seminatus est~~ in terram bonam seminatus est, hic etc. S. Lucas: hi fructum afferunt in patientia ἐν ὑπομονῇ hoc est in permanentia, vel in perseverantia. Afferunt, inquit, intellige afferre solent vel possunt; nam recepti in terram bonam Ecclesiæ soli salvantur, sed non adhuc omnes: salvantur autem, si in fide, et bonis operibus perseveravit

41. Colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem. Scandalum hoc loco peccatum est, hoc est declinatio a justitia, et res eadem quam infra dicit iniquitatem.

43. Tunc fulgebunt justi sicut sol. Danielis Cap. 12. v. 3. Qui autem docti fuerint fulgebunt, quasi splendor firmamenti: et qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates. Simile illud Sapientiæ Cap. 3. v. 7. fulgebunt justi et tanquam scintillæ in arundineto discurrent.

a S. Marco afferebatur in catena superiori Cap. 4. inquit enim Cap. 4. v. 33. Parabolis loquebatur prout poterant audire. Videtur enim [illegible] non ideo parabolas loqui instituisse, ut non intelligerent. [illegible] Tamen [illegible] S. Marci est, prout ferre poterant Dominum audientes. Cum enim præcedenti [illegible] admodum in eum exasperati fuissent; multo ægrius eundem tulissent, si aperta oratione minus terribiles eis loquutus fuisset, quæ sub illis parabolis continentur. Agit enim de prædestinatione sanctorum, qui ad eum accessuri erant per fidem, et de exterminatione perfidorum et malorum a Regno cœlesti.

E da [illegible] Tirolano nel opera [illegible] del P. [illegible] contra [illegible] pag. 100.

[illegible]

l. 07 [illegible] Matth. [illegible] in [illegible] parabolas [illegible] quantum [illegible] verbum [illegible]

44. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito etc. Verbum Dei [illegible] regnum cælorum comparatur thesauro abscondito in agro; quia sapientia Christiana non passim invenitur in orbe terrarum, non [illegible] in gentilitate, non in [illegible] et [illegible] observationum legalium, et synagogæ, non in [illegible] in obstinatam et [illegible] [illegible] et sibi soli indulgentem, sed in solo agro Ecclesiæ [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] in terra [illegible]. Hunc thesaurum invenit homo, et non aliter consequitur [illegible] non [illegible] et [illegible] et [illegible] non ars et industria humana facit Christianum, sed occurrens spontanea Dei gratia et benignitas.

[illegible] simile est regnum cælorum homini negotiatori etc. Chrysostomus: [illegible] [illegible] margaritæ [illegible] inter se [illegible].

[illegible] Simile est regnum cælorum sagenæ etc. 48. quam cum etc. 49. [illegible] in consummatione etc. [illegible] hujus parabolæ est, ut intelligerent Apostoli, et [illegible] Judæi, [illegible], et quicumque [illegible] ad fidem, non satis esse ad æternam salutem [illegible] [illegible] etiam [illegible] Dei manu in Ecclesia et in Evangelii regni, quasi in sagena illa mystica fuerit collocatus, nisi [illegible] quod [illegible] S. Petrus Ep. 1. c. 1. v. 17. Si Patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus: in timore incolatus vestri tempore conversamini. Quare [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] igitur in [illegible] [illegible] in [illegible]

51. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei etiam. 52. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus etc. Si ergo, ut inquitis, hæc omnia intelle[xistis] [illegible] [illegible] ut vos in regno cælorum [illegible] [illegible] doctores [illegible] [illegible] autem doctrinam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel audiet, vel videris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de thesauro suo [illegible] [illegible] et [illegible]

[illegible] et [illegible]

[illegible] Numquid venit lucerna, etc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se magna [illegible] parabolarum, [illegible] [illegible] doctrina est [illegible] [illegible] [illegible] non sit, nullius usus est [illegible] [illegible] [illegible] quod occultatur, sed quod [illegible] [illegible] videatur.

[illegible]

23. Si quis habet aures [illegible] audiat. Attendite ergo [illegible] [illegible] Videte ergo quomodo audiatis [illegible] [illegible], ut intelligere recte possitis.

24. [illegible] mensura etc. h. e. Nam qua diligentia, cura, [illegible] eadem et majori etiam copia remetiar [illegible] ut plura et majora discatis. Nam qui capit, [illegible] [illegible] discendi est. [illegible] sententiæ proverbiales [illegible] etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Cap. 51.

iurat [illegible] mare

Matth. Cap. 13. v. 32. et Cap. 8. v. 23. ad 27. Marci Cap. 4. v. 35. ad 40. Luc. Cap. 8. v. 22. ad 25.
Continuandi rationem suppeditat deinceps S. Marcus, quippe
qui ad sequentia transitum, Auctor est, haec facta fuisse [illegible]
die eadem ac praecedentia. Inquit enim Cap. 4. v. 35. [illegible]
Et ait illis in illa die cum sero factum esset: Transeamus
contra [illegible] et deinceps transitum ostendit, et transeamus
modum, ut patet [illegible] Transfretat autem
cum sero factum esset, hoc est cum horae sabbatico jam
pertransissent. [illegible] praecesserat, [illegible]
historiam ex Cap. 4. 2. continuavimus
Marci Cap. 4. v. 36. Assumunt eum ita ut erat in navi. Hoc
est, eum assumunt, sine alio apparatu itineris, sed in eo
simplici usitatoque vestitu, quo diem praecedentem egerat. [illegible] et Hieronymus in Matthaeum majestatis conditionis quae
[illegible] nec dum habebat fidem. Chrysostomus [illegible] apud nos insensibilia [illegible] sunt. [illegible]
4. Quid timidi estis [illegible] quasi sentiant imperium, faciunt verbum eius.
in Matthaeum: Illud non convenienter de ipso habere opinionem
declarabat, quod vigilantem posse tempestati resistere non dic-
ebant, dormientem vero minime.

Cap. 52.

1. Liberat hominem a Legione daemonum
Matth. Cap. 8. v. 28. ad 34. Marc. Cap. 5. v. 1. ad 21. Luc. Cap. 8. v. 26. ad 40
[illegible] sequitur [illegible] pertransos factum quae continuatur
post id quod praecessit anteriori capite apud tres eosdem
Evangelistas
Matth. Cap. 8. v. 28. Et cum venisset trans fretum in regionem
Gerasenorum. S. Hieronymus [illegible] Gergasa
civitas trans Jordanem juxta montem Galaad quam tenuit
tribus Manasse. Et haec esse nunc dicitur Gerasa urbis insignis
Arabiae. Quidam autem ipsam esse Gadaram existimant [illegible].
[illegible] Regio [illegible]
et Evangelium meminit Gerasenorum [illegible] a Gergesis, quos inter
eorum olim Gergesaeorum [illegible] perdere voluit Deus
septem Chananaeis. His nationes [illegible] extirpare [illegible]
Deuter. Cap. 7. v. 1. sita est trans Jordanem, et trans [illegible]
Genesareth. Syrus, et Graecus apud Marcum et Lucam vocant
Gadarenorum regionem: quia Gerasa alio nomine vocabatur
Gadara, cuius meminit Josephus l. [illegible] ~~bello Cap. [illegible]~~
~~[illegible] et Hieronymus de locis hebr. et [illegible]~~
antiquit. ~~Cap. [illegible] et Hieronymus de locis~~ Gergasa, dein Gentilibus
de [illegible] Gentique a Caesare donata Graecis, dein Gentilibus
ut ait Josephus, ut mirum non sit, tantam illic porcorum
copiam repositam
[illegible] Daemones egressi de monumentis occurrunt. Alii Evan-
gelistae unum dicunt: sed hi in plurali numero etiam
S. Matthaeus etiam illo unus continetur. Chrysostomus: Sed
[illegible] quem videlicet perniciosam [illegible]
hominem agere [illegible] conantur, quos Romanum [illegible]
[illegible] daemones [illegible] verbi [illegible]
[illegible] erat, et puerorum historiae. Hic eam causam subiungunt,
quod [illegible] specie amarent torquere exergumenos, vel
quod ipsi tanquam plerumque ministri mortis hominum
delectantur iis locis, in quos tandem vitam eorum redigunt,
quos inciderint, [illegible] acciderint

24 Venisti huc ante tempus torquere nos. Ante tempus inquiunt, id est supremi judicii, tunc enim norant futurum ut perfecte et penitus ille omnia sibi et Patri subjiceret; nunc autem non desinebat cursus seculorum procurrere. Torqueri autem se dolebant tripliciter: praesentia Christi, imperio, et exterminatione. Nam ut alii evangelistae explicant. dicebat: Exi spiritus immunde ab homine.

31. Mitte nos in gregem porcorum. ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν, permitte nobis abire etc. S. Augustinus l. 1. contra Adversarium legis et Prophetarum cap. 20. Hanc potestatem Deus bonus occulta nobis justitia daemonibus dare potest, iniuste non potest. Justissime sedit, quia in ea regione fuit hominum scelesto, et impio per usum porcorum lex magis procul. cabatur, cum antiquo jure civitas illa ad tribum Manasse Israeliticam pertineret. Idcirco impia et profana gens subintroducta porcorum jactura meritissima mulctata est.

34. Rogabant ut transiret a finibus eorum. Rogarunt ut exiret mutante mala eorum conscientia. Veriti sunt enim in aliis multis capitibus, ac generibus rerum, se posse jacturam facere, si Dominus apud illos judicaret.

Marc. cap. 5. v. 19 Et non admisit eum. Hinc factum videtur, ut qui aliquando afflictione diaboli vexatus est a sacra ordinatione abstineri debeat cap. maritum dianum a [illegible] dist. 33. et cap. Clerici 4. dist. eadem praecipiatur: Clerici qui in adolescentia a daemonibus cognoscuntur obsessi ad superiorem sacri regiminis gradum ascendere non possunt.

20. Et coepit praedicare in Decapoli. Tirinus in Lucam: Quia Gerasa alio nomine Gadara etiam [illegible] terrae una erat ex urbibus Decapoleos, quae us. ei trans Jordanem extendebatur

~~Sabbatum tertium post pascha~~ : [illegible]

Cap. 80.

[illegible] reditus Nazarethum in patriam

Matth. Cap. 13. v. 54 [illegible]

Silent post haec Evangelistae quae Dominus gesserit usque ad sequens sabbatum. Venit interim Nazareth in patriam. Duplici testimonio id confirmat S. Matthaeus. Nam cap. 9. v. 1. postquam praecedenti capite narrasset miraculum apud Gerasenos factum mox subjicit: Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in ~~patriam~~ civitatem suam. Et iterum cap. 13. vv. 53. 54. post parabolas quae in catena absolutae sunt cap. 52. subjungit: Et factum est cum consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde: et veniens in ~~synagoga~~ patriam suam docebat eos in synagogis eorum. Inter haec tamen cur duo capita illa in catena substituerim, ubi agitur de mari pacato, et de signo in Gerasenis dixi cap. 80. Fit igitur reliquum ut redeuntes ad filum a S. Matthaeo continuatum subjungamus reditum Domini Nazareth in patriam suam. Nam quae inter ~~haec~~ et principium capitis manifestam dantem [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ quorum ordinem perverterunt alii [illegible] est, et si perpensam connectas synopsin facile cognosces, quo sint emendata, et qua ratione.

[illegible] daemonium [illegible] reditum [illegible] cap. 9. S. Matthaei inter cap. 8. a v. 28 et infra, et

[illegible] l. 8 [illegible]

Marci Cap. 6. v. 2. Et facto sabbato et. sive sabbatum erat quintum a Pentecoste a qua incipit numeratio Cap. 22.
[illegible] Matth. Cap. 13. v. 57. Et scandalizabantur
in eo. Hoc est: varie [illegible]bantur, ac dubitabant quid
[illegible] de eo.
~~Marci Cap. 6. v.~~ Et scandalizabantur de illo. Varie dubitabant
[illegible]
v. 5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere. Non poterat propter
[illegible] enim [illegible], et incredulitate eorum ne multas virtutes
faceret

[illegible] 54

I. Secunda missio Apostolorum

Marci Cap. 6. v. 7. ad 13. Luc. Cap. 9. v. 1. ad 6.

Deinde apud S. Lucam post ea quæ Cap. 52. legimus congruenter Sanctis Matthæo et Marco ibidem quod sine descriptione certi temporis Cap. 8. in suo textu illa subsequitur de resitutione in vitam filiæ Jairi, v. 41. ad finem capitis, ~~statim principio novi Capitis illa~~ quæ vel in hac Catena supra nos libro lecta est Cap. 20. sicam post [illegible] ille omnis Marco concorditer describens continenter emissionem [illegible] Apostolorum. Propterea hoc [illegible] contingit, [illegible] nihil [illegible] Matthæus et nihil S. Joannes.

Marci Cap. 6. v. 8. Præcepit eis, ne quid tollerent in via [illegible]
~~[illegible]~~ v. 13. Et ungebant oleo multos ægros, et sanabant.
[illegible] Tridentinum Sess. 14. Cap. 1. in doctrina de Sacramento extremæ unctionis, [illegible] est sacra [illegible] tanquam vere et proprie sacramentum novi testamenti a Christo Domino nostro apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Insinuatum ~~[illegible]~~, inquit, ~~[illegible]~~ apud Marcum, hæc enim quæ in textu proposita est, vera fuit huius sacramenti institutio; commendatum autem ac promulgatum a S. Jacobo, quia ille docuit in Epistola quo ritu sacra unctio infirmorum deberet peragi, et quo [illegible] inquit Cap. 5. v. 14. 15. Infirmatur quis in vobis: Inducat presbyteros ecclesiæ, et orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini: et oratio fidei salvabit infirmum: et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.

Hoc est [illegible] Nam [illegible] ambularent in via, neque [illegible] intelligas Nihil [illegible] ut fratris virgam [illegible] Non enim hæc penitus prohibet, sed vetat [illegible] sollicitudine accurare.

Cap. 55.

1. Herodes tetrarcha audit famam de Domino.
2. [illegible] Joannis Baptistæ.

Matth. Cap. 14. v. 1. ad 12. Marci Cap. 6. v. 14. ad 29. Luc. Cap. 9. [illegible]

Post hæc tres partim [illegible] tres Evangelistæ Matthæus, Marcus, et Lucas subiungendo Herodem tetrarcham audisse famam de Jesu, et opinionem eum cepisse de Jesu, esse eundem a Joanne Baptistam, quem decollaverat. Ex quibus duo intelliguntur: primo hanc opinionem [illegible] cepisse in Herodem circa hoc ipsum temporis in quo [illegible] historia Domini consistit, videlicet cum discipuli nunc [illegible] ab eo mitterentur: secundo aliquanto Domini iterum ab eo mitterentur; secundo aliquanto ante id temporis Joannem fuisse decollatum. Non enim famam hanc cepit Herodes, tanquam rei novissimæ ac recentissimæ, sed tanquam rei, quæ saltem exiguum

aliquem fuisset progressum temporis.

Matth. Cap. 14. v. 1. In illo tempore audivit famam Herodes
famam de Jesu. Audivit famam de Jesu Herodes ut videtur
cum discipuli Jesu secundo emissi ad evangelizandum, ut
dictum est Capite praecedenti, venerunt ad eum locum, ubi
erat Herodes, ibidemque ut solebant, virtutes aliquas
operati sunt. Quaerenti id temporis Herodes de Jesu non
audiverit, varie dubitant interpretes, vel quod interim
extra Galilaeam fuerit antequam, vel quod in historia omnia multa
occurrant, quae ita credenda sunt contigisse ut scripta sunt,
sed eorum rationem investigare supra vires est eorum
positum, qui temporibus ipsis quibus res gerebantur, non
adfuerunt. In illo tempore, inquit, h. e. ~~eodem anno quo~~ post id temporis quo ~~exacta quae post~~ porrecta sunt, quae superius describebantur ~~multum ante~~ ~~eo tempore~~ Evangelistae ~~sua~~ ~~proferunt~~, de quo ~~nihil~~ ~~Historiae~~ docent, nam caedes Joannis ~~contigit~~ ~~fere~~ ~~paschate~~ ~~anno~~ ~~subsequentis~~ post illa quae habemus, ut infra erit argumento tertio S. Jo. ~~capite~~ ~~quod~~ ~~legitur~~ Quamdiu post non satis constat. Infra enim Evangelistae multum temporis praetermittunt nihil docentes de Domini historia, excepto reditu Apostolorum qui legitur sequenti Capite, nempe usque ad Pascha novum anni subsequentis
2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista ipse surrexit
a mortuis. S. Joannes Chrysostomus: Herodes adeo Joannem
perhorruit, ut a nimia formidine vel de resurrectione philosopharetur. Nempe caedes Joannis quem decollaverat semper
illi obversabatur in animo, ut cum summum miraculorum
species, quae Dominus per suos faciebat, Herodi se obtulit,
3 ad Joannem cum memoria recurrens, illum existimavit et resurrexisse, et signa facere: arbitrabatur enim
ea signa non posse fieri nisi ab aliquo praestantissimo
propheta, nec supra Joannem sanctiorem aliquem
quempiam suspicabatur: Subaudias ex Lucae Herodem haec cogitasse non quasi de se, sed de aliorum insinuatione ac sententia accipientem. Ille autem hesitabat hic, eo quod variae id genus dicerentur a variis.
Ibidem ideo virtutes operantur in eo. Herodes noverat Joannem quia
viderat, intelligebat Christum Dominum alium esse a Joanne,
habebat fortasse ob oculos Domini discipulos sanctos Apostolos
qui signa operabantur in nomine Domini: et existimabat
tamen et Joannem resurrexisse, et virtutes in eo operari. Videlicet non videtur eam opinionem sumpsisse, Joannem
in suo corpore, et in semetipso resurrexisse; sed illius spiritum
et virtutem in alios devenisse, fortasse ad eum modum
quo videtur scriptura dicere de Elia, illius spiritum potuisse
fore duplicem in Heliseo. 4. Regum Cap. 2. v. 15. Sic Herodes
potuit suspicari spiritum Joannis requievisse et in Christo,
et in discipulis Christi, ideoque illas virtutes operari
5 Herodes tenuit Joannem. Haec facta fuerant paulo post
paschata eius anni jam praeteritum, cum Dominus deliberatur
...it Samaritanos. Vide supra hoc l. cap. 4. Quamdiu
post quam decollatus, ex sacra Scriptura non apparet
...evidens ... in hac nostra continuatione h. l. Cap.
...t ... Nam expectabat discipulos
... Dominus ... ad evangelizandum; quae res ab
iam primum emissos ad evangelizandum; quae res ab
puncto post ~~festum~~ Pentecosten eius anni facta est
caeterum multo post id temporis de Joanne Baptista
...in ... Evangelistis.
Ladem. propter Herodiadem uxorem fratris sui. Videlicet Philippi
jam adhuc viventis qui si etiam jam mortuus fuisset tamen
adhuc, inquit Divinus, vetitum erat Herodiadi ...
... Philippus semen ex ea reliquerat, nempe saltatricem,
nam Philippus semen ... Salomen vocat.
... Josephus Salomen vocat.

12 Et accedentes discipuli ejus tulerunt corpus ejus,
et sepelierunt illud: et venientes nuntiaverunt
Jesu. S. Joannes Chrysostomus: Tu vero considera
quomodo Joannis discipuli familiariores Jesu facti sunt.
Ipsi enim erant, qui occisum Joannem nuntiaverunt.
Ita ceteris omnibus derelictis ad Jesum confugiunt.
Horum Joannis discipulorum adventus ad Jesum
non existimandus est contigisse statim post mortem
Joannis. Illi enim primo sepelierunt corpus magistri.
Tum fortasse multa contulerunt inter se consilia
quid agerent eo defuncto. Tum quod venerunt
ad Jesum, est idem ac si diceretur, frequenti numero
ad Jesum, et illi se magistro addixerunt. Quodque
alii post alios illi se magistro addixerunt. Quodque
nuntiaverunt Jesu necem Joannis, non est ut eum
de re certiorem facerent, quam aliunde etiam potuerat
scire, si etiam qui Deus erat, omnia non per se sciret;
sed illud afertur quasi loco rationis, cur illi ad
Jesum venirent veniebant scilicet ad Jesum, nuntiantes
Jesum afferentes eam causam, quia jam ultimo
officio Joanni extincto persolverant
13. Quod cum audisset Jesus, secessit etc. Hoc est.
Quos cum variis vicibus excepisset Jesus, eadem
semper nunciantes, et studia sua illi offerentes,
tandem secessit inde in navicula in desertum locum
seorsum ~~Antequam~~ Hæc autem secessio contigit prope
pascha subsequentis anni, ut patet ex S. Joanne definita tempori, describuntur
cujus textus refertur infra Cap. 57. Antequam
secederet in desertum, excepit Apostolos iterum ex
altera missione. Itque est argumentum sequentis Capitis

Cap. 56.

Marci Cap. 6 v. 30. Et convenientes Apostoli ad Jesum et
Hæc adhuc ~~in Galilæa~~ dum ad Jesum accedebant
interim frequentes discipuli Joannis.
31 Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum
Sidon, ubi requiescitur est, in Galilæa
32. Et ascendentes in navim abierunt in desertum locum
seorsum: adde ex S. Luca, qui est Bethsaidæ. Locus
est prope Bethsaidam, ubi, ut refertur capite sequenti &
quinque panibus saturavit multitudinem.

Cap. 57

Prima multiplicatio panum.
Matth. C. 14 v. 17 ad 21 Marc. Cap. 6 v. 34 ad 44. Luc. Cap. 9. v. 11 ad 17 Jo. C. 6 v. 5 ad 13
Matth. Cap. 14 v. 19 Aspiciens in cælum benedixit. S. Joannes
cum gratias egisset. Nam Gratias agere εὐχαριστέω
est Latine gratificor. Adoravit, ut solebat, Patrem; pro
nunciavit se velle, ut panes illi, et pisces sufficerent
omni præsenti multitudini; et benignitatem illis suam
~~maxime~~ clementissime proposuit oris, et vultus hilaritate
quos provocaverat illos sua providentia parabat
20 Tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.
Quam plenos duodecim apostoli detulerant de benedictione
Domini singuli singulos cophinos, tam plenos retulerunt

cæteræ datæ l. 3. c. 11.

post turbas saturatas. Nunquam illi panes, nunquam iidem pisces defuerunt, qui verò domini ad unum multitudinis semper sufficiebantur. Improprie dixeris multiplicatos. Multiplicantur enim quæ crescunt numero, cum singula diversa sint. Illi vero et panes et pisces semper iidem quinque, et duo innumeris sufficiebant: quinque ~~semper~~ [iidem semper] et duo, tamen ad unum multitudinis verò domino comparati.

Marci cap. 6, 37 ~~Euntes emamus ducentis~~ denariis et ~~sequentur~~ [gaudent verbis] familiariter per ironiam, „ asserentes se non habere tantum;” [illegible] ad comparandos escas in tantam multitudinem

Cap. 58.

Matthæus. Marcus. Joannes.

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

Matth. cap. 14 v. 34 Venerunt in terram Genesar. ~~[illegible]~~ [illegible] intellige.

Hæc post tempestatem etiam supra dominus ~~contraverat~~
~~Cap. 14. Generosi illi autem accessit~~ domino nunc
non ut ~~prius~~ ~~[illegible]~~ [eum] rogant ut ~~mitteret a~~ [illegible]
eorum Matth. c. 14 v. 34. sed ~~fideles facile facti~~, quia
plerique Gentiles, primdeque ~~[illegible] in dominum~~
quam Judæi v. 35. obtulerunt ei omnes male habentes.
36. Et quicumque tetigerunt, salvi facti ~~sunt~~.

[illegible] v. 52 [illegible] intellexerunt de panibus. Hoc [illegible] [illegible] cognoverunt de panibus, quos in deserto [illegible] multiplicaverat. De panibus si cognovissent, potuissent [illegible] [illegible] de panibus si cognovissent, potuissent [illegible] multiplicaverat. De panibus si [illegible] illic fuisset in panibus, posse [illegible] [illegible] non debere [illegible] [illegible] [illegible]

Joannis cap. 6 v. 21 voluerunt. [illegible] ergo [illegible] effecerunt ut acciperent [illegible] [illegible] [illegible] volebat [illegible] eos [illegible] volens [illegible] eos

3. Nonas Julias 1755.

Liber 4.

Cap. 1.

1 Sermo domini difficilis in Synagoga Capharnaum.

Joannis Cap. 6. v. 22. ad fin. 72.

~~Joannes Cap.~~ 6. v. ~~22.~~ Altera die. ~~Die proxima post miraculum~~
~~Altera d~~ Joannis Cap. 6. v. 22. Altera die, subsequenti
scilicet post multiplicationem panum et piscium, turba
quæ stabat trans mare prope locum miraculi panum
et piscium, vidit quia navicula alia non erat, h. e. fuerat
nisi una, in quam ascenderant discipuli sine Jesu: et
quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed
soli discipuli ejus abiissent. ipse autem in montem abiisset
trans mare solus
24 Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, ubi
ederant panem, et miraculum panum et piscium intervenerant,
prope Bethsaidam, venerunt Capharnaum.
25. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi
quando huc venisti? Quando signa πότε est hoc loco quatenus
vel quomodo. Quærunt enim de modo quo illuc venerit.
sine navi, suspicantes miraculum superiori libro Cap.
ultimo descriptum. S. Joannes Chrysostomus rogavit
τὸ πότε ἀντὶ τοῦ πῶς
27. Operamini, h. e. concupiscite, quærite, nervum, ponite.
Non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam,
quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit
Deus. Hunc cibum Filius hominis dabit vobis. Nam Pater
Filium hominis in eam formam deduxit, et edidit ita Deus
Filium hominis in eam formam deduxit, ut ipse Filius hominis cibus ille sit, propter quem
quærendum, ut ipse Filius hominis in forma sua
debebit operari ipse inquam Filius hominis in formam
humanitatis, et in signo humani corporis est cibus vester
28. Quid faciemus, ut operemur opera dei? Ut ea opera
operemur, quæ deus vult potissimum operari nos ad suæ
vitæ permanenda
29 Hoc est opus dei, quod vult Deus, ut vos operemini,
ut credatis in eum, quem misit ille, si credideritis ei,
tradet vobis in cibum animæ suæ corpus suum, si credideritis
in eum, igne manducabitis eundem
30. Quid ergo tu signum facis signum, ut videamus et
credamus tibi? quid operaris? Verba hæc non sunt
melioris turbæ, quæ miraculo panum fuerat saturata,
sed profectorum Synagogæ Capharnai Judæorum, qui
miraculum illud non viderant, et semper convenerant
pro suo arbitrio miracula a domino, de quibus ipsi
judicarent
31. Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut
scriptum est panem de cælo dedit eis manducare.
Vide ps. 77. v. 24 et 25 hæc citant Pharisæi, et scribæ
domino obiciunt, quoniam audierunt aliorum miraculum.
quo in deserto eis paverat. quasi dicerent. Multiplicaveris

cadiq ... 1 9. i. 1.

huic turbæ panem, et pisces per miraculum. Manna non potes idcirco gloriari te panem de cælo iis vel dedisse, vel daturum si hoc iterum peteres. Utique Moyses dedit patribus nostris panem de cælo verum, qualis manna fuit; quare non est quod te cum illo signi nobilitate conferas, vel virtute.

32 Non Moyses dedit vobis panem de cælo. Manna enim tempore Moysis datum est; sed a Deo, non a Moyse. Major ergo quam Moyses Filius hominis qui supra de se v. 27. profitetur cibum qui permanet in vitam æternam Filius hominis dabit vobis. Sed inquit, Pater meus dat vobis panem non modo de cælo, sed etiam verum, ut non putarent eam virtutem terminari eo genere panis, quem pridie dederat, sed posse postea eum panem dare, cujus virtute mundus accipit vitam æternam, de cujus scilicet virtute et natura inferius dicendum erunt.

34 Dixerunt ergo plebs ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. Sic, ad eum plebs humilior, et simplicior, non scribæ, et Pharisæi.

35 Ego sum panis vitæ, h. e. vitalis, vivus, vivificativus. Qui venit ad me per fidem non esuriet: et qui credit in me, et comederit de pane meo, qui idem est etiam et sacrum poculum fidelibus futurus, non sitiet unquam: sed quod erat futurus in sacris mysteriis sui corporis et sanguinis ita adeo obscure attingit, quia hæc hanc dicta, et postmodo aliorsum angelica scripta sunt, ut nos doceremur, Capharnaitæ illi autem non item.

36 Sed dixi vobis, quia et vidistis me et non credidistis h. e. Sed hæc antiqua mea de vobis querela est, quia me spectatis, et vidistis innumera, et eximia signa facientem; et tamen nunquam adducimini ad credendum in me. Hanc querelam in Capharnaitis illorum vide h. 3. cap. 29.

37 Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: et eum qui venit ad me non ejiciam foras. Quasi diceret quid autem si vos in me non creditis? Pater alium multitudinem præparavit mihi in gentibus, quæ veniet ad me. Et quia ille hanc dat mihi, cum venerit ad me, et non ejiciam illos, quos conjungam illos electis meis, ut vos, et similes vobis infideles in tenebras exteriores.

38 Quia descendi [illegible] etc. Quia cum de cælo descenderem, non [illegible] voluntatem aliquam propriam meam dissentientem, et diversam a voluntate Patris mei: sed veni ut facerem unam voluntatem illius, qui misit me Patris.

39 Hæc est autem voluntas ejus etc. H. e. Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut quemcunque ille dat mihi, de quocumque genere ac natione sit, non perdam ex genere ac quempiam: sed restituam illud tibi resuscitatum et vivum in novissimo die.

40. Hæc est enim. H. e. Quem vero dat mihi Pater, et [illegible] quem voluntas benigna Patris mei est, ut ego salvum faciam, et in novissimo resuscitem. Hæc est voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt me Filium [illegible], et credit in me, accipiat [illegible] [illegible]: et ego restituam illum viventem vitam æternam in novissimo die. Credite ergo in me, vel non credite, vestro periculo statis et caditis.

41 Murmurabant ergo Judæi illi, de quibus supra v. 30 [illegible] Synagogæ, utique ex Judæa nobiliores [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], tum quia dixisset: ego sum panis vivus, [illegible], qui de cœlo descendi. [illegible] enim videbatur a communi sensu abhorrere, ut qui homo communis [illegible] videretur, et esset, se diceret panem, et vivum, et vivi: [illegible]. alterum videbatur contra [illegible] [illegible] [illegible], ut cujus parentes, et cognationem illi arbitrabantur se nosse, ille diceret, et profiteretur, se descendisse de cœlo. Propterea v. 42. dicebant nonne hic est.

43. Respondit ergo Jesus, et dixit eis. Nolite murmurare in invicem.

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. et ego resuscitabo eum in novissimo die. [illegible] [illegible] [illegible] commendatio [illegible] [illegible] venit nisi trahatur. Non [illegible]: ora ut traharis. [illegible] amantem, et sentit quod dico: si autem frigido loquor, nescit quid loquor. Trahit Pater ad Filium, eos qui propterea credunt in Filium, quia eum cogitant Patrem habere Deum. Ideo cum dixisset: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, quid subjecit? Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Reddo illi quod amat. reddo quod sperat. Videbit quod adhuc non videndo credidit. manducabit, quod esurit: satiabitur eo quod sitit. Ubi? in resurrectione mortuorum, quia ego resuscitabo eum in novissimo die.

45. Est scriptum in prophetis. Et erunt omnes docibiles Dei. Isai. cap. 54. v. 13. [illegible] universos filios tuos doctos a Domino. [illegible] [illegible], docibiles Dei, alii transferunt discipulos Dei. Nemo, dixerat, venit ad me, nisi Pater traxerit eum, quia Pater est auctor et doctor eorum qui credunt in me. Vel etiam: Quem Pater traxerit ille veniet ad me, ut secundum prophetiam Isaiæ, quæ hoc tempore impletur, docentur a me Deo suo, qua prophetavit futurum Isaias, ut homines eo hoc tempore docibiles Dei essent, et a Deo magistro docerentur.

16. Omnis qui audivit a Patre, et didicit venit ad me.
~~46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est~~
~~a deo: hic vidit Patrem~~ Omnis (inquit, integrando
superiorem) omnis ergo, qui ad audiendum me
fuerit preparatus a Patre, et mihi discipulum illo
auctore exhibuerit, hic est qui venit ad me...
46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui
est a deo: hic vidit Patrem. Quia non debetis ex:
pectare, ut Pater meus se vobis revelata facie de:
monstret, ut per hoc discatis ab illo venire ad me:
nam qui veniunt ad me, illi preparavit cui intima
docilitate, et affectione cordis: videre enim Patrem
pro conditione nature mihi proprium uni, et singu
lare est.
47. Amen amen dico vobis: qui credit in me habet vitam
eternam. Itaque assevero constantissime vobis, si
credatis in me, accipere vos pignus vite eterne.
48. Ego sum panis vite. Ego enim credenti sum alimentum,
quo roboratus ad vitam ~~potenti~~ spiritalem poterit
videre Patrem.
49. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et
mortui sunt.
50. Hic est panis de celo descendens: ut si quis ex ipso
manducaverit, non moriatur. Manna erat cibus
... hominum sustentandorum brevis temporis
... peregrinantium in deserto: ego sum panis
vi ... qui de celo descendi, ut quicumque in manna
... me manducaverit, possit
... in posterum
evadere mortem eternam. Id clarius explicat in sequentibus
51. Ego sum panis vivus, ὁ ζῶν participium est active
significationis, et valet vivificans
53. Litigabant ergo Judei: Quomodo potest hic nobis carnem
suam dare ad manducandum. Judei ... Pharisei,
qui se doctiores et sapientiores esse judicabant hac
... interrogatione scandali, inter plebem conabantur
avertere illam a fide penitus domini. Dicunt:
Quomodo potest volunt inferre: ergo hoc non
potest.
54. Nisi manducaveritis etc. 55. Qui manducat etc. Dominus
... eos reprehendat, vetat disceptare de modo, et
... quod dixerat, facta jam
... permultis signis et miraculis, que
credit ... ostenderat. ... autem mysterii
ad eam diem ostenderat. ... mysterii
praecipit sub conditione vite eterne: qui enim hoc
mysterium crediderit, et manducaverit carnem filii
hominis, et biberit ejus sanguinem accipiet vitam
eternam, ... perfidia ... id facere recusat
... vitam eternam, et non resuscitabitur
ad vitam eternam a Domino in novissimo die.
~~56. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est~~
potus. ~~Exaggerat et explicat que supra tam dixerat.~~
57. Qui manducat etc. in me manet, et ego in illo. Est
hic primarius ... Eucharistie effectus, ut sicut cibus carnal
transit in animalis alimoniam, ita nos per Eucharistiam
... unum efficiamur per gratiam. Unum corpus

nemo, inquit S. Joannes Chrysostomus, et membra ex carne et ossibus eius.

58 Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivet propter me. Vivendi verbum primo et secundo in activa, tertio loco passiva est in significatione sumendum. Sicut enim, inquit, me vivificans Pater, et ego vivifico apud Patrem: et qui manducat me, ille etiam vivificabitur, vel potius continebitur vivens, apud me. Effectus est hic alter S. Eucharistiæ: ut qui vescuntur per eam unum corpus effecti cum Christo, vivant in eadem vita Christi.

59 Hic est panis etc. Anacephalæosis eorum omnium quæ supra dicta sunt.

61 Durus est hic sermo: et quis potest eum audire? Sermo difficilis, inquiunt, et impervius ad intelligendum: audire est intelligere h. loco, aut etiam tolerare, vel pati. Turbabant enim mysterii novitatem in ordine positam supra quam valebant concipere.

62 Hoc vos scandalizat? Hoc vos vacillare, vel claudicare facit in fide? S. Augustinus: Secretum Dei intentos debet facere, non adversos: isti autem cito defecerunt.

63 Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Si vobis talia hæc videbuntur dura, et impervia ad intelligentiam, donec a mortuis resurgam, et redeam ad dexteram Patris, in qua eram ab æterno. Tunc enim cum hæc mysteria repetentur in meam commemorationem, simul eadem et credentur. Habet enim alios qui credant, si vos illa (inquit ad præsentes) credere recusatis.

64 Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam: verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Sensus secret. Oportet, vos, cum me audiatis, sapere secundum spiritum, non secundum carnem. Caro enim mortale onus est, quo non vivificatur homo, sed moritur. Spiritus est qui vivificat. Vos de vita æterna me audistis dicentem, de alimonia, et remediis vitæ æternæ præcepta tradentem: ut quid audistis tamquam carnalia dicerem, carnalia sapientes? Verba quæ ego locutus hactenus sum vobis, ad vitam spiritalem pertinent, et ad illam dirigunt: et spiritalia sunt, et vivifica sunt. Cavete igitur qualia, et quomodo audiatis.

65 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Loquitur primo de Judæis perfidis, qui supra, ut vidimus, identidem zizania spargebant in plebem, ut a fide amplius averterent. Tum de multis de turba, qui imbecilles antea etiam in fide, magis ac magis vacillabant post hos auditos sermones. Tertio de nonnullis, qui simulabant se credentes, cum revera non crederent: quos ~~quidem~~ quarto de nonnullis, qui etiamsi ad eam horam firmiter credidissent, tamen a fide ~~postmodum~~ continuo erant recessuri, quos jamdiu antequam defecerent ita noverat; sicut ex eo tempore noverat impium discipulum, qui toto anno post eum erat traditurus. Hoc est enim quod dicit Evangelista: Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum.

[illegible] Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. dixerat v. 44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum ~~datum a Patre meo~~. Subiungit S. Augustinus. Ergo et credere datur nobis. non enim nihil est credere.

[illegible]. Numquid et vos vultis abire? S. Joannes Chrys: [illegible]. Ut iterum se eorum ministerio non egere ostendat.

69. Respondit ei Simon Petrus Domine ad quem ibimus? [illegible] Quasi diceret: Cur abeamus recedentes a te? Vel ad quem potius, quam ad te? Cur autem relinquamus te propter verba quae loqueris? Nam verba tua [illegible] vitae aeternae. Par est esse altiorem tuum sermonem, quam communiter aut loquimur, aut intelligimus. Sed in novitate, et sublimitate mysterii non est, cur recedamus a te, quamvis sola carnalia calleamus. Ad quem ergo [illegible] abeamus, nisi ad te, si cupimus vitam aeternam, quam [illegible]? Quid autem, quamvis non intelligeremus. An contemnitur [illegible] aliquod, aut [illegible], quia non perspicitur? Desinit ne esse quod est, quod non perspicitur, aut cognoscitur quale sit? Ergo tanto [illegible] [illegible] domine, quia [illegible] vitae aeternae [illegible] de bonis quae [illegible] [illegible] [illegible] intelligentiae nostrae excedunt, [illegible] nobis, quanto [illegible] ea proponis.

70 Et nos credidimus, et cognovimus etc. Et nobis [illegible] [illegible] est, et plusquam satis argumentis [illegible], quia tu es Christus Filius Dei

71. Respondit eis Jesus: Nonne etc. S. Joannes Chrysostomus: Cum dixisset Petrus et nos credidimus, eximit e numero Judam. Judas jam tum per minora vitia, quibus contaminabatur, praeludebat diabolo, ut tandem Domini proditor esset futurus.

Cap. [illegible]

Respondet [illegible] [illegible]

Matth. Cap. 15. v. 1. ad 9. Marci Cap. 7. v. 1. ad 13.

[illegible] continuandi quae sequuntur facile patet. Nam post multiplicationem panum primam in deserto, [illegible] continuationem subiungit S. Joannes [illegible] de mysterio sui panis [illegible] Dominum [illegible] Capharnaum. [illegible] post haec ille [illegible], in synagoga [illegible], quo tempore [illegible] ab ante pascha, [illegible] Cap. 6. v. 1. usque ad [illegible] [illegible] Cap. [illegible] subsequentis [illegible], ut adnotet sequenti Cap. 1. v. [illegible]. Interim [illegible] quae alii Evangelistae [illegible] [illegible] observanda. [illegible] ~~[illegible]~~ suo [illegible] in progressu [illegible] usque ad caput 10. [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] post [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] concinnitas [illegible]. [illegible] sunt [illegible] omnia, [illegible] ante pascha [illegible] anni, quia interim non [illegible] [illegible] Capharnao, nec de Galilaea? [illegible] ~~quod [illegible] in [illegible]~~

[illegible] ~~[illegible]~~ quandonam [illegible] sit, coniecturae [illegible] est [illegible] quod [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. Quae [illegible] [illegible], et Pharisaei de discipulis Domini, quia [illegible] [illegible] traditionem seniorum, non enim manus lavant cum panem manducant. Hoc [illegible] oportet in Judaea [illegible] et religiosius habebatur populus, et huiusmodi traditio [illegible] longe tenacior, quam in Galilaea. Illa autem [illegible] [illegible] de causa, nisi occasione Paschatis, quod [illegible] Cap. 57. ~~[illegible]~~ legimus fuisse propinquum [illegible] ~~[illegible] Paschatis, et [illegible]~~

Catenæ Sacræ

gerun[tur] hæc igitur et in Judæa et circa Pascha, quamvis
Evangelistæ de adventu domini ad Pascha in Jerusal[em]
nihil eo anno dilucidius meminerunt.
Matth. 15. v. 1. Tunc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, et
Pharisæi dicentes: 2. Quare discipuli tui transgrediuntur
traditionem seniorum? Non enim etc. quantum videtur, sub
his verbis, et sub consonanti textu S. Marci licere ex historia
... quæ scriptum esset. Cum dominicus propter paschalem
solemnitatem accederet Jerosolymam, propterea quod
magna celebritate nomen illius versaretur, idcirco occur-
rerunt ei ab Jerosolymis Scribæ, et Pharisæi. Erat apud
hos longe antiquissima et primaria cura paternarum
traditionum, et præcipue de munditie baptismatum,
seu ablutionum, ac lavaminum. Illi enim nisi prius
abluerint manus, panem manducare non solent iis manibus
utentes, quibus aliud quidpiam communiter attigerint.
Et exeuntes a foro baptizantur, aliter non comedunt: et
prout ad rerum singularum usum descendunt, peculiariter
quoque manus abluunt; ~~...~~ et similiter et calices,
et urceos, et gramenta, et lectos identidem lavant. Illi
cum apud dominum viros simplices, et rudes tantæ morositatis
Galilæos discipulos conspexissent qui nulla hujusmodi
cura adhibita panem communibus manibus, idest non lotis
manducabant, cavento, ne sui generis usu recepta traditio
in Paschate a Galilæis violaretur, accesserunt ad dominum
et dixerunt. Cum tu quidem egregie nomine esse:
vescas et laude, ecce nos ab Jerosolymis usque te
officiose convenimus. Sed apud nos usum, et vim tenent
paternæ traditiones de munditie, et de lavaminibus. Nefas
ducimus contaminari, vel contemni ritus paternos humum
discipulorum cura, dum apud nos tu volueris versari.
Illos igitur huius officii mone quare etiam hæc illi
transgrediuntur? An sub tanto magistro hoc licet vel
vetat, vel permittitur, vel impune est?
3. Ipse autem respondens ait illis: Quare etc. S. Hieronymus
Falsam calumniam vera responsione confutat. Propter traditionem vestram. Inquit.
tionem vestram. Propter, dicit fratribus inter vertens, quam
propter. Sensus est occasione, et omni prætentione vestrarum
traditionum. Quippe qui eorum sollicitas, quæ per se nec
bonæ nec malæ, pro sua ratione essent, legem Dei necessariam Et qui maledixerit Exod. cap. 21. v. 17.
et naturalem contemnebant. Exodi cap. 20. v. 12. Et tibi.
4. Nam Deus dixit, quicumque est munus quodcumque est ex me, possent
5. Et non honorificabit etc. Hoc est: Si pater, et mater a vobis
alimenta petant, respondetis Corban (apud S. Marcum) hoc
est donum et oblationem destinavi facere Deo de iis quæ a
me tu reponis. Deus igitur tibi propitius sit ... mu-
neris, et oblationis, quam paro, tu aliud quidpiam a
me non expecta.
6 Et non honorificabit etc. Et non reddet vicem parentibus veræ
pietatis. Et irritum etc. Itaque irritum fecistis mandatum
Dei de honorandis sincere parentibus propter inanem et ap-
parentem speciem pietatis traditionis vestræ.

7. 8. Prophetavit de vobis Isaias etc. Isaias Cap. 29. v. 13
Dicit Dominus. Appropinquat populus iste ore suo, et labiis
suis glorificat me: cor autem eius longe est a me, et ti-
muerunt me mandato hominum, et doctrinis. Iuxta
vero [illegible] Frustra autem colunt me, docentes
praecepta hominum et doctrinas. Frustra μάτην, stulte,
inutiliter, vel negligenter: quippe existimabant ineptissime
se colere Deum observantes humana instituta, nihil
curantes de divinis mandatis, et de divina lege,
ac voluntate.

Cap. 15.

Matth. Cap. 15. v. 10. ad 20. Marci Cap. 7. v. 14. ad 23.

Matth. Cap. 15 v. 10. Et convocatis ad se turbis etc. Illa quae
praecedunt superiori Capite fuerunt privata colloquia, mox
convocatis turbis in publica concione, argumentum dicendi
fecit: Non quod intrat in os etc., sustulitque universe hac
sua doctrina observationem legalem de delectu ciborum, efficiens,
quemadmodum Apostolus loquitur ad Titum Cap. 1. v. 15
Omnia munda mundis coinquinatis autem et infidelibus
nihil est mundum (propterea quod) inquinata sunt eorum et
mens, et conscientia.
15 Pharisaei audito verbo hoc scandalizati sunt. h. e. admirati,
quod illorum rationem parvi penderet indignati sunt
et infensi facti sibi. Scandalizari enim generatim excedere
de gradu, claudicare, dilabique de sententia, habitu mentis,
voluntateve est.
13. Omnis plantatio etc. Chrysostomus de illis ipsis, ac de traditionibus
suis hoc disputat. Erant enim et ipsi de Sanctorum
dehortandi si qui [illegible] haberent exstirpari [illegible]
vel morte mactandi in deterrimo omnium bellorum, vel etiam
de patria terra exterminandi, et abolendae pariter
eorum vanissimae traditiones.
14 Sinite illos caeci sunt etc. Negligite quantumvis sibi
placeant, dicant, faciant, moliantur. Gloriantur se esse di-
ctatores [illegible], cum nihil sciant, et cum populum decipiant
[illegible] et se ipsos, [illegible] et illos, [illegible]
se duces, et autores.
17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat in Omne
quod in os intrat, naturali decoctione corrigitur, et itaque
hominis alimentum convertitur, ut quod ad hominis
conservationem necessarium est, in illo remaneat; nec esse
aut dici immundum potest, quippe quod in materiam
corporis humani transit, quod certe res immunda non
est. Quod autem in secessum emittitur, ab homine penitus
separatur, et utcunque immundum aut videatur,
aut sit, tamen non coinquinat, vel communicat hominem
quia extra illum fit nec amplius ad illum [illegible] pertinet
Communicare verum pro coinquinare dicit S. Marcus,
quae in usu ciborum commixtio [illegible] sordis loco
haberi consuevit.

Cap. 9.

Matth. Cap. 15. v. 21. ad 28. Marci Cap. 7. v. 24. ad 30.

Matth. Cap. 15. v. 21. Et egressus inde secessit in partes Tyri et Sidonis. Egressus e Judæa post dies Paschales secessit in partes, hoc est in loca proxima Tyriis et Sidoniis. Non enim in illas urbes venit, sed ad fines tribus Aser in cujus extremis oris ad maritimam sunt hæ urbes in Galilæa superiori. Propterea v.

22. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa clamavit. Mulier hæc ut sanitatem filiæ peteret suæ a finibus gentilitatis exivit, et ad eas partes venit, ubi Dominus degebat, qui utique proximus erat agro Tyrio et Sidonio, sed adhuc intra terminos Galilææ, et Israelis. Hanc mulierem S. Marcus dicit Syrophœnissam genere, quia ut [illegible] explicat, erat ex ea Phœniciæ parte, quæ est contermina Syriæ.

24. Non sum missus, nisi ad oves etc. S. Hieronymus: Non quo et ad gentes non missus sit, sed quo primum missus sit ad Israel, ut illis non recipientibus Evangelium, justa fieret ad gentes transmigratio.

Marci Cap. 7. v. 24. Ingressus domum neminem voluit scire, et non potuit latere. Voluit discipulis, ut illum manifestarent; sed magnæ res, ut fit, habent semper a quo de [illegible] innotescant.

Cap. 8.

Continuationem hujus Capitis S. Marcus designat [illegible] itineris a Domino peracti cum sequitur Cap. 7. v.

31. Et iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem (h. e. per fines Sidonis) ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. ~~S. Hieronymus de locis~~, ~~[illegible]~~ ~~ut regio~~ ~~decem urbium~~ [illegible]: Decapolis regio erat decem complectens civitates cum interjectis vicis partim [illegible], partim ultra Jordanem et mare Galilææ. [illegible] ut ex Josepho. Circa Hippum, et Pellam et Gadaram, [illegible] S. Hieronymus.

33. Et expuens tetigit linguam ejus. Ut ostenderet nihil se non esse divinum et esse sputum ipsum suum divina virtute præditum.

34. Ingemuit. ἐστέναξε a στένω anga est contraxit seipsum ut attraheret spiritum. Attraxit Dominus spiritum suum, quasi in modum infundendi de spiritu suo et inspirando suo in infirmum hominem laxaturus et apertus vias suas, et tactu manuum sacrarum meatus illi vitæ, ut audiat et loquatur. Propterea dixit illi Ephphetha, quod est adaperire, ut possis de illo homine verissime dicere. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ Genesis Cap. 2. v. 7.

Cap. 6.

Secunda panum multiplicatio.

Matth. cap. 15. v. 29 ad 39. Marci cap. 8. v. 1. ad 10.

[illegible] ille de quo praecedenti capite legimus S. Matthaeus [illegible] nunc plane est ex illorum numero de quibus S. Matthaeus nunc v. 30, et 31. At v. 29. Et cum transisset inquit inde Jesus, venit secus mare Galilaeae: et ascendens in montem sedebat ibi. 30. Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum mutos etc. Videtur esse sententia. Et cum recederet Tyro Jesus per Sidonem venit per mediam Decapolin ad mare Galilaeae, ibique tandem consedit in [illegible] quodam monte. Cum autem inde recederet, Tyro scilicet, et Sidone, accedebant ad eum ex locis singulis turbae multae, habentes secum mutos, caecos, claudos, debiles, et varii generis infirmos alios: et identidem projiciebant ad pedes ejus, et curabat eos.

1. Et magnificabant Deum Israel. Non [illegible] confitebantur Deum, sed magnificabant Deum patrum suorum, qui talia faceret per Christum. Ita passim.

32. Quia triduo sustinent me. Triduum videtur fuisse ex eo tempore cum sanasset filiam Chananaeae dum venit in Galilaeam in montem; inde enim coeperunt turbae illum sectari.

33. Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam? Quasi dicerent: Panis certe nos eam vim non habemus, qui ullo modo par sit tantae multitudini: [illegible] tu vide quid velis facere. quid enim solus hac de re possis, non ita pridem ostendisti.

37. Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas.

[illegible] Erant autem qui manducaverunt etc. Indicio res est, in hac secunda multiplicatione panum et piscium, diversum distribuendi modum fuisse ab apostolis servatum. Forte enim in prima singuli tulerunt singulos cophinos [illegible] cum panibus illis cum piscibus, et singuli et deferebant, et distribuebant. Sed dolo [illegible] ipso facto impensam et temporis et laboris esse prolixiorem, et [illegible]. Nunc Apostoli videntur processisse ad pascendam multitudinem bini, et bini. Alter deferebat sportam alter distribuebat. Sportis usi sunt non cophinis, [illegible] [illegible] exemplo escam nunquam defuturam, [illegible] [illegible] universa multitudo pasta fuisset. Erant sportae et leviores ad deferendum, et commodiores. Superfuerunt autem de fragmentis septem sportae: quia scilicet illae sex quas bini Apostoli distribuerunt quatuor mille viris, et una praeterea, qua Dominus ut videtur ipse suis manibus pavit mulieres, et parvulos circum se circumfusos.

39. Et dimissa turba ascendit in naviculam et venit in fines Magedan [illegible] Matthaeus [illegible] Alii legitur et Mara [illegible]. ~~Videtur hoc [illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~frequentius~~ Dalmanutha. Hoc vero vocabulum S. Hieronymus [illegible] recenset, neque interpretatur in l. de locis Hebraicis, neque in l. de Nominibus [illegible] legitur in bibliis Graecis. ~~[illegible]~~ lego ~~[illegible]~~ etiam

~~modis~~ εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά, aliter ~~Magedan~~ εἰς τὰ ὅρια Μαγεδαν. 1. 7. C.

Cap. 7.

1. Pharisæi querunt signum de cælo.

Matth. cap. 16 v. 1. ad 4. Matth. Cap. 8. v. 11. 12. 13.

11. Et rogaverunt eum, ut signum de cælo ostenderet eis. Idem petunt quod supra l. 13. Cap. 46. S. Marcus explanat inquit, conquirere cum eo quærentes ~~signum~~ ab illo signum de cælo tentantes eum. Ut modum intelligas, et finem rogationis eorum. Hoc enim quasi principes cum imperio et vim facientes quærebant, pro suo ipsorum arbitrio speciem signorum Domino præcipientes, quasi conditionem ut crederent.

4. Faciem ergo cæli dijudicare nostis: signa temporum non potestis scire. quasi diceret: Assuevistis aspicere cælum, et servare de cælo. nec tamen hactenus didicistis signa temporum prænoscere. subintellige autem. nam, inquit, signa ego temporum satis evidenter ostendo vos autem sicut ex iis, quæ continuo videtis, me non cognovistis; ita etiam quidquid de cælo vobis ostendam, similiter in me non credetis. ~~Ubi~~ Cap. 8. Cavendum ab hypocrisi

5 obliti erant. ἐπελάθοντο, obliti erant.

6 Cavete a fermento Pharisæorum, et Sadducæorum. Hoc evangelista infra interpretatur de doctrina eorum v. 12. sed addit S. Marcus etiam et fermento Herodis, cum Herodes doctor non esset, sed Rex. existimo ergo fermentum Herodis esse astum, et dolum illius principis, et aulicorum Herodis, qui zelo politico regni tuendi, et a Pharisæis, et [illegible] instigati possent ita facere regnum [illegible] apud S. Marcum [illegible] l. 13. Cap. 44. legimus [illegible] Cap. 3. v. 6. Exeuntes Pharisæi cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

Caput 9.

1. Sanat cæcum.

Marci Cap. 8. v. 22. ad 26.

v. 24. Video homines velut arbores. Hoc argumento est hunc hominem non fuisse cæcum a nativitate quia meminit speciem arborum, quam non haberet, nisi etiam et homines, quos pariter meminit, et arbores vidisset. [illegible] dicitur [illegible] subintellige sanitati [illegible] v. 26. Et si in vicum [illegible] et cum etc. [illegible] Neque in vicum introieris, neque dixeris cuiquam [illegible] [illegible] cap. 9. v. 14. ad 21 [illegible]

Cap. 10.

1. Interrogat discipulos de se

Matth. cap. 16. v. 13. ad 20. Marc. C. 8. v. 27. ad 30.

Matth. cap. 16. v. 13. Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi. Cæsaream Philippi Sirenius ex Josepho ita describit Cæsarea Philippi ad radices montis Libani, ubi est Jordanis, olim dicta Dan, seu Lesem, inde Dan a tribu illa, quæ hanc urbem occupavit [illegible] Syriæ dominantibus, quibus nomen [illegible] nominata est Paneas. Tandem a Philippo tetrarcha Herodis magni ex Cleopatra filio aucta, et ampliata in honorem Tiberii Cæsaris dicta est Cæsarea, [illegible] nomine Philippi ad distinctionem alterius Cæsareæ, quam Herodes magnus in gratiam Cæsaris Augusti ante construxerat in loco Turris Stratonis ad mare Mediterraneum. Porro

in partes Cæsareæ venit Dominus, non Cæsaream; cum in regionem venit illius urbis, urbem ipsam non attigit. Ideirco S. Marcus scribit Dominum interrogasse discipulos in via; quamvis enim interrogatio illa non fuerit in ipsa eundi actione, nam facta est teste S. Luca, cum esset orans, h.e. in loco orationis, ubi Dominus agebat in oratione, tamen dum nondum Cæsaream fuerat perventum.

14. Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii, aut unum ex prophetis. S. Marcus: alii vero quasi unum ex prophetis. Videlicet respondent Domino Apostoli diversas de illo apud vulgus fuisse sententias: alii enim ~~[illegible]~~ putabant, velut S. Lucas refert apertissime: quia unus de prophetis de prioribus surrexit, alii levioni [illegible] morbo laborantes errore intricabant Dominum nonutique unum esse quempiam illorum prophetarum, sed prophetam aliquem alium quemlibet, nec ordine, nec virtute illis inferiorem.

16. Respondens Simon Petrus etc. S. Hieronymus: Petrus ex persona omnium Apostolorum profitetur Tu es Christus filius Dei vivi.

17. Simon Bar-Jona. S. Hieronymus: Volunt scriptorum vitio depravatum, ut pro Bar-Joanna h.e. filius Joannis Bar Jona scriptum sit [illegible] quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. H.e. quia non affectu carnali, neque impulsu, ac fervore studii naturalis descendisti in eam sententiam, ut me crederes filium Dei viventis, sed cœlitus inspirante Patre meo de me hanc rem didicisti.

18. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, etc. S. Joannes Chrysostomus Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Ibid. Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. S. Hieronymus: Portas [illegible] pro plateis urbium, et propriis urbibus innumera docent exempla scripturarum. Πύλαι ᾅδου portæ inferi, vel [illegible] dissolutionis verti possunt: ita ut sit sententia: Nulla sectarum, h.e. regnorum, atque imperiorum [illegible] potestas valebit ad Ecclesiæ meæ [illegible] dissolvendam [illegible] in Psalmum 101. v. 26. Sunt [illegible] et [illegible] [illegible] Hanc promissionem

19. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Joannis Cap. XX. v. 15. et 17. Similiter implevit post suam resurrectionem [illegible] ligandi et solvendi post resurrectionem illi contulit potestatem [illegible] etiam [illegible] apud S. Joannem Cap. 20. vv. 22. et 23. [illegible] nunc eam tantum promittit rei tantæ gestæ [illegible] deferendam.

20. Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus. Ante id temporis his eos miserat ad prædicandum regnum Dei, et ad signa facienda in suo nomine, nunc eos deinceps apud se continet, et prohibet interdicit de cætero illos prædicare, dum a mortuis re[s]urrexisset. Propterea non legimus Apostolos deinceps missos ad prædicandum ut supra l. 15 Cap. 29. et iterum Cap. 54. Sed cum legationem novam vellet emittere, pro duodecim illis misit alios septuaginta duos infra l. Cap. 20. Si autem quos ex Apostolis forte misit nuncios ad Samaritanos infra Cap. 21. tamen non ut ibi prædicarent, quia civitas illa habebatur alienigenarum, et gentilium

Cap. 11.

1. Docet futurum, ut patiatur.

Matth. Cap. 16. v. 21. ad finem. Marci Cap. 8. v. 31 ad finem 39 [illegible] Cap. 9. v. 22 ad 27

Matth. Cap. 16. v. 21. Exinde coepit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret
eum ire Jerosolymam, et multa pati etc. Non reperio quod
[illegible] circa hunc annum Domini [illegible]
inter nos mortales mentionem, quod propter Pentecostem Dominus
ut consueverat venerit Jerosolymam ad solemnitatem. Jamdiu
cum principio huius libri animadvertimus Pascha elapsum
capite 22. videbimus proximam Scenopegiam. Pentecoste
mediabat inter Pascha, et Scenopegiam. Dominus nunc coepit
ostendere quia oporteret eum ire Jerosolymam, et multa pati etc.
Mediante hac inter Pascha, et Scenopegiam, videatur [illegible]
mihi circa Pentecosten dicta discipulis quasi rationis [illegible],
cur pro ea vice Jerusalem sicut solebat, non iret, quia
scilicet in aliud tempus reservabat se illuc passurum
et crucifigendum. Porro quod hic Evangelista dicit
coepit Jesus ostendere etc. indicatur hac prima fuisse aperta
revelatio crucis, cuius futurum mysterium tanto ante quam impleretur,
Dominus voluit suis discipulis manifestare. Quid
enim si etiam Matth. Cap. 10. v. 38. dixit Dominus supra
in Catena l. 2. Cap. 30. qui non accipit crucem suam, et
sequitur me. Tamen vel propter ambiguitatem orationis
vel propter rei novitatem non intellexerunt sermonem
sicut neque has suas praedictiones crucis nisi [illegible] intelligebant
cum etiam [illegible] et magis perspicuis verbis protexerit, sicut infra
patebit in Catena l. 4. Cap. 44. per S. Lucam Cap. 18
v. 31 cum iam suae mortis tempus appropinquaret
Itaque nunc primum praedicit perspicuis verbis atque
apertis mysterium mortis, et resurrectionis. Ideireo
S. Marcus de hoc inquit et palam loquebatur verbum.
ut inter alia [illegible] res praedictiones differentiam poneret,
quaecumque possunt videri [illegible]
[illegible] tibi hoc. S. Hieronymus vel
ut melius habetur in Graeco: [illegible]
ἔσται σοι τοῦτο. h. e. propitius sis tibi, Domine non erit
tibi hoc. Non potest fieri, [illegible] recipiant aures meae, ut Dei Filius
occidendus sit.

23. Qui conversus dixit Petro: Vade post me Satana. Scandalum
es mihi: quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea quae hominum.
S. Hieronymus. Satanas interpretatur adversarius, sive
contrarius. Vis orationis est: Tu cum me sequere, qui mihi adversaris
Vis me deturbare ab instituto curriculo, quippe non divina
circa hoc institutum, sed humana sentis cogitas

24. Tunc Jesus dixit discipulis suis: Si quis vult venire post me,
abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.
[illegible] et conditio hominum est, [illegible]
me sequitur ad regnum, idem me sequatur [illegible]. Quod
omnes necesse est, prompti sint ad patiendum, [illegible]
volo facere, qui me ab eo, ut ne faciam, deterres. S. Joannes
Chrysostomus: Christus dixit denegat se ipsum: quasi diceret hoc patiatur
sic afficiatur [illegible]
qui autem perdiderit animam suam propter me. S. Marcus addit
et propter evangelium h. e. vel propter praedicationem regni Dei, quam
erant mandaturi Apostolis, vel propter fidem eorum quae in Evangelica
doctrina proposita sunt, quam tam multi martyres [illegible]

sanguine asseruerunt, vel propter promissiones vitæ æternæ, quæ peculiari ratione dicuntur Evangelium.

28\. Sunt quidam de hic stantibus etc. [illegible]: Id præstitit Christus in transfiguratione quam iduno omnes Evangelistæ statim huic promissioni subnectunt. Hinc Joannes cap. 1. v. 14 et Petrus cap. 2. cap. 1 v. 16. palam testantur vidisse se gloriam Christi [illegible] speciem aliquam quibusdam di[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exhibendam.

cap. 12

Transfiguratio in monte

Matth. cap. 17. v. 1. ad 9. Marc. cap. 9. v. 1. ad 9. Luc. cap. 9. v. 28 ad 36

Matth. Cap. 17. v. 1. Et post dies sex etc. S. Lucas: Factum est autem post hæc verba fere dies octo. S. Hieronymus: hic (in Matthæo) medii numerantur dies [illegible], in (Luca) primus additur et extremus.

~~[illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible]~~ Petrus delectatus gloria

4 Si vis faciamus hic tria tabernacula. Petrus delectatus gloria Domini hæc dixit, ut illam voluptatem possit tenere diuturnam.

5 Nubes lucida obumbravit eos. h. e. duos prophetas qui apparuerant cum Domino, et intrabant in nubem, ut loquitur S. Lucas.

S. Lucas cap. 9 v. 31. Dicebant excessum ejus quem completurus erat in Jerusalem h. e. [illegible] ~~[illegible]~~, mortem, et ~~[illegible]~~ [illegible] contestabantur, quam ille ~~ante sex dies~~ prædixerunt discipulis. Excessum [illegible] [illegible] exitum, hoc est iter quem ad Jerusalem terminare debebat, ut ibi pateretur, morte affectus tandem o [illegible] velut ante sex dies ille jam docuerat discipulos.

cap. 13.

1\. De Elia

Matth. cap. 17 v. 11 ad 13. Marc. c. 9 v. 10 11. 12.

Matth. cap. 17. v. 11 Elias venturus est. 12. Elias jam venit. Cum dicit venturus est designat illum [illegible], cum ipse demum erit venturus, cum dicit: Elias jam venit de Joanne Baptista dicit, qui eum præveniret in hoc suo primo adventu, propter ministerii similitudinem Joannem intelligit. Inquit S. Joannes Chrysostomus: sed, inquit, fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Eiusdem Judæi modo aliquo peccasse [illegible] saltem quia nec Joannes Baptistæ: peccaverint fuit est saltem quia nec Joannes [illegible] vel illius causa delectati sint. [illegible] [illegible] approbaverint, vel illius causa delectati sint. Ad prædictio de illius morte continetur sicut scriptum est de eo. Ad prædictio de illius morte continetur hoc oraculo psalmi 36 v. 12. aut aliquo simili. Observabit peccatorem justum, et stridebit super eum dentibus suis; v. 14 Gladium evaginaverunt peccatores [illegible] [illegible]

cap. 14

Sanat dæmoniacum

Matth. cap. 17 v. 14 ad 20. Marci cap. 9. v. 13. ad 28. Luc. cap. 9. v. 37. ad 44. Joann. cap. 7 v. 1

Marc. [illegible] interrogavit eos quid inter vos conquiritis

[illegible] [illegible] interrogavit scribas quid conquiritis ad invicem h. e. ad invicem inter vos et discipulos meos. Quia enim discipuli dæmonium propositum non potuerunt ejicere, scribæ, qui propter invidiam et domino semper, et discipulis ejus in[illegible] [illegible] magnis clamoribus urgebant, discipulos domini omnibus contumeliis impetentes tamquam fallax [illegible] dominis, et non vera virtute ejiciendi dæmones a Domino donatos, quia hunc non sanavissent, cujus speciem ob oculos habebant. Hanc fuisse causam quæstionis quæ inter illos versabatur, manifestum est ex eo, quod sequitur num. 17.

10\. 17 Respondens unus de turba dixit magister etc. Dixit non aliud, quam quod fuerat postulatum, videlicet causam [illegible] [illegible] [illegible] et scribarum, et discipulorum [illegible]

16. Spiritum mutum. Sanctus Matthæus vocat lunaticum. Ubi
notat S. Joannes Chrysostomus lunaticos dici etiam ab evan-
gelistis a communi hominum consuetudine qui sic tales
appellare consueverunt: ut enim, inquit, elementa illa, ac
luminaria (sunt) dæmones detrahant, secundum lunares cursus
aggrediuntur, et remittunt homines. Unde hæc falsa opinio apud
multos convaluit, quod luna [illegible] sui cursus gereretur,
quod minime verum est.
20. Quantum temporis est [illegible]. Ut intelligas non culpa energumeni
factum fuisse, ut dæmon illum arriperet, sed alia quapiam ignota
de causa.
27. Quare nos non potuimus ejicere eum? Quasi dicerent: Atque
cum iisdem circumstantiis, et cum eadem fide alios, atque alios
ejus curavimus. quare igitur hunc non potuimus? Causam
eius rei unam affert S. Matthæus ex verbis domini;
propter incredulitatem vestram: quia, inquit, Apostoli
fidem quidem habuerant, sed non sicut granum sinapis,
hoc est excellentem, et valentem in eo etiam casu, dum pater
energumeni, qui filio petebat sanitatem incredulitate
laboraret. Nam Apostoli propter illius incredulitatem tur-
bati, dum putant eius quoque fidem esse in eum necessariam,
ipsi etiam defectum fidei passi sunt, in quo ad miraculum
aliena fide se indigere arbitrati sunt, et sua contentos se non puta-
bant. Aliam causam Evangelista subiungunt [illegible]
28. Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, et jejunio
qui doceret praxim obtinendi miracula deinceps in Ecclesia
futuram; in qua non jam penitus desierunt fieri, sed
ad dona omnis generis ii præcipue viri sancti in Ecclesia valent,
qui oratione et jejuniis claruerunt præstantiores.
Post hæc subiungo quasi ad concludenda quæ præcesserunt
locum S. Joannis Cap. 7. v. 1. Post hæc ambulabat Jesus
in Galilæam (sic [illegible] legere ut satis emendata exemplaria
exhibent, in Galilæa) non enim volebat in Judæam (in
Judæa intellige) ambulare, quia quærebant eum Judæi
interficere. Est is enim maxime [illegible] [illegible]
Evangelistarum, quem uno in gradu pariter continent
Capite sequenti.

Cap. 15.

1. Prædicit iterum passionem suam.
Matth. c. 17. v. 21. 22. Marc. c. 9. v. 29. 30. 31. Luc. c. 9. v. 44. 45.

Marci Cap. 9. v. 29. Et inde profecti prætergrediebantur
Galilæam, nec volebat quemquam scire. H. e. huc illuc
ibat Galilææ fines non excedens, nemini significans,
quo pedetentim esset transiturus.
30. Docebat autem: quoniam Filius hominis etc. Hoc est
Reddebat [illegible] sui eam causam, quia Judæi quærerent omni
studio, ut eum interficerent; qui tandem eo essent deducti
rem, ut ipse traderetur in manus hominum, et occiderent
eum, et occisus tertia die resurgeret.

Solvit didrachma.

Matth. cap. 17. v. 23. ad [illegible] 26. Marci cap. 9. v. 32.

Matth. Cap. 17. v. 23. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant. Quippe illi exigebant, ubi quisque [illegible] Didrachma [illegible] Vide Chrysostomum [illegible] Didrachma vel didrachmum [illegible] siclus, media stater drachma [illegible] una Hebraea valebat drachmas duas Atticas. Uncia argentea [illegible] duobus siclis, drachmas vero [illegible] quatuor

24 A filiis suis an ab alienis. Filius in scriptura non semper genitum, sed [illegible] communiter designat. Sic filii sponsi, [illegible] sponsi, damnati, vel digni morte, vel filii mortis [illegible] ait Virgilius [illegible] a quibus [illegible] [illegible] a Virgilius sibi paribus, et a convivalis suis, an vel [illegible] nec sibi [illegible]?

25 Et ille dixit ab alienis [illegible] Jesus ergo liberi sunt filii [illegible] qui rex vere sum, et quidem [illegible] liber sum jure meo a solutione tributi.

26 Ut autem non scandalizemus eos, etc. h. e. ut ne demus illis occasionem [illegible], perperam sentiendi [illegible] de nobis, garriendique importune quo [illegible] ratione, etc. Ibid. illum [illegible] da eis pro me, et te. Nihil est in hac [illegible] (interim) [illegible] eorum videatur aliis Apostolis [illegible] cur Dominus [illegible] [illegible] autem, ut pro ambobus [illegible] [illegible] publicanis una [illegible] ambo [illegible]

Cap. 17. Cogitatio discipulorum de majoritate.

Pusillos non scandalizandos

Matth. Cap. Cap. 18. v. 1. ad 14. Marci Cap. 9. v. 32. ad 47. Lucae Cap. 9. v. 46. 47. 48. et Cap. 17. v. 1. 2.

Matth. 18 v. 1 In illa hora accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: etc. In illa hora qua superiori capite Petro [illegible] et pro se pariter solveret tributum. [illegible] quaestionem de qua [illegible] videretur esse major [illegible] quis eorum videretur esse major [illegible] in via agerent, ut dicit S. Marcus ad [illegible] de solutione tributi egisse [illegible] Dominum [illegible] veniisset, ut intelligas [illegible] Petro [illegible] non esse [illegible] inter discipulos [illegible] quaestionem [illegible] Petrum a Domino [illegible] occasione, quod [illegible] quia Dominus illum sibi [illegible] in solutione tributi, et [illegible] [illegible] item hic Evangelista exhibet [illegible] ad Jesum dicentes, quis [illegible] major est [illegible] accessisse ad Jesum vel cum adhuc [illegible] inter [illegible] accessisse ad Jesum [illegible] disputarent invicem [illegible], vel cum ad illum horam haec disputarent invicem [illegible] contentiones apud Dominum illos in via, non autem existimes has contentiones apud Dominum illos agitavisse; obstat enim ut ita existimemus textus S. Marci.

1. [illegible]bidem: Quis putas major est in regno cælorum. Quantum
patet quæstio hæc oborta erat inter illos occasione illius
dæmoniaci, quem novem Apostoli sanare non potuerant
dum Dominus coram tribus reliquis transfiguraretur in
monte. Tres illi igitur qui fuerant cum Domino in monte
insimulabant illos de fidei imbecillitate, proindeque se illis
præferebant signorum virtute, quæ erat gloria quædam præ-
cipua eorum qui provinciam regni cælorum gerebant. Probatur
hoc ex illa voce, qua inter hanc ipsam contentionem respondet
Domino S. Joannes apud Sanctos Marcum et Lucam Cap.
[illegible] quenti: ubi queritur, quod vidisset quemdam in nomine
[illegible] ejicientem dæmonia, qui non sequebatur eos, hoc
est, qui non erat unus ipsis discipulus Domini; quare patet
caput præcipuum huius Apostolorum quæstionis fuisse quod
vellent nonnulli ex Apostolis se ostentare præstantiores virtute
signorum in suscepta provincia regni cælorum.
Ex hoc primo controversiæ capite illud alterum sequebatur
utrum scilicet in duodecim Apostolis esset aliquis præcipue
primus. Nam et in monte ubi transfiguratus est, dominus
tres solos habuit suæ gloriæ consortes, et eosdem pariter
permisit esse secum, cum resuscitaret filiam Jairi supra
[illegible] 26. Hi porro tres electissimi erant Petrus, et duo
filii Zebedæi. Hoc erat argumento, ut hi tres longe ante cæteros
præcellere viderentur. Propterea Jacobus et Joannes infra
Cap. 20. ausi sunt petere ut sederent alter ad dexteram
alterum ad sinistram ubi ille regnaret. Hi itaque principatum
cæterorum jam tum affectabant; affectare Petrum non
item apparet, [illegible] Apostoli si quis inter illos
videretur maximus futurus, Petro potius, quam alterutri
filiorum Zebedæi primas deferebant
3. Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis
in regnum cælorum. Vult interim primo fieri incuriosos
principandi, velut parvulos; secundo monet in principatum
Ecclesiæ, quæ nunc nomine regni cælorum intelligenda est
illum tandem transiturum, qui [illegible] principandi in illa interim
[illegible] penitus incurius, veluti parvulus, quem in
exemplum humilitatis consequendum illis proposuerat
4. Quicumque ergo humiliaverit se etc. hic. Propterea qui
[illegible] sequitur [illegible] Quicumque ergo [illegible]
sententiam, ut ita suo sensu non superbiat, sicut parvulus
iste superbire non potest; hic et præstantior meritis erit
in hac Evangelii regni cælorum provincia, et sublimior
gloria in cælis regnabit
5. [illegible] parvulum talem in nomine meo me
[illegible] quod si vos velitis apud homines ita
honorari, ut meos Apostolos [illegible] ita ut qui vos excipient, me
videantur excepisse, oportet vos fieri quales unus huiusmodi
parvulus est
6. Scandalizare in proposito textu est parvipendere, contemnere,
affligere, damnare, mortificare, contumelia afficere
7. Necesse est ut veniant scandala. S. Joannes Chrysostomus. Cum
autem necessitatem se dicat, non quia voluntatis libertatem potes-
tatemque liberi arbitrii tollat, nec quia necessitati rerum humanam
subjiciat vitam, hoc dicit: sed quod omnino venturum est prænunciat

8 Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te. Vetuit v. 6. scandalizare pusillos, et concludit etiam v. 10. Videte ne contemnatis unum de pusillis istis. Media igitur inter hæc orationis ea videtur, quasi diceret: Si in offensionem, vel contemptum [illegible] pusillorum te induxerit pravus usus oculi, vel manus, vel pedis, abscinde talem usum, efficiens, quasi nec oculos, nec manus, nec pedes haberes, quantum ad nequitiam illam pertinet

10 Quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est. Nam, inquit, quos vos contemnitis, horum Angeli qui vident faciem Patris cœlestis studiose dant operam.

11 Venit enim filius hominis salvare quod perierat. Quinimo Ego, inquit, sum eorum curator, et salvator præcipuus. Videte itaque [illegible] ne contemnendi sint parvuli, quum eos et Angeli curent, et ego causa salutis eorum huc venerim.

Vv 12. 13. 14. Ea vis est, ut intelligamus neminem utrumque pusillum esse contemnendum, quia de hominibus ipsis bonis curam habet æque de omnibus. Cura hæc Pater cœlestis curam habet æque de omnibus, tamen ea ut quæ autem cum per se se æqualis sit [illegible] ostenditur, quæ magis videatur derelicti. Vis sententiæ est; quis autem potius videtur vobis decere divinam voluntatem? [illegible] Pater habet suos, et curam gerit de omnibus hominibus. Sed eorum si quis contemnitur, quin [illegible] videatur, de hoc ille curam suam ita insignibus modis manifestat, quasi nihil interim attenderet reliquos [illegible] et [illegible] operam. Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cœlis est, ut contemnatur, vel noceat [illegible] [illegible] et contumeliis unus de pusillis quibuslibet

S. Marcus identidem post comminationem scandalorum subjungit quasi in gehennam ignis inextinguibilis subiungit quasi intercalarem illam sententiam: Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. Quis vermis hic non moriens? Vermis hic est ὁ σκώληξ a σκάλλω fodio, vel rodo est mors sine morte, mors æterna, consumptio sine fine. De hac in Apocalypsi cap. 9. v. 6. Et in diebus illis quærent homines mortem, et non invenient eam: et desiderabunt mori, et mors fugiet ab eis.

Cap. 18

[illegible] majoritatem contra non sequentem Marci Cap. 9. v. 33. 35. 39. Lucæ Cap. 9. v. 49. 50

[illegible] manifestum est [illegible] [illegible] interrogationem [illegible] interrogante, et Domino respondente inter mediam orationem Domini susceptam de pusillis non scandalizandis, quæ capite præcedenti descripta est illic enim ponuntur cum a S. Marco tum a S. Luca; verum quoniam a S. Matthæo prætermittuntur, et una [illegible] videtur oratio de scandalis [illegible] prout apud Matthæum habetur [illegible] quasi [illegible] patet enim esse digressionem quandam ab instituta [illegible] huc detrudenda visa sunt

Marc Cap. 9. v. 37. Vidimus quendam in nomine tuo e-
jicientem dæmonia qui non sequitur nos: et prohibuimus
eum. Si, inquit, qui a te hanc potestatem non accepit,
nec est veluti nos sumus, tuus discipulus, tamen
tuo nomine tuo dæmonia ejicientem vidimus, cur
hos non oportuit multo magis [illegible] ejicere, qui super
cap. 17 non potuerunt. Et prohibuimus eum, inquit,
præstantiam certe affectans pro imbecillitate eius
temporis si non supra cæteros Apostolos, certe supra
cæteros omnes, quibus provincia apostolica non fuerat
commendata Apostolus ille tonitruus.
54. Jesus autem ait nolite et 39. Qui enim et videlicet
[illegible] fecit, inquit, virtutem in nomine meo, etiamsi non
sequitur vobiscum, tamen non potest non intelligere
divinum esse, unde fecit virtutem. Et ergo, ut adversum
vos vir ille esse non possit: sed potius, ut cognoscens
quæ faciat, et in quo nomine faciat, me sentiat esse
Deum, et in hoc cum vestra fide conveniat

Cap. 19.

1. Sequitur de correptione fraterna
2. De potestate Ecclesiæ, et concordia.

Matth. Cap. 18. v. 15. ad 22. Lucæ Cap. 17. v. 3. ad 10

Quæ sequuntur hoc capite [illegible] correptione fraterna tum
apud Matthæum, tum etiam apud S. Lucam statim
subeunt post ea quæ [illegible] scandalis [illegible] in præc.
dentibus lecta sunt Cap. 17. quare nunc videntur sub-
jungenda. ~~Quia vero fraterna correptio debet a charitate~~
~~profecta, et charitas bonum et~~ ~~ædificationem~~ tendere, ~~fratres~~
qui corripitur, ~~non separans~~, idcirco huc pertinent quæ
tum ~~hoc, tum sequenti capite~~ leguntur de remittendo
nova, vel ~~contumelia~~, ~~vel scandalo~~ Hanc est nam
cum antea prohibuerit inferre scandala, nunc docet quo
officio utendum, si scandala inferantur. Duo autem
præcipit corripere fratrem, et remittere offensam. de
utroque et hoc capite et sequenti

Matth. cap. 18. 15 Si autem peccaverit in te frater tuus, quam
diceret Hactenus docui vos, ne scandalum, offensamve
proximo inferatis. nunc docebo vos officia quæ sequi debetis,
si ipsi lacessiti fueritis ab aliis contumelia, vel scandalo:
vel vitia aliter vos offenderint Si aliquis peccaverit in
te frater tuus. hoc est peccaverit in contumeliam tuam,
sumpto exemplo ab Apostolis illis, qui collegas contemne-
bant, qui cap. 17 non potuerant sanare energumenum.
vel ~~a vitiis qui~~ si peccaverit coram oculis tuis, hoc quod
manifeste appareat reprehensione dignum ante oculos tuos,
veluti illi, qui in eadem [illegible] infirmitate fidei lato:
[illegible], quare non valuerant eundem, qui dictus est,
energumenum sanare. In utroque enim casu vade, inquit,
h. e. elige locum corripiendi fratrem, et tutis auribus
corripe eum inter te, et ipsum solum. Nam si audierit te
lucratus es fratrem tuum: quippe insinuat hunc esse mod.
humanum, ideoque perlimum modum lucrandi fratrem

16 Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos. Nam ut inquit S. Joannes Chrysostomus: Quoniam solus imbecillior visus es: adiectione duorum fortior factus argue delinquentem. Ut, inquit, in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Verba hæc olim pertinebant ad normam judiciorum; videatur in Deuter. cap. 19. v. 15. Nunc eadem accommodat Dominus ad asseverationi, quam fraterna charitas persuadet, ut hic etiam modus idem testificandi faciat firmitatem.

17. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Ecclesiam nuncupavit multorum frequentiam. [illegible] S. Joannes Chrysostomus: dic Ecclesiæ prælatis scilicet, ac præsidentibus. Si [illegible] autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, et publicanus. [illegible] inquit Chrysostomus, ad exemplum summæ nequitiæ posuit. Vulgo dicerem[illegible] [illegible] erba facio. Ethnicum et publicanum habemus, qualem de quo S. Joannes Ep. 2. cap. v. 10. 11. Nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus eius malignis. Hæc hactenus de correptione fraterna. ~~Quoniam autem [illegible]~~

18 Amen dico vobis quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo. Quoniam in superiori textu generatim monuerat, ~~[illegible]~~ revocandum esse ad aures Ecclesiæ ~~[illegible]~~ fratrem, qui privatam correptionem contempserit; nunc Apostolos docet, quantum deferri illis esset olim futuris in Ecclesia prælatis, potestatem. Inquit enim: Amen dico vobis, vos relinquam judices in Ecclesia [illegible] omnium fratrum vestrorum. Vos iudicabitis quæcumque fratres [illegible] ad tribunal vestrum cognoscenda detulerint. Sequentur autem facta singula iudicium ad eam normam quam vestra sanxerit disciplina quæcumque alligaveritis super terram, eadem ratione et regula ligata erunt, et in cælo: et quidquid laxaveritis [illegible] tamquam non constrictum malitia peccati vestræ regula disciplinæ, idem neque in cælo alligabitur peccati [illegible] quia

19 [illegible] duo ex vobis consenserint super terram etc. Ubi enim sunt duo vel tres etc. [illegible] [illegible] de potestate sanciendi leges [illegible] orationis. Supra dicebat de potestate sanciendi leges et regulas disciplinæ, quam Ecclesiæ prælatis erat daturus: nunc de virtute concordiæ dicit quam commendat Ecclesiæ, quam scilicet si Ecclesia custodiat, dum alter pro altero, et [illegible] alteri coniungit fidem, et orationem, nihil sit, quod [illegible] impetrari non possit. Oportet autem quod petimus [illegible] in nomine Christi. Petimus in nomine Christi, cum [illegible] nomine [illegible] Christi [illegible] et [illegible] petimus, et ita ut decet institutionem Christianam.

22. Non dico tibi ~~septem~~ usque septies, sed usque septuagies septies. Nullis terminis indulgentia clementis, et remittentis restricta esse.

Luc. cap. 17. v. 5. Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem. Hæc est confirmatio et [illegible] rationem officiorum [illegible] [illegible] nos argumentis: ~~[illegible]~~ difficile maiorem [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] Durum enim [illegible] præceptum remittendi noxam, et scandala [illegible] usque septuagies septies.

6 Si habueritis fidem sicut granum sinapis etc. Quasi diceret: [illegible] quæ præcepi vobis, difficilia videntur ad implendum, atque ideo de illis amplioram et fidem, et persuasionem postulatis: habete fidem illam, quæ innititur in auxilio meo [illegible], et quæ omnia præstat: per quam si dicatis huic sycomoro ut eradicetur, eradicabitur, et ad nutum vestrum transplantabitur in mare et non erunt amplius difficilia, seque incommoda, quæ vobis persuasa fuerint.

7 Quis autem vestrum etc. usque ad v. 10. Quasi diceret: Quid [illegible] est, ut hæc persuasio et fides vobis ulterius per argumenta augeatur? Hic augeat vobis hanc fidem, quia ego præcepi, quia vos servi estis, quia obedire debetis. An tenetur qui dominus est, officiose agere cum servo? an illius voluntatem et commoda sibi anteferre? Quis vestrum habet servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi [illegible], et recumbe? Et non potius dicat ei: Para, quod cœnem, et præcinge te, et ministra mihi, donec manducem, et bibam: et post hæc tu manducabis, et bibes? Quis omnium non putat sibi esse arbitrium in servum, ut illi imperet alia post alia, quæ quanta, qualiacumque velit? Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat? Non certe, non arbitror. Sic et vos, quæ præcepi vobis, facite; debetis enim. Et cum feceritis, dicite. Servi inutiles sumus quod debuimus facere, fecimus. [illegible]
[illegible] hæc omnia tota sic [illegible]

Marc. Cap. 9. v. 48. Omnis enim igne salietur. et omnis victima sale salietur: videlicet [illegible] [illegible] inferni igni et sale [illegible] [illegible] tamquam victimas [illegible] sempiternæ æternitatis saliendos.

49 Bonum est sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo illud [illegible] sale perfectæ [illegible] [illegible] et vos [illegible] [illegible] esse, [illegible] quid erit præterea, quo possit illa perfecti saporis acquirere vim? Hæc ergo vos optime, et [illegible], et [illegible] hanc sapientiam congruenter exhibeatis, studia pacis persolite, et invicem habete, ac etiam atque etiam servate pacem.

Cap. 20.

1. Amplificat eamdem doctrinam parabola.
2. [illegible] [illegible] concludit.

Matth. cap. 18. v. 23. ad 35. Marc. 9. v. 49.

Matth. Cap. 18. v. 34. Tradidit dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. S. Thomas 3. p. q. 88. a. 3. ad 3. Illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinem redit non verum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter invenitur in ingratitudine subsequenti, non autem absolute ut dictum est in corp. a.

Cap. 17.

Constituit ire in Iudæam.

Lucæ Cap. 9. v. 51. ad 56.

Ratio continuandi hoc loco, quæ proponuntur ex S. Luca est, quoniam superius, cap. 16. [illegible] Evangelistæ producta est usque ad v. 50 [illegible] [illegible], ex [illegible] alius [illegible] Evangelista [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Matthæo in Catena cap. 17. Nunc redimus ad textum S. Lucæ [illegible] capite 9 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habere, tantum a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quare fit [illegible] [illegible] proponitur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes partes [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] aliqua ratione [illegible]

[illegible] Cap. 9. v. 51. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, et ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem. H. e. Factum est autem, dum complerentur dies in quibus foret ipse ascensurus, ipse etiam decrevit ascendere in Jerusalem. Videlicet erat in proximo dies festus Judæorum scenopegia Joan. Cap. 7 v. 2. Hoc se facturum decernit, quia in proxime præterita festivitate Pentecostes non ascenderat, ut supra [illegible] cap. [illegible] propterea quod iam cœpissent Judæi contra illius vitam machinari insidias, nunc autem quidquid illi contra eum molirentur firmavit faciem suam ut iret in Jerusalem.

52. Et misit nuncios ante conspectum suum: et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Dubitatur an civitatem hanc dicat Sichar, vel Sichem, de qua Joannis Cap. 4. v. 5. prope quam convertit mulierem celeberrimam, aut aliam quampiam e regione contraria: nam Sichem illa adivenit digressus Jerosolymis iturus ad Samaritanos, hanc e contra veniebat rediturus Galilæam, et in Judæam venturus.

53. Et non receperunt eum Samaritani, quia facies eius erat euntis in Jerusalem. An interdixerunt ei itinere quia nollent Galilæos per suas regiones viam in Jerusalem accelerare, utpote volentes incommodare universim religioni Judæorum: An dominum ipsum [illegible] singulari impetiverunt quasi qui Jerusalem magis quam Samariam sua præsentia honestaret, ideoque [illegible]

54. Vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo et consumat illos. In Græcis additur, sicut et Elias fecit. Patet historia l. 4. Reg. Cap. 1.

55. Et [illegible] increpavit illos etc. S. Ambrosius: Ostenditur nobis, non semper in eos qui peccaverint vindicandum quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam [illegible] Samaritani citius crediderunt [illegible] (cap. 4. v. [illegible]) a quibus hoc loco ignis arcetur [illegible] inquit. [illegible] spiritus estis. Quasi diceret: Vos spiritu meo, et [illegible] Samaritanos in amore meo [illegible] Judæos facere, ut [illegible] spiritus meus lenitatis sit, qui animarum vult salutem, non deperditionem. [illegible] de qua Joannes Cap. 7 [illegible] in Galilæa, de qua Joannes Cap. 7 vv. 8. et 9. loquitur ex verbis Domini: Vos ascendite ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est [illegible] dixisset mansit in Galilæa. Infra in Cat. Cap. [illegible]

[illegible]

Cap. 10. v. 1. ad 28

10. v. 1. Post hæc autem designavit Dominus et alios septuaginta duos: et misit binos etc. Quia Samaritani eum recipere recusaverunt, dum declinat in aliud castellum permansitque in Galilæa, interim constituit mittere legatos in Galilæam universam, quia constitutam [illegible] Joann. Cap. 7. v. 9. [illegible]

2. Et dicebat illis: messis quidem multa, operarii autem pauci: ut eos admoneret Apostolatum et ministerium in Ecclesia [illegible] esse magni operis, non otiosi honoris. Rogate, inquit, ergo dominum messis, indicans orationem ante suam ordinationem: ut mittat operarios in messem suam. [illegible] eosdem [illegible] et doceat quibus officiis fungi debeant cum essent ordinati: debebant enim et ire, et tanquam in messem alienam, idest domini, non suam [illegible]

ad quam rem deinde informandam pertineat, quæ subsequuntur usque
ad v. [illegible]. quæ sunt penitus similia illis, quæ in insti-
tutione et missione duodecim legimus supra l. 3. Cap. 40
et quasi [illegible] quoddam eorum breviarium.
13. Væ tibi Corozaim etc. ad v. 15. repetit minas in incredulas
civitates, quas ex S. Matthæo supra legimus l. 3. Cap. 39
17. Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio. Quid
intercesserit medium inter eorum missionem, et reditum
Evangelista non descripsit de actis domini. Ipsi autem
referentes, quæ interim egissent, præcipue gloriantur tanquam
in signo longe omnium præstantissimo de dæmoniis ejectis.
dicentes Domine etiam dæmonia subjiciuntur nobis
18 Et ait illis Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.
[illegible] Quasi diceret: Non mihi rem novam affertis, cum
nuntiatis dæmonia per vos in nomine meo expelli: jam enim
olim vidi Luciferum coram me, et a me cœlo dejici. Luciferum juxta
Veteres [illegible] [illegible] vocabant Satanam [illegible] qui de illo interpretantur
intelligentes Isaiam, qui Cap. 14. v. 12. dixit: Quomodo [illegible] non animadvertentes Luciferum in
cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris [illegible] de illo quicumque est apud Proph. [illegible] [illegible] oratio.
ea illi dici [illegible] allegorice [illegible], et non proprie [illegible] qua de [illegible] hanc non dispu[illegible]
[illegible] [illegible] qui [illegible]
21 In ipsa hora exultavit Spiritu Sancto, et dixit: Confiteor etc.
toto versiculo 22. Excipit reversos unde miserat discipulos
iisdem [illegible] officiis quibus olim in casu simili excepit
Apostolos duodecim l. 3. Cap. 42.
23. Et conversus ad discipulos suos dixit: etc. Græce ante dixit
additur κατ' ἰδίαν, h. e. specialiter. Dixit enim; Beati oculi
qui vident, quæ vos videtis. Beati illi quia et videbant,
et cum fide videbant; multi enim eadem videntes non
tamen cum fide, propterea majorem damnationem sortiti
sunt.
24. Dico enim vobis etc: Hæc sententia et præcedens etiam
apud S. Matthæum leguntur Cap. 13. vv. 16. 17

l. Definit proximum legisperito 25
Lucæ Cap. 10. v. [illegible] ad [illegible]

Lucæ 10. v. 25. Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans
eum, etc. Surrexit hic tentaturus Dominum, dum [illegible]
quæ paulo ante præcesserunt. Nos hæc subjungi necessario
[illegible] debet eo magis, quia a S. Luca solo descripta non
est dubitandum quin statim contigerit [illegible] ea quæ ante [illegible] [illegible] a subjecta [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], quæ etiam
proxime leguntur [illegible] est memoriter [illegible] duobus maxime versiculis [illegible]
27 Diliges Dominum Deum tuum etc. Ex Deuter. Cap. 6. capite [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipse [illegible] [illegible]
v. 5. Et proximum tuum sicut teipsum. [illegible] Lev. Cap. 19 [illegible]: quid faciendo vitam æternam possidebo? hoc est.
v. 18. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. [illegible]
28. Fac hoc et vives. h. e. possidebis vitam æternam, de qua
quæsivisti v. 25. Quid faciendo vitam æternam possidebo?
29 [illegible] justificare seipsum, h. e. volebat vitam æternam,
quæ præmium est legis, jactabat idem scientiam in lege,
sed opera legis [illegible] [illegible] [illegible] de illorum numero
qui, ut S. Matth. Cap. 23. v. 4. scribit: alligant onera
gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum
digito autem suo nolunt ea movere. Dixit ad Jesum
et quis est meus proximus? Est autem proximus, ut
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] simpli[illegible]

ideo hoc ipso S. Luca ad explicandum, quicumque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus. Hanc definitionem explicat deinceps oratio domini in sequenti parabola.

30. Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones. S. Hieronymus ad Eustochium in Epitaphio Paulæ [illegible] memorat inter Jerusalem et Jericho locum fuisse nomine Adomim, quod interpretatur sanguinum, quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incursibus.

33. Samaritanus autem quidam erat. S. Ambrosius: Non mediocris iste Samaritanus, qui eum, quem sacerdos, quem Levita despexerat, non etiam ipse despexit. Nec vocabulo sectæ despicias quem [illegible] [illegible] Samaritani etenim vocabulo custos significatur.

34. Duxit in stabulum et curam ejus egit. [illegible] [illegible] [illegible] S. Ambrosius) in quod [illegible] [illegible] [illegible] solent.

36. [illegible] [illegible] videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? [illegible] [illegible] [illegible] et ne [illegible], et inversa: v.g. si dicas: Quinam horum trium videtur tibi proximus fuisse ille qui incidit in latrones? Uterque enim proximus est et qui juvat, et qui juvatur. Est enim mutua proximitas, et alterius ad alterum pietatis relatio.

37. Qui fecit misericordiam dicitur fuisse proximus, qui præstitit officia proximitatis.

Cap. 24.

1. Dominus manet in Galilæa.

Joannis Cap. 7. v. 2. ad 9.

2. Erat autem in proximo dies festus Judæorum scenopegia. [illegible] Tabernaculorum. Propter hanc festivitatem [illegible] [illegible] animadvertendum [illegible] Dominum ire in Jerusalem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ proficiscendi Jerusalem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scenopegia. Tum plane ascendendum est [illegible] [illegible], quod S. Joannes in textu tradit, quem hoc capite proponimus. Nam docet aliquamdiu moram [illegible] [illegible] [illegible] adhuc in Galilæa [illegible] [illegible] [illegible] reform. instante ~~[illegible]~~ tempore ejus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Judæam et Jerusalem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dominum adiisse Judæam et Jerusalem [illegible] subnectentur usque ad cap. 30. [illegible] est autem [illegible] subnectentur [illegible] [illegible] ante descriptionem adventus Domini in [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ quin [illegible] filo apud S. Lucam con[illegible] ad scenopegiam [illegible] [illegible] legitur ex ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], tandem [illegible] [illegible] [illegible] et ibat per civitates, et castella docens, et iter faciens in Jerusalem. Nec apparet in Sacris scriptoribus ante pascha in quo Dominus passus est, post hæc discessisse [illegible] ex Galilæa, nisi nunc, et prope celebritatem [illegible]. Est igitur operæ pretium, ut nunc legatur [illegible] S. Joannis, quo enarratur commoratio Domini in [illegible], tum deinceps quæ ibidem gesta per id temporis, [illegible] [illegible] cap. 30. e Galilæa discessum videamus.

3. Ut et discipuli tui videant opera tua. Ipsi enim profitebantur [illegible], disciplina abstinere; quare infra v. 5. Neque [illegible] [illegible] [illegible] credebant in eum.

[illegible] quid potest, et augere [illegible] palam
esse etc. S. Joannes Chrysostomus [illegible]
amicorum esse, verum apertissime dicunt, hoc est, et hominis,
et inanis gloriæ eum insimulant. Siquidem illa particula et
augere ipse palam esse, habet inanis gloriæ [illegible]
6. Tempus meum nondum advenit, etc. 7. Non potest mundus etc.
h. e. Tempus meum, quo eam ad hanc festivitatem nondum
opportunum advenit: vos semper opportunum tempus habere
potestis. Mundus enim causam in vobis non habet, ut vos
odio afficiat, atque ut vos iniuria quapiam, vel detrimento
lacessat: me autem odit, quia sum illi auctor, quod opera
ejus mala sunt. Vos licet ergo illuc ire, quandocunque
vultis: me expectare conveniens est.
8. Ego autem non ascendo. Græce: ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω,
hoc est ego nondum ascendo. [illegible] valet [illegible]
Non dicas, ut est in Latino; quia non [illegible] nondum [illegible]
quæ sequuntur. quia meum tempus nondum impletum est.
9. Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. Cæteri ascenderunt
in Judæam.

Cap. [illegible]

[illegible]

Lucæ Cap. 11. v. 1 ad 13

Post illa quæ supra ex S. Luca lecta sunt in Catena Cap.
23. ~~[illegible]~~ subit in vulgata lectione introitus Domini
in castellum Marthæ, et Mariæ, quo absolvitur Evangelistæ
Capitulo. Illud tamen a me infra amandatur in hoc
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] eodem loco orare [illegible]
1. [illegible] videtur hic novisse aliquos
[illegible]
Domini discipulos, an discipulos Joannis Baptistæ propterea
enim mentionem illius facit dicens sicut docuit et Joannes
discipulos suos. Orandi [illegible] discipulos [illegible]
[illegible] Dominus docuerat Matth. Cap. 6 [illegible]
[illegible]
5. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum etc. [illegible]
[illegible] est ad commendandam in oratione perseverantiam
13. Pater vester de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se.
[illegible] Spiritu bono in Græco, et Syriaco est Spiritus
Sanctus. quo nullum aliud donum liberalius nobis impertit Deus.

Cap. 20

1. Prandet apud Pharisæum

Lucæ Cap. 11. v. 37. ad fin. 54.

Quæ medium tenent locum inter ea quæ superiori Capite de S. Luca
lecta sunt, et quæ nunc subjiciuntur, illa pertinuerunt
in Catena ad l. 3. Capp. 45. et 46. [illegible] rei
ibi videatur. Nunc prandium proponitur apud Pharisæum.
~~De~~ quod S. Lucas unus modo descripsit ~~Quo~~ Ad quod sane
fuisse Dominum ibi invitatum ubi docuit, quæ superiori
Capite lecta sunt, satis videntur illa verba indicare v. 37
Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus, ut pranderet apud se. [illegible]

claritatis majoris causa videntur quatuor versiculi 33. 34. 35. 36. de sua sede removendi, et infra 40. collocandi, in illis enim agitur de munditia cordis sub parabola lucernæ. et quam illa sit necessaria cui occasioni fecit argumentum, et occasionem, quod ~~[illegible] [illegible]~~ Pharisæus fuerat admiratus, quod dominus baptismata corporis ante prandium neglexisset. Hinc enim dominus arguit causam docendo esse inanem curam externæ munditiæ præ munditia intima spiritus, quæ absolute necessaria est.

33 Nemo lucernam accendit etc. Dominus his verbis laudat, probatque munditiem, dicitque esse in exemplum, et ædificationem proximorum necessariam.

34 Lucerna corporis tui est oculus tuus. etc. Hæc explicantur [illegible] 3. Cap. 19.

41 Verumtamen quod superest, date eleemosinam: et ecce omnia munda sunt vobis. Magna ergo virtus eleemosinæ. [illegible] ægre reperiunt, quid illud sit, quod superest. Græce πλὴν τὰ ἐνόντα δότε: h. e. verum quæ insunt, vel adsunt, date. Hanc rationem intelligebat verissima viri [illegible] Tobias filium suum sic erudiens Cap. 4. vv. 8. [illegible] quomodo potueris, ita esto misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Vertit Dominus ~~[illegible]~~ vitæ Pharisæorum, quomodo [illegible] convivia, et superfluenter, [illegible] vel pauperibus elargirentur

42 Decimatis mentham, etc. S. Math. Cap. 23. v. 23.

43 Diligitis primas cathedras S. Math. Cap. 23. vv. 6. 7.

44 [illegible] ut monumenta, quæ non apparent et homines ambulant supra, et nesciunt. Estis ut monumenta, quæ utcumque sordes celent, sordent tamen: ille [illegible] inspectioni sunt, quanto magis propter [illegible] fugiunt eorum oculos, qui ea non vident, cum etiam conculcant: vos tanto sordidiores intrinsecus, quanto ipsa superba [illegible], et vana superstitio, qua obtegimini facit contemptibiliores

45 contumeliam nobis facis sic ait ille non distinguens vel dominum, vel prophetam a conviciatore

46 [illegible] homines etc. Math. Cap. 23. v. 4

48 [illegible] conveniunt cum S. Math. Cap. 23. vv. 29. 30. 31

49 Propterea et sapientia Dei dixit. ~~Christus dominus~~ ~~in hunc modum [illegible] [illegible]~~ Verba hæc possumus intelligere scripta esse quasi ex persona S. Lucæ, qui ita filium ac dominum nostrum appellaverit, velut diceret: Ideo dominus Jesus, qui est sapientia dei, dixit etc. Dicit autem idem ac apud S. Matthæum Cap. 23. v. 34 et [illegible], ubi hæc explicabuntur in [illegible] Cap. [illegible]

52 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] traditiones [illegible] in [illegible] [illegible], ita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et nulli alteri [illegible] [illegible] vobis [illegible] ita usurpasti, ut nulli alteri [illegible] concedere [illegible], vel [illegible] [illegible] clavem scientiæ, [illegible] [illegible], et munus interpretandi sacras Scripturas.

Cap. 27

1. Coram turbis de doctrina Pharisæorum cavenda

Lucæ Cap. 12. v. 1. ad 12

De more dominus ex iis de quibus privatim fecerat 13
domo verba, materiam arripit dicendi publice in concione post immediatam
quare quod sequitur, res est eiusdem diei, ac sabbati, ut videtur, ... [illegible]
dentia.

v. 1. Attendite a fermento Pharisæorum, h.e. ab erroribus
latentibus in doctrina Pharisæorum: quod est hypocrisis
h. e. quia contendunt ad eversionem judicii, et disci-
plinæ. Hypocrisis enim vel præjudicium, vel contra judi-
cium, vel de et judicium verti potest.

2. Nihil autem opertum est, quod non revelatur; neque
absconditum quod non sciatur. Nihil est, quod tam lateat,
quod aliquando in luce, mendacia non sit manifestandum.
Sequentur alia leguntur apud S. Matthæum
paulo aliter Cap. 10. Verum autem 10. de blasphemia
Cap. 12. v. 32

Cap. 25

1. Non assumit judicium de hæreditate etc.

Lucæ Cap. 12. v. 13. ad fin. 59

14 Quis me constituit judicem, aut divisorem inter vos?
H.e. quo jure tu a me hoc petis, quasi assignatus sim
vobis judex aut divisor a principe? Nihil dicit infra
dignitatem, sed terrena declinat ut loquitur S. Ambrosius
et simul Herodianorum, et Pharisæorum abstinet invidiam,
a quibus fieret reus majestatis, quasi vel Herodis, vel Cæsaris
judicia usurparet

15. Videte et cavete ab omni avaritia quia etc. Docet cavendum
ab omni cura, et amore vel acquirendi plura, vel retinendi
plurima, id quod proprie avaritia est, veluti si vita, et ultimus
ac summus amor, et finis hominis in divitiis occupetur,
quasi summum hominis bonum pendeat ex his, quæ
possidet, nec possit homo vitam agere, nisi vel plura acquirat
in dies, vel plurima possideat. Id porro explicat sequenti
parabola divitis, quam subnectit.

21. Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives
Sic fit de omni, qui reponit in crastinum (id enim valet
thesaurizandi verbum) et non secundum Deum, cum
timore Dei, memor se sub Deo agere, ac vivere, dives est.
Quæ sequuntur usque ad v. 31 conveniunt cum S. Matth
Cap. 6. v. 25. et infra in Cat. ... Cap. 19

32. Nolite timere pusillus grex: quia complacuit patri vestro
dare vobis regnum. Pusillos dicit discipulos vel solos
duodecim, vel præterea etiam septuaginta duos, quia
paucos, pauperes, propterea que trepidos, et metuentes
et humiles, gregem vocat, vel propter humilitatem
quia grex est humilis pecoris, vel propter concordiam,
conversationem, et charitatem, qua illum pariter sequebantur.
Grex ... quam pabulum manere ...
verbis, quia ad discipulos loquitur de expectatione cibi, ac
pabuli a divina providentia sperandi

34. Ubi enim thesaurus etc. vide Matth. Cap. 6. v. 19. etc.

35. Sint lumbi vestri præcincti etc. Docet hæc parabola vigilandum esse cuique, ut ne sui muneris prompta exhibitio et cura a Domino qui judicaturus est vivos et mortuos tum desideretur, quando ille cuique ad judicandum venerit, quod fit in morte cuiuslibet. Lumbos præcinctos, et lucernas ardentes in manibus exposcit, h. e. omnia in nobis præparata expectantibus adventum Domini, quando revertatur a nuptiis, h. e. quando desinere fecerit hæc nostra sæcularia tempora, et præstiterit, ut finis sit nubentium, et nuptias ducentium. Hoc quisque quantum ad se fieri et contingere experitur statim, cum moritur.

36. Et cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. S. Gregorius homil. in Evang. 13. Venit quippe Dominus cum ad judicium properat. pulsat vero, cum jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat: et videre eum, quem contempsisse se meminit, judicem formidat. Qui autem de sua spe, et operatione securus est, pulsanti confestim aperit: quia lætus judicem sustinet et cum tempus propinquæ mortis advenerit, de spe retributionis hilarescit.

37. Beati vigilantes. S. Gregorius l. c. Vigilat, qui servat operando, quod credit. Hinc Paulus dicit 1. Cor. cap. 15 Vigilate justi, et nolite peccare.

38. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia etc. S. Gregorius l. c. Prima vigilia est pueritia, secunda adolescentia, vel juventus. tertia autem senectus accipitur.

39. Pater familias in hac parabola est idem servus, qui nempe Græce οἰκοδεσπότης quasi dicatur domi potens, vulgo il maggiordomo, qui præest familiæ universæ. Eundem infra v. 42 Evangelista οἰκονόμον vocat, h. e. dispensatorem domus.

40. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. S. Gregorius l. c. Horam ultimam Dominus noster idcirco voluit nobis esse incognitam, ut semper possit esse suspecta ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur.

41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? Quasi diceret: Domine, et de multis communiter servis dixisti, multos vigiles adhortari ad vigilantiam superius, et de quodam peculiari loquutus es, cuius videris [illegible] præcipuam postulare vigilantiam, quasi domui huic generatim sit præpositus: quid est igitur sub huius parabolæ specie, quod generatim ab omnibus fieri postules, et quid quod singulariter a nobis? Vis ne deberi tibi a nobis vigilantiam illam communem tantum, quam ab omnibus requiris, an postulas a nobis curam aliquam peculiarem.

42. Dixit autem Dominus: Quis putas est? H. e. Videlicet in illis servis, quos monui de vigilantia, ille tibi curam incessit [illegible] cuius esse dispensatorem fidelem, et prudentem quippe qui constitutus a suo Domino sit, ut super familiam [illegible] præsit et singulis servis propriis tempore tritici [illegible]

mensurae distribuat. Quis putas, servus hic princeps in ... familia est? Est ille igitur unus aliquis, et singularis. Vides igitur in doctrina mea non omnibus eque imperari omnia, sed ordinem esse, quo etiam singuli stent. Quis putas hic princeps in mea familia vel est, vel futurus est? Itaque Dominus Petrum illum muneris, quantum scimus ... cui muneris deberet capessere, eundem etiam et in se ipso, et in successoribus perpetuo designavit rectorem Ecclesiae suae totius postea futurum. Igitur oportet hinc discant quicumque in Ecclesia gradu aliquo praestanti dignitatis pro loci conditione, quem teneat, quam sint rationem suae dignitatis in iudicio Dei reddituri.

43. Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit sic facientem. Videlicet etiam in caelesti regno potiori parte beatitudinis ille perfruetur, qui fuerit in terris majori ac praestantiori munere ornatus, si praestito talento rite usus fuerit.

45. Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram ch. 45. facit Dominus etc. Nihil videlicet suffragatur huius dignitatis obtentu, ut quis effugiat iudicium Dei, si nequiter in illo fuerit versatus. Deus enim non personas respicit, sed merita. Dividet eum, etc. amovebit de loco habitae dignitatis; partemque eius ponet cum infidelibus, h.e. sortem illius cum infidelibus coniunget, atque constituet. Similis illa loquutio in Apocalypsi cap. 2. v. 5. Venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo. Matthaei quoque Cap. 24. v. 51. Et dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus, et stridor dentium. Audi S. Ambrosium: Severi sequentis exempli dispensatoribus h.e. sacerdotibus videtur esse proposita: quo sciant sibi gravem in futurum poenam esse subeundam, si saecularibus intenti deliciis familiam Domini, ~~commissam~~ plebemque commissam sibi gubernare neglexerint.

47. Ille servus qui cognovit etc. 48. Qui autem non cognovit etc. [illegible] servum in dignitate atque in ordine constitutum sivem, et familiam Domini impie, perditeque tractaverit, habiturum sortem cum infidelibus (intellige) in poena aeternitate. Nunc ostendit differentiam inter fidelem, clericum, et infidelem. Utrumque enim infideles voluntatem Domini caelestis non noverunt, et laborant ignorantia, quia sunt extra Ecclesiam in qua sola scientia divina haberi plane potest. Ergo mali servi, et fidelis, et infidelis hominis ea differentia, quia malus fidelis ea gravius punietur, quanto altiori in scientia, et dignitate fuerit constitutus. Itaque dignitas perperam administrata nihil aliud parat, quam majorem damnationem. Etenim omni cui multum datum est, multum quaeretur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49. Ignem veni mittere in terram (loquitur de Spiritu Sancto, qui datus est apostolis sub specie ignis Actor. Cap. 2. v. 3.) et quid volo nisi ut accendatur? ... et perficio, vel ad finem perduco. Et, inquit, quid exercendo molior, sequor, quatenus ut ille post meam in caelum ascensionem in vobis accendatur.

50 Baptismo autem habeo baptizari: etc. Loquitur de passione sua, in qua proprio ipse suo sanguine erat baptizandus. Illa: et quomodo coarctor etc. ostendunt illum magno desiderio patiendi detentum. quippe coarctabatur, hoc est cohibebatur, ut valet Græcum verbum συνέχομαι, quia nondum venerat hora eius, ut illa perficerentur quæ dixerat, videlicet et ipse, ut pateretur, et discipuli igne Spiritus Sancti donarentur.
Reliqua hoc capite explicantur variis locis apud S. Matthæum. Capp. 5. 10. et 24.

Cap. 13.

1. de Galilæis a Pilato mactatis.
2. Erigit curvam Sabbato.

Lucæ Cap. 13 v. 1 ad 17

V. 1. Aderant autem quidam ipso in tempore (hinc præteritarum rerum superiori capite, et subsequentium in præsenti videmus continuationem) nunciantes de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Galilæi genere, sectarii autem Judæ illius hi fuerant, de quo in Act. Cap. 5. v. 37 Extitit Judas Galilæus in diebus professionis (de qua mentio est Lucæ in Evangelio Cap. 2. v. 1. 2.) et avertit populum post se, et ipse periit, et omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Erat ille auctor non licere pendere tributum vel censum Cæsari. Horum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum ~~prima die festi~~ ~~Paschæ~~, eos mactans in Jerusalem inter ipsa solemnia sacrificiorum, cum illuc se contulissent appropinquante Scenopegia.
2 Putatis quod hi Galilæi præ omnibus etc. Invaluerat vetus quædam, quam olim amici Job acriter exagerabant Cap. 4. v. 7 quis unquam innocens periit aut quando recti deleti sunt. credebant non nisi pro meritis delicti etiam in præsenti vita fieri adversa. Horum errorem Dominus redarguit, et simul argumentatur, ut si ea in sententia sint, Galilæos illos fuisse inter eos peccatores, quia insigniter peccatores, vereantur omnes qui audiebant, et qui non credebant in eum, ne similiter perirent, quia nequitia mireris illis pares
4. Turris Siloe videtur fuisse aliquod illarum munitionum, quas ædificavit Ezechias, cum se muniret in Jerusalem contra Sennacherib. Paral. l. 2. Cap. 32. v. 1
6. Dicebat autem et hanc similitudinem: Arborem fici etc. Similitudinem hanc dixit ad terrorem incredulorum, quibus tertium iam annum jam prædicabat regnum Dei, cum tamen fidei fructus nullos ab eis retulisset. Vis parabolæ, quæ sit, contemplare sic breviter: Arborem fici prædicationem Evangelii regni Dei intellige. Vir ille quidam, qui habebat, Deus Pater est, qui [illegible] est. Habebat autem plantatam in vinea sua, hoc est in terra Judæorum. Vinea Domini exercituum domus Israel est. Isaiæ cap. 5. v. 7. Et venit quærens fructum in illa, et non invenit, quia venit quærens sanctificationem

per fidem in Christum suum, et non crediderunt. Etenim hos
fructus ita describit Apostolus ad Rom. Cap. 6. v. 22. Habetis
fructum vestrum in sanctificatione et ad Gal. Cap. 5. v. 22.
Fructus Spiritus est fides.
7. Dixit autem ad cultorem vineæ (h. e. ad Dominum nostrum
Jesum Christum, qui de hac vinea profitetur se accepisse
mandatum a Patre Joann. Cap. 10. v. 18. Hoc mandatum accepi
a Patre meo) Ecce tres anni sunt ex quo venio quærens fructum
in [illegible] hac. Primus horum annorum est, quo vocavit Dominus
Israelem ad pœnitentiam per Joannem Baptistam præcursorem
suum. Alterum Dominus incepit cum baptizatus est, in cujus
principio ejecit primum mercatores de templo, ut ex S. Joanne
diximus Cap. 2. Tertius annus hic est, quem toto ipso prosequimur
describendum. Inquit autem Dominus vineæ Pater cœlestis Christo agricolæ
[illegible] succide illam, h. e. comple opus tuum, cujus finis conjunctus
erit cum perditione populi hujus exasperantis, quia exasperans
est, ut dicitur ab Ezechiele Cap. 2. v. 5. Ut quid etiam
terram occupat [illegible] Tinnus. Alludit ad naturam
ficus, quæ plerumque tertio demum anno fert fructum [illegible]
tertio non ferat, nunquam feret.
8. At ille respondens, dixit illi: Christus Dominus Patri cœlesti: Dimitte
illam velle deperdere et hoc anno etiam in annum quartum,
usque dum fodiam circa illam dum manus meas, et pedes meos
ad fodiendum illis; et mittam stercora et sicut fimus sub stercore
ita ego in sepulchro condam corpus meum redemptionem pro
illis.
9. Et si quidem fecerit fructum, bene accidet, salva erit, [illegible],
in futurum succides eam.
10. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Eodem
sabbato, quo pransi erant apud Pharisæum, de quo dictum est
Cap. 14. Videtur ea dies illo anno fuisse prima Scenopegiæ, nam sol [illegible] æque atque collectæ octavæ post illam [illegible] tur contigisse Sabbato infra Cap. 14
11. [illegible] habebat spiritum infirmitatis h. e. infirmitatem illi [illegible]
immissam, vel factam a dæmone, cujus meminit infra v. 16.
16. Hanc filiam Abrahæ alligavit Satanas non ad eum modum,
quo energumeni, lunatici, et generatim dæmoniaci, quorum
mentes et opera ab dæmonibus turbantur; sed solum quantum
ad usum recte membrorum destituit. Sic etiam de Job scriptum
[illegible] 2. v. 7. Egressus Satan a Domino percussit Job ulcere pessimo.
17. Et cum hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus
propter ignorantiam in lege interpretanda, et populus gaudebat
in universis, quæ gloriose fiebant ab eo, erubescentibus Pharisæis.

[illegible] Galilæa.

[illegible] Cap. 13. v. 18 ad 22.

[illegible] locum in Catena legitur v. 22. quia respondet quid Dominus
fecerit post superiora quæ in Galilæa ad eam horam. Discedere igitur
illinc constituit, et ibat per civitates, et castella docens, et iter
faciens in Jerusalem. Post illum proponuntur quatuor versiculi
qui in vulgato textu præcedunt quippe qui contineat tanquam
doctrinæ seriem, quam Dominus docebat cum e Galilæa
Jerusalem proficisceretur. Sumpta enim parabola ab ipso
gressu sui itineris, dicebat sic fore, ut prædicatio regni
sui in totum orbem terrarum propagaretur, ad eum modum
modum quo iter producitur [illegible] granum sinapis
crescit in arborem, et quo modicum fermentum totam aliquam
massam fermentat.

Cap. 31

1. An pauci salventur.
2. Pharisæi sollicitant illum, ut abeat e Galilæa.

Lucæ Cap. 13. v. 23. ad f. 35

Quæ leguntur hoc Capite non sunt eiusdem diei, cuius superiora. Videtur Evangelista v. 22. qui superiori capite lectus est Dominum exhibuisse veluti de se, et sponte sua Galilæam dimittentem, ut in Judæam proficisceretur. Eadem die postquam ut [illegible] e Synagoga digressus est convenitur bis ab aliis, atque alteris. Primo ab eo quidem, qui interrogat v. 23. Si pauci sunt, qui salvantur. Secundo autem a Pharisæis ipsa die v. 31. qui cum audissent in Synagoga eum consilium suum, seu voluntatem cotius dixisse discedendi e Galilæa, urgent acrius, ut discedat.

24. Contendite intrare per angustam portam. Hic sive multi sint, qui salventur sive pauci vos hoc satagite, ut ipsi salvemini. Quod ut faciatis, contendite intrare per angustam portam. Vide Matth. cap. 7. v. 13. 14. [illegible] fuisse, qui de his interrogavit unus quispiam [illegible] Scriba, vel Pharisæus, [illegible] non discipulus ut pote in quam cadat minæ, quæ sequuntur

27. Nescio vos. Vide Matth. Cap. 7. v. 23. et Cap. 25. v. 12. Multitudinem electorum

29. Et venient ab oriente, et occidente etc. in cœlesti patria conicio ex S. Paulo ad Rom. Cap. 5. v. 15. Non sicut delictum, ita et donum: si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Tam multi intrabunt in vitam, quam multi contenderint intrare per angustam portam absolutæ perfectionis, quam docuit nos Dominus.

30. Et ecce sunt novissimi qui erunt primi etc. Et ecce innumeræ gentes, inquit, nunc modo penitus exclusæ a [illegible], quæ venient ad vitam, quæ tamen præcedent vos in regnum vitæ introeuntes: et vos, qui per illo tamdiu vocati estis promissionibus patrum, et a [illegible], excludemini illinc tandem et gentibus quæ nunc sunt remotissimæ, illuc introeuntibus, vos non introibitis.

31. Herodes vult te occidere. Mentiuntur. Herodes enim nunquam hoc voluisse nunquam probabitur. Nam infra S. Lucas Cap. 23. v. [illegible] [illegible] Herodes [illegible] viso Jesu gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum: eo quod audierat multa de eo, et sperabat signum aliquod videre ab eo. Sic [illegible] nunquam [illegible] mentiti sunt nomen Domini. Sic [illegible] dicunt, ut terrorem Domino incutientes, illum removeant e Galilæa.

32. Et ait illis: Ite et dicite vulpi illi. Id est astuto illi homini qui vos misit, ut hæc mihi mentiremini, puta archisynagogo, de quo supra Cap. 29. Ecce ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie, et cras, et tertia die consummor. Hic est adhuc tertia die sum extra Jerusalem.

33. [illegible] non capit prophetam perire extra Jerusalem. Quia non accipitur οὐκ ἐνδέχεται hoc est quia nunquam usu receptum, nec legitur in testimoniis prophetarum prophetam perisse extra Jerusalem, vel prophetam cum qui ego sum [illegible] extra Jerusalem, sed in Jerusalem. Daniel [illegible] v. 26.

37. Jerusalem etc. 35. Ecce relinquetur etc. Hæc est, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas Apostolos Dei, qui mittuntur ad te; quoties per Apostolos, et Prophetas meos volui conservare conjunctos filios tuos, ne abirent in dispersionem captivi gentium, vel eosdem de captivitate reducere ad eum modum, quo avis congregat nidum suum sub pennis et noluisti? Ecce relinquetur vobis Pharisæi, Scribæ, Judæi [illegible], qui mihi infensi estis domus vestra deserta, etenim penitus [illegible]. Tollam autem me a vobis, quod [illegible] tantopere cupitis: nec posthac diutius videbitis me. Nec enim videbitis me, donec fiat, ut vos ipsi eum redire [illegible] dicatis. Quanta cum gloria ille venit! Tanquam rex regum, et dominus dominantium. Est enim [illegible] nomine, velut nominatur, benedictus dominus. Quæ omnia [illegible] crescente Evangelio post Domini resurrectionem impleta sunt.

Cap. 32.

1. Dominus apud Martham.

Lucæ Cap. 10. v. 38. ad fin. 42.

Lucæ Cap. 10. v. 38. Factum est autem dum irent, inquit. Videamus, nisi extra Galilæam, et quonam non Jerusalem? Quare etiam [illegible] S. Lucam historia hæc ante principium ponatur Capitis undecimi; tamen visa est probabiliter [illegible] [illegible] in hunc locum, et referenda [illegible] eadem, cum constare possit, Dominum a Galilæa recessisse, et in Judæam iter [illegible] Martha enim habitabat Bethaniæ prope Jerusalem stadiis quindecim [illegible] [illegible] methodum Catenæ nostræ [illegible] [illegible] ad [illegible] hunc locum; et [illegible] puto, [illegible] [illegible] ordinis [illegible] probabitur. Et ipse intravit in quoddam castellum, [illegible] Bethaniam scilicet vicum seu suburbium Jerosolymitanum, unum ex illis de quibus S. Lucas Cap. 13. v. 22. inquit Et ibat per civitates, et castella docens et iter faciens in Jerusalem; qui locus recitatus est in [illegible] Cap. 30

39. Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam etc. Hæc prima mentio est in sacra historia Mariæ sororis Marthæ; cujus [illegible] intelligere pietatem, et amicare virginitatem; nam [illegible] ex eo mentio de illa, quod sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius.

42. Porro unum est necessarium. Syrus sic habet: Ἑνὸς δέ ἐστι χρεία, h. e. unius autem est [illegible]. Proverbium [illegible] [illegible] sententiæ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidlibet [illegible], se expediunt sine tua sollicitudine. [illegible] nec ego lautia in apparatu, ista nec natura multa desiderat. [illegible] est necessarium magis, quam quod [illegible] requiro. [illegible] quid necessarium est, si quid est præferendum [illegible] Maria optimam partem elegit, et quæ te sollicitat, negligit: [illegible] negligenda magis accurans, negligis illud, quod est unum necessarium. Tu negligenda magis accurans sollicita, cave, ne quod unum est necessarium negligas. Tu ita quod unum necessarium est, accuras ut mihi [illegible], ut te tamen multa sollicitent, quæ non item sunt necessaria.

Cap. 13.

1. Dominus in scenopegia occulte venit Jerusalem, et apparet in templo

Joannis Cap. 7. v. 10. ad fin. 53.

Jo. C. 7. v. 10. Ut autem ascenderunt fratres eius, et ipse ascendit ad diem festum. De adventu Jerusalem fratrum domini vide supra Cap. 12. Dominus autem ascendit Jerusalem non cum praeclaro comitatu turbarum, quibus obseptus solebat circuire, sed quasi in occulto hoc est cum paucis admodum electissimisque discipulis.

11 Judæi ergo quærebant eum in die festo. H. e. obloquebantur de illo die primo festivitatis scenopegiæ admirantes quod non advenisset. unde et dicebant Ubi est ille?

14 Jam autem ~~mediante~~ die festo mediante ascendit Jesus in templum. Intellige ascendisse illum die quarto solemnitatis, qui tunc videtur incidisse in feriam quam dicimus tertiam, ut probatur ex superius dictis. S. Augustinus: Ascendit mediante die festo, idest cum jam illius diei festi tot dies præterissent quot remansissent. Et docebat. H. e. surrexit ad docendum, et interpretandum scripturas.

15. Et mirabantur Judæi dicentes: Quomodo etc. Mirantur Judæi non illi qui sæpius eum audiverant in Galilæa docentem, sed illi frequentiores, uti principes Sacerdotum, qui propter egregiam dignitatem nunquam consueverant descendere in Galilæam: mirabantur divinam scientiam in eo, quam propter livorem et invidiam studebant ostendere eandem plausibilem, memorantes Galilæum esse hominem, qui litteras non didicerit.

16. Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. H. e. doctrina hæc quam conspicitis in me non est eiusmodi, quam labore, studioque adhibito demerim per me comparare sed datum eius est, qui misit me, et a quo data est mihi omnis scientia.

17. Si quis voluerit etc. S. Augustinus: Quid est autem: Si quis voluerit voluntatem eius facere? hoc est credere. Ipse Dominus aperte alio loco dicit (Jo. C. 6. v. 29.) Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem ille misit.

18. Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, sententiam propriam examinat, tuetur, iactat qui autem quærit gloriam eius, qui misit eum, qui autem sententiam eius proponit a quo missus est, hic verax est, hic evidentiam verum facit: et iniustitia in illo non est καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν: et nihil affert quod improbatum relinquat. Hoc est: Si quis homo loquitur a semetipso doctrinam humano studio a sua arte comparatam hic sententiam suam humanis firmamentis contentus, et sustinet quare fit, ut error sit passim obvius, qui autem quærit, mirat, vel tradit doctrinam alicuius, a quo missus est, ille utitur evidentia firmamentorum, quæ a mittente dicuntur et per se jam non probat, sed per mittentem: proindeque neque improbabilitatis, neque erroris per se se compleat. Argumentatio hæc enthymema est, cui si subiunxeris assumptionem efficies syllogismum perfectum hoc modo: Atqui doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me Patris Ergo, inquit, non debetis mirari, quod hanc doctrinam habeam, sed credere in eandem. Hæc enim ille dicit, ut non modo ostendat se habere doctrinam, sed etiam se esse veracem

19. Nonne Moyses dedit vobis legem: et nemo ex vobis facit
legem? H. e. Nonne Moyses, cujus in lege gloriamini, de me
contestatur, et gloriam meam, sive doctrinam confirmat: cum
tamen nemo ex vobis auctore Moyse circa me [illegible],
neque testimonii legis.
20. Quid me quæritis interficere? Tamen, inquit, tantum abest,
ut in Moyse et lege vos quæratis testimonia de me, ut credatis
in me, ut potius imo cum illi me laudent, vobisque commendent,
vos econtra me quæratis interficere.
[illegible] respondit turba Dæmonium habes. Quærebant interficere illum
[illegible] populi, Sacerdotes, Scribæ, Pharisæi: ignorabant hæc
[illegible] consilia turbæ ignobiliores. Dominus autem hæc in
[illegible] palam exaggerans, oratione communi habita, in qua
aderant vulgus ex pluribus generibus promiscuum, multa
dicebat partibus, quæ audiebant universi. Hinc illæ [illegible]
dæmonium habes: hoc est, mentiris enormiter, tamquam instigante
diabolo quis te quærit interficere.
21. Unum opus feci, subintellige in Sabbato præcedenti in
Galilæa: illud scilicet curvam erexit, et sanavit a Spiritu
infirmitatis, de qua S. Lucas Cap. 13. v. 11 propter quam
aspera audivit ab Archisynagogo v. 14. supra in Catena
Cap. 29. qua de re videtur fuisse accusatus ab eodem
Archisynagogo apud principes Sacerdotum in Jerusalem
quia eo etiam infensior evaserat in eundem, cum vulpes
per convicium dictus fuisset ibid. v. 32. in Catena Cap.
31. Ea de re nunc se defendit. Et, inquit, omnes miramini,
h. e. perturbamini, inquit S. Joannes Chrysostomus
22. Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moyse
est, sed ex patribus). Præceptum circumcisionis accepit Abraham
Gen. Cap. 17. v. 10.
24. Nolite judicare secundum faciem (S. Augustinus vertit per-
sonaliter, h. e. facientes differentiam indigni pro ratione
personæ) sed justum judicium judicate. h. e. a rerum
natura, inquit S. Joannes Chrysostomus.
25. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis Nonne hic est, quem quærunt interficere? Dicebant
videlicet conscii voluntatis principum, de quibus supra v. 20.
26. Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. S. Augustinus:
[illegible] noverant, qua [illegible] quærebatur, mirabantur qua potentia
non tenebatur. Numquid vere cognoverunt? Hoc ironice cum
contemptu principum [illegible] indicant cognoverunt principes
quia hic est Christus.
27. Sed hunc scimus, unde sit: etc. S. Augustinus Si prophetæ
prædixerant et locum unde erat origo carnis eius (intelligit
Nazareth) et locum, ubi eum peperit mater eius (Michæas
Cap. 5. v. 2) [illegible] nata est ista opinio apud Judæos, quam movi
audivimus: Christus cum venerit, nemo scit, unde sit, nisi quia
utrumque prædicaverant, et prænuntiaverant Scripturæ. Secundum
hominem prædixerant Scripturæ unde esset, secundum Deum
hanc illis opinionem generaverat, quod per Isaiam dictum
est (Cap. 53. v. 8) generationem eius quis enarrabit? Dominus
ad utrumque respondit v

[illegible] dicere, non [illegible]

[illegible] et [illegible] carnalia [illegible]

[illegible] quoniam ego veneram [illegible]

[illegible] sunt tamen adhuc [illegible]

[illegible] de loco [illegible]

[illegible] hora eius. [illegible]

[illegible] manus [illegible]

illius nondum [illegible]

31. De turba autem multi crediderunt in eum. [illegible] Christus [illegible] opinative dicebant et ex coniectura [illegible] signa faciet, quamquam hic fecit [illegible] memorant [illegible] rationem cordium, quae coram illo [illegible] quaecumque illi cogitaverant [illegible] sequitur ac respondet [illegible]

[illegible] non abscondit [illegible]

32 [illegible] festivitatis [illegible] veniat ad me, et bibat.

Dies hic est qui post septem tabernaculorum [illegible] Cap. [illegible] atque collectis, [illegible] ad templum collecta frequentia [illegible] in tabernaculis. [illegible] mystica templum Dei vivum [illegible] Ioannis Cap. 2. vv. 18. 19. 20. Quod autem [illegible] eos ad bibendum de se, quasi ad aquas alluditad [illegible] templum Ierosolymitanum [illegible] fontes [illegible] extinguendi sitim et rigandi vel purgandi, vel sanandi [illegible] aquas illis habuerunt, [illegible] ut de suo spiritu loqueretur [illegible]

[illegible] v. 39.

34 Qui credit in me, sicut Scriptura dicit, [illegible] flumina de ventre eius fluent aquae vivae. [illegible] vivificantis, [illegible] Spiritus sancti [illegible] Hoc dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Cătera sacra Q 7

Nondum enim erat Spiritus datus, ~~quia Jesus nondum erat glorificatus~~ Græca exemplaria habent. Ex quis atque ... consistit hæc sententia: Nondum enim erat ~~datus~~ Spiritus ... datus super ipsos, intellige Apostolos duodecim, aliosque ... qui acceptvri erant credentes in eum. Quia, inquit, ... nondum erat glorificatus: h.e. quia nondum fuerat ... cœlestem patriam assumptus. Tunc enim repleti sunt Spiritu Sancto. Act. Cap. 2. v. 4.

... ... Intellige ex humili turba ... qui ne dicerent. Cum enim iam olim in eum crederet Nicodemus, tamen ita aperte nondum audebat suam fidem ostendere.

Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex ... ... S. Joannes Chrysostomus. ... ventas ... indicat suffragia.

Dixit Nicodemus etc. S. Augustinus: Et ipse non quidem incredulus, sed timidus.

Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit, quid faciat? Hoc est: Quid est cur non credamus hunc esse Christum? Numquid lex nostra damnat hominem nisi prius cognoverit esse illius aliqua insignia ... ? Cur hunc igitur iubetis apprehendi? Sunt ... alia huius, quam præclarissima, et penitus divina facta? ... Numquid et tu Galilæus es? S. Augustinus ... a Galilæa seductus? A Galilæa propheta non surgit. Ignorabant, quod in Bethleem natus esset.

Et reversi sunt unusquisque in domum suam. Post has disceptationes Jerosolymitæ in domos singuli suas in Jerusalem: cæteri autem Judæi, et aliæ nationes Israel, puta Galilæi, finito die magno festivitatis Cæthus, atque collectæ populi, octavo die ab incepta scenopegia reversi sunt quisque in domos regionum suarum.

Cap. XI.

1. Sanat hydropicum in domo Pharisæi
2. Docet præcepta quædam.

Lucæ Cap. 14. v. 1. ad 24

Lucæ Cap. 14. v. 1. Factum est cum intrasset ... in domum cuiusdam Pharisæorum sabbato manducare panem, etc. Factum id ... Sabbato, die magno solemnitatis Cæthus atque collectæ, qui erat octavus ab incepta scenopegia ... eo Sabbato anno ... ... die Sabbati necesse est, cum in historia huius prandii apud Pharisæum Jerosolymitanum, quam nunc S. Lucas aggreditur non desint satis clara argumenta diem hunc, quem Sabbatum ... eumdem diem magnum Cæthus, atque Collectæ ... ... explorantes omnia ... ... recumbentibus

10. Amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul recumbentibus. Sic Salomon in Proverb. Cap. 25 vv. 6. 7. In loco magnorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc, quam ut humilieris coram principe.

11. Quia omnis etc. Quia convenit fieri, ut omnis, qui se exaltat humilietur, et qui se humiliat, exaltetur.

12. Dicebat autem et ei, qui se invitaverat: cum facis prandium etc.

13. voca pauperes, debiles, claudos etc. Hæc dixit ... ad illum diem Cæthus, atque Collectæ. Quam multos enim

Caterg [illegible]

existimamus indignisse pauperes, et miseros homines qe[illegible]
et misericordiæ peregrinantes ab oppidis et vicis suis in
Jerusalem per octo dies ab incepta solemnitate Tabernaculorum?
Hos tamen ditiores, et nobiliores [illegible] [illegible] convivarum
Satiant autem pingues [illegible] magis, quam [illegible] mensarum
[illegible] propterea dominus hoc de se [illegible] non necessarium,
quam parum [illegible] tum

Hoc cum audisset quidam de discumbentibus, dixit illi: Beatus
qui manducabit panem in regno Dei. Pharisæus hic verum
verum dicit, et bonum præ se fert studium quod dicat: sed
~~[illegible] significat~~ non exhibet mentem nec fidelem [illegible], ne
[illegible]tam. Fortasse voluit [illegible] ille et dolorus blande ac
mollitur adulari Christo id dicens quod Dominus improbare
non posset, quoniam regni cœlorum prædicatio frequens
erat in ore Domini, et per id illum ab instituta doctrina
[illegible] Quid autem? Ut dicitur proverbio, incidit in Scyllam
qui vult vitare Charybdim. Ita ille cum vitus moderne
[illegible] audire [illegible], verba
ac misericordiæ maxime vulgares audire [illegible], et
movere de regno Dei, et de mensa cœlesti audire [illegible] [illegible]
se et [illegible] similes [illegible] [illegible] exclusum iri [illegible]
[illegible] quam intelligebat [illegible] [illegible] manducaturum
panem in regno Dei. Huc enim spectat vis parabolæ, quæ sequitur:

Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos.
[illegible] parabolæ est ut [illegible] Pharisæis illud, quod
[illegible] dicit apud S. Matthæum Cap. 21. v. 43. Auferetur
a vobis regnum Dei (h. e. templum, sacerdotium, lex,
doctrina sacra) et dabitur genti facienti fructus eius. Porro
ille quidam homo est ipse Jesus Christus Dominus, qui
[illegible] Pharisæo de se ipso respondebat. Cœna magna
est [illegible] Ecclesiæ [illegible] [illegible] omnibus donis cœlestibus.
Multi vocati sunt Judæi, et reliqua domus Israel, de
quibus Matth. Cap. 15. v. [illegible] Non sum missus, nisi ad oves
quæ perierunt domus Israel.

17 Et misit servum suum etc. Servus hic est ipsa humanitas
Jesu Christi Domini nostri in qua ille exinanivit semetipsum
et formam servi accepit habitu inventus ut homo. Philipp.
Cap. 2. v. 7. Sunt præterea servi illius Apostoli Sancti, quos
[illegible] misit cum in mortalibus ipse ageret, ut legatione
[illegible] fungerentur, in omnem civitatem et locum
quo erat ipse venturus

18 Et cœperunt omnes simul excusare Judæi, ne in Christum
crederent aut alias rationes a [illegible] [illegible]
[illegible] secuti sunt
Primus [illegible] videlicet in pleno concilio
Judæi definiverunt oportere, ut occiderent Christum amore
[illegible] venirent Romani, et tollerent eorum
[illegible] Joann. Cap. 11. v. 48
[illegible] quinque videntur
[illegible] libros
[illegible] legis eorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] a littera
Moysis [illegible] [illegible] vivificat. Obtusi sunt sensus
eorum, et a Spiritu nunquam vivificati. Obtusi sunt sensus
eorum. Usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses
velamen positum est super cor eorum. 2. Cor. Cap. 3. v. 14

[illegible]

[illegible] in coelo et in terra. [illegible] concupiscere, et [illegible] genus exhibeamus [illegible]

[illegible] terra [illegible] ne omnia [illegible] et [illegible] precem oportere. [illegible]

[illegible] contemnunt, sed in omnibus cedunt [illegible] ut non ex dimidio volun[illegible] [illegible] impleam [illegible]

[illegible] eliminet, virtus reverti [illegible] nihil superna ab inferioribus discrepabunt, etiam natura diff[illegible]

[illegible] nos torqueamus. Cuius enim diei nescis an [illegible]

[illegible] nec non orationis exordium. Nondum quippe [illegible] nos [illegible]

[illegible] ac doceat quomodo hanc remissionem consequamur [illegible] novit, et doceat posse nos etiam post [illegible] ita ut dum peccata memorat nos ad modestiam [illegible] memoriam a nobis eliminet. Dum autem pro [illegible]

[illegible] nos philosophari doceat [illegible] vitae [illegible]

[illegible]

[illegible] nos a malis [illegible] patiamur ab illis, sed ab illis ipsis ad diabolum transferendam inimicitiam esse, ut ipse malorum omnium causa [illegible]

[illegible] regnum, et potentiam [illegible] imperium teneat. Cum enim dicit, tuum est regnum, ostendit etiam [illegible] contra illum [illegible] stare videatur, Deo interim id permittente [illegible] fidentes esse placabiles [illegible]

[illegible]

2) e) [illegible]

[illegible] Nemo [illegible]

[illegible] ad [illegible] non [illegible] quod [illegible]

[illegible] Non [illegible] nihil [illegible] quod [illegible]

[illegible] pater [illegible]

[illegible] vel quod [illegible]

[illegible] est bene, quod [illegible]

[illegible] vero spes non habeat [illegible]

(2) [illegible] parvas exhibet si vero non statim accipias, ne desperes [illegible]

E) ostendat quamvis non statim aperiat, mansurum tamen esse. Si autem [illegible] saltem huic exemplo crede. 9. Quis ex vobis inquit pater cuius [illegible] lapidem dabit ei? Apud homines quidem si id frequenter facias [illegible] Deum autem, si hoc non facias, magis ad iram commoves [illegible]

[illegible] Ideo namque clausa est [illegible]

[illegible] mane igitur et agens, et [illegible] accipies [illegible] Jo. Chr. in [illegible]

[illegible] 29. [illegible]

Si quis filius petit panem numquid lapidem dabit illi? inquit si non accipis [illegible] lapidem [illegible]

[illegible] et vehementer [illegible]

11. Si enim vos cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis [illegible] vituperans humanam naturam, nec genus nostrum malum esse pronuncians [illegible] si cum bonitate Dei comparetur, malitiam appellans: tanta scilicet inest illi [illegible]

12. Omnia ergo quaecumque [illegible] ... Non [illegible] ergo [illegible] multis inquit, audistis ea illis, quae dixi, et haec facite. Quaequumque [illegible] vobis h[illegible]

15. Attendite a falsis prophetis ... Pseudoprophetas autem [illegible] sed eos [illegible], virtutis larvam circumferentes [illegible] stens. [illegible] fructu [illegible] hos [illegible]

19. Excidetur et ignem mittetur. [illegible] duplex [illegible] qui combusti e regno excidunt [illegible] Haec vero poena major est. Nos [illegible] horrere. Ego tamen multo graviorem esse poenam duco a gloria illa excidere [illegible] beatitudinem, ut perditae ipsius miseriam existimemus: siquidem [illegible] excidere e gratia Christi rem esse omnium gravissimam. Et hoc nos quoque [illegible] mentum inciderimus. n. 7. Sed faxis, ne hoc patiamur, o unigenite Dei fili [illegible] i unquam experimentum sumamus [illegible]

21. Multi enim dicent mihi in die illa: Domine Domine [illegible] non enim aliud inquit, qui fidem habe[illegible] repellere [illegible] fide mea [illegible]

[illegible]

Cur ergo, inquies, iniquitatem [illegible] operantur [illegible] non egisse [illegible] mala [illegible] hoc [illegible] Nam quod Christus [illegible] volebat [illegible] gratia [illegible] aliorum [illegible]

2
E

2E [illegible]

[illegible] pro adversarii [illegible]

[illegible]

[illegible] motus [illegible]

[illegible]

[illegible] quae et [illegible]

[illegible]

[illegible] et ad seq.

[illegible] quod [illegible] inquiunt, de praestigiatoribus [illegible]

[illegible] Nam quod [illegible]

[illegible] ipsi inquiunt, [illegible]

[illegible] multo facilius [illegible]

[illegible] anima [illegible]

[illegible] multo magis in anima [illegible] fieri [illegible]

[illegible] hec vera sunt, et [illegible]

[illegible]

2
E

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

21

[illegible]

2
E

2 E

[illegible]

... Demonas [illegible] erat [illegible] ...

[illegible] ... Et cum non satis [illegible] ...

[illegible] ... sicut quarta dicebant ...

[illegible] ... Matth. ...

[illegible] ... regnaret ... [illegible] ...

[illegible] ... non repararent [illegible] ...

[illegible] ... negantem ... [illegible] ...

[illegible] ... negando [illegible] ...

34. [illegible] ... dicebant ... plere ... [illegible] ...

[illegible]

[illegible] ... vel, qua non est accipere [illegible] vel prophetiam [illegible] ...

[illegible] ... quuntur, [illegible].

11. [illegible] Cum aud. Jo. [illegible] Matth. [illegible] ex dictis Lucas vero dicit ipsos Joanni signa ejus nunciasse, tunc [illegible] illos misisse. Verum id ne minimam quidem parit difficultatem, [illegible] tempore, [illegible]

[illegible]

[illegible] ... an alium expectamus. Cur ergo interrogat [illegible] Jesum [illegible] omnibus [illegible] ... contra illud [illegible] semper [illegible] erat, [illegible] ... quidquam erat trans Jordanem cui tu testificatus, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad illum. [illegible] quaestio facta est a Judaeis et una a Joannis discipulis circa purificationem, atque ad illud rursus accedentes dicebant: [illegible] nos et Pharisaei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant? (Matth. [illegible] 9. 14.) [illegible]

[illegible] Nondum enim sciebant quis esset Christus; sed Jesum merum hominem suspicabantur esse, [illegible]

2 E) vero [illegible] hominis, [illegible] Joannes vero minus, sicut ipse predixit: [illegible] Et hoc [illegible] donec autem Joannes cum illis erat [illegible] illos frequentes et [illegible] [illegible] potuit [illegible] Christi [illegible] [illegible] obtemperassent [illegible]
[illegible] Nam [illegible] illum esse qui [illegible] obtemperassent [illegible] [illegible] enim illud per modestiam ita loqui, et magis illi [illegible]. Si vero [illegible] [illegible] Expectat donec ab illis audiat ipsum miracula edere, neque tunc [illegible] [illegible] propheta [illegible] quando interesset discriminis Jesum inter, et [illegible] atque ex ipsis rebus edicerent, quantum interesset discriminis Jesum inter, et Joannem. Ait[que]: abite et dicite: tu es qui venturus es, an alium expectamus. Christus vero Joannis [illegible] [illegible] auditores offenderet quare [illegible] consequenter dici potuit [illegible] S. Joan. Chrys. hom. in Math. [illegible]

6\. et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. ~~Nam hoc dixit~~ ostendens se [illegible] secreta [illegible]
Nam hoc dixit, illos ipsos [illegible]

[illegible] ex interrogatione discipulorum Joannis absurda multa suspicati esset, quod [illegible] [illegible] verisimileque est illos sic intra se ratiocinatos esse: Qui [illegible] [illegible] nunc [illegible] hic, num alius venturus sit. [illegible] enim [illegible] [illegible] ipsos [illegible] [illegible] [illegible] Quis [illegible] [illegible] [illegible] hominem mollibus vestitum [illegible] consistunt, calamus [illegible] ... Sed quid existis videre hominem mollibus vestitum [illegible] in domibus regum sunt. Quod vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod enim voluptati non serviat, id arguunt vestitus ejus, desertum [illegible] mollem esse [illegible] fuisse. Quid enim [illegible] Prophetam [illegible] [illegible] Postea vero cum dixisset illum [illegible] ecce mitto [illegible] ante faciem tuam qui praeparabit [illegible] [illegible] major est [illegible] [illegible] sicut apud reges qui prope [illegible] [illegible] quemadmodum [illegible] incedere [illegible] [illegible] major [illegible] Joannes Baptista [illegible] Sed ne [illegible] [illegible] Amen dico vobis non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista [illegible] [illegible] Christo praeferrent [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] major Joanne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] relinquens [illegible] [illegible] his verbis qui autem [illegible] ille minor secundum aetatem, et secundum multorum opinionem [illegible] [illegible]: et nonne hic fabri filius est? atque [illegible] [illegible] ante de se ipso dicit, sive per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non surrexit inter natos mulierum [illegible] [illegible] [illegible] Nam si ipse [illegible] major Joanne [illegible] [illegible] contentus erat, at non sicut Joannes: neque enim homo tantum erat, nec sicut homo [illegible] [illegible] stupenda quadam et mirabili parte. [illegible]
[illegible] [illegible] non saltastis, lamentavimus vobis, et non planxistis. etc. Hoc est contraria ego et Joannes

17 [illegible] fecimus, ac si venatores feram captu difficilem videntes, qua per vias duas ad cases [illegible] [illegible] occupent, et alter per contrariam alteri viam impellat, ut in alterum [illegible] [illegible] at illi quasi fera immanis utrumque male acceperunt. [illegible] Ideo sub [illegible] [illegible] hoc est, etiamsi vos non obtemperavistis, ad me ultra enim [illegible] [illegible]
[illegible]

2) E) [illegible] Matth. hom. 38. al. 39.
in cap. 11. v. 25. Confiteor tibi [illegible]
prudentibus. Quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
Sed hac est [illegible]
[illegible]
[illegible] adducat [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Sapientes autem hic vocat Scribas et Pharisaeos [illegible]
[illegible]

Cum porrò dicit: neque [illegible], sed omnes [illegible] quam ipse haberet notitiam; quod etiam de filio dicendum. Neque enim se ignarum [illegible] haec dicebat, ut Marcion asserit, sed accuratam hic subindicat cognitionem: nam ne filium quidem [illegible] cognoscimus, [illegible] nosse oportet. et [illegible] Paulus [illegible] et ex parte prophetamus. n. 2. (accuratam ἀκριβῆ, exquisitam videor facilius vertere.)

Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Non hic et ille, sed omnes [illegible] in tristitia, in peccatis estis. Venite non ut poenas expetam, sed ut peccata solvam; venite non quod [illegible] vestram egeam, sed quod salutem vestram sitiam. Ego inquit, reficiam vos. non ait salvos faciam, sed quod multo magis est, in omni quiete constituam. 29. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis [sum] et hum. cord. et inv. req. anim. vest. 30. Jug. en. m. suav. e. et on. m. leve. Ne timeatis inquit [illegible] jugum audiitis; suave quippe est; ne formidetis, quia dixi onus; leve quippe est. Et [illegible] angusta est porta, et arcta via? Nempe si segnis sis, si remissus: [illegible] [illegible] Quod [illegible] perficitur si humilis [illegible] mansuetus, et modestus. Haec quippe virtus mater est omnis philosophiae. Quapropter [illegible] efferens hinc incepit. n. 2.

[illegible] Propter et [illegible] neque [illegible], sed utraque [illegible] et jugum posuit, et suave illud vocavit et onus [illegible] addidit que leve [illegible] ut lab[illegible], nosse ut admodum facile [illegible] virtus esse tibi videtur, cogita difficiliorem esse nequitiam, quod ipsum subindicans, non primo dixit tollite jugum meum, sed praemisit, venite qui laboratis, et onerati estis, declarans peccatum laborem esse [illegible], et onus [illegible] difficile. Neque enim [illegible] dixit, sed etiam onerati. Hoc etiam propheta dicebat, ejus naturam describens (ps. 37. 4) sicut onus grave gravatae sunt super me. n. 3. ibid. Nihil enim ita aggravat animam, ita mentem excaecat [illegible] Nihil illud voluntatis ita sublime efficit, ut justitiae, ac virtutis possessio. 3.

Cap. 12. 1 [illegible] Hic Jesus sabbato per sata [illegible] Lucas vero ait in sabbato secundo primo (c. 6. 1.) [illegible] fere erant et sabbati domini et alterius festi succedentis [illegible] festis, et quietis appellabant. [illegible] 39. al. 40. n. 1. [illegible] post confutatam [illegible] opiniones [illegible] ergo sabbatum secundo primum [illegible] esse nisi festum Pentecostes, aut quod idem erat primitivorum, quia non [illegible] quae diximus [illegible], sed proprio nomine designare voluisse, et in illud tempus incurrebat, quo et [illegible] matura erant, et nondum messis, et ad spicas [illegible] celebrabant. [illegible] primum appellaretur. Nihil compertum habeo, quamdam tamen conjecturam [illegible] videtur [illegible] erant [illegible] sabbatum primum, [illegible] et [illegible] (omnia quippe alia, ut neomeniae, multo erant minora) inter illa [illegible] primitivorum et loco, et celebritate secundum esset a primo. Maldonatus habenus [illegible] Marcus autem sub Abiathare sacerdote id factum dicit, non repugnantia [illegible] dicens, sed ostendens illum binominem fuisse; addidit que ipsum ei panes dedisse [illegible] afferens purgationem, quod sacerdos id permisisset; nec modo permisisset sed etiam [illegible] hom. 39 al. 40. n. 1.

2
E

Nec mihi [illegible] invidia fuisse [illegible] sed [illegible]
[illegible] Dedit non solis sacerdotibus [illegible] propheta esset, non sacerdos erat; imo [illegible]
[illegible] esset [illegible] illo erant [illegible] panem [illegible]
[illegible] memorat, ubi legis transgressio esse judicatur, et [illegible]
[illegible] necessitas. Etenim hoc [illegible] magis illos a crimine purgat, cum ii qui majore [illegible]
fecit. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 39 al. 40 [illegible] Et quid [illegible] ad quaestionem [illegible]
[illegible] sabbatum transgressus est, majus certe quidpiam dicit quod Christi sapientiam demonstrat.
[illegible] sabbato aliud exemplum affert sabbato majus. [illegible] eum aequale erat dicere [illegible]
[illegible] erat [illegible] sabbatum [illegible] solutum [illegible]
semper solutum [illegible] circumcisione et in aliis [illegible] operibus [illegible] et Josue 6
4 et in Jericho [illegible] videre est. Hic autem [illegible] solutum fuit [illegible]
exemplo res evincunt. Cur ergo nemo Davidem accusavit, etiam alia major accusandi materies
[illegible] sacerdotem [illegible] inde [illegible] Verum illud non memorat hic, [illegible]
in re proposita convicit. Ch. S. Jo. Chry. hom. 39. al. 40. n. 2.

Deinde aliam affert causam dicens: Dominus enim est et sabbati filius hominis, de seipso loquens
[illegible] natura [illegible] Sabbatum inquit propter hominem
factum est, non autem homo propter sabbatum [illegible] ille qui ligna colligebat
quia si initio leges contemptae fuissent, vix postea servandae erant. Num. 15

Matth. C. 12. 10. Et interrogabant eum dicentes: si licet sabbatis curare? ut accusarent eum [illegible]
[illegible] interrogare [illegible] vero ait ipsum interrogatum fuisse et interrogaverit eos
inquit dicentes [illegible] sabbato [illegible] ut accusarent eum. Verisimile autem est [illegible]
[illegible] S. Jo. Ch. in Matth. hom. 40. al. 41. n. 1

14. Ecce puer meus quem elegi etc. Deinde mansuetudinem ejus praedicans dicit, non contendet neque clamabit. Ipse quippe volebat eos curare, quia vero illi ipsum repulere, ille [illegible]
[illegible] imbecillitatem ostendens [illegible] calamum [illegible]
confringet. Nam facile erat eos omnes ut calamum confringere, imo non [illegible]
conquassatum. et linum fumigans non extinguet [illegible]
[illegible] solvere et cum facilitate magna extinguere. Unde [illegible]
[illegible] mansuetudo [illegible]

[illegible] eiciat in victoriam judicium. [illegible] omnia impleverit, inquit, tunc [illegible]
[illegible] inducet et ultionem perfectam. n. 2.
Sed non [illegible] quomodo, quod incredulos puniat; verum etiam totum orbem attrahet:
[illegible] propter [illegible] et [illegible] ejus gentes sperabunt. ibid. n. 2.

[illegible] Non dicit, daemones ejicit, ostendens multos esse inter illos [illegible]
[illegible] hom. 40 [illegible]
[illegible] in vos regnum Dei [illegible]
[illegible] et [illegible] Sanctitatem [illegible]
[illegible] impurum et [illegible]
[illegible]
Qui non est mecum contra me est. [illegible] qui non est contra vos [illegible]
[illegible] Non hic adve[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] Quis [illegible]

2 E [illegible] signa [illegible] et [illegible]

[illegible] et spiritu repraesentavit et [illegible] venerat quod [illegible] evangelium [illegible]

[illegible] petenter [illegible]

[illegible]

et dexterime plena. Expectabant enim hac ratione se illum pellecturos esse. Et nunc quidem [illegible] effixerunt, nunc autem adulantur; nunc daemoniacum vocant, nunc magistrum; utraque [illegible] contraria dicta sunt. Ideo in illos vehementer invehitur. Quando autem [illegible]

[illegible]

non multo vehementior, ostendens [illegible] affectu esse superiorem [illegible] concitari, neque ex adulatione deliniri. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 43. al. 44. n. 1

39 Nec signum dabitur ei, nisi signum Jonae prophetae. Jam sermonem de resurrectione praemittit, ex que figuras [illegible]. Quid igitur inquies: nonne signum datum est ei? non datum est petenti. Non enim ut illos induceret, signa [illegible] sciebat enim illos excaecatos esse, sed ut alios emendaret. Vel hoc dicendum est, vel [illegible], ipsos [illegible] non accepturos esse [illegible] est quando cognoscent ejus potentiam [illegible] hoc signum [illegible], ac si diceret: sexcenta beneficia contuli, nullum eorum vos [illegible] traxit: neque voluistis potentiam meam adorare. Per contraria ergo cognoscetis fortitudinem [illegible] excidium videritis, quando destructos muros, quando templum macerie effectum, quando ex civitate, et [illegible] pristina excidentes, et [illegible], et profugi ubique [illegible] quod [illegible] mala [illegible] signis magnitudinem [illegible] quod innumeris cognatibus nemo possit [illegible] quae in [illegible] immissa sunt. Sed haec quidem ille non dicit, verum relinquit ea ut insequenti tempore ipsi [illegible] tant: interim vero resurrectionis sermonem tractat, quod scituri erant per mala ipsos [illegible]

40. Sicut enim fuit Jonas, inquit, in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus, sic erit et filius hominis [illegible] tribus diebus, et tribus noctibus. De resurrectione clare non dixit, ne se irriderent, sic autem [illegible]

[illegible] credere possent se illud [illegible]

[illegible] viveret, post tres dies remissum (Matth. 12. 40.) [illegible]

rudiores illis erant: quapropter hi ex sua ipsorum sententia damnati sunt [illegible]

[illegible]

et nemo hac specie tantum factum suspicaretur. Tres autem dies ideo concessit, ut mortuum fuisse illum [illegible] [illegible] Unde manifestum est debiliores esse eos qui maximo morbo laborant, cum illa deleant, quae ne abolerentur summo studio Christus curavit, quae ut abolerentur summo studio [illegible] conatus est, crucem dico, et passionem. n. 2.

Quid enim ait: 41. Viri Ninivitae surgent et condemnabunt generationem istam, quia [illegible] in [illegible]

[illegible] ego ex morte surrexi, ille [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

minans, non veniam expetens, sed veniam afferens. Et illi [illegible] prophetae versati sunt. De illo nullus praedixit, de me omnes [illegible] [illegible] ubique ne deciderent; ego adveni, etsi scirem [illegible]

[illegible]

mei, mortemque inquisituros, et post haec alios mitto. Et ille quidem extraneus erat, [illegible] secundum carnem iisdem progenitoribus ortus sum. Plura alia [illegible] disquirendo congerere possit. n. 2.

[illegible] Regina Austri [illegible]

[illegible] sed [illegible]

[illegible]

[illegible] sed solo [illegible]

venit, huc ego veni. Illa a finibus terrae profecta est, [illegible]

2) E) quidem [illegible] quæ non [illegible] se adeuntem juvare poterant [illegible]
[illegible] de restabiliendo rebus et tenendis [illegible]. Vide S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 43. al. 44. n. 3.
[illegible] ergo illos [illegible]
[illegible] animo [illegible] ex doctrina intellectuale profecisse. Itaque tum ex aliis multis, tum exemplo [illegible]
[illegible] et res [illegible] commemorat, tunc [illegible] ipsos ex captivitate ænigmatice commemorat, multum [illegible]
narrando terrorem inferens [illegible] Cum immundus spiritus etc. Sic erit et generationi huic. Hinc osten-
[illegible] non in futuro tantum [illegible] in præsenti gravissima passuros esse. Nam quia dicebat
[illegible] et hanc generationem [illegible] ne sub temporis [illegible]
[illegible] evaderent, hac in vita gravia mala ipsis subeunda statuit. Quod
[illegible] Osee propheta (9, 8) dicebat: omnis ut propheta in mente excessit, ut homo a spiri-
tu correptus, id est sicut pseudoprophetæ furentes, debacchantes, a malignis spiritibus agitati [illegible]
[illegible] prophetæ [illegible] pseudoprophetis [illegible] Hoc [illegible] Christus sign-
[illegible] ipsos extrema passuros esse. Videas quo pacto ipsos undique [illegible]
[illegible] a [illegible] ab iis qui terra rem gesserunt, a Ninivitis [illegible] et a regina ab
iis quæ collatæ sunt, Tyrii et [illegible] Quod etiam prophetæ faciebant, filios Rechab in-
[illegible] et sponsam, quæ ornatus proprii et zonæ suæ non obliviscitur, et bovem qui novit pos-
sessorem, et asinum qui præsepe novit. Sic et hoc loco [illegible] illorum [illegible]
[illegible] præ [illegible] est [illegible]
[illegible] in infirmitate [illegible] graviora [illegible] sic
etiam vos facitis. Etenim ante hæc [illegible] dæmonia [illegible] verbis [illegible]
molestis dæmoniis, magnam exhibentes insaniam. Nec tamen [illegible] per prophetas
esse [illegible] et ipse [illegible] ut vos curarem [illegible] verum
[illegible] multo graviora [illegible] ipsum dæmonem singulare
[illegible] magis [illegible] quæ post exitum Baby-
[illegible] gravissima [illegible]
[illegible] in Ægypto [illegible] Longe iis asperiora acciderunt Vespasiano, et Tito ducibus.
[illegible] erit tribulatio magna, qualis nunquam fuit, neque
[illegible]
erit postea. Neque [illegible] exemplo significatur [illegible]
[illegible] invadendos. Nam [illegible] peccarent, at erant inter eos
[illegible] providens, ipsos emendans [illegible]
[illegible] Nunc [illegible] providentia illa privati vacui erant [illegible] major [illegible]
[illegible] calamitatis vis, et dæmonum tyrannica potestas. N. B.
[illegible] et fratres [illegible] Hodie vero aliquid amplius disci-
[illegible] neque eadem [illegible]
[illegible] voluntatem Dei facere hom. 44 al. 45. n. 1. Et quam clamans
[illegible] dixit non est mater mea: sed si vult esse [illegible]
[illegible] mei fuerunt [illegible]
[illegible]
[illegible] curavit propior nobis factus ob amicitiam [illegible]
[illegible]
[illegible] servatur. ... quarta pars servata est, neque illa
[illegible] sed etiam hic maxime discrimen est .... Et cum te causa inquiris, in spinis seminare
[illegible] vano. In animalibus autem, et in doctrina
[illegible] summopere [illegible] non potest enim petra non
terra, neque via non esse via, neque possunt spinæ non esse spinæ: in rationalibus autem non
sic. [illegible] terram, viaque non ultra conculcari ab omnibus pos-
[illegible] spinæque possunt evelli, ita ut semina iis liberata fructif-
[illegible]
[illegible] ex seminante provenit, sed ab ex iis, qui mutari noluerunt. Nam ille quidem quæ ipsius erant expres-
[illegible] Ille est, qui tantam benignitatem exhibuit.

LE) [illegible] [illegible] πάντων, [illegible] τῇ [illegible] τὰ λεγόμενα [illegible]
[illegible] μνήμῃ. [illegible] ergo [illegible] quod [illegible] paramar superlegamus animos [illegible] res [illegible]
et [illegible] memor. [illegible] ego ad [illegible] nec [illegible] quidquid ~~patiamur~~ [illegible] servā
magnitudine animi, et [illegible] memoria obtegamus. [illegible] rapiat diabolus, in nobis
est, ne rapiantur. Quod si semina [illegible], [illegible] dixit, hæc
propter æstum exsiccata sunt, sed quod radicem non habebant [illegible] præfocantur,
non [illegible] spinis, sed ab iis qui has crescere sinerent [illegible] hoc maxime
germen impedire, ac divitiis uti decet uti. Ideo non dixit [illegible], sed sollicitudo sæculi, neque
divitiæ, sed fallacia divitiarum. Ne igitur res ipsas culpemus, [illegible] corruptam voluntatem. [illegible]
[illegible] dividi esse, ~~sed~~ ~~non~~ et non decipi. [illegible] sæculo, et sollicitudinem non [illegible]
[illegible] Chrys. in Matth. hom. 44. al. 45. n. 3
Sed cur [illegible] non cætera ponit vitia, ut corporis concupiscentiam, vanam gloriam? Cum dixerit sollicitudinem
hujus sæculi, et fallaciam divitiarum omnia posuit. [illegible], et cætera omnia et hujus
[illegible], et ad divitiarum [illegible] duci possunt, exempli causa [illegible], gula, invidia, vana
gloria, et similia omnia. n. 4.
N[illegible] spinas vocet. Tu enim quia hoc vitio ebrius es, id ignoras. Qui vero sani sunt,
norunt ea vehementius, quam spinas pungere [illegible] sollicitudines animam labefaciunt,
gravioresque [illegible] dolores. n. 5.
[illegible] Cap. 13. [illegible] datum est [illegible] regni [illegible] autem dixit [illegible] ut declaret donum illud [illegible], et gratiam
superne datam. hom. 45. al. 46. n. 1
13. Ideo [illegible] parabolis loquor [illegible] videntes non videant. Atqui aperiendi [illegible] oculi erant,
si non [illegible]. Verum si [illegible] aperire [illegible] quia vero voluntarie
[illegible], ideo non simpliciter dixit non videant, sed videntes non videant: ita ut ex ea nequitia
[illegible] n. 1. Initio quippe non sic cum illis disserebat sed cum magna perspicuitate: quia vero
sese pervertebant, in parabolis demum loquitur. n. 1
16. Vestri autem beati oculi quia vident, et aures quia audiunt. Non de visu, vel auditu corporis loquens,
sed de visu et auditu mentis. n. 2.
17. Videre quæ vos vid. et non viderunt, et aud. quæ v. aud. et n. aud. nempe adventum meum, miracula, [illegible]
doctrinam. n. [illegible]
[illegible] quæ [illegible] varios [illegible] modos. [illegible] non unam aperuit
viam: neque dixit, [illegible] centesimum fructum ferre [illegible], imo qui [illegible]
[illegible] sic disposuit ut facilior via ad salutem esset [illegible] ego
[illegible] servare [illegible] bonis
tuis largire. Non potes hoc onus ferre? Cum Christo bona divide. Non vis ipsi dare omnia? vel
dimidiam, vel tertiam partem date. n. [illegible]
[illegible] Inimicus seminavit zizania... hic de hæreticorum [illegible] loquitur [illegible]
eis et tritico. Hæc porro dicebat, ut bella [illegible] cædesque prohiberet; neque enim hæreticos oc[illegible]
dere oportet: nam sic irreconciliabile bellum in orbem induceretur. hom. 46. al. 47. n. 1
3[illegible] Simile [illegible] cælorum grano sinapis [illegible] in prædicatione erit. nam omnium
[illegible] minimum [illegible] magna [illegible], per totum
orbem diffusa est. n. 2.
3[illegible] [illegible] fermento [illegible] multæ farinæ vim suam tradit. sic et vos totum mun[illegible]
[illegible] n. 2. Quod si homines [illegible] emendare,
[illegible] tanto numero [illegible] qui [illegible] emendare,
quos oportuisset vel mille mundis ad fermentandum sufficere. n. 2
[illegible] semper dixit parabolas [illegible] ad [illegible] quod ut nos
doceat sic parabolam explicat. Non [illegible] esse [illegible]
[illegible] et [illegible] imagines [illegible] hac [illegible] parte, quæ ad rem
maxime pertinebant, ob quam hæc parabola [illegible] se universum [illegible], et [illegible]
clarans. [illegible] hom. 47. al. 48. n. 1. in parabolam zizaniorum

2 E [illegible] ipse etiam apostoli in parabolis loquuti [illegible] et fecit tunc intelligebant [illegible] scriptum illis postea intellexerunt hæc omnia [illegible] Dominum [illegible] in Matth. homil. 47. al. 48. n. [illegible]

[illegible] omn. et em. ed. Una quippe est veritas, nec in partes divisa [illegible] Nazareth. et mihi quidem videtur [illegible] cum venisset in patriam suam [illegible] Non enim ibi fecit virtutes multas [illegible] in Capernaum autem multa fecit signa, quapropter dicebat [illegible] Tu Capernaum quæ usque ad cœlum exaltata es [illegible] ad infernum descendes: [illegible] (Sic in Matth. [illegible]) homil. [illegible] 48 [illegible]

[illegible] et alterum virum obstupescere [illegible]

[illegible] verus legislator longe se inferiore [illegible] quod ex talibus ortus [illegible] divina gratia profecisset, unde [illegible]

[illegible] et non fecit ibi signa multa. Atqui [illegible] et vere fuit, cur signa non fecit [illegible]

[illegible] Quamquam post tantum [illegible] Cur ergo pauca tamen fecit [illegible]

[illegible]

2 E

[illegible]

[illegible] qui [illegible] nunquam tentaverant. Quis ergo verbis expresserit quo pacto panes fontis more scatebrent [illegible] fluxerint? Quomodo tot hominibus fuerit satis? nam quinquies mille erant [illegible] numeratis mulieribus, et parvulis. Quod maxime populi laus, quod et mulieres, et viri Christum sequerentur. Quomodo reliquiae fuere? etenim hoc priore non minus est. ~~Et tot~~ [illegible] Quaeritis me inquit [illegible] signa vidistis, sed quia ex panibus comedistis et saturati estis. [illegible] frequenter hoc signum facit, [illegible] ut discerent non ventri esse serviendum, sed spiritualibus [illegible] S. Chrys. in Matth. hom. 49. al. 50. n. [illegible]

C. 14. n. 23. Et dimissa turba ascendit in montem solus orare. Cur in montem ascendit? Ut nos doceat commodum esse [illegible] commodum solitudinem cum Deo supplicandum est. Ideo saepe deserta petit, ibique pernoctat orans; ut nos moneat tempus et locum ad tranquille precandum opportunum esse quaerendum. Solitudo enim tranquillitatis mater est, quietis portus ab omni nos tumultu liberans. Ille quidem his de causis illuc ascendit. hom. 50. al. 51. n. [illegible]

[illegible] non statim illis adfuit, nam ait: n. 25. quarta custodia noctis venit ad eos ambulans supra mare [illegible] ne dicatoni [illegible] cito quaererent, sed quae accidebant fortiter ferrent. n. 1

n. 26. turbati sunt dicentes phantasma esse, et prae timore clamaverunt. Semper enim hoc facit, cum graviores solutiones [illegible] graviora infert, et sensibiliora.... Tunc enim intolerabilia tolerari poterant, cum in [illegible], et [illegible] et jam proxima est liberatio. Hoc et tunc fecit [illegible] Christus se ipsis [illegible] venit [illegible] quanto enim major erat trepidatio, tanto [illegible]

[illegible] semper fervidus, semper ante alios [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] quippe [illegible]

[illegible] prope Christum esset. Ita nihil juvat esse prope Christum, nisi fide prope sis. [illegible] itaque enim [illegible] et ad concursus publicos [illegible] n. [illegible]

C. 15. n. 2. Non enim lavant manus suas cum panem manducant. Examinandum primo est, cur discipuli illotis manibus manducarent. Non de industria id agebant, sed quod illa superflua respuerent, dum necessariis attenderent: nec pro lege habebant lotis aut illotis manibus comedere, sed utrumque ut res se offerebat agebant..... Tu vero observes velim, quomodo cum aliquid ex legalibus solvere vult, quasi se excusando id faciat; quod et nunc fecit: [illegible] ~~enim [illegible]~~ hom. 51. alias 52. n. [illegible]

[illegible]

[illegible] ad manus [illegible]

probat ipsos vere transgredi legem, [illegible]

[illegible] itaque traditionem vocat, quae [illegible]

[illegible]

[illegible]

quod habes ovem, aut vitulum, aut alia [illegible]

[illegible]

[illegible]

honorem, id gratis facit. Sed Christus [illegible]

(C. 7. 11.) Corban quodcunque ex me tibi profuerit [illegible]

[illegible]

2 E) si ergo [illegible] [illegible] in [illegible] cadent [illegible] [illegible] [illegible] quod de illis
dixerant, sed quod et ipse aliquando [illegible] Quæ [illegible] illud ex propria persona
dicere, [illegible] [illegible] volebant. Nam quod res ita se habeat, audi quo
modo postea Petrus [illegible] [illegible] edicere nobis parabolam hanc,
[illegible] [illegible] declarans, nec audens palam dicere hoc illi offendiculo esse, sed rogans se
[illegible] [illegible] interrogatus fuit. Quid igitur ait Christus? Omnis
[illegible] [illegible] meus cælestis, eradicabitur. Hoc de lege dictum asserunt ii, qui
[illegible] [illegible] [illegible], sed quæ [illegible] dicta sunt, [illegible] illud obstruent. Nam si de lege dixisset,
quomodo supra legem defendisset, [illegible] pro ea pugnasset dicendo cur transgredimini mandatum Dei
per traditionem vestram? quomodo autem [illegible] [illegible] inducit dicentem [illegible] [illegible]
[illegible] honorat [illegible], sed de illis ipsis, et de traditionibus [illegible] loquitur. Nam si Deus dixit honora
patrem tuum et matrem tuam, quomodo id quod a Deo dictum est, non est plantatio de [illegible] [illegible]
in Matth. hom. [illegible] [illegible] [illegible] quod sequitur probat de illis et de traditionibus illorum
[illegible] dicta fuisse [illegible] [illegible] sunt, [illegible] [illegible] Si de lege id loquutus fuisset, dicturus erat
[illegible] est [illegible] [illegible], verum [illegible] dixit, sed duces sunt [illegible] [illegible], legem ab [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] turbam [illegible], ne in [illegible] ab ipsis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in foveam cadunt. n. 7

Hæc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] numerem
discamus lege et fugiamus. Nam in ecclesia videmus hunc morem apud multos vigere, qui mundo vestibus
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] manibus [illegible] vero [illegible] Deo sistunt, nihil [illegible] [illegible]
non [illegible] [illegible] [illegible] manus vel os lavare [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] aquæ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] maledicta, blasphem[illegible], [illegible], verba [illegible] [illegible], vel [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nihil [illegible] [illegible] [illegible] his sordibus [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] lingua [illegible], [illegible] [illegible], et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] n. 7

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tyri et Sidonis etc. Si quis vero dixerit: cur [illegible] quod discipulis dixit in viam gentium
[illegible] [illegible] (Matth. 10 [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud respondebimus, non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], secundo illud [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] rerum consequentia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indignum erat [illegible] [illegible] [illegible]
oportebat, [illegible] [illegible] [illegible] fugere non [illegible] [illegible] igitur quomodo [illegible] [illegible]
[illegible] sit mulier [illegible] [illegible] [illegible] venire, [illegible], timens, et se [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ut ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] est, ait enim, [illegible] (Ps. 44 [illegible]) [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] Chananæa [illegible] [illegible] Accusat mulierem Evangelista ut ostendat [illegible]
[illegible] [illegible] magis [illegible] et [illegible] [illegible] Chananæam, recordare [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] fundamentis everterant, illorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adeo [illegible], [illegible] meliores facerent, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] illud ad se venientem repellerent [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] hoc et inauditum! Judæos, et ingratos inducit, et blasphemantes vocat, et tentantes non dimittit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ rogat, et supplicat, quæ nec in lege, nec in prophetis educata
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quis non offensus fuisset [illegible]
ita contrarium videns? hom. 52. al. 53. n. 1. Quid igitur mulier? an cum hæc audisset, [illegible] an
[illegible] an [illegible], et animum compressit? minime, imo magis instabat. Verum haud ita nos; sed cum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] responsio [illegible] [illegible]
nos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in desperatione [illegible] [illegible]
[illegible] poterant [illegible] [illegible] mulier, sed [illegible] vidit nihil [illegible] [illegible], cum [illegible]

1.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

2 E) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod hoc est [illegible] [illegible] [illegible] habere, quam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Sed quid hoc? non audisti dicentem: non sum missus nisi ad oves [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] inquit, sed ipse dominus est. Ideo non dicebat, ora, et precare, sed adjuva me. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
contentus dubitatione auxit dicens 26 Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. Responso magis quam
silentio moestitia illam afficit. Id non ad aliam causam transfert, neque dicit, non sum missus; sed quanto magis
illa petendo instat, tanto majorem ille dat repulsam. Neque jam oves vocat Judaeos, sed filios, ipsam vero canem. Quid
ergo mulier? Ex ipsis verbis defensionem sibi parat. Si canis sum, inquit, non sum aliena. [illegible] Ea de causa
Christus differebat, quod sciret illam hoc dicturam esse, ideo donum negabat, ut ejus philosophiam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] mulieris virtutem latere. At enim non exprobrantis erant ea, quae dicebat, sed advocantis, et occ-
ultum thesaurum revelantis. Tu vero mihi una cum fide humilitatem quoque mulieris perpende. Ipse [illegible]
filios vocavit Judaeos; haec vero id non satis habens, dominos appellavit. Tantum abfuit, ut de alienis laudibus
doleret; 27. Etenim catelli, inquit etc.... Quid ergo Christus? 28. O mulier, magna est fides tua. [illegible]
namque differebat, ut in hanc vocem erumperet, ut mulierem [illegible] [illegible] fiat tibi sicut vis. [illegible]
[illegible] majora potest perficere, coelum fiat tibi sicut vis. haec vox affinis est illi (Gen. 1.1.) fiat coelum, et factum
est coelum. Et sanata est filia ejus ab illa hora. Vides non parum illam intulisse ad curationem filiae? Ideo enim
non dixit Christus, salvetur filia tua; sed magna est fides tua, fiat tibi ut vis. Ut discas non assentationis verba
fuisse, sed eximiam fidei virtutem. Rerumque eventui accuratam rei probationem, et demonstrationem Christus reliquit.
[illegible] [illegible], inquit, statim filia ejus [illegible] [illegible] [illegible] Matth. hom. [illegible] [illegible] [illegible]

30 Et accesserunt turbae multae habentes claudos, caecos, debiles, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] statim sanaverit, hos vero statim? non quod illa meliores essent, sed quod illa in fide
[illegible] Ideo circa illam cunctatur, ut perseverantiam ejus declaret; his statim donum praebet, ut incredulorum
[illegible] [illegible] obturat, omnemque illis purgationem adimat. n. 3

Ideo ut [illegible] [illegible] [illegible] (c. 15. 32.) ostendat ipsos et procul positos esse, et omnia consumpsisse. hom. [illegible] al. 54. n. 2

Tulerant septem sportas (~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~) Sed cur [illegible] [illegible] [illegible] mille essent, [illegible]
cophini superfuerunt; hic vero quatuor millia cum sint, septem sportae superfuerunt. cur ergo minores erant
reliquiae cum non [illegible] [illegible], qui comederant? Vel dicendum est sportas cophinis majores fuisse, vel ne paribus
numeris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ex differentia memoriam illi [illegible] [illegible], ut ex varietate et hujus,
et illius recordarentur. Itaque [illegible] cophinos fragmentorum discipulis numero pares fecit, nunc vero pariter
sportas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sequentes, et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] facere [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
miraculum recedit: nec pedibus, ne illi sequerentur, sed navigio etc. et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
vinculum, et venit in fines Magdalan. n. 2.

(16) 4. Generatio prava, et adultera signum quaerit etc. Marcus autem dicit, cum accessissent, et quaererent, ingemuisse
[illegible] [illegible]: quid, exclamat, ista signum quaerit? Etsi talis interrogatio ira et indignatione [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dominus non irascitur, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ille dominus non irascitur, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] potentiae etc. demonstrationem [illegible] [illegible] n.

Rogabant eum, ut signum de coelo ostenderet eis. Ille autem etc. quod vero signum de coelo [illegible] [illegible]
[illegible] vel lunam frenaret, aut fulmina mitteret, aut aerem mutaret, aut quid simile. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] signa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], sed causam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] primo negavit, et dixit [illegible] [illegible], sed causam [illegible] [illegible] [illegible]
interrogarent. Quid igitur causa erat? Ut in coelo inquit, aliud signum est tempestatis, aliud tranquillitatis,
nec quis conspecto tempestatis signo tranquillitatem expectat, neque in tranquillitate serena tempestatem
sic de me quoque existimandum. Aliud enim est tempus hujus adventus, aliud futuri. Nunc opus est
[illegible] illis, quae in terra [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in illud tempus [illegible] [illegible] [illegible]
tunc ut judex adero; nunc ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] coelos convolvam, solem abscondam, lunam non sinam dare lucem suam;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], adventusque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
prophetae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non contendet, neque clamabit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pluvia in vellus [illegible]

2 E

[illegible] qui numeravit [illegible] dicitur [illegible] interrogat ipsos [illegible] a Judaeis [illegible] 54 [illegible] ut opinione aliorum exposita, deinde [illegible] interrogat [illegible] me esse dicitis ab iis interrogandi [illegible] ut sublimiorem [illegible] ideoque non in principio praedicationis eos interrogat, sed quando signa multa fecit et multas [illegible] dogmatibus disseruit, multisque praebuit demonstrationes [illegible] tunc demum hanc illis profert interrogationem [illegible] me dicunt esse [illegible] ipsum saepe disserendi causa convenerint; sed quod [illegible] esse solet requirebat. Sicut enim illa longe [illegible] esset, quam [illegible] erat, at a requisita erat aliena: Quamquam autem opinio iniquitate plena erat. [illegible] sive incarnationem in confesso haberi ait, filium hominis, [illegible] appellans [illegible] nemo ascendit in coelum, nisi filius hominis, qui est in coelo [illegible] 6.) cum autem videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius. Deinde [illegible] alii Eliam, alii Hieremiam, alii unum ex prophetis [illegible] subiunxit 15. vos autem quem me esse dicitis [illegible] interrogatione illos evocans [illegible] ostendensque [illegible] ideo aliud ab ipsis exquirit et secundam profert interrogationem [illegible] sentirent, qui [illegible] signa viderant, majora quam quae hominis competere possent, [illegible] quidem illum esse [illegible] sed ex mortuis resurrexisse, id quod dicebat Herodes. Sed ille ipsos a tali suspicione abducens ait vos autem quem me esse dicitis? Vos qui semper mecum estis, et miracula [illegible] vidistis, qui et ipsi per me virtutes multas fecistis [illegible] igitur os apostolorum Petrus semper fervens cum [illegible] interrogat ipse respondet [illegible] de sentiat populus [illegible] omnes respondentes cum autem [illegible] prosilit, et praevenit [illegible] caro et sanguis non revelavit tibi. Atqui nisi Petrus [illegible] ante dicebant ii qui in navigio erant post tempestatem: vere filius Dei es [illegible] dicti sunt, etsi vere dixerint. Non enim sic filium ut Petrus confessi sunt, sed [illegible] eximium quidem inter multos, nec tamen ex ipsa Patris substantia [illegible]

[illegible] nec dixit: ego sum Christus, sed per interrogationem illud apparuit, ut illos inducat [illegible] et ipsi congruentius et magis necessarium erat, illosque magis ad fidem [illegible]

[illegible] non ipse erat [illegible] scandalis de medio sublatis, et crucem atque [illegible] nullaque demum restante, quod vel impediret, vel turbaret fidem in ipsum a multis [illegible] enim ipsi [illegible] illos eam praedicare volebat, cum et clara rerum veritas, et gestorum [illegible]

[illegible] animo expeditius [illegible]

in Matth. C. 16. v. 24. Tunc Jesus dixit [illegible]
2 E dixerat: propitius tibi sis, non erit tibi hoc, et audivit: vade post me satana. Neque enim [illegible]
[illegible] ex passione [illegible]
[illegible] propitius tibi esto, non erit hoc tibi. Ego vero tibi dico: non modo perniciosum esse tibi, si me impedis [illegible]
[illegible] meam moleste feras. sed etiam non posse te salutem consequi, nisi et ipse semper ad mortem
sis paratus. S. Jo. Chrys. in Matth. hom. 55. al. [illegible]
Si quis vult, sive mulier, sive vir, sive princeps, sive subditus, hanc ingrediatur viam. [illegible]
Se. [illegible] videamus quid sit abnegare semetipsum [illegible]
abneget semetipsum; idest nihil sibi [illegible] sed [illegible] ad [illegible]
affectus, ut si alius id pateretur. n. 1. Et tollat crucem suam. Hoc ex illo sequitur [illegible] ad
usque mortem, et contumelias et opprobria abnegare seipsum oportere: dixit, quousque abnegare semetipsum [illegible]
teat, idest usque ad mortem, et mortem turpissimam. n. 2. Et sequatur me. Quia enim fieri potest [illegible]
[illegible] non sequitur propter ipsum; nam latrones, sepulchrorum expilatores [illegible]
[illegible] sufficere ipsum malorum naturam, causam malorum addit. Quoque
[illegible] ipsum [illegible] et reliquas virtutes obtinere
[illegible] propter ipsum [illegible] continentiam, quare
[illegible] non modo fortitudine [illegible] aliis ornare virtutes, et propter ipsum
[illegible] enim est ut oportet sequi et aliis [illegible] nam ut tollat crucem suam, [illegible]
[illegible] enim [illegible] fecit et crucis perpetua [illegible]
[illegible] semper et [illegible] n. 2.
Quicumque enim voluerit animam suam salvam facere [illegible] Quod [illegible] quidem
[illegible] quae parit [illegible] a morte [illegible]
[illegible]
[illegible] nunquam [illegible]
hic [illegible] inter [illegible], multo magis in hoc bello, ubi ipse [illegible]
imperator necesse, pro quo arma cepit; multo magis in hoc bello, ubi ipse [illegible]
mam suam ad mortem exponit, inveniet eam [illegible]
meliore vita [illegible] n. 2.
Quid autem datit homo commutationis pro anima sua? [illegible] animam vero si perdideris, aliam non poteris dare animam. Leo.
[illegible] si [illegible], si quamvis aliud possessionem. Animam vero si perdideris, aliam non poteris [illegible] in orbe sunt, imo nec seipsum [illegible]
[illegible], etiamsi rex orbis sit, [illegible]
[illegible]
v. 27. Et tunc reddet unicuique secundum opera eius [illegible]
[illegible] dixit non modo ut peccantibus supplicii memoriam [illegible]
[illegible]
etiam ut [illegible] bravium et coronam. n. 4.
C. 17. Et post dies sex assumit Petrum, et Jacobum, et Joannem. Alius vero post dies octo ait, [illegible]
[illegible] loquuntur et enumerant, itemque illud [illegible]
[illegible]
intermedios solum posuit. hom. [illegible] Joannes quod valde [illegible]
[illegible] Christum, ideo praeeminebat; Joannes [illegible] sed etiam ex operibus [illegible]
[illegible], quando dixit: possumus bibere calicem, [illegible] et vehemens esse videbatur, [illegible]
quod impleverit id quod dixerat. Judaeis quippe ita acer et [illegible]
maxime se [illegible] Judaeis [illegible], si illum occideret. n. 1.
Cur autem et Eliam in medium adduxit? [illegible] n. 1. Cum supradictis [illegible] de eadem causa. Quaenam illa? Ut [illegible]
[illegible] et vitae et mortis [illegible] in medium adduxit. [illegible]
[illegible] erat et eum qui nondum obierat [illegible] Petrumque ac reliquos [illegible]
[illegible] Quare [illegible] non tacebant, sed loquebantur de gloria quam complere
[illegible] vocant. n. 2. [illegible] volebat enim eos
[illegible] (Luc. 9. 31.) idest de passione, et cruce, sic enim ipsam semper vocant. [illegible]
[illegible] studium imitari, illum [illegible] que [illegible] ut Moyses erat,
[illegible]
[illegible] plenus ut Elias, similiterque [illegible] n. 4.
[illegible] erant [illegible] vehementia: statim [illegible], nesciens quid diceret. [illegible]
[illegible] gravati somno erant. Cum evigilassent autem viderunt gloriam eius. [illegible]
[illegible] in visione accidit. Nam velut oculi ex nimio fulgore obtenebrantur; sic et illis [illegible]
[illegible] splendor oculorum infirmitatem gravabat. hom. 56. al. 57. n. 3.

2 E)

[illegible] per apparet [illegible]

[illegible] Jo. Chrysost. [illegible]

Hic est filius meus [illegible] ne timeas [illegible]

[illegible] esse [illegible]

est deus, ut vere potens est, juxta dicta et similia similiter. Ne timeas ergo mala. Si autem [illegible]

omnibus, [illegible] et filium esse, et diligi. ὅτι ὁ υἱός, ὁ φιλεῖται. Hic est enim, ait, filius

[illegible] Si vero diligitur, ne timeas. nemo enim quod diligit abjicit. Ne turberis ergo: quanam

[illegible] ut pater ipsius diligit. In quo mihi complacui. Non enim solum dilig[it]

[illegible] qualis est illi omnino et ejusdem voluntatis. Duplex igitur, imo

[illegible] filius, quia dilectus, quia in ipso sibi complacuit. Quid porro significat

[illegible] Ac si diceret: in quo quiesco, quo oblector, quia omnino aequalis

[illegible] voluntatem habeat, et quod filius maneat unum omnino sit cum genitore

[illegible] et admirares. [illegible]

[illegible] quando majora de illo narrabantur, tanto credita difficiliora [illegible]

[illegible] magis inde exercebant. Ideirco tacere jubet, neque simpliciter, sed [illegible]

[illegible] ac jure causam dicens cur tacere juberet. Neque enim jubet nunquam [illegible]

[illegible] donec ipse a mortuis resurgeret [illegible]

[illegible]

(Tit. 2.) [illegible] gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos ut abnegantes impietatem [illegible]

[illegible] Dei, et salvatoris nostri Jesu Christi [illegible]

[illegible] vero fuit Joannes

[illegible] quod Elias esset, sed quod eius ministerium [illegible]

[illegible]

[illegible] quod scribae dicunt, quod Eliam oportet primum venire. [illegible]

[illegible] Joannem [illegible] primis adventus [illegible]

solutionem attulit Christus: quod scilicet Elias venturus sit ante secundum suum adventum, et nunc [illegible]

[illegible] venit, sed Joannes [illegible] Elias [illegible] Malachias [illegible]

[illegible] restituet omnia [illegible]

[illegible] patris ad filium [illegible]

[illegible] non venit percutere terram. Non enim veni, inquit (Jo. 3.17) ut judicem mundum, sed ut [illegible] Causam quoque cur

[illegible] venturum esse ante adventum illum, in quo judicium fiet. [illegible]

[illegible] ut Judaeos inducat ad credendum in Christum, ne illo adveniente

[illegible]

[illegible] est [illegible]

[illegible] in Matth. homil. 57. [illegible]

[illegible] si modo venturum esse, modo venisse dicat. [illegible]

[illegible] esse omnia, de ipso Elia loquitur, deque [illegible]

[illegible] regem virtute chirurgi Davidem vocabant, et Judaeos principes [illegible]

[illegible] similitudine. Sicut enim ille secundi adventus praecursor futurus est, ita [illegible]

[illegible] hominem valde in fide infirmum ostendit Scriptura

[illegible] Christus dicat [illegible]

[illegible]

2) E)

Dæmon [illegible] exierit, cur nequivit discipuli? Ut ostendit [illegible] per fidem ægros curare.
[illegible] enim sæpe accedentis fides satis fuit ad postulata vel a minoribus impetranda, [illegible] alii sæpe
[illegible] fuit [illegible] ad miracula patranda. [illegible] Chrys. in tract. hom. [illegible]

17. Cur autem dixit, usquequo vobiscum ero? ostendit quantum mortem optaret, et [illegible] hinc migrare, [illegible]
non crucifigi, sed inter eos versari molestum esse. N. B.
Quando autem hic pater ejus potestatem dignam loquens dixit, si potes, adjuva me, vide quomodo illud corrigat, ut [illegible]
contra quam par erat loqueretur. [illegible] enim ait, si potes credere, omnia possibilia sunt credenti; idest, tam
mea virtus est, ut et alii meo nomine possint miracula patrare. Itaque si tu credis, ut oportet credere, ipse quoque
curare potes, et hunc et alios multos. N. B.

Quod si lunaticum vocet, ne turberis: nam sic vocat filium dæmoniaci pater. Cur ergo dicit evangelista, ipsum hunc
multos curavisse? Ex vulgi opinione sic loquitur. Dæmon quippe ut hoc elementum calumniaretur secundum lunæ
cursum invadit homines, et dimittit: non quod illa id operetur. absit, sed [illegible] vafrum dæmon, ut id
elemento imputet. Ideoque hæc falsa opinio apud insipientes invaluit, sicque delusi hoc nomine dæmoniacos
hujusmodi appellant; id quod minime verum est. N. B.

19. Interrogaverunt, cur non potuissent ipsi. Timuisse mihi videntur ne [illegible] ~~[illegible]~~ amisissent. [illegible]
20. Si dixeritis monti: transi, transibit, et nihil imp. v. erit. Quod si dixeris [illegible] montem [illegible] illos montem [illegible]
illos multo majora fecisse, cum mille mortuos suscitaverint [illegible] post illos [illegible] [illegible]
illos multo majora fecisse, ... Unde liquet illos quoque translaturos fuisse, si [illegible] necessitas postularet. [illegible]
necessitate postulante transtulisse. Unde liquet illos quoque translaturos fuisse, si [illegible] [illegible] potentis [illegible]
nusquam necesse fuerit, ne argueres illos. Alioquin autem non dixit ipse, [illegible] [illegible] quod noluerunt [illegible]
transtulerunt, non quod non possent: quomodo enim qui majora possent [illegible] [illegible] miracula, simpliciter [illegible]
Potuit etiam id accidisse etsi scriptum non fuerit. Neque enim omnia, quæ illi [illegible] dicere [illegible] dæmonum omne dicit, non tantum genus lunat[illegible]
[illegible] et jejunio, adjecit ille. genus dæmonum
[illegible] Nec mihi raro exemplo dicas, quosdam sine jejunio dæmones
[illegible] expulisse narrentur, [illegible]
[illegible] maxime quæ est ei, qui hæc morbo [illegible]
[illegible] quo etenim magistri [illegible]
[illegible] Quando primogenita Ægyptiorum interfecit Deus, [illegible]
[illegible]
[illegible] Ex illo autem tempore mos invaluit, ut primogenita hoc ~~[illegible]~~ vectigal [illegible]
[illegible] omnes videantur esse Petrus, ad ipsum [illegible]
[illegible] eum, quæ patria Capernaum putabatur esse. ... Ergo liberi sunt [illegible]
[illegible] Nam si reges terræ a filiis suis nihil accipiunt, sed ab alienis [illegible]
[illegible] regis filius non esset. ... Neque enim [illegible], quasi [illegible], sed [illegible]
[illegible]

[illegible]
Maldonatus. [illegible], decem solidi gallici, hoc quidem tempore. Nam regula Hispanicam drachmam unam argenti pensare
et didrachmum duas, ut nomen indicat, drachmas continebat, sicut tridrachmum tres, tetradrachmum quatuor.
idest siclum Hebræorum. Siclus enim Judæorum tantum pendebat, quantum quatuor hispanica regalia, et quantum
[illegible]
Quod autem tributum id fuerit, non omnibus convenit. ... Chrysostomus vero, Euthymius, et Theophylactus exi-
stimant hoc fuisse tributum, quod Judæi [illegible] sunt Domino dare propter eos primogenitos, quibus [illegible]
[illegible] (Num. [illegible]) Quod ne probabile quidem est. Illud enim tributum [illegible]
[illegible] decem et septuaginta [illegible] solutum est, quum [illegible]
superare. Itaque multo verior est Hieronymi, et Bedæ sententia, qui existimant hoc vectigal illud esse,
quod Augustus Judæis imposuit, cum jussit, ut universus orbis describeretur. Maldonatus
[illegible] Marcus qui hujus discipulus
[illegible] de illis [illegible] [illegible] accedebat. Sed narrationem eius scripsit, quæ [illegible] conspicua [illegible]
erat, hoc gestum non scripsit, quia hinc illi honor magnus accedebat. Sed narrationem eius scripsit, [illegible]
[illegible] fuerit, et virtute vetante magistro, ne magna de illo diceret. ... Ut autem Christi potentiam cum stupore
[illegible] mirare et discipuli fidem, qui in re tam inexpectata paruit. res enim erat natura insolita, [illegible]
[illegible] Ideo in mercedem fidei in solvendo tributo illum sibi Christus conjunxit. (C. 28. 1.) In illa hora accesserunt.
[illegible] humanum quidpiam passi discipuli sunt: quod et
[illegible]
evangelista significat dicens: in illa hora [illegible], [illegible] dolere [illegible]
[illegible]

2 E [illegible]

[illegible] vel [illegible] contumelia [illegible] nec laudet [illegible]

[illegible] Si vero [illegible] eo quod [illegible]

[illegible] expedit [illegible] hic [illegible] ostendens [illegible]

2 F)

[illegible] censum mereri, post tributa reddita quid sibi vult [illegible] repentina interrogatio [illegible]
[illegible] est in regno cælorum? Quia viderant pro Petro et Domino [illegible] tributum redditum ex æqualitate [illegible]
[illegible] pretii [illegible] arbitrati sunt [illegible] prælatum, qui in redditione tributi Domino [illegible] comparatus fuerat.
Ideo interrogant, quis major sit in regno cælorum.
Nisi efficiamini sicut parvuli. Non præcipitur apostolis ut ætatem habeant parvulorum [illegible] innocentiam,
et quod illi [illegible] non possident, hi possideant per industriam: ut malitia, non sapientia parvuli sint.
Quicumque humiliaverit se sicut parvulus iste. Secundum hunc ergo exemplum [illegible] revertamur in infantiam
[illegible] perseverat, non irascitur, læsus non meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, et aliud loquitur: sic
nos nisi talem habuerimus innocentiam, [illegible], non poterimus regna cælorum intrare.
Expedit ei ut mola asinaria etc. Quod autem dixit, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, [illegible]
[illegible] loquitur, in quo majorum criminum [illegible] apud veteres Judæos pœna fuerit, ut [illegible]
[illegible] ligato saxo [illegible] merge[illegible]. Expedit [illegible] multo melius est pro culpa brevem recipere
pœnam, quam æternis servari cruciatibus.
[illegible] ut veniant scandala. Necesse est quidem venire scandala: væ tamen ei est homini, qui [illegible]
[illegible] ut fiat in mundo, vitio suo facit, ut per se fiat. Igitur omnis truncatur affectus, et universa
ver[illegible] amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si
[illegible] quis sibi conjunctus, ut manus, pes, oculus, et est utilis, atque sollicitus et acutus
ad perspiciendum: scandalum autem tibi facit, et propter dissonantiam morum te pertrahit [illegible] in
[illegible] propinquitate ejus et emolumentis carnalibus carere, ne dum vis lucrifacere cognatos
et necessarios, causam habeas ruinarum. Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non
[illegible] qui nos excludere potest a regno cælorum amori Domini præponatur. Novit unus-
quisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus, ac sæpe tentetur. Melius
est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere.
11 Quia Angeli eorum etc. Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam
sui Angelum delegatum.
[illegible] non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus de pusillis istis, [illegible]
[illegible] de pusillis istis ostenditur, quod non voluntatis pereunt.
Corripe eum inter te et ipsum solum. ... corripiendus est autem frater seorsum, ne si semel [illegible] verecundiam
amiserit, permaneat in peccato. ... Publicani enim vocantur secundum Tropologiam qui sæculi
sectantur lucra, et exigunt vectigalia per negotiationem, et fraudes, ac furta, scelerumque perjuria.
22. Respondit Jesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies [illegible] quadringentis nonaginta vicibus
fratri peccanti fiam dimitteret in die, quoties ille peccare non possit.
Ideo assimilatum est etc. Familiare est Syris, et maxime Palæstinis ad omnem sermonem suum parabolas
jungere [illegible] simplex præceptum teneri ab [illegible] potest, per similitudinem exemplaque
teneatur. Præcepit itaque Petro sub comparatione [illegible] et Domini, et servi qui debitor decem millium talentorum
[illegible] a domino rogans veniam impetraverat, ut ipse quoque dimittat conservis suis minora peccantibus.
[illegible] neglexit etc. Formidolosa sententia, si juxta nostram mentem sententia Dei flectitur, atque mutatur.
[illegible] fratribus non dimittimus, magna nobis a Deo non dimittentur. Et quia potest unusquisque
[illegible] habeo [illegible] ipse noverit. habet Deum judicem, non mihi curæ est quid velit agere,
[illegible] et omnem simulationem fictæ pacis evertit, dicens: si non remiseritis
[illegible] de cordibus vestris.

noscit leprosi, et non leprosi, et possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit; sic et hic alligat, vel solvit Episcopus, et presbiter non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus.

20. Tunc praecepit discipulis ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus. Supra mittens discipulos ad [illegible] [illegible] [illegible] aliud esse [illegible] praedicare [illegible] nomine [illegible] dignitatis est nomen [illegible] [illegible] praedicari, ut [illegible] [illegible] ideo ante passionem et resurrectionem se noluerit praedicari, ut completo postea sanguinis sacramento [illegible] apostolis diceret (Matth. ult. 19) euntes docete omnes gentes etc. Quod ne quis putet [illegible] esse intelligendum, et non reliquae Evangelii, quae sequuntur, causas prohibitae tunc praedicationis exponimus [illegible] [illegible] non prodest [illegible] praedicare, et quem vulgare in populos majestatem, quem post paululum flagellatum [illegible] sint et crucifixum, et multa pati a senioribus et scribis, et principibus sacerdotum. Et

Absit a te Domine [illegible] [illegible] in Graeco [illegible] κύριε ὃ οὐ ἔσται σοι τοῦτο, hoc est pro[illegible] [illegible] sit tibi Domine, non erit tibi hoc: non potest fieri, nec recipiunt aures meae [illegible] [illegible]

[illegible] quod Dominus conversus ait Vade retro Satana [illegible] Satanas interpretatur adversarius, sive

[illegible] quia contraria [illegible], loquens voluntati mag[illegible] debet adversarius appellari

27. Tunc reddet unicuique secundum opera sua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], et non [illegible] sed [illegible].

1. Et post dies sex. Tunc [illegible] quomodo post dies sex assumpserit eos, et duxerit in montem excelsum seorsum: [illegible] Lucas evangelista octavum [illegible] [illegible] ( ) sed facile respondetur, quia hic [illegible] [illegible] dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Non enim dicitur post dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

2. [illegible] autem dicit: transfiguratus est ante eos, nemo putet pristinam eum [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] corporis veritatem, et assumpsisse corpus vel spirituale, vel aereum; sed quomodo transformatus sit, Evangelista demonstrat dicens: Et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem ejus etc. Ubi splendor faciei ostenditur, et candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur.

3. Nam quod dicitur est: apparuerunt illis Moyses et Elias cum eo loquentes, et in alio refertur Evangelio (Luc. 9.) nunciasse ei, quae Hierosolymis passurus esset, lex ostenditur, et prophetae, qui et passionem domini, et resurrectionem cre[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et corpore contremiscens ad terram cadit. Quanto quis ampliora quaesierit, tanto magis [illegible] [illegible] si ignoraverit mensuram suam

9. Nemini dixeritis visionem. Futuri regni praefiguratio, et gloria triumphantis demonstrata fuerat in monte, non ergo vult hoc in populos praedicari, ne et incredibile esset pro rei magnitudine, et post tantam [illegible] [illegible] animos sequens crux scandalum faceret.

19. Si habueritis fidem, sicut granum sinapis. Putant aliqui fidem grano sinapis comparatam parvam dici, quum apostolus dicat (1. Cor. 13.2) et si habeam fidem [illegible] [illegible] regnum coelorum grano sinapis confertur. Quum [illegible] fides, quae grano sinapis coaequatur.

[illegible] transferent. Ergo magna est fides, quae [illegible] requirimus daemon possit expelli, omnes instituit ad vitam.

20. Hoc autem genus non ejicitur etc. Dum docet, quomodo [illegible]

23. Et contristati sunt vehementer. Eorum quod contristantur, et contristantur vehementer venit, quia pro dilectione magistri nihil de eo sinistrum, et humile patiuntur audire.

Post Augustum Caesarem Judaea facta est tributaria, et omnes censi [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cognata sua professus est in Bethlehem. Rursum quoniam [illegible] [illegible] in Nazareth, quod est [illegible] Galileae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tributa [illegible] et pro signorum magnitudine [illegible] qui exigebant non audent ipsum repetere, sed discipulos [illegible] [illegible], [illegible] malitiose interrogant, utrum reddat tributum, an [illegible] [illegible] Caesaris voluntati; juxta quod in alio loco [illegible] (Marci 12.14) licet Caesari tributum solvere an non.

[illegible] [illegible] [illegible] quae dies [illegible] [illegible].

F) [illegible] in Matth. c. 12.

[illegible]

[illegible] nihil, sed catulis comparat. Cane autem ethnici propter idolatriam nominantur, qui [illegible] veritatis, et conversi post mortem formantur in rationem. Nota quod ista Chananitis perseverantiam primum [illegible] Deum, secunde Dominum vocat, et ad extremum adorat, ut Deum.

[illegible] habentes multos debiles. [illegible] debiles, [illegible] scriptum est [illegible]

[illegible] debilitatis, sed unius infirmitatis est nomen: ut quomodo [illegible] nos verbum non habemus. Unde et [illegible]

[illegible] appellatur [illegible]

[illegible] exacuit sanitatem [illegible]

[illegible] multos loquentes, [illegible]

[illegible]

[illegible] vel ex [illegible]

[illegible] magnitudinem respondentem se panes in eremo non habere.

[illegible] de septem [illegible] hoc est in sacrato [illegible] numero atque perfecto [illegible]

[illegible] quinque millia, sed quatuor millia: qui numerus semper in laude ponitur, et quadrang[illegible]

[illegible] et non est instabilis; et ob hanc causam etiam Evangelia in eo numero consecrata sunt.

[illegible] qui S. Hieronymo. [illegible] Vallarsi nota [illegible]

[illegible] quem docet Hieronymus in plerisque codicibus pericopen non haberi, sed recentiores [illegible] vero [illegible] Facto vespere dicitis usque ad signa autem temporum non potestis [illegible]

[illegible] tres Palatini mss hic reticent primum verumque et novissimum et cum, etc. [illegible]

[illegible] Quos [illegible] Hieronymus comprehendit, quique omnino fere citandi [illegible]

[illegible] sunt, ne ipsius ipse videatur. Ceterum [illegible] iisdem Palatinis [illegible]

[illegible] in plerisque codicibus [illegible]

[illegible] partem [illegible] invenire [illegible]

[illegible] nostro Veronensis, quod passim [illegible], eos iubet, quamquam verbis aliquantisper a Vulgata [illegible]

[illegible] c. 13.

c. 16. In [illegible] Philippi. Philippus iste est pater Herodis, de quo supra diximus, tetrarcha [illegible] regionis, qui in honorem Tiberii Caesaris Caesaream, quae nunc Paneas dicitur, construxit, et in [illegible] nominis appellavit eam Caesaream Philippi, et est in provincia Phoenicis, [illegible] qui in honorem Augusti Caesaris appellavit Caesaream, quae prius turris Stratonis vocabatur [illegible] Iuliadem trans Jordanem extruxit. Iste locus est Caesareae Philippi, ubi Jordanis [illegible] et habet duos fontes, unum nomine Jor, et alterum Dan, qui simul mixti Jordanis nomen efficiunt.

[illegible] Et notandum quod ubicumque scriptum est in veteri testamento filius hominis in Hebraeo ponitur [illegible] ut est illud quod in psalmo legimus (4. 3) Filii hominum usquequo gravi corde, quod in Hebraeo [illegible]

[illegible] Vel [illegible] et [illegible]

[illegible] quem me esse dicitis? etc. Petrus ex persona omnium Apostolorum profitetur: Tu es Christus filius Dei [illegible] appellat ad distinctionem eorum deorum, qui putantur dii, sed mortui sunt: Saturnum, Iovem, [illegible] Venerem, Herculem, et cetera [illegible] idolorum portenta significans

[illegible] simpliciter accipiunt, quod Simon, id est Petrus sit filius Joannis iuxta alteram loci [illegible] qui respondit, Domine tu scis. Et volunt scriptorum vitio depravatum [illegible]

[illegible] Bar Joanna, hoc est, filius Joannis, Bar-Jona scriptum sit una detracta syllaba.

[illegible] et nullum habente quem; sed dico tibi quia meum dixisse fuisse est. [illegible]

[illegible] vita [illegible] peccata: vel certe [illegible] per quam illud [illegible]

[illegible] de morte dici, quod apostoli conditioni mortis subiecti non fuerint, quo [illegible]

[illegible] et Presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Pharisaeorum assum[illegible]

[illegible] innocentes, vel solvant se noxios arbitrentur [illegible] sententia [illegible]

[illegible] ubi iubentur, ut ostendant se sacerdotibus [illegible]

[illegible] a sacerdote immundi fiant, non quo sacerdotes leprosos faciant, et immundos, [illegible]

[illegible] in Matt.

20 [illegible] de [illegible] et vel habent unde panem gentibus [illegible] præbeat, vel ex reliquiis [illegible] quæ [illegible] mutuent.

21. Manducantium autem fuit numerus etc. Iuxta numerum quinque panum, et comedentium virorum quinque millia [illegible]

22 [illegible] compulit Iesus discipulos suos etc. [illegible] et compulit [illegible]

[illegible] sermone [illegible] quidem [illegible] eo volunt separari.

25. Quarta autem vigilia noctis etc. Stationes et vigiliæ militares in terna horarum spatia dividuntur. Quare [illegible] venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte periclitatos, et extrema [illegible] eis auxilium præbitum.

[illegible] Mariam, et Mariæque Dominus Dominus noster non est natus ex [illegible] [illegible] nunc apostoli [illegible]

[illegible] In omnibus locis [illegible]

30 [illegible] tentationi, ut augeatur fides, et intelligat se non posse [illegible]

Domine [illegible]

35. [illegible] in univers. [illegible] Et vide quanta [illegible] sed mittant ad alios [illegible] circumiacentes civitates, quo omnes [illegible] ad medicum.

C. 15. B. Quare et vos transgr. [illegible] quare discipuli tui [illegible] quod secundum [illegible] divinum hominem præceptum [illegible] parvipendant, ut Dei [illegible]

4. Honora patrem etc. Honor in scripturis non tantum in salutationibus, et officiis [illegible] hic honor donum intelligitur. Et in alio loco (1 Tim. 5.) presbyteri duplici honore honorandi, maxime qui laborant in verbo, et doctrina Dei.

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem. Verbum commune proprie [illegible] est, et [illegible] eo sermone non tenetur. Populus [illegible] partem Dei esse, [illegible] ut [illegible] hominem, [illegible] suillam carnem, ostreas, lepores, et istiusmodi animantia [illegible] sanctificavit, tu ne commune dixeris. Commune [illegible] quod intrat in os communicat [illegible] (Act. 10. 15.) [illegible] immundum appellatur. Non quod intrat in os [illegible] quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Opponat prudens lector, et dicat: [illegible] (1. Cor. c. 10. [illegible]) coinquinat hominem, quare idolothyta non vescimur? Et apostolus [illegible] Sciendum igitur, quod ipsi quidem [illegible] Dei [illegible] libere, et [illegible] Domini invocatio [illegible] immundum [illegible] omnis munda sit [illegible]

12. Pharisæi [illegible] Et quia crebro [illegible] in ecclesiasticis scripturis [illegible] quod significet [illegible] et scandalum nos offendiculum, vel [illegible] minimis istis scandalizat [illegible]

Quando ergo [illegible]

[illegible]

Ezraites, et Ethan, et filii Chore, et reliqui quos Scriptura commemorat.

[illegible] qui [illegible] ne per illius negligentiam [illegible]

[illegible] Eckerenam [illegible] quam [illegible] quod [illegible]

novus homo superveniret [illegible] ambiguum est, et [illegible]

solum quamdiu [illegible] est, et unde culmus venit ad spicam [illegible] ambiguum est, cito sententiam proferamus, sed Deo jus

perdifficile dimittamus. Praemonet ergo Dominus, ne ubi quid ambiguum est, cito sententiam proferamus, sed Deo [illegible]

cui terminum reservemus: ut cum dies judicii venerit ille non suspicionum crimina, sed manifesta [illegible]

qui ejiciat.

[illegible] magnificat quae gesserit in [illegible] lex et prophetae [illegible]

[illegible] nova lex [illegible] magnificat [illegible] et [illegible] veteris instrumenti [illegible]

[illegible] manavit scientia Salvatoris, et sacramenta passionis illius, et resurrectionis [illegible] mysteria, et observationes [illegible]

[illegible] homo negotiator similis Saul. Apostoli [illegible] prophetae [illegible] mysteria, et observat[illegible]

quibus [illegible] pugnarent contemnit, et quisquilias [illegible] (Philipp. [illegible])

[illegible] condemnatio [illegible] vere [illegible] magnitudinem, sed quo comparatione ejus omnia [illegible]

51. Intellexistis haec omnia? [illegible] dixit illis. ad apostolos proprie sermo est, et illis dicitur, ut [illegible] qui

non vult audire tantum ut populus, sed intelligere, ut magistros futuros.

52. Omnis scriba doctus. Instructi erant [illegible] et [illegible] quidquid in [illegible]

[illegible] et prophetarum verba [illegible]

5[illegible] Non est propheta sine honore [illegible] semper [illegible] considerans

praesentia viri opera, sed fragilis recordantur inf[illegible], quasi non et ipsi per eosdem aetatis gradus ad maturi

[illegible]

[illegible] Herodiadem quam et Vetus narrat historia. Phil[illegible] Herodis majoris filii [illegible]

[illegible] fratrem [illegible] Herodiadem [illegible]

Aretae regis; postea vero [illegible] exortis quibusdam contra generum simultatibus, tulisse filiam suam et

in dolorem prioris mariti Herodis inimici ejus nuptiis copulasse. Ergo Joannes Baptista [illegible]

[illegible] auctoritate qua ille Achab [illegible] et Jezabel [illegible] Herodem

Herodiadem [illegible] illicitas nuptias fecerat et non licet fratre vivente germano uxorem illius ducere [illegible]

[illegible] regem [illegible] propter [illegible]

[illegible] Herodem quod invitus et nolens propter juramentum

homicidium fecerit [illegible] occisioni machinas praepararet. Aliquin si [illegible]

neque fecisse se dicit, si patris, si matris postularet interitum facturus fuerat an non? Quod in se ergo

[illegible] fuit, contemnere debuit et in propheta.

[illegible] Convenientius [illegible] ut opinionem multorum [illegible] historicus quo

de eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Joseph ab ipsa quoque Maria (Luc. 2) appellabatur

pater Jesu, [illegible] Herodes dicitur contristatus, quia hoc [illegible] putabant dissimulator

[illegible] hominem [illegible] praeferens [illegible] haberet in mente [illegible]

[illegible] sulle parole del quinto verso [illegible] Bordana [illegible] baptizabat, sed amore [illegible]

propter Joannem, a quo [illegible] Jordane plurimos baptizatos; sed amore [illegible]

[illegible] Dei praecepta [illegible]

[illegible] sub occasione [illegible] impius [illegible]

Et accedentes discipuli ejus tulerunt corpus eius, et sepelierunt. Refert Josephus in [illegible]

in castello Machaerunte [illegible] Joannem capite truncatum [illegible] intelligere

[illegible] ejus tulerunt corpus, et [illegible] Salvatoris discipulos [illegible]

13. Quod cum audisset Jesus, secessit inde etc. ... Sive ideo recessit, ut nobis praeberet exemplum vitandi [illegible] quae se [illegible] offerunt [illegible]

non se temeritati: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis, quae se [illegible]

[illegible] Deo [illegible] sed vos [illegible] in illa civitate, fugite in aliam [illegible]

liste non ait, fugit in locum desertum, sed recessit, ut persecutores [illegible] timuerint.

[illegible] verbum [illegible] propositi operis brevitatem excedimus.

16. Date illis vos manducare. provocat Apostolos ad [illegible] se non habere [illegible] magnitudo [illegible]

1. Benedixit ac fregit. Frangente Domino seminarium fit cibi [illegible]

[illegible] quia aliud est [illegible] [illegible]

[illegible] et fratres exire contempsit, sed quod responderet [illegible]

[illegible] de phantasmate fulciretur, sed apostolos cognationis [illegible]

[illegible] Ecce mater tua, et fratres tui foris sunt, querentes te [illegible]

[illegible] Joseph filios suggerunt, sequentes deliramenta apocryphorum [illegible]

[illegible] Nos autem sicut in libro [illegible]

[illegible]

semoveri.

Qui habet aures audiendi audiat. [illegible]

[illegible] Domini [illegible]

[illegible] et sinapis [illegible] Regnum celorum predicatio evangelii est, et notitia scripturarum [illegible]

[illegible] dogmatibus philosophorum, et libros eorum, et splendorem eloquentie [illegible]

[illegible] autem predicatio, que parva videbatur in principio, vel in anima credentis, vel in toto mundo [illegible]

[illegible] fortitudinem dei servitio mancipatas [illegible] et habitent in ramis eius. [illegible]

requievit.

Abscondit in farine satis tribus etc. [illegible] autem genus est mensure juxta morem [illegible] unum et dimidium modium capiens.

[illegible] quod dictum est per prophetam [illegible] testimonium de septuagesimo septimo psalmo [illegible] et studiosus lector [illegible] in eo loco [illegible] habet editio: ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem [illegible] per Ysaiam prophetam [illegible] postea a prudentibus [illegible] quod scriptum est per Asaph prophetam dicentem [illegible] de quo hoc sumptum est testimonium Asaph prophete [illegible] Asaph, et putasse scriptorem [illegible] emendasse nomen Ysaie [illegible] prophete [illegible] appellatur Asaph [illegible]

2)

S. Hiero. In Matth. C. 12. 2. l. 2.

2. faciunt quod non licet sabbatis. Nota quod primi Apostoli Salvatoris literam sabbati destruunt adversus Ebion[itas] [illegible] ceteros recipiunt apostolos, Paulum quasi transgressorem legis repudiant.

[illegible] (Osee 6.) [illegible] enim placabilis [illegible] [illegible]

6. Dico autem vobis, quia templo major est hic. Hic non pronomen, sed adverbium loci est, quod major [illegible] [illegible] qui dominus templi teneat.

10. [illegible] homini [illegible] manum [illegible] In Evangelio, quo utuntur Nazareni, et Ebionitae (quod nuper in [illegible] de Hebraeo [illegible] transtulimus, et quod vocatur a plerisque [illegible] authenticum) homo iste qui aridam habet manum, caementarius scribitur, [illegible] auxilium precans. Caementarius eram, manibus victum quaeritans: precor te Iesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos. V.

33. [illegible] bonam, et fructum [illegible] aut [illegible] malam, et fructum malum. Constringit eos syllogismo [illegible] [illegible], nos inevitabilem [illegible] Qui interrogatus hinc inde concludit, et utrum que cornu premit [illegible] inquit, diabolus malus est, bona opera facere non potest [illegible] autem bona sunt, quae [illegible] cernitis, sequitur ut non sit diabolus, qui ea facit. Neque enim fieri potest ut ex malo bonum, aut ex bono oriatur malum.

36. [illegible] dicitur [illegible] Hic [illegible] ad superiora [illegible] si [illegible] verbum, quod [illegible] quamquam [illegible] non [illegible] poenae [illegible] eius, qui loquitur, et in die judicii [illegible] [illegible] [illegible] sermonem mundi: quanto magis vos, qui opera [illegible] Beelzebub principe daemoniorum [illegible] [illegible] quod sine utilitate loquentis dicitur, et audientis: si omissis seriis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] antiquas. Ceterum qui scurrilia replicat, et cachinnos ore dissolvit, et aliquid [illegible] [illegible], [illegible] sed criminosi tenebitur reus.

[illegible] signum videre. Sic signum post [illegible], [illegible] signa non fuerant. Sed in ali[illegible] (Matt. [illegible]) quod [illegible], plenius explicatur: volumus a te signum videre de caelo. Vel [illegible] more Eliae (4. Reg. 1.) ignem de sublimi venire [illegible], vel in similitudinem [illegible] [illegible] loco mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbrem mere, quasi non possint et illa ca[illegible] [illegible], et diem [illegible], et [illegible] possimus audisse. [illegible] calumniantes [illegible] [illegible] oculis videre, manu tenere, utilitate sentire; quid futurus es de his quae de caelo venerint? Utique respondere (Exod. 7.) et magos in Aegypto multa signa fecisse de caelo.

[illegible] corde terrae [illegible] Hoc [illegible] quod synecdoche [illegible] [illegible] non quod [illegible] tres dies, et tres noctes in inferno Dominus steterit, sed [illegible] [illegible] parasceve, et dominica, et tota [illegible] sabbati tres dies, et totidem noctes intelliguntur.

41. [illegible] Ninivitae [illegible] condemnabunt eam. Non sententia, potestate [illegible] comparationis exemplo.

42. [illegible] non personam intelligas. [illegible] tum [illegible] [illegible] predicavit, ego tanto tempore. Ille Assyriis [illegible], ego [illegible] populo [illegible] Ille [illegible] [illegible]. Ille voce loquutus et simplici [illegible] signum [illegible] tanta fecerat signa [illegible] columnas [illegible]. Plus enim est Iona [illegible], [illegible] inter vos.

42. Regina Austri [illegible]. Eodem modo condemnabit regina Austri populum Judaeorum, quae condemnabunt viri Ninivit[illegible] [illegible] In Ninive autem, et in Regina Saba [illegible] fides [illegible] praefertur Israeli.

43. [illegible] immundus [illegible] [illegible] quando acceperunt legem, et ambulavit per loc[a] [illegible] ambulavit per gentium solitudines: quae cum postea Domino crediderint, ille non [illegible] [illegible]

[illegible] Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intra[illegible] [illegible] Ita erit et generationi huic pessimae. Vocabit enim [illegible] [illegible] dicentem (Isa. 1.) [illegible] et [illegible], et in alio loco (Hiere[m]. [illegible]) [illegible] Quia igitur et Deo et angelorum praesidia [illegible] habebant, [illegible] [illegible] Pharisaeorum, revertitur diabolus ad sedem suam pristinam: et septenario [illegible] [illegible] [illegible] et fiunt illius populi novissima peiora prioribus. Multo enim nunc [illegible] [illegible] blasphemantes in synagogis suis Christum Iesum, quam in Aegypto possessi fuerant ante

[illegible] Ille enim est violentia in terra non esse generatus, et caelum eodem [illegible]; [illegible] naturae.

[illegible]

non quicquid prophetaverunt de Domino vaticinati sunt. Quando ergo dicitur omnes proph. et lex usque ad

Io. proph. Christi tempus ostenditur, ut quod illi dixerunt esse venturum, Joannes venisse ostenderet

[illegible]

[illegible] Evangelii [illegible] spiritum, et virtutem

Eliae, et eandem sancti spiritus vel gratiam habeant [illegible]

[illegible] Eliae, et Joannis [illegible] Ille in eremo, iste in eremo. Ille zona pellicea

[illegible]

fugere compulsus est: iste quia Herodi et Herodiadis libidinem arguit [illegible]

[illegible] salvatoris adventu. Juxta

Malachiae [illegible] Eliae, et venturum judicium [illegible]

[illegible] nuntius vel primi adventus domini, vel secundi.

[illegible]

19 Justificata est sapientia [illegible] Evangelii [illegible]

[illegible]

21. Vae tibi Chorazin [illegible] et Bethsaida [illegible] et voluntas

[illegible]

[illegible]

[illegible] ad infernum descendes: quia contra praedicationem meam superbissime restitisti [illegible]

[illegible] quia exaltata usque ad caelum meo hospitio, et meis signis atque virtutibus tantum habens privilegium

majoribus plecteris suppliciis, quod his quoque credere noluisti.

[illegible] et Sodomae [illegible] ad poenitentiam [illegible]

[illegible] salvatoris, signa [illegible] non crediderunt sed [illegible]

[illegible] ad quod fecit, et aperte responsum est [illegible]

[illegible] et singularum dispensationum eius sacramenta nescire.

[illegible] significat.

[illegible]

[illegible] non habere [illegible]

[illegible] coelum et terra, et elementa [illegible] et cetera [illegible]

[illegible] rebelles deum postea servire [illegible]

[illegible] Gravia onera esse peccati et Zacharias (c. 5.) propheta testatur, dicens iniquitatem

sedentem super talentum plumbi. Et psalmista (ps. 37. [illegible]) iniquitates meae aggravatae sunt super [illegible]

Vel [illegible] Evangelii [illegible] gratiam.

30. Jugum enim meum suave est, et [illegible] in lege hominum [illegible] in Evangelio [illegible]

[illegible] Evangelii [illegible] adulterium, in Evangelio concupiscentia

[illegible] apostolus (Act. 15.) non posse complere [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] adulterii [illegible]

[illegible]

[illegible] repudiatur

[illegible] Math. [illegible]

[illegible] crucem suam est. In alio Evangelio scribitur, qui non accipit crucem suam [illegible] quotidie. Ne semel putemus ardorem fidei posse sufficere, semper crux portanda est, ut semper nos Christum amare doceamus.

[illegible] Qui recipit vos me recipit.... Potest occulta esse credentium responsio; ergo et pseudoprophetas [illegible] vel proditorem debemus recipere, et illis alimoniam ministrare. Hic Dominus ante procurans dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina, et mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit.

[illegible] calicem aquae frigidae tantum [illegible] ... Rursum veterat alios causari et dicere: paupertate [illegible] [illegible] calicem aquae frigidae toto animo porrigamus. Frigidae, inquit, aquae, non calidae, ne et in calida [illegible] [illegible] et penuriae lignorum occasio quaereretur.

[illegible]

in C. 11. v. 2. Mittens Joannes duos de discipulis etc. ... Quod autem superbirent discipuli Joannis adversus Dominum, et [illegible] rent aliquid murmurantes ex livore et invidia superius quoque interrogatio demonstravit, Evangelista referente [illegible] [illegible] quare etc. et alibi (Jo. c. 3. v. 26.) Magister cui tu perhibuisti testimonium ad Jordanem, ecce discipuli ejus [illegible] et omnes veniunt ad eum, quasi dixerint: nos deserimur, hic novus est; ad illum turba concurrit.

3 Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Non ait, Tu es qui venisti, sed Tu es qui venturus es? et est sensus: [illegible] dic mihi, quia ad inferna descensurus sum, utrum te et inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi superis? An non convenit filio Dei, ut gustet mortem, et alium ad haec sacramenta missurus es?

4. 5. Et resp. Je. etc. Joannes interrogaverat per discipulos: tu es q. vent. es, an al. exp.? Christus signa demonstrat, [illegible] ad ea respondens, quae interrogatus fuerat, [illegible] [illegible] et [illegible] signa quae cernerent, caecos videntes, et claudos ambulantes, et reliqua. Et quod his non minus est

Pauperes evangelizantur. Vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, ut nulla inter nobiles et ignobiles, inter divites et egenos in praedicatione distantia sit.

Et beatus qui non scandalizatus fuerit in me. Increpationes percutit.

[illegible] Coepit dicere de Joanne. Si superior sententia contra Joannem prolata fuerat, ut plerique existimant, in eo [illegible] [illegible] qui non fuerit scandalizatus in me, quomodo nunc Joannes tantis laudibus praedicatur? Sed quia [illegible] [illegible] interrogationis mysterium nesciebat, et putabat Joannem dubitare de Christo, quem ipse monstraverat [illegible] ut intelligerent Joannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis: Quid, inquit, existis in desertum videre? [illegible] [illegible] videre [illegible] simile, qui omni vento circumfertur, et levitate mentis de eo ambiguus [illegible] seret, quem antea praedicarat [illegible] contra me [illegible] cogitur, et praedicatio ejus vana sectatur [illegible] divitias cupit? ut affluat deliciis? [illegible] vescitur, et melle sylvestri [illegible] tegmen ejus sunt. Instrumentum cibi et vestis careret hospitio [illegible] et praedicatio veritatis non habet tabernaculum. Qui autem adulatores sunt, et sectantur [illegible] nati divitias et deliciis affluunt, et mollibus vestiuntur, isti in domibus regum sunt. Ex quo ostenditur, rigidam et austeram praedicationem vitare debere aulas regum, et mollium hominum palatia declinare.

9 Et plusquam prophetam. In eo Joannes ceteris prophetis major est, quod quem illi praedicaverant esse venturum, hic venisse [illegible] monstravit [illegible] agnus Dei, ecce qui tollit peccata [illegible] Et quia ad privilegium prophetae [illegible] Baptista [illegible] inde infert meritum [illegible] (ἄγγελος) [illegible] ne quaedam Angelus praedicatur [illegible] ... Joannem non putemus naturae [illegible] nomen [illegible] venturi [illegible] nuntiavit.

11 Non surrexit maj. int. nat. mul. Inter natos, inquit, mulierum. Hic ergo praefertur [illegible] quae de mulieribus nati sunt, et de concubitu viri, et non ei qui est natus ex virgine, et Spiritu Sancto. Quamquam [illegible] [illegible] [illegible] major inter natos mulierum Joanne Bapt., non ceteris prophetis et patriarchis, cunctisque hominibus [illegible] Joannem [illegible] sed Joanni ceteros exaequavit. Non enim statim sequitur, ut si alii majores eo non sunt, [illegible] [illegible] et aequalitatem cum ceteris [illegible] habent.

[illegible] in regno coelor. major e[st] illo. Multi de innovatore [illegible] quod [illegible] minor est tempore [illegible] major est illo, qui [illegible] [illegible] quod [illegible] qui jam ad Deum est, major est illo, qui [illegible] in praelio. Aliud est enim coronam victoriae possidere, aliud adhuc in acie dimicare. [illegible] [illegible] in coelis Domino ministrantium meliorem volunt accipere quolibet primo homine qui versetur in terris.

[illegible] quod in ea dignus sit [illegible]
cunt ei, qui apud se manturus est, sed accipiens; ha enim dicit: quis in ea dignus est; ut magis se nove.
[illegible] quod [illegible]

v. 12. Intrantes autem domum, salutate eam. Elsiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax [illegible]
salutat [illegible] Aupa, et latine ave. Hoc Hebraico Syro
sermone appellatur [illegible] idest pax tecum. Quod autem praecip[illegible]
[illegible]
[illegible] vos mercede mancetis de oblata pace: illo vero, qui habere voluerit, [illegible]
[illegible] excutere de pedibus. Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint civitatem, et
[illegible] ut [illegible]
[illegible], qui evangelium spreverint.

[illegible] in medio luporum [illegible]
[illegible]
[illegible] in exemplum [illegible] caput, et illud in quo vita est protegit. Ita et nos cum periculo [illegible]
nis caput nostrum qui Christus est custodiamus. Simplicitas columbarum ex Spiritus sancti specie demonstratur. Unde
dicit et Apostolus: malitia parvuli estote. 1. Cor. 14. [illegible]

v. 19. Nolite cogitare q[illegible] Cum ergo propter Christum ducamur [illegible]
nostrum pro Christo debemus offerre. Ceterum ipse Christus qui in nobis habitat loquetur pro se, et Spiritus San[illegible]
[illegible]

v. 2[illegible] [illegible]
v. 25. Beelzebub vocaverunt. Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur in regum volumine (4. Reg. 1.) idolum
muscae: Beel ipse est Bel, sive Baal: zebub autem musca dicitur. [illegible] ergo daemonium ex spur[illegible]
[illegible] appellabant vocabulo, qui musca dicitur propter immunditiam, quae exterminat suavitatem olei
[illegible] quod non [illegible] et sensus: nolite timere persequentium saevitiam, et blasphemantium rabiem, quia
[illegible] in quo et vestra virtus, et eorum nequitia demonstrabitur.

v. [illegible] dico vobis in tenebris. Quod auditis in mysteriis, apertius praedicate. quod didicistis absconditum, publice [illegible]
[illegible] erudivi in parvulo Judaeae loco, in universis urbibus et in toto mundo audacter edicite
[illegible] Quaerimus ergo [illegible]
[illegible] idolum Baal fuisse juxta Jerusalem (3. Reg. 11.) [illegible]
fluit, non semel legimus. Hujus vallis, et parvi campi planities irrigua erat, et nemorosa, plena deliciis, et
lucus in ea idolo consecratus. In tantam autem dementiam populus ille Israel venerat, ut deserto templi
[illegible] ibi hostias immolaret, et rigorem religionis deliciae vincerent, filiosque suos [illegible]
initiarent. Et appellabatur locus ille gehennom. Hoc regum volumen (4. Reg. [illegible]
[illegible]) et Jeremias (c. 19.) [illegible] plenissime. Et comminatur Deus [illegible] impletionem [illegible]
ventus mortuorum, ut nequaquam vocetur Tophet, et Baal: sed [illegible] Polyandrion [illegible]
[illegible] mortuorum.

v. [illegible] duo passeres asse veneunt. Qui autem me negaverit. Aptet sibi sermo dominicus, et sequen[illegible]
[illegible] ex superioribus. Prudens lector cave semper superstitiosam intelligentiam: ut non tuo
[illegible] sed [illegible] et [illegible] quid sequatur super [illegible]
[illegible] timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: nunc loquitur consequen-
ter, nonne duo passeres asse veneunt, et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Et
est sensus: si parva animalia, et vilia absque Deo auctore non decidunt, et in omnibus est providen-
tia, et quae in his peritura sunt sine Dei voluntate non pereunt, vos qui aeterni estis, non [illegible]
quod absque Dei vivatis providentia. [illegible] Quod autem ait: vestri autem et capilli capitis [illegible]
numerati sunt, immensam Dei erga omnes ostendit providentiam, et ineffabilem signat affectum, quod [illegible]
[illegible] latent Deum, et etiam parva, et otiosa dicta ejus scientiam non fugiant.

v. [3]4. Non veni pacem mittere sed gladium... Nunc infert quid post praedicationem [illegible]
[illegible] et crescere [illegible]
ut temperetur per mala.

35. Veni enim separare hominem etc. Hic locus pene eisdem verbis in Michaea [illegible]
ubicumque de veteri [illegible] testimonium [illegible] sermo contentus
Non enim prohibuit amare patrem aut matrem, sed signanter addidit: qui amat patrem aut matrem [illegible]

Hieron. in Matth. 1.

[illegible]

quae in conversione [illegible]

[illegible] non esse sub vito, qui catumminavant [illegible]

magistri vocibus praedicatum, et pungebantur Pharisaei [illegible] condemnatos [illegible]

genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira [illegible]

[illegible] vestimento veteri. Scitus enim [illegible] a vestimento [illegible]

scissura fit. Quod dicit, hoc est: donec renatus quis fuerit et veterem hominem deposuerit per passionem meam [illegible]

hominem induerit, non potest severiora jejunii, et continentiae sustinere praecepta, ne per austeritatem nimiam, et [illegible]

[illegible] quam nunc habere videtur, amittat. Duo [illegible] exempla posuit, et vestimenti veteris, et novorum [illegible]

timeat. Veteres utres debemus intelligere [illegible]

[illegible] quae non patiuntur [illegible] ne major scissura fiat. Tale quid et [illegible]

[illegible] ut cum Evangelio legis praecepta [illegible] veritatem [illegible]

Id est loquitur (Gal. 3.1.) O insensati Galatae, quis vos fascinavit veritati non obedire? Sermo igitur Evangelicus

Apostolis potius, quam scribis et Pharisaeis est infundendus [illegible] sinceritatem accepturi

[illegible] custodire, [illegible] animi, et nulla prioris vitii contagione polluta [illegible]

[illegible] multorum [illegible]

[illegible] quae fides tua te salvam fecit. Nec dixit, fides tua te salvam [illegible]

[illegible] salvum te fecit. In eo quod credidisti, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Dei lumen accipiant.

[illegible] differenter vel mutum vel surdum dicere.

[illegible] et villis, et urbibus, et castellis idest et magnis, et parvis [illegible]

[illegible] credentium.

[illegible]

[illegible] qui mittuntur ad messem.

10 3. Jungit [illegible] genitus. Caeteri Evangelistae in conjunctione nominum [illegible]

[illegible] neque antiquae conversationis recordantes [illegible]

[illegible] Thomam se jungit, et [illegible] appellat. [illegible]

[illegible]

[illegible] Evangelista scribitur Zelotes. Chana quippe zelus interpretatur [illegible]

[illegible]

dicitur. et alias appellatur [illegible], quod interpretatur corculum. Credendumque est fuisse trinomium: sicut [illegible]

Petrus (Marc. 3.) et filii Zebedaei Boanerges ex firmitate, et magnitudine fidei nominati sunt.

Judas Iscariotes, qui et tradidit eum. Vel a vico [illegible] in quo ortus est, vel ex tribu Issachar vocabulum [illegible]

ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit. Issachar enim interpretatur merces, ut significetur pretium

proditoris.

In viam gentium ne abieritis etc. Non est contrarius locus iste ei praecepto, quod postea dicit: euntes docete omnes gentes, baptizantes

[illegible] Quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectionem praeceptum est. Et oportebat primum adventum Christi

[illegible] ne justam haberent excusationem dicentes, ideo se Dominum rejecisse, quia ad gentes, et ad Samaritanos [illegible]

8. Gratis accepistis, gratis date. [illegible] Ne hominibus [illegible] et absque eloquio [illegible]

[illegible] crederet, pollicentibus regnum caelorum, dat potestatem infirmos curare, leprosos mundare, [illegible]

[illegible] promissorum probet magnitudinem regnorum. Et quia semper dona spiritualia [illegible]

[illegible] condemnatio: Gratis accepistis, gratis date. Ego magister et Dominus absque pretio haec vobis tribui [illegible]

[illegible] date, ne evangelii gratia corrumpatur.

Neque duas tunicas. [illegible] vestimentum [illegible]

[illegible] una quis tunica debeat esse contentus; sed quo in tunica vestimentum intelligamus [illegible]

[illegible] aliud nobis [illegible] Apostolus [illegible]

[illegible] Cum haec enim habuerint firmitatem, caetera [illegible]

sunt. Dignus enim est operarius [illegible]

[illegible] quantum in victu et vestitu vobis necessarium est. Unde et Apostolus repetit [illegible]

Habentes victum et vestitum, his contenti simus.

S. Hieron. [illegible] 12.

ostende te sacerdoti [illegible] ad sacerdotes [illegible] propter [illegible], ut [illegible] deferre honorem videatur. Erat enim lege præceptum, ut qui mundati fuerant (Lev. 14) a lepra offerrent munera [illegible]. Deinde ut mundatum videntes leprosum aut crederent salvatori, aut non crederent. Si crederent, salvarentur; si non crederent, inexcusabiles forent. Et simul ne quod in eo sæpissime [illegible] [illegible]bantur, legem videretur infringere.

10. Jesus miratus est. [illegible] Centurionem [illegible] intelligere majestatem
Non inveni tantam fidem in Israel. De præsentibus [illegible] Patriarchis et prophetis [illegible] in [illegible] præponitur Israel.

11. [illegible] Abraham [illegible] in regno [illegible] quia Deus [illegible] pater Christi [illegible] [illegible] in regno cælorum est et Abraham cum quo accumbunt nationes, quæ crediderunt in Christum [illegible]. Et illa pariter [illegible], de quo supra diximus, in Centurionis fide gentium fidem præ[illegible] [illegible] ad illius [illegible] ex oriente, et occidente credituram [illegible]

12. [illegible] gentium filios regni Judæos significat, in quos ante [illegible]. Eiicientur in tenebras exteriores. Tenebræ [illegible] interiores sunt, non exteriores. Sed quoniam qui a Domino foras expellitur lumen relinquit, idcirco exteriores tenebræ nominatæ sunt.

Ibi erit fletus, et stridor dentium. Si fletus [illegible] est, et stridor dentium [illegible] vera esse [illegible] corporum, et [illegible] membrorum, quæ [illegible] resurrectio.

14. Et [illegible] Natura hominum [illegible], ut post febrem magis lassescant corpora et [illegible] sanitate [illegible] [illegible] sentiant. Verum sanitas quæ confertur a Domino [illegible], nec sufficit esse sanatam; sed ut ἐπίτασις fortitudinis indicetur, additum est,

15. Et surrexit et ministrabat eis.

19. Accedens unus scriba. Et litterator erat, quod significantius græce dicitur γραμματεύς. Ostendit autem [illegible] et ob hoc scribam repudiatum, quod signorum videns magnitudinem sequi voluerit salvatorem, ut lucra ex [illegible] miraculorum [illegible] hoc ipsum desiderans, quod et Simon magus a Petro emere voluerat [illegible] [illegible] sententia [illegible] et dicitur ei, quid me propter [illegible] sequi [illegible] cupis, quum tanta sim paupertatis, ut hospitiolum quidem habeam, et non meo utar tecto?

26. Imperavit ventis, et mari etc. Et ex hoc loco intelligimus, quod omnes creaturæ sentiant creatorem [illegible] increpantur, et quibus imperatur, sentiunt imperantem. Non errore hæreticorum [illegible] majestate conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt

27. Porro homines [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible], mirabantur

30. Venisti torquere nos. Præsentia salvatoris tormenta sunt dæmonum.

34. Rogabant eum, ut transiret a finibus [illegible] Quod rogant, ut transeat a finibus eorum, non de superbia [illegible], ut nonnulli [illegible], sed de humilitate, quia se præsentia [illegible] indignos, [illegible] Petrus in [illegible] ad genua Salvatoris [illegible] Exi a me Domine, quia vir peccator sum [illegible].

9. [illegible]
Nazareth, unde et Nazaræus appellatus est... Videns autem Jesus non esse fidem quæ offerebatur, sed eorum qui [illegible]
[illegible]
[illegible] et cui videres cogitationes eorum. [illegible] in propheta (Osee. 13. ?) [illegible]
[illegible]

29

S. Hieron. in Matth. K. I.

F ... in Scriptura futurum tempus intelligitur. Dicente Iacob ... et exaudiet me cras justitia mea. Et ... Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulem cras eris mecum.

C 7. 1. Nolite judicare ... Si judicare prohibet, quo modo ... Paulus in Corinthio (1 Cor 5) judicat fornicantem, Petrus (Act. 5.) Ananiam et Sapphiram mendacii convincit. Sed ex consequentibus quod prohibeat, ostendit, docens quomodo eum judicaveritis, ita judicabitur de vobis. Itaque non prohibuit judicare, sed docuit.

3 Quid vid. festucam de ... qui eum ... mortali crimine teneatur obnoxius, ... [illegible] ... et ... Stella ergo et ... justitia, ut ... [illegible] ... qui ... ipsum oculi sui festucam in omnibus ...

11. Si ergo vos cum sitis mali. Notandum quod Apostolos malos dixerit, nisi forte ... persona omne mortale ... genus, cujus ad comparationem divinae clementiae ab infantia cor ad malum positum ... [illegible] ... si homines ... a malo, ... et Paulus Apostolus ... (Eph. 5.16.) redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

13. 14. ... quod appellant ... per latam ... jejuniis panditur: ... Fatui non quaerimus, nec invenimus quae est. Sponte se offert, et errantibus via est. Angustam vero nec omnes inveniunt, nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam. Siquidem multi inven. veritatis via capti seculi voluptatis de medio itinere revertuntur.

15 Attendite a falsis prophetis etc. Et de omnibus quidem intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt quam ... demonstrant. Sed specialiter de Haereticis intelligendum est, qui videntur continentia, castitate, jejunio quasi quadam pietatis se veste circumdare, intrinsecus vero habentes animum venenatum, simpliciorum corda decipiunt. Ex fructibus eorum, quibus innocentes ad interitum trahunt, lupi rapaces ...

18 ... bona malos ... quamdiu ... arbor fructus non facit malo, quamdiu in ... perseverat. Et mala arbor tamdiu manet in fructibus peccatorum, quamdiu ad poenitentiam non conversa ... in eo quod fuit incipit esse, quod nec dum coeperit.

21. Non omnis qui dicit mihi Domine, ... intrabit ... Sicut supra dixerat, eos qui haberent vestem bonae ... propter ... requiriat, ita nunc e contrario asserit, ne his quidem accommodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter vivunt, et doctrinae integritatem malis operibus ...

22. Nonne prophetavimus ... Prophetare et virtutes facere et daemones ejicere interdum non ejus meriti ... qui ... sed ... invocatio nomini Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum, qui invocant, et ... eorum qui vident, et audiunt ... ut ... homines despiciant signa facientes, tamen ... honorent, ad cujus invocationem fiunt tanta miracula. Nam et Saul, et Balaam, et Caiphas ... invenimus, ... quid Pharao et Nabuchodonosor somniis futura cognoscunt ... Apostolorum (?) ... videbantur ... Sed et Judam Apostolum ... signa inter ceteros apostolos fecisse narratur.

23. Non novi vos. Non novit Dominus eos qui pereunt ... nunquam novi vos ... juxta quaestionem omnes homines inter rationabiles semper versantur creaturas.

24. ... Non dixit qui fecerit eorum ingressibus, ne videretur ... poenitentiam, sed qui ... hoc est qui usque in praesentem horam cum judicii tempus ... venerit, licet hoc faciant ... tamen adhuc habeat affectum.

29. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae et Pharisaei. ... docebant populos scripta sunt in Moyse, et prophetis. Jesus vero quasi Deus et Dominus ipsius Moysi pro libertate voluntatis suae, vel ea quae minus videbantur, addebat in lege, vel commutans praedicabat in populos, ut ... quoque legimus. Dictum est antiquis, ego autem dico vobis.

C 8. 2. Domine si vis, potes me mundare. ... voluntatem rogat, ... dubitat.

3 Dominus jungit, et ait, mundare. Non ergo ut ... jungendum est, et ... volo mundare: sed separatim, ut primum dicat, volo; deinde imperans dicat mundare.

[illegible]

Dictum [illegible] est: oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico. Qui dicit oculum pro oculo non alterius oculi auferre [illegible]. Dominus noster [illegible] initia peccatorum [illegible] in se [illegible], [illegible] culpa emendatur, [illegible]

[illegible] ex [illegible] esse [illegible]

Amen dico vobis [illegible], [illegible] gaudebunt [illegible], quando causa exercuere virtutes.

[illegible] Regnum tuum. Vel generaliter [illegible] mundi petit regno [illegible] regnare desinat [illegible] regnet [illegible] in mortali humano corpore [illegible] et [illegible] abundandi [illegible]. Facit sit et [illegible] Dei postulare, et [illegible] non timere.

[illegible] est. Ut quomodo Angeli sine culpa serviunt in caelis, ita in terra serviant homines.

Panem nostrum supersubstantialem. [illegible] supersubstantialem [illegible] περιούσιον [illegible] quod verbum Septuaginta interpretes [illegible] frequentissime transferunt. Consideravimus ergo in Hebraeo, et ubicumque illi περιούσιον expresserunt, nos invenimus SEGOLLA quod Symmachus [illegible] transtulit [illegible] are interpretatus est. Quando ergo petimus ut peculiarem vel praecipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus, qui dicit: Ego sum panis vivus qui de caelo descendi (Jo. 6:51). In Evangelio quod appellatur secundum Hebraeos pro supersubstantiali pane reperi MAHAR quod dicitur crastinum, ut sit sensus: panem nostrum crastinum, idest futurum da nobis hodie. Possumus supersubstantialem panem et aliter intelligere, qui super omnes substantias sit, et [illegible]. Alii simpliciter putant, secundum Apostoli sermonem [illegible] et vestitum [illegible] contenti sumus (1 Tim. 6) de praesenti [illegible] cibo sanctos [illegible] agere. Vide et in [illegible] sit praeceptum [illegible]

Amen signaculum orationis [illegible] est: [illegible] Aquila interpretatur [illegible] nos vere possumus dicere.

16\. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus jejunantes. ~~Amen dico vobis~~ — Verbum exterminant quod in ecclesiasticis scripturis vitio interpretum [illegible] aliud multo significat [illegible] vulgo intelligitur. Exterminantur quippe [illegible] extra terminos. Pro hoc ergo [illegible] demoliuntur semper accipere debemus: quod graece dicitur ἀφανίζουσι. Demolitur autem hypocrita faciem [illegible] et animo forte [illegible].

17\. Unge caput tuum. Juxta ritum provinciae Palaestinae loquitur, ubi diebus festis solent ungere capita. Praecipit igitur, ut quando jejunamus, laetos et festivos nos esse monstremus.

21\. Ubi enim est thesaurus tuus etc. Hoc non solum de pecunia, sed et de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi Deus venter est. Ibi ergo habet cor, ubi et thesaurum. Luxuriosi thesaurus epulae sunt: lascivi ludicra: amatoris libido: Cui servit unusquisque a quo vincitur. 2. Petr. 2. 19.

24\. Non potestis Deo servire et mammonae. Mammona sermone Syriaco divitiae nuncupantur. Non potestis Deo servire et mammonae. Audiat hoc avarus [illegible] qui censetur vocabulo Christiano non posse se simul [illegible] servire. Et tamen non dixit: qui habet divitias, sed qui servit divitiis. Qui enim divitiarum servus est, [illegible] custodit, ut servus, qui [illegible] jugum distribuit ut dominus.

25\. Ne solliciti sitis [illegible] addit et neque quid bibatis [illegible] sollicitudo tollenda.

Nonne anima plus est quam esca est. Quod dicit, istiusmodi est: qui majora praestitit, utique et minora praestabit.

26\. Respicite volatilia caeli. Nonne vos etc. Quod si volatilia absque cura et aerumnis Dei aluntur providentia, quae hodie sunt, et cras non erunt: quanto magis homines, quibus aeternitas promittitur Dei reguntur arbitrio.

28\. [illegible] considerate lilia agri [illegible] Salomon [illegible]. Et revera quod [illegible] purpura [illegible] potest floribus comparari? Quid ita rubet, ut rosa? quid ita candet ut lilium? Violae vero purpuram nullo superari munice oculorum magis quam sermonis judicium est.

34\. [illegible] esse [illegible] De praesentibus ergo concessit debere esse sollicitos [illegible] et Apostolus 1. Thessal. c. 2. 9. nocte et die, [illegible] manibus nostris operantes: ne quem vestrum gravaremus.

S. Hieron. in Matth. [illegible]

[illegible] In quibusdam codicibus additur sine causa. ceterum [illegible]

2F [illegible] definita sententia est, et ira penitus tollitur dicente Scriptura. [illegible]

[illegible] ergo sine causa [illegible]

Racha [illegible] est [illegible] κενός [illegible]

[illegible]

23. [illegible] frater tuus habet aliquid adversum te. Non dixit, [illegible] adversus fratrem tuum, sed si frater tuus habet aliquid adversum te. ut durior reconciliationis tibi imponatur necessitas.

[illegible] et [illegible] Dominus atque Salvator noster [illegible] apostolus dicentes (Rom. 12 [illegible]) [illegible] cum omnibus hominibus pacem habentes. . . Quadrans genus est [illegible] et in alio evangelio mulier illa pauper et vidua [illegible]

[illegible] Hoc est ergo quod dicit, [illegible]

[illegible] et προπάθειαν idest ante passionem [illegible] propassio licet initii culpam habeat, [illegible] tamen non tenetur in crimine. Ergo qui videt mulierem et anima eius fuerit titillata, hic propassione percussus est. Si vero consenserit, et de cogitatione affectum fecerit, sicut scriptum est in David [illegible] transivit ad passionem, et huic non voluntas peccandi deest, sed occasio. Quicumque igitur viderit mulierem ad concupiscendum, idest si aspexerit, ut concupiscat [illegible] vere dicitur eam moechari in corde suo.

[illegible] Per dexteram autem [illegible] et sensus in diversa volitantes oculi [illegible] et affectus initia demonstrantur [illegible] compleamus. [illegible] dexter oculus et dextera manus [illegible] in dextero oculo et in dextera manu fratrum, uxorum, et liberorum atque [illegible] lucem nobis impedimento esse [illegible]

11. [illegible] super patre, et matre, [illegible] Dei cultui dedicata est. [illegible] nullum affectum [illegible] excepta forn. causa. In postremo [illegible]

[illegible] quod Moses [illegible] propter duritiam cordis [illegible] multo enim melius est [illegible]

[illegible] per [illegible] sanguine fundi [illegible]

[illegible] prophetales eos frequenter arguit sermo (Esa. 65.) [illegible] In lege praeceptum est (Deut. 6. et 7.) ut non juremus nisi per Dominum [illegible] per Angelos, et urbem Jerusalem, et templum, et elementa jurantes creaturas [illegible] et obsequio Dei. Denique considera, quod hic Salvator [illegible] non per Deum jurare prohibuerit, sed per caelum, et terram, et Jerosolymam [illegible]

[illegible] immolabant: sic et jurare permittuntur in Deum: non quod recte hoc facerent, sed quod melius erat [illegible] Evangelica autem veritas non recipit [illegible] sermo fidelis pro jurejurando sit.

[illegible]
Ducitur autem non invitus aut captivus, sed voluntate [illegible]
[illegible] et [illegible] dies [illegible] quadraginta noctes
[illegible], in quo et Moyses jejunavit in monte Sina, [illegible] in monte Horeb [illegible]
[illegible] ante escam [illegible] ad diabolo tentandum tribuitur occasio.
[illegible] Si filius Dei es [illegible] In omnibus tentationibus hoc agit diabolus, ut intelligat si filius Dei sit, sed Dominus si
responsionem temperat, ut eum relinquat ambiguum.
v. 7. Ait illi Jesus rursum [illegible] scriptum est [illegible] Dominum Deum tuum. Falsas de scripturis diaboli sagittas
veris scripturarum frangit clypeis.
v. 10. Tunc dixit ei Jesus: vade Satana; scriptum est enim [illegible] putant eandem Satanae et Apos-
tolus Petrus sententia condemnantur. Petro enim dicit: vade retro me Satana [illegible] (c. 22) [illegible]
me qui contrarius es voluntati meae; hic vero audit: vade Satana, et [illegible] dicit [illegible]
dicitur, vade in ignem aeternum, qui praeparatus est tibi, et angelis tuis.
[illegible] Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies. Dicente diabolus Salvatori: si cadens adoraveris me: e contrario audit
quod ipse magis adorare eum debeat dominum, et Deum suum
[illegible] magis est [illegible] Dominum praedicare,
[illegible] ut ubi primum facta est Assyriis prima captivitas, ibi Redemptoris praeconium [illegible]
v. 17. 18. Exinde coepit Jesus praedicare et dicere etc. Ambulans autem Jesus juxta mare Galilaeae etc. Joanne tradito [illegible]
incepit praedicare: desinente lege consequenter oritur evangelium
20. Venite post me etc. Isti primi vocati sunt, ut Dominum sequerentur piscatores, et illiterati
ad praedicandum, ne fides credentium [illegible] Dei, sed eloquentia atque doctrina [illegible]
24. et lunaticos etc. Non vere lunaticos, sed qui putabantur lunatici ob daemonum fallaciam, qui observantes [illegible]
tempora creaturam infamare cupiebant, ut in creatorem blasphemiae redundarent.
[illegible] ascendit in montem... Secundum [illegible] simpliciorum [illegible] etc.
[illegible] quae sequuntur in Oliveti monte docuisse, quod nequaquam ita est: ex praecedentibus enim et sequentibus
[illegible] in Galilaea monstratur locus, quem putamus esse vel Thabor, vel quemlibet alium excelsum montem
[illegible] postquam finivit sermones suos [illegible] sequitur: cum autem introisset Capharnaum
[illegible] Pauperes spiritu. Hoc est quod alibi legimus (Ps. 33. 19) et humiles spiritu salvabit. Ne quis autem putaret, pau-
pertatem [illegible] quae necessitate portatur a Domino praedicari, adjunxit spiritu ut humilitatem intelligeres,
non penuriam. Beati pauperes spiritu, qui propter spiritum sanctum voluntate sunt pauperes
[illegible] Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam etc. Non nobis sufficit velle justitiam, nisi justitiae patiamur famem [illegible]
[illegible] nunquam [illegible], sed semper esurire justitiae opera intelligamus
[illegible] Beati mundo corde. Quos non arguit conscientia ulla peccati. Mundus mundo corde conspicitur
[illegible] Beati pacifici. Qui primum in corde suo, deinde et inter fratres dissidentes pacem faciunt [illegible]
se pacem, cum in suo animo sint bella vitiorum.
[illegible] Beati qui persecutionem patiuntur. Signanter addidit propter justitiam. Multi enim persequutionem propter sua peccata patiuntur
[illegible] sunt justi. Simulque considera quod octava verae circumcisionis beatitudo martyrio terminatur.
[illegible] Vos estis sal terrae. Sal appellantur apostoli, quia per illos universum hominum conditur genus. Quod si sal
evanuerit in quo salietur? Si doctor erraverit, a quo alio doctore emendabitur?
[illegible] Donec transeat coelum et terra. Promittuntur nobis coeli novi, et terra nova, quae facturus est Dominus Deus. Si ergo nova
[illegible] sunt, consequenter vetera transitura. Quod autem sequitur: iota unum aut [illegible] etc. Ex figura literae ostenditur,
quod etiam quae minima putantur in lege sacramentis spiritualibus plena sint, et omnia recapitulentur in Evangelio
cujus ergo eruditionis est, cujusque doctrinae, etiam diversa sacrificia, et quae superstitiosa videntur in victimis
[illegible] demonstrare complere.
[illegible] Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis etc. Hoc capitulum cum superiori [illegible] testimonio [illegible]
quod dixerat: iota unum, aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant. Sugillat ergo Pharisaeos qui contem-
ptis mandatis Dei statuebant proprias traditiones, quod non eis prosit doctrina in populis, si vel parvum [illegible] 3:
[illegible] in lege praeceptum est destruant. Possumus autem et aliter intelligere, quod magistri eruditio [illegible]
[illegible] si parvo peccato obnoxius sit, deducat eum de gradu maximo; nec prosit docere justitiam, quam
[illegible] culpa destruit. Et beati [illegible] perfecta sit, quae sermone docueris opere complere.
[illegible] in Matth. [illegible]

[illegible] Matth. [illegible] propter [illegible] patentes [illegible]

1 F) [illegible] et qui nunc mortuus esse refertur [illegible]
[illegible] amator fuit [illegible], frater Archelai [illegible]
[illegible] fraterque ejus Herodem successit rege [illegible]
[illegible] Hieron. [illegible] in Matth. [illegible]
[illegible] appellat Josephus [illegible] non Lugdunum, sed Viennam deportatum Herodem tradit [illegible]
[illegible] ἐν τῷ τόπῳ τῆς Γαλατίας [illegible] Caesar et [illegible]
[illegible] de [illegible] nusquam diceret, [illegible]
[illegible], sed simpliciter quod dictum est per prophetam. Nunc autem pluraliter prophetas
[illegible] verba [illegible] Scripturas [illegible], sed sensum. Nazaraeus sanctus [illegible]
[illegible] Scripturae [illegible] aliter [illegible], quod [illegible]
[illegible] veritatem in [illegible] scriptum est [illegible] exiet virga de [illegible]
[illegible] et Nazaraeus de radice ejus conscendet. S. Hieron. l. [illegible] in Matth.

[illegible] Regnum coelorum. Quorum Baptista Joannes regnum coelorum praedicat, ut praecursor Domini hoc [illegible] honoretur. S. Hieron. l. 1. in Matth.

[illegible] Evangeliorum principio [illegible] in quo scriptum est: initium Evangelii Jesu Christi filii Dei, sicut scriptum est in Isaia propheta [illegible] in Matth. [illegible] ante [illegible] qui praeparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto parate viam Domini, rectas facite [illegible] enim testimonium de Malachia [illegible], quomodo velut ab [illegible] Isaia exempl[illegible] putamus [illegible] plenissime responderent. Nos autem [illegible] scriptum vidit, quam et in aliis locis probare possumus, aut certe de diversis testimoniis scripturarum [illegible] Ita S. Hier. ib. [illegible] in eodem reperimus [illegible] Evangelii exemplaria ἐν τοῖς προφήταις hoc loco in[illegible] ἐν τῷ Ησαΐᾳ praeferunt. (b) cum iste versus decimus psalmus minime ex pluribus testimoniis [illegible] videatur, conjicit Clericus ab Hieronymi textu aliquid excidisse, suppletque ita locum: [illegible] ad Romanos, et decimum tertium psalmum. In illa enim epist. c. 3. psalmus [illegible] laudat.

[illegible] de lapidibus istis [illegible]. Sive simpliciter indicat Dei potentiam, quod qui de nihilo [illegible] sit, possit et de saxis durissimis populum procreare. ib.

11. Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igne. Sive quia ignis est Spiritus Sanctus ut acta apostolorum [illegible] singulos credentium, et impletus est sermo [illegible] [illegible] Ignem veni mittere super terram, et quam [illegible] (Luc. 12. 49) sive [illegible] [illegible] baptizemur, et in futuro igne apostolo quoque huic sensui congruente (1 Cor. 3. 13) [illegible] quale sit ignis probabit. ibi

[illegible] Triplicem ob causam Salvator a Jo. accepit baptismum. Primum ut [illegible] natus erat omnem justitiam, et humilitatem legis impleret. Secundo ut baptismate suo Joannis [illegible] comprobaret [illegible] ut Jordanis aquas sanctificans per descensionem columbae spiritus sancti [illegible] credentium [illegible] adventum [illegible] [illegible] enim decet nos implere omnem justitiam. Non addidit justitiam legis, sive naturae [illegible] [illegible] accepit baptisma, nullus a servis [illegible] dedignetur accipere. ib.

[illegible] mysterium Trinitatis in baptismate demonstratur: Dominus baptizatur [illegible] Patris vox de coelo filio perhibentis auditur. Aperiuntur autem [illegible] spiritualibus oculis, quibus et Ezechiel in principio voluminis sui [illegible] columba super caput Jesu, ne quis putaret vocem patris ad Joannem [illegible] [illegible] Ib.

[illegible] Thamar. Illud autē est Notandum in generaly [illegible] Scripturam reprehendit. ut qui propter peccatores [illegible] in consequentibus Ruth Moabitis ponitur, et [illegible] inquelitis.

[illegible]

memoria tollitur, ne in sanctae nativitatis ordine poneretur. S. Hieron. ibid.

post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel. [illegible] Jechoniam [illegible] tesseradecadis ponere in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus igitur Jechoniam priorem ipsum esse quem et Joacim: secundum autem filium non patrem: quorum prior per c et m, sequens per ch et n scri[illegible]

[illegible]

Virum Mariae. Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsi viri, et sponsae vocentur uxores. ibid.

a transmigratione Babylonis usque ad Christum gen. 14. Numera a Jechonia usque ad Joseph, et invenies gen. [illegible] Christum reputatur ib.

[illegible] Quaerat diligens lector, [illegible] cum Joseph non sit pater Domini Salvatoris [illegible]

[illegible]

[illegible] Joseph usque ad Adam [illegible] generationum ordinem [illegible] Noli mirari quod Jo[illegible] origo descripta est ... maxime cum in Joseph origine etiam origo sit Mariae [illegible] Joseph, utique ex tribu sua, et ex patria sua accepit uxorem, nec potuit juste facere contra id quod lege praeceptum est. [illegible]

[illegible] (1. Cor. 5.16.) coniungitur, unum corpus efficitur [illegible] [illegible] Joseph sciens illius castitatem, et admirans quod evenerat, celat silentio, cujus mysterium nesciebat. S. Hieronym. [illegible]

[illegible] Hebraico sermone salvator dicitur. Etymologiam ergo nominis ejus Evangelista signavit dicens: vocabis nomen ejus Jesum, quia ipse salvum faciet populum suum. ibid.

[illegible] peperit. Ex hoc loco quidam [illegible] suspicantur et alios filios [illegible] [illegible] non dici nisi qui habeat et fratres: [illegible] moris sit divinarum scripturarum ut [illegible] vocent [illegible]

[illegible]

[illegible] comprehendit [illegible]

[illegible]

[illegible] Bethlehem [illegible]

[illegible] Benjamin [illegible] in excessu [illegible]

[illegible]

[illegible] eternum, neque [illegible]

[illegible] Deo [illegible] quippe [illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible] ad [illegible]

[illegible] est [illegible]

[illegible] ab [illegible]

[illegible] appellat eos, qui [illegible]

[illegible] Dei clamor super [illegible]

[illegible] unum Angelum [illegible]

[illegible] secundum [illegible]

[illegible] quippe [illegible] adversus eos, [illegible]

[illegible] reddiret [illegible]

[illegible] audiens [illegible]

[illegible]

[illegible]
illud [illegible] [illegible], sed eas quas Scriptura reprehendit, ut qui propter peccatores [illegible]
[illegible] omnium peccata deleret. Unde et in consequentibus Ruth Moabites ponitur, et
[illegible] S. Hieronym. [illegible] in Matth. [illegible]

[illegible] Oziam est. In quarto Regum volumine legimus de Joram Ochoziam fuisse genitum, [illegible]
filio regis Joram [illegible] Ochoziæ tulit Joas filium fratris sui, et eum internecioni, quæ exercebatur [illegible]
[illegible]. Cui successit in Regnum filius ejus Amasias, post quem regnavit filius ejus Azarias, qui
[illegible] Ozias: cui successit Joathan filius ejus. Cernis ergo quod secundum fidem historiæ tres reges [illegible]
[illegible], quos hic Evangelista prætermisit: Joram quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, et reliquos
[illegible] Evangelistæ [illegible]
[illegible]
[illegible] S. Hieron. ibid.
[illegible] Jechoniam genuit [illegible] Jechoniam [illegible] secundum [illegible]
[illegible] Jechoniam, [illegible] ipsum esse
[illegible] Secundum autem [illegible] priorem per c et m, sequens per ch et n scri[illegible]
[illegible] S. Hier. ibid.
[illegible] solent [illegible], sed secundum consuetudinem Scripturarum
[illegible]
[illegible] ad Joseph, [illegible]
[illegible] Christi regnum [illegible]
[illegible] Joseph non sit pater Domini Salvatoris, quid pertinet ad
[illegible] respondebimus primum non esse consuetudinis Scriptu[illegible]
[illegible] generationes [illegible]. Deinde ex una tribu fuisse Joseph et Mariam: unde [illegible]
[illegible] in Bethleem [illegible]
[illegible] S. Ambrosio in Lucam l. 3. Nobis mirum si Matthæus ab Abraham usque ad Joseph [illegible]
[illegible] a Joseph usque ad Adam [illegible] generationem [illegible] Nolo mirum quod [illegible]
[illegible] maxime cum in Joseph origine etiam origo sit Mariæ [illegible]
[illegible]
[illegible] Num. c. [illegible]
[illegible] dimittere eam. Si quis fornicariæ (1. Cor. 5. 16) conjungitur unum corpus efficitur, et in lege [illegible]
[illegible] peccato [illegible] quomodo Joseph, cum
[illegible] sed hoc testimonium Mariæ est, quod Joseph [illegible]
[illegible] mysterium [illegible] S. Hieronym. [illegible] in Matth.
[illegible] Hebraico sermone salvator dicitur. Etymologiam ergo nominis ejus Evang[illegible]
nomen ejus Jesum, quia ipse salvum faciet populum suum [illegible] ibid.
[illegible] primogenitum [illegible] et alios filios [illegible]
[illegible] fratres [illegible] primogenitum [illegible]
[illegible] fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus sit. Lege nuper editum libellum adversus Helvidium [illegible]
[illegible] Stellæ [illegible] Deserviunt autem magi stellæ indicio, [illegible] ut sacerdotes a Magis inter[illegible]
Christus nasceretur, inexcusabiles fierent de adventu ejus. ib.
[illegible] sacramenta Juvencus presbyter uno versiculo comprehendit: Thus,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Bethleem [illegible]
[illegible]
Juda et Beniamin [illegible] Bethleem
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

cere est ut [illegible]

[illegible], neque [illegible]

ucas (17-1.) [illegible] verbis [illegible]

Impedimenta [illegible]

[illegible] adduct. [illegible]

ent si qui [illegible], nunquam ve [illegible]

[illegible] corrigendo [illegible] Deo [illegible]

scandalum [illegible] quippe [illegible]

Non enim [illegible]

[illegible] ut a quo [illegible]

dicere [illegible] manifesta [illegible]

Et nunc [illegible] nonne [illegible]

[illegible]

[illegible] sint amici [illegible]

membra [illegible]

[illegible] oportet. [illegible]

[illegible] ex [illegible]

[illegible] Dico [illegible]

[illegible] sed sic appellet eos, [illegible]

[illegible] manifest[illegible] est [illegible]

[illegible] (Ezec. [illegible]) [illegible]

[illegible] secundum [illegible]

homine [illegible]

[illegible] eos [illegible]

[illegible] quippe [illegible] Deo [illegible] eos [illegible]

[illegible] frater [illegible]

[illegible]

testimonio [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] videatur [illegible]

[illegible] Atque [illegible]

fisis, et ab honore, quo fruimur graviora peccata [illegible]

ergo antequam [illegible] debitum non dimisit [illegible], quanto [illegible] debito absolveret, ut hac ratione indulgentior circa conservum esset. N. B.

[illegible] Videas [illegible] benignitatis magnitudinem. [illegible] quod petebat, concessit, remissionem totius debiti, atque veniam. ab initio namque dare vole[illegible] [illegible], ne incoronatus ille discederet. Quod tamen [illegible] [illegible] concessionis declaravit [illegible] inquit, dimisit illi. [illegible] [illegible] aliquid conferre [illegible], utque propria [illegible] indulgens conservo foret. N. B.

[illegible] omne debitum persolveret, idest perpetuo, nunquam enim solvet. Quia ex [illegible] non melior evasisti, unum reliquum, ut supplicio emenderis. Sicut gratia et dona Dei sine poenitentia sint, [illegible] hanc legem solveret. Quid ergo iniuriarum recordatione deterius, quae donum divinum [illegible] [illegible] Neque illud simpliciter, sed [illegible] Quando enim jussit illum vendi, non [illegible] [illegible] hac occasio grandis misericordiae fuit. nunc vero indignationis magnae sententia est. [illegible] [illegible] parabolam [illegible] sic vobis faciet Pater meus, inquit, etc. Non dixit Pater vester, [illegible] [illegible] et [illegible] qui Deum [illegible]

[illegible] ne contra nos gladium [illegible] ob iniuriarum memoriam. N. B.

[illegible] masc. et fem. creav. eos. [illegible] Nunc autem et ex modo creationis, et ex forma legis ostendit, debere semper [illegible] Et vide quomodo dicat. [illegible] a principio, masculum [illegible] fecit eos. hoc est ex una radice facti sunt, et in unum corpus convenerunt. Erunt enim, inquit, duo in [illegible] hanc legem accusare, [illegible] legem [illegible] igitur, ne sepa[illegible] [illegible] Deus coniunxit, homo non separet. Si Moysen opponas, ego tibi Moysis Dominum afferam; [illegible] [illegible] masculum et foeminam fecit eos. ac vehementissima [illegible], [illegible] jussit, [illegible] [illegible], et [illegible] Neque enim simpliciter [illegible] et matrem, et patrem relinquere. Neque [illegible] jussit, sed et illi [illegible] Neque id satis habuit, sed et aliam majorem coniunctionem exquisivit. [illegible] una, inquit. Homil. 62. al. 63. n. 1.

[illegible] ergo carnem secare [illegible], ita et uxorem [illegible] Neque hic stetit, sed Deum quoque attulit dicens. quid ergo [illegible] naturam, et [illegible] legem esse; contra naturam, quia caro dissecatur; contra legem, quia cum Deus coniunxerit, et jusserit non separare, [illegible]

[illegible] hoc verbum, [illegible] magnum esse [illegible]

[illegible] posse illam servari, ait [illegible] Sunt eunuchi etc. Hic occulte illos ad hoc [illegible] [illegible] et hanc virtutem servari posse suadens, ac si diceret: cogita quid fieret, si ex natura talis esses [illegible]

[illegible]

[illegible] sed longe levius est: nam et spe praemii, et tantae virtutis conscientia mitigatur, neque tantis [illegible] Non [illegible] ita fluctus illos sedare, et tranquillitatem parere solet, ut [illegible] Ideo igitur illos recensuit, ut hos instrueret [illegible] [illegible] magis [illegible]

[illegible]

[illegible] peccat, [illegible]

[illegible] animal labefactent; ut non proposito voluntatis, sed membrorum [illegible] sic multi sine timore peccarent, quasi rationem non essent reddituri: ac dupliciter hoc animal laederent, [illegible] [illegible] studium a bonis operibus [illegible] impedirent. Hanc porro diabolus legem constituit; [illegible]

[illegible]

[illegible] in Matth. [illegible]

[illegible] res ex [illegible] est, sequitur [illegible] [illegible] dixit [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] nemini [illegible] est [illegible] [illegible] derit [illegible] quippe hac [illegible] [illegible] [illegible] (. . 10) [illegible] nulla [illegible] Quo [illegible] hoc [illegible] in praesenti loco patet [illegible] [illegible] esse [illegible] de suo [illegible] quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cur discipuli [illegible] causa. Quid ergo [illegible] modeste [illegible] [illegible] et [illegible] est enim philosophi [illegible] simpliciter [illegible] studiosum [illegible] et [illegible] et ex propria [illegible] [illegible]

[illegible] vero [illegible] quando [illegible] [illegible] genuflectens rogabat eum. [illegible] [illegible] vero [illegible] quanto [illegible] removent [illegible] accurrens (. 10 17) et genuflectens rogabat eum. [illegible] etiam quasi [illegible] suspicionem removent [illegible] [illegible] virtutes [illegible] columna [illegible] omnia [illegible] [illegible] xit eum. Sed multa est pecuniarum tyrannis, quod vel hinc patet est [illegible] virtutes [illegible] radicem esse dixit (1 ad Tim. [illegible]) radix enim omnium malorum est avaritia [illegible] [illegible] ergo [illegible] illam omnium [illegible] radicem esse dixit [illegible] ut simplicem hominem habebat e vulgo, et ut doctorem Judaeum. ergo Christus ita respondit [illegible] nemo bonus [illegible] [illegible] opinionem respondet, ut [illegible] dixit (Jo. [illegible]) [illegible] quasi ideoque ut homo ipsum alloquitur. [illegible] saepe secundum multorum opinionem respondet, ut [illegible] nemo bonus non sumus, et (Jo. 5. 31) si ego testimonium perhibeo de me, pro testimonium meum non est verum [illegible] non sum bonus. sed nemo bonus, hoc [illegible], ut se bonum non esse significet, abiit. Non enim dixit quid me dicis bonum? non sum bonus. sed nemo bonus, idest nemo hominum. Ipse vero [illegible] hoc dixit, non omnes a bonitate excludit, sed comparatione facta cum Dei bonitate. quapropter adjicit: nisi solus Deus. Neque dixit nisi Pater meus, ut [illegible] ipsum non se juvene illi manifestasse. Sic etiam [illegible] malos dixit homines (Matth. 7. 11) his verbis: si autem vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis [illegible] [illegible] naturae malitiam adscriberet; aut illud, vos, non omnes homines significat vestros. [illegible] illos malos vocavit, non quod [illegible] naturae [illegible] sic loquutus est; ideoque [illegible] quanto magis Pater vester [illegible] sed hominum bonitatem ad Dei bonitatem comparans sic loquutus est [illegible] [illegible] ut cum alii tentarent bona petentibus se. Neque enim medium, [illegible] ille [illegible] [illegible] et [illegible], atque interrogaret [illegible] Christum, alii pro morte aut [illegible] aliud accederent, qui pro vita aeterna veniret, atque interrogaret [illegible] [illegible] semen suffocavit ... si enim tentans accessisset, non [illegible] [illegible] certe terra, et fertilis ager erat, sed spinarum multitudo semen suffocavit [illegible] sed confutato magis indignabantur. [illegible] vero non quae audierat, recessisset. hoc enim [illegible] ex Pharisaeis aliquis est passus, sed confutato magis indignabantur. [illegible] vero non [illegible] sed tristis abiit, quod signum non parvum est, ipsum non cum mala voluntate accessisse, sed cum imbecilliore [illegible] vere vitae [illegible] si vis ad vitam intrare, serva mandata. [illegible] compositae, sed gravissimo fuisse morbo detentum [illegible] dixisset ergo Jesus: 17 si vis ad vitam intrare, serva mandata, [illegible] ille: quaenam? [illegible] tentans [illegible] sed quod existimaret alia quaedam esse mandata praeter legalia, quae vitam sibi possent afferre, quod desiderio flagrantis erat. Deinde cum dixisset Jesus: [illegible] mandata, respondet ille: [illegible] haec omnia servavi [illegible] [illegible] quod et ipsum signum erat illud desiderio flagrasse. neque [illegible] sed [illegible] quid adhuc mihi deest? quod et ipsum signum erat illud desiderio flagrasse. [illegible] sed [illegible] aliquid deesse, neque putaret satis esse ea, quae dicta fuerant, ut optatum assequeretur. Quid ergo Christus? Quia magnum [illegible] praeceptum erat, praemia prius proponit, et dixit: 21 si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus et habebis thesaurum in caelo et veni, sequere me. [illegible] [illegible] declarans quantum per humana [illegible]

[illegible] n. [illegible]

Thesaurum autem appellat praemii praestantiam, stabilitatem, securitatemque ejus declarans quantum per humana [illegible] et ante omnia Christum sequi, [illegible] audiendi. Non ergo satis est pecuniam contemnere, sed oportet pauperes alere, et ante omnia Christum sequi, [illegible] quotidie paratum ad caedes, et ad mortem quotidianam. Dat enim (Luc. 9. 23.) [illegible] [illegible] [illegible] complere, esse quotidie paratum ad caedes, et ad mortem quotidianam. [illegible] n. [illegible] vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. n. [illegible] [illegible] habebat enim possessiones multas. Non sic enim detinentur ii qui [illegible] paucas facultates, ut ii qui multa rerum copia fruuntur. Tunc enim violentior cupiditas [illegible] quod dicendi finem [illegible] non faciam, nempe accessione opum majorem accendi flammam, et possessores pauperiores effici, quia pluribus concupiscuntur cupiditatibus, et indigentiam magis sentiunt n. [illegible]

3\. Quam difficile divites intrabunt in regnum caelorum! Non pecunias vituperans, sed eos qui detinentur ab ipsis, si difficile divites, longe difficilius avari. Nam si sua non largiri impedimentum est ad regnum assequendum, aliena rapere cogita quantum ignem accumulet. n. [illegible] [illegible] apud Deum autem omnia possibilia sunt [illegible] discipuli ergo dixit [illegible] hoc apud homines impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. [illegible] turbabantur? qui pauperes, imo admodum pauperes erant. Cur ergo turbantur? de multorum amissa salute dolentes, qui magna erga omnes te charitate tenebantur, et jam magistrorum viscera gerebant. Timebant igitur, tremebantque pro toto orbe [illegible] sententia commoti, ita ut multa egerent consolatione. n. [illegible]

S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 63. al. 64. in c. 19

[illegible] de causa postquam prius [illegible] eos, dixit: quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum
[illegible] enim ac [illegible] aspectu illos horrore animi captos prius consolatur, et angustia illa solvit; (hoc enim significavit Evangelista dicens, respiciens) tunc verbis illos erigit, Dei potentiam in medium adducens, et sic fiducia
Si velis autem modum quoque discere, et quo pacto id quod impossibile est possibile fiat, audi. Non enim ideo
quae impossibilia sunt hominibus possibilia esse Deo, ut animo concidas, et ab iis quasi impossibilibus abstineas
ut intellecta rerum magnitudine [illegible] aggrediaris, et invocato Deo ut opem tibi in tantis certaminibus [illegible]
vitam consequaris. n. 2.
id quod impossibile est, fit possibile. n. 3.

Homilia 64. al. 65.

[illegible] Ecce nos reliquimus omnia. Quaenam omnia, beate Petre? calamum, rete, naviculam, artem [illegible] omnino
nihil erat inquit. Sed non per ambitionem quandam haec dico, sed ut per hanc interrogationem pauperum plebem
introducat. Quia enim dixit Dominus: si vis perfectus esse, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis
ne quis pauperum dicat: quid ergo? si non habeam possessionem, non possum esse perfectus? interrogat Petrus
[illegible] pauper discas, nihil te hinc minus habere. Interrogat Petrus, ut ne si a Petro id edisceris, dubites [illegible]
[illegible] adhuc erat, et spiritu vacuus, sed ut a magistro Petri accepta sententia confidas [illegible]
natura enim nos sumus, sed pro aliis disputantes res nobis attribuimus; sic et apostolus fecit, ad pro [illegible]
[illegible] interrogatione obtulit. Nam quod ea quae ad se spectabant jam clarum esset, palam est ab iis quae supra dicta sunt
[illegible] regni gloriam inde [illegible] acceperat [illegible] de aliis quae in [illegible] sunt, consideret. [illegible]
autem, quomodo accurate respondeat ad ea, quae Christus quaesierat: [illegible] duo haec expetit [illegible]
daret pauperibus, et sequeretur se. Ideoque Petrus haec duo ponit, et quod reliquerint, et quod sequantur
[illegible] nos reliquimus omnia, et secuti sumus te [illegible] ut sequantur [illegible] erat [illegible]
[illegible] erant, et quae reliquerant fiduciam ipsis et gaudium conciliavit. Quid ergo ille? [illegible]
[illegible] quid igitur [illegible] in judicio [illegible], sedebit [illegible]. Quomodo igitur dixit, et vos super duodecim [illegible]
[illegible] quomodo promissio illa implebitur? Audi quomodo. [illegible] etiam primo homini [illegible]
[illegible] et timor erit [illegible] ferus, neque tamen [illegible] est, [illegible] ille se [illegible] indignum reddidit [illegible]
[illegible] ex [illegible] sententia deportantes quidam duriores fierent, saepe ex bonorum [illegible]
[illegible] segniores [illegible] debet dicens, si minatus fuero, ne desperes; potes enim [illegible]
[illegible] sententiam meam solvere, ut Ninivitae; et si bonum quidpiam promittam, ne segnis sis ob promissum
nam si indignus reddaris, nihil te [illegible] juvabit promissio, sed majus supplicium erit. Ego enim promitto
[illegible] dignus est. n. 1.

[illegible] judicantes duodecim tribus Israel, idest condemnantes. [illegible] Quia enim in iisdem [illegible]
[illegible] Judaei, quod Apostoli [illegible] Judaei dicerent, se ideo Christo credere non potuisse
quia lex mandata ipsius recipere prohibebat; hos in medium producit, qui eamdem legem acceperant et crediderunt
[illegible] illos condemnat: id quod etiam dixit: ideo judices vestri erunt. [illegible] sed [illegible] de illis simpliciter
(Luc. 10. 13.) Viri Ninivitae surgent in jud. et cond. gen. hanc. et Reg. aust. cond. [illegible] non simpliciter
[illegible] quomodo? Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, tunc sedebitis et vos super duodecim thronos
[illegible] ipsos et conregnaturos [illegible] gloriae consortes futuros. Nam si sustinemus, inquit [illegible]
conregnabimus. Neque enim throni sedem significant. Solus quippe ipse sedebit, et judicaturus est [illegible]
[illegible] honorem, et gloriam ineffabilem significavit. n. 2.

[illegible] quicumque reliquerit [illegible] mulierem [illegible] sed sicut de anima dicebat: qui
perdiderit animam suam propter me, inveniet eam [illegible] neque ut [illegible]
corpore, sed ut [illegible] praeponamus. Sic et de uxore, et de fratribus dicit. Videtur autem [illegible]
[illegible] patres erant, qui filios, et uxores, quae erant ad impietatem [illegible]
[illegible] neque patrem [illegible]

[illegible] conducere operarios in vineam suam. Quid sibi vult haec parabola? Neque enim [illegible]
[illegible] illud quod in fine dicitur: sed contrarium omnino enuntiat. In hac enim exhibet omnes
eamdem mercedem accipientes, neque alios ejectos, alios vero admissos, ipse autem et ante et post parabolam
[illegible] erunt primi novissimi et novissimi primi, idest ipsis primis priores, illis [illegible]
[illegible] enim hoc significat declarat dicens: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
[illegible] Vineam igitur mandata Dei, operandi tempus, praesentem vitam appellat: operarios eos qui diversis [illegible]
Dei praecepta vocati sunt; mane, tertia, sexta, nona, undecima hora qui diversis aetatibus accesserunt et [illegible]
[illegible] gesserunt [illegible] haec parabola [illegible] et quid sibi [illegible]

S. Jo. Chrys. in Matt. hom. [illegible] al. [illegible]

extrema senectute conversi sunt, studiosiores reddere, neque pigros sinit esse illos extremo [illegible]:

Sed cur non omnes statim mercede conduxit? Quantum in se erat, omnes conduxit: quod si non simul omnes obsequuti sunt, differentiam exhibuit eorum, qui vocati fuere, voluntas. Ideo alii mane, [illegible] tertia, alii sexta vel nona hora vocantur, alii undecima, quia tunc obtemperaturi erant. Hoc item Paulus declaravit (Gal. 1. 15.) quando autem visum est [illegible], qui me segregavit ex utero matris meæ. Quandonam ei visum est? quando ille obtemperaturus erat. Nam [illegible] non cessaverat, tunc ipsi visum fuit, [illegible] ille tunc non obtemperasset. Nam si Paulus ab initio non paruisset, multo minus latro. Quod si hi dicant [illegible] nos conduxit, [illegible] ut dixi, [illegible] in parabolis [illegible] dixit, [illegible] Ipse autem non [illegible] illos, ut non perplexum redderet sed ut attraheret. Nam quod [illegible] quantum ad se pertinebat prima statim hora vocaverit, significavit ipsa parabola, quæ dicit mane ipsum [illegible] [illegible] exiisse. n. 3.

[illegible] subjungat, Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi, et multi enim sunt vocati, pauci vero electi, ne mireris. Non enim hoc quasi ex parabola colligens dicit; sed hoc significat: sicut hoc contigit, sic et illud continget. Hic enim non facti sunt primi novissimi, sed eadem assequuti sunt omnes [illegible] et expeditione [illegible] deindeque neglecta virtute retro cesserunt, illosque rursus, qui a nequitia emergentes multos antecesserunt. Nam [illegible] et in fide, et in vita videmus. Quamobrem [illegible] et [illegible] optimam exhibeamus. Nisi enim vitam fide nostra dignam ducamus, extremas [illegible]

[illegible]

[illegible] ascensurus erat (Jerosol.) de passione sua iterum loquitur. Quia enim verisimile erat eos qui [illegible] [illegible], haud oblitos esse, frequenter hæc in memoriam revocat, frequenti commemoratione animum [illegible] minueas. n. 1.

[illegible] prophetis testes produxisse. Alius vero ait discipulos dicta non intellexisse, sed [illegible] evangelista dicit, ipsum [illegible] esse. Ergo sublatum erat, inquies, prædictionis [illegible] [illegible] et stupefactos ipsum esse sequutos. [illegible] Ego vero aliud difficilius affero: si nesciebant, cur mœrebant? alius tamen dicit, ipsos mœstos [illegible] nesciebant, cur contristabantur? Quomodo Petrus dixit: propitius tibi sis, non erit tibi hoc. Quid ergo dicendum? Scivisse quidem ipsum esse moriturum, etsi œconomiæ mysterium non plane scirent, neque resurrectionem clare [illegible], neque ea quæ mundare futurum erat. [illegible] volebant. Alios quippe viderant mortuos ab aliis suscitari; eum vero qui seipsum suscitaret, atque ita suscitaret ut nunquam postea moreretur, nondum viderunt. Hoc igitur etsi sæpe dictum non intelligebant: neque aperte sciebant [illegible]

[illegible] mihi videtur, quia de passione loquens, [illegible]

[illegible] bonam fiduciam ipsis inderet, etiamsi sæpe de resurrectione audirent. Nam præter mortem hoc illos [illegible] [illegible], quod audirent ipsum illudendum, et [illegible] et alia [illegible] dæmoniacos curatos, mortuos suscitatos, et alia mirabilia [illegible]; [illegible] hæc audiebant, obstupescebant quod [illegible] patraret, talia passurus esset, [illegible] in magnam [illegible] dubitationem, ac modo [illegible], modo non credebant, nec dicta illa intelligere poterant. Usque adeo enim clare non intelligebant, ut [illegible] statim accederent, et de primo consessu loquerentur. n. 1. (Marco 10. 35) Volumus enim inquiunt, ut unus [illegible] dextris tuis, unus a sinistris sedeat. Quomodo igitur, inquies, hic Evangelista dicit [illegible] [illegible] matrem [illegible] aut modo præferent. [illegible] quid petunt? [illegible] evangelium hoc clare explicatur. Quod enim inquit, prope Jerosolymam erant, putantque regnum Dei [illegible], hæc postulabant. Existimabant enim, [illegible] neque enim illud propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omni morbo animi superiores. Itaque enim illorum imperfectiones revelat, ut [illegible] sint. Quod igitur nihil spirituale quærerent, neque ullam superni regni notitiam haberent, hinc palam est. S. — Volebant autem ut ego arbitror, quia audierant, sedebitis super thronos duodecim [illegible]

[illegible] al. 66. n. [illegible]

[illegible] Instabat porro [illegible] ut sederent unus a dextris [illegible], [illegible] ostendat illos nec spiritualia quidquam [illegible] neque [illegible] unquam petere ausuros fuisse, ait: n. 2. Nescitis quid petatis [illegible] magnum nempe sit, [illegible] mirabile, [illegible] superet [illegible] potestates. Deinde subjungit: potestis [illegible] ego [illegible] et baptismo quo ego baptizor, baptizari? Videtis, quomodo statim ab hac opinione abducat, a contrariis ipsos alloquutus? Vos quidem de honore, deque coronis mecum loquimini, [illegible] de certaminibus, et de sudoribus loquor. Non est enim hoc præmiorum tempus, neque nunc gloria illa mea [illegible] præsens vita est cædium, bellorum ac periculorum. Et vide [illegible] ex modo interrogandi et hortandi, [illegible] eodem ferre potestis [illegible] pendere? sed quomodo potestis bibere calicem [illegible], quem ego bibiturus sum, ut [illegible] suo prosperiores faciat. Baptisma [illegible] [illegible] inde purgationem toti orbi hoc postea dicunt illi, possumus. Ex animi fervore [illegible] [illegible] nescientes quid dicerent; sed expectantes se quod petebant impetraturos esse. Quid igitur ille? n. 3. Calicem quidem meum bibetis, et baptismate, quo ego baptizor, baptizabimini. Magna illis prædixit bona, hoc est [illegible] et [illegible], quæ ego patiar, violenta morte vitam terminabitis, in hisque mihi communicabitis; [illegible] autem ad dexteram meam, et ad sinistram non est meum dare, sed quibus paratum est a patre meo. n. 2.

[illegible] quæsierant ut primas [illegible] tenerent, et ante [illegible] sederent, atque apud [illegible] a nemine [illegible] cederentur; quia, ut jam dixi, duodecim thronos audierant, ignorantes quid hoc esset, primum eorumque [illegible] n. 3.

[illegible] quid [illegible] aliud quærentes? [illegible] nec [illegible] consortium [illegible] dignos [illegible] n. 5.

[illegible] silent [illegible] reparavit. Donec enim [illegible] sententia erat, non indignabantur; sed videntes illos præferri, ex honore, et reverentia magistri tacebant, et [illegible] animo dolebant, sed in medium hæc efferre non audebant. n. 3. n. 5.

n. 5. Principes gentium etc. Ostendens illud ad gentium mores accedere, ad primi gradus appetuntur. Nam tyrannica hæc passio est, quæ frequenter magni viri exagitantur. n. 4. Nam vero putes hæc me sine causa dicere, potius meis exemplis [illegible]. Ego enim plus quidpiam feci. Rex quippe supernarum virtutum cum essem, homo fieri volui, et sperni, [illegible] [illegible] affici. Neque his contentus mortem adivi. Ideo ait: n. 5. Filius hom. non venit ut ministraretur [illegible] n. 6.
et ministret, [illegible] n. 4.

[illegible] 66 [illegible]

[illegible] et acceditam conatur [illegible] abantur. [illegible] nec cæcitas, nec quod non audiantur, nec quod a multis increpentur, impedire potuit [illegible] veris, et in labore vetraw. n. 1.

n. 1. Et cum appropinquaret Jerusalem etc. Sæpe ipse venerat Jerosolymam; sed nunquam cum tanto apparatu. Quia [illegible] [illegible] erant exordia œconomiæ, neque ipse admodum notus erat, neque passionis tempus erat proximum: quapropter indiscriminatim cum illis tunc miscebatur, imo sese occultabat: neque enim admirationi fuisset si [illegible] exhibuisset, et illi in majorem iram exarsissent. Postquam autem potentiæ suæ idonea dederat experimenta, [illegible] passus esset, clarius se ipsum revelat, et cum majori celebritate facit omnia, quæ possent illos postea urere. Potuit nam hæc in principio fieri, sed non utilia fuissent. n. 1.

[illegible] concurrentes [illegible] [illegible] sed [illegible] hunc quoque [illegible] quasi [illegible] ingressus est Jerosolymam: sed non [illegible] n. 2. [illegible]

[illegible] propheta Naz. Gal. Et cum sibi videbantur aliquid magnum dicere, tunc humi [illegible] [illegible]

Serm. 67. al. 68. in cap. 21 [illegible]

[illegible] et [illegible] Joannem [illegible] in principio [illegible] [illegible] et [illegible] pal[illegible] [illegible] [illegible] ostendit nobis? hic vero tacent, etiamsi increpentur: eo quod scilicet apud omnes in admiratione erat. n. 1.

Dixit ex ore Non enim secundum mentem ipsorum illa verba erant; sed virtute ipsius immutatum ipsorum linguam dirigebat.

[illegible] in Matth. [illegible]

18. Mane autem revertens in urbem esuriit. Quomodo mane esuriit? quando id carni concessit, tunc illius [illegible]
ditur. 19. Et videns ficum in via venit ad eam, et nihil invenit [illegible]
dum tempus fuisse, sed si nondum tempus erat, quomodo alter Evangelista ait: venit ut [illegible]
in ea? Unde manifestum est, illud ex opinione discipulorum fuisse, qui adhuc imperf[illegible]
discipulorum ipsa describunt Evangelistae. ... Cur ergo maledicta fuit? Propter discipulos, ut semper illi [illegible]
[illegible] et tamen [illegible]
[illegible]
[illegible]
dedit. Cum autem in loca, vel in arbores, vel in bruta animantia tale quidpiam immittitur, ne curiose inquiras, nec
dicas, quomodo iuste exsiccata ficus est, si tempus fructuum non erat? Illa enim quaestio nugacissima est
[illegible]
[illegible]
[illegible] et maledicti [illegible]
[illegible] et. [illegible]
[illegible] sed [illegible] signum fecit [illegible]
hoc propter illos (Ap.) factum esse, ut illis fiduciam inderet, audi ea, quae postea dicit. Quid [illegible]
majora facietis, si credere volueritis, et in oratione confidere. [illegible]
In qua potestate haec facis? [illegible] Quod autem dicunt, hujusmodi est. An doctrina [illegible]
[illegible] ordinatus es, quia tantam potestatem exhibuisti? Atqui nihil arroganter egit [illegible]
prospexit [illegible] Et quid haec, inquies, ad rem pertinent? Haec maxime quadrant. ... Quare si Joannem [illegible]
Bapt. [illegible] unde erat? Et quid haec, inquies, ad rem pertinent? [illegible] potestate haec faceret. [illegible]
[illegible] nihil impedire poterat, quominus viderent, in qua potestate haec faceret. [illegible]
[illegible] turbas, inquit. [illegible] Ubique [illegible] et [illegible]
[illegible] propter illos timebant; non vim ipsam veritatis, nisi hominum causa [illegible]
[illegible] habebat duos filios. ... Nam hic duo filii significant id quod apud gentes, et quod apud Judaeos [illegible]
[illegible] non audierunt legem operibus obsequentiam exhibe[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] non obsequuti sunt. [illegible]
31. Publicani et meretrices praecedent vos. ... Nec vero gratis solum est, quod meretrices intrant, verum etiam [illegible]
Non enim manentes meretrices introierunt, sed obedientes et credentes, et mundatae, et mutatae [illegible]
[illegible] Hom. 68. al. 69. in Cap. [illegible]

33. Pater fam. plantavit vineam, misit servos, verebuntur filium etc.
Multa per hanc parabolam subindicat, Dei providentiam, quae semper illis adfuit, sanguinariam eorum [illegible]
[illegible] pertineret, quod prophetam [illegible]
[illegible] et filium [illegible] Deus, quod [illegible]
magna [illegible] quod extremas poenas dent ob crucem et facinus suum: gentium vocationem, et Judaeorum [illegible]
[illegible] longanimis est judicatio, et non semper peccantibus statim supplicium infert [illegible]
[illegible] Et misit servos suos, hoc est prophetas [illegible]
[illegible]
[illegible] reverebuntur [illegible] non ignorantis est [illegible]
ostendens [illegible] et omnes excusatione vacuos [illegible] Illud
autem reverebuntur filium meum, quod facere debebant enunciat: quia oportebat certe illos revereri. ...
[illegible] accumulare oportuisset, ut maiorque de peccatis [illegible] in scelera se se immerserunt [illegible]
[illegible] obnoxientur, quod et ipse declarans ait: implete mensuram patrum vestrorum. [illegible]
[illegible] Et ubi occidere deliberant? extra vineam. [illegible]
Occidamus eum inquiunt (Luc. 20. 14.) et nostra [illegible] Et ejicientes occiderunt. [illegible] certe hanc parabolam [illegible] ut
quomodo etiam locum praedicet, ubi mactandus erat. Et [illegible] de parabola Nathans sententiam tulit [illegible]
ipsi sententiam ferrent. Quod in David quoque factum est, quando de parabola [illegible]
[illegible] quod justa sit sententia, quando ii qui puniendi sunt, ipsi [illegible] ut [illegible] non
[illegible] justitiam restituere, sed etiam jam olim id spiritum pronunciasse et [illegible] prophetiam induxit [illegible]
[illegible] quam legistis, lapidem quem reprobaverunt aedificantes [illegible] gentes [illegible]
[illegible] his omnibus ostendere. Judaeos [illegible]
per Chananaeam, per asinam, per centurionem, perque [illegible] Hoc [illegible]
[illegible] praesignificant credituras gentes, et Judaeos, qui crediderint unum esse futurum, quamvis

S. Jo. Chrysost. in Matth. C. 21. hom. 68. al. 69)

tanto [illegible] distrahent n. 2. [illegible] vero [illegible] vocat, et [illegible] doctores, quod Ezechiel ait (c. 13. v. 10) dissipantes murum, et linientes incomposite. Quomodo autem reprobaverunt? ut [illegible] non est ex Deo, hic scilicet [illegible] (Jo. 5. 45) et rursum, [illegible] es tu, et dæmonium habes n. 2.

non est ex Deo, [illegible] ventilarunt eum.

[illegible] malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, nihil aliud sibi volunt, et cum magna [illegible] si [illegible] Illi autem non timore [illegible] emendabantur, non ab ipsius dictis: non prophetarum testimonium reverebantur, non suam ipsorum sententiam, non multorum existimationem: ita semel illos dominandi cupido et vanæ gloriæ amor occæcarant, quos temporanea quærerent n. 2.

homil. 69. al. 70. in Cap. 22.

1. In Regno igitur hom. [illegible] (parab.) quid amplius quam illa habet? Pergamentum et Judæorum ejectionem, et gentium vocationem. Post hæc vero [illegible], secundum hanc) ostendit et vivendi [illegible] nam, et quanta negligentibus pœna sit parata. — Quid ergo illis ingratius fuerit, quando et nuptias [illegible] vocantur? Quid enim et nuptias venire non [illegible] et ad nuptias regis qui filio nuptiale convivium parat [illegible] Ut Dei providentiam agnoscas, ejusque erga nos amorem rerum spiritualium [illegible], inquit, nuptiæ vocantur, ut nihil ibi triste sit, nihil luctuosum, sed omnia gaudio spirituali plena n. 1. Ab hinc vero [illegible] dominum prædicat. Quia enim in præcedentibus mortem dixit, monstrat hic post mortem nuptias, sponsumque [illegible] Verum hi ne ita quidem meliores sunt effecti, nec mitiores quo quid detenius sit? Etenim hæc [illegible] [illegible], primo quod prophetas occiderint, deinde quod etiam filium; demum quod eum occidissent, et ad nuptias [illegible] occiso invitarentur, non veniant, sed causas comminiscantur juga boum, uxores, agros: quamquam [illegible] [illegible] Sed inde discimus, etsi necessaria videantur esse illa quæ nos retinent, spiritualia [illegible] esse anteponenda. [illegible] invitat. Et quandonam [illegible] sunt? per prophetas omnes, per Joannem [illegible] omnes ad Christum mittebat dicens: illum oportet crescere, me autem minui (Jo. 3. 30) per ipsum denique filium, qui ait: Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. 11. 28) Et rursus, si quis [illegible] veniat ad me, et bibat (Jo. 7. 37) Neque verbis tantum, sed et operibus ipsis vocabat, et post assumptionem ejus per Petrum [illegible] socios; nam qui operatus est Petro, inquit (Gal. 2. 8) in apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes. Quia enim filium videntes indignati sunt, ipsumque occiderant, per servos rursum vocat. [illegible] quid vocat? Ad labores, ærumnas, sudores? nequaquam sed ad delicias. Ait enim: Tauri mei, et altilia mea [illegible] mactata sunt. Quantæ dapes! quanta magnificentia! Neque hoc illos convertit, sed quanto majorem patientiam exhibebat tanto magis illi indurabantur. Neque enim impediti negotiis, sed negligentes non venerunt [illegible] alii [illegible], alii juga boum obtendunt. Hæccine occupationes sunt? minime. Cum enim spiritualia nos vocant, nulla est occupationum necessitas. Videntur autem mihi hic obtendere usi ut hæc quasi negligentiæ [illegible] opponerent. Neque id solum grave est, quod non venerint; sed etiam quod gravissimum, atrocissimum est, quod missos ad se male affecerint, contumeliis oneravint, occiderint; id quod superioribus gravius est. Illi namque venerunt repetentes proventum et fructus, atque occisi sunt; hi vero cum ad nuptias [illegible] occisi [illegible] interfectores eius vocant, [illegible] interficiuntur, cui furori quid par fuerit? [illegible] (ad Rom. [illegible]) [illegible] illos qui et dominum, et prophetas suos occiderunt, et nos persequuti sunt. Deinde ne dicerent Deo adversarius est, ideoque non accedimus, audi quid dicant ii qui invitant: Pater est is, qui nuptias facit et invitat. Quid ergo postea? quia noluerunt venire, sed et missos occiderant, urbes eorum incendit et missis exercitibus occidit eos. Hic porro prænuntiat ea, quæ sub Vespasiano, et Tito facta sunt [illegible] [illegible] Patrem exacerbaverunt, quod ipsi non crediderant, ipse illos ulciscitur. Ideo non statim post mortem Christi [illegible] excidium evenit, sed post annos quadraginta, ut patientiam suam exhiberet, cum Stephanum occiderunt, [illegible] [illegible] interfecerunt apostolos affecere contumeliis. Vides rerum veritatem, et celeritatem? Adhuc enim [illegible] Evangelista vivente aliisque complurimis, qui cum Christo vixerant, hæc contigerunt. Etenim [illegible] testes erant, qui hæc audierant n. 1.

11. [illegible] nuptiale. Deinde ne [illegible] in sola fide spem haberent, de judicio et pœna pravorum operum edisserit, [illegible] non credentes ad amplectendam fidem, credentes vero ad vitam recte instituendam. Indumentum enim [illegible] vita, et opera. n. 2.

12. at ille obmutuit. Quia enim nihil respondere poterat, semetipsum damnabat, et ad ingentes rapitur pœnas. n. 2.

13. Ubi fletus et stridor dentium [illegible] intolerabiles significat dolores. n. 2.

S. Ioann. Chrys. in Matth. hom. 70. al. 71. in cap. 22.

17. Licet censum dare Cæsari, an non? Tributum [illegible] volebant, ad res ipsorum in Romanorum imperium transissent. Quia igitur videbant, Theudam, et Judam hac de causa paulo ante periisse, ut qui rebellionem meditarentur, cupiebant, ipsum quoque circa res easdem suspicioni obnoxium reddere. Itaque discipulos suos cum Herodis militibus miserunt, duplex præcipitium parantes, ut putabant, et undique laqueum tendentes, ut quidquid diceret, caperetur ab eis; ac si pro Herodianis responderet, ipsi accusarent, sin pro ipsis alii criminarentur. [illegible] Atque dilemma jam solverat. Sed hoc id ignorabant; et utrumvis diceret, se capturos eum sperabant. Maluissent tamen eum contra Herodianos aliquid dicere. Itaque discipulos mittunt, qui illum præsentia sua ad id inducerent, ut illum præsidi traderent, ut tyrannum. Hoc enim et Lucas subindicat dicens, eos turbis præsentibus interrogasse, ut majus esset testimonium. Contrarium autem omnino evenit; in majori quippe theatro stultitiæ suæ argumentum dederunt. n. 1.

Non est tibi — De aliquo. Vide quam liquidum sit, velle eos in hujusmodi sermonem conjicere, quo Herodes offenderetur, et in tyrannidis suspicionem veniat, ut qui contra legem insurrexerit, quo illum ut seditiosum et tyrannum supplicio traderent. Illud enim: Non est tibi cura de aliquo, neque respicis ad personam hominum, de Herode, et Cæsare sub umbra quadam dicebatur; Dic igitur nobis, quid tibi videtur? n. 1

Quid me tentatis hypocritæ? Quia enim iniquitas et perversa, et manifesta erat, acrius pungit illos, primo confundens, illorumque os obturans, ut secretum illorum in medium adduceret, et palam omnibus redderet, quo ad illum animo accessissent. n. 1.

19. Ostendite mihi num. c. Ut autem ostenderunt, pro more suo eorum lingua sententiam effert, ipsosque decernere cogit id licere: quæ erat splendida, clarque victoria. n. 2.

21. Reddite quæ etc. Hoc enim non est dare, sed reddere: id quod ex imagine et ex inscriptione ostendebatur. Deinde ne dicerent, hominibusne nos subjicis? Subjunxit et quæ sunt Dei Deo. Licet enim et hominibus sua reddere, et quæ debentur Deo. Ideo dixit Paulus (Rom. 13. 7) reddite omnibus debita; cui vectigal dare, quæ ab hominibus ipsi debentur: cui honorem honorem. n. 2.

23. Accesserunt Sadducæi. Quinam sunt Sadducæi? Hæresis est Judæorum, quæ differt a Pharisæis, illisque longe inferior, cujus opinio erat, non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum. Rudiores enim erant, et corporalia tantum agnoscebant. n. 2. Hic autem vide quomodo et resurrectionem esse probet, et non talem qualem ipsi suspicabantur. Quod enim ait: 29. Erratis nescientes Scripturas neque potentiam Dei. Quia enim ut qui Moysen nossent, legem allegant, ostendit ignorantiam Scripturas esse [illegible] interrogationem. Hinc enim ad tentandum [illegible], quod scripturas non ut par erat, intelligerent, et Dei potentiam ignorarent. n. 2

30 Erunt sicut angeli Dei in cœlo. Lucas vero ait (c. 20. 36.) sicut Filii Dei. si ergo [illegible] nubunt, superflua est interrogatio. Non [illegible] angeli sunt, quod non nubant, sed quia ut angeli sunt, [illegible] sunt. n. 3.

32. Non est Deus mortuorum, sed viventium. Non est inquit non existentium, et eorum qui prorsus e medio sublati sunt, nec unquam resurrecturi. Non enim dixit, eram, sed sum, existentium nempe [illegible]

Homil. 71. al. 72. in cap. [illegible]

[illegible] sil. impos. Sadduc. et interr. [illegible]. Cum oportuit [illegible] quiescere, illi rursus concitant, et legisperitum opponunt, non quod discere, sed quod tentare [illegible] n. 1.

[illegible] Quia hoc ad illud [illegible], et ab illo rursus [illegible] mala ægre [illegible] ego [illegible] proximum [illegible], nam ait, Jo. 21. [illegible] diligis me, Petre, pasce oves meas; diligere autem proximum facit, ut mandata custodias, pro ait [illegible] his tota lex pendet et prophetæ.

[illegible] interrogat [illegible] Quid vobis videtur de Christo; cujus filius est [illegible] interrogat [illegible], ut se confiterentur esse Deum.

43 [illegible] ipsum adulando [illegible] dixisse, et hanc sententiam humanam esse, [illegible] Quomodo [illegible] in Spiritu vocat eum Dominum [illegible] etc. [illegible] non quod neget esse filium Davidis; absit, [illegible] Petrum hac de causa [illegible] sed illorum emendans [illegible]. Itaque quando dixit, quomodo filius ejus est, hoc [illegible]: illi quippe dicebant, ipsum esse tantum Davidis filium, non Dominum. n. 2

S. Jo. Chrys. in Matth. homil. 72. al. 73. in cap. 23

2. [illegible] ex in Scriptura totum vetus testamentum dicitur. n. 1

3. Omnia quæcunque dixerint, servate et facite. ... Audimus igitur ut emendet, illud maxime jubet, quod [illegible] de salute [illegible], nempe doctores non contemnere, nec contra sacerdotes insurgere. ... [illegible] illorum principatum constituit, etiamsi improbi essent, ita ut post tantam ipsis oblatam criminationem diceret: Omnia quæcunque dixerint vobis, facite: neque enim sua dicunt, sed quæ Dei sunt, quæ per Moysen ille præ[illegible] ... [illegible] in Cathedra Mosis sedent, inquit: Quia non poterant illos ex vita commendare, a quibus [illegible] id fecit, [illegible] nempe, et a successione. Omnia autem cum audis, ne totam legem esse putes de cibis nempe [illegible], et similibus. Quomodo enim hæc dicturus erat, qui ante sustulerat? Sed omnia dicit, quæ mores emendarent, et corrigerent, quæque cum novæ legis præceptis congruerent, neque ultra sinerent sub jugo legis esse. n. 1.

4. Alligant enim onera. Duplicem hic nequitiam memorat, quod a subditis sine ulla venia sedulam requirant vitam, [illegible] sibi licentiam permittant: quod contrarium est boni principis officio, quod est in rebus [illegible] dominus judicem esse severum, ac sine ulla venia; in seditione vero peccatis mitem, et ad veniam [illegible] pronum. Illi vero contrarium faciebant. n. 1.

5. Dilatant phylacteria et fimbrias. Quænam sunt illa phylacteria, quæ fimbriæ? Quia sæpe obliviscebantur beneficiorum Dei, jussit in minimis notis libris describi miracula ipsius, et appendi manibus eorum, quam dixit, nec removebuntur ab oculis tuis (Deut. 6. 8.) quæ phylacteria, quasi dicas conservatoria, vocabantur, ut multæ nunc mulieres Evangelia ex collo pendentia habent; et ut aliunde in memoriam reducantur, id quod multi sæpe faciunt, obliviscendi vitandæ causa lino aut filo digitum ligantes; hoc illis ut pueris Deus fieri præcepit, hyacinthinam vittam in ora vestis circa pedes assuere, ut his animum ad eadem præcepta [illegible] [illegible], vocabanturque fimbriæ. In his ergo studiosi erant, latiora librorum extendentes, et [illegible] [illegible] facientes, quod inanis gloriæ [illegible] erat. Cur ergo illa ambitiose extendis? an id boni operis [illegible] Num quid tibi prosunt, nisi hinc quid lucreris? Non enim quærit Deus ut illa extendas, et amplifices, ut eximi[illegible] cura ejus memoriam teneas. n. 2.

6. Amant enim inquit primos accubitus in cœnis, et primos consessus in synagogis. 7. et salutationes in foro, [et] vocari ab hominibus Rabbi. Hæc etsi parva videantur esse, grandium tamen sunt causa malorum. Hæc et civitates et Ecclesias everterunt. Neque a lacrymis abstinere possum, cum primos consessus audio, et salutationes, et cogito quanta hinc mala Dei Ecclesiis pariantur, quæ jam [illegible] [illegible] est. n. 2.

8. Omnes autem vos fratres estis: nec alter altero præstantior est, cum nihil ex se ipso habeat. Ideo dicit Paulus (1 Cor. 3. 5.) quis Paulus? quis Apollo? quis Cephas? nonne ministri? [illegible] Et iterum: ne vocetis Patrem [illegible] ut non vocetis, sed ut sciant quem proprie patrem appellare par sit. n. 3

11. Qui est major vestrum? [illegible] erit [illegible] modestia præstantius, ideoque hanc virtutem frequenter [illegible] commendat, [illegible] superbiam radicitus evellit, [illegible] dixit, qui humiliat [illegible] exaltabitur [illegible]

homil. 73. al. 74.

[illegible] domos viduarum, [illegible] simpliciter edebant, sed et [illegible] ἰδὲ γὰρ [illegible] [illegible] καὶ κακὶαν κατήστιον n. 1.

[illegible] est illud in [illegible] idoneos. n.

[illegible] [illegible] [illegible]

15. [illegible] et aridam, ut [illegible] [illegible] crimina [illegible] primo [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] negligentes sed [illegible] [illegible] Deteriores [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible]

23. Decimatis mentham [illegible] Hoc loco [illegible] esse [illegible] decima est, [illegible] eleemosyna [illegible] eleemosynas [illegible] [illegible] [illegible] nondum enim sic ipse loquitur. Ideo hic quidem dicit: hæc oportebat facere, et [illegible] non omittere. [illegible] autem de mundo et immundo [illegible] hoc adjicit [illegible] [illegible] [illegible] non autem [illegible] [illegible] enim de [illegible] [illegible] Ideo autem, et quia nondum tempus [illegible] ubi observatio est corporalium [illegible] [illegible] hoc evertit. Ideo de eleemosyna [illegible] [illegible] de purgationibus vero [illegible]

S. Jo. Chrysost. in Matth. C. 23. hom. 73. al. 79

... sed quod est mundus [illegible] foris est calicis, et par[opsidis] [illegible]

et avaritia. 26. Munda [illegible] calicem, et paropsidis interiora, ut exteriora munda fiant. O re commune

et manifesto exemplum accepit, a calice, et paropside n. ...

Deinde ostendens nullum esse damnum ex neglectu corporalium mundationum; magnum autem immidere [illegible]

plicium iis, qui animæ mundationem non curant, quæ mundatio est virtus, hæc culicem vocavit [illegible]

enim, ut illa quæ erant; camelum vero, illa, intolerabilia quippe erant: ideo ait: ut culicem [illegible] et

camelum deglutientes. n. ...

A cain dixit: id etiam quod exterius est purgate, sed quod intus est, et omnino hoc ad id [illegible] sequi [illegible]

tem non de calice [illegible] [illegible] loquuntur sed de anima et corpore: quod exterius est [illegible]

tem interius animam. n. 2.

hom. 74. al. 75

[illegible] test. estis [illegible] [illegible] Quod crimen est plus esse homicid[illegible] si non consors

sit paternæ voluntatis nullum. Unde manifestum est ideo id ipsis protulisse, ut eorum cum patribus

mis in nequitia concordiam significaret. Et hoc indicat id quod sequitur, subiunxit enim 33. Ser-

pentes genimina viperarum. Sicut enim viperæ parentibus [illegible] [illegible] perniciem similes [illegible] [illegible]

vos patribus secundum sanguinarium animum. n. 1.

Implete mensuram patrum vestrorum. Non imperans, sed quod futurum erat prænuntians, eadem videlicet

[illegible] n. 1.

34. Mitto ad vos prophetas etc. ... Hæc porro dixit ostendens nihil esse minum, si occidantur a filiis [illegible] qui et

sanguinarii erant et fraudulenti, denique qui [illegible] scelere vincerent. n. 1.

Serpentes genimina viperarum: hoc est: mali majorum filii, et parentibus iniquiores n. 1. ipsi namque finem imponunt

et malorum coronidem. n. 1. [illegible]

[illegible] audistis [illegible] [illegible] [illegible] ex Cain vindicatum est septies, ex Lamech vero septuagies septies [illegible] [illegible] sed quia non erat

[illegible]

[illegible] castigatus est n. 2. [illegible]

[illegible] [illegible] quod aliena peccata quærunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ne [illegible] habent. Non quod aliena peccata [illegible] [illegible] [illegible] illi perpetrant, [illegible] [illegible] supplicium

in peccatis lapsos et castigatos non meliores [illegible]

jure luant. n. 2. [illegible] [illegible] [illegible] vindictam

[illegible] [illegible] Dicit in capita vestra hæc omnia venturam, et magnam [illegible] [illegible] et admodum

[illegible] [illegible] Quid sibi vult hæc duplicatio [illegible] est [illegible] [illegible] et admodum [illegible] et [illegible]

[illegible] [illegible] dicit, ostendens illos sæpe peccando sese dispersisse, et [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] amorem [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] imago in prophetis habetur, nec [illegible] [illegible] [illegible] patrocinio [illegible]

providentiam magnam indicat. Sed nolusti, inquit. 38. Ecce relinquetur domus vestra [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] neque a [illegible] [illegible] [illegible] ultra videbunt eum

[illegible] et futuris [illegible] [illegible] [illegible] illo tempore [illegible] [illegible] crucem inter

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] significat, sed totum tempus illud, quod [illegible] [illegible] [illegible] hinc ipsos ad

Sed illud, amodo, non illum horum significat, sed [illegible] [illegible] [illegible] esset, et in [illegible], hinc ipsos ad

[illegible] illud semper hic de se accusabant, quod [illegible] [illegible] demonstret, et [illegible] declarat in prophetis

amorem sui hortatur, quod et [illegible] [illegible] semper [illegible] [illegible] resurrectionem subindicavit

fuisse: propterea [illegible] ipsis [illegible] [illegible] qui [illegible] prophetas Per hæc etiam resurrectionem subindicavit,

[illegible] [illegible] adventum [illegible], etiamque [illegible], qui [illegible] [illegible] incredulos essent, quod [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cum multa graviora futura dixisset: quod [illegible] [illegible] prophetis,

quod illos [illegible] [illegible], etiamque in synagogis, quod illi extrema essent passuri, [illegible]

[illegible] S. Jo. Chrysost. in Matth. [illegible] hom. 74. al. 75.

5 [illegible] foret, quod malis [illegible] essent subiiciendi, [illegible] numquam fuerant. Hic [illegible] mia vel mente capiunt, et contentiosis [illegible] ejus demonstrare poterant. Interrogemus namque eos: misit ne prophetas, et sapientes? an non occiderunt eos in synagogis? Relictum est [illegible] venerunt ne supplicia super generationem illam? Id manifestum certe est, nemoque contradicet. Sicut ergo hæc omnia evenerunt, sic et illa evenient, et hunc [illegible] submittent; sed nihil ad sui excusationem poterunt proferre, ut neque illi, qui eversæ civitatis causa hunc pœnitentiam egerunt. n. B.

Item 15. al. 76. in Cap. 24. [illegible]

[illegible] nec lapis super lapidem, quomodo superius dixit. relinquetur domus vestra deserta, et innumera ipsis mala pronunciavit, hinc discipuli his auditis, cum admirantes templi pulchritudinem monstrabant ei, et ambigentes, num tam egregia ædificia destruenda forent, tam ingens materia, tam [illegible] artificium: non ultra de vastitate loquitur, sed excidium et destructionem prædicit. Nonne videtis hæc omnia, inquit, et miramini atque obstupescitis? Non manebit lapis super lapidem. Quomodo igitur mansit? inquies. Et quid hoc sibi vult? Nam enim ita cecidit illa sententia. Vel omnimodam desolationem declarat, vel de illo tantum loco, in quo ipse stabat. Sunt enim quædam templi partes ad hanc usque diem penitus deletæ usque ad fundamenta. At hæc vero ex gestis habemus vel contentiosos credere oportet, ipsas reliquias esse perituras. n. 1.

6 Audituri estis prælia, et opiniones præliorum... Bella vero Ierosolymitana dicit, non autem externa alia usquam terrarum orta. Quid enim eis curæ de illis erat? Alioquin nihil novi dictum erat, si mala orbis diceret, quæ semper evenire solent. Nam et antea bella erant, [illegible] tus, et prælia. Verum Iudaica bella non diu post ventura prænuntiat: jam enim de bello [illegible] manis solliciti erant. Quoniam igitur hæc illos turbare poterant, hæc omnia prædicit. Deinde significans se quoque Iudæos aggressurum et contra illos pugnaturum esse, non pugnas solum memorat, sed et divinitus immissas plagas, famem, pestilentias, terræmotus, [illegible] inimicos invadere sivisse, neque hæc temere fieri secundum consuetum apud homines morem, sed ex divina ira.... Deinde quia Iudæis dixerat (Matth. C. 23. 39) non me videbitis amodo, donec dicatis, benedictus qui venit in nomine domini, putabantque discipuli cum excidio etiam consummationem fore, hanc eorum opinionem corrigens dicebat: sed nondum est finis. Quod autem ipsos ego dixi suspicarentur, ex eorum interrogatione discas. Quid enim interrogabant? quando hæc erunt, hoc est quandonam Ierosolyma peribit? Et quod signum adventus tui, et consummationis? Ipse vero nihil statim ad hanc interrogationem respondit, sed prius illa dicit, quæ plus interest discere. Neque enim de Ierosolymis statim, neque de secundo suo adventu loquutus est, sed de malis, quæ jam proxima erant, ideoque illos sollicitos reddit dicens: cavete ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes: ego sum Christus. Deinde [illegible] illos ad rerum verum auditum, cavete inquit, ne quis vos seducat. Et ad sollicitos, atque ad vigilandum paratos reddiderit, postquam seductores, et pseudochristos memoravit, hinc [illegible] mora mala narrat, ex iis, quæ jam evenerant, futura asserens apud insanos, et contentiosos. n. 1.

S. Jo. Chrys. homil. 76. al. 77. in cap. 24. Matthæi.

v. 16. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes. Tunc quandonam? cum hæc evenient cum abominatio deso-
lationis stabit in loco sancto. Unde mihi videtur exercitum dicere. Tunc fugite inquit, nulla enim deinceps vobis spes [illegible]
[illegible] Ideo illos qui [illegible] tectum sunt, non permittit in domum intrare, ut vestimenta sua tollant, inevitabilia designans
mala, et interminabilem calamitatem, in quam qui inciderit, necessario periit. n. 1.
19. Væ autem prægnantibus et lactantibus, illis quidem quod tardiores sint nec possint facile fugere, onere ventris retentæ;
illis, quod amoris vinculo erga lactentes detineantur, nec possint eos servare. Pecunias enim et contemnere, et servare
facile est, denique de vestimentis dico, quæ autem natura dat, quis effugiat? Quomodo prægnans levior efficiatur? quomodo
quæ lactat, potest lactentem despicere (Πῶς δὲ ἡ θηλάζουσα δυνήσεται τοῦ τεχθέντος ὑπεριδεῖν) Orate
ne fiat fuga vestra in hyeme [illegible] nec in sabbato: 21. Erit enim tunc [illegible] magna qualis non fuit ab initio mundi usque
nunc neque fiet. Vides ad Judæos sermonem haberi, et mala ipsos invasura narrari? Neque enim Apostoli
sabbatum observaturi erant, neque illic tunc versaturi, quo tempore Vespasianus hæc mala illaturus erat. Nam maxima
pars [illegible] ante obierant; si qui vero residui erant, in aliis orbis partibus tunc versabantur. Cur non in
hyeme, nec in sabbato? In hyeme ob temporis illius difficultatem. in sabbato ob legis auctoritatem. Quia enim fuga
opus est, et fuga velocissima, neque in sabbato Judæi tunc fugere audebant ne legem transgrederentur, neque etiam
in hyeme facile erat, ideo ait, orate: erit enim tunc tribulatio, qualis nunquam fuit, neque postea erit. Ne quis
vero putet id hyperbolice dictum esse, sed legat Josephi libros, et discat rei veritatem. Neque enim dixerit quispiam,
illud ignorare qui fidelis, sive Christianus esset, ut dictis fidem faceret ista mala amplificasse. nam et Judæus, et
inter Judaicorum ferventissimos cultores post Christi adventum erat. Quid igitur narrat ille? Calamitates illas
tragœdiam omnem superasse, bellumque tale nunquam cuivis genti tantam attulisse cladem. Tanta enim fames erat,
ut matres [illegible] comedendis pueris inter [illegible] [illegible], et hac de re [illegible] pugnarent, multosque [illegible]
a ventre [illegible] fuisse. Libenter igitur Judæos interrogarem, undenam hæc [illegible] [illegible] intolerandæ cala-
mitas a divina ira ipsis immissa fuerit, quæ præteritas omnes non modo in Judæam, sed et per totum
orbem invectas calamitates superaret? An non ob crucifixi Christi facinus id accidisse [illegible] omnes, ac
præ omnibus ipsa rerum veritas. Tu vero mihi malorum cumulum considera, quandoquidem nec in præcedenti, imo
nec subsequenti tempore quidpiam ita calamitosum reperire licet. Nis quippe [illegible] nec [illegible], nec posteriores, [illegible]
vita haberet, et [illegible] quidem. Neque enim quivis hominum vel ante, nec postea, tam iniquum, tam horrendum
scelus admittere ausus est. Ideo ait Erit tribulatio qualis non fuit, nec erit. 22 Et nisi abbreviati fuissent
dies illi, non fieret salva omnis caro: propter electos autem abbreviabuntur dies illi. Hinc ostendit illos
graviori etiam supplicio dignos fuisse, per [illegible] dies intelligit belli, obsidionisque tempus. Hoc porro
vult significare. Si diutius Romanorum contra urbem illam bellum extractum fuisset, omnes Judæi periissent.
nam omnem carnem hic pro Judaica posuit, Judæosque complectitur non eos modo qui intra, sed eos etiam qui
extra Judæam erant. Non solum enim si qui in Judæa erant impugnabantur; verum etiam eos qui usque ter-
rarum degebant, proscribebant, fugabantque, odio permoti. n. 2.
Quosnam autem hic electos vocat? Fideles, qui in medio illorum conclusi erant. Ne dicerent enim Judæi,
hæc mala immissa fuisse ob prædicationem, et quod Christus adoraretur; ostendit fideles illos non modo
ipsis causam malorum non fuisse; sed etiam si illi non adfuissent omnes [illegible] perituros fuisse.
Sed ne cum infidelibus tanti-
llam [illegible] permisisset Deus bellum durare, nullæ Judæorum fuissent reliquiæ. Ideo ait, propter electos,
fidelibus Judæis, fideles enim illis orti perirent, bellum citius solvit, et terminavit. Ideo ait, propter electos
autem breviabuntur dies illi. Hæc autem dicebat, ut consolationem relinqueret iis qui in medio Judæorum con-
clusi erant, ut [illegible] [illegible], neque timerent quasi ipsi simul perituri. Tu vero mihi spinosa disper-
[illegible] [illegible], nihil [illegible] [illegible] [illegible] ex eventu ipso hæc suspicere: nam si multitudinem ex dis-
servato nimium tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] excidium [illegible] nihil illorum viderant, hæc dicebant, ut
prædictionis vis undique fulgeat. 23. [illegible] quis vobis dixerit ecce. Tunc, quandonam? hic ut supra dixi, illud tunc
non præcedentem tempore, quæ sequuntur una serie hærere significat. Ubi enim eamdem temporis seriem indicare vo-
luit, intulit: statim post tribulationem dierum illorum. Hic vero non ita, sed illud tunc non hæc statim sequi indicat,
sed quo tempore illa quæ dicturus erat futura essent. Sic etiam cum dicit: in diebus illis venit Joannes Bapt.
(Matth. [illegible]) non tempus statim sequens indicat, sed ea quæ post multos annos eventura erant [illegible] [illegible]

S. Joann. Chryst. in Math. C. 24 hom. 76. al. 77

[illegible] postquam de [illegible] Christi dixit, de magorum adventu, et de [illegible] [illegible] [illegible] dixit, in diebus illis venit Joannes Baptista, atque spatium annorum triginta interfuit [illegible] [illegible] [illegible] illo in examinandis [illegible] [illegible] [illegible] hoc loco, misso intermedio omni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et principio consummationis quod saeculo ante consummationem [illegible] [illegible] esset [illegible] 23 Tunc siquis, siquis vobis dixerit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sui adventus notas proponit recensens, nec non seductorum ostendit... Neque parvum illud signum est ipsum non latenter venturum esse. [illegible] [illegible] enim, inquit, signa et prodigia [illegible]. [illegible] [illegible] de Antichristo loquitur, [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (2 Thessal. 2 v. 9.) cum enim revelabitur homo peccati, et filius perditionis: cujus adventus est secundum operationem Satanae in omni virtute et signis, et prodigiis mendacii [illegible] deceptione iniquitatis in iis qui pereunt &c. [illegible]

v. 27. Sicut enim fulgur exit ab oriente [illegible] fulgur apparet non opus habet nuncio, non praecone, sed et iis qui domi sunt, et iis qui in [illegible] sunt in momento per orbem totum apparet. Sic ille adventus erit ob gloriae [illegible] [illegible] [illegible] apparens. [illegible] signum dicit. Ubi corpus, ibi et aquilae, Angelorum, martyrum, et sanctorum [illegible] significat. Deinde [illegible] miracula dicit. [illegible] 29. Statim post tribulationem dierum illorum sol obtenebrabitur. Tribulationem dierum quorum dicit dierum Antichristi, et pseudoprophetarum. Tribulatio namque tunc magna erit, cum tot sint deceptores futuri. Sed non ad multum tempus extendetur. [illegible] enim Judaicum bellum propter electos abbreviatum est, multo magis propter eosdem haec tentatio reprimetur. Ideo simpliciter non dixit post tribulationem, sed statim post tribulationem dierum illorum et ob [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pseudoprophetae, et pseudochristi [illegible] turbas dabunt: et ipse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] turbatio tunc totum orbem occupabit. Quomodo autem adveniet [illegible] [illegible] eventura. [illegible] sol obscurabitur, non delebitur, sed superabitur a lumine illius adventus; et stellae [illegible] [illegible]. Quid enim postea illarum usus futurus est, nulla existente nocte? Et virtutes coelorum commovebuntur, et jure quidem mutationem tantam videntes. Nam si quando stellae factae sunt in extremum [illegible] [illegible] sunt. Nam quando factae sunt astra, inquit (Job c. 38. 7) laudaverunt me magna voce omnes angeli, multo magis tum videntes [illegible] [illegible], et conservos suos poenas dantes, totum orbem tremendo tribunali adstantem, omnes ab Adam usque ad adventum suum omnium operum rationem reddentes, quomodo non horrerent, et commoverentur. v. 30 Tunc apparebit signum filii hominis in coelo [illegible] Crux sole splendidior: siquidem sol obtenebrabitur, et [illegible], crux autem apparet. [illegible] apparet [illegible] [illegible] longe [illegible] splendidior esset. Cur autem hoc signum apparet? ut Judaeorum impudentia plane [illegible]. Justificationem quippe magnam habens Christus, nempe crucem in hoc tribunal adveniet, neque tantum vulnera, sed ignominiosam mortem ostendit. Tunc plangent omnes [illegible] [illegible] [illegible] erit, cum viderint crucem, plangent, quia illo mortuo nihil inde fructum perceperunt: quoniam crucifixerunt eum quem adorare oportebat. Alius vero dixit (Zach. 12. 10) videbunt in quem transfixerunt. Ideo plangent tribus [illegible] [illegible] eundem ipsum esse. [illegible] [illegible] crucem commemoravit, adjecit (Jo. 19. 37) videbunt filium hominis [illegible] non in cruce, sed in nubibus coeli cum potestate, et majestate magna. Ne quia crucem audis, [illegible] [illegible] [illegible] quod triste: nam cum potestate, et majestate magna veniet. Crucem autem [illegible] [illegible] [illegible] hoc ipso et per se condemnetur ut si quis lapide percussus, ipsum lapidem ostenderet, [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], sicut assumptus est. Itaque videntes in tus flebant. [illegible] [illegible] moerore, [illegible] ideo plorant, et sententiam ferunt, et [illegible] [illegible]. Tunc autem [illegible] [illegible] mittet Angelos suos cum tuba magna, et congregabunt electos ex [illegible] ventis a summis coeli usque ad terminos eorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manebunt supplicium. Non enim tantum poenas dabunt [illegible] quoque. Et sicut [illegible] superdictionis esse benedictus qui venit in nomine Domini [illegible] hoc loco [illegible] [illegible] Quia enim de gravioribus bellis [illegible] est, ut dicendi post hujus vitae mala, [illegible] illo momento nascere, et plangentes [illegible], et ab electis segregatos, et gehennae traditos. [illegible] [illegible] discipulos excitans, ostendit a quantis liberabuntur malis, et quantis fruentur bonis. &c.

Et cur per Angelos vocat illos, si ut patam venturus sit? ut illis hunc quoque honorem tribuat. Paulus vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de resurrectione loquitur. Ipse enim, inquit (1 Thessal. [illegible]) [illegible] Dominus descendet de coelo in jussu, in voce archangeli, itaque cum resurrexerint, [illegible] [illegible]

[illegible] in Math. hom. [illegible] al. [illegible] in [illegible]

congregabunt. congregatos autem [illegible] [illegible] et hæc omnia in momento fiunt. Neque enim [illegible] [illegible] [illegible] venit in [illegible]. Et quod si [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible], ad [illegible] ad declarandum stuporem, doloremque eorum qui [illegible] [illegible] n. 4.

Homilia 77. al 78. in C. 24.

32. Ab arbore fici discite parabolam. Neque ideo [illegible] [illegible] exemplum [illegible] [illegible] spatium temporis significaret; [illegible] enim alio modo [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] confirmaret. [illegible] hoc evenire, ita et illud, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vult demonstrare, naturales necessitates in [illegible] [illegible], tam ipse quam ipsius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de resurrectione loquens ait. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] (Jo. 12. 24.) mortuum fuerit, ipsum solum manet si autem mortuum fuerit [illegible] fructum affert. Hinc divinus beatus Paulus eodem utitur exemplo quando Corinthiis de resurrectione [illegible] quitur (1. Cor. 15. 36.) nam ait: stulte quod seminas, non vivificatur, nisi mortuum fuerit. . . . . 34. Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant. Hæc [illegible] [illegible] [illegible] quam quæso quæ Hierosolymam spectabant, bella, fames, pestis, terræmotus, pseudochristi, pseudoprophetæ, evangelium ubique disseminatum, seditiones, perturbationes, [illegible] [illegible], quæ diximus [illegible] [illegible] ejus [illegible] futura. Quomodo igitur ait, generatio hæc? non de hinc viventibus loquitur sed de generatione fidelium; solet enim generationem [illegible] a tempore solum, sed etiam a religionis, et vitæ ratione annotare, ut quando dicit: hæc est generatio quærentium [illegible] (ps. 23. 6.) Quod ergo supra dicebat, oportet enim omnia fieri; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hic quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] evenient omnia, et generatio fidelium non a multo [illegible] [illegible] permanebit; imo etiam Jerosolyma periit, et Judæorum magna pars delebitur. Hanc vero nihil superabit, non fames, non [illegible], non [illegible], non bellorum perturbationes, non pseudochristi, non pseudoprophetæ, non deceptores, non ii qui tradent, non [illegible] qui offendiculo erunt, non falsi fratres; non aliæ similes tentationes. Deinde ipsos magis ad fidem adducens ait: 35. Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt: hoc est, [illegible] est, ut ut hæc ita firma, et immota decantur, quam ut ex verbis meis quid quam excidat . . . . . . 36. De die autem illa et hora nemo novit, neque Angeli cœlorum, neque filius nisi solus Pater. Quod ergo dicit, neque Angeli, reprimit eos, ne discere quærant id quod Angeli nesciunt. Cum autem dicit neque filius, prohibet non modo ne discant, sed etiam ne quærant. Quod enim [illegible] [illegible] dixerit vide quia post resurrectionem illos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quomodo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vestrum nosse tempora vel momenta (Act. 1. 7.) [illegible] [illegible] quæ pater posuit in sua potestate. Magnæ quippe ipsi curæ fuit, illos honorare, nihilque occultare ipsis. Ideoque Patri illud tribuit, hinc rem tremendam ostendens, prohibensque, ne illa de re interrogarent. n. 1.

33. Ideo [illegible] omnia dixisset et tempora et momenta, et ad ipsas januas duxisset, nam ait: Prope est in januis [illegible]. Nam o [illegible], et horam quæritis, non audies a me, inquit, [illegible] tempora et [illegible] prope et in januis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nihil celabo, sed omnia tibi accurate dicam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quantum sit interstitii, ab hoc tempore usque ad diem illam. Hæc enim parabola [illegible] omnia, dixi, eamque quantum sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] usque ad ipsa limina te adduxi, quod si januas non tibi aperui, hoc [illegible] ad [illegible] [illegible] declaravit, et usque ad ipsa limina te adduxi, quod si januas non tibi aperui [illegible] [illegible] . . . . 38. Sicut in diebus Noe. 39. Et non cognoverunt donec venit diluvium etc. Hic porro declaravit, se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit post tribulationem repente et non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diem illum [illegible]. Nam [illegible] [illegible] et pax et securitas, ut dicit Paulus (1. Thess. 5. 3.) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] . . . Hinc significatur, advenente Antichristo [illegible] [illegible], et [illegible] qui de salute sua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] electorum.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in agro, ostendens [illegible] [illegible] inexpectatum illi nihil [illegible] venturum esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solitudinem exhibet; ad hæc quod et servi et domini et assumantur, et relinquantur, qui in otio, qui in labore [illegible], et ex alia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicitur (Exod. C. 11. 5.) a sedente in solio usque ad ancillam, quæ in mola est. Quia enim dixit divites difficile salvos fieri, ostendit neque hos omnes perituros esse neque pauperes omnes salutem consequuturos, sed ex utrisque quosdam servari, quosdam perire. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] significare adventum in nocte futurum esse. Illud enim etiam Lucas (c. 17. 34.) dicit. Vides quomodo omnia accurate novit. Deinde ne interrogarent, subjunxit: vigilate ergo, quia nescitis, qua hora dominus vester venturus sit. Non dixit, nescio, sed nescitis. Propterea dixit, vigilate, ostendens, se hac de causa dicere noluisse. 43. Illud autem scitote. 44. Ideo et vos estote parati. Propterea dicit, qua hora non expectatis, veniet, ut sollicitos reddat, et virtutis colendæ studiosos. Illud autem sibi vult, si scirent plerique homines quando non sint morituri, diligentiam [illegible] [illegible] [illegible] exhiberent n. 2.

[illegible] igitur de illa [illegible] sollicitos esset, neque communem [illegible] [illegible] neque [illegible] horam [illegible] [illegible], et semper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quid. n. 3.

[illegible]

[illegible] (Jo [illegible]) num illud [illegible] [illegible], ubi possidebit [illegible]

[illegible] 37. [illegible] et Pater [illegible] reprehenditur [illegible] et [illegible]. Idem ubi est et [illegible] multiplicata [illegible] (Ezech [illegible]) si forte audiant, si forte intelligant. Et in [illegible] forte *reverebuntur* filium meum [illegible] omnes ignorantiæ [illegible] erant, [illegible] ut iis, quæ opus erant prospiceret. n. 3. . . . Hic vero ne cunctantes exquirant, et ut [illegible] esse vardam, et prenoram. n. 3.

50. Veniet dominus die qua non expectat etc. Vides quomodo hoc ubique repetit, ignorantiæque utilitatem monstrat sollicitos semper reddens? Hoc enim est quod magis curat, ut semper vigilemus: et quia semper in deliciis cadimus [illegible] ideo ubique hoc dicit, quando remissi, inertesque sumus, tunc mala accidere [illegible]

Homil. 78. al. 79. in Cap. 25.

1. Cur ergo sub persona virginum hanc profert parabolam, nec qualemcunque personam adhibuit? . . . [illegible] magna res erat (Virginit.) et in magna apud multos erat existimatione, ne quis illud servans quasi omnia [illegible] ret circa cetera negligens esse, hanc ponit parabolam, quæ suadere possit virginitatem, aliaque bona, [illegible] eleemosynæ fructus vacua [illegible] et inhumanam, immisericordemque ad illis collocari. [illegible] mento ille enim corporis, [illegible] amor vitii sunt. Non est autem corporis et pecuniarum par cupiditas, [illegible] [illegible], ac violentior corporis. Quanto autem imbecillior est inimicus, tanto minus illæ, quæ vicerant [illegible] merentur, ideoque fatuas illas vocat, quia majori superato labore per minorem totum perdiderunt. Lampades autem hic dicit ipsum virginitatis donum, sanctitatis puritatem. Oleum vero benignitatem, eleemosynam, auxilium egenis præstitum. S. Mor. aut. fa. Spons. dormit. omn. et dorm. Hic ostendit non modicum temporis [illegible] interjectum; discipulos abducens, ne expectent regnum esse statim venturum esse. Nam hoc sperabant [illegible] quæ frequenter illos ab hac spe removet. Ad hæc illud quoque subindicat [illegible] esse somnum, [illegible] [illegible] autem nocte [illegible] est [illegible] parabola [illegible]; vel docet nocte futurum adventum [illegible] esse. Clamorem etiam Paulus memorat dicens (1 Thessal. 4. 16) in jussu, in voce Archangeli, [illegible] descendet de cœlo. Quid sibi volunt lampades? quid clamor? *Sponsus venit.* [illegible] [illegible] ostendunt dicentes. Lampades nostræ extinguuntur. Sed sic etiam repulsam [illegible] [illegible] humanitas earum a quibus petebant, neque petitionis facilitas neque necessitas quidpiam impetravit [illegible] quid inde discimus? neminem illic nobis, quos opera prodiderunt auxilio futurum, non quod nolint, [illegible] non possint. Nam et illæ ad impossibile confugiunt. Hoc et beatus Abraham ostendit dicens: magnum [illegible] os inter vos et nos est, [illegible] ne *volentes quidem pertransire possint*. (Luc. 16. 26) Ite autem ad vendentes, [illegible] [illegible] Hinc erant hæc quærere oportebat, neque intempore [illegible] [illegible] autem [illegible] Hoc vero ait, non in parabola insistens, [illegible], aut ut ostendat [illegible] [illegible] simul, post decessum nostrum nos nihil inde subsidii accepturos, ad supplicium effugiendum. . . . [illegible] [illegible] enim hæc audiret abierunt, venit sponsus, et quæ paratæ erant intraverunt cum eo; hæ vero exclusæ [illegible] [illegible], post [illegible], post certamen illud intolerabile, et tropæa, quæ contra furentem [illegible] [illegible], pudore [illegible] extinctis lampadibus demisso capite recedebant. nihil enim obscurius [illegible] virginitas [illegible] Amen [illegible] nescio vos [illegible] [illegible] hoc dixerit, nihil aliud, quam gehennam reliquit, et intolerabile supplicium, imo etiam hoc ipso [illegible] [illegible] ipsa gravius est. n. 2.

[illegible] [illegible], inquit, illud enim [illegible] est ea, quæ proxime sunt reponere, et [illegible] [illegible] [illegible] Domine beatitudinem per [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] receptum* meum [illegible] Et ego [illegible] exegissem, [illegible] [illegible], sive [illegible] vocant [illegible] exhibita. n. 3.

[illegible] nullam [illegible] etc. Vides quomodo non solum raptor, et qui mala perpetrat, sed etiam is qui bona non operatur [illegible] extremum supplicium [illegible]. [illegible] hoc communicent sibi talentum, et [illegible] Talenta enim hic [illegible] quæ unicuique potestas [illegible], sive patrocinium, sive pecunia, sive doctrina, sive aliud quidquam hujusmodi [illegible] Nemo itaque dicat [illegible], nihil [illegible] possum facere. Potes enim [illegible] uno per eum facere [illegible] *Hoc* enim et vidua illa pauperior, non Petro, et Joanne [illegible], qui idiotæ, et illiterati erant [illegible] [illegible] [illegible] utilitatem, cœlo digni sunt. Nihil enim ita [illegible] [illegible] [illegible] facultatem nobis dedit Deus, magnificet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] robur corporis, mentem, intelligentiam, ut ea omnia et ad salutem nostram, et ad aliorum utilitatem [illegible] tamur. n. 3.

S. Ioann. Chrysost. In Matth. C. 25. v. 31 Homil. 79 al. 80

31. Cum venerit filius hominis in gloria sua . . . Quia enim erant [illegible] erant, quae res maxime vituperabilis videbatur, ideo erigit auditorem, et ante oculos ipsi iudicium ponit, orbemque totum sistit . . . . deinde congregabuntur, inquit, omnes gentes, hoc est universa hominum natura. [illegible] separabit singulorum mores exactos, illos haedos, hos oves appellans, ut illorum sterilitatem indicet, nullus enim ex haedis fructus proficiscitur, horum vero proventus multus, qui ex ovibus pariter, ut lana, lac, et foetus, quibus omnibus vacuus est haedus. . . . In quantum non fecistis uni ex his minimis [illegible], nec mihi fecistis. Quid ais? Fratres tui sunt, quomodo minimos appellas? Ideo esse fratres quia humiles, pauperes, abjecti . . . Fratres enim et baptismus [illegible], et divinorum mysteriorum consortium. n. 1.

34. Venite benedicti Patris mei etc. Hic nomen quot, quantaque bonis aequiparari potest quod benedicti sint, et a patre benedicti? Et undenam tanto honore digni facti? quaenam causa fuit? Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, et post ded. mih. etc. quanti honoris, quantae beatitudinis verba? non dicit, accipite, sed haereditate possidete quasi propria, quasi paterna et vestra, jam olim vobis debita. Antequam enim essetis, inquit, haec vobis parata erant, quia sciebam vos tales esse futuros. . . Illis vero dicit. Discedite a me maledicti, non a patre, non enim ille ipsos maledixit, sed opera ipsorum propria, in ignem aeternum paratum non vobis, sed diabolo et angelis ejus. Nam cum de regno diceret: venite benedicti, possidete regnum adjunxit, paratum vobis ante constitutionem mundi. De igne vero non item, sed paratum diabolo, et angelis ejus. Ego namque regnum vobis paravi, ignem vero non vobis, sed diabolo, et angelis ejus: Quia vero vos in ignem conjecistis, id vobis ipsis reputate. n. 2.

C. 26. 1. Cum consummasset sermones hos, dixit, post biduum pascha, et fil. hom. trad. ut crucif. ostendens mysterium esse id quod fiebat, festum et celebrem ad salutem orbis factam, et se passurum esse, cum omnia praescivisset. . . Congregati sunt ad principes sacerdotum. Videtis maximam iniquitatem rerum compositionem [illegible] res inique aggredientes ad summum sacerdotem veniunt, dum inde volunt potestatem accipere, unde impediri oportebat. . . . . Ideo praeterire festum volebant; dicebant enim: non in die festo. Nam diabolus ne manifesta passio esset nolebat occidi in paschate; illi vero ne tumultus esset. Animadverte autem illos timere non deum, neque ne majus scelus esset a tempore, sed ubique humana metuere. Attamen animo ferventes postea sententiam mutarunt. Cum dixissent enim non in die festo, cum proditorem invenissent, de tempore non curarunt, sed in ipso festo occiderunt. n. 3.

Homil. 80. al. 81. in Cap. 26

v. 6. In domo Sim. leprosi mulier alabastrum effudit. Haec mulier una eademque videtur esse apud omnes evangelistas, sed vere non est. verum apud tres Evangelistas una mihi videtur eademque esse, apud Ioannem vero non item, sed alia quaedam mirabilis mulier, soror Lazari. ~~[illegible]~~ Nec sine causa [illegible] Simonis meminit Evangelista [illegible] [illegible] leprosi res esse immunda et abominanda videbatur: viditque Jesum curasse [illegible] [illegible] mulier accessit. [illegible] ipsum animo [illegible] [illegible] Bethaniam [illegible] [illegible] qui immunditiam [illegible] [illegible] [illegible] maxime [illegible] [illegible] ad studia [illegible] Nam qui ante [illegible] [illegible] recessus ad oeconomiam pertinebat ad [illegible] [illegible] ἀπὸ πάθους [illegible] [illegible] Nam si illam, quae sanguinis fluxum patiebatur, etsi [illegible] Videns ergo illam mulier, [illegible] immunditiam, [illegible] [illegible] nullius hujusmodi sibi consciam esse ob illam, quae naturalis videbatur esse [illegible] Samaritanam, Chananaeam, multo magis hanc quae sibi mali conscia erat timuisse verissimum est. [illegible] [illegible] am, eam quae sanguinis fluxum patiebatur, aliasque plurimas recedit, quod sibi magna [illegible] accederent, [illegible] [illegible] admiranda [illegible] [illegible] ut animae sanitatem consequeretur [illegible] corporis aegritudine [illegible] videatur. Neque illum ut hominem tantum adiit. neque enim capillis abstersisset [illegible] Christi admovit [illegible] 9. poterit unguentum [illegible] [illegible] [illegible] audierant dicentem magistrum: misericordiam volo hoc venundari multo et dari pauperibus. Et unde haec illis cogitatio [illegible] [illegible] et fidem, et multa in monte de eleemosyna loquentem: hincque apud se colligebant cogitabantque: si holocausta, et veterem cultum non admittat, multo minus unguenti unctionem. n. 1

13. In universo mundo et quod haec fecit dicetur in memoriam ejus. Quis [illegible] in vulgavit, et praedicavit [illegible] [illegible]. Certe regum multorum et ducum, quorum etiam monumenta manent, res gestae tacentur. Ac licet urbes everterint, muros circumduxerint [illegible] in bellis victores fuerint, trophaea erexerint, gentesque multas in servitutem redegerint, nec fama, nec nomine sunt nota, [illegible] erexerint, et leges tulerint. Quod autem meretrix oleum effuderit in domo leprosi duodecim viris praesentibus, id per orbem canitur

Chrysost. in Matth. hom. 80. al. 81 in Cap. 26.

omnes, [illegible] rei gestæ memoria non minuitur: sed Persæ, Indi, Scythæ, Thraces, Sauromatæ, Mauri qui Britannicas insulas incolunt, quod in Judæa in domo quadam, nec palam a meretrice factum est, prædicant. Magna domini benignitas. meretricem [illegible] meretricem pedes osculantem, oleoque rigantem, et abstergentem capillis, illam admittit, et [illegible] increpat. Neque enim [illegible] studio in [illegible] reprehendi [illegible]. Nam [illegible] mente hæc perfecta sunt, et a fide [illegible] et animo [illegible]. Cur vero [illegible] mulier sed perpetuam memoriam? Per hæc id efficit ut de illis etiam speraret [illegible] quæ bonum fecit haud dubie dignam mercedem recipiet. [illegible] Tunc profectus unus ex duodecim Judas etc. Tunc quandonam? [illegible] dicerentur, cum dixit ad sepulturam meam. neque hoc compunctus est neque timuit cum audiret prædicandum usque esse evangelium. Nam quod dicebatur, [illegible] [illegible]. Cur autem ejus cognomen dicunt? Quia alius Judas erat. Neque tamen dicere dubitant ipsum e numero duodecim fuisse. Ita nihil occultant eorum, quæ probrosa esse videbantur quum poterant simpliciter dicere ipsum ex numero discipulorum fuisse. Erant quippe [illegible] præter duodecim illos. Nunc autem ex duodecim, [illegible] [illegible], quos quasi optimos elegisset χρόνῳ χορῷ τῶν ἀριστίνδην ἐξειλεγμένων [illegible] τῶν ἀρίστων) qui cum Petro, et Joanne erant. Unam quippe curabant veritatem, nec res gestas obscurabant. Ideo [illegible] multa prætermiserunt. ex iis autem quæ probrosa esse videbantur nihil celant; sed sive verbum, sive gestum, [illegible] [illegible] libertate, et fiducia narrant. n. [illegible]

Quæ (22. 4) Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum, et magistratibus, quemadmodum illum traderet [illegible] [illegible] perditi [illegible] [illegible] pepigisse. Propter seditiones enim [illegible] præfectos [illegible] aliquos, qui [illegible] adjungerent. Nam principatus [illegible], defecerat secundum prophetiam [illegible] [illegible] [illegible] vult, [illegible] mihi dare, et ego vobis eum tradam? [illegible] Quæris illum ex genere [illegible] [illegible] ipse videras per medios transeuntem, ne captum, neque [illegible] et potentiæ argumenta [illegible] [illegible] [illegible], præsertim cum tot illi verba protulisset terribilia simul, et mansueta, ut hanc mentem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] de rebus ipsum alloquebatur (οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ δείπνῳ ταύτης ἀπέστη τῆς ἐπιμελείας, ἀλλ᾽ ἕως ἐσχάτης ἡμέρας ὑπὲρ τέκνων αὐτοῦ διελέγετο) sed nihil id illi profuit. Nec tamen ideo dominus cessavit, quæ sua erant facere. n. 3.

Hom. 81. al. 82.

[illegible] primum [illegible] diem vocat quæ ante azyma erat. Solent enim a vespera semper diem numerare [illegible] memorat, [illegible] vespera pascha [illegible] erat, (τὸ πάσχα ἔμελλε θύεσθαι.) Quinta enim sabbati accesserunt; [illegible] vero alius diem ante azyma vocat (Luc. 22. 1.) dentans, quo accesserunt. Alius vero sic dicit: Venit dies azymorum, in qua oportebat immolari pascha. [illegible] hoc significat [illegible], in januis erat, vespera [illegible] [illegible]. A vespera enim incipiebant. Ideo singuli [illegible], cum immolaretur Pascha. Et dicunt [illegible] paremus tibi comedere pascha? Itaque [illegible], qui nec domum, nec diversorium [illegible] neque discipulis [illegible] [illegible] illo [illegible] Sed illis nulla domus erat, qui omnibus renunciaverant. Cur autem pascha [illegible] [illegible], [illegible] diem non legis adversarium fuisse [illegible] [illegible] non [illegible] non [illegible], si voluisset. Nam qui animum illius verbis tantum induxit [illegible] [illegible], [illegible] quæ [illegible] [illegible] quæ circa asinam fecerat, hic quoque fecit [illegible] [illegible] quidpiam [illegible], dicite quia [illegible] domino, sic et hoc loco magister dicit: apud te facio pascha. n. [illegible]

Vide autem quomodo [illegible] Non enim dixit ille me tradet, sed unus ex vobis, ut rursum ipsi latendi [illegible] facultatem daret, [illegible] omnes terrens, ut hunc salvum faceret. n. [illegible] Cum ego intinctam [illegible] est. [illegible] quando [illegible] [illegible] ceteros a [illegible] anxietate [illegible]. nam pavore quasi mortui erant [illegible] urgebant interrogantes neque tantum ut illos a [illegible] liberaret sed etiam et proditorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indicatum id audiret non movebatur, ut magis illum perstringeret [illegible] [illegible]

n. [illegible] [illegible] ego sum domine? O vecordiam! [illegible] sciscitatur. nam Evangelista [illegible] admirans [illegible] [illegible] Quid ego [illegible] [illegible] Tu dixisti. Quanquam dicere potuisset scelerate, et execrande [illegible] [illegible] tanto tempore hoc malum parturiens post pactionem diabolicam, numeratamque pecuniam a me [illegible] [illegible] interrogare? At horum nihil dixit sed [illegible] Tu dixisti, sic nobis legem statuens ferendi injurias. Verum quispiam: si scriptum est Christum ita passurum esse, cur accusatur Judas? Nam quæ scripta erant perfecit. At non [illegible] animo fecit sed ex scelere. Nisi autem animum exploraveris, ipsum diabolum a crimine liberabis. Sed non [illegible] certe res est. Sexcentis enim et hic et ille sunt digni suppliciis; etiamsi orbis hinc servatus sit. Neque enim [illegible] salutem nobis [illegible] est, sed Christi sapientia, qui miro [illegible] [illegible] sceleribus ad salutem [illegible] [illegible] (Qui il Santo Padre propone molte altre difficoltà sopra la scienza divina degli accidenti condizionati [illegible]) n.

S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 82. al. 83. in cap. 26.

V. 26 Vescentibus illis dixit: Hoc est corpus meum. Papae quanta est caecitas proditoris! mysteriorum consors idem permansit, et dum tremenda pararetur mensa non mutatus est. Et hoc Lucas significat dicens, quod post haec in eum ingressus fuit satanas, non quod dominicum corpus despiceret, sed quod impudentiam proditoris irrideret. &c.

Et manducantibus illis accepit panem fregit. Cur hoc tempore paschatis hoc mysterium celebravit? Ut undique discas, illum veteris testamenti fuisse legislatorem, et ea, quae in illo sunt propter haec adumbrata fuisse. Ideoque ubi typus erat, ibi veritatem constituit. ibid.

Gratiasque egit, docens nos quomodo oporteat hoc mysterium celebrare, ostendens se non invitum ad passionem venire instituensque nos ut quidquid patiamur cum gratiarum actione feramus, (καὶ εὐχαριστεῖ, ~~διδάσκων~~ διδάσκων ἡμᾶς, ὅπως δεῖ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπιτελεῖν. καὶ δεικνὺς ὅτι οὐκ ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται. καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὅπερ ἂν πάσχωμεν εὐχαρίστως φέρειν h. e. et benedicebat, docens nos, ut oportet mysterium hoc conficere. et ostendens, quia non invitus ad passionem venit. et ~~bene~~ erudiens nos ut si patiamur bene hilariter feramus.) bonamque inde spem afferens (καὶ χρηστὰς κἀντεῦθεν ὑποτείνων ἐλπίδας. h. e. et ~~bonas~~ claras inde portendens spes. &c.

Dixitque hoc facite in meam commemorationem. Vides quomodo a Judaeis abducat et avocet moribus. Nam sicut [illegible] inquit celebrabatis in commemorationem miraculorum in Egypto editorum, ita et hoc in meam commemorationem facite. Illud effusum est ad salutem primogenitorum, hoc ad remissionem peccatorum totius orbis. ... Et sicut Moyses ait hoc vobis memoriale sempiternum, sic et ipse in meam commemorationem donec veniam. Ideireo ait desiderio desideravi hoc pascha manducare, idest vobis res novas tradere, et pascha dare, quo vos spirituales reddam. ... Quid igitur inquies, an hoc et vetus illud prescindum est? Nequaquam. Ideo namque dixit hoc facite ut ab illo abduceret. ... Sicut ego olim apud Judaeos, sic et nunce quoque venerabilem memoriam mysterio colligavit: hanc hereticorum os obstruens. Cum enim dicunt. unde palam est immolatum fuisse Christum? cum aliis, etiam a mysteriis, ipsorum obstruimus os. Nam si Jesus non mortuus esset, cujus symbola essent illa quae offeruntur? &c.

29 Non bibam amodo, donec vobiscum novum in regno Patris. Nam quia ipsis de passione et cruce loquutus est, resurrectionis mentio[nem] [illegible] facit, illamque hic regnum vocat. Et quare post resurrectionem bibit? ne indiores putarent resurrectionem esse phantasma. Hoc enim multi signum esse resurrectionis statuebant. Ideo Apostoli ut resurrectioni fidem facerent, hoc dicebant qui simul comedimus, et bibimus [illegible]. Ut igitur ostendat, quod ipse [illegible] post resurrectionem visum sint, quod cum illis denuo futurus sit, et quod [illegible] et ex visu, et ex [illegible] ~~[illegible]~~ de iis quae gesta sunt testimonium sint reddituri ait donec illud bibam novum vobiscum vobis testificantibus. Vos enim me videbitis postquam resurrexero. Quid est autem illud novum? idest novo et inaudito modo, non in corpore passibili, sed immortali, et incorruptibili, nec cibo egenti. Post resurrectionem igitur non ex necessitate comedit, et bibit, neque enim ibi tunc egebat corpus sed ad certum resurrectionis argumentum. Sed cur post resurrectionem non aquam sed vinum bibit? Ut aliam malam haeresim radicitus evelleret. Quia enim quidam in mysteriis aqua utuntur, ut ostendat se et cum mysteria tradidit et post resurrectionem sine mysteriis in vulgari mensa vinum adhibuisse ex genimine vitis inquit. Vinea autem vinum, non aquam gignit. 30 Et hymno dicto exierunt in montem olivarum. Audiant quotquot porcorum instar certam mensam sensibilem comedentes calcitrant, et temulenti surgunt, cum oporteret gratias agere, et in hymnos desinere (δέον εὐχαριστεῖν, καὶ εἰς ὕμνον τελευτᾶν h. e. cum oporteret gratias facere, et in hymnum desinere) audite quotquot postremam orationem mysteriorum non expectatis, quae illius symbolum est. Gratias egit (εὐχαρίστησε) antequam discipulis daret, ut etiam nos gratias agamus (ita et postquam dedisset, ut et nos καὶ ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν) Gratias egit, et hymnum dixit (εὐχαρίστησε, καὶ ὕμνησε) postquam dedisset, ut et nos hoc ipsum faciamus. Sed cur exit, ut ascendat in montem? Sese manifeste ostendens ut caperetur, ne videatur sese occultare. festinabat quippe ad locum Judae notum. 31 Tunc dixit eis: vos omnes scandalizabimini in me. Deinde addit prophetiam (Zach 13.7) scriptum est enim percutiam pastorem, et dispergentur oves, cum et illis suadeat semper esse scripturis attendendum, tum ut significet se ex Dei voluntate crucifigi, atque undique ostendens se non esse a lege veteri alienum, neque a Deo qui in illa praedicatur, itemque [illegible] rerum fore ex oeconomia fieri, ac prophetas omnia quae tunc gerebantur jam olim praedixisse, ut hinc illi de rebus omnibus futuris admodum confiderent. Docetque quo pacto cognoscant quales ante, quales post crucem discipuli fuerint. Nam qui cum crucifigeretur ne stare quidem potuerunt, hi post crucem strenui et adamante firmiores fuerunt. &c.

S. Jo. Chrysost. in Matth. C. 26. homil. 82. al. 83.

33. Ego nunquam scandalizabor. Ideo illum cadere sinit, ut doceat illum semper Christo credere, et ejus sententiam propria sententia firmiorem putare. n. 3.
Cum enim precandum esset, ac dicendum, adjuva nos, ne abs te scindamur, ille in se confidit, et ait: etiamsi omnes patiantur, ego non patiar. quod illum ad nimiam impudentiam paulatim evexit. Hoc reprimere Christus volens negationem permisit. n. 3.

Luc. 22. 32. Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Et cur si omnes expetivit (Satan) non dixit pro omnibus an non palam est id ipsum esse quod supra dixi? ut scilicet perstringat eum, et ostendat graviorem quam ceterorum lapsum esse, ad illum sermonem dirigit. Et cur non dixit, ego non permisi, sed rogavi? ad passionem itumus humilia loquitur, ut humanitatem suam demonstret. Nam qui Ecclesiam supra confessionem ejus ædificavit, ipsamque munivit, ut nec mille pericula nec mille mortes illam possint superare, qui cælorum ipsi claves dedit, et tantam potestatem, neque precibus ad hæc opus habuit; neque enim hinc dixit, rogavi; sed cum auctoritate [illegible] ecclesiam meam, et dabo tibi claves cælorum. Quomodo oratione opus habebat, ut vacillantem unius hominis animam constringeret? Cur ergo ita loquutus est? Propter eam, quam jam dixi causam, et propter illorum infirmitatem. Nondum enim eam, quam decebat, de illo opinionem habebant. Quomodo ergo negavit? Non dixit ut non neges, sed ut non deficiat fides, ut non omnino pereat. Illius enim cura id factum est. nam metus omnia ejecit ingens enim erat, ingens vero fuit, quia auxilio suo Deus illum admodum nudavit: admodum vero nudavit quia vehemens in illo morbus erat arrogantiæ, et contradictionis. Ut ergo radicitus hunc ~~ego morbus~~ morbum tolleret, ideo permisit ut illum terror invaderet. Quia enim vehemens in illo hic morbus erat, non modo et prophetæ, et Christo contradixit; sed etiam postea cum Christus dixisset, 34. Amen dico tibi, quoniam hac nocte, antequam gallus cantet ter me negabis, respondit, 35. Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Lucas vero (22: 34) addit, quanto magis Christus negabat, tanto magis Petrum contra contradixisse. Quid hoc est Petre? Cum diceret, Unus vestrum me traditurus est, timebas, ne tu ipse proditor esses, et condiscipulum sciscitari cogebas, licet nihil horum tibi conscius esses, nunc autem ipso clare clamante, et dicente Omnes scandalizabimini, contradicis, nec semel tantum, sed saepe pluries? Hoc quoque dicit Lucas. Unde ergo hoc ipsi contigit? Ex multa caritate, et multa voluptate. Postquam enim illo terrore liberatus fuit ne proditor ipse esset, et proditorem novit, cum confidentia postea loquebatur, et contra alios insurgebat dicens: Etsi omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. [illegible] quid ambitionis hic erat; nam et in cœna quis eorum major esset disceptabant; ita illos hæc morbus exagitabat. Idcirco illum cohibuit, non ad negationem impellens, absit, sed auxilio suo vacuum relinquens, humanæque naturæ infirmitatem demonstrans n. 3. Magnum hic dogma [illegible] sufficere hominis fervorem, nisi superna adsit gratia. n. 4.

Homil. 83. al. 84.

36. Quia ipsi semper hærebant, ideo dixit, manete hic donec vadam et orem solebat enim seorsum ab illis orare, hoc autem faciebat, ut nos doceret ad precandum nobis quietem et tranquillitatem multam esse parandam. Et accipit [illegible] ipsos [illegible] hos tantum admisit, qui gloriæ suæ spectatores fuerant. Attamen hos etiam relinquit [illegible] [illegible] ita non potuistis etc Non frustra Petrum maxime alloquitur, licet alii quoque dormirent, sed ut perstringat ob causam superius dictam. Deinde quia alii quoque id ipsum dixerant (cum enim Petrus dixisset: etiamsi oportuerit me mori tecum non te negabo, similiter inquit et omnes discipuli dixerunt) illorum infirmitatem redarguens, ipsum alloquitur. Nam qui mori cum illo volebant, dolenti condolere non poterant vigilantes, sed a somno victi erant [illegible] [illegible] intentus erat. [illegible] [illegible] si possibile est transeat, humanitatem ostendit. [illegible] [illegible] [illegible] non sicut ego volo, sed sicut tu, ostendit, philosophari nos [illegible], monetque renitente quoque natura Deum esse sequendum ... Deinde veniens dixit Petro sic non potuistis una hora vigilare mecum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posita [illegible] ac si diceret. Vigilare non potuistis mecum, et pro me animam tuam ponetis? [illegible] ipsum subindicat. nam ait vigilate, et orate, ut ne intretis in tentationem. Vides quomodo rursum eos instituit ne in arrogantiam declinent, sed animum conterant, humilesque sint, totumque Deo adscribant? n. 1

41 [illegible] in eadem [illegible] [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible] carò enim animum deprimit. [illegible] [illegible] voluntate dei admodum [illegible] [illegible] [illegible] n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Matth. C. 26. Hom. 83. al. 84.

43. et veniens invenit eos dormientes. Nam priusquam quod, intempesta nox erat, oculi eorum præ mœrore gravati erant.
Tertio quoque abiens hoc ipsum loquutus est, confirmans se hominem futurum esse. Nam illud secundo, et tertio maxi-
me veritatis est certum indicium. sicut et Josepho Pharaoni dixit (Gen. 41. 32) Tibi apparuit somnium [illegible] pro
veritate. et hoc futurum est, ut credas id omnino futurum esse. Ideo ipse et semel, et bis, et tertio idipsum loqu-
tus est, ut œconomiæ fidem faceret. ... Sed cum abiisset, rediisset, et rediisset, ait. 45. Dormite jam et re[quiescite]
[illegible] Atqui tunc vigilare quis erat? sed ostendit ipsos ne conspectu quidem malorum facile laturos, sed fugaturos [illegible]
[illegible], neque se illorum egere auxilio. et tradi se omnino oportere. atque dormite jam et requiescite. ...
appropinquavit hora, et filius hominis traditur in manus peccatorum. Ostendens rursum œconomiæ fuisse illud.
[illegible]
46. Surgite, eamus hinc: ecce appropinquavit, qui me tradet. His omnibus illos erudit, non necessitate, neque
infirmitate, sed œconomiæ [illegible] [illegible] [illegible]. sed esse præsciebat eum venturum esse, nec solum non
fugit; sed obviam ivit. ... 48. Qui autem tradebat eum dedit eis signum dicens: quemcunque osculatus fuero ipse est: tenete
Papæ! quantum scelus proditoris animus suscepit! quibus oculis tunc magistrum aspexit? quo ore osculatus est?
o sceleratam mentem! quid deliberavit? quid [illegible] est? quod symbolum proditionis [illegible] quemcunque
osculatus fuero, inquit, confidebat in lenitate magistri quod maxime illum confundere debuit, et [illegible]
omni privare, quod tam mansuetum magistrum proderet. Sed cur, inquies, hoc signum dedit? quia [illegible]
illis comprehensus permansit ipsis nescientibus. [illegible] nunc quoque factum fuisset, si non ipse capi vo-
luisset. Ut hoc ipsum [illegible] doceret, oculos eorum excæcavit, ipseque interrogabat (Jo. 18. 4) quem quæritis?
Ipsi vero non noverant, quamvis cum laternis, et lampadibus essent, Judamque secum haberent. [illegible] quia
dixerant, Jesum, ait ille. Ego sum is quem quæritis. et rursus, amice ad quid venisti? Postquam enim
[illegible] potentiam suam, tunc demum id permisit. Joannes vero ait, Jesum ad illud usque horam [illegible]
voluisse, dicendo. Juda osculo filium hominis tradis? (Luc. 22. 48) Nec te pudet tali proditionis modo uti? At
tamen [illegible] ne hoc quidem ipsos cohibuit, osculum ejus admisit et seipsum libens tradidit. Et [illegible]
manus et tenuerunt eum eadem ipsa nocte, qua Pascha comedebant; tanto erant furore correpti. attamen
nihil potuissent, nisi ipse id permisisset.
[illegible] 84. al 85. in Cap. 26.
Et ecce unus eorum &c. Joannes dicit fuisse Petrum. (Joann. 18. 10.) Estque ferventis illius animi opus. Sed illud
quærendum est, cur gladium gestabant. quod non hinc solum patet, sed quia interrogati dixerunt duos hic esse gladios
Cur permisit illis Christus ut gladios haberent? Etenim hoc ait Lucas ipsum dixisse: Quando misi vos sine sacculo
[illegible] num quidpiam defuit vobis? cumque respondissent illi, Nihil; dixit eis, sed nunc qui habet
sacculum, tollat similiter et peram et qui non habet vendat vestimentum suum, et emat gladium. Et cum dixiss[ent]
[illegible] hic gladios duos, dixit illis, sufficit. Cur ergo id permisit illis? Ut fidem illis [illegible] se traden[dum]
[illegible] emat gladium; non ut armarentur, absit, sed ut per hoc proditionem indicaret. [illegible] quare
inquies, peram [illegible] jussit? Monebat eos, ut deinceps attenti essent, et vigilarent, [illegible] diligentia [illegible]
[illegible] enim, ut imperitos, multa sua virtute fovebat. Deinde vero quasi pullos ex nido educens [illegible] jubet
[illegible] Deinde ne putarent se præ imbecillitate omissos fuisse, jubens illos sua afferre [illegible]
in mentem revocat dicens: Cum misi vos sine sacculo, num quidpiam defuit vobis? Ut utrinque [illegible]
[illegible] addiscerent, et quia protexit, et quia nunc sensim illos relinquit. Sed unde illi gladii erant.
[illegible] et [illegible] egressi fuerant. Verisimile autem est hic gladios fuisse ad secandum agnum. Hinc cum audissent
[illegible] insidiandum esse, gladium sumpsisse, ut pro magistro pugnarent, quod ex illorum tantum
[illegible] et voluntate factum est. Quapropter Petrum increpavit quod gladio usus sit, idque addita vehementi
comminatione. Nam servum venientem ultus est ardenter quidem, verum non se defendens, sed pro magistro pugnans
Neque permisit Christus, ut aliquid hinc damni emergeret. Nam sanavit servum, et magnum miraculum edidit, quod
potest et benignitatem et potentiam suam patefacere, nec non discipuli amorem simul, et mansuetudinem. nam illud
ex amore, hoc ex obedientia fecerunt. Cum audivit enim: mitte gladium in vaginam suam (Jo. 18. 11.) statim obsequutus
est, nec postea id ipsum fecit. Alius dicit, interrogasse illos, si percutimus: ipsum vero prohibuisse, et servum sana-
visse. [illegible] increpavit, addita comminatione, ut ille morem gereret: omnes enim, inquit, qui gladium acce-
perint, gladio peribunt. Et rationem adjecit dicens [illegible] non possum rogare patrem &c. S. qu. impl. scriptu[ræ]

[illegible] fervorem eorum retundit, ostenditque id in scripturis haberi. n. 1.

55. Quotidie [illegible], et sedebam docens, et non me tenuistis. Hinc etiam ostendens permissum [illegible], [illegible] et operetur. [illegible] docens, nec e [illegible] tradiderit, [illegible] [illegible] capi. Cur autem non illum in templo tenuerint. Quod id non ausi fuerant propter turbas. [illegible] exivit, et a loco, et a tempore [illegible] [illegible] ipsis parans, et usque ad extremam horam ipsis excusationem praecidens. n. 1. [illegible] Cum aufugissent [illegible] discipuli [illegible] cum ad Caipham. Petrus autem (Joan. 18.15.) sequutus, et ingressus est, ut videret finem. Ingens [illegible] fervor, cum fugientes videret, non fugit sed [illegible], et [illegible] ingreditur. n. 2. Neque enim Christus per Pascha transgressus est, sed illi [illegible] non ausi, multasque leges violantes. [illegible] autem ipsum [illegible] [illegible] tenerent, maluerunt pascha [illegible] mittere, ut suam explerent sanguinariam [illegible]. [illegible] dixit [illegible] templum hoc. Sed non dixerat [illegible], sed solvite. Neque hoc de illo templo, sed de corpore suo dicebat. n.

65. Blasphemavit. [illegible] blasphemiam. Nam ante congregatis illis dixerat (Ps. 109. 1) Dixit Dominus Domino meo, etc. etc. Dictumque interpretatus est, nec illi ausi sunt respondere, sed tacuerunt, et ex eo tempore [illegible] [illegible] contra dixerunt. Cur ergo dictum illud blasphemiam vocarunt. Cur vero Christus ita respondit. Ut [illegible] tolleret defensionem; nam usque ad ultimam horam docuerat se esse Christum, a dextris [illegible] sedere, et iterum venturum esse, ut judicet orbem, [illegible] magnam cum Patre concordiam significabant. [illegible] timentes ergo [illegible], quid vobis videtur? non fert ex se sententiam, sed [illegible] manifesto [illegible] et clam blasphemo [illegible] sententiam requirit. Quia enim sciebant, si res in examen veniret, atque [illegible], illum ab [illegible] liberandum esse, apud seipsos illud condemnant, auditoresque praeoccupantes: nunc blasphemiam audistis, tantum non cogentes, et vim inferentes ad sententiam ferendam. Quid [illegible] reus est mortis. [illegible] damnatum viderent, [illegible] sententiam ferendam [illegible] [illegible] mente, et [illegible] [illegible]: reus est mortis. Ipsi accusabant, ipsi damnabant, et sententiam ferebant, omnium officia occupabant. n. 3.

Hom. 85. al. 86.

67. Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum. Cur hoc faciebant, [illegible] occisuri illum erant? Quid [illegible] [illegible] [illegible] ut petulanter [illegible] mores in omnibus [illegible] [illegible], quasi venatu invento [illegible] exercebant petulantiam, insaniaque repleti hoc quasi festum celebrabant, cum voluptate irruentes et sanguinarios mores exhibentes. n. 1. [illegible] Quid [illegible] par fuerit? In faciem illam quam mare reveritum est, quam in cruce sol videns, radios suos alio avertit, conspuebant, alapas impingebant eius caput percutiebant, insania sua [illegible] [illegible] [illegible] Prophetiza nobis [illegible] [illegible] [illegible] alius autem dixit, ipsos facie eius veste obvoluta in faciem, quasi infamem ac nullius pretii hominem [illegible] [illegible] habuissent. [illegible], sed etiam servi haec petulanter contra ipsum fecerunt. n. 1.

75. [illegible] coepit [illegible] et iurare. O res novas, et incredibiles! Cum [illegible] Dominum vidit magistrum solum, [illegible] exsiluit, ut stricto gladio servum percusserit, et auriculam absciderit; cum autem magis indignari, et [illegible] par erat, tantum ancillae convictus, iterum negat. Cuius enim furentis non incitarent [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] timore victus dissimulus non modo non indignationem profert, sed etiam negat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] minas non fert, nec semel solum, sed etiam secundo, et tertio negat; idque brevi tempore [illegible] [illegible] judicibus, nam foris erat; ipsum enim egressum ad vestibulum interrogarunt. (ἐξελθόντα γὰρ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα ἠρώτησαν) neque statim lapsum suum sensit; quod et Lucas (22.60) dicit [illegible] [illegible] respexit in illum Christus, ostendens ipsum non modo negavisse, sed etiam canente iterum gallo [illegible] [illegible] suum non sensisse. [illegible] [illegible] magistri opus habuisse, aspectus eius pro voce fuit; adeo timore [illegible] [illegible] erat. Marcus vero ait (14. 68) postquam semel negasset, gallum cantavisse, postquam tertio negasset [illegible] secundo cantavisse gallum. Accuratius recenset infirmitatem discipuli, qui [illegible] mortuus erat timore. Et hoc narrat a magistro [illegible] [illegible]; erat enim Petri discipulus. Quo magis admirandus est, quod [illegible] [illegible] magistri lapsum non celaverit, sed quod etiam clarius quam alii narraverit, eo ipsoque discipulus esset. n. 1.

S. Jo. Chrys. in Matth. homil. 85. al. 86. in Cap. 26.

Quomodo igitur verum erit id quod Matthæus narrat, Christum dixisse, amen dico tibi, antequam gallus cantet, ter me negabis? cum Marcus dicat, post tertiam negationem gallum secundo cantavisse? Sed hæc admodum vera, et consona sunt. Quia enim singulis vicibus solet gallus ter quaterque cantare, Marcus id dicit, et declarat non vocem illam ipsum retinuisse, et ad mentem revocasse. Itaque [illegible] verum est. Priusquam enim gallus primam vicem explevisset ter negavit, atque a Christo [illegible] monitus non ausus est palam flere, ne per lacrymas accusaretur, sed egressus foras flevit amare. n. 2.

27. 1. Mane autem facto consilium inierunt [illegible] venientes autem dic ducunt Jesum [illegible] a Caipha ad Pilatum. . . . Nam quod se ipsum Judas damnaverit, quod [illegible] argentum projecerit, nec Judæos [illegible] fuerit, hæc omnia laudanda fuerant; quod vero se strangulaverit, nullam potest veniam admittere, malignique dæmonis est opus. n. 2. et abiens se (laqueo) suspendit. nam conscientiæ stimulos non tulit.

Homil. 86 al. 87

Sed hic mirabatur præses. admiratione quippe dignus erat tantam modestiam, et taciturnitatem exhibere eum, qui innumera dicere poterat. n. 1. Quid ergo Pilatus? Non audis quanta isti adversum te testificantur? volebat enim illum se defendentem liberare. ideoque sic loquebatur. . . Mos erat dimittere illis unum ex noxiis, et hac via illum eripere tentavit. Si non vultis, inquit, ut insontem dimittere, ut sontem saltem in solemnitate solvite. . . 19. misit ad eum uxor. nihil tibi, et justo huic. Vide mirum rem [illegible] potuisset illos a proposito revocare. Post demonstrationem enim ex rerum experientia partam non parvi momenti erat somnium illud. [illegible] . . . Verum non ita volebat dimittere, quia dixerant: se ipsum regem facit. Oportebat ergo probationes, et argumenta, atque ipsissima tyrannidis signa quærere, [illegible] num exercitum conscripsisset, num pecunias collegisset, num arma fabricatus esset, num quid simile tentasset. Ille vero sine causa ab iis se abduci patitur, ideoque non culpæ expertem illum esse significat Christus dicens: qui me tradidit tibi, majus peccatum habet (Jo. 19. 11) Præ mollitie igitur cessit, et verberibus illum excepit. Mollis igitur et iners erat. principes autem sacerdotum maligni, et [illegible]. Quia enim ille modum [illegible], nempe solemnitatis legem, quæ jubebat damnatum quemdam dimitti, quid hi machinantur? Turbæ suaserunt inquit, ut Barabam peterent. n. 1. [illegible] non solum dixit, habebant latronem, sed insignem latronem, nequitia celebrem, qui mille cædes perpetraverat. n. 2. 22. Quid ergo faciam de Jesu qui dicitur Christus? Hoc pacto suorum illos facere volebat, id eorum arbitrio permittens, ut præ pudore Jesum peterent, et ex eorum [illegible] totum penderet. n. 2.

24. Innocens ego sum. Cur ergo illum tradidit? cur non eripuit sicut Paulum Tribunus? qui etiam sciebat se gratum fore Judæis, seditio quippe, et multitudo propter ipsum facta est. attamen restitit ille fortiter. At non ita iste: sed ignave, [illegible] nullo [illegible] multitudo Judæis restitit, nullus [illegible] simul omnes corrupti fuerant. Neque enim hic plebs, neque multitudo Judæis restitit, [illegible] [illegible] magis ac magis clamabant [illegible] illi [illegible] Nam [illegible] tantum [illegible] occidere volebant, sed quasi pro [illegible] Innocens sum, clamabant. n. 2. [illegible] illi cum viderent [illegible] inter se [illegible] et super filios nostros [illegible] quidpiam videre [illegible]) Tunc flagellatum crucifigi. Cur flagellavit? aut quasi [illegible] aut ut formam quamdam [illegible] afferret, ut [illegible] gratum faceret. n. 2. . .

Homil. 87. al. 88.

27. Tunc milites præsidis [illegible] Quasi pacto [illegible] [illegible] agebat [illegible] [illegible] ita [illegible] [illegible] eum [illegible] fuisse; cur et quæ de [illegible] milites [illegible] ut patet [illegible] [illegible] apud omnes debaccharetur. n. 1. Extremus certe contumeliarum terminus erat id quod tunc fiebat [illegible] Postquam illuserunt ei, duxerunt eum in crucem, et denudatum vestes acceperunt, sedentesque observabant, quando expiraret. [illegible] diviserunt vestimenta ejus, quod circa damnatos vilas, et [illegible] fieri solet. [illegible] Denique illum [illegible] et illorum infamia [illegible] esset [illegible] bibere, hoc item [illegible] per [illegible] bibere [illegible] (Joan. 19. 30.) cum gustasset, dixit, consummatum est. Quis est autem [illegible] hæc impleta [illegible] in [illegible] meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto (ps. 68. 22.) Neque [illegible] non ostendit. Nihil enim differunt, gustare solum, et non bibere: οὐδὲν γὰρ διέστηκε τὸ ἁπλῶς γεύσασθαι τοῦ πιεῖν· ἀλλ' ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ ἀμφοῖν: nihil enim distat simpliciter gustare a bibendo, sed [illegible] idem) n. 1

Qui destruis templum, et in tribus diebus aedificas, descende de cruce. Nam quia Pilatum rogantes ut inscriptionem tolleret, quae erat Rex Judaeorum, nihil impetrarunt, sed constitit dicens quod scripsi, scripsi; illi demum irrisione sua probare tentabant ipsum non esse regem. Ideo haec et illa dicebant. 42. Si rex Israel est descendat nunc de cruce, et rursum: alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. et prioribus signis hinc detrahere conabantur. Et rursus, Filius Dei es, salva temetipsum. O scelesti et execrandi! An prophetae non erant prophetae, justi non justi, quia Deus illos ex periculis non eripuit? Atqui erant, etsi passi sint. Quid insaniae vestrae par fuerit? n. 2. Nam qui antea ipsum colebant, resilierunt. inimici vero et adversarii in medio positum circumcirca, vim illusionibus dehonestabant; Judaei, milites, hinc et inde latrones: ambo quippe latrones ipsum probris et contumeliis afficiebant. Quomodo ergo Lucas unum ex latronibus alterum increpasse dicit? utrumque factum est: primum enim ambo exprobrabant, postea non item. Ne putes enim ex quodam pacto rem gestam fuisse, aut latronem non fuisse latronem, contumeliae illius [illegible] declarant. superne in cruce latro erat, et inimicus, sed repente mutatus est. ~~Haec igitur omnia tecum reputans, philosophare~~ n. 2.

Homil. 88. al. 89.

Cap. 27. 45. A sexta autem hora tenebrae factae sunt. Hoc est signum illud quod prius petentibus se daturum pollicebatur, dicens (Matth. 12. 39 et Luc. 11. 29.) Generatio prava, et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonae Prophetae. Ubi crucem, mortem, sepulturam, et resurrectionem significat. Et rursus alio modo virtutem crucis significando dicebat (Joann. 8. 28.) cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum; id est cum me crucifixeritis, et me victum a vobis esse putaveritis, tunc maxime fortitudinem meam scietis. Nam postquam crucifixus est, illorum civitas, mores Judaici cessarunt, et politia quoque, et libertas illorum cecidit, praedicatio floruit, et ad extremum orbem Evangelicus sermo pervenit; terra, mare, habitata inhabitataque terra virtutem ejus ubique praedicant. Haec ergo dicit, et ea quae ipso crucis tempore acciderunt. Multo quippe mirabilius fuit, haec accidisse cum ipse cruci affixus esset, quam si in terra ambularet. Neque in hoc solum res stupenda erat, sed signum illud, quod quaesierant de caelo factum est, et in universa terra, id quod nunquam contigerat nisi in Aegypto tantum, quando Pascha celebraturi erant. Etenim illa horum typus erant. Et animadverte quando factum sit, in meridie, ut omnes [illegible] noverint, cum ubique terrarum dies esset. [illegible] illos convertere [illegible] non magnitudine solum miraculi, sed quod haec opportune acciderint. Res enim tantas in cruce [illegible] mirabilius erat, quam si de cruce descendisset ... Quod enim non esset eclipsis, sed ira, et indignatio non hinc solum manifestum erat, sed etiam a tempore. Tribus enim horis permansit; eclipsis vero in momento temporis fit; quod norunt qui viderunt, nam nostra etiam aetate eclipsis contigit. [illegible] dicit. Eli, Eli, lamma sabacthani, ut viderent eum usque ad extremum halitum honorare patrem, neque esse Deo adversarium. Ideo propheticam quandam emittit vocem usque ad ultimam horam veteri legi perhibens testimonium ... Tu vero vide illorum petulantiam et vesaniam. 48. Putaverunt, inquit, Eliam ab eo vocari, et statim potaverunt illum aceto. Alius autem lancea latus ejus aperuit. Quid his iniquius? Quid ferocius? qui eousque furorem suum extenderunt, et mortuum corpus contumelia affecerunt? Tu vero perpende quomodo sceleribus eorum usus sit ad salutem nostram. Post plagam enim fontes salutis inde manarunt. 50. Jesus autem clamans voce magna emisit spiritum. Hoc est, quod dicebat (Jo. 10. 18) potestatem habeo ponendi animam meam et potestatem habeo iterum sumendi eam, et ego pono eam a me ipso. Ideo voce exclamavit, ut ostenderet ex potestate sua rem fieri. Marcus vero dicit (15. 44.) miratum fuisse Pilatum si jam mortuus esset, ac centurionem ideo maxime credidisse, quia cum potestate signo mortuus esset. Haec vox velum discidit, monumenta aperuit, et domum desertam reddidit. Hoc autem fecit non ut templum dehonestaret; quomodo enim id potuisset, qui dicit: nolite facere domum patris mei domum negotiationis (Jo. 2. 16)? sed indignos illos reddens, qui ibi versarentur, ut etiam cum illud Babylonii incenderunt. Haec porro non ea

35 8

S. Jo. Chrysost. in Matth. hom. 87. al. 88.

solum de causa [illegible], sed erat illud prophetia futuræ desolationis, et conversionis in meliora, necnon
liminaque; nec non potentiæ illius signum. n. 1

Olim enim tempore mortuus mortuum tangens resurrexit. Nunc autem vox illos excitavit, dum corpus
in cruce superne affixum esset. n. 2. Sed illud consideres velim qualia signa fecerit e cœlo, in terra,
et in ipso templo, simul indignationem suam commonstrans, simulque declarans ea, quæ olim inaccessa
erant jam adiri posse: cœlum esse aperiendum, et ad vera sancta sanctorum res esse transferendas.
Et alii quidem dicebant: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, ipse vero ostendit se non Israe-
lis modo, sed totius orbis regem esse. Illi dicebant: qui solvit templum hoc, et in tribus diebus
ædificat illud; ipse vero declarat, templum usque in finem desertum fore. Rursum illi dicebant,
alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. ipse vero in cruce in servorum corporibus id
cum magna potentia ostendit. Nam si quatriduanum Lazarum ex sepulchro exire magnum erat;
multo magis sanctos illos omnes jam olim sepultos confestim vivos apparere. quod futuræ re-
surrectionis signum erat. . . 53. et apparuerunt multis. Ne enim putaretur id quod fiebat phan-
tasma esse, multis etiam apparent in civitate. 54. Centurio quoque Deum tunc glorificavit dicens.
Vere hic homo justus erat; et turbæ quæ venerant ad spectandum percutientes pectora sua rever-
tebantur. Tanta est virtus crucifixi, ut post tot irrisiones et dicteria, et centurio, et populus
compungerentur. Quidam vero narrant, hunc centurionem postea in fide roborantum martyrium fortiter
subiisse. 55. Erant autem illic mulieres, etc. Hæc facta vident mulieres illæ, quæ maxime dolent, ac lu-
gent. Et considero velim, quam assiduæ sint. Sequebantur ipsum ministrantes, et usque ad pericula
aderant. Ideoque omnia spectabant, quomodo clamaverit, et expiraverit, quomodo petræ scissæ
sint, cæteraque omnia. Ipsæque primæ Jesum vident; hicque sexus maxime [illegible] primus bo-
norum spectaculo fruitur: quod maxime illarum fortitudinem commendat. Discipuli fugerunt, illæ
aderant. Quænam illæ erant? Mater ejus, quam dicit Jacobi, et reliquæ. (τίνες δὲ ἦσαν αὗται.
ἡ μήτηρ αὐτοῦ. ταύτην γὰρ λέγει τοῦ Ἰακώβου . . . . 57. Accedens autem Joseph petiit
corpus: Hic erat Joseph ille, qui se prius occultaverat, nunc vero magnum quidpiam ausus est
post Christi mortem. Non enim ignobilis, neque obscurus, sed ex consilio unus, admodumque
insignis erat: unde maxime ejus fortitudo spectanda est. nam in mortis periculum se injiciebat,
cum omnium in se odium concitaret, dum suam erga Jesum benevolentiam demonstrans corpus
petere ausus est, neque destitit, donec id assecutus esset: nec accepit modo, et cum sumptu sepelivit,
sed in sepulchro suo novo hinc amorem, fortitudinemque suam demonstrans. Hoc vero non sine causa,
nec sine providentia ita factum est, sed ut ne ulla vel minima suspicio remaneret, alium pro alio
surrexisse. n. 2.

Homil. 89. al. 90

Cap. 27. 62. Postera autem die etc. Ubique error in seipsum impingit, ac vel invitus veritati suffragatur.
Expende igitur. Credere oportuit, mortuum illum esse, et sepultum, ac resurrexisse: quæ omnia inimi-
corum opera credibilia fiunt. Vide igitur illa verba, quæ ista possunt confirmant; recordati sumus, quod
impostor ille dixerit adhuc vivens, mortuus est igitur, post tres dies resurgam; jube muniri sepulchrum;
ergo sepultus est: ne forte veniant discipuli ejus et furentur. Si itaque sepulchrum munitum sit, et
obsignatum, nulla fraus erit: nulla certe. ergo certa est resurrectionis demonstratio, ut patet ex iis
quæ vos obtendistis. Cum enim obsignatum fuerit sepulchrum, nulla fraus fuit. Si nulla fraus, et tamen
sepulchrum vacuum repertum est, palam et sine controversia est ipsum resurrexisse. Videsne quomodo vel
inviti pro veritatis demonstratione pugnent? n. 1.
Ad tres usque dies jubent muniri sepulchrum quasi pro dogmatibus pugnantes, ut probarent tum ante hæc
tres usque dies jubent muniri sepulchrum et usque ad sepulchrum malitiam extendunt. Ideo cito surrexit, ne dicerent, ipsum mentitum
eripi fuisse, et usque ad sepulchrum malitiam extendunt. Ideo cito surrexit, ne dicerent, ipsum mentitum
et corpus sublatum fuisse. Illud enim crimini non erat obnoxium, quod cito surrexisset, quod vero tar-
dius, suspicione plenum erat. Nam si tunc non resurrexisset, dum illi sederent, ac custodirent, sed

S. Joann. Chrysost. in Matth. hom. 89. et 90.

ipsi [illegible] contradicere etsi stulte poterant. Ideo igitur praevenit, et surrexit, [illegible] impudentem [illegible] haberent. Oportebat enim resurrectionem fieri ipsis sedentibus, et custodientibus. Igitur intra tres dies oportuit illum resurgere: nam si post illos dies id evenisset, illis [illegible] suspecta res fuisset. Ideo quoque obsignari concessit, ut ipsi volebant, et milites assidebant. n. [illegible]

C. 28. Sed cur, inquies, Angelus dixit eis: nolite timere vos? Prius metu illas liberat, et tunc de resurrectione loquitur. Illud autem vos, multum praeseferit honoris, ostenditque eos qui tantum facinus susceperant, extrema passuros esse, nisi poenitentiam agerent. Non enim vestrum est, inquit, timere, sed [illegible], qui ipsum crucifixerunt. ... 5. Scio quod Jesum qui crucifixus est quaeritis, neque erubescit crucifixum vocare: hoc enim caput est, et summa bonorum. 6. Surrexit. Unde hoc planum est? sicut dixit. Itaque etiamsi mihi diffidatis, illius verborum recordamini, et mihi fidem non negabitis. Deinde est alia demonstratio: venite et videte locum, ubi positus erat. Ideo lapidem amoverat, ut hinc etiam argumentum sumerent. 7. et dicite discipulis: ipsum videbitis in Galilaea. Id efficit, ut aliis etiam annuncietur, quod magis ipsas ad fidem inducebat. n. 2.

Cum igitur exivissent cum [illegible] audio, 9. et ecce Jesus occurrit illis dicens: avete. Illae vero tenuerunt pedes ejus, et cum ingenti laetitia ad illum accurrentes per tactum resurrectionis certum argumentum acceperunt, et adoraverunt eum. Quid igitur ille? 10. Nolite timere. Rursus et ipse timorem [illegible] vet, fidei viam parans. Sed ite et nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilaeam: et ibi me videbunt. Perpende quomodo ipse bonum spem discipulis annunciet, ut saepe dixi, sexum inhonoratum [illegible] et ad bonam spem revocans, et [illegible] infirmum erat sanans. n. 3.

[illegible] hom. 90. [illegible]

[illegible] stupescerent, et ab ipsis testimonium proferretur, quod etiam [illegible] veritas enim ab adversariis praedicata [illegible] plendet [illegible] vanissima. Homines pauperes, et rudes, qui ne in [illegible] [illegible] curabantque. ... quomodo lapidem illum [illegible] [illegible] praesentibus [illegible] Num janua tantum evertenda erat? non [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] contra se ipsos hoc [illegible], quod post tantum [illegible] [illegible] suasorie conarentur ex [illegible] illis [illegible] [illegible] [illegible] resurrectionem [illegible] [illegible] [illegible] accurrendi [illegible] [illegible] sepulchrum [illegible] in prima [illegible] et sine periculo [illegible] accedentes custodiam [illegible] [illegible] n. 2.

[illegible] ibi volunt sudaria, quae [illegible] conglutinata erant? Haec enim praesentia Petrus vidit. Nam si furati fuissent non nudum corpus furati essent, [illegible] contumeliae videretur, sed etiam ne dum exuerent [illegible] [illegible] [illegible] resurgendi, neque deprehendendi, [illegible] maxime [illegible] [illegible], et vestimentis haerens. Quamobrem non facile erat vestimenta a corpore avellere, sed multo [illegible] [illegible] erat, itaut vel hinc furtum illud sit incredibile. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Haec autem [illegible] [illegible] [illegible] pecuniam dant, et dicunt: haec vos dicite, et nos praesidi persuadebimus. [illegible] [illegible] frustra contra veritatem decertantes, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam hoc resurrectionem confirmat, quod dicant, discipulos illum furatos esse: confitentur enim corpus tunc ibi non fuisse. Cum autem confiteantur, corpus ibi non fuisse, furtumque falsum [illegible] [illegible] [illegible] discipulorum [illegible] [illegible] studio [illegible]. n. 2.

19. [illegible] dicta est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] n. 3

S. Joann. Chrysost. in Matth. c. 24 hom. 40. al. 41

... usque ad consummationem seculi. [illegible] ... [illegible]
[illegible] causa dixerat? Non enim illis solum se adfuturum dixit, sed omnibus qui post eos crederent. [illegible]
[illegible] enim apostoli usque ad consummationem seculi mansuri erant, sed [illegible] ...
[illegible] utitur. Ne mihi, inquit, [illegible] ... rerum dicatis: ego enim adero: sum quod [illegible] ...
Illis vero consummationem commemorat, ut magis illos erudiret, et ne praesentia solum [illegible] ...
... illa infinita bona. Adversa enim, inquit, quae passuri estis, in praesenti vita claudentur, quandoquidem et ipsum seculum in consummatione veniet, bona vero quibus fruemini aeterna manent ... [illegible]
[illegible]. Dies enim illa recte [illegible] ..., et peccatoribus terribilis, utpote damnandis ...

[illegible]

A [illegible]

A [illegible]

B [illegible]

[illegible] Am[illegible]

C [illegible]

Sylva [illegible]

E Con[illegible]

F Comm[illegible]

Sylva [illegible]

G. Con[illegible]

H. Ex[illegible]

[illegible]

K [illegible]

I. [illegible]

M [illegible]

Elenchus earum rerum

quae sylvis continentur.

Sylva prima connotatur n. 1.

Auctores in illa, ut eorum ordo sequitur,

A Eusebius in historia

B Fragmenta ex Catena [illegible]

C S. Ambrosius in Lucam usque [illegible]

D. Incipit S. Joannes Chrysost. usque hom. 29. n. 2. in Matthaeum

Sylva secunda connotatur n. 2.

Continet hinc

E Continuationem homiliarum Chrysostomi in Matthaeum usque ad homil. 58. n. 3

illinc

F Commentarium Hieronymi [illegible] in Matth. usque c. 18. n. 38.

Sylva tertia haec continet n. 3

hinc

G. Continuationem S. Jo. Chrysostomi in Matth. ad finem.

Post haec

H. Excerpta ex eodem in Joannem.

Illinc

I. Continuationem S. Hieronymi in Matthaeum a capite 19. lib. 4.

K Origenis in Lucam homilias

L. Hilarium in Matthaeum

Sylva 4.a

M. Liber S. Hieronymi de optimo ~~[illegible]~~ genere interpretandi ad Pammachium in Editione Vallarsiana Epistola 57.

O. illinc Jo. Ernesti Grabe, et Bern. Montfauconi fragmenta [illegible] ~~[illegible]~~

Sylva 5.a

N. Excerpta ex expositione Natalis Alexandri in Matthaeum

Joannes Chrys. in Evang.

Homil. [illegible]

Huic Apostolo astant supernæ virtutes illius animæ pulchritudinem, prudentiam, virtutisque speciem mirantes, per quam ipsum Christum attraxit, et spiritualem accepit gratiam. Etenim ceu lyram quandam speciosam lapillis, aureisque fidibus ornatam sic animam componens suam id effecit, ut magnum et excelsum quid in spiritu sonaret. n. 2.

[illegible] sed ut ejus qui profunda dei novit, spiritum dico hanc lyram [illegible] sic audiamus. Nihil enim humani [illegible] sed quidquid loquatur ex spiritualibus abyssis haustum est, ex arcanis illis quæ ne Angeli quidem, antequam illa [illegible], noverant. Nam et ipsi nobiscum per Joannis vocem, et per nos [illegible] ea, [illegible] nos novimus. Et hoc [illegible] significavit alius Apostolus his verbis (Eph. 3.10.) [illegible] innotescat nunc principatibus et potestatibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Si ergo principatus, potestates, Cherubim, et Seraphim hæc per Ecclesiam didicerunt, palam est illos magna cum attentione hæc edidicisse. Certe non parvo hinc honore afficimur, quod Angeli ea nobiscum audiant, quæ [illegible] Quod autem etiam per nos [illegible] Quam [illegible] in [illegible] ergo [illegible] non hodie tantum, aut eo [illegible] die, sed [illegible] vitam, qua illud omne tempore audire [illegible] est [illegible] Joannes [illegible] ad eos qui a vita [illegible] non abhorrent [illegible] nihil [illegible] ad eum res humanæ. Tonitru quidem inconditum emittens sonum animos nostros perterrefacit. Joannis autem vox neminem [illegible] turbat, imo ex tumultu et perturbatione eximit, solisque dæmonibus terrori est, et dæmonum servis. [illegible] potest enim non purgatus [illegible] virtutes omnes [illegible] accurate nam, et [illegible] cognoscere. n. 2.

Tanta enim ejus vis est, ut repente nos ad cælum ipsum rapiat, si tamen vigili mente attendamus. n. 2.

Homil. 2. [illegible]

c. 1. Quæ ergo fuit patria (Joannis)? Nulla quidem patria, sed ex vico [illegible] regione abjecta, [illegible] nihil alicujus preti ferret. Galilæam enim contemnunt scribæ cum aiunt (Jo. 7.52.) Interroga et vide, quod ex Galilæa non surgit propheta. nihili facit eam ille quoque vere Israelita dicens (Jo. 1.46.) Ex Nazareth potest aliquid boni esse? Neque ex insigni quopiam hujus regionis loco erat: [illegible] ipsum [illegible] piscatore [illegible] ita pauper, ut filios eadem in arte exerceret [illegible] nullum artificem cupere filium suæ artis hæredem relinquere, nisi summa paupertate coactus, maxime vero si ars sit vilis: piscatoribus vero nihil pauperius, nihil abjectius, imo nihil indoctius. Attamen inter eos alii majores, alii minores sunt: Apostolus vero inter minores computabatur: neque enim in mari piscabatur, sed in modico stagno [illegible] versantem cum patre, et Jacobo fratre, [illegible] quod erat extremæ [illegible] indicium, Christus vocavit. Hinc intelligitur quam expers fuerit externæ disciplinæ: aliquin vero Lucas testatur ipsum non modo idiotam, sed illiteratum fuisse (Act. 4. 13.) et jure quidem. Nam qui ita pauper erat, ut neque forum adiret, neque cum honestis viris versaretur, sed cum solis piscium emptoribus, et coquis, [illegible] [illegible] tam sublimia enim dogmata, tam præclaram vitæ institutionem, tantamque philosophiam nobis afferet, quantam par est eum, qui ex thesauris Spiritus hausit, tamquam modo ex cælo descenderit. imo neque omnes qui in cælo erant hæc scivisse verisimile est, ut jam dixi. Hæccine quæso piscatoris erant? an rhetoris? an sophistæ [illegible] an [illegible] externæ [illegible] illa et beata natura [illegible] potestatibus, [illegible] illa et beata natura [illegible] immortalibus postea habitura sunt, de supplicio de futuro tribunali, [illegible] vel de [illegible] mortalibus, [illegible] cogitationum, sive quid sit homo, quid mundus, quid [illegible] exigendis operibus [illegible] quid [illegible] n. 1. [illegible] esse, cum tamen non sit; [illegible]

Horum quosdam Plato et Pythagoras imitati sunt. cæteri namque philosophi non memorandi; ita nempe [illegible] Horum quosdam Plato et Pythagoras [illegible] admirandi, et disciplinæ principes habentur, hi maxime sunt: qui de republica, et de legibus [illegible] Qui vero apud illos admirandi, et disciplinæ principes habentur, hi maxime sunt: qui de republica, et de legibus [illegible] fuerunt. Qui vero apud illos [illegible] plus quam pueri ridiculi habiti sunt [illegible] quædam conscripsere, et tamen in omnibus plus quam pueri ridiculi habiti sunt [illegible] [illegible] ipsa [illegible] [illegible] n. 2. [illegible] divinitus inspirata sunt [illegible] Hic [illegible]

Verum non ita piscator hic [illegible] barbaros Evangelio suo universum comprehendit orbem; corpore autem (τὰ δὲ σώματα) mediam tenuit Asiam, [illegible] sophabantur omnes liberæ disciplinæ homines. n. 2.

c. 1. v. 1. Verum cur relicto Patre, de Filio dicens? Quia ille [illegible] omnibus erat, si non ut pater, saltem ut deus [illegible] (τὸν μὲν υἱὸν) alienum [illegible] (τὸν δὲ ψυχὴν) esse [illegible] [illegible] n. 2. [illegible] Verbi appellatione omnium [illegible] procul sunt a divina illa et immortali natura n. 2. [illegible] ex ipso esse, et impassibiliter filium esse declarant. Quod si hæc non satis sint ad totam rem declarandam, ne mireris. De Deo namque nobis est sermo, quem pro dignitate neque dicere, neque cogitare possumus. Ideo hic substantiæ (οὐσίας) nomen

[illegible]

[illegible] quia nemo potest dicere quid Deus sit secundum substantiam: ubique autem illum nobis ex operibus [illegible] siquidem hoc Verbum videre est postea lucem dictum, et lucem rursus appellari vitam... Vocat autem [illegible] et [illegible]tam, et lucem; nam cognitionis lucem nobis dedit, et ex luce vitam... Non autem simpliciter Verbum appellavit, sed cum articuli adiectione a reliquis ipsum distinxit. .... Illud enim, in principio erat, nihil aliud significat quam quod semper [illegible], et æternus sit [illegible] nihil ante eum [illegible] omnium est, et dominus, et dominator omnium, omnia post ipsum sunt, et opificium, et regula. n. 4.

[illegible]

Ne quis mihi dixerit, parvis in hoc occupari non oportere: opus erat enim non modo his incumbere, sed hanc solum habere mentem [illegible] quæ enim fieri potest, ut [illegible], ut [illegible] huiusmodi concione [illegible], et [illegible] frequentant, [illegible] bonum secum referant; sive viduus vir, sive mulier, sive juvenis sit [illegible] partium effectum [illegible] ita formidabile est et illi [illegible] et [illegible] ab illo immissis, ut mens, quæ divina meditatur, et huic semper [illegible] Hanc nulla rerum præsentium turbabit, quantumvis molesta sit; nulla inflabit, et extollet, quantumvis prospera [illegible] sed in tanta procella, et tempestate, tranquillitate magna fruetur. n. 1.

[illegible] enim illud erat non æternitatem ostendit, si solum spectetur, sed si addatur [illegible], in principio erat, et [illegible] [illegible] illud in principio erat etiam ingenitum diceret, statim [illegible] [illegible] est, quid erat, dicendo erat apud Deum. [illegible] prioris verbi [illegible], aut [illegible] per [illegible] primis [illegible], et per secundam additionem hanc amovet suspicionem. Non enim dixit in Deo erat, sed apud Deum, quæ nobis secundum hypostasim æternitatem declarant. [illegible] illud [illegible] significavit [illegible] fuisse Deum. n. 3.

[illegible]

Alia namque sunt Dei verba [illegible] et [illegible] fecerunt sed nullum horum [illegible] Deus est. verum illa omnia sunt prophetiæ, et præcepta, [illegible] vocare [illegible] Dei præcepta et prophetias [illegible] Angelos [illegible] (Ps. 102. 21.) potentes [illegible] facientes verbum illius. [illegible] autem Verbum substantia est in hypostasi, [illegible] sine passione procedit. (οὗτος δὲ ὁ λόγος, οὐσία τίς ἐστιν ἐνυπόστατος ἐξ αὐτοῦ προελθοῦσα [illegible] τοῦ πατρός) Illud enim ut dixi per Verbi appellationem significavit. Quemadmodum [illegible] illud in principio erat Verbum æternitatem denotat; ita et illud: hoc erat in principio apud Deum [illegible]

Homil. 5. al. 4. [illegible]

3 [illegible] sive sub aspectum sive sub intellectum cadentium [illegible] Neque enim [illegible] post illud [illegible], ut heretici [illegible] [illegible] Spiritum creatum esse [illegible] At si [illegible] [illegible]

4 [illegible] quemadmodum [illegible] per ipsum facta sunt [illegible] in ipso [illegible] quantacunque [illegible] Unigeniti operam putandum [illegible] ipsum facta crediderit nunquam illaminutas [illegible] ut magis proprio utar exemplo, nempe lucis, de qua ille mox adiicit: et vita erat lux. Quemadmodum ergo lux quantacunque [illegible], nihil splendoris amittit, sic quoque Deus et [illegible], ut post omnia opera [illegible] neque ex operibus [illegible], [illegible] mille [illegible] similes creare oporteret, [illegible] post creationem servandis. Vitæ [illegible] nomen hic non ad creationem solum pertinet, sed etiam ad providentiam, qua res creatæ servantur, et permanent. [illegible] Cum autem audis in ipso vita erat, ne compositionem suspiceris [illegible] sicut Pater habet vitam in semetipso [illegible] et [illegible] habere vitam. Sed sicut Patrem [illegible] compositum dixeris, sic nec Filium dixeris. Etenim alibi [illegible] [illegible] habitat inaccessibilem. Hæc parvo [illegible] [illegible] non ut compositionem suspicemur, sed ut [illegible] evehamur [illegible] non facile [illegible] ratione vita in ipso [illegible] primo id quod humilius est [illegible], [illegible] postea altius exigit. Qui enim dixit [illegible] vitam habere, is [illegible] nescias, ego sum lux [illegible] [illegible] docuit [illegible] bona, quæ veniens nobis largitus est uno [illegible] Evangelista dicens: et vita erat lux hominum. .... Cur autem non Angelorum [illegible] hominum solum [illegible] de humana natura sermo est, et hominibus bona nuntiaturus venit [illegible] et lux in tenebris [illegible] et tenebras [illegible] mortem et errorem [illegible] sensilis non in tenebris lucet, sed sine tenebris est [illegible] [illegible] eumque sustulit, et in ipsam mortem veniens ipse sic [illegible] [illegible] eos qui morte [illegible] [illegible] neque error [illegible] [illegible].

S. Joann. Chrysost. in Joan. hom. 5 al. 4

sed est ubique splendida, et propria vi fulget, ideo ait: et tenebræ eam non comprehenderunt. ... inexpugnabilis, nec libenter in animis habitat, qui nolunt illuminari. n. 13.

Hom. 6. al. 5.

In exordio de Deo Verbo quæ præcipua et magis necessaria sunt Beatus Evangelista, ordine apposito ... Verbi præconem sibi cognominem Joannem postea venit. ... Illud autem fuit (ἐγένετο) non hic ad existentiam transitum significat, sed missionem ipsam. nam illud, fuit missus a Deo (ἐγένετο ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ) idipsum est, quod missus est a Deo (ἀντὶ τοῦ, ἀπεστάλη παρὰ θεοῦ). n. 1.

7\. Hic venit ut testim. perh. de lum. Quid hoc, dicet fortasse quispiam, servus de domino testimonium perhibet? ... Nec quod eius testimonio egeret; id enim dicere extremæ impietatis esset. Sed cur tandem? Illud ipse Joannes docet, cum ait: ut omnes crederent per illud. Ipse vero Christus cum dixisset non ab homine testimonium accipio (Jo. 5. 34) ne illud insipientibus sibi ipsi repugnare videretur, cum nunc dicat alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium eius & Joanne loquens; nunc vero non ab homine testimonium accipio, solutionem mox adjicit dicens sed hæc dico propter vos, ut salvi sitis, ac si diceret Deus sum, et verus Dei verus filius, ex substantia illa immortali, et beata, nullius que testimonio egeo. Etsi enim nemo id testari vellet, in nullo secundum naturam minor essem. Quia vero multorum salus mihi curæ est, ideo in hanc me demisi humilitatem, ut homini testimonium de me ferendum committerem. Nam propter Judæorum imbecillitate, sic facilior fides in eum futura videbatur. n. 1

Ut omnes crederent per eum. ac si diceret: Ne putes, ideo testificaturum venisse Joannem Baptistam, ut aliquid fidei vestri domini adderet; non propterea venit, sed ut contribules sui per ipsum crederent. n. 1.

8\. Non erat ille lux. Non frustra, nec sine causa: sed quia frequenter apud nos major est is qui testificatur quam ille de quo testimonium fertur, fideque dignior plerumque videtur esse: ne quis de Joanne id suspicaretur, statim a principio hanc malam suspicionem tollit, eaque radicitus evulsa ostendit quis sit ipse qui testificatur, et quis ille de quo testimonium fertur, et quantum sit inter utrumque discrimen. n. 1. [illegible]

Hom. 7. al. 6.

Homil 8. al. 7

9\. Lux vera illum. omn. hom. Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quomodo tot homines non illuminati manent? Non enim omnes Christi cultum agnoscunt. Quomodo ergo illuminat omnem hominem? Quantum in ipso est. Siquis vero sponte sua mentis oculos claudentes, nolunt lucis radios percipere nolint, non ex natura lucis evenit, quod in tenebris maneant, sed ex nequitia eorum, qui sponte se hoc privant munere. etc. n. 1

10\. In mundo erat: at non humano mundo coætaneus. absit: ideo intulit. et mundus per ipsum factus est. per hæc mentem te inducit ad illam Unigeniti ante secula existentiam. Nam qui audivit hunc universum mundum illius esse opus, etiamsi sensu proorsus careat etiamsi insaniens, et adversarius gloriæ Dei sit, attamen velit nolit, conditorem ante opificium fuisse confiteri cogetur. Quamobrem miror semper subit Pauli Samosateni insaniam, quomodo tam manifestæ veritati obsistere potuerit, seque sponte præcipitem dederit. Neque enim ex ignorantia, sed rei admodum gnarus erravit, non secus ac Judæi. n. 1

Et mundus eum non cognovit. Hic mundum vocat ... corruptam, et terrenis rebus inhiantem, turbam, vulgus, insipientem populum. Nam Dei amici, et admirabiles viri omnes ipsum etiam ante incarnationem noverant. n. 1. [illegible] ... voluerunt videre, quæ videtis, et non viderunt. Itaque cognoverunt filium Dei, et venturum eum ad homines esse noverunt [illegible] sunt quæ noscebant, et quæ nam, quæ non audierunt? Hæc quæ nunc vos videtis, et auditis. Quid si illi et vocem eius audiebant, et videbant ... neque ita cum hominibus versantem, neque tam libere cum ipsis loquentem. Hoc igitur et ipse significans non simpliciter dixit ... videre me, sed quæ vos videtis, neque audire me, sed quæ vos auditis. Etc. n. 1.

Eum autem memoravit eos, qui ipsum non noverunt ... ignorantiæ causam indicat. Neque tamen ... dixit, nemo ipsum novit, sed mundus eum non cognovit. id est ii homines qui mundo tantum hærent, et ea quæ mundi sunt sapiunt. Sic enim solet Christus ipsos appellare, ut cum dixit Pater sancte, et mundus te non cognovit ... hinc enim ita mentem turbat, ut rebus præsentibus inhiare. n. 1

S. Joan. Chrys. in Joan. C. 1. hom. 9. al. 8.

[illegible] erat, mundus eum non cognovit, [illegible] antiquioribus [illegible] temporibus loquens: Deinde [illegible] ad tempus [illegible] [illegible] in propria venit, et sui eum non receperunt. Suos hic Judaeos vocat, ut populum peculiarem [illegible] omnes homines [illegible] ab ipso creatos [illegible]

Homilia 10. al. [illegible]

Unde venit is qui [illegible] est, qui ubique praesens est? Quem locum reliquit, qui omnia manu tenet, et [illegible] [illegible] Locum quidem nullum reliquit: quomodo posset enim? Sed namque ad nos descensu id fecit. Quia in mundo cum esset, non videbatur adesse, quod nondum cognosceretur, postea vero seipsum ostendit, cum nostram induere carnem dignatus est hanc manifestationem, et descensum adventum appellat. [illegible]

12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Sive servi, sive liberi, sive Graeci, sive Barbari, sive Scythae, sive insipientes, sive sapientes, sive viri, sive mulieres, sive pueri sive senes, sive [illegible], sive ignobiles, sive divites, sive pauperes, sive principes, sive privati, inquit, eodem omnes dignati [illegible]. [illegible] enim et spiritus gratia conditionum humanarum inaequalitatem tollens, in unam omnes [illegible] [illegible] et uno regio charactere notat. [illegible] Tanta est fidei in Christum virtus, tanta gratiae magnitudo!

[illegible]

[illegible] igitur a vobis postulo: ut una sabbatorum, vel in ipso sabbato illam Evangeliorum partem quae vobis in concione legenda [illegible] manibus singuli accipientes, domi sedentes frequenter legatis, [illegible] explicetis, [illegible] obscurum sit annotetis, quid in verbis pugnare videatur, licet non pugnet. Sicque omnibus frequenter expensis ad concionem [illegible]

[illegible] autem illo verbo factum est, nunc est? Ut haereticorum [illegible] obstrueret [illegible] qui [illegible] [illegible] et [illegible] esse, ut eorum [illegible] de medio tollere [illegible] illud verbum factum est, [illegible] non ut [illegible] [illegible] substantiae [illegible], sed ut verae carnis assumptionem declararet. Quemadmodum enim [illegible] dixit (Gal. 3. 13.) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substantiam [illegible] gloria [illegible] illud enim ne daemones quidem, neque vel stultissimi, et amentes cogitaverint; tantam namque habet illud cum impietate [illegible] stultitiam. Non itaque hoc dixit, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] carnem [illegible] [illegible] in carnem [illegible], sed post acceptam carnem illa intacta manente [illegible]

Vide in S. Ignatio epist. ad [illegible], et ad Smyrnaeos.

[illegible]

[illegible] gloria [illegible] ut ipse [illegible] eorum igneo vestitu, hic [illegible]: et post illos Daniel, et tres pueri, aliique plurimi, quotquot miracula patrarunt, quae [illegible] [illegible] [illegible] apparuerunt, et naturae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prophetae apparuere. Ob haec porro omnibus [illegible] Evangelista, atque [illegible] [illegible] [illegible] mentem ab [illegible] nostram, in ipso [illegible] Angeli, non Archangeli, non supernarum virtutum, non alterius creaturae, si qua sit alia; sed ipsius domini, ipsius regis, ipsius [illegible] [illegible] gloriam vidimus. Illud autem quasi non similitudinis est, neque parabolae, sed confirmationis, et definitionis [illegible] ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν, οἵαν ἔπρεπε [illegible] [illegible] γνήσιον υἱὸν ὄντα τοῦ πάντων βασιλέως θεοῦ: Vidimus gloriam qualem decebat habere unigenitum germanum filium dei universorum regis [illegible]

[illegible] itaque omnia miracula colligens Evangelista, quae in corporibus, quae in animis, quae in elementis: nec non praecepta, [illegible] [illegible] sublimia, leges, vitae [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] gratiam [illegible] Vidimus gloriam [illegible] gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiae [illegible] [illegible] [illegible] propter miracula tantum ipsum miramur, sed etiam propter [illegible] [illegible] aliquos [illegible], conspuatur, et cum in maxillis plagas accepit ab iis, quos beneficiis affecerat. [illegible] enim in his quoque quae ignominiosa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gloriam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et mors destruebatur, et maledictio [illegible] daemones [illegible] [illegible] triumphabatur, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

S. Jo. Chrys. in Joannem.
Hom. 14. al. 13.

5B

16 De plenitudine inquit (Joann. 1) ejus nos omnes accepimus .. Non habet inquit dona erogandi mensuram, sed ipse fons, ipse radix est bonorum omnium, ipsa vita, ipsa lux, ipsa veritas, qui bonorum divitias non in se retinet, sed in alios omnes effundit; et postquam effudit, plenus remanet, nihil minus habens postquam aliis elargitus est, sed semper scaturiens, et aliis bona impertiens, in eadem manet perfectione. n. 1. Ideo Joannes dicebat, de plenitudine ejus nos omnes accepimus, et testimonium suum Baptistæ testimonio connectit. Nam illud, de pl. e. n. om. acc. non præcursoris, sed discipuli dictum est. Omnis plenitudo fidelium, qui tunc fuere, qui nunc, qui futuri sunt, de plenitudine ejus accepimus. Quid autem accepimus? Gratiam pro gratia. Quam pro qua? Pro veteri novam. Sicut enim erat justitia et justitia, secundum Justitiam inquit (Phil. 3.6.) quæ in lege est, factus irreprehensibilis; item fides, et fides est ex fide in fidem, adoptio quoque et adoptio: quorum adoptio, inquit, gloria quoque duplex: si enim (2. Cor. 3.11.) quod evacuatur per gloriam est, multo magis, quod manet in gloria; et lex duplex. Nam ait (Rom. 8.2.) lex spiritus vitæ liberavit me; et cultus duplex, quorum servitus; seu cultus, et novum spiritu Deo servientes; duplex quoque testamentum: disponam (Jer. 31.31.) vobis testamentum novum, non secundum testamentum quod disposui cum patribus vestris. duplex quoque sanctificatio, duplex baptisma, duplex sacrificium, duplex templum, duplex circumcisio; sic et duplex gratia. Sed illa quidem ceu figura sunt, hæc ut veritas: quæ homonyma quidem, sed non synonyma sunt. Nam in typis, et imaginibus, quæ colore albo, et nigro pingitur, homo vocatur, ut et verus homo nativo colore instructus. Bis statuis quoque aurea perinde atque figlina statua dicitur; sed illa typus sunt, hæc veritas. n. 3.

Cum dixisset de plenitudine autem ejus nos omnes accepimus, subdidit, et gratiam pro gratia, ostendens Judæos quoque per gratiam salvos fuisse. n. 3.

Misericordiæ igitur, et miserationum, et gratiæ opus illud est legem accipere. Ideo cum dixisset gratiam pro gratia, vehementius magnitudini donorum insistens subjungit: Lex per Mosen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. n. 3.

Hanc vocem facta est huic data est opponit. Multum autem est inter utramque discrimen. Nam illud data est ministri erat; qui ab alio acceptum dedit quibus jussus erat; illud vero facta est gratia et veritas regis est, qui cum potestate peccata omnia dimittit, et donum præparat suum. n. 3.

Homil. 15. al. 14.

Ideo thesaurum absconditum Scripturam esse dixit, ut ad inquisitionem nos excitet. Hæc autem ideo dixi, ut ne obiter, et perfunctorie Scripturæ verba aggrediamur, sed cum accuratione multa. Si quispiam enim sine examine ejus dicta audiat, et omnia secundum litteram accipiat, absurda multa de Deo suspicabitur. Nam illum hominem esse, et æneum, iracundum, furibundum putabit, et his deteriora de illo dogmata excipiet: si vero profundam ejus mentem edidicerit, absurdis hujusmodi opinionibus liber erit. n. 1.

Proptterea hæc intulit: Deum nemo vidit unquam v. 18. Quid ergo dicamus vocalissimo Isaiæ dicenti (6.1.) Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum? Quid Joanni testificanti ipsum hæc dixisse, quando vidit gloriam ejus? Quid Ezechieli? nam et ipse super Cherubim sedentem illum vidit. Quid Danieli, qui et ipse dicit (7.9.) Antiquus dierum sedit? Quid et ipsi Moysi dicenti (Exod. 33.13) Ostende mihi gloriam tuam, ut manifeste videam te? Jacob vero hinc appellationem accepit, Israel vocatus. Israel enim videns Deum significat. Alii quoque ipsum viderunt. Quid ergo Joannes ait: Deum nemo vidit unquam? Ut ostenderet illa omnia attemperationem quamdam esse, non nudæ substantiæ visionem. Nam si ipsam naturam vidissent, non diverso vidissent modo. n. 1. Nemo sic novit ut Filius n. 2.

Ideo ut dixi, Evangelistam sinum commemorat, omnia hæc uno verbo nobis declarans, quod multa sit necessitudo, cognatio, et unitas, quod omnino par sit utrinque cognitio, quod par potestas. n. 2.

Enarravit inquit hic doctrinæ evidentiam significat. n. 3.

S. Joann. Chrysost. in Joannem

Hom. 16. al. 15.

Grave quidpiam invidia est, grave inquam, et perniciosum invidis, non iis, quibus invidetur. n. 1.

V. 20. Conf. e, et n. neg. et conf. e quia non sum ego Christus. Et vide Evangelistæ sapientiam. Ter id ipsum dixit, ut [illegible] christi virtutem, et nequitiam insaniamque illorum demonstret. n. 2.

Deinde interrogant: propheta es tu? et respondit, non. Et tamen propheta erat. Cur ergo id negat? Rursus interrogantium mentem respicit. Sperabant enim prophetam quendam eximium venturum esse, quod Moyses dixisset (Deuter. C. 18. 15.) Prophetam vobis suscitabit dominus Deus ex fratribus vestris sicut me: ipsum audite. Hic autem erat Christus. Ideo non dicunt, propheta es tu, ex numero prophetarum, sed cum articulo, propheta ille es tu, qui a Moyse prænunciatus est? Ideo negavit ille non se prophetam esse, sed illum prophetam. n. 2.

Medius autem vestrum stat, quem vos nescitis. Hoc dixit, quia ille ut par erat, quasi unus e turba populo admiscebatur utpote qui ubique et fastus, et pompæ contemptum edoceret. n. 3.

Cujus ego non sum dignus solvere corrigiam, hoc est non solum ante me factus est, sed ita res est, ut nequidem inter ultimos ejus famulos computari merear, calceamentum quippe solvere extremum ministerium est. n. 5. [illegible]

Hom 17. al. 16.

n. 5. Hæc in Bethania facta sunt. Accuratiora autem exemplaria habent: in Bethabara. Nam Bethania non erat trans Jordanem, neque in deserto, sed prope Jerosolymam. [illegible]

n. 7. Altera autem die etc. Distribuerunt tempora Evangelistæ. Matthæus tempora, quæ Joannis Baptistæ vinculis præcesserunt breviter transcurrens ad sequentia properat: Joannes autem Evangelista non modo hæc non breviter præterivit, sed in his maxime immoratur. Ille postquam venit Jesus e deserto inter medias omissis, v. g. quæ Joannes loquutus est, quæ mittentes Judæi dixerunt, cæterisque omnibus omissis statim transit ad carcerem: Cum audisset (inquit) Jesus, quod traditus esset Joannes, recessit inde. Joannes vero non sic, sed profectionem in desertum tacuit, utpote a Matthæo narratam; ea vero quæ post descensum ex monte gesta sunt narravit, et multa prætermissa adjecit: Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem. n. 7. [illegible]

Illud autem ecce dictum est, quia multi sæpe ex jam dictis, et a multo tempore quærebant eum. Ideoque præsentem illum ostendit, ac dixit, ecce, ostendens illum ipsum esse qui jam olim quærebatur. Hic est Agnus. Agnum autem vocat, in mentem Judæorum revocans prophetam Isaiæ, nec non umbram illam Moysis tempore, ut per figuram illos magis ad veritatem adduceret. Ille quidem agnus nullius peccatum accepit; hic autem totius orbis terrarum peccata. Periclitantem quippe mundum cito ab ira Dei eripuit. n. 1.

Ego nesciebam eum, inquit. Quomodo ergo fide dignus testis fuerit? Quomodo alios doceat, si ipse ignoret? Non dixit nec novi illum, sed nesciebam eum: ita ut hinc maxime fide dignus appareat. Quo pacto enim is gratia quem ignorabat loquutus fuerit? Sed ut manifestetur in Israel: ideo veni baptizans in aqua... Non dixit baptizatos purgaturus veni, neque, baptizatum veni, ut a peccatis liberem, sed ut manifestetur in Israel. [illegible] enim quæso, an sine baptismate non licebat prædicare, et populum attrahere? Verum non id ita fuit, neque enim ita concurrissent omnes, si prædicatio sine baptismate fuisset, nec comparationem fieri potuisset. Neque enim ita prænunciantem didicisset. Siquidem multitudo exibat, non ut quæ dicebat audiret, [illegible] sed cur? Ut confitentes peccata baptizarentur. n. 2.

[illegible] palam est, signa illa, quæ a Christo in pueritia facta feruntur, [illegible] et a quibusdam [illegible] se a puero miracula edidisset, Joannes non illum ignoravisset, nec reliqua multitudo opus habuisset [illegible] qui illum indicaret. n. 3.

[illegible] Judæi audierunt vocem (Patris) in Christi caput portantem... Cur ergo inquies non crediderunt Judæi?... Quidam vero dicunt non omnes vidisse, sed Joannem tantum, et eos, qui melius affecti erant.... Transfigurationem quoque in monte visionem non omnes discipuli dignati sunt; sed ne resurrectionem quidem omnes viderunt, quod aperte declarant Lucas dicens (Act. 10. 41.) ostendit se ipsum testibus præordinatis. n. 13.

Sanct. Jo. Chrysost. in Joann. homil. 18. al. 17.

Neque dixit qui tollebat aut qui tulit, sed qui tollit peccatum mundi; utpote qui id semper faciat. οὐ γὰρ εἶπεν· ὁ [illegible] αἴρων, ἀλλ᾽ ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὡς ἀεὶ τοῦτο ποιοῦντος αὐτοῦ. n. 2.

38. Conversus autem Jesus et videns eos sequentes, dicit eis: quid quæritis? Hinc discimus deum donis non prævenire voluntates nostras, sed ubi nos incipimus, cum voluntatem proponimus, tunc plurimas ille nobis dat salutis occasiones. n. 3.

Ibid. c. 9. 58. Filius hominis non habet ubi caput reclinet, significat illum proprium diversorium non habuisse, non quod in domo quapiam non maneret. n. 3. Hom. 19. al. 18.

41. Audi autem illum cum articuli additione loquentem. Non enim simpliciter dixit Messiam, sed Messiam illum. Sic quendam Christum expectabant, qui nihil commune cum aliis haberet. n. 1.

Verum Evangelista utique multa commendis narrat brevitati studentes. ib.

De veritate prædictionum dei ad differentiam prædictionum dæmonum n. 2.

[illegible] Hom. 20. al. 19.

[illegible] Ex Galilæa nec propheta prodibat, neque aliquid boni exibat: mutæ quippe gentes, ingratæ, asperæ. n. 1.

49. Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israel. Videte animam gaudio exultantem, et verbis Jesum amplectentem. Videsne stupentem, mirantem, exultantem, salientem præ voluptate? n. 2.

[illegible] vestri cura opus est, dilecti, multa [illegible] Hom. 21. al. 20. [illegible] vigilia, ut sacrarum scripturarum [illegible] inspicere possimus. neque enim supini vel dormitantes possumus quæ sensa percipere. Sed opus est accurato examine, undique precibus, ut vel tantillum possimus in sacra illa mysteria penetrare. n. 1.

Verum nihil aliud puer fecit, nisi id tantum quod fuit [illegible], [illegible] ipsum reddere in medio [illegible] cæteris, et interrogatione sua admiranda in vitam fuisse. n. 1.

C. 2. v. 4. quid mihi et tibi est mulier? Hæc itaque verba non erant arrogantis matrem alloquentis, sed dispensationis [illegible] cogitans [illegible], et miracula cum dignitate fieri provideret [illegible] quam et illam [illegible] qui te portavit, et ubera quæ suxisti, cum mulierem quandam dicentem, beatus venter (Luc. 11. 27) qui te portavit, et ubera quæ suxisti, eadem sententia [illegible] esse existimandum illamque respondentem: Quinimo beati qui faciunt voluntatem Patris mei, eadem sententia [illegible]. Non enim matrem repellentis responsio est, sed declarantis, nihil ipsi profuturum fuisse partum, nisi admodum proba, fidelisque fuisset. Si porro Mariæ nihil prodest, quod Christum genuisset, nisi virtute [illegible] prædita fuisset, multo minus nobis prodent probitatis expertibus, si patrem, si fratrem, si filium probum, et virtute præditum habeamus, si nos ejus virtute procul fuerimus. In nullo quippe alio, nisi in bonis operibus post dei gratiam spes salutis habenda est. n. [illegible]

[illegible] Hom. 22. al. 21.

[illegible] Non tamen necessitati [illegible] erat Christus, neque horis [illegible] Verum per hæc dicta hoc vult significare, se omnia congruenti tempore operari, nec simul facere; nec hinc [illegible] singula ederet, sed omnia simul misceret, generationem, resurrectionem, judicium. n. 1. (n. 2.)

[illegible] Hom. 23. al. 22. [illegible] ad communem hominum naturam sermonem dirigit.

Ideoque scriptum varium est, ne [illegible] rebus obstiterit, quia ad communem hominum naturam sermonem dirigit. [illegible] vero dicit [illegible] Alius Evangelista narrat ejicientem illum dixisse, nolite facere domum patris mei speluncam latronum; hic vero dicit ib. [illegible] illum [illegible] et hæc non eodem gesta tempore [illegible] non contraria loquentes sed demonstrantes ipsum id bis fecisse, et hæc non eodem gesta tempore fuisse, sed et initio prædicationis, atque etiam cum ad passionem perveniret: quapropter vehementiori usus verbis, speluncam vocavit: non item sub initio, sed moderatiore increpatione usus: unde verisimile est ipsum bis fecisse. n. 2.

S. Joannis Chrysost. in Joannem. Hom. 23. al. 22.

C. 2. v. 19. Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Multa hujusmodi loquitur, quæ audientibus quidem erant obscura, sed post futuris clara: cur hoc? ut cum rei prædictæ finis advenisset, probaretur ipsum jam olim id præscivisse; quod in hac prophetia accidit. Nam ait v. 22. Cum resurrexisset etc. n. 2.

v. 20. Quadraginta sex annis etc. Quadraginta sex annis dicentes postremam templi constructionem significant; prior enim viginti annis absoluta fuit. n. 2.

Solvite temp. et exc. ill. Duo enim ipsis tunc proponebantur: resurrectio, et quod majus erat, num Deus esset is qui intus habitabat. n. 3.

Homil. 24. al. 23.

C. 3. Rabbi scimus quia a Deo venisti magister etc. Existimavit, se magna quæpiam de Christo dixisse. Quid ergo Christus? ostendens illum ne ad limina quidem veræ cognitionis accessisse, nec vel in vestibulo esse, sed vel extra regiam aberrare et eum, et alium quemvis hæc dicentem, nec dum ad veram appropinquare notitiam, qui talem de Unigenito opinionem haberet: quid ait: 3. Amen, amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. hoc est, nisi tu natus fueris denuo, et accuratam dogmatum cognitionem acceperis, foris aberras, et procul es a regno cœlorum .... ac si diceret: sive tu, sive quisquis alius hæc de me sentiat, is extra regnum est. Nisi enim hæc illa mente dixisset, responsio non ad propositum esset. n. 2. Illud denuo quidam de cœlo dicunt significare; alii vero a principio. n. 2.

His auditis Nicodemus ait: 4. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Rabbi eum appellas, et a Deo venisse dicis, nec ejus verba admittis, dictumque profers magistro, quod possit magnam afferre perturbationem. (ἀλλὰ τοῖς πολλοῖς θορύβου ἐχούσαν λέξιν φθέγγῃ πρὸς τὸν διδάσκαλον. Sed multis tumultum superinducentibus dictum sonas ad magistrum?) illud enim quomodo non admodum credentium dubitationem affert, sed eorum, qui adhuc terrenis hærent. Nam Sara ideo risit, quia quomodo dixit: aliique multi hac interrogatione usi a fide exciderunt. n. 2.

Ideoque (Nicod.) perstitit impossibilia tentans, ut Jesum ad clariorem doctrinam evocet. Numquid potest iterum homo in ventrem matris suæ iterato introire, et nasci? n. 3. Animadvertite, quando quis propriis cogitationibus spiritualia permittit, quomodo ridicula proferat, ac delirare videatur ut ebrius, quando præter Dei placitum, dicta curiosius scrutatur, neque fidei arcanum projicit. n. 3.

Hic omnia exigimus credentes Scripturæ dictis. n. 3.

Hom. 25. al. 24.

C. 3. v. 5. ... qui renatus fuerit ex aqua etc. Quomodo ergo spiritualis per baptismum generationis, quæ longe mirabilior est, rationem dare possumus, quo pacto stupendi partus ratio a nobis exigatur? Nam et Angeli huic generationi adstiterunt, at vero modum explicare mirabilis illius per baptismum generationis nemo possit. Adstiterunt nihil efficientes, sed ea quæ fiebant solum videntes. Pater, Filius, et Spiritus Sanctus omnia operantur. n. 1. Quid ergo opus est aqua? (vedine i miei miracoli per esteso nel S. Padre. 18)

Hom. 26. al. 25.

v. 6. Quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex Spiritu Spiritus est. Olim ... dicebatur. producant aquæ reptilia animæ viventis. Ex quo autem Jordanis fluenta ingressus est Dominus, non amplius reptilia animarum viventium, sed animas rationales Spiritum Sanctum ferentes aqua produxit. n. 1.

Verum quia Nicodemus hæc frequenter audiens turbabatur ([ἀκούων ταῦτα συνεχῶς ἐθορυβεῖτο]: videns hæc continue turbabatur) vide quomodo ipsi mysterii arcanum aperiat, et clarum reddat id quod obscurum antea erat, cum ait: quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex Spiritu, Spiritus est. Ipsum abducit a rebus omnibus sub sensum cadentibus, neque sinit corporeis oculis mysterium scrutari. Non de carne inquit disserimus, sed de spiritu, o Nicodeme. Interim eum ad superna ... mittit. Nihil ergo sensile quæras. Nam spiritus his oculis non perspicitur. Neque putes quod ... Quomodo ergo dixerit primæ quispiam, Domini caro nata est a Spiritu Sancto? Spiritus ... nascit. Quomodo quod Paulus his verbis significat: factum ex muliere, factum sub lege. Gal. 4. 4. ... etiam a carne, quod sanavit, non ex nihilo: nam quid opus fuisset vulva? sed ex virginea carne. Quomodo autem illam sic ... non possum explicare. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joannem Hom. 26. al. 25.

Quod natum est ex Spiritu Spiritus est, id est qui natus est ex spiritu, spiritualis est. Generationem
quippe hic non secundum substantiam dicit, sed secundum honorem, et gratiam. n. 1.
7. Ne mireris, inquit, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. 8. Spiritus ubi vult spirat. Cum dixit ne
mireris, ejus animi perturbationem significat, et ad subtiliorem corporum naturam deducit (καὶ ἐπὶ τὸ λεπτό-
τερον αὐτὸν ἄγει τῶν σωμάτων: et super subtilius ipsum agit corporibus. h. e. et ad subtiliorem
intelligit, quam corpora sunt). n. 1.
Illud igitur, ubi vult spirat, non posse illum retineri significat, et ubique diffundi, neminemque illum
impedire, quominus huc illuc feratur; sed magna vi effundi, nemine impetum coercere valente. n. 1.
Et vocem ejus audis, strepitum nempe et sonum: sed nescis unde veniat aut quo vadat. Sic est omnis qui natus
est ex Spiritu. Hæc conclusio est. Si hujus venti inquit, quem sentis, nempe auditu, et tactu percipis,
in natura explicare non potes, nec viam ejus nosti; cur divini spiritus operationem curiose exploras, qui
venti vim non intelligis, etsi sonum audias?... Quemadmodum igitur ventus non apparet, etiamsi sonum
emittat; sic nec spiritualis generatio oculis corporeis perspicitur. n. 2.
10. Tu es magister in Israel, et hæc ignoras? Cæterum quid habet commune, dicent quispiam, hæc generatio
cum Judæis rebus? Sed quid quæso, non commune? Etenim primi hominis formatio, nec non mulieris ex latere
educta, item steriles, et ea quæ per aquas perfecta sunt, in fonte videlicet, unde Eliseus ferrum eduxit
ea quæ in mari rubro, quod trajecerunt Judæi, ea quæ in piscina, quam angelus agitabat, et quæ ad Neeman
Syrum spectant, qui in Jordane mundatus est: hæc inquam omnia generationem, et purgationem futuram,
quasi in figura prænunciabant; nec non Prophetarum dicta hunc nascendi modum subindicabant, exempli causa.
Ps. 21. 32: Annunciabitur domino generatio ventura, et annunciabunt justitiam ejus populo qui nascetur
quem fecit dominus. n. 2.
Hom. 27. al. 26.
13. Nemo in cœlum ascendit, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis, qui est in cœlo. Et quænam, inquies, hæc
consequentia? maxima certe, et admodum cum supradictis consonans. Quia enim ille dixerat: scimus
quia a Deo venisti magister, hoc ipsum illa corrigit, ac si dicat: ne putes me ita magistrum
esse ut multi prophetæ, qui de terra erant. Ex cœlo namque venio. Prophetarum quippe nullus eo
ascendit, ego illic habito. n. 1.
14. Et sicut Moyses etc. hoc rursum videtur a superioribus alienum, sed cum illis maxime consentit. Cum
dixisset enim maximum per baptisma collatum hominibus esse beneficium, addit hujus causam, neque
illam minorem, scilicet per crucem. n. 1.
Cur autem non clare dixit se crucifigendum esse, sed ad veterem figuram auditores remisit? Ut discerent
veterum cum novis cognationem, scirentque hæc illis aliena non esse... Nequaquam enim diceret, et quomodo
fieri potest, at qui in crucifixum credunt salutem consequuntur, cum ipse a morte correptus fuerit? ad
veterem hos historiam ducit. Nam si imaginem æneam serpentis respicientes Judæi mortem vitabant,
multo magis ii qui in crucifixum credunt, præstantiore fruentur beneficio. n. 2. v. 15. ut omnis etc.
Vides crucis causam, et salutem inde partam? vides figuræ cum veritate consonantiam? Illic mortem
effugere Judæi sed temporaneam, hic æternam fideles: n. 2. etc. molti [illegible] paragone tra il serpe e
Gesù Cristo.
Sic vero: nam dilexit et Deus mundum, ingens amoris significatum... et quæ postea sequuntur perinde
vehementia sunt. addit enim, ut filium suum unigenitum daret. n. 2.

S. Jo. Chrysost. in Joann.

Hom. 28. al. 27.

17. Non misit Deus fil. ut judicet mundum etc. 18. Qui credit in filium etc. qui autem non credit, jam judicatus est. Atqui si tunc non venit, ut judicaret mundum, quomodo qui non credit, jam judicatus est, si nondum adest judicii tempus? Vel hoc dicit, quia ipsa incredulitas sine pœnitentia supplicium est, nam extra lucem esse per se magnum est supplicium, vel futura pronunciat. Quemadmodum enim homicida licet sententia judicis damnatus non sit, ipsa rei natura jam damnatus est, sic et incredulus. Quandoquidem Adam qua die de ligno comedit, mortuus est: illa quippe sententia erat: quacunque die comederitis de ligno, moriemini. Atqui vivebat. Quomodo igitur mortuus erat? Ex sententia, et ex ipsa rei natura. Nam qui se supplicio obnoxium reddidit, sub supplicio est, etiamsi non reipsa, sed ex sententia. n. 1.

20. Omnis qui male facit odit lucem, etc. de illis loquitur, qui in nequitia omnino permanere decreverunt. n. 2.

Christianos esse qui mala perpetrent, ego quoque novi: num autem gentiles sint qui probam ducant vitam id non perinde notum mihi. etc. n. 2. Indica mihi quemdam apud Gentiles ab omnibus vitiis, peccatis liberum. Numquam possis. n. 3.

20. Ostendit neminem etiam, qui in errore degunt velle ad fidem accedere, nisi prius rectæ vitæ normam sibi præscripserit; neminemque in incredulitate manurum, nisi prius decreverit in pravitate persistere. n. 3.

Hom. 29. al. 28.

Decurrentibus Christi baptizantibus non cessabant multi ad Joannem accurrere. Quod si quis percontetur, quid plus habebat baptisma discipulorum, quam Joannis baptisma? dicemus nihil. Nam utrumque baptisma Spiritus gratia vacuum erat, et una utrisque baptizandi causa erat, ut baptizatos ad Christum pertraherent. n. 1.

26. Qui erat tecum trans Jord. cui tu test. perhib. id est qui in discipulorum ordine erat, qui nihil plus habebat quam nos, is se abs te segregans, baptizat. n. 2.

27. Nemo pot. acc. q. etc. Quod si humilius loquatur de Christo, ne mireris: non poterat tali affectu præoccupatos statim omnia docere. Sed vult interim illos terrere, ipsisque ostendere, ipsos non alii, quam Deo ipsi adversarios dum illum impugnarent. n. 2. ... Hinc eos etiam sensim consolatur, ostendens non hominem, sed Deum esse, qui ipsos gloria superaret. n. 2. ... Quid enim testificatus sum? Vos evoco ut testes: ideo addit: n. 8. Ipsi vos mihi testimonium perh. q. dix, non sum ego Ch. sed miss. s. ant. ill. Si ergo me loquentes testimonio hæc mihi objicitis dicentes, cui testimonium perhibuisti, non modo non ille imminutus fuit ex testimonio meo, sed hoc erat testimonii. Quamobrem si fide dignus vobis videar esse, hoc etiam inter alia multa dixi, me missum fuisse ante illum. Videsne quomodo paulatim ostendat vocem illam divinam esse. Hoc enim vult significare: minister sum, et ea loquor, quæ ad mittentem me spectant: non humanam aucupor gratiam, sed Patri ejus, qui me misit ministerium exhibeo. Non ego ut gratiam testificatus sum, sed id dixi, quod ut dicerem, missus sum. Ne itaque me ea de causa magnum esse putetis: hoc enim illius ostendit magnitudinem. Ille namque rerum dominus est, id quod mox significat his additis verbis: 29. Qui hbt spam etc. n. 2. ... Mirum quod putaret illos hæc ægre ferre, se amicum sponsi dicit esse, ut ostendat se non modo non ægre ferre, sed admodum gaudere. Quia igitur hoc perfectius edixerunt, tantum abest ut de gestis doleam, ut maximo mœrore afficerer, si non fierent. Si sponsa ad sponsum non accederet, tunc dolerem: non vero nunc, cum nostra completa sunt. Nam cum res ejus recte procedant, nunc nos prospere agimus quia quod volebamus evenit, et sponsa sponsum agnoscit. Et vos ipsi hoc testificamini, cum dicitis, Omnes veniunt ad eum. Hoc enim curabam, et ea de causa omnia feci. Quare cum illud jam evenisse videam, gaudeo, et exulto. n. 2.

29. Illud vero qui stat, non sine causa ponit, sed ut ostenderet, res suas cessavisse, et illi jam standum, et ... esse, ac sponso attendendum esse sponsam etc. n. 3.

29. Hoc ergo gaudium meum impletum est, idest perfectum est opus meum, nihil ultra, quod faciamus ... mus. n. 3.

30. ... me autem minui. hoc est, nostra cessaverunt, quæ vero illius sunt, augentur. n.

c. 30. Chrysost. in Joann. hom. 30. al. 29.

31 Illud autem super omnes est, quid significat? Eum nullo egere, sibi sufficere, et sine comparatione omnium maximum esse. n. 1. ... Et hoc loco se de terra loqui dixit Joannes, suam cum Christi doctrina comparando. Nihil autem aliud significat illud, de terra loquitur, quam quod sua exigua, humilia, et vilia sint, si cum Christi magnitudine comparentur, ac terreae naturae quasi similia sint. Apud illum enim omnes thesauri sapientiae reconduntur. Col. 2. 3.

32 illud, quod audivit, et vidit, humanius dictum est; neque enim ex visu vel auditu illa quae sciebat acceperat sed in natura totum habebat, qui perfectus ex sinu paterno exierat, nec egebat doctore: nam sicut novit me pater, ita et ego cognosco Patrem. Quid ergo significat illud quod audivit loquitur, et quod vidit testatur? Quia per hos sensus nos omnia discimus accurate, et fide digni magistri habemur circa ea, quae vel visu, vel auditu percepimus, utpote qui nec fingamus, nec falsa dicamus, id astruere volens Joannes dixit, quae audivit, et vidit, ut ostendat nihil in illo esse mendacii, sed omnia vera esse. n. 1.

Sic et ipse, cum dixit [c. 5. 30. & al. 5. 15.] sicut audio, judico, et quae audivi a patre meo loquor, et quae vidimus loquimur, et similia alia loquitur, non ita dixit, ut dicamus illum ea accepisse quae dicit. (ουχ ινα μάθωμεν ότι διδασκόμενος λέγει ἃ λέγει: non ut discamus quia discens quae dicit dicit quae dicit) id enim putare extremae dementiae esset; sed ne quis ex dictis ejus in suspicionem vocaretur ab impudentibus Judaeis. Quia enim nondum eam quam par erat, de illo opinionem habebant, frequenter ad Patrem confugit, hacque verbis suis fidem facit. n. 1.

32. Et testimonium ejus nemo accipit. Atqui discipulos habuit, et multi dictis ejus attendebant; cur ergo dixit: nemo accipit? Hoc est, pauci accipiunt. Nam si neminem dixisset, cur subjunxisset: qui accipit etc. ... Hic discipulos quosdam perstringit, at si non multum ei credituri erant. ch. n. 2.

illud autem obsignavit, id est ostendit, τὸ δὲ ἐσφράγισεν ἔδειξεν ἐστιν. n. 2. ... nisi mendacii arguant Deum qui misit ipsum. n. 2.

adjicit: quia Deus verax est, significans neminem posse illi non credere, nisi mendacii arguant Deum qui misit ipsum. n. 2.

Quid vero significat illud: non ad mensuram dat Deus Spiritum? nos omnes ait, ad mensuram Spiritus operationem accepimus: per Spiritum enim hic operationem intelligit. Haec quippe ea est, quae ... hic vero totum illam sine mensura habet operationem. n. 2.

... Verum si ea adaptare, et discipulos probe armare nesciamus, spiritualia arma sunt ... ipsa quidem suam vim habent, sed armatis inutilia sunt. n. 3.

c. 4. ... Chrysost. 31. al. 30.

36. Ira Dei manet super eum. Non dixit, manebit, sed manet super eum ... ut ostendat numquam ab eo discessuram iram esse. Ne putares enim, illud, non videbit vitam, mortem temporariam indicare, sed crederes perpetuum esse supplicium, hoc dictum posuit ... n. 1.

c. 4. 6. Erat autem ibi fons Jacob. ... ubi pro dina indignantes ... Samaritani narrare. ... illum eidem patriarchae. Non abs re autem hoc dixit, unde originem habuerint Samaritani narrare ... tota illa regio Samaria vocatur. Unde ergo sic appellati sunt? ... Et caput Somoron Ephraim. ch. n. 2.

qui illum possederat, ut dicit Esaias ... Hinc ejus patientiam in capessendo itinere, et corporum neglectum discimus,

6. Jesus fatigatus ex itinere: ... n. 3.

et quam ... sedit sic. Quid est illud sic? Non in solio, non in pulvinari, sed simpliciter humi. n. 3.

11. ... Jam illam a vilitate opinionis retraxit, ita ut non ultra crederet illum vulgarem quempiam esse hominem. Non enim illum dominum vocat, sed honorifice loquitur. n. 4. ... et in principio, et in sequentibus. n. 4.

S. Jo. Chrysost. in Joann. hom. 31. al. 30

c. 4. v. 12. Numquid tu. Vide quo pacto se in Judaicam nobilitatem ingerat. Hoc autem vult significare: ille hunc nobis est auctor, nihil ultra quod dare habuit ... aliam vero meliorem habere non potes nisi te Jacobo majorem profitearis. Unde igitur quam te daturum polliceris aquam habere poteris. n. 4.

Hom. 32. al. 31. [illegible]

Ignis [illegible] Scriptura modo ignem, modo aquam appellat, non substantiæ, sed operationi indicandæ hæc ipsa nomina esse demonstrans. n. 1.

Deinde illa reponente, Numquid tu major es patre nostro Jacob? non dixit, etiam, major sum. Nam vanus fuisset id se jactando dicere, cum nulla adhuc esset rei demonstratio. Per ea autem quæ dicit, ad illud præparat ... Si miraris, inquit, quod ille hanc aquam dederit, si longe meliorem tibi dedero, quid dices? n. 2.

Jam audierat aquam vivam mulier, sed non intellexerat. Quia enim aqua viva dicitur, quæ perenniter et semper scaturit, non præcisa scaturigine, de hac intelligendum mulier putabat. Ideo clarius id deinceps aperit, et ex comparatione ejus excellentiam demonstrans, ita pergit: qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum. Quid vero requit? Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Sicut enim qui fontem intus habet, nunquam sitiet; sic nec ille, qui hanc aquam habuerit. n. 2.

19. Domine, video quia propheta es tu. Papæ, quanta mulieris philosophia! ... Illud enim [illegible] est, mihi videris propheta esse. Deinde quia hoc suspicata erat, nihil terrenum interrogat, non de valetudine corporis rogat, non de opibus, non de divitiis, sed de dogmatibus statim. Quid enim dicit ea. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, Abrahamum significans, quem filium eo adduxisse dicebant, et quomodo vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet? n. 2.

Vide quam mente sublimior evaserit? Nam ista, cui de sedanda siti cura erat, jam de dogmatibus interrogat. Quid ergo Christus? non solvit quæstionem. Non enim hoc curabat, ut ad omnia accurate responderet, id quippe supervacaneum fuisset. Sed rursus mulierem ad majorem sublimitatem ducit; nec prius illa tractat, quam mulier confessa erat ipsum esse prophetam, ut majorem postea dictis fidem haberet. Quæ enim hoc crediderat non ultra de dictis dubitatura erat. n. 3.

Pudeat ergo nos, et erubescamus. Mulier, quæ quinque viros habuerat, Samaritana, tanto doctrinæ addiscendæ studium habet, nec hora diei, nec aliud [illegible] officium vel negotium illam ab hujusmodi [illegible]one abduxit: nos autem non modo de dogmatibus non interrogamus, sed in omnibus socordes, ignavique sumus. Ideo (διὰ τοῦτο, adeo) omnia negliguntur. Quis vestrum, ergo, domi Christianum librum arripit, dicta examinat, aut Scripturam scrutatur? Nemo sane; sed talos, et cubos apud plerosque invenienus, libros nusquam, vel apud paucos certe. n. 3.

Hom. 33. al. 32. [illegible]

[illegible] atque ille qui sine navi mare transire conantur, paullulum possunt natare, sed breve progressi, [illegible] a fluctibus demerguntur; sic et qui propriis utuntur ratiociniis antequam [illegible] (πρὶν ἢ τι μαθεῖν ναυάγιον ὑπομένουσιν) naufragium fecerunt. n. 1.

[illegible] præstantiores Judæos esse [illegible], non [illegible] [illegible], sed illa solum ratione Judæis præstat [illegible] ... [illegible] de loco jam disceptandum. In aliis quidem modo Judæi præferendi erant [illegible] ... quod nescitis, nos [illegible] quod scimus. Quomodo ergo nesciebant Samaritani quem [illegible] ... [illegible] ... [illegible] et [illegible], et dæmones colere, ea quæ misceri non poterant confundentes. Judæi vero [illegible] ... quamquam putabant esse [illegible] ... quod nescitis. nos adoramus, quod scimus. Ne mireris autem, quod se Judæis annumerat [illegible] ... loquitur, quasi propheta [illegible] ... Illud ergo nos dicit nos Judæi. n.

S. Jo. Chrysostomus in Joann. hom. 33. al. 32.

[illegible] quia salus a Judæis est. hoc est, vel quod hinc orta bona collata sint, nam Dei [illegible]
cognitio, [illegible] reprobatio hinc initium habuit, nec non et alia omnia dogmata [illegible]
et vester cultus [illegible] non verus sit, a Judæis enim initium habuit [illegible] hæc ergo [illegible]
[illegible] adventum [illegible] si dicat hæc ambo salutem esse, eam salutem
quam ex Judæis esse dicit, ... 23. Sed venit hora, et nunc est etc. Veri adoratores [illegible], o
mulier, inquit, in adorandi modo: verum hic ritus vester finem habebit: non enim loca tantum
sed etiam modus [illegible] mutabitur: et hæc ad januas sunt. [illegible] enim [illegible] n. 1.
[illegible] Cum dixit verum, cum Samaritanos Judæos repulit, etiamsi enim illi sint his
[illegible] veri [illegible] etc. Cum dixit verum, cum Samaritanos Judæos repulit, etiamsi enim illi sint his
[illegible] tamen longe sunt inferiores, et quantum veritas figura melior est. [illegible]
[illegible] De Ecclesia vero loquitur, quia vera, Deoque consentanea adoratio illa [illegible]
Quinam ergo sunt veri adoratores? qui cultum [illegible] loco [illegible] sicut
et [illegible] meo, in Evangelio filii ejus. [illegible] autem
[illegible] incorporeum cultum
[illegible] Spiritus est Deus, nihil aliud quam incorporeum significat [illegible] animam, et [illegible]
etiam talem esse, et per id, quod incorporeum in nobis est offerri [illegible]
puritatem. Idcirco ait: et adoratores ejus in spiritu et veritate oportet adorare. Cum enim et illi,
et Judæi animam negligerent, multamque corporis curam gererent, ipsumque omnimode pur-
garent, dixit, non corporis puritate, sed illo, quod incorporeum in nobis est, scilicet mente, incor-
poreum esse colendum. Ne itaque oves et vitulos, sed teipsum offer Deo in holocaustum [illegible]
[illegible] hostiam viventem exhibere. In veritate namque adorare [illegible] 25. [illegible]
[illegible] Christus cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia. 26. Dicit ei
[illegible] Christus [illegible]
[illegible] ego sum qui loquor tecum. ..... [illegible] n. 2.
[illegible] attrahit, ac per illa Christum in memoriam revocat [illegible]

Homil. 34. al. 33.

Quod et Apostoli [illegible] ipsa quoque [illegible] relicta hydria [illegible] quæ vocat [illegible]
[illegible] nullo præcipiente, relinquit hydriam, et Evangelistarum [illegible]
[illegible] Andreas, et Philippus [illegible] universam [illegible] civitatem [illegible]
[illegible] adducit n. 1.
31. Interea rogabant eum. Illud rogabant [illegible] significat [illegible]
32. [illegible] Hominum salutem hic cibum vocat, ostendens cum quanta cura nobis [illegible]
[illegible] Primo igitur ut dixi ex dubitatione attendere
[illegible] ita illa nostram salutem desiderat.... intelligant. n. 1.
[illegible] ut etiam per ænigmata dicta intelligant. n. 1.
[illegible] et messis [illegible] significat [illegible]
35. Videte regiones, quæ albæ sunt jam ad messem [illegible] autem hic dicit et [illegible]
multitudinem ad prædicantes excipiendos paratam [illegible]
[illegible] turbam venientem, illorum vero promptam voluntatem [illegible]
[illegible] est qui seminat, gaudet et qui metit.
n. 2.
36. Ut et qui seminat, et qui metit simul gaudeat: [illegible] Apostoli n. 2.
[illegible] ecce, nec ipsi messem [illegible]

Homil. 35. al. 34.

[illegible] quod ea voluissent illum perpetuo retinere. Id [illegible] indicat Evangelista his verbis: Rogaverunt [illegible]
[illegible] n. 1.
[illegible] quia hic est vere Salvator mundi Christus. [illegible] noverunt, ipsum orbem terrarum
[illegible] communem quandam salutem venisse, quæque non in solis Judæis esset [illegible]
attrahendum esse, et ad verbum etiam reliqua disseminandum fore. n. 1.
[illegible] ostenderunt [illegible] Salvatorem esse,
[illegible] Venerant enim multi ut homines salvos facerent, prophetæ, Angeli. Sed
[illegible] Salvator [illegible] est inquit, qui veram præbet salutem, non solum autem [illegible]
[illegible] Christum [illegible] fidebantur, sed
sincera fide [illegible]
vere Salvatorem dicebant. n. 1.

S. [illegible] Chrysost. in Joann. hom. 35. al. 34.

c. 4. 44. Propheta in patria sua [illegible] non habet. [illegible] patriam [illegible] intelligi Capernaum [illegible] in qua [illegible] cum [illegible] audi ipsum dicentem [illegible] ut [illegible] quique ad eosdem [illegible] [illegible] vero [illegible] vocat secundum œconomiæ rationem quia [illegible] ibi versatus fuerat. Non. [illegible] consuetudo namque contemptum parit [illegible]

48. Nisi signa, et prodigia videritis, non creditis. Atqui quod veniret, et [illegible] [illegible] Vel hos Samaritanos qui sine signis crediderant [illegible] dixit, vel eam, quæ [illegible] videbatur esse, civitatem, Capernaum [illegible] [illegible] videtur eum alium apud Lucam [illegible] esse, [illegible] Domine adjuva incredulitatem meam, iisdem [illegible] est verbis. Itaque licet hic [illegible] non tamen plena, et integre: quod declarat, cum sciscitatur, qua hora reliquit eum febris. [illegible] eam dixisse, num sponte sua, num ex Christi præcepto febris abscessisset. [illegible] vero cognovit, quia heri hora septima est. Videri illum credidisse servis nunciantibus non Christo loquenti. Mansit ergo ejus qua venerat, [illegible] ita enim magis illum ad fidem inducebat. [illegible] signum enim non admodum credebat. ... Consideres velim vel ipsa verba quantam demonstrent viri [illegible] [illegible] 49. Descende, inquit, priusquam moriatur filius meus quasi non posset mortuum suscitare, et quasi non nosset, quo statu puer esset. n. 2.

Hom. 36. al. 35.

Quemadmodum in auri metallis quivis in hac re peritus ne minimam quidem venam neglexerit, utpote cum hinc magnas possint haurire divitias; sic et in divinis Scripturis ne quidem [illegible] vel [illegible] sine damno prætercurras; sed omnia sunt exploranda. Nam a Spiritu Sancto hæc omnia prolata sunt, nihilque ibi supervacaneum. n. 1.

Cap. 5. v. 1. Post hæc erat festum Judæorum. Quod festum? Pentecostes, ut mihi videtur n. 1.

2. est piscina etc. Quænam igitur hæc [illegible] Futurum baptisma [illegible] erat, plenum virtute, et gratia maxima, baptisma quod peccata omnia ablueret, quod ex mortuis vivos redderet. Hæc [illegible] et in imagine depinguntur in piscina, et in aliis [illegible] n. 1. [illegible]

Stupenda prorsus est paralytici perseverantia per triginta et octo annos, dum speraret singulis annos ab ægritudine liberari, mansit, nec discessit. n. 1.

Nam [illegible] nihil accepturi essemus, vel hoc [illegible], quod frequenter alloqueremur [illegible] non [illegible] innumeris æquiparandum esset? n. [illegible]

Homil. 37. al. 36.

Magnum Scripturarum sacrarum lucrum, utilitas immensa. [illegible] enim medicinarum thesaurus divinæ Scripturæ sunt; itaut si arrogantiam extinguere quæsit, si concupiscentiam sedare, si pecuniarum amorem [illegible], si dolorem despicere, si animum strenuum statuere, si patientiam firmare, hinc [illegible] magnam [illegible]

Hom. 38. al. [illegible]

[illegible] nolle peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Quid igitur inde discimus? Primo ex peccatis [illegible] [illegible] vero [illegible] esse [illegible] tertio diuturnum atque [illegible] esse [illegible] non [illegible] peccaveris, plus est annis, et in diuturnitate pæne totam fere hominis vitam absumpsit. non enim ex tempore peccati malitiam [illegible] sed ex ipsa [illegible] n. 1.

8. Abiit ergo ille homo, et nunciavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum. Vide iterum [illegible] [illegible] Non enim dixit ille est, [illegible] [illegible] celebret, et alios adducat, [illegible] n. [illegible]

11. Pater meus usque modo operatur, et ego operor. [illegible] qua [illegible] [illegible] et [illegible] quis dixerit, [illegible] quis ille modus est? operibus suis providet, illaque fovet. [illegible] vides ergo [illegible] [illegible] [illegible] et naturæ [illegible] in [illegible] sive in nostris, [illegible] quæ hoc universum constituit, [illegible] Patris operationem [illegible] (Matth. [illegible]) super malos et bonos, et pluit super justos, et injustos. [illegible] (Matth. 5. 45) [illegible] et [illegible] mittitur, Deus sic vestit. [illegible] quoque Pater [illegible] [illegible]

S. Joan. Chrysostomi in Joannem hom. 38. al. 37. 93

[illegible] pater meus operatur, et ego operor, id[illegible] est, [illegible] se Deo æqualem faceret. [illegible] in his verbis differentiam. Neque enim dixit, ille operatur et ego [illegible] sicut ille operatur, ita et ego, magnamque [illegible] æqualitatem. n. 4.

[illegible] hoc ipsum de medio tollit Christus [illegible] non potest facere [illegible] nihil [illegible] homo non enim tollit æqualitatem, sed firmat eam [illegible] n. 3. Interrogo [illegible] [illegible], nihil [illegible] potest a semetipso facere Filius? Atqui ipse [illegible] alibi (Jo. 10. 18) potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo sumendi eam; et nemo tollet eam a me [illegible] quod dicam de Christo? Nos enim, qui [illegible] nihil vilius, multa a nobis ipsis facimus, a nobis [illegible] a nobis ipsis [illegible] deligimus. . . Nihil aliud ergo est illud a semetipso non potest facere [illegible] nihil possit Patri contrarium facere, nihil alienum, nihil peregrinum, id quod maxime æqualitatem et [illegible] magnam ostendit. Et cur non dixit, Nihil contrarium facit, sed non potest? ut hinc [illegible] ostenderet [illegible] æqualitatem. Non enim imbecillitatem, sed magnam ejus potentiam indicat. Nam alibi quoque de Patre dicit Paulus (Hebr. 6. 18) ut per duas res immobiles, in quibus impossibile est mentiri Deum; [illegible] si negaverimus, ille fidelis manet, negare seipsum non potest: illud impossibile est nequaquam imbecillitatem significat, sed potentiam, et potentiam ineffabilem. Hoc autem significat illa substantia [illegible] [illegible] nullam admittit. Quemadmodum enim cum dicimus, impossibile est Deum peccare, non imbecillitatem [illegible] ipsi tribuimus, sed ineffabilem quamdam potentiam testificamur; sic etiam, cum dicit ipse: non possum a [illegible], hoc sibi vult, prorsus impossibile est, ut Patri contrarium quidpiam faciam [illegible] a [illegible] facere quidquam, hoc sibi vult, prorsus impossibile est, ut Patri contrarium quidpiam faciam [illegible] ipso facere quidquam [illegible]

10. Et majora his demonstrabit ei opera. Quid ergo sibi vult dictum illud [illegible] quia paralyticum sic curavit, mortuum suscitaturus erat, ideo sic loquutus est, ac si diceret: miramini me paralyticum sanasse: his majora videbitis. . . Ut vero discas illud demonstrabit non proprie dictum esse, audi ea quæ sequuntur. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat. . . [illegible] potestas est. illud enim [illegible] per se suscitat æqualem probat virtutem, illudque quos vult, [illegible] potestatis paritatem. n. 4.

[illegible] amor [illegible] peperit: hoc gentilium impietatem firmavit. n. 5.

hom. 39. al. 38

[illegible] Pater omne judicium dedit Filio. Cum dicit omne, id est, puniendi, et [illegible] potestatem habet, atque utrumque pro lubitu faciendi. n. 1.

3. [illegible] autem in judicium non [illegible], id est non punitur. [illegible] autem [illegible] et [illegible] mortalitatem. n. 2.

[illegible] Non [illegible] Et potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est. Qui [illegible] sequuntur [illegible] Nolite mirari hoc, [illegible] S. Joannes Chrysostomus [illegible] facere [illegible] [illegible] quia filius hominis est nolite hoc admirari. [illegible] sequens Paulus Samosatenus [illegible] [illegible] dedit ei potestatem judicium facere, quia filius hominis est. Verum hoc ita [illegible] nullam [illegible] Non enim ideo judex [illegible], quia homo est, alioquin quid impediret, quominus omnes homines judices essent? Sed quia ineffabilis illius substantiæ filius est, ideo judex est. [illegible] quia Filius hominis est, nolite hoc admirari. Cum enim veluti auditoribus pugnantia loqui, et [illegible] illud [illegible] purum hominem esse illum putarent, verba autem supra hominem, imo supra Angelos essent et solius Dei, hanc solvens [illegible] subjunxit: Nolite mirari quia filius hominis est, etc. n. 3.

hom. 41. al. 39.

1. [illegible] metallum terram fodere aggrediatur [illegible] imperitus, aurum non effodiet: omnia temere miscebit, [illegible] labor ejus inutilis, imo noxius: ita qui divinarum Scripturarum consequentiam non servant [illegible] proprietates, et leges eius explorant, sed simpliciter, et uno modo omnia percurrunt, aurum cum terra miscent, [illegible] reconditum in illa thesaurum invenient. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joannem. hom. 40. al. 39.

C. 5. v. 31. Si ego de me test. meum non est verum. Quid sibi vult ergo id quod jam dictum est? Dictum erat Judæis: Si tu testimonium perhibes de te ipso, testimonium tuum non est verum. Ideo hæc præoccupat ac si diceret: Dicetis utique mihi, Tibi non credimus, Nemo enim qui solum de se testimonium perhibeat, apud homines creditur. Illud ergo non est verum non temere legendum, sed intelligendum est secundum illorum opinionem, ac si diceret: Vobis non est verum. Non ergo contra dignitatem suam, sed contra illorum opinionem sic loquitur. Cum ergo dicit, testimonium meum verum non est, illorum sententiam coarguit, nec non objectionem, quam ipsi oblaturi erant. Cum vero dicit: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, ipsam rei naturam ostendit, quod scilicet ipsum, utpote Deum, fide dignum credi oporteret, etiam cum de se ipso loqueretur. n. 1.

34. Ego non ab hom. test. acc. sed hæc dico ut vos salvi sitis. Hoc est, Ego hujus testimonio humano non opus habebam, cum Deus sim; sed quia illum respicitis, et omnibus fide digniorem putatis, et ad illum quidem ut ad prophetam accurrebatis. Civitas enim ad Jordanem effundebatur. Mihi vero ne miracula quidem patrata credidistis. Ideo hoc vobis testimonium commemoro. . . . . illud autem ad horam, illorum facilitatem indicat, quia scilicet cito ab illo resilierint. 36. Ego autem habeo majus testimonium Joanne. Si velletis enim secundum veram rerum seriem fidem accipere, ab operibus vos magis induxissem. Quia vero non vultis, ad Joannem vos duco; non quod ejus egeam testimonio, sed quia ideo omnia facio, ut vestram salutem pariam. n. 2.

Hom. 41. al. 40.

Scrutamini Scripturas. Judæos ad Scripturas remittens, non ad simplicem lectionem, sed ad accuratum examen illos remittit. Neque enim [illegible] legite scripturas, sed scrutamini scripturas. Quia ea quæ de ipso [illegible], multa [illegible] sub umbra [illegible] quadam occulta retenta erant, [illegible] illas accurate fodere jubet, ut in profundo [illegible] invenire possint. Neque enim in superficie, vel in conspectu jacent, sed quasi thesaurus quispiam profunde admodum [illegible]. Qui vero profunde posita quærit, nisi cum diligentia et labore quærit, nunquam quod quærit inveniet. Ideo postquam dixit scrutamini scripturas, intulit, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere. Non dixit, [illegible] sed putatis habere, ostendens ipsos nihil magnum lucrari, dum putarent se ex sola lectione [illegible] [illegible] [illegible] Scripturis [illegible] ubi esse arbitramini [illegible] [illegible] [illegible] quæ testimonium perhibeat de me, et non vultis ad me venire, ut vitam æternam habeatis. n. 1.

41. Gloriam ab homine non accipio, hoc est illa non egeo. Non enim, inquit, talis naturæ, ut humanam gloriam opus habeam. [illegible] non accepit, multo minus ego humanam egeo gloria. Et cum hæc dicis, [illegible] vos salvi sitis. Illud vero supra dixerat, et hic subindicat his verbis: ut vitam habeatis. Affert et aliam causam quam [illegible] Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. Quia ergo [illegible] Deum [illegible] persequebantur eum, quia æqualem se faciebat Deo, sciebatque ipsos non sibi credituros esse; [illegible] quis diceret, cur ita loquens [illegible] quia non propter dilectionem Dei me persequimini [illegible] ipse [illegible] et per opera, et per Scripturas. n. 2.

43. [illegible] venerit in nomine suo, illum recipietis. Sed quemnam dicit in suo proprio nomine venturum esse? [illegible] Antichristum [illegible] [illegible] nequitiam ineluctabili argumento demonstrat. Nam si [illegible] Dei amatores [illegible] persequimini, multo magis antichristum persequi oportuerit. Ille nunquam nihil simile proferet, neque a Patre se missum, neque ex ejus voluntate venire dicet. Sed contra, ea tyrannice rapiet quæ non ad se pertinent, seque Deum universorum profitebitur, ut Paulus ait (2. Thess. 2. 4) super omnem qui dicitur Deus aut colitur, ostendens se tanquam sit Deus. Hoc enim est, in proprio nomine venire. n. 1.

44. [illegible] Quid enim ille dicit? [illegible] quod si quis signa faciens venerit [illegible] [illegible] [illegible] credere possent. Signa enim [illegible] [illegible] prædictiones [illegible] [illegible] credituros esse. Ex eo quod Christum odissent, [illegible] Nam qui eum, qui ex Dei voluntate venit aversantur, ideo adversarium sine dubio recipient. n. 2. [illegible] abest, inquit, ut vos [illegible] [illegible] [illegible] contra quos testem advocem. n. 3.

S. Joann. Chrys. in Joannem Homil 42. al. 41

C. 6. v. 1. Post hæc abiit Jesus trans mare Galilææ in partes Tiberiadis. Christus cum audiisset Pharisæi ipsum plures quam Joannem discipulos colligere, pluresque baptizare, venit in Galilæam, ut invidiam illorum extingueret, et furorem, quem ipsos ex ea re concepisse verisimile erat, … secessum secavit. n. 1.
2. Et sequebantur illum turbæ multæ cum viderent signa quæ faciebat. Quæ signa? cur illa non recensuit? Quia hic Evangelista magnam libri sui partem concionibus repeccavit. Jam namque quomodo per annum integrum imo in festo paschæ non aliud miraculum memoret, quam paralyticum, et filios reguli curatos. Neque enim omnia narrare voluit, id quod certe fieri non poterat. sed ex multis, magnisque pauca dixit. n. 1.
v. 2. et sequebatur eh. quem etc. Non firma mente sequebantur ad tantam enim doctrinam ex signis potius inducebantur, quod crassioris erat animi. Signa enim inquit (1 Cor. 14. 22.) non fidelibus … incredulis.
3. Abiit in montem Sæpe autem ipse solus montem ascendit, et pernoctat ibi, ut nos doceat, eum qui ad Deum accedit, omni tumultu vacuum esse, et tranquillum locum quærere debere. n. 2.
5. Cæteri Evangelistæ dicunt discipulos accedentes rogasse et obsecrasse illum ne dimitteret eos jejunos, hic vero Philippum inducit a Christo interrogatum. Utrumque mihi verum videtur, sed non eodem ipso tempore gestum, sed aliud alterum præcessisse, ita ut res diversæ narrentur. n. 1.
Cur ergo Philippum interrogat? … Nam si absque ullo apparatu signum editum fuisset, non tantum apparuisset miraculum. n. 1.
6. Quid sibi vult, tentans illum? Num ignorabat, quid dictum esset? hoc dici nequit. n. 1. quænam ergo est dicti sententia? ex veteri lege possumus illam discere. Nam ibi quoque dicitur: Post hæc tentavit Deus Abraham, dicens: tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac. Gen. … Neque enim dixit, ut experiretur an obsequuturus esset, necne; utpote qui omnia videat, antequam fiant. Sed humano more utrinque dictum est, ut cum dicit, scrutatur corda hominum (Rom. 8. 27.) non ignorantiam, sed accuratam cognitionem indicat, ita cum ait, tentavit, nihil aliud sibi vult, quam ipsum accurate novisse. Vel aliud dici posset, ipsum nempe probatiorem eum reddidisse, dum et tunc Abrahamum, et nunc Philippum per interrogationem in majorem signi notitiam deduxit. Quapropter Evangelista, ne ex verbi simplicitate quid absurdum suspicareris, addidit. ipse enim sciebat quid esset facturus. n. 2.
Cum enim nondum panes apparerent, miraculum edit, ut intelligas ea quæ non existunt, et ea quæ sunt, ipsi subdita esse, ut Paulus ait (Rom 4. 17) qui vocat ea quæ non sunt, ac si essent. … si enim apparata non … essent, jussit eos statim discumbere, atque discipulorum mentem erexit. Cum autem ex interrogatione … statim paruerunt, nec turbati sunt, neque dixerunt: Quid hoc est? Cur discumbere jubes, cum nihil in medio appareat … antequam signum viderent, credere cœperunt, qui initio ita non credebant, ut dicerent: unde ememus panes? Imo … discumbere jusserunt. Sed cur paralyticum sanaturus, mortuum suscitaturus, mare sedaturus non precatur, hic vero cum de panibus agitur id facit? Ut doceat, ante cibum gratias esse Deo agendas ~~ευχαριστων~~ ευχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ. n. 1.
12. Impleverunt … duodecim cophinos. Hæc non erat superflua ostentatio, sed ne factum præstigiæ videretur esse. ideoque ex subjecta materia creat. n. 3.
14. Turbæ eh. O gulæ ardorem! innumera ediderat his mirabiliora, et nusquam hoc confessi sunt, nisi cum essent exsaturati. n. 3.
15. Secessit eh. Quare? ut nos doceat, spernendas esse dignitates, et ostendat, se nulla ex terrenis rebus opus habere. …

Homil. 43. al. 42.

21. Et statim navis prope terram fuit. Non modo enim tutam, sed etiam secundam ipsis navigationem præbuit. n. 1.
Videtur porro mihi aliud ab eo signum esse, quod apud Matthæum c. 14. 25. narratur, imo multa probant diversum esse. n. 1.
25. Sed quid dicunt. Rabbi, quando huc venisti? nisi quis fortasse dicat hic quando poni pro quomodo. πάλιν εἰ μὴ τὸ πότε τις ἐνταῦθα λέγοι ἀντὶ τοῦ πῶς εἰρῆσθαι παρ' αὐτῶν. n. 1.

S. Jo. Chrys. in Joann. hom. 44. al. 43.

Jo. c. 6. 26. quæritis me quia manducastis etc. asperius respondet, non ut corrigat modo, sed et eorum mentem [illegible] releuet, et in medium referat. n. 1.

Quomodo ergo Marthæ dixit Jesus (Luc. 10. 41.) Solicita es, et turbaris erga plurima. porro unum est necessarium? Maria optimam partem elegit et rursus: nolite soliciti esse de crastino. (Matth. 6. 34.) Operæ pretium est fuerit id hæc omnia respondere, non modo, ut pigros excitemus, si tamen velint, sed etiam ne Scriptura divina rerum pugnare videatur. Etenim alibi ait Apostolus 1. Thes. 4. 10. Rogamus autem vos, ut abundetis et operam detis, ut quieti sitis, et negotium vestrum agatis, et operemini manibus vestris, ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt. et hæc contra dictum illud pugnare maxime videatur. jam solutio refertur. Quid ergo respondebimus? Non esse solicitum non significat a labore cessare; sed huius mundi rebus non hærere; idest non esse solicitum de crastina quiete, sed illam curam supervacuam putare.... non enim idipsum est cura, et operatio. Quod autem ad Martham dixit, non laborem, et operationem respuit, sed tempus considerandum esse statuit, neque conciones tempus circa carnalia expendendum esse. Non igitur hæc dixit, ut in desidiam illam conjiciat, sed ut ad audiendum converteret. Veni, inquit, ut vos necessaria doceam, tu de prandio solicita es? Me vis excipere, et lautam parare mensam? Alium para cibum meis attenta sermonibus, sororis desiderium imitare. Non ergo hospitalitatem cohibet? Absit id ne dicatur, sed docet doctrinæ tempore cætera curanda non esse. n. 1.

27. Hunc pater signavit Deus: hoc est, Propterea misit, qui hunc vobis cibum ferret: quod aliter potest explicari: nam alibi quoque Christus dicit: qui audit sermones meos, hunc signavit pater, quia Deus verax est; hoc est, manifeste ostendit, id quod mihi hic videtur subindicari. Nihil enim aliud est, signavit Pater, quam ostendit, revelavit testimonio suo. n. 1. Hom. 45. al. 44.

30. 31. Quid operaris? Patres nostri manducaverunt manna etc. hoc modo se illum excitaturos esse putantes, ut hujusmodi signum faceret, quo illos carnaliter alere posset. n. 1. [illegible]

32. Cur non dixit, non Moyses dedit, sed ego; sed pro Moyse Deum, pro manna se ipsum posuit? Quia multa erat auditorum imbecillitas, ut ex sequentibus liquet. n. 1. Non ergo de cœlo manna erat. quomodo igitur e cœlo dicitur esse? Quemadmodum volucres cœli (Ps. 8. 9.) dicit Scriptura; ac rursum: et intonuit de cœlo Dominus ps. 17. 14. Panem autem verum vocat illum, non quod falsum esset miraculum de manna, sed quoniam hoc typus erat, non ipsa veritas. n. 1.

33. Panis Dei dat vitam mundo. non Judæis tantum, sed universo orbi, inquit. n. 1.

34. Ego sum panis vitæ. Jam in mysteriorum traditionem venturus est. n. 2. Indignari porro videntur, cum diceret, e cœlo descendisse sed non hæc vera erat indignationis causa, sed quod non ultra sperarent, se manna epulaturos esse. n. 2

[illegible] resurrectionem, cujus et impii consortes erunt, commemorat, ut donum credentibus in se concessum? quia non resurrectionem simpliciter, sed hanc peculiariter resurrectionem intelligit. n. 2 [illegible] resurrectionem hic indicat quæ est bonorum. n. 2.

37. [illegible] aliud declarat his verbis, quod dat mihi pater, quam non vulgaris res est in me credere, neque id ex humano ratiocinio pendet, sed opus est superna revelatione, et pia anima, quæ revelationem excipiat. n. 3.

38. Descendi non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me. Quid dicis? aliam et tuam, aliam [illegible] ... Hoc est: non aliud futurus vero, quam illud, quod Pater vult; nec aliam quam Patris voluntatem habeo. Omnia enim quæ Patris sunt, mea sunt, et quæ mea sunt, illius sunt. n. 3.

40. Resuscitabo eum. Cur tam frequenter resurrectionem memorat? Ne præsentibus solum in rebus Dei providentiam statuant. ut si hic bonis non fruantur, ne ideo segniores sint, sed futura sperent, et si in præsenti non puniantur, ne ipsam contemnant, sed aliam expectent vitam. n. 3.

Hom. 46. al. 45.

42. Nonne hic est filius Joseph? Nam cum panem ipsis dedit, ipsorumque ventrem implevit, prophetam vocabant, et regem constituere volebant; cum autem spiritualem cibum, et vitam æternam docuit, cum illos a sensibilibus abduxit, cum de resurrectione loquutus est, ipsorumque mentem erexit, cum oportuisset illum maxime mirari, tunc murmurant, et resiliunt. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joann. hom. 46. al. 45.

c. 6. 44. Nemo p. ven. ad me nisi Pater traxerit eum. Hic insurgunt Manichæi dicentes, nihil nos
ex nobis ipsis posse, quod maxime probat voluntatem nostram in nostra esse potestate. Sed si
quis venit ad illum, inquit, quid opus habet ut trahatur? Verum hoc nostrum non tollit
arbitrium, sed potius declarat nos auxilio opus habere. Hic autem non agitur de quovis venire
accedente, sed de illo qui multo fruitur auxilio. n. 1.
45. Erunt omnes docibiles dei. Vidistin' fidei dignitatem, et quomodo non ab hominibus, nec per hominem,
sed per deum ipsum illud edocendi sint? ... At inquies, quid antehac fiebat? Annon docibiles dei erant?
quid hoc in loco eximium est? quod tunc per homines res divinas discerent, nunc autem per unigenitum
filium dei, et per Spiritum Sanctum. Deinde infert 46. Non quod Patrem viderit quisquam, nisi is qui
a Deo est. Non secundum causæ rationem, sed secundum modum substantiæ (οὐ κατὰ τὸν τῆς αἰτίας
λόγον ἐνταῦθα τοῦτο λέγων, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς οὐσίας: non ~~secundum~~ propter
causæ rationem hic hoc dicens, sed propter modum essentiæ.) Nam si diceret, Omnes a deo sumus,
in quo est præstantia, et differentia filii? n. 1.
49. Animadverte autem quam ponat inter hunc panem, et manna differentiam, ex utrisque nempe
fructu. Quod enim illa cibus nihil novum intulerit, adjicit 4. Patres vestri ed. Deinde id præcipue
agit, ut illis suadeat, se multo majoribus dignatos esse bonis, quam patres ipsorum, de magna
re obscure loquens, et de viris illis mirabilibus. ... Illud vero in deserto non sine causa posuit, sed
indicans illud non diu durasse, neque in terram promissionis venisse, hic autem panis non est
ejusmodi. n. 2.
61. Durus est hic sermo. ... Verborum obscuritas auditorem semper excitat, et attentiorem efficit. Non
ergo offendi oportuit, sed potius interrogare. Nunc autem illi abeunt. Nam si prophetam ipsum esse
credebant, dictis credere oportebat. Itaque quod offensi sint, id ex eorum insipientia venit, non ex
obscuritate sermonis. n. 2.
Quando enim subit animum illa quæstio quomodo, tunc una ingreditur incredulitas. Quomodo potest hic
nobis carnem suam dare ad manducandum? Nam si illud quomodo inquiris, cur de panibus non
dicis, quomodo quinque panes in tot alios multiplicavit? nam tunc saturari curabant solummodo,
nec considerabant miraculum. Sed experientia, inquies, tunc docuit: Ergo experientia hæc facilius credi
oportuit. Ideo namque prius illud tam mirabile patravit, ut illo edocti non ultra dictis fidem nega-
rent. Illi quidem tunc temporis nihil utilitatis ex dictis retulerunt, nos reipsa beneficio fruimur.
[illegible] dicendum quid sit miraculum mysteriorum, cur data sint, quæ illorum utilitas. [illegible]
corpus sumus, inquit, et membra ex carne, et ossibus ejus. Initiati dictis obsequantur. n. 2.
Ut ergo non solum per dilectionem, sed etiam reipsa cum illa carne commisceamur; id quod efficitur per
cibum, quem ille dedit, ut ostendat nobis, quanto erga nos ferveat amore, se nobis commiscuit, et
in unum corpus totum constituit, ut unum simus, quasi corpus junctum capiti. Nam ardentis amoris
[illegible] dictum est. Hoc indicans Job de servis suis dicebat, a quibus sic amabatur, ut ejus
carnibus admisceri peroptarent: ut enim ardentem amorem ostenderent, dicebant: Quis det nobis
de carnibus eius ut saturemur? (31. 31.) Quod et Christus fecit ad majorem nos amicitiam inducens, et
[illegible] nobis demonstrans amorem: neque se concupiscentibus videndum modo præbuit, sed tangendum,
comedendum, dentibus terendum, commiscendum, desideriumque implevit omne. Ab illa ergo mensa
recedamus tanquam leones ignem spirantes, diabolo terribiles, cogitantes quod sit caput nostrum,
et quantam nobis dilectionem exhibuerit. etc. n. 3.

S. Jo. Chrysost. in Joann. hom. 47. al. 46.

Jo. c. 6. 54. Nisi manducaveritis etc. Quia prius dixerant id impossibile esse, ostendit id non modo non impossibile, sed etiam valde necessarium esse. n. 1.

56. Nam caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Quid sibi vult illud? Aut enim significare hunc esse verum cibum qui animam servet, aut vult dictis suis fidem facere, ne putent id quod dictum fuit ænigma vel parabolam esse; sed sciant oportere omnino corpus comedere. Deinde ait 57. qui manducat meam carnem in me manet, ut significet quod se cum ipso admisceat. . . . . n. 1.

60. Durus est sermo. Quid sibi vult, durus est? id est asper, laboriosus. . . . Captu difficilis, infirmitatem illorum superans, terrore plenus. n. 2.

63. Spiritus est, inquit, qui vivificat, caro non prodest quidquam: hoc est, quæ de me dicuntur spiritualiter sunt accipienda. Nam qui carnaliter audit, nihil lucratur, nihil proficit. Carnale erat dubitare quomodo de cælo descendisset, putareque ipsum esse filium Josephi, nec non illud, quomodo potest nobis carnem suam dare ad manducandum? Hæc omnia carnalia, quæ oportebat mystice et spiritualiter intelligere. Et quomodo poterant, inquies, intelligere quid esset carnem comedere? Oportebat certe opportunum tempus expectare, [illegible] et interrogare, nec desistere. n. 2.

Verba quæ ego loquutus sum vobis, spiritus et vita sunt, idest divina, et spiritualia sunt, nihil habent carnale, nec naturalem consequentiam. sed omni hujusmodi necessitate, et hujus vitæ legibus libera sunt: aliumque, et diversum sensum habent. . . . Quomodo ergo dixit, caro non prodest quidquam? non de carne sua intelligit, absit, sed de iis, qui dicta carnaliter acciperent. Quid est autem carnaliter intelligere? proposita simpliciter intelligere, neque ultra quidpiam excogitare; hoc est carnaliter videre. Non oportet autem de iis quæ videat ita judicium ferre, sed omnia mysteria interioribus oculis perspicere, idest spiritualiter. n. 2.

67. Numquid et vos vultis abire? ostendens se illorum ministerio, et cultu non egere, neque ideo, ipsos circumducere. . . . Non ergo spernendus hoc erat, sed ut relictis eos vi, et necessitate detinere, num ita manere idem fuisset atque abire. n. 3.

68. ad quem ibimus? Verbum magni affectus indicium, significat enim magistrum sibi omnibus esse cariorem, patribus, matribus, fratribus; eosque qui ab ipso discedunt, non habere quo se recipiant. n. 3.

71. Nonne unus ex vobis diabolus est? Communemque omnibus metum incutit, ut illum obtegeret. n. 4.
. Doctrinam suam omni adulatione vacuam indicans. Nam enim abscedentibus omnibus, ipsi soli manerent, et Petri ore Christum confiterentur, ne putarent se ideo ipsis adulaturum esse, hanc amovet suspicionem, ac si diceret: nihil me cohibet, quominus malos arguam: ne putetis me vobis, quia manetis adulaturum esse, aut quia me sequuti, improbos non reprehensurum: n. 4.

Hom. 48. al. 47.

C. 7. v. 1. non enim volebat in Judæa ambulare. οὐ γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν. Quid dicis, beate Joannes? non poterat qui poterat omnia quæ vult? qui dixit quem quæritis, et eos retro pulsos prostravit? qui præsens non videbatur, nunc ne potestatem non habuit? Quomodo postea in medio eorum, in templo, in solemnitate, ipsis congregatis, ingruentibus homicidis ea loquebatur, quæ magis illos exasperarent? Nam illi mirabantur dicentes: Nonne hic est, quem quærunt interficere? et ecce palam loquitur, et nihil illi dicunt. Quæ sunt hæc ænigmata? Absit: non enim hæc dixit ut ænigmata esse putarentur, sed ut declararet et divinitatis et humanitatis opera exhibita fuisse. Cum enim dicit, potestatem non habebat, quasi de homine loquitur multa humano more agente; cum vero dicit, ipsum in medio eorum stetisse nec apprehensum fuisse, divinitatis utique potestatem indicat. Nam [illegible] fugiebat ut homo, apparebat ut Deus; utrumque vere repræsentans. Cum enim in mediis insidiatoribus non caperetur, invictam potestatem suam significabat, cum vero secederet, incarnationem fidem faciebat, ut nec Paulus Samosatenus, nec Marcion, nec qui eodem morbo laborant, contradicere possent. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joannem. hom. 48. al. 47.

1. Post hæc Scenopegia. Hæc particula post hæc nihil aliud significat, quam multum interea temporis intercessisse: inde vero liquet quod cum in monte [illegible] festum esset Paschæ. Hic autem Scenopegiæ meminit, et quinque mensium spatio nihil aliud narravit, vel dixit, quam panum miraculum, et concionem habitam, iis qui comederant. n. 1.

2. Neque enim fratres ejus credebant in eum. Eorum inquies hinc incredulitas, dum rogant illum, ut signa edat. Magna utique: nam et verba, et audacia, et intempestiva libertas incredulitatem denotant. Putabant enim se cognationis causa fidenter loqui posse eti. n. 1.

3. Discipuli tui Quosnam hic discipulos dicunt? turbam sequentem, non duodecim illos. n. 2

4. Tempus meum nondum advenit idest tempus crucis, et mortis. n. 2.

5. Cur ergo ascendit, cum dixisset, non ascendam? non dixit simpliciter, non ascendam, sed addit nunc, idest vobiscum, quia tempus meum nondum impletum est. n. 2.

Hom. 49. al. 48.

11. Ubi est ille? ex nimio odio ne nominare quidem dignantur. n. 1.

12. Quidam dicebant, quia bonus est; alii non, sed seducit turbam. Illam puto fuisse multitudinis opinionem, alteram vero principum et sacerdotum: calumniari id illorum invidiam, et nequitiam pertinebat. n. 1.

13. Nemo tamen etc. Vides utique optimatum corruptos, plebem vero recte sentientem, sed non prædita ea fortitudine, quam oportebat? n. 1.

12. Illud autem seducit turbam per doctrinam scilicet, non intelligentes quod diceret. illud vero bonus a [illegible] dicebatur.

17. Si quis voluerit etc. hoc est, nequitiam, iram, invidiam ejicite, et non odium quod contra me sine causa suscepistis, et nihil impediet, quin cognoscatis, verba mea vere Dei esse... nam illud a magistro semper ad hoc refertur, quod nihil præter placitum ejus loquar, sed omnia quæ Pater vult, hæc et ego volo... Quid sibi vult illud, si quis voluntatem ejus faciat? id est, si quis virtutis sit amator, dictorum vim cognoscat. Si quis velit prophetis attendere, num secundum eas loquar, nec ne. n. 1.

16. Mea doctrina non est mea. Quomodo mea esse potest, et non mea? Quomodo potest ipsum esse meum, et non meum? Sua quia non id edoctus dicebat; non sua, quia doctrina Patris erat. Sed illud non est mea, meam et Patris voluntatem unam esse majorem in modum declarat; ac si diceret: nihil hic diversum quasi alterius esset. n. 2.

18. Qui a seipso loquitur, propriam gloriam quærit. Id est qui vult sibi propriam statuere doctrinam, nihil aliud optat, quam ut sibi gloriam hinc pariat. Si autem ego nolo mihi gloriam parere, cur propriam doctrinam statuere cupio? Qui a semetipso loquitur, id est qui diversum quidpiam ut sibi proprium affert, ideo loquitur, ut gloriam sibi paret. Si autem ego quæro gloriam ejus qui misit me, cur alia docere velim? n. 2.

19. Nonne Moyses etc. Quam consequentiam, quid commune habent hæc cum præcedentibus verbis? Duo illi crimina intentabant: aliud quod sabbatum solveret, aliud quod Deum Patrem diceret, seque Deo æqualem faceret. n. 2. ac si diceret... Ego, inquit, si legem solvi, id feci ut hominem servarem vos autem ad malum inferendum solvitis illam... et ostendens illos cum eadem faciant, non debere de aliis judicare. n. 2.

20. Dæmonium habes: quis te etc. Verbum iræ et furoris, animique in impudentiam acti, quod inexpectato modo redarguerentur, et se lacessitos putarent. Ut enim latrones in insidiis cantant καθάπερ γὰρ λῃσταί τινες ἥδονται ἐπὶ ταῖς ἐνέδραις. ut enim latrones delectantur insidiis deinde ut imparatum aggrediantur, silentio rem peragunt, ita et Judæi. n. 2.

21. Unum opus feci, et omnes miramini. Vult ostendere, si non fuisset, tunc legem solutam iri [illegible] et multa esse observatu digniora, quam legem. Moysenque contra legem mandatum accepisse quod lege dignius esset. Dignior quippe sabbato circumcisio erat, quamvis ea non a lege, sed a Patribus inducta fuisset. Ego vero rem digniorem, melioremque feci, quam sit circumcisio. n. 3.
illud autem miramini, idest turbamini. n. 3

S. Joann. Chrysost. in Joann. hom. 49. al. 48.

Ut signum accipiat homo nihil ad valetudinem conferens, lex solvitur, inquit: ut tanto morbo liberetur, indignamini? 24. Nolite judicare secundum faciem. Quid est secundum faciem? Ne quia Moyses in majore apud vos existimatione est, a personarum dignitate calculum feratis, sed a rerum natura; illud namque est juste judicare. n. 3.

Homil. 50. al. 49.

Nihil in divinis Scripturis temere positum est, sunt enim Spiritus Sancti dicta. quamobrem omnia accurate disquiramus: ab una quippe dictione totum saepe sensum discimus, ut etiam nunc contingit 25. Multi enim ex Jerosolymitanis etc.

Homil. 51. al. 50.

c. 7. 37. Si quis sitit etc. Qui ad divinam accedunt praedicationem et fidem servant, eos sitientium desiderium prae se ferre oportet, atque tantum in seipsis incendere concupiscentiam. Sic enim poterunt dicta cautius retinere. etc. n. 1. Si quis etc. id est, neminem necessitate aut vi traho: sed si quis animo promptus, si quis desiderio fervens sit, hunc ego voco. At cur Evangelista sic expressit: in novissimo die magno? Etenim primus et ultimus magnus erant, medii autem potius in deliciis consumebantur. Cur ergo in novissimo dixit? Quia [illegible] illo die omnes conveniebant. In primo non venit ille, et causam dixit fratribus. ... n. [illegible]

38. Flumina de ventre ejus etc. Ventrem cor vocat, ut et alibi ait, et legem tuam in medio ventris mei. ps. 39. 11. Et ubinam dixit Scriptura: flumina de ventre ejus fluent aquae vivae? nusquam. Quid sibi vult ergo illud, qui credit in me sicut dixit Scriptura? Hic interpungendum est; ut illud, flumina de ventre ejus fluent, sit Christi sententia. n. [illegible] ..... Flumina etc. ubertatem et copiam gratiae significans, ut alibi dixit Jo. 4. 14. fons aquae salientis in vitam aeternam; id est multam habebit gratiam. Alibi dixerat vitam aeternam, hic dicit aquam vivam. Vivam vocat eam eam, quae semper operatur: Spiritus enim gratia cum in animam ingressa, et stabilita fuerit, plus quam fons quivis scaturit; neque cessat, vel evacuatur, neque desinit. Ut ergo simul et nunquam deficere, et ineffabiliter operari denotet, fontem et fluvios appellat: non unum [illegible] fluvium, sed innumerabiles et illic salientem pro inundatione dixit. quod clare perspiciet, si quis sapientiam Stephani, Petri linguam, Pauli vim consideraverit [illegible] pacto nihil eos deleverit, nihil sustinuerint, non populorum furor, non tyrannorum rebellatio, non daemonum insidiae, non quotidianae mortes. Sed quasi flumina magno impetu fluentia, sic omnia traxerint n. 1.

39. Nondum enim Spiritus Sanctus. Prophetis autem in confesso apud omnes est, spiritum Sanctum fuisse datum. Sed gratia illa contracta erat, et avulsa, atque in terra deserta ab illa die, qua dictum fuit: relinquetur domus vestra deserta. Matth. 23. 38. nam veteres illi quoque Spiritum habebant, sed aliis non impertiebant. Apostoli vero innumeros illo replebant. quoniam igitur illam gratiam accepturi erant, nondum enim data erat, ideo ait. nondum erat Spiritus Sanctus: de hac igitur tradita Evangelista dicebat, nondum erat Spiritus Sanctus nempe datus, quia Jesus nondum erat glorificatus. gloriam appellans crucem. Quia enim inimici eramus, peccatores, [illegible] gratia Dei privati, inimici Dei, gratia vero erat reconciliationis indicium, donum autem non inimicis et perosis, sed amicis et probatis datur, oportebat prius pro nobis offerri sacrificium, et inimicitiam in carne solvi, nosque Dei amicos effici, et tunc donum accipere. n. 2. [illegible]

hom. 52. al. 51.

Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi nos maligne agamus, sed in malitia [illegible] nos gerimus, nihil difficilius. 46. Nunquam sic loquutus est homo, ut hic homo. Hic enim non admirantur [illegible] modo erat, sed etiam [illegible] quod se ad illum [illegible] miserant, quem potius audire oportebat. Haec enim natura non longis [illegible] hi sermonibus. Tanta est vis veritatis. n. 1.

c. 48. Numquid ex principibus credidit in eum? Cum autem dixissent, neminem principum credidisse in eum. sed turba, quae legem ignorabant, merito illos [illegible] ... Numquid lex nostra judicat hominem, nisi audierit? [illegible] et quia dicebant neminem principum credidisse in eum, ideo [illegible] ipsum ex eorum numero esse, ut ostenderet etiam principes in eum credidisse nondum tamen id palam, ut decuisset, exhibuerant. [illegible] nihilominus Christo addicti. n. 1. [illegible]

Cap. 8. v. 12. Ego sum lux mundi. Magnum dictum, utique magnum [illegible] non ambulabit in tenebris. Lucem, et tenebras spiritales dicit, hoc est, non manet in errore. n. 1.

15. Vos secundum carnem judicatis. Ut secundum carnem vivere male vivere est, sic secundum carnem [illegible] est iniuste judicare. [illegible] Ego non judico quemquam. Hic vero non judicare [illegible] nunc tempus [illegible] futurum quoque judicium subindicat, cum dicit: Quia solus non sum, sed ego, et qui misit me Pater. [illegible]

S. Io. Chrysost. in Ioannem hom. 52 al. 51.

innuit, non se solum ipsos damnare, sed etiam Patrem. Deinde hoc sub umbra quadam dixit,
in rei testimonium inducens. 17. In lege autem vestra scriptum est, duorum hominum
testimonium verum esse. n. 2.
19. Dicunt ei quis est Pater tuus? etc. Cum enim scienter tamquam dubii interrogarent, quasi
tentantes eum, ne responsione quidem illos dignatur. n. 3.
18. Ego test. perhib. de me ipso etc. Testificatur homo cum ex se dignus est, non cum testimonio eget. Et ... in
aliena re: in re vero sua, cum testimonio eget, non jam id fit dignus. Hic vero contrarium in sua re testificans, et se ...
alterius testimonium ... hoc dicens, se fide dignum esse dicat, undique suam ostendens auctoritatem ... Hic vero ... di-
se honore parem (Patri) ... nihilque ... prodesse si Deum Patrem se nosse dicant, si se ignorent, cujus rei causam esse
dicit, quod se cognoscere noluit. Dicit ergo non posse Patrem cognosci sine sui cognitione, ut vel sic eos ad sui notitiam
attraheret. Quia enim ipso relicto Patrem semper discere quærebant, ait, Non potestis nosse Patrem sine me. Itaque qui
in Filium blasphemabat, non in ipsum tantum, sed etiam in Patrem blasphemant. n. 3.

Homil. 53. al. 52.

... 20. nondum venerat hora ejus: id est tempus idoneum non erat quo incidi volebat. Itaque tunc, τότε id non
illorum potestatis fuit, sed dispensationis ejus. n. 1.
22. Numquid interficiet semetipsum? Quid ergo Christus? illorum ut ... suspicionem, et ostenderet ... esse
... peccatum, ait. 23. Vos deorsum estis; id est, nihil ... si vos homines carnales talia cogitatis, qui nihil ...
concipitis. At ego non simile quidpiam faciam, de supernis enim sum. Vos de hoc mundo estis. Hic ... mundanas
carnalesque cogitationes dicit. Unde palam est illud, Ego non sum de hoc mundo, non significare, ipsum non accepisse
carnem, sed procul esse ab illorum nequitia. Etenim discipulos ex mundo non esse dicit; habebant tamen illi carnem.
Quemadmodum igitur Paulus dicens (Rom. 8. 9.) non estis in carne, non ... corporeos intelligit; sic discipulos non esse
de hoc mundo, id illorum philosophiam testificatur. n. 1.
24. Dixi ... non credideritis in pecc. v. moriem. Nam si ideo venit, ut tolleret peccatum mundi, et ... test
exui peccatum, nisi per lavacrum, necesse est, non credentis, veterem habere hominem. Ideo dicebat, qui non credit
jam judicatus est, non solum quod non credat, sed etiam, quia cum prioribus peccatis abit. n. 1
27. Et non cognoverunt quia Patrem eis dicebat. O stultitiam! non desistebat de Patre loqui, et non intelligebant. n. 1.
28. Cum exaltaveritis etc. De cruce dixerit n. 1. Ego autem dico vobis, tunc maxime cognoscetis, quia ego sum,
per signa, per resurrectionem, per excidium. Hæc quippe omnia ejus potentiam comprobabant. n. 1. Quando
... altum vestrum excidetis, nec concedetur vobis pristino more ipsum colere, tunc scietis ipsum ... esse,
indignatum adversus eos, qui me non audierunt; ac si diceret: si alienus, et Deo contrarius essem, non tanta
ille contra vos iram concepisset. n. 2. Quia inquit, beneficiis noluistis ad credendum induci, ex suppliciis cogam:
scietis quis sum ego. n. 2.
29. quæ placita sunt ei facio semper. Indicans placitum ipsi esse sabbati solutionem... 30. multi crediderunt in
eum. Crediderunt ergo, non tamen quantum oportebat, sed utcumque, in humilitate verborum plaude...
consistentes. n. 2.
Si sic ergo Scripturas accurate scrutari velimus, non perfunctorie, salutem consequi poterimus; si assidue in
illis versemur, et in vera doctrina, et in vitæ probitate instituemur... Nam si unguentariam officinam
quis adiens, si in illa moretur, vel invitus suavem aliquam consequetur odorem; multo magis qui
Ecclesiam frequentat. n. 3. Poi tratta dei vantaggi di andar alla predica, anche senza ...
di ciò che s'è udito
Scripturis ergo animum adhibeamus, dilecti, et saltem Evangelia studiose teneamus etc. n. 3. Multa alia hinc
lucra sequuntur, quæ nunc non possumus singulatim recensere, sed norunt si qui experimento didicerint.
Quapropter rogo libros hujusmodi vobis comparetis, librorum sensa percipientes, atque in mentibus vestris
describatis. n. 3.

Hom. 54. al. 53.

Cap. 8. 31. 32. Si vos in me manseritis, veritas liberabit vos. Ac si diceret: aliam fortunam non instituere, sed ...
excipiemini a qua quisque liberabitur a peccato. n. 1
33. Semen Abrahæ etc. Nuntique, servos vocasti eos, qui ex genere Abrahæ erant, nobiles illos. Nunquam, inquiunt,
servivimus. Talis Judæorum factus est... Nusquam gesta mala commemorant. Cur autem non coarguit illos Christus?
Siquidem sæpe servierant Ægyptiis, Babyloniis, aliisque multis. Quia non ad contentionem, sed ad salutem loquuntur
herat, et ad beneficia præstanda, illi curæ erat. Verum eos non hominum servos ostendere voluit, sed
peccati, quæ servitus est gravissima, a qua solus Deus liberare potest. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joannem hom. 54. al. 53

c. 8. v. 35 Servus non manet in domo, filius autem manet in æternum. Servum hanc legem dixit, priora tempora subindicans. n. 1. Cur autem unde peccati sermonem habet, domus meminit? Ut ostenderet, sicut in domo habet herus, sic se in omnia potestatem habere. n. 2.

37 Scio quia semen etc. sed etc. Servum ejicit illos ab Abrahæ cognatione illa, docens ne altum illa desipere sapereut; sicut enim libertas et servitus ab operibus pendeat, ita et cognatio. Scio quia semen Abrahæ estis; verum non hoc est, quod quæritur. n. 2. Sermo meus non capit in vobis. Quomodo ergo ait in ipsum credidisse? Verum ut dixi iterum mutati fuerant. .. ἐξ οὐκ εἶπεν, οὐ χωρεῖτε τὸν λόγον, ἀλλ' οὐ χωρεῖ ὁ ἐμὸς λόγος ἐν ὑμῖν. Nec dixit non capitis verbum, sed sermo meus non capit in vobis, dogmatum suorum sublimitatem declarans. n. 2.

39. Si patrem haberetis Abraham etc. Frequenter hic illorum sanguinarium animum exigit, et Abrahæ memoriam commemorat. Itaque ut illos ab hac cognatione abducat, et superfluam illam jactantiam auferat, ... adeatque ne illa in re spem salutis habeant, neque in cognatione naturæ, sed in cognatione proposita. n. 2.

44. Ille homicida erat. Adamum enim occidit non alia, quam invidiæ causa... et in veritate non stetit, id est, in vitæ probitate. Ille primus mendacio est usus. n. 3.

42. Exivi enim subindicat ejus ad nos adventum. n. 3.

Hom. 55. al. 54.

cap. 8. v. 48. Nonne benedicimus nos quia Samaritanus es etc. Quando enim sublime quippiam dicebat, id furor esse ab insensatis existimabatur. n. 1.

52. Abraham mortuus est, etc. id est, qui dei sermonem audierunt, mortui sunt, et qui tuum audient non morientur? n. 1.

56 Abraham exultavit, ut videret diem meum... Diem autem crucis hic indicare puto, quam arietis, et Isaaci sacrificio præfiguraverunt. 57. Quadraginta annos etc. Itaque quadraginta annos prope jam attigerat Christus n. 2.

Cur vero non dixit, priusquam Abraham fieret, ego eram (ἤμην, ἀλλ' ἐγώ εἰμι) sed ego sum? Sicut ipsius Pater illa utitur voce, sum, sic et ille. Hæc quippe vox significat, ~~illum~~ ipsum perpetuo esse, ac omni liberum tempore. n. 2.

Hom. 56. al. 55.

cap. 9. v. 1. Vidit Præter. ... quod egressus e templo ad hoc data opera venerit, inde palam est, quod ipse cæcum inspexit, cæcus vero ad ipsum non venerit. Et tam diligenter illum intuitus est, ut id discipuli advertervent, et ad interrogandum inducerentur. Videntes enim eum studiose conspicientem, interrogaverunt eum: quis peccavit, hic aut parentes ejus? Falsa ... interrogatio: quomodo enim peccasset antequam nasceretur? quomodo ob parentum peccatum hic punitus esset? ... Quid ergo Christus? v. 3. Neque hic peccavit, neque parentes ejus. Quod non dixit, ut eos prorsus peccati liberos indicet. Neque enim simpliciter dixit, neque hic peccavit neque parentes ejus, sed addidit. ut cæcus nasceretur, sed ut glorificetur filius dei. Peccavit namque hic, et parentes ejus. Sed non inde cæcitas venit. n. 1.

Hinc vero alia exurgit quæstio. Num absque hujus punitione non poterat gloria dei apparere? Certe non dixit non potuisse; poterat enim, sed ut in hoc etiam appareret. Ergo ne inquies, injuriam propter dei gloriam accepit? quam quæso injuriam? Quid si nunquam illum nasci voluisset. Ego vero etiam ex cæcitate beneficium accepisse dico, nam interioribus quoque vidit oculis. Quid juvant oculi Judæos? Majus enim supplicium habuissent, quod videndo cæci essent. Quid vero hic damni fecit ex cæcitate? propter illam visum accepit. Itaque ut mala hujus vitæ mala non sunt, sic bona non sunt bona, sed unum peccatum ... est, cæcitas vero non mala. Qui autem ex nihilo produxit, potuit illum sic relinquere. Quidam vero dicunt hanc particulam non esse causalem sed ex eventu dici, ut quando dixit (Jo. 9. 39) In judicium veni in hunc mundum, ut non videntes videant et qui vident, cæci fiant. Non enim venit, ut videntes cæci fierent. Et rursum Paulus (Rom. 1. 19) Nam quod notum est dei, manifestum est in illis, ut sint inexcusabiles. Atqui non ideo manifestavit, ut excusatione privarentur, sed ut ... haberent. Et rursum alibi (Rom. 5. 20) Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. atqui non ideo subintravit, sed ut cohiberetur peccatum.

v. 3. ~~autem~~ Dicit autem, ut manifestetur gloria dei, de se non de Patre loquitur. Illius quippe, gloria manifesta ... n. 2.

S. Joann. Chrysost. in Joannem hom. 56. al. 55.

C. 9. v. 6. fecit lutum ex sputo. Quia enim audierant, Deum, cum hominem formaret, accepisse
limum de terra, ideo sic ille lutum formavit.... non parva enim gloria erat, quod creatur
opifex putaretur. Ex hoc enim cætera sequebantur. Ex parte totum credebatur. Majoris namque
fidei id quod minus erat confirmabat. Creaturarum enim rerum omnium præstantissimus est homo, et membro-
rum præstantissimum est oculus: idcirco non simpliciter, sed illo modo hic oculos creavit. n. 2. Dove nota
... dell'eccellenza dell'occhio sopra gli altri sensi.
7. Me oportet operari dum dies est. Quid hæc sibi volunt? et quam habent consequentiam? Multam. Hoc enim
vult significare: donec dies est, donec possunt homines in me credere, dum vivo, operandum mihi est. Venit
nox, hoc est futurum tempus, quando nemo potest operari. Non dixit, quando ego operari non possum, sed
quando nemo potest operari, id est quando non est amplius fides, non labores, non pœnitentia. Quod enim
fidem opus appellat, dicunt ei. quid faciemus, ut operemur opera Dei? respondet, Hoc est opus Dei, ut creda-
tis in eum quem ~~misit~~ ille misit. Quare ergo hoc opus nemo potest tunc operari? quia tunc fides non erit,
sed velint, nolint, omnes audient. n. 2.

Homilia 57. al. 56.

Qui aliquam ex lectionibus utilitatem carpere volunt, ne minimum quidem prætereunt. Ideo namque
Scripturas scrutari jubemur, quia multa, quæ statim facilia videntur, magnam habent latentem
sententiæ profunditatem. n. 1.
Cur ergo non statim hoc fecit, sed in Siloam misit? ut ejus fidem discas, utque Judæorum pervicacitas
reprimeretur. etc. n. 1. Si quis vero dicat, quo pacto luto deposito visum recepit? nihil ~~aliud~~
nobis audiet aliud, quam nos modum nescire. n. 1.
12. Dicunt ei, ubi est ille? respondit, Nescio. Vide autem hic quam sit Christus a fastu alienus, quomodo
non aderat post restitutam sanitatem, non gloriam, non populi plausum quærebat. n. 2.

Homil. 58. al. 57.

Scripturæ non simpliciter, neque perfunctorie, sed quam diligentissime legendæ sunt, ne quid offendiculi
oriatur. n. 1.
18. Non crediderunt Judæi, donec etc. Verum ipsa veritatis natura iisdem ipsis firmatur, quibus ab insidiatoribus
impetitur, iisdem fulget, quibus obscurari tentatur. n. 1.
19. Quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Ac si illi versute fingerent, ut opera Christi infirmarent. n. 1.
21. Ætatem habet, ipse de se loquatur. Fide dignum illum statuunt, et sic se excusant. Non puer est, inquiunt,
neque infans, potest de se testimonium ferre. n. 2.
24. Nec tamen palam, et impudenter dicunt, Nega Christum te sanasse, sed sub pietatis specie id volunt
assequi. Da gloriam Deo, inquiunt.... id est, confitere ipsum nihil fecisse. n. 2.
25. Si peccator est, nescio. Numquid timuit cæcus? minime. Et cur qui dixerat, Propheta est, nunc dicit
Si peccator est, nescio? Non ita affectus erat, neque id putabat. Sed quod vellet res ipsas testi-
monio, non voce sua illum a crimine liberare, et fide dignam offerre defensionem, ex beneficii ipsius
damnantis testimonio.... Si peccator est nescio, id est nihil ea de re nunc dico, neque sententiam
fero. Illud probe scio, et pronuncio, si peccator esset, non talia fecisset. Quibus verbis se et testi-
monium suum omni suspicione liberavit, ut qui non ad gratiam rem gestam narraret. n. 2.
27. Numquid et vos vultis discipuli ejus fieri? Jam se discipulis annumerat. Illud enim numquid et
vos significat ipsum esse discipulum. n. 2.
Cum enim sciret hoc illos maxime pungere, lacessendi causa dixit, quod erat animi fidentis, et
sublimis, illorumque furorem despicientis, atque illius, in quo fidebat dignitatem cele-
brantis, ut ostenderet ipsos virum admirabilem contumelia afficere; ipsum autem non vere
affici contumelia, sed contumeliam illatam in honorem sibi cedere. n. 3.
29. Nos scimus etc. Quæ ex auditu scitis, o Judæi affirmatis, et quæ visu percepistis, minora putatis
esse? n. 3.

S. Jo. Chrysost. in Joann. hom. 58. al. 57.

9. 31. Scimus autem, quod Deus peccatores non exaudit. Cum enim antea dixissent: quomodo
potest homo peccator talia signa facere? eorum nititur judicio, et haec ipsis in mentem revocat.
Haec sententia inquit, et mihi et vobis communis est: in hac persistite. Et vide mihi praedicatorem
Signum semper in ore versat, quia illud tollere non poterant, et inde ratiocinatur. n. 3.
... inde miraculum extollit 32: A saeculo non est auditum etc. Si ergo confitemur Deum non exau-
dire peccatores, hic miraculum patravit, et tale miraculum, quale nemo fecit; palam est
illum virtute omnia superasse, ejusque potestatem plus quam humanam esse. n. 3.
34. Et tu doces nos? Quid dixerint illa? num suam sententiam attulerat? annon potius com-
munem, cum diceret: Scimus, quod Deus peccatores non exaudit? Nonne ea quae vos di-
xeratis in medium attulit? n. 3.

Homil. 59. al. 58.

35. Et audivit Jesus, quod ejecerant eum foras etc. Jesus ergo ceu agonotheta quispiam athletam
post multos labores coronatum excepit. Credis in filium Dei? ... interrogat num credat, non
quod ignoret, sed quod velit se notum facere, et quanti faciat ejus fidem ostendere. n. 1.
Tu credis in filium Dei? ut praesens, et dicta excipiens sic interrogat, et prius in illo
desiderium excitat. Non dixit enim statim, crede, sed interrogavit. Quid igitur ille?
Et quis est, domine, ut credam in eum? Optantis, ac vehementer desiderantis verbum: pro
quo tanta loquutus est, hunc ignorat, ut discas quam veritatis amans esset. nondum
enim ipsum viderat. n. 1.
38. Deinde ille multum exhibens affectum statim adoravit eum; quod pauci ex iis, qui
curati erant fecerant, ut leprosi illi, et si qui alii: hinc ostendit divinam suam virtutem n. 1.
39. In judicium veni etc. In judicium porro est in majus supplicium, ostendens eos qui se
damnarent esse damnatos, et qui se peccatorem pronuntiarent, ipsos esse peccato obnoxios
n. 1.

Cap. 10. v. 1. Qui non intrat per ostium etc. Vide latronis signa: primo non palam intrat, secundo non per Scripturam
[illegible]; hoc enim est non intrare per ostium.... Jure autem ostium Scripturas vocat. Hae namque nos ad Deum
ducunt, et Dei cognitionem aperiunt: hae oves faciunt: hae custodiunt, nec lupos ingredi sinunt. Tamquam enim tutum
ostium haereticos ab ingressu arcent, nosque in securitate qua volumus constituunt, nec sinunt errare. Et si hoc
[illegible] non pandamus, non erimus inimicis capta faciles. Hinc eos qui vere pastores, et qui non pastores sunt cogno-
scemus. Quid sibi vult autem in ovile? id est ad curandas oves. Qui enim sacra non utitur Scriptura, sed
aliunde ascendit, id est qui sibi aliam, et non statutam viam aperit, hic fur est. n. 1.
1. Cum dixit autem ascendit aliunde, Scribas subindicavit, quia docebant praecepta doctrinas hominum, et legem transgre-
diebantur. quod [illegible] exprobrans dicebat nemo vestrum facit legem. Ac probe dixit, ascendit, non ingreditur, quod
est furis parietem [illegible] ingredi [illegible], et cum periculo omnia facientis. Vides quomodo furem descripsit? Jam
pastoris indicium animadverte. Quodnam illud est? Qui intrat per ostium pastor est ovium. [illegible]
et [illegible] emiserit eas ante eas vadit. Huic, inquit, ostiarius aperit. In metaphora persistit, ut significantius
loquatur. Quod si parabolae verba singula explorare velis, nihil obstat, quominus hic ostiarium intelligamus Mo-
ysem. Illi namque Dei eloquia credita sunt, cujus vocem oves audiunt, Et proprias vocat nominatim... Nam
si pastor est per statutum ingredi ostium, et ipse per hoc ingressus est, qui sequuntur oves esse potuerunt; qui autem
se sequestrarunt, non ideo pastori nocuere, sed se ab ovium societate [illegible]. Quod si se per postea ostium
[illegible] esse [illegible], nam se et pastorem dicit, et ovem, secundum diversas oeconomiae suae rationes. Nam
quando nos Patri offert, se ostium appellat; cum nostri curam gerit, pastorem. Ne enim solum [illegible]
esse putes, quod nos Patri offerat, se pastorem vocat [illegible] et ante eas vadit [illegible] sequuntur
[illegible] ille ut ostendat se omnes ad veritatem deducturum esse, contra pastorum morem agit n. 2.

Io. Chrysost. in Ioannem homil. 59. al. 58

[illegible]

10. v. 6. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur. Cur obscure loquebatur? ut attentiores redderet [illegible]
Hic autem illud effecit, obscuritatem tollit his verbis [illegible] non ostium est [illegible] est in securitate
et libertate vivet. Pascua autem hic vocat pabulum ovium, potestatemque, et dominatum: [illegible]
est, [illegible] manet, et nemo inde expellit, [illegible] etiam Apostolis evenit, qui libere intrabant, et exibant quasi uni-
versi orbis domini; nemoque illos ejicere potuit. 8. Omnes quotquot ante ad fures erant. Non de prophetis hic loquitur,
ut [illegible] illos cum audierunt et per illos crediderunt quotquot in Christum crediderunt, sed de Theuda, et
Iuda, aliisque seditiosis agit.... 10. et abundantius habeant. Quid quæso, vita abundantius? regnum cælorum.
Verum id nondum dicit, sed vitæ nomen affert, ut notum illis. n. 3.

Hom 60 al. 59.

v. 15. Sicut cognoscit me Pater, et ego cognosco Patrem. [illegible] et ego cognosco [illegible]
putaret se ita cognoscere Patrem, ut homo cognoscit, addidit, sicut [illegible]
ita perfecte ipsum cognosco, ut [illegible] Deo dicebat (Luc. 10. 22.) nemo cognoscit filium nisi Pater, et
Patrem nisi filius, peculiarem quandam cognitionem indicans, et qualem nemo alius potest attingere. n. 1.
16. Alias oves habeo et. Propterea de gentibus opportune sermonem induxit Et illas oportet me adducere. [illegible]
rursus [illegible] oportet adhibet, quæ non necessitatem indicat, sed rem omnino esse futuram.... Ubi vero dicat,
quæ non sunt ex hoc ovili, [illegible] differentia [illegible] et ait Paulus (1 Cor [illegible])
Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium. Et illas oportet me adducere. [illegible]
et [illegible] esse, sine pastoribus, cum nondum [illegible] bonus venisset. Deinde futuram utrorumque con-
junctionem prænunciat. et erit unum ovile. Quod ipsum Paulus significavit: ut duos condat in semetipso
in unum novum hominem. 17. Propterea me diligit Pater, quia ego animam meam pono ut iterum
[illegible] an superiori tempore non diligebat, sed nunc diligere incepit Pater,
[illegible] Videsne quantum nostræ se accommodet infirmitati [illegible]
et [illegible] amoris ipsi fuimus? Videsne quantum illum a Patre, et deceptorem dicerent, [illegible] in personam ac pene [illegible]
[illegible] probare? Cum [illegible] illum a Patre, et deceptorem diceret, quod vos, ut et ego a Patre [illegible]
dicit ille Si non aliis, [illegible] saltem ea ad vos [illegible], se non invitum mortem adire, nam [illegible]
quia ego pro vobis morior. Propterea [illegible] vult demonstrare, se non invitum mortem adire, [illegible]
moventur, quomodo id amoris vinculum fuisset? et quod ea maxime sit Patris voluntas [illegible] et querorum [illegible]
nemo hoc loquatur, ne invenis [illegible]
id repeteren. n. 2.
18. Nemo tollit eam a me. Me nolente inutilis labor vester erit. Potestatem habeo, [illegible] Verum non hoc [illegible]
[illegible] potestatem non habeat ponendi animam suam? Quisque enim potest se interimere. Verum non hoc ream
loquitur. Quomodo ergo? [illegible] potestatem habeo ponendi eam, id nemo [illegible] me nolente id facere. [illegible] Nam multi alii possunt [illegible]
[illegible] ego solus possum ponere illum, quod vobis non competit. Sed cum ex rebus [illegible]
[illegible] hominis [illegible] neque enim [illegible] creditum fuisset. Sed cum ex [illegible]
nobis attingere. Sed hoc in principio non [illegible] eum comprehendere, frequenter enim ex manibus eorum
[illegible] si hoc verum est, hinc sequitur, eum libenter ad hoc
[illegible] est; [illegible] ait: nemo tollit eam a me. Si [illegible] cum humana
[illegible] infirmatur, illum posse cum voluerit, [illegible]. Nam si ita [illegible]
[illegible] Etenim cum solus sit [illegible] indubitatum ostendat? [illegible]
[illegible] Videsne quomodo [illegible] cum dicit [illegible] præceptum accepisse a Patre [illegible]
[illegible] Nihil ergo aliud hic [illegible]
præceptum [illegible] quod ipse facit n. 2.
[illegible] declarant, quam [illegible]
concordiam cum Patre, ostenderet. n. 3. [illegible]
Demonium habet et insanit [illegible] ex rebus ipsis demonstrationem [illegible]. Neque
habet. Alii vero non item. Quia enim ex rebus ipsis demonstrationem [illegible], ex operibus, quæ admirari oportebat, et [illegible]
[illegible] qui demoniacum dicebant, ex [illegible] ipsi inter se dissiderent, et digladiarentur? Ideo
[illegible] erat, et illis [illegible] Non ea solum de causa, sed ut nos institueret ad mansuetudinem, et
alebat, et omnia [illegible] animo ferebat.
[illegible] n. 3.

S. Jo. Chrysost. in Joannem. hom. 61. al. 60

C. 10 v. 22. Encænia. Magnus hic dies festus, et solemnis erat. Qua enim [illegible] multum consumptum fuerat ex
longa et Persica reversi captivitate, hanc ~~solemnitatem~~ celebritatem solenniter agebant. Diei festo aderat
Christus. Instante namque morte frequenter in Judæam veniebat. n. 1.
24 Quousque animam nostram tollis? Id videbatur ex amore quidem, et discendi studio proficisci. Erat autem interro-
gatio [illegible] corrupta, et subdola erat. n. 1. Nunc vero eorum perversitatem considera. Cum concionatur, et
[illegible] docet, ajunt: quod signum ostendis? Cum autem per nos demonstrationes profert, dicunt illi: Si tu es Christus, dic
nobis palam. Dum opera clamant verba quærunt; et cum verba [illegible] ad opera confugiunt, contrariisque insistunt
[illegible] non discendi causa interrogarent, ex iis demonstravit quæ infra [illegible] signum putabant, ut de se ipso tes-
[illegible] non discendi causa interrogarent, standi capiendi ut impeterent. Itaque quod circumdederant [illegible]
[illegible] autem admittebant, vel pauca loquentem, stantem capti [illegible] interrogandi multum per se ferebant odium. Dic nobis palam
inserebant, id ex nequitia procedebat. Nodus quoque interrogandi [illegible] in solennitatibus, quibus semper aderat, ubique [illegible]
si tu es Christus. Atqui palam ille loquebatur in solennitatibus, quibus semper aderat, ubique [illegible] erat,
neque occultus dicebat. quousque animam nostram tollis? Id proinde aliquam commune [illegible]
Quod enim semper illo animo interrogabant, non ut discerent, sed ut dicta caperent, non hinc solum, sed et [illegible]
inde probatur. ..... v. 25. Opera quæ ego facio etc. Quod [illegible] quid illos moderationes erant, [illegible]
cebant: neque enim potest homo peccator hæc signa facere. et rursum: non potest dæmonium cæcorum oculos aperi-
re. et, nemo potest talia signa facere, nisi sit cum illo Deus. et videntes signa, quæ faciebat, dicebant: numquid
hic est [illegible] Ubi autem dicebant quando veniet Christus, num plura signa faciet, quam hic facit? Item
[illegible] ex operibus volebant in illum credere, dantes quod signum ostendis nobis, ut videamus, et creda-
mus tibi. n. 2.
[illegible] ergo tunc simulabant se ex solo verbo credituros, qui tot, talibusque operibus non crediderant, illorum
[illegible] quod his verbis [illegible] operibus non creditis, quomodo verbis credetis? quare superflua est inter-
rogatio [illegible] quomodo illos reticendo hortetur tamen ut se sequantur. [illegible]
Pater unum sumus, id est, secundum potentiam. Nam de illa hic sermo erat. Si autem eadem est potentia, palam
est eamdem esse substantiam. ὁμοδοξον ὅτι ἡ οὐσία .. Cum manum audis, nihil sensile cogites, sed vir-
tutem, potentiam. [illegible] illos dixit Scriptura deos, etc. Id est, si ii qui per gratiam hoc acceperunt non
accusantur cum se deos vocant, qui ex natura sua hoc habet, quo jure increpabitur? Verum non ita
dixit, sed [illegible] postquam demissius loquutus est his verbis; quem Pater sanctificavit et
misit, et postquam illorum furorem sedavit, tunc claram affert demonstrationem. .. v. 37. Si non facio etc.
Quia enim non poterat substantia ipsius videri, ab operum æqualitate, et identitate æqualis potestatis
demonstrationem affert. n. 2.
v. 40 Abiit trans Jordanem ubi erat Joannes baptizans. Vel cur Evangelista locum indicat? Ut discas ipsum
ideo istuc abiisse, ut ipsis in memoriam illa revocaret, quæ Joannes illic fecerat, dixeratque, [illegible]
testimonium ipsius. ... Vide autem quam certos syllogismos concinnent. Joannes, inquiunt, nullum
fecit signum. hic signa facit. hinc ergo eius præcellentia ostenditur. Si ergo illi nullum signum edenti credimus,
multo magis huic credemus. Deinde quia Joannes erat qui testimonium perhibuerat, ne quia signum
non fecerat, indignus fuisse putaretur, qui testimonium ferret, adjiciunt, etiamsi signum non fecerit vera tamen
omnia de Christo dixisse. Sicut non Christus ex illo, sed ille ex operibus Christi fide dignus habebatur. [illegible]
[illegible] ergo etc. Multa enim illos attrahebant. n. 3.

Hom. 62. al. 61.

Multi cum aliquos videant homines Deo acceptos in quamvis [illegible], ut morbum, paupertatem, aut
quid simile incidisse, perturbantur, nescii Deo amicis id maxime competere. Nam Lazarus ex Christi
amicis erat, et infirmabatur: id quod dicebant ii, qui miserunt: ecce quem amas infirmatur. n. 1.
v. 2. Erat autem Maria etc. Hic quidam quæstionem movent. [illegible] Dominus hoc mulierem facere permiserit.
Primo itaque discas oportet, non hanc esse meretricem, de qua Matthæus, et Lucas; sed aliam honestam
mulierem. Illæ namque mulieres erant peccatis onustæ; hæc vero et honesta, et studiosa. Nam Christum
excipere curavit. n. 1. Quod igitur hæc illa non esset [illegible] etc. n. 1.
v. 3. Ecce quem amas infirmatur. In commiserationem Christum pertrahere volebant. n. 1. [illegible]
6. Et cum hæc dixisset, mansit in eo loco duos dies. Cur mansit? ut expiraret ille, et sepeliretur; ne quis diceret
nondum defunctum suscitavit; sopitus tantum erat, vel solutus defecerat: non mors erat. Ideo tanto
tempore manet, ut illo jam corrupto dicere possent, jam fœtet. n. 1.

S. Jo. Chrysost. in Joannem hom. 62. al. 61.

Cap. 11. 16. Quapropter timore exagitatus Thomas dixit ei: Eamus, ut et nos moriamur. Infirmior namque, et
magis incredulus quam ceteri erat. n. 1.
11. 12. 13. Nonne duodecim horæ, dixit ... Lazarus dormit, sed etc. Vel hoc dixit, ut declararet nihil
timendum esse nullius sibi mali conscio; sed eum qui mala fecerit, puniendum. Quare nobis nihil
timendum, cum nihil morte dignum fecimus; vel sic intelliga: qui lucem hujus mundi videt, in
tuto est; si autem ille in tuto est, multo magis is qui mecum est, nisi a me discesserit. His
verbis illos confirmavit, et necessariam causam subdidit, cur illo migrandum esset, et post [illegible]
declarasset, non ituros Jerosolymam, sed Bethaniam, dixit: 11. Lazarus amicus dormit, et vado
ut illum excitem. Hoc est, non iterum vado cum Judæis disputaturus, et congressurus, sed amicum
nostrum excitaturus. ... ideo dixerat, amicus noster, ut ostenderet necessariam esse profectionem.
n. 1.
14. Quia vero illi segniores erant, dixit [illegible] mortuus est. Primo itaque, ut fastum tolleret [illegible] fuer[illegible]
cum autem id illi non intelligerent, dicit: Mortuus est. 15. et gaudeo propter vos. Cur propter vos [illegible]
Quod absens prædixerim, itaque cum resuscitavero, nulla remanebit suspicio ..... Si quis vero dicat
cur somnum suspicabantur esse discipuli, neque noverunt mortuum esse, cum diceret: Vadam et cur[illegible]
eum? Stultum enim erat, si putarent, Jesum quindecim stadia confecturum esse, ut illum expergef[illegible]
faceret. Respondeo putasse illos hoc ænigma esse, ut alia multa, quæ dicebat ..... Si autem
stadiis quindecim distabat Bethania, quæ sunt milliaria duo, quomodo quatriduanus erat Lazarus? transi[illegible]
duobus diebus, et pridie venerat nuncius eo ipso mortis die. Deinde quarto die advenit. n. 2. [illegible]
19. Multi autem ex Judæis etc. Hæc porro dicit Evangelista Lazari mortem confirmans n. 2 .... Sed statim
illæ (le sorelle di Lazaro) magistrum [illegible] credebant utique [illegible] Christum, sed non ut par erat
Nondum enim perfecte sciebant, nec Deum esse, neque sua [illegible] potestate, et auctoritate hæc facere. quod utrum[illegible]
[illegible] edocuit. Quod autem ignorarent patet ex eo, quod hæ dixit, si fuisses hic, frater noster non esset mortuus
[illegible] de virtute prædito et conspicuo viro loquen[illegible]
addiderunt 22. quæcumque petieris a Deo, dabit tibi; [illegible] illud confitens, quæcumque petieris. Neq[illegible]
Vide autem quid Christus respondeat. 23. Resurget frater tuus. Si dixisset enim: O mulier, adhuc terram requi[illegible]
enim dixit, Petam, sed quid? Resurget frater tuus. Si dixisset enim: ... hæc molesta fuissent; et mulierem offendissent. Nunc
absens non egeo auxilio, a me ipso omnia facio; hæc molesta fuissent; et mulierem offendissent. Nunc
vero dicens: resurget, medium tenuit modum; et per sequentia ea quæ dixi, subindicavit. Dicente
vero illa 24. Scio quia resurget in novissimo die, clarius suam ostendit auctoritatem, dicens 25. Ego
sum resurrectio et vita, commonstrans se non alterius auxilio egere, siquidem ipse vita est. ...
Rursum illa dicente, quæcumque postulaveris ille reponit: qui credit in me etiamsi mortuus fuerit, vivet
Ostendens se bonorum datorem esse, et a se petendum esse. 26. Et omnis qui vivit etc. Vide, quomodo
mentem ejus erigat. Non enim tantum quærebatur resurrectio Lazari, sed oportebat et hanc, et qui
progredientes cum illa erant, resurrectionem edocere.... Non enim [illegible] fuisset gratia repente [illegible]
nisi [illegible] etiamsi mortuus fuerit 25. si hac nempe morte mortuus fuerit... 26. non morietur
[illegible] illa videlicet morte [illegible] de eventu [illegible] adesset, tum dicens eum [illegible]
resurrectionem, tum hæc proferens, ego sum resurrectio [illegible] et iterum moriatur
nihil mali passurus sit. Itaque [illegible] est hæc mors formidanda, hoc est neque ipsa [illegible]
vos morientur. 27. Credis hoc? ait illa: Credo quia tu es etc. Videtur mulier [illegible]
Novit certe magnum esse quiddam, sed totum non intellexit. Ideo de alia re interrogata, de alia respondi[illegible]
Id vero interim lucrata est, quod luctum poneret. Hæc quippe virtus est verborum Christi. n. 3.

S. Jo. Chrysost. in Joann. hom. 63. al. 62.

Cap. 11. 33. Jesus ut vidit plorantem infremuit spiritu, et turbavit seipsum. . . Humanam autem exhibet naturam: lacrymatur enim, et turbatur. Solet quippe luctum humanus affectus excitare. Deinde affectum corripiens: illud enim, infremuit spiritu, hoc significat. turbationem cohibuit, et sic interrogat: 34. Ubi posuistis eum? ne flendo interrogaret. Cur autem interrogat? Quod nollet se se prodere; sed omnia cuperet ab illis edisci rogatus, ita ut omni suspicione liberum foret miraculum.

Cur de industria identidem dicit Evangelista lacrymatum illum esse, et infremuisse? Ut discas illum vere naturæ nostræ indutum fuisse. Quia enim plura de ipso, majoraque quam quivis alius palam dixerat vir unus in corporeis humilior dicit... Si enim nostræ non fuisset naturæ, non a luctu semel, et iterum correptus fuisset. . . . 39 Tollite lapidem. Cur non absens vocavit, et surgere jussit? imo cur non adhuc superposito lapide suscitavit? Nam qui poterat corpus mortuum voce movere, et animatum ostendere, multo magis voce lapidem removisset: qui vinctum fasciis, et impeditum, voce ut ambularet effecit, longe facilius lapidem removisset. Quid dico? Etiam absens hoc facere potuit. Cur ergo non fecit. Ut ipsos miraculi testes faceret. ne iidipsum dicerent, quod circa cæcum: hic est, non est hic. Ipsæ namque manus et quod venisset ad sepulchrum, testimonio erant, eundem ipsum esse. . . . Nunc autem cum ad sepulchrum venerint, lapidem removerint, suisque ligatum a vinculis solverint, et amici qui ex sepulchro retulerant, ex pannis illum agnoverint, quod sorores non abscesserint, quod altera dixerit jam fœtet, quatriduanus enim est; jam hæc omnia abunde poterant improbos ipsi miraculi testes cohibere. &c

Homil. 64. al. 63.

41. Quid autem infirma, si illi precandum fuit? Sed videamus quæ sit oratio: Pater gratias ago tibi quia audisti me. . Quis unquam ita precatus est? Priusquam quid aliud loquatur, dicit, gratias ago tibi, ostendens se precibus non egere. Ego autem sciebam quia semper me audis. Hoc dixit non quod ipse non posset, sed quod una esset voluntas. Cur precandi forma usus est? non me, sed illum dicentem audi: propter circumstantem turbam, ut cognoscant quia tu me misisti. &c.

[illegible]

B. {}

S. Hilarius in Matth. C. 27.

52. Et monumenta aperta sunt. Erant enim mortis claustra reserata. c. 33. n. 7. Ut autem infidelitatis principes Israeli accumularetur, centurio, et custodes hanc totius naturae perturbationem contuentes Dei filium confitentur. n. 7.

Quod vero primum mulierculae Dominum videant, salutantur, gaudere adstruuntur, nuntiare apostolis jubentur, ordo in contrarium causae principalis est redditus, ut quia a sexu isto coepta mors esset, ipsi primum resurrectionis gloria, et visus, et fructus, et nuntius redderetur. n. 9.

S. Hilarius in Matth. C. 23

[illegible] C. 24 n. 3

15 Quorum (proselytorum) futurorum multis in uno indicatur: neque enim post Christi praedicationem [illegible] [illegible] fide relicta est. C. 24 n. 5

Cap. 24 v. 17. Quid autem est, et qui in tecto sunt non descendat tollere aliquid de domo: [illegible] secundum humanam [illegible] rationem dicti, [illegible] non recipit. Qui enim in tecto est, et [illegible] relicturus [illegible] descendens ex eo abire non potest. Aut quae utilitas est consistere in tecto, et non in domo manere? Sed frequenter admonemus proprietates verborum, et locorum contuendas, ut momenta praeceptorum [illegible] consequamur. Tectum est domus [illegible] et habitationis totius celsa perfectio. Domus enim nulli dici poterit, vel esse sine tecto. Cap. 25. n. 5.

45 Quisnamque est fidelis servus et prudens et. Vide in Breviario. cap. 27. n. 1. usque [illegible] sit [illegible] melius sit. Deis n. 2. usque: [illegible] vexaverit.

[illegible] Rom. Cap. 10 [illegible]. Denique tuba excitante sponso [illegible] obviam prodiit, [illegible] ambo [illegible], quia [illegible] nam spiritalem humilitas carnis excesserit. Cap. 27. 4. Oleum boni operis est fructus. ib. Vasa humana sunt corpora, intra quorum ~~[illegible]~~ viscera thesaurus bonae conscientiae recondendus est. ib. Nuptiae immortalitatis assumptio est, [illegible] poenitentiae tempus est. Exspectantium somnus credentium quies est, et in poenitentiae ~~[illegible]~~ tempore mors temporum universorum. Nocte media clamor [illegible] ignorantibus [illegible] vox est Domini praecedentis adventum, et universos, ut obviam sponso exeant excitantis. ibid. C. 27. n. 4

[illegible] virgines hae sunt, quae opportunum in corporibus operandi tempus amplexae in primo se occursum adventus dominici praeparaverint. Fatuae autem, quae dissolutae ac negligentes praesentium [illegible] sollicitudine [illegible] immemores promissionum dei [illegible] spem [illegible] [illegible] n. 5. [illegible]

14. Homo peregre proficiscens, etc. Peregrinationis tempus poenitentiae spatium est: quo [illegible] dei [illegible] [illegible] universo [illegible] fidei atque gratiae evangelicae permisit n. [illegible]

20. Qui quinque etc. [illegible] Igitur jubetur in gaudium domini introire, id est in honorem gloriae Christi recipitur. n. 7. 8

[illegible] autem [illegible] [illegible] operationem fidei [illegible], et quae [illegible] crediderant, [illegible] [illegible] n. 8

Matth. C. 26. Post quae Judas proditor indicatur, sine quo [illegible] calice, et fructu [illegible]: dignus enim aeternorum sacramentorum communione non fuerat. Nam discessisse statim hinc intelligitur, quod cum turbis reversus ostenditur. Neque sane bibere cum domino poterat, qui non erat bibiturus in regno: cum universos tunc bibentes ex vitis istius fructu bibituros secum postea polliceretur. Cap. 30. n. 2.

33. Sed Petrus pro fidei suae calore respondit, caeteris licet scandalizantibus, nunquam se scandalizandum. n. 3.

In Christo enim Deus erat mundum reconcilians sibi. ex 2. Cor. 5. 19. hic Cap. 31. n. 3.

[illegible] est: Tristis est anima mea usque ad mortem. Numquid ait: tristis est anima mea propter mortem? Certe [illegible] Nam si de morte erat metus, ad eam utique referri [illegible] erat debuit. Sed aliud est usque in id, aliud ob id metuere. n. 5.

[illegible] Cap. 32. n. 4.

74. Et vere saepe jam sine piaculo hominem negabat, quem dei filium primus agnoverat.

C. 27. 4. Qui responderunt, quid ad nos? tu videris. Professio audita, atque [illegible] est. Emisse se justi sanguinem [illegible] et extra judicii reatum futuros esse se credunt: cum tamen dicendo tu videris, facinus ipsum in vendente constituant; contra autem vendentis testimonio scelus ementium confirmetur. n. 5.

In corbanam, id est in oblationum pecuniam. n. 6.

7 Interrogant autem Pilato, an ipse esset rex Judaeorum, respondit Tu dicis. Sed quam diversus sermo est, qui fuerat ad sacerdotem. Illi enim quaerenti an ipse Christus esset dixerat: tu dixisti. Hoc ideo, quia lex omnis venturum Christum [illegible] sacerdotem [illegible] ex lege ipse dixisset, tum dicaverit, responderetur, tamquam de praeteritis sacerdoti, quia semper venturum Christum ex lege [illegible]. [illegible] vero legis ignaro interroganti an ipse esset rex Judaeorum dicitur, tu dicis: quia per fidem praesentis confessionis salus gentium est; et quod hoc de se ille, qui antea ignorabat loquatur, quod hi negant, qui antea loquebantur. n. 7

30. Capiti ut opere de illo calami non grandis injuria est. C. 33. 3.

Procedentes autem homines [illegible] Cyrenaei lignum passionis imponunt. Indignus enim Judaeus erat Christi crucem ferre: quia fidei gentium erat relictum et crucem accipere, et compati. Locus deinde crucis talis est, ut positus in medio terrae et tamquam in vertice hujus universitatis existens ad [illegible] dei cognitionem universis gentibus esset aequalis. Oblatum quoque vinum felle admixtum bibere recusavit: non enim [illegible] gloriae incorruptioni peccatorum [illegible] miscetur. Vestis vero ejus sorte potius divisa quam scissa mansuram incorruptionem corporis indicabat.

Cap. 33. n. 4

Sed quia per diversitatem fidelium, atque infidelium fit omnium secundum dexteram, sinistramque divisio: unus ex duobus ad dexteram situs fide justificatione salvatur. n. 5.

denique in Joanne (19. 30) postquam [illegible] dixit consummatum est: quia omne vitium humanae corruptionis [illegible] et quia nihil [illegible] esset extrinsecus, spiritum cum clamore et voce magna emisit. n. 6.

19 Videns fici arborem et. Continendum autem est quia intra synagoga ficus arbori comparatur. Haec namque arbor dissimiliter a ceterarum arborum et natura et conditione florescit. Nam flos ei primus in pomis est, sed non in his, quae maturitatem, ut emerserint, consequantur. Grossa enim haec et communis usus; et prophetica auctoritas nuncupavit. Verum postea interna fecunditatis virtute exuberante ejusdem speciei atque formae poma prorumpunt, quibus prorumpentibus isti truduntur, et devolutis quibus continebantur radicibus decidunt, aliaque illa exeuntia usque ad maturitatem fructuum provehuntur. Sed de superioribus illis si quando inciderit ut in sinu virgularum ex ramulo eodem prodeuntium emerserint, manent semper, et non sicut grossa cetera decidunt, sed haerent sola tantum poma in cetera maturitate provenient. Et hos pulcherrimos fructus arbor illa ex se dabit, qui cum grossis ceteris promergentes de medio utrarumque virgularum claviculo proferuntur. Inter ex conditione arboris propria et competens synagogae similitudo proposita est. Cap. XX. n. 8. Primos enim populi fructus, quos ab exordio protulerat, grossorum amisit exemplo: quia plebem eius inutilem fidelis, et pertinax et usque ad consummationem temporum manens populus gentium protrusit. Verumtamen credentes primi ex Israel Apostoli et inter legem et evangelia grossorum modo ingruentes ceteros resurrectionis gloria et tempore anteibunt. n. 9.

C. XXI. 33. Et aedificavit turrim. In turri autem eminentiam legis extruxerit, quae et in caelum ex sese egressa proveheret, et ex qua Christi specularí posset adventus. C. XX. n. 1. Consilium vero colonorum et haereditatis occiso haerede praesumptio quae inanis est gloriam legis perempto Christo posse retineri. n. n. 16.

C. XXII. 1 Homo rex fecit nuptias filio suo. Verum hae nuptiae vitae caelestis et in resurrectione suscipiendae aeternae gloriae sacramentum est. Merito igitur a Patre sunt factae, quia aeternitatis hujus societas et novi corporis desponsa conjunctio jam perfecta habebatur in Christo. C. XX. n. 5.

11 Vestitus autem nuptialis est gloria Spiritus Sancti, et candor habitus caelestis: qui bonae interrogationis confessione susceptus usque in caetum regni caelorum immaculatus, et integer reservetur. Hic itaque tollitur, et in exteriores tenebras mittitur, quia multi vocati sunt, et pauci electi. Non est igitur paucitas in invitatis, sed raritas in electis: quia in invitatione sine exceptione publicae bonitatis humanitas est; in invitatis vero de judicio merito probitatis electio est. C. XX. n. 7.

[21.] Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae Dei Deo. O plenam miraculi responsionem, et perfectam dicti caelestis absolutionem! Ita inter contemptum saeculi, et contumeliam laedendi Caesaris temperavit, ut curis omnibus et officiis humanis devotas Deo mentes absolveret, cum Caesari, quae ejus erant reddenda decerneret. Si enim nihil ejus penes nos resederit, conditione reddendi ei quae sua sunt non tenebimur. Porro autem si rebus illius incubamus, si jure potestatis suae utimur, et nos tamquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus, extra querelam injuriae est, Caesari redditur quod Caesaris est; Deo autem quae ejus sunt propria reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem; ab eo enim haec profecta atque aucta retinemus et [illegible] ut se totum reddant, cui debere se recolunt et originem et profectum. Cap. XXIII. n. 2.

23. Sadducaei dicunt non esse resurrectionem. Atque ita quidem publica opinio accepit, de resurrectionis conditionibus nihil Scripturis [illegible] perplexitatis contexit. Sed Dominus [illegible] Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. Ergo scriptum est, et cessare debet ambiguitas, quam auctoritas [illegible] condemnat n. 4.

31 Non legistis, ego sum Deus Abraham? Sermo enim hic ad Moysen sanctis [illegible] patriarchis [illegible] an eidem quiescentibus extitit. Ergo quorum erat Deus, hi Deum habebant. Nihil autem aeternum habere, si non erat qui ea [illegible] rei est, ut esse id necesse sit, cujus est aeternum. Atque ita Deum habere vivendi est, cum Deus aeternus sit, et non sit eorum qui mortua sunt habere id quod aeternum est. Et quomodo esse illi, qui tunc semper negabuntur, quorum esse profitetur aeternitas n. 5.

[42.] Quaerit autem, quomodo in Spiritu Dominum a David nuncuparetur, qui ejus filius futurus esset. Et quomodo ab eo dictum esset: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Erat autem verum Christum ex David semine procreandum. Ad similitudinem nominis [illegible] Dominus Domino dicebat: et quem a dextris collocaret, donec ei inimicos subderet pedibus ipsius, significabat et de concordia nominis [illegible] unitatem, et assidendi invitatione [illegible], et de universorum subjectione virtutem, ut meminissent in eo qui ex David oriebatur aeternae virtutis et potestatis, et originis substantiam continere, et Deum in homine mansurum n. 8

S. Hilarius in Matth. C. 26.

17. Et dignum plane confessio Petri praemium consecuta est, quia dei filium in homine vidisset. Beatus hic est, qui ultra humanos oculos et intendisse, et vidisse laudatus est. non id, quod ex carne, et sanguine erat contuens, sed dei filium caelestis patris revelatione conspicans; dignusque judicatus qui quid in Christo dei esset, primus agnosceret. O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiae fundamentum, dignaque aedificatione illius petra, quae infernas leges et tartari portas, et omnia mortis claustra dissolveret! O beatus caeli janitor, cujus arbitrio claves aeterni aditus traduntur, cujus terrestre judicium praejudicata auctoritas sit in caelo, ut quae in terris aut ligata sint, aut soluta, statuti ejusdem conditionem obtineant et in caelo. n. 7. C. 16.

20. Praecepit discipulis ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Chr. Jubet etiam discipulis ne cuiquam loquantur, quod ipse est Christus: alios enim Spiritus sui esse testes oportebat, legem videlicet et prophetas. Caeterum resurrectionis testimonium proprium est apostolorum. n. 8. C. 16.

22. Absit a te domine. Denique in passionis detestatione est (Petr.) ut dixerit, Absit: quo verbo rei detestandarum execratio continetur. Ibid. C. 16.

Cap. 17. 11. Elias restituet omnia. Quibus respondet Eliam esse venturum, et restituere universa, id est reliquum, quod deprehenderit ex Israel ad cognitionem dei revocaturum. C. 17. n. 4

19. Propter incredulitatem vestram. Crediderant quidem apostoli: nondum tamen erant perfectae fidei. Nam domino in monte demorante et ipsis cum turba residentibus quidam tepor eorum fidem relaxaverat; atque idcirco ait: Generatio incredibilis, et perversa, quousque ero vobiscum? n. 6.

C. 18. 1. Quis major in regno caelorum? Non nisi reversos in naturam puerorum introire regnum caelorum dominus docet, id est in simplicitatem puerilem vitia corporis nostrorum, animique revocanda. Pueros autem credentes omnes per audientiae fidem nuncupavit. Hi enim patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt, non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, et quod audiunt verum habent. Et haec omnium affectionum assumpta in nobis et consuetudo et voluntas caelorum iter pervium praestat. Revertendum igitur est ad simplicitatem infantium, quia in ea collocati, speciem humilitatis dominicae circumferemus C. 18. n. 1.

C. 19. 5. Dimittet homo patrem, etc. In eo sermone qui de uxore, et de repudio est occurrit illud, aliter scriptum esse in Genesi, quam nunc in praesens dominus sit loquutus. Hic enim sub verbis Adae res omnis refertur: hic dominus indicat ab eo qui et hominem figuraverit, et mulierem fecerit omnia illa dicta esse. Sed nos sequuti apostolicam auctoritatem qui hoc mysterium grande esse professus est, se autem in Christo, atque in Ecclesia accipere, locum hunc sicuti est intactum relinquamus. Admonemus tamen legentem, ut quotiescumque de hoc eodem quaerit ne se consulat verborum virtutes, et quibus dominus responderit, et quibus discipuli usi sint diligenter advertat. Pauli autem apostoli de hoc affectum vel silentio, vel interdum in aliis locis tractantis expendat. C. 19. n. 2.

C. 20. 1. Exiit primo mane, et circa tertiam, sextam, nonam, et undecimam. In primo igitur hora temporis constituti testamenti ad Noe ex matutini significatione noscendum est. Tertia autem hora ad Abraham, sexta ad Moysem, nona ad David, et prophetas. Totidem enim testamenta humano generi constituti per singulos reperiuntur, quotidem ad forum enumerantur egressus. In undecima autem hora corporei adventus domini tempus ostendit, nam ex omni numero quis spatio est praesentis saeculi constitutus in eam rationem convenit ortus ejus ex Maria, ut quam undecimae horae tempus ex die est. Divisionem enim per quingentenarium numerum facta in omni sex millium annorum summa tempus corporei ortus eius undecimo divisionis totius calculo supputatur. C. 20. n. 6.

Nam cum spopondisset dominus viruros quosdam de apostolis antequam mortem gustarent, filium hominis venientem in regno suo; assumptis Petro et Jacobo, et Joanne apparuit cum gloriae suae habitu, Moyse et Elia in monte comitantibus. Cap. 20. n. 10.

Cap. 21. 9. Nam hosanna Hebraeo sermone significatur redemptio domus david. Cap. 21. 3.

19. Et justificata est Sapientia a filiis suis. A his scilicet, qui vim facientes regno glorium promissum fidei justificatione diripiunt. n. 9. C. 11

30. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. Et quid jugo ipsius suavius, quid onere levius, probabilem fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, terna consequi, praesentibus non capi, nolle inferre alteri, quod sibi ab perpeti sit molestum. n. 13. C. 11

Matth. 12. 7. Misericordiam volo et non sacr. Opus salutis nostrae non in sacrificio, sed in misericordia est; et lege cessante in dei bonitate salvamur. Cap. 12. n. 5.

20. Donec eiciat victoriam ad judicium, sublata scilicet mortis potestate ... in nomine ejus per fidem gentibus credituris. n. 10.

31. Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Sanxit ... sententia et eorum, qui ita cum his sentiunt perversitatem severissima definitione condemnat, peccatorum omnium veniam permittens, et blasphemiae spiritus indulgentiam abnegans. Nam cum cetera dicta ... liberali venia relaxentur, caret misericordia, si Deus negetur in Christo. n. 17. Ceterum medium se agere, et Christo aliquam deferre, negare quae maxima sunt, venerari tamquam Deum, dei communione spoliare, haec blasphemia spiritus est: ut cum per admirationem operum tantorum dei nomen detrahere non audeas; per malevolentiam mentis et sensus generositatem ejus quam confiteri cogeris in nomine, abnegata paternae societatis communione decerpas. n. 18.

47. Nuntianti sibi, quod foris a matre, atque a fratribus expectaretur, manum in discipulos extendens, eos sibi fratres esse, matremque respondit, et quicumque voluntati paternae obsequutus esset, eum esse et fratrem, et sororem, et matrem. formam se ipsum universis agendi, sententiaeque constituens propinquitatum omnium jus, atque nomen jam non de conditione nascendi, sed de ecclesiae communione retinendum. n. 24

C. 13. 12. Qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Damnum scilicet legis ex fidei inopia declarat. quam fidem Judaei non habentes legem quoque quam habuerant perdiderunt. Cap. 13. n. 12.

33. Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae mensuris tribus, donec fermentatum est totum. Fermentum de farina est, quod virtutem acceptam acervo generis sui reddit. Huic se Dominus comparavit, quod acceptum mulier, synagoga scilicet per judicium mortis abscondit, arguens legem, et prophetas Evangeliis dissolvi. Hic autem farinae mensuris tribus, idest legis, prophetarum, Evangeliorum aequalitate coopertum omnia unum fecit: ut quod lex constituit, prophetae nunciaverunt, id ipsum Evangeliorum profectibus expleatur. Suntque omnia per dei spiritum ejusdem et virtutis, et sensus, nihilque aliud ab aliis mensuris aequaliter fermentatum dissentiens reperitur. C. 13. n. 5.

44. Per similitudinem thesauri in agro spei nostrae opes intra se positas ostendit: quia Deus in homine sit repertus in cujus pretium omnes saeculi venderdae sunt facultates, ut vestitu cibo, potuque indigentium aeternas caelestis thesauri divitias comparemus. n. 7.

45. Et de margarita par ratio est. n. 8.

55. Sed plane hic fabri erat filius, ferrum igne vincentis, omnem saeculi virtutem judicio decoquentis, massamque formantis in omne opus utilitatis humanae: informem scilicet corporum nostrorum materiem in diversa membrorum ministeria, et ad omnia aeternae vitae opera fingentis. C. 14. n. 2.

C. 14 in mirac. 5. pan. Vincit autem humanam intelligentiam opus facti.... Non quinque multiplicantur in plures, sed fragmentis fragmenta succedunt, et fallunt semper profecta frangentes. Crescentis deinde materies: nescio utrumne in mensarum loco, an in manibus sumentium, an in ore edentium. n. 12.

Matth. C. 15: 32. Misereor turbae huic, quia triduum est jam, quod perseverant mecum. n. 6. C. 15.

Matth. C. 16. 4. Et relictis illis abiit. Non sicut loco alio legitur dimissis turbis abiit: sed quia infidelitatis error insistentium animos obtinebat, non dimisisse eos sentitur, sed reliquisse. n. 13. C. 15

13. Quem dicunt homines esse filium hominis? Et certe filium hominis contemplatio corporis praeferebat: sed addendo, quem me esse dicunt? significavit, praeter id, quod in se videbatur esse aliud sentiendum, erat enim hominis filius. Quod igitur de se opinandi judicium desiderabat? Non illud arbitramur, quod de se ipse confessus erat, sed occultum erat, de quo quaerebatur, in quod se credentium fides debebat extendere. n. 7

27. Qualis hic homo est, quod venti et mare obediunt ei? Cap. 8. n. 12.

28. Occurrerunt ei duo homines dæmonia habentes de monumentis exeuntes, periculosi nimis. n. 13:

Cap. 9. 2. Non dicitur paralytico, sanus esto; non dicitur surge, et ambula; sed dicitur: constans esto fili, remissa sunt tibi peccata tua. n. 5.

9 Publicanorum nomen ex vita est, qui relictis legis operibus, gerere se non communi et publico maluerunt. Cap. 9. n. 10.

16. 17. Ut autem intelligerent, non posse sibi in veteribus positis perfecta hæc salutis sacramenta committi, comparationes ... complura. Pannum rudem vestimento veteri non addi, quia vetustatis infirmitatem virtus adjumenti rudis disrumpit: et vinum novum veteribus utribus non infundi, fervente enim musti calore utres veteres abrumpi; infirmas videlicet vetustate peccatorum et animas et corpora novæ gratiæ sacramenta non capere. Fiet enim scissura pejor; utrorumque vino utres veteres peribunt. Duplex enim talium erit reatus, si præter vetustatem peccatorum, ... virtutem novæ gratiæ non sustinebunt: atque ideo et Pharisæos, et discipulos Joannis nova non accepturos esse, nisi novi fierent. Cap. 9. n. 7.

18. ... princeps unus accessit. Princeps hic lex esse intelligitur ... Nam nullum principem credidisse legimus ... persona principis hujus ... merito in typum legis aptabitur. n. 5.

33. Et ... dæmonio locutus est mutus. Et in eo rerum ordo servatus est. Nam dæmon primo ejicitur, et tum reliqua corporis officia succedunt. De quippe cognitione superstitionum omnium vesania effugata, et visus, et auditus, et sermo salutis invehitur. n. 10.

36. Videns autem turbas, misertus est quod essent vexatæ, et jacentes, et reliqua. Verborum virtutes non minus ... introspicere quam rerum. quia ut diximus, paria in dictis, atque in factis significationum momenta consistunt. Cap. 10. 1.

10. 7. Prædicate quia appropinquavit regnum cælorum. Prædicant regnum cælorum propinquare, imaginem scilicet et similitudinem Dei nunc in consortium veritatis assumi; ut sancti omnes qui cæli nuncupati sunt, domino conregnent. ... gratis, quod gratis acceperunt jubentur ut sit scilicet ministratio gratuita muneris gratuiti. n. 9.

15. Tolerabilius erit in die judicii terræ Sodomorum et Gomorrhæorum erit, quam civitati illi: quia illis ignoratio Christi ... sit levius, his vero inexpiabile sit aut prædicatum non recepisse, aut receptum non sancte neque catholice prædicasse n. 10. 11.

30. Vestri capilli numerati sunt. In numerum autem aliquid colligi, diligentiæ ac sollicitudinis cura est: neque enim dignum negotium est peritura numerare. Ut igitur nihil ex nobis periturum esse cognosceremus, quia multis passeribus meliores sumus, ipso capillorum nostrorum supputatorum numero indicatur salvis nobis ex solido futuris: cum quod innumerabile in nobis sit conservandi et affectu, et potestate numeretur. n. 20.

35. Veni enim separare filium adversus patrem, et inimici hominis domestici ejus. ... Et idcirco illi qui domesticas nominum caritates dilectioni ejus prætulerint futurorum bonorum indigni erunt hæreditate. n. 24.

38. Qui non accipit crucem suam ... Quia qui Christi sunt, crucifixerunt corpus cum vitiis ... concupiscentiis. n. 25.

Matth. Cap. 11. 2. Joannes misit duos ad Christum. Joannes non suæ, sed discipulorum ignorantiæ consulit: ipse enim venturum in remissionem peccatorum prædicavit; sed ut scirent non alium a se prædicatum ad opera ejus intendit. Discipulos suos misit: ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, neque Christus alius exspectaretur, quam cui testimonium opera perhibuissent. C. 11. n. 2.

5. Pauperes evangelizantur. Pauperes scilicet ... idest qui perdiderint animam, qui crucem suam acceperint, et secuti sunt, qui humiles spiritu fiant, quorum regnum præparatur in cælo. n. 3.

12. A diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Ut rerum natura exigit, vim potius afferri ... neque erit, cui vis afferatur. Quid ergo est, quod dispensat, quodque vim patitur contuendum est. Infidelitatem discipulorum Joannis dominus adverterat, turbæ etiam opinionem de quo nuntio intellexerat, in crucis scandalo ingens fidei periculum ... Ire potius ad Apostolos, ad oves Israel perditas jusserat: ipsos constitui oportebat in regno, et in domo, et hæc, et Jacob familia, atque agnatione veteri. Sed omnis hæc prædicatio profectum publicanis, et peccatoribus afferebat. Ex hisce enim jam credentes, ex his jam Apostoli, ex his jam regnum cælorum. Ceterum Joanni a plebe non creditur, auctoritatem Christi opera non merentur, crux futura erat scandalo. Jam prophetia cessat, jam lex expletur, jam prædicatio omnis includitur jam illius spiritus in Joannis voce præmittitur. Aliis Christus prædicat, et ab aliis agnoscitur. Aliis nascitur, et ab aliis diligitur. Sui eum respuunt, alieni suscipiunt: proprii insectantur, complectuntur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familia rejicit. Testamentum filii repudiant, servi recognoscunt. Itaque vim regnum cælorum patitur, inferentique diripiunt: quia gloria Israel a patribus debita, a prophetis nuntiata, a Christo oblata, fide gentium occupatur ... rapitur. n. 7.

S. Hilarius in Matth. C. 6.

De Orationis autem sacramento necessitate nos commentandi Cyprianus vir sanctæ memoriæ liberavit. Quanquam et Tertullianus hinc volumen aptissimum scripserit: sed consequens error hominis detraxit scriptis probabilibus auctoritatem. Cap. 5. n. 1.

16. Cum jejunatis etc. Jejuniorum professionem dicit extra jactantiæ confessionem corporis esse quærere. n. 2. Cæterum [illegible] in jejuniis nominum conscientiam, unde cupidiatæ et ridiculi magis erimus, et cogniti. n. 2

24. Nemo p. duob. Dom. serv. Duorum dominorum infidele servitium est, nec par ejusdem potest esse ad seculum, atque ad Deum cura. n. 5.

Matth. C. 7. 6. Nolite dare sanctum can. neque mitt. margar. et reliqua. Præceptis et promissis Dei nihil pretiosius sanctiusque est, quæ sanctificatis nobis immortalitatis thesaurum largiuntur. Haud igitur sacramenta atque virtutem neque in gentes efferre, neque cum hæreticis conferre permittimur. Canes enim de oblitandi adversus Deum more gentes sunt nuncupatæ. Porcorum vero hæreticis est nomen quia quamvis dignitate fidei sint, acceptam tamen dei cognitionem non ruminando dispendunt. Ergo et concorporationem verbi dei, et passionis mysterium, et virtutem resurrectionis non promiscue tractare nos convenit, neque imperite, incurioseque proferre. ne ignorantiam nostram si perfectæ scientiæ desit instructio proterant, atque conculcent, et infirmitatem in deo passionis irrideant, conversique in nos contradictionis aculeis imperitiam nostram, et semper dirumpant. Cap. 6º n. 1.

13. Intrate per angustam portam. etc. Attendite a pseudoprophetis etc. Et quia paucorum esset viam angustam incedere, fraudulentium comminationem [illegible] exponit dicens 15. attendite a pseudoprophetis [illegible] ad vos in vestimentis ovium, etc. blandimenta verborum, et mansuetudinis simulationem admonet fructu operationis expendi oportere. et non qualem quis se verbis referat, sed qualem se rebus efficiat spectemus: quia in multis vestitu ovium rabies lupina contegitur. n. 4.

Nunquid enim meriti est domino dicere: Domine Domine? nunquid dominus non erit, nisi fuerit dictus a nobis? et quæ officii sanctitas est nominis nuncupatio, cum cælestis regni iter obedientia potius voluntatis non Dei nuncupatio reperturum sit. ibid.

22. Multi mihi dicent in illa die, Domine Domine nonne in tuo nomine prophetavimus et reliqua. Quamvis praeclarum [illegible] Judæorum et hypocritarum simulamenta condemnat, qui gloriam sibi ex verbi virtute præsumunt in doctrinæ prophetia, et dæmonum fuga et istiusmodi operum virtutibus, atque hinc sibi regnum cælorum pollicentur. Quasi vero eorum aliquid proprium sit, quæ loquuntur, aut faciunt, et non omnia virtus dei invocata perficiat. cum doctrinæ scientiam lectio afferat, dæmonum fugam Christi nomen exagitet. De nostro igitur est beata illa æternitas promerenda, præstandumque est aliquid ex proprio, ut bonum velimus, malum omne vitemus, totoque affectu præceptis cælestibus obtemperemus. ac talibus officiis cogniti deo simus, agamusque potius quod vult, quam quod potest gloriemur: repudians eos, ac repellens, quos a cognitione sua opera iniquitatis averterint. n. 5. ibid.

Cap. 8. 5. Non inveni tantam fidem in Israel. Non erat tribunus iste ex gentibus. et quomodo in Israel fides talis non est reperta cum qui crederet esset Israelita? Cap. 7. n. 5.

[illegible] non nos intelligendum fingimus. sed quæ in ipso intelligendum nobis imperantur. Verum enim res intelligentiæ, sed res intelligentia subsecundat. n. 5.

Discipulorum nomen non in duodecim tantum apostolis vertendum existimandum est. Nam præter apostolos plures [illegible] discipulos legimus. Ex omni igitur turba quidam fuit jubetur electio: eorum scilicet, qui Dominum per multa [illegible] hujus pericula et jactationes essent sequuturi. ib. n. 9.

Cum post hæc discipulus, non interrogans an sequatur, (jam enim sequi oportere se credidit,) sed permitti sibi oravit sepelire patrem. Accepimus in Dominicæ orationis exordio, id primum precandum (Matth. 6.) Pater noster qui es in cælis, ita quia videntis in discipulo populi persona est, admonetur ut meminerit quod pater sibi vivus in cælis est. Tum autem Dominum sileri, quia et debebat, ita ut mortui mortuum sepeliant sed nullum aut linquens officium expectant a mortuis. [illegible] Quomodo ergo mortui mortuos humabunt? Primum igitur ostendit, perfectam inter fidem nullam [illegible] in alterum officiis religione esse debere. Deinde inter fidelem filium, utrumque infidelem [illegible] non reliquum. Non igitur obsequium humandi patris negavit. sed addidit, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos admonuit, non admisceri memoriis sanctorum mortuos infideles. mortuos autem, etiam eos esse, qui extra Deum vivunt. Et idcirco mortua mortuos sibi esse relinquenda, ut mortui separentur a mortuis quia in Dei fidem vivos vivo oporteat adhærere. Cap. 7.

S. Hilarii Pictaviensis in Matth. C. 1. Comment.

Cum enim filius David, atque Abrahe esset ostendendus, quia Matthæus ita cœpit. liber generationis Iesu Christi filii David, filii Abrahe, non differt quis in originis numero, atque ordine collocetur, dummodo universorum familia cœpta esse intelligatur ab uno. Cap. 1. n. 1.

Generationis autem ratio simplex est. Iam conceptus ex Spiritu Sancto, natum ex Maria Virgine omnium quis prophetarum est. Singulares irreligiosi et a spirituali doctrina admodum alieni occasionem ex eo occupant turpiter de Maria opinandi, quod dictum sit. priusquam convenirent inventa est in utero habens: et illud noli timere accipere Mariam coniugem tuam, et illud: non cognovit eam donec peperit: non recordantes desponsatam fuisse, et dictum in Ioseph volebat eam dimittere, quia iustus ipse nollet in eam legis decernere. Vir[illegible] ne quæ de partu ejus ambiguitas existeret, ipse conceptus ex Spiritu Sancto Christi testis assumitur. Dehinc quia desponsata esset, in coniugem recipitur. Cognoscitur itaque post partum, id est transit in coniugis nomen. Cognoscitur enim, non admiscetur. n. 3. ibid.

[illegible] gravissimi hinc argumentum quærunt, nec auctoritatem, quod plures dominum nostrum fratres habuisse sit traditum. Qui si Mariæ filii fuissent, et non potius Ioseph ex priori coniugio suscepti, nunquam in tempore passionis Ioanni Apostolo transcripta esset in matrem domino ad utrumque dicente Mulier ecce filius tuus, et Ioanni, ecce mater tua: nisi quod ad desolatæ solatium, caritatem filii in discipulo relinquebat. n. 4. ibid.

~~Generat~~ Tali igitur Ioannes habitu prædicans venientes Pharisæos, et Sadducæos ad baptismum progenies increpat viperarum, fructus ut dignos pœnitentiæ ferant monet, neve Abraham patrem habere se gloriantur, quia ex lapidibus deus potens est Abrahæ filios suscitare. Non enim successio carnis quæritur, sed fidei hæreditas. Dignitas igitur originis in operum consistit exemplis. et prosapiæ gloria fidei imitatione retinetur. Cap. 2. n. 3.

C. 3. v. 13. Venit Iesus ut baptizaretur. Ipse quidem lavari egens non erat, quia de eo dictum est, Peccatum non fecit; et ubi peccatum non est, remissio quoque ejus est otiosa. n. 5. ... sed per illum in aquis ablutionis nostræ erat sanctificanda purgatio n. 5. et exemplo sui auctoritate humanæ salutis sacramenta consummat, hominem et assumptione sanctificans, et lavacro. n. 5. ib.

Cap. 4. 1. Nam quod in desertum ductus est, significatur liberum Spiritus Sancti hominem suum iam diabolo offerentis, et permittentis tentandi, et assumendi occasionem, quam non nisi datam tentator habuisset. Cap. 3. n. 1.

Igitur cum esurit dominus, non inediæ subrepsit operatio. sed virtus illa quadraginta dierum non mota jejunio, naturæ suæ hominem dereliquit. n. 2. ib.

C. 5. 5. Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentibus æternæ consolationis solatia repromittit Non orbitates, aut contumelias, aut damna ægrentibus, sed peccata vetera flentibus, et criminum quibus obsordescimus conscientia ærumnosis, hæc sedula in cœlo consolatio præparatur. Cap. 4. n. 4.

6 Sitientibus et esurientibus justitiam beatitudinem tribuit: significans extensam in dei doctrinam sanctorum aviditatem bonis perfectæ in cœlo saturitatis expleri. n. 5

8 Mundis corde conspectum dei spondet. Nihil enim pollutum et sordidum ad occursum divinæ claritatis instituit, et ad conspectum dei acies obsoletæ mentis hebetatur: eos scilicet et vivi, et occursui dei esse patentes, quibus per animi nitorem, ac vitæ puritatem potestas sit contuendi. Non enim nisi spiritu perfecti, et immortalitate immunditi, quod solis mundis corde dispositum est, hoc quod in deo est immortale cernemus. n. 7. ibid.

17. Non veni solvere legem aut prophetas. Lex autem sub velamento verborum spiritalium nativitatem domini nostri Iesu Christi, et corporalitatem, et passionem, et resurrectionem loquuta est: atque id jam ante tempora sæcularia in quatuor nostræ tempus esse dispositum, frequens et prophetica, et apostolica auctoritas est. n. 14. Ne igitur aliud existimaremus in operibus suis esse, quod continebatur in lege, non solvere se legem professus est, sed implere. n. 15. ib.

20. Nisi abundaverit justitia vestra etc. Pulcherrimo ingressu opus legis cœpit ~~[illegible]~~ excedere, ut non dissolveret eam, sed profectu potiore procederet. Dictum Apostolis in cœlum, nisi justitiam Pharisæorum æquitate anteirent denuntians non futurum. Propositis igitur his, quæ in lege præcepta sunt, profectu ea, non abolitione transgreditur. n. 16. ib.

29. Quod si oculus tuus etc. Fit innocentiæ gradus celsior, et profectum fides sumit. Carere enim non solum propriis vitiis, sed et extrinsecus incidentibus admonemur. n. 21. ib.

43 et odies inimicum tuum. et reliqua. conclusit omnia bonitate perfecta. n. 27. ib.

C. 6. 3. Sinistra quoque manu sinistra ut ignoret quæ dextera. Sed numquid illud natura corporum sinit? aut intelligentiæ sensus membrorum ministeria sortiuntur? Verum ut in deo scientia opera nostra consistant: cum sub nuncupatione membrorum in his quæ gerimus, eorum quæ nostra sunt atque nobiscum sunt conscientia arceatur. n. 28. ibid.

35
K

Origenes Homil. 35. in Lucam C. 12. 58.

Quando vadis cum adversario tuo ad principem. Non cum articulo principem posuit, ne certus videretur ostendi, sed sine articulo, ut e duobus unum esse monstraret. quod apud Graecos magis intelligitur.

Et non inde exies nisi reddideris quadrantem, vel novissimum minutum, quod graece lepton di[c]i potest

Homil. 36.

C. 9. 14. C. 17. 33. Qui quaesierit, inquit, animam suam salvare perdet eam et qui perdiderit eam salvabit. ut Martyres quaerunt salvare animam suam propterea perdunt, ut salvent eam. Qui vero volunt salvare animam suam, ut non perdant eam, hi et corpus et animam perdunt pariter in gehennam

Homil. 37

C. 19. 29 Contra Bethphage, et Bethaniam (quibus Bethania interpretatur domus obedientiae; Bethphage vero, domus maxillarum; sacerdotalis quidam locus. maxillae enim sacerdotibus debentur, sicut in lege praecipitur.

Homil. 39.

Aequales enim angelis sunt. C. 20. 36. Simulque discendum, quod Angeli conantia non habeant. Sic vero ubi mors, et nuptiae, et liberi necessarii sunt: ubi immortales, nec coniugio opus est, nec filiis

Quod si forte me fallit, qui plus novit doceat. Libenter disco quod nescio.

Origenes in Lucam hom. 31.

Ergo quod de scripturis diabolus loquatur ad Dominum. Scriptum est enim Angelis suis mandavit de te (al. de te) et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Vide quomodo et in ipsis testimoniis versipellis est. Vult enim imminuere gloriam Salvatoris. quasi Angelorum indigeat auxilio offensurus pedem, nisi eorum manibus sublevetur. Assumit testimonium, et interpretatur illud de Christo, quod non de Christo, sed de Sanctis generaliter scriptum est. Libere quippe, et tota confidentia contradico diabolo super Christi persona [illegible] non posse intelligi. Neque enim indiget angelorum auxilio qui major Angelis (ad Hebr c. 1.) et melius istis hereditatem consequutus, et nomen.... Non indiget igitur Angelorum [illegible] [illegible] Dei [illegible] potius disce, diabole, quod nisi Jesus adjuverit Angelos, offendent pedem suum. Et si quis Angelorum visus est offendere ille quibus dictum lectum est, quia angelos judicabimus, ideo offendit, quia non extendit manum suam ad Jesum, ut apprehensus ab eo non offenderet. Quomodo enim in propria virtute confidens non invocans presidium Jesu, offendit, et credere in Jesum Christum [illegible] noluit.

Homil. 32.

C. 4. 14. Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam. Primum quidem Jesus plenus Spiritu Sancto reversus est a Jordane, et agebatur in Spiritu in deserto diebus quadraginta. Cum tentaretur a diabolo quia adhuc in certamine erat adversus eum, et semel, et bis, non eum additamento aliquo spiritus ponit. Quando vero tres tentationes quas Scriptura commemorat pugnando superavit, quid de Spiritu signanter cauteque ponatur, aut et reversus est Jesus in virtute Spiritus. Virtus addita est, quia conculcaverat draconem, et tentatorem cominus vicerat.

C. 4. 17 ~~Traditus~~ Datus est ei liber ~~Isaiæ~~ Prophetæ Isaiæ, et revolvens librum et locum ubi erat scriptum: Spiritus Domini super me propter quod unxit me. Non fortuitu revolvit librum, et apud se vaticinans reperit lectionem, sed et hoc providentiæ Dei fuit. Sicut enim scriptum est: in plagueum non cadit passer sine voluntate Patris Et quia capilli capitis Apostolorum omnes numerati sunt; sic forsitan et hoc quod Isaiæ potissimum liber inventus est, et lectio non alia, sed hæc quæ Christi mysterium loquebatur: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me.... Evangelizare (ait) pauperibus misit me. Pauperes nationes significant. Isti enim erant pauperes nihil omnino possidentes, non deum, non legem, non prophetas, non justitiam, reliquasque virtutes. Ob quam causam misit eum Deus ut pauperibus nuntiaret. prædicare captivis remissionem. Captivi nos fuimus, quos tantis annis vinxerat Satanas habens captivos sibique subjectos .... Prædicare annum Domini acceptum. Juxta simplicem intelligentiam ajunt, uno anno Salvatorem in Judæa Evangelium prædicasse, et hoc esse quod dicitur prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis.

Homil. 33.

In Capharnaum quando ad lucem historiæ pertinet nec diu moratus est Jesus, nec aliquid in ea signi factum describitur, quippe in qua non fuit. Porro antequam veniret in Capharnaum, in patria sua, hoc est in Nazareth fuisse signatur. Unde dicitis mihi parabolam istam: medice cura te ipsum. Quæcunque audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua. Unde puto aliquid in sermone præsenti latitare mysterii, et Nazareth in typo Judæorum, Capharnaum in typo præcessisse gentium .... Quamobrem mihi videtur consequenti ordine Nazarenis interrogantibus respondisse Salvator: Nemo propheta acceptus est in patria sua. Et puto plus juxta sacramentum, quam juxta litteram verum esse quod dicitur.

Homil. 34.

C. 10. 30. Homo quidam descendebat de Jerusalem in Jericho ... spoliantes eum et vulnera imponentes abierunt eo non mortuo, sed seminece. Pandochium, idest stabulum. Samaritano videlicet qui interpretatur custos. Ad quem loquuti sunt Judæi: Samaritanus es tu, et dæmonium habes. Qui cum negasset se habere dæmonium, Samaritam negare se noluit. Sciebat enim se custodem

Origen. in Lucam Hom. 27.

Miremur quidem Joannem ex his quæ sequuntur, maxime quod inter natos mulierum major Joanne Baptista nemo fuerit, et in tantam opinionem merito virtutis ascenderit, ut a plerisque Christus putaretur. sed aliud multo mirabilius. Herodes tetrarcha habebat regiam potestatem, et poterat eum cum voluisset occidere et cum rem fecisset iniustam et contra legem Moysi, ut uxorem fratris sui acciperet, quæ habebat filiam de priori viro, non eum timuit, non accepit personam, non cogitavit ut dixi regiam potestatem, non formidavit interitum, sciebat eum, etiamsi propheta non esset, quod licentius eum posset occidere. etc.

Quia vero dominus baptizatus est (Matth. c.) et cœli aperti sunt, et spiritus sanctus descendit super eum, vocque de cœlis intonuit dicens: hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. dicendum est, in baptismo Jesu cœlum esse reseratum, et ad dispensationem, remissionemque peccatorum non illius, qui peccatum non fecerat (Eph. 4.) neque inventus est dolus in ore eius, sed totius mundi apertos esse cœlos, et spiritum sanctum descendisse. ut postquam dominus ascendisset in excelsum, et captivam duxisset captivitatem, tribueret nobis spiritum qui ad se venerat: quem quidem dederat et resurrectionis tempore dicens: accipite Spiritum Sanctum, si cui dimiseritis peccata dimittantur eis, si cui tenueritis, tenebuntur. descendit enim Spiritus Sanctus super Salvatorem in specie columbæ avis mansuetæ, innocentis, et simplicis. Unde et nobis præcipitur ut imitemur innocentiam columbarum. Talis est Spiritus Sanctus, mundus, et volucris, et sublime consurgens.

Homil. 28.

(in eum Matth.) fecit enim .... descendentem mulierem non quamlibet, sed peccatricem et quam scriptura reprehenderat introducit .... in Matthæo enim (c. 1) ut diximus nominatur Thamar, quæ cum socero fraude concubuit, et Ruth Moabitis, nec de genere Israel et Rahab, quæ unde sumpta sit, scire nequeo, et conjux Uriæ, quæ violavit mariti thorum .... Sed in Matthæo semper generatoris nomen adjungitur. hic vero penitus siletur.

Homil. 29

(c. 4.) Jesus autem plenus Spiritu Sancto. Quando legis in Evangelio: Jesus autem plenus Spiritu Sancto reversus est, et in actibus Apostolorum (c. 2.) nos diu quod repleti fuerant Spiritu Sancti vide ne æquales putes esse Apostolos Salvatori: sed et Jesum Apostolos, et alium quemlibet Sanctorum plenos Spiritu Sancto cognosce secundum mensuram vasculi sui. .... iste autem extra omnes propterea Filius dei erat. .... Omni tentatione, qua tentandi erant homines primus secundum assumptionem carnis tentatus est Dominus. Tentatur autem ob id, ut nos quoque illo vincente vincamus.

Scripturæ sensum diligenter eventilans reor invenire me causam, quare Joannes tentationem domini non descripserit, sed tantum Matthæus, Lucas, et Marcus. Joannes enim qui a Deo exordium fecerat dicens (c. 1) in principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. nec poterat divinæ generationis ordinem texere sed tantummodo quod ex Deo, et cum Deo esset, exponens, adjecit: et verbum caro factum est. Porro quia Deus tentari non potest, de quo ei erat sermo: ideo tentari illud a diabolo non introducit. Quia vero liber generationis Jesu Christi de eo in Matthæi Evangelio narratur et in Luca generatio ejus describitur, et in Marco homo est, qui tentatur, propterea ejus fertur illa responsio: non ex pane solo vivit homo.

Homil. 31.

Adduxit autem diabolus Jesum in Jerusalem. Hoc incredibile est, ut diabolus duceret filium Dei, et ille sequeretur. Sequebatur plane, quasi athleta ad tentationem sponte proficiscens. .... Simulque considera, quomodo tentet diabolus. Non aliunde tentare audet, nisi de divinis libris .... si quando testimonium de Scriptura audiens, vide ne statim loquenti acquiescas, sed considera illum, cuius sit, ac cujus sententiæ, cujus sit voluntatis, ne forte simulet sanctum se esse quomodo non est, et veneno infectus hæreticus sub ovis pelle lupus latitet, ne forte loquatur in eo diabolus de Scripturis. Quomodo autem diabolus per occasionem temporum de Scripturis loquitur, sic e contrario Paulus pro utilitate eorum qui audiunt non solum de Scripturis, sed etiam de sæcularibus libris assumit testimonium, et ait (ad Tit. (c. 1.) Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Et rursum de alio, (Act. c. 17 v. 28) Ipsius enim et genus sumus. Nec non et de Comico (1 ad Cor. 15) Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Sed neque diabolus si de Scripturis loquutus fuerit potent me hac occasione decipere. neque Paulus si de gentilibus litteris aliquod exemplum sumpserit, quoquo modo me eloquiis deterrebit. Ideo enim assumpsit Paulus verba etiam de iis quæ foris sunt, ut sanctificet ea. Videamus

Origenes in Lucam Hom. 21.

Ubi enim dicitur, Vox clamantis in deserto: parate viam domini, rectas facite semitas ejus (Esaj. c. 40.) Vult dominus in vobis reperire viam, ut possit in vestras animas ingredi, et iter suum facere. Preparate semitam, de qua dicitur. rectas facite semitas eius: vox clamantis in deserto. Vox clamat preparate viam. Primum enim vox ad aures pervenit: deinde post vocem imo cum voce auditum sermo penetrat. Juxta hunc sensum a Joanne annunciatus est Christus..... Videamus ergo quid vox de verbo annunciet. Preparate inquit viam Domino. Quam viam domini preparemus? Numquid corpoream? aut potest sermo dei tale iter pergere? An interius preparanda est domino et in corde nostro recta et æqualis semita componenda? Hæc est via, per quam ingressus est sermo dei, qui in humani corporis capacitate consistit. Magnum est cor hominis, et spatiosum, et capax, si tamen mundum fuerit.... Si autem non est parvum tanta capiens, consequenter in illo via domini preparatur, et recta fit semita, ut ambulet in illa sermo dei, atque sapientia.

Homil. 22. in Lug. B. A. v. 5.)

Et quod sequitur, proprie de domino Salvatore est. Neque enim a Joanne omnis vallis impleta est, sed a domino Salvatore. . Quod tamen de gentibus gestum die magis fieri videmus, atque compleri omnis vallis implebitur, quam de populo Israel, qui de excelso depositus est: omnis inquit mons et collis humiliabitur. Mons erat quondam ille populus, et collis qui depositus est atque destructus. Illorum delicto salus gentibus data est, ad æmulandum eos.... Et omnia prava erunt in directa. Unusquisque nostrum pravus erat, si tamen non adusque hodie perseverat: et per adventum Christi qui factus est adanimam nostram prava quæque directa sunt.

Facite fructus dignos pœnitentiæ. Vultis scire qui sunt fructus pœnitentiæ? Charitas fructus est spiritus, gaudium (Gal. c. 5) fructus est spiritus, pax, patientia, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, et reliqua hujuscemodi. Si hæc omnia habuerimus, fecimus fructus dignos pœnitentiæ.

Potest Deus de lapid. istis suscit. fil. Abr. Prophetat Joannes novissimus prophetarum expulsionem prioris populi, et vocationem gentium. Illis enim qui de Abraham gloriabantur dicit: et ne incipiatis dicere in vobis metipsis Patrem habemus Abraham. Et de gentibus rursum loquitur: Dico enim vobis, quia potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. De quibus lapidibus? non utique lapides irrationabiles corporeosque monstrabat, sed homines insensibles, et quondam duros, qui quia lapides, et ligna adorabant, impletum est illud, quod in psalmo cantatur (115): similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Vere qui faciunt idola, et confidunt in eis similes sunt dissimes, absque sensu, sine ulla ratione in lapides, lignaque conversi sunt.

Homil. 23.

C. 3. 9. Quomodo Spiritus Sanctus in propheta dicat: ecce securis ad radices arborum posita est, debemus inquirere. Ego puto, Israelitico populo nuntiatum, quod præcisio ejus vicina sit. ... Hoc ergo quod ait: ecce securis ad radices arborum posita est, Judæis loquitur.

Homil. 24

Quando baptizat Jesus Spiritu sancto, et rursum quando igne baptizat? Numquid uno, atque eodem tempore Spiritu et igne baptizat, an vario atque diverso? Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies. Baptizati sunt Apostoli post ascensionem ejus ad cœlos Spiritu Sancto: quod autem igni fuerint baptizati Scriptura non memorat.

Hom. 25.

C. 3. 15. Existimante populo, ne forte ipse esset Christus. Habet periculum et dilectio, si modum transeat. Debet enim qui aliquem diligit naturas, et causas considerare dilecti, et non eum plus diligere quam meretur. Nam si mensuram charitatis, modumque transcenderit, et qui diligit, et qui diligitur, in peccato erunt. Quod ut manifestius fiat, ponamus exemplum. Joannem populus mirabatur, et diligebat eum: et revera erat dignus miraculo, ut plus ei, quam cæteris hominibus deferretur, quia aliter, quam cuncti mortales vixerat. ... quare et causas diligebant quidem eum justissime, sed non servabant in charitate modum: cogitabant enim, ne forte ipse esset Christus.

Hom. 26

Volo invenire rationem, quare dominus noster habeat ventilabrum, et quo flando vento leves paleæ huc illucque rapiantur, grave vero triticum in unum deferatur locum: Neque enim absque vento possunt triticum, et paleæ separari. existimo tentationes pro vento intelligi, quæ confuso credentium acervo alios paleas, alios triticum esse demonstrant. Cum enim anima tua fuerit aliqua tentatione superata non tentatio te vertit in paleas; sed cum esses palea, levis videlicet, et incredulus, ostendit te esse tentatio, quod latebas. E contrario autem cum fortiter tentamenta toleras, non te facit fidelem tentatio, atque patientem, sed virtutem, quæ in te erat, patientiæ, et fortitudinis et latebat, profert in medium.

Origenes in Lucam.

Vides igitur quemadmodum [illegible] etiam resurrectioni ejus quaestio concitetur — * sit signum cui contradicitur. Scit enim plures haereticos, qui asserunt eum a prophetis penitus non fuisse praedictum. [Quid] me necesse est multa prosequi? Omnia quae de eo narrat historia, signum est cui contradicitur
[interlinear: Ego et [illegible] esse eum cui contradicitur.]

Homil. 18:

in L. c. 2. v. 46. 47. Invenerunt audientem et interrogantem. Stupebant super prudentia, et responsis ejus. Et mirabantur, inquit, omnes. Super quo mirabantur? Non super interrogationibus ejus, licet et ipsae mirabiles erant, sed super responsionibus ejus. Aliud est enim interrogare, aliud respondere. Interrogabat magistros, et quia respondere non poterant, ipse his de quibus interrogaverat, respondebat. Quod autem responsio non vicissitudinem sermocinandi, sed doctrinam in Scripturis sanctis sonet, lex divina te doceat. Moyses loquebatur, Deus autem respondebat ei voce. Responsio illa erat, super quibus ignorantem Moysem Dominus instruebat.

Homil. 19.

Non puto eos idcirco doluisse quia putarent errasse puerum, vel periisse: nec poterat accidere, ut Maria quae sciebat se de Spiritu Sancto concepisse, quae et Angelum loquentem, et currentes pastores, et Simeonem audierat prophetantem, timeret ne puerum perderet oberrantem. Amove hanc opinionem, maxime de Joseph ... Nunquam fieri poterat, ut perditum formidaret infantem, quem divinum esse cognoverat. Aliud quiddam dolor et quaestio parentum, quam simplex lector intelligit, sonat. Quomodo enim tu si quando Scripturas legis, quaeris in eis sensum cum dolore quodam, ac tormento, non quo Scripturas errasse aut perversum quid habere arbitreris, sed quod illae intrinsecus habeant veritatis sermonem, atque rationem, et tu nequeas invenire quod verum est: ita et illi quaerebant, ne forte recessisset ab eis, ne relinquens eos ad alia transmigrasset, et quod magis puto, ne reversus esset ad caelos cum illi placuisset iterum descensurus. Dolentes ergo quaerebant Filium Dei.

Interrogabat, inquit, magistros, non ut aliquid disceret, sed ut interrogans erudiret. Ex uno quippe doctrinae fonte manat et interrogare et respondere sapienter: et ejusdem scientiae est scire quid interroges, quidve respondeas.

Homil. 20.

Primum Jesus magistris suis et eos quos interrogare videbatur docuit in medio eorum loquens, et quodammodo concitabat eos ad quaerenda, quae usque ad id locorum utrum scirent, an ignorarent, nosse non poterant. Nunc quoque scribitur: descendit cum eis et venit Nazareth, et subjiciebatur eis. Discamus filii subjecti esse parentibus nostris: major minori subjicitur. Nam quia majorem Joseph videbat aetate, propterea eum parentis honore coluit, omnibus filiis exemplum tribuens, ut subjiciantur parentibus. Quod si patres eis non fuerint, subjiciantur his, qui patrum aetatem habent. Quid loquor de parentibus et filiis? Si Jesus Filius Dei subjicitur Joseph, et Mariae, ego non subjiciar Episcopo, qui mihi a Deo ordinatus est pater? non subjiciar presbytero, qui mihi Domini dignatione propositus est? Puto quod intelligebat Joseph, quia major se erat Jesus, qui subjiciebatur sibi, et sciens majorem esse subjectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unusquisque quod saepe melioribus praepositus sit inferior, et nonnunquam accidit, ut ille qui subjectus est melior sit eo, qui sibi videtur esse praepositus. Quod cum intellexerit dignitate sublimior, non elevabitur superbia ex eo, quod major est, sed sciet ita sibi meliorem esse subjectum, quomodo et Jesus subjectus fuit Joseph. Deinde sequitur. Maria autem conservabat omnia verba haec in corde suo. Plus aliquid quam de homine suspicatur; unde et custodiebat omnia verba ejus in corde suo non quasi pueri, qui duodecim esset annorum, sed ejus qui de Spiritu Sancto conceptus fuerat, quem videbat proficere sapientia et gratia apud Deum, et homines. Jesus proficiebat sapientia, sapientior per singulas videbatur aetates.

Homil. 21.

Quando ad Judaeos tantum sermo propheticus mittebatur, Judaici reges ponebantur in titulo ... quando vero sacramentum Evangelii praedicandum erat et in toto orbe Evangelium disseminandum, atque princeps Joannes in eremo fuit, et orbem Romanum Tiberii regebat imperium, et hunc in quintodecimo anno verbum Domini ad Joannem factum esse describitur. Et si tantum his qui de nationibus credituri erant, nuntianda salus fuisset, et penitus excludendus Israel, sufficeret dicens in quintodecimo anno Tiberii Caesaris, praeside Judaeae Pontio Pilato. Quia vero et de Judaea, et de Galilaea multi credituri erant, idcirco et haec regna ponuntur in titulo, dicitur: Tetrarcha Galilaeae Herode etc. Luc. c. 3. 1.

Pro Jordanis descendens interpretatur, nota Vallarsius. Et vero in Origeniano Lexico κατάβασις [illegible] descensio interpretatur, quae et Philoni etymologia placuit.

Origenes in Lucam. hom. 11

L. c. 2. 40. Puer autem crescebat et confortabatur spiritu. Quod dicit tale est, crescebat spiritu, nec in eadem permanebat mensura, quam cœperat, sed semper crescebat in eo spiritus, et per singulas horas atque momenta spiritu succrescente, anima quoque sua incrementa capiebat, et non solum anima, sed etiam sensus, et mens augmenta spiritus [illegible] ... antur. ... Vis scire quomodo intelligas crescere? Ausculta quod Isaac legimus, de quo dicitur: Isaac proficiebat et major fiebat, donec factus est magnus, vel vehementer magnus. Semper enim voluntas illius ad meliora se tendens habebat profectus suos, et mens divinum aliquid contemplabatur, et exercebat se memoria, ut plura in thesauro suo conderet, ut firmius retineret. Atque in hunc modum evenit, ut qui suas virtutes suas in animæ agro excoluerit, impleret mandata præcipiens, crescit. Quamobrem et Joannes adhuc parvulus crescebat, et multiplicabatur.

Quoniam prima descriptio universi orbis sub Cæsare Augusto fuit, et inter omnes etiam Joseph cum Maria desponsata sibi atque prægnante nomen retulerunt in censum, et priusquam descriptio compleretur ortus fuit Jesus, diligentius intuenti Sacramentum quoddam videtur significare, quod in totius orbis professione describi oportuerit et Christum, ut cum omnibus scriptus sanctificaret omnes, et cum orbe relatus in censum, communionem sui præberet orbi, ut post hanc descriptionem describeret quoque ex orbe secum in libro viventium. ut quicumque credidissent in eo, postea cum sanctis illius scriberentur in cœlis, cui est gloria, et imperium in sæcula sæculorum Amen.

Hom. 12.

Unicuique duo assistunt Angeli, alter justitiæ, alter iniquitatis. Si bonæ cogitationes in corde nostro fuerint, et in animo justitia pullulant, haud dubium, quin nobis loquatur Angelus Domini. Sin vero mala fuerint in corde nostro versata, loquitur nobis Angelus diaboli. Quomodo igitur per singulos homines hi sunt Angeli, sic opinor et in singulis [illegible] dispares esse provincias, ut sint et boni, sint et mali.

Homil. 14.

Vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur. Vocabulum Jesu gloriosum omni adoratione, cultuque appellari, neque ab eo fieri in mundum, sed ab excellentiori quadam majorique natura. Unde signanter Evangelista addidit dicens: et vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab Angelo antequam in utero concipere-tur.

Hom. 15.

Luc. 2. 29. Dimittis servum tuum in pace. Quis est qui moriatur in pace, nisi qui habet pacem Dei, quæ omnem sensum superat, custoditque cor possessoris sui. Quis est qui de sæculo isto recedit in pace, nisi qui intelligit quod Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, nihilque inimicum habet adversarium Dei, sed omnem pacem atque concordiam bonis in se operibus assumpsit, et sic in pace dimittitur pergere ad sanctos patres, ad quos et Abrahamus profectus est.

Hom. 16.

(Mirabatur et pater (sic enim appellatus est Joseph, quia nutritius fuit.) Nunc dimittis etc. Fastigium, et ut ita dicam culmen super his, quæ jactabant de Jesu et pater, et mater illius mirabantur sermo Simeonis fuit. Non enim suffecit ei tenere parvulum et ea quæ de semetipso scripta sunt prologui, sed benedixit Patri illius et matri: et de ipso quoque prophetavit infante dicens: Ecce hic positus est in ruinam, et resurrectionem multorum in Israel, et in signum, cui contradicetur. Tuam quoque ipsius animam pertransiet gladius, ut revelentur de multis cordibus cogitationes. ... In adventu enim Domini Salvatoris qui prius steterant corruerunt, et qui ceciderunt, surrexerunt:

Et quomodo justum erit, quando quid in Evangelio tale reperitur, ad allegorias, et novas intelligentias confugere: quando vero in veteri instrumento, statim accusare, et nullam explanationem, quamvis probabilis sit recipere? ... Ego vero quia opto esse Ecclesiasticus, et non ab Hæresiarcha aliquo, sed a Christi vocabulo nuncupari, et habere nomen quod benedicitur super terram, et cupio tam opere quam sensu et esse et dici Christianus, ... qualem et in veteri, et in nova lege, quæro rationem.

In Matth. C. 24. Ubicunque erit cadaver, illic congregabuntur aquilæ. Cadaver quippe a casu nomen accepit.

Hom. 17.

34 Et in signum cui contradicetur. Omnia quæ narrat historia de Salvatore contradicuntur. Virgo mater est, signum est cui contradicitur. Marcionitæ contradicunt huic signo et aiunt penitus eum de muliere non esse generatum. Ebionitæ contradicunt signo, dicentes ex viro et muliere illum natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum, et hoc signum est, cui contradicitur. Alii enim dicunt eum venisse de cœlis. Alii tale quale nos corpus habere, ut nos similitudine corporis etiam nostra corpora redimeret a peccatis, et daret nobis spem resurrectionis. Resurrexit a mortuis. et hoc signum est, cui contradicitur. Quomodo resurrexit, et utrum ipse, et talis qualis mortuus est, an certe in meliori substantiæ corpus resurrexerit. Et est infinita contentio. Aliis dicentibus, siquidem clavorum Thomæ ostendit in manibus suis: aliis e regione tractantibus, si idem corpus habuit, quomodo clausis ingressus est ostiis, et

Origenes in Lucam.

respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem, atque sapientiam. Dignum quippe est, ut virtutes respiciat. Respondeat aliquis et [illegible] quomodo Deus in humilitatem ancillæ suæ [illegible] [illegible] intendat humilitatem non satis liquet. Consideret qui quærit talia, quoniam proprie in Scripturis una de virtutibus humilitas prædicatur [illegible] salvator (Matth. 10) discite a me quia mansuetus sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Quod si nomen hujus audire virtutis, quomodo [illegible] a philosophis vocetur [illegible] eandem esse humilitatem, quam [illegible] Deus [illegible] ἀτυφία sive μετριότης dicitur. Sed et nos quodam eam possumus appellare circuitu, cum aliquis non est inflatus, sed ipse se dejicit [illegible]. Respexit super humilitatem ancillæ suæ [illegible] me, inquit et mansuetudinis sectatrem, dejectionisque virtutem respexit Deus. Ecce enim amodo beatam me dicent omnes generationes ... Et misericordia ejus in generationes generationum [illegible] non in unam generationem, nec in [illegible] tres, sed nec in quinque, verum in sempiternum extenditur a generatione generationum timentibus potentia [illegible] virtutem in brachio suo. Fiat infirmus ad Dominum [illegible], si timueris eum, audire poteris repromissionem [illegible] [illegible] et timor in [illegible] Dominum sollicitetur. [illegible] est [illegible] timentibus [illegible] vides. Virtus [illegible] imperium [illegible] et regia [illegible] κράτος, quod nos imperium possumus appellare ab eo dicitur quod [illegible] sive suo [illegible] contrahat. Si ergo timueris Dominum, dat tibi fortitudinem, sive imperium dat regnum, ut potius sub rege regum possideas regnum cælorum in Xto Jesu, cui est glor. et imp. in sæc. sæculorum. Amen.

Homilia 9.

Si enim eo quod [illegible] venit Maria ad Elizabeth, et salutavit eam, exultavit infans in gaudio, et Spiritu Sancto plena Elizabeth prophetavit ea quæ in Evangelio scripta sunt, et in una hora tantos profectus habuit, nostræ conjecturæ relinquitur, quid in tribus mensibus Joannes profecit assistente Maria Elizabeth... Proveniebatur ergo, et quodammodo in athletico sancta matre per tres menses ungebatur Joannes, et præparabatur in matris utero, ut mirabiliter natus, mirabilius nutriretur.

Homil. 10.

Plenus Spiritu Sancto Zacharias duas prophetias generaliter recitat, primam de Christo, alteram de Joanne...... salutem ex inimicis nostris. Non putemus nunc de corporalibus inimicis dici, sed de spiritalibus. Venit enim Dominus Jesus fortis in prælio destruere omnes inimicos nostros, ut nos de insidiis eorum liberaret. De manu inimicorum nostrorum et de manu eorum qui nos oderunt. Facere misericordiam cum patribus nostris. Ego puto, quod in adventu Domini Salvatoris et Abraham, et Isaac, et Jacob fruiti sint misericordia Dei. Neque enim credibile est, ut qui prius viderunt diem illius, et lætati sunt, postea in adventu ejus et nativitate de Virgine nihil utilitatis acceperint. Et quid de Patriarchis loquor? ad altiora Scripturarum auctoritatem sequens audacter ascendam, quia præsentia Domini Jesu et dispensatio illius non solum terrena, sed etiam cælestia juvent. Unde et Apostolus ait (Ephes. c. 1.) pacem faciens per sanguinem crucis suæ sive super terram, sive in cælis. Si autem in cælis et in terra præsentia Domini profuit, cur paveas dicere, quod adventus illius etiam majoribus profuit, ut impleatur quod dicitur. Facere misericordiam cum patribus nostris, et recordari testamenti sancti sui, jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis atque timore de manu inimicorum liberati ~~Et tu, puer Propheta Altissimi~~ Et tu, puer, Propheta Altissimi vocaberis. Apud memetipsum quærens rationem, quare non quasi de Joanne, sed ad Joannem ipsum dicat: Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis, et reliqua, superfluum enim, [illegible] ad non audientem loquitur ad parvulum, atque lactantem apostropham facere: hanc puto posse me reperire, quod quomodo mirabiliter Joannes natus est, et Angelo prædicante venit in mundum, et tribus mensibus Maria juxta Elizabeth commorante, fusus est in terram; sic etiam cuncta, quæ super eo scripta sunt, mirabiliter facta referuntur. Quod [illegible] dubitas statim de utero matris effusum posse verba patris audire, et scire quid sit hoc, quod ad se dicitur. Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis, considera multo [illegible] quod præcessit. Ecce ut facta est vox salutationis tuæ in aures meas exultavit infans in gaudio in utero meo. Si enim adhuc in ventre matris continens audit vocem, et audiens exultavit, ante [illegible] lactatur et, quare non credis [illegible] jam genitum prophetiam patris audire, et intelligere, [illegible] dicente ei se et tu puer Propheta Excelsi vocaberis, antecedes enim coram Domino parare vias ejus... de quo [illegible] [illegible] loquitur (Malach. c. 3.) ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam. Recte angelus dicitur, qui missus fuerat [illegible] Domino, et prophetantem patrem statim ut natus est audire potuit, et intelligere...

B
K } Origenes in Lucam hom. 6.

Et exultat ~~exsultat~~ præcursorem in utero Salvatoris.

~~Martyr Ignatius ... ep. ...~~

Dicitur in mea mente volvens quæro, quare Jesus cum semel salvatorem judicavit nasci ex virgine, non elegit puellam absque sponso, sed eam potissimum, quæ jam fuerat desponsata. . . . Unde eleganter in cujusdam martyris Epistola scriptum reperi, Ignatium dico Episcopum Antiochiæ post Petrum secundum, qui in persecutione Romæ pugnavit ad bestias. principem sæculi hujus latuit virginitas Mariæ; latuit propter Joseph, latuit propter nuptias, latuit, quia virum habere putabatur. . . . . Et cum ab ipso diabolo tentaretur, nunquam confessus est Dei se esse filium, sed tantummodo respondens: non oportet (Matth. 4) ut adorem te, nec ut lapides istos panes faciam, ut me de alto præcipitem. Et cum ista diceret, tacuit semper, se esse filium Dei. Quære et in alia scriptura, et reperies voluntatis Christi fuisse, ut adventum filii Dei diabolus ignoraret. Apostolus enim ait (1. Cor. 2.) . . . Quod autem e contrario dici potest . . . qua ratione quod princeps hujus sæculi latuit, dæmonem non latuit, eum proferentem qui in Evangelio loquebatur (Matth. 8.) venisti ante tempus torquere nos, etc. Sed considera, quia minor in malitia noverit Salvatorem; qui vero major est in scelere, et versipellis, et nequam, ex eo ipso, quod in malo major est, impeditur nosse filium Dei.

Quia vero angelus novo sermone Mariam salutavit, quem in omni Scriptura invenire non potui, et de hoc pauca dicenda sunt. Id enim quod ait: ave gratia plena, quod græce dicitur κεχαριτωμένη, ubi in Scripturis alibi legerim non recordor; sed neque ad virum istiusmodi sermo est: salve gratia plena. Soli Mariæ hæc salutatio servatur. Si enim scisset Maria et talem quempiam similem factum esse sermonem, habebat quippe legis scientiam et erat sancta, et prophetarum vaticinia quotidiana meditatione cognoverat, nunquam quasi peregrina eam salutatio terruisset.

Dicitur et de Joanne, erit magnus: et hoc ipsum Gabriel angelus contestatur; sed quando venit Jesus, vere magnus, vere sublimis, ille qui prius magnus fuerat, minor effectus est.

Hom. 7.

Meliores ad deteriores veniunt, ut eis ex adventu suo aliquid tribuant emolumenti. Sic et Salvator venit ad Joannem ut sanctificaret baptismum illius, et Maria statim ut audivit Angelum nunciantem, quod conciperet Salvatorem, et quod cognata illius Elizabeth haberet in utero, consurgens cum festinatione venit in montana, et ingressa est domum Elizabeth. Jesus vero qui in utero illius erat festinabat adhuc in ventre matris Joannem posito sanctificare denique antequam veniret Maria, et salutaret Elisabeth, non exultavit infans in utero sed statim ut Maria locuta est verbum quod filius dei in ventre matris suggesserat, exultavit infans in gaudio, et tunc primum præcursorem suum prophetam fecit Jesus . . Non est itaque dubium, quia quæ (Elizab.) tunc repleta est Spiritu Sancto propter filium sit repleta. Neque enim mater animum spiritui sancto meruit, sed cum Joannes adhuc clausus in utero Spiritum Sanctum recepisset tunc et illa post sanctificationem filii repleta est Spiritu Sancto. . . . Porro quod asserunt eam (Mariam) nupsisse post partum, unde approbent non habent. Hi enim filii, qui Joseph dicebantur non erant orti de Maria; neque est ulla Scriptura, quæ ista commemoret.

Et ait Unde hoc mihi, non ignorans dixit, et maxime Spiritu Sancto plena, quasi nesciret, quod juxta dei voluntatem Mater domini veniret ad eam, sed isto sensu locuta quid boni feci? quæ opera mea tanta sunt, ut Mater domini ad me veniat? Per quam justitiam, ex quibus bonis, de qua fidelitate mentis hoc merui, ut mater domini mei veniat ad me? . . . Exultavit infans etc. Sancta erat anima beati Joannis et adhuc in matris utero clausa, venturumque in mundum quasi per experientiam sensum sciebat quæ Israel ignorabat. Unde exilivit. et non simpliciter exilivit, sed in gaudio. Senserat enim venisse dominum suum, ut sanctificaret servum suum antequam de matris utero procederet. Utinam mihi eveniat, ut ab infidelibus stultus dicar, quia talibus credidi. . . . Possumus et reliqua congregantes videre, quia ea, quæ scripta sunt de eo (Christo) divina admiratione digna referuntur. quod et nativitas illius, et nutrimenta, et virtus, et passio, et resurrectio non solum illo tempore, sed etiam nunc operantur miracula.

Hom. 8. . . . . .

Et quomodo peccatum cœpit a muliere, et deinceps ad viros usque pervenit: sic et principium salutis a mulieribus habuit exordium, ut ceteræ quoque mulieres sexus fragilitate deposita imitarentur vitam, conversationemque sanctarum earum, quæ vel maxime nunc in Evangelio describuntur (Mariæ, Elizab.)

Quando anima crescit, et spiritus duplici laude fruguntur anima dominum prædicat, spiritus deum . . . Quia respexit, inquit, in humilitatem ancillæ suæ. In quam humilitatem Mariæ respexit dominus? quid habebat Mater Salvatoris humile, atque dejectum, quæ filium gestabat in utero? Quid ergo dicit. respexit in humilitatem ancillæ suæ tale est, quasi dixerit: respexit in justitiam ancillæ suæ,

B{ K}

Origenes homilia i.a in Evangelium Lucæ . . .
D. Hieron. interprete

1. Hoc quod ait. Conati sunt, latentem habet accusationem eorum, qui absque gratia Spiritus Sancti ad scribenda Evangelia prosiluerunt. Matthæus quippe, et Marcus, et Joannes, et Lucas non sunt conati scribere, sed spiritu Sancto pleni scripserunt Evangelia.

Effectum suum Lucas indicat ex sermone quo ait: in nobis manifestissime sunt ostensa; idest πεπληροφορημένων, quod uno verbo Latinus sermo non explicat.

Visum est et mihi assequuto a principio. Inculcat, ac replicat, quoniam ea, quæ scripturus est, non rumore cognoverit, sed ab initio ipse fuerit consequutus. Un

optime Theophile. Putat aliquis quod ad Theophilum quempiam Evangelium scripserit: omnes qui nos audiatis loquentes si tales fueritis, ut diligamini a Deo, et vos Theophili estis, et ad vos Evangelium scribitur. Si quis Theophilus est, iste optimus, et fortissimus est, hoc quippe significantius in græco sermone dicitur κράτιστος. Nemo Theophilus infirmus est. Et quomodo scriptum est de populo Israel, quando egrediebatur ex Ægypto, quod non fuerit in tribubus eorum infirmus: sic ut audacter loquar, dicam, quod omnis qui Theophilus est sit robustus, habens fortitudinem robustam a Deo, tamquam a sermone ejus, ut cognoscere possit eorum verborum, quibus conditus est, veritatem intelligens sermonum Evangelii in Christo, cui gloria in secula seculorum. Amen.

Hom. 2.

v. 6. Justi ambo ante deum. Difficilis res est in conspectu dei justum esse, ut non ob aliam causam quod boni facias, nisi propter ipsum bonum, et deum tantum quæras boni operis retributorem. Tale quid et apostolus loquitur (Rom. 2) quorum laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Solus deus et in laude, et in vituperatione justus est judex . . . Unde puto et S. Lucam volentem eos prædicare laude perfecta dixisse: erant justi ambo ambulantes in omnibus mandatis, et justificationibus domini . . . . . Quid sibi vult hoc quod dicitur: sine querela? . . . Quando enim facimus mandatum dei et in conscientia nostra vanæ gloriæ sordes respergimus, ut placeamus hominibus, aut alia quæcumque non placet deo boni operis causa procedit, quamvis faciamus præceptum dei, tamen illud absque querela non facimus, et: iniuste id quod iustum est sequimur.

Homil. 3.

v. 11. Apparuit . . Quamvis enim oculus sive corporis, sive animæ nostræ ad contemplationem intendat nisi sponte apparuerit angelus, et se videndum præbuerit, et ille, qui vere desiderat, non videbit. Ita que ubicunque scriptum fuerit, apparuit deus illi vel illi, ut et nunc: apparuit ei Angelus domini, stans a dextris altaris incensi, ita ut dixi, intellige. Sive deus, sive angelus Abrahæ vel Zachariæ cum voluerit, vel noluerit, aut non videtur, aut videtur.

Hom. 4.

10. Zacharias cum Angelum vidisset expavit. Nova quippe facies humanis obtutibus se præbens, turbat mentem, animumque consternat. Unde Angelus sciens hanc esse humanam naturam, primum perturbationi medetur dicens: noli timere, Zacharia, et trepidationem repellit, novoque lætificat nuntio inferens exaudita est oratio tua etc. . . .

Et nativitas Joannis plena miraculo est.

17. Et præcedet eum ipso in spiritu, et virtute Eliæ. Non ait in anima Eliæ, sed in spiritu et virtute Eliæ.

Homilia 6.a

24. occultabat se mensibus quinque. Quæro quam ob causam postquam intellexit se esse prægnantem, publicum declinarit. Ni fallor hoc est causæ, quod hi qui nuptiis copulati sunt, non omne tempus coitum liberum inter se habent; sed est tempus, quando recedunt ab opere nuptiarum. Si enim vir senex fuerit, et mulier anus, pudoris est maximi servire eas libidini, servire conjugio, quæ vel virtutem corporis, et senectæ esse dei videntur voluntate sublata. Hæc autem, quæ ad sermonem Angeli et dispensationem dei nimium fuerat viro copulata, erubescebat, quod anus, et pene decrepita ad quæ juvenum revertisset. Unde et abscondebat se mensibus quinque: non usque ad nonum mensem, donec partus ingrueret, sed usquequo conciperet Maria. Quando enim illa concepit, et venit ad eam, et facta est salutatio in aures ejus, exultavit in gaudio infans in utero Elizabeth, et prophetavit spiritu Sancto plena, et loquuta est, quæ Evangelicus sermo describit: Et diffamata sunt super omnem montana verba hæc. Quando enim in populo rumor egressus est, habere eam in utero prophetam, et aliquid majus esse homine, qui gestabatur a virgine, tunc non abscondit, sed tota libertate se, vidit

S. Hieron. in Matth. l. 4. ad c. 28

1 Vespere autem sabbati. Quod diversa tempora istarum mulierum in Evangeliis describuntur, non mendacii signum est, ut impii obiciunt, sed sedulae visitationis officium, dum crebro abeunt, ac recurrunt, et non patiuntur a sepulchro Domini diu abesse vel longius.

2. Angelus enim Domini etc. .... Nunc quoque Angelus venit custos sepulchri dominici, et in veste candida significat gloriam triumphantis.

6 Venite et videte locum, ubi etc. Ut si meis verbis non creditis, vacuo credatis sepulchro.

9. Jesus occurrit dicens: Avete. Quae sic quaerebant, quae ita currebant, merebantur obviam habere Dominum resurgentem, et primum audire, Avete, ut maledictum Evae mulieris in mulieribus solveretur.

17. Quidam autem dubitaverunt. Post resurrectionem Jesus in monte Galilaeae conspicitur, ibique adoratur: licet quidam dubitent, et dubitatio eorum nostram augeat fidem. Tunc manifestius ostenditur Thomae, et latus lancea vulneratum et manus fixas demonstrat clavis.

18. In caelo et in terra...: In caelo autem, et in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in caelo, per fidem credentium regnet et in terris.

19. Docete baptizantes etc. Primum docent omnes gentes, deinde doctas intingunt aqua. Non enim potest fieri, ut corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei susceperit veritatem. Baptizabant autem in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, ut quorum una est divinitas, una sit largitio: nomenque Trinitatis unus Deus est.

20. Docentes etc. Ordo praecipuus: Jussit Apostolis, ut primum docerent universas gentes, deinde fidei tingerent sacramento, et post fidem ac baptisma, quae essent observanda, praeciperent.

46. Eli, Eli. Principio vicesimi primi psalmi ab hoc est, illudque quod [illegible] in me, superfluum est. Legitur enim in Hebræo: deus meu[s] [illegible] quare [illegible] impii sunt, qui psalmum istud ex persona David, sive Ester, et Mardochæi [illegible] Evangelistæ testimonia ex eo sumpta super salvatore intelligant: ut est [illegible] mea, et super v. m. m. sort. et aliud: foderunt manus meas, [illegible] [illegible]

47. Quidam [illegible] Eliam [illegible] non [illegible] milites [illegible] non intell[igen]tes sermonis [illegible] proprietatem, sed ex eo, quod [illegible] putaverunt Eliam [illegible] Sin autem Judæos, qui hoc dixerint, intelligere voluerimus, et hoc more sibi solito fa[ciunt] [illegible] imbecillitatis infamant, qui Eliæ auxilium deprecatur

50. [illegible] spiritum [illegible] et intellexero animam meam a me, sed ego pono [illegible] a me ipso, et [illegible]

51. Velum scissum est [illegible] templi scissum est, et omnia legis sacramenta, quæ prius tegebantur prodita sunt, atque ad gentium po[pulum] transierunt. In Evangelio, cuius supra fecimus mentionem superliminare templi infinitæ magnitudinis fractum esse atque divisum legimus. ~~[illegible]~~

[illegible] et terra mota, etc. Nulli dubium est, quin significet juxta litteram magnitudinem signorum, ut crucifixum dominum suum et cœlum et terra, et omnia demonstrarent [illegible]

53. Multa corpora sanctorum [illegible] cap. 55. et Quomodo Lazarus mortuus resurrexit, sic et multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut dominum ostenderent resurgentem. Et tamen cum monumenta aperta sunt, non antea resurrexerunt, quam dominus resurgeret, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Sancta appellabatur civitas Jerusalem propter templum, et Sanctam sanctorum, et ob distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur. Quando vero dicit, apparuerunt multis, ostenditur non generalis fuisse resurrectio, quæ omnibus appareret: sed specialis ad plurimos, ut hi viderent, qui cernere merebantur.

[illegible] Tradidit spiritum. Spiritum autem in hoc loco pro anima intelligamus, seu quod spiritale, et vitale corpus faciat, seu quod animæ ipsius substantia spiritus sit, juxta illud quod scriptum est. auferes spiritum eorum, et deficient (ps. 103. 29.)

55 Erant ibi mulieres. Consuetudinis Judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat [illegible] enim ipse (1. Cor. 9 5.) numquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut et ceteri Apostoli faciunt? Ministrabant autem domino de substantia sua, ut meteret earum carnalia, cuius illæ metebant spiritualia. Non quod indigeret cibis dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu, atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti.

57. Homo dives ab Arimathia. Dives refertur non de jactantia scriptoris, quo virum nobilem atque ditissimum referat Jesus fuisse discipulum, sed ut ostendat causam, quare a Pilato corpus Jesu potuerit impetrare. [illegible] pauperes enim, et ignoti non erant ad Pilatum præsidem Romanæ potestatis accedere, et crucifixi corpus impetrare. In alio Evangelista (Luc. 23.) Joseph iste βουλευτής appellatur, id est consiliarius. et de ipso quidam putant primum psalmum esse compositum: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et reliqua.

59. Involvit in syndone munda. Ex simplici sepultura domini ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possunt carere divitiis.

60. In monumento novo etc. In novo ponitur monumento, ne post resurrectionem ceteris corporibus remanentibus resurrexisse alius fingeretur. Potest autem et novum sepulchrum Mariæ virginalem uterum demonstrare: saxumque ostio appositum et saxum magnum ostendere, absque auxiliis plurimorum sepulchrum non potuisse reserari.

66. Munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus. [illegible] diligentia eorum nostræ fidei proficeret. Quanto enim amplius reservatur, tanto magis resurrectionis virtus ostenditur.

1. Dixit illi (Pil.) tu dicis. Sic respondit ut et verum diceret, et sermo ejus calumniae non pateret. Et attende [illegible] cui [illegible] sententiam aliqua ex parte respondit. sacerdotibus autem, et prin[illegible] [illegible] non sua [illegible].

[illegible] testimonia. Jesus autem nihil respondere voluit, ne crimen diluens [illegible], et crucis utilitas differretur.

[illegible] uxore ejus justum dominum confitentibus gentilis populi testimonium est.

22. Qui dicitur Christus. hoc est, qui rex vester est.

23. Quid enim mali fecit. Hoc dicendo Pilatus absolvit Jesum

25. Sanguis ejus super nos, et fil. nost. Perseverat usque in praesentem diem haec imprecatio super [illegible] [illegible] domini non auferetur ab eis.

26. Flagellatum tradidit ut crucifigeretur. ... Sed sciendum est, Romanis eum legibus ministrasse, quibus sancitum est, ut qui crucifigitur, prius flagellis verberetur.

[illegible] fuerant appellati et hoc eis [illegible] et sacer[illegible] [illegible] quod sibi in populo Israel usurparet imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum [illegible] vestibus induant [illegible] coccineam, pro rufo limbo, quo reges veteres utebantur: et pro diademate [illegible] ei coronam spineam; pro sceptro regali dent calamum, et adorent quasi regem.

[illegible] de praetorio portasse crucem suam; Matthaeus autem refert, quod [illegible] [illegible] quem angariaverunt, imponerent ei crucem Jesu. Sed hoc intelligen[illegible] [illegible] praetorio Jesus, ipse portaverit crucem suam: postea obvium habuerint Simonem, cui [illegible] imponunt. [illegible] vero crucem Jesu [illegible] [illegible] salvatoris

[illegible] hominis sit [illegible], et hoc esse quod [illegible] [illegible] et illuminabit te Christus. Favorabilis interpretatio, et [illegible] [illegible] nec tamen vera. [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mnatorum, et Calvariae, idest decollatorum sumpsere nomen. ... Ex quo appuret, Calvariam [illegible] [illegible] hominis, sed locum significare ~~significare~~ decollatorum, ut ubi abundavit peccatum (Rom. 5) [illegible] superabundaret gratia.

[illegible] non possum digne admirari pro rei magnitudine quod redemptionis pretio falsis [illegible] nulla alia inveniri causa interfectionis quam quod rex Judaeorum esset. Et illi qui [illegible] illudentes, [illegible] hoc fecerint, [illegible] nolentibus respondit, quod scripsi scripsi. Velint nolint Judaei, omnes vobis gentium turba respondet: Jesus [illegible] [illegible] est, hoc est imperator [illegible] [illegible].

42. Si rex Isr. est descen. de cru. et cred. ei. Fraudulenta promissio. quid est plus, de cruce adhuc descendere viventem, an [illegible] [illegible] [illegible] resurrexit, et non credidistis. Ergo et si nunc de cruce descenderet, similiter non crederetis. Sed mihi hoc [illegible] [illegible]. Statim enim ut crucifixus est, [illegible] virtutem crucis, et intellexerunt fractas esse vires suas, et hoc agunt, ut de cruce descendat; sed domi[illegible] [illegible] [illegible] servaret in patibulo, ut diabolum destruat.

[illegible] appellantur [illegible] pro uno latrone uterque inducitur [illegible] blasphemasse. Lucas vero asserit (c. 23.39) quod altero blasphemante alter confessus sit, et econtrario [illegible] reprehenderit blasphemantem. Non quod dissentiant Evangelia; sed quod primum uterque blasphemaverit, dehinc sole fugiente, terra commota, saxisque disruptis, et ingruentibus tenebris [illegible] crediderit in Jesum [illegible]

[illegible] ~~In [illegible]~~ [illegible] [illegible] interpretatur: cum defectus solis nonnisi [illegible] [illegible] [illegible] Nulli autem dubium est, paschae tempore lunam fuisse plenissimam [illegible] [illegible] orbis lunae soli oppositus breves, et ferrugineas fecisse tenebras, [illegible] [illegible], ut omnes [illegible] occasio tolleretur.

58. Petrus sequebatur a longe. Et intra atrium [illegible] …

quia illisitur est ut ipsi nobis infirmitur manus. Deinde illi vertunt: et post triduum … pro parte de templo Iudaico dixisse videatur. Dominus autem, ut ostenderet animale, et spirans templum dixerat: et ego in triduo suscitabo illud. Aliud est aedificare, aliud suscitare.

62. Princeps sacerdotum ait nihil respondes? … Nihilominus Iesus tacebat. Sciebat enim, quasi Deus, quidquid respon…

Quid adiuras, impiissime sacerdotum, ut accuses, an ut credas? Si ut accuses, argument alios condemnare taceat. Si ut credas, quare confitentem credere noluisti?

… Iudaeos sacerdotii gloria perdidisse, et vacuam sedem habere pontificis. … consuetudinis Iudaicae est, cum aliquid blasphemiae et quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua … quando in Lycaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legimus.

64. [illegible] …

… intelligit. Sic expono … Dominus qui dixerat: amen dico tibi, quia hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ter me quod dicat, me negabis, non hominem.

… Petrus, aut servis exterorum. Omnes quippe Galilaei erant, et …

permaneret, quod lux respexerat mundi.

Cap. 27. 1. Mane vinctum adduxerunt … lavarunt, nec homicidium fecerant. Et vinctum …

4. Peccavi, tradens s. i. Avaritiae magnitudinem … et contra eius fit in peccatum …

in corbanam, hoc est in gazophylacium, et …

9. … qui post ultimus est duodecim prophetarum quasi scintilla fertur; et qua … scripta reperi. Sed …

[illegible] erat ei, si natus non fuisset. Non ideo putandus est ante fuisse, quam nasceretur, [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible] dixit. Quia ceteri tristes, et valde tristes interrogaverant: numquid ego sum domine? ne tacendo se proderet, [illegible] remordebat, [illegible] audacter miserat in paropside.
[illegible] signum. Ceteri enim [illegible]
[illegible] numquid ego sum domine? [illegible], non domine, sed [illegible]
[illegible] habebat [illegible] perdiderit. [illegible] Eadem responsio
[illegible] est [illegible]
[illegible] et agni carnes cum apostolis comederat, assumit pa[nem] [illegible] sacramentum, ut quomodo in praefiguratione ejus [M]elchisedech [illegible] fecerat, ipse quoque in veritate sui corporis, et [s]anguinis repraesentaret. In Luca legimus (c. 22.) duos calices, quibus discipulis propinavit, [illegible] et alterum secundi, ut qui inter sanctos primo mortem agnum comedere non potuerit, secundi [illegible]
[illegible] comedit.
[illegible] Zachar[iam] [illegible] persona pro[pheta]e [illegible] et oves [illegible] sexagesimo quinto, et octavo psalmo [illegible] a domino canitur huic generi congruunt. quoniam [illegible] persequuntur [illegible]
De hoc [illegible] in libello [illegible] de optimo genere interpretandi conscripsimus plenius dictum est.
[illegible] nota il Vallarsi: Epistola [illegible] libet vero ipsa [illegible] verba describere: in Mattheo legimus, dominum praedicentem apostolis fugam, et hoc ipsum Zachariae [illegible] scriptum est, ait, percutiam pastorem, et dispergentur oves. at in Septuaginta [et] in Hebraeo multo aliter: non enim ex persona Dei dicitur, ut Evangelista vult, sed ex propheta Deum [illegible]: percute pastorem, et dispergentur oves
Ego nunquam scandalizabor. Non est temeritas, nec mendacium, sed fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga dominum [illegible]
[illegible]
[illegible] contristari. Illud quod supra diximus de passione, et propassione etiam in praesenti capitulo ostenditur, quod dominus ut [illegible] probaret assumpti hominis vere quidem [illegible], sed ne passio in animo illius dominaretur, per [pro]passionem coepit contristari. Aliud est enim contristari, et aliud incipere contristari. Contristabatur autem non timore [illegible] ad hoc venerat, ut pateretur, et Petrum timiditatis arguerat, sed propter infelicissimum Judam et [illegible], et rejectionem populi Judaeorum, et eversionem miserae Jerusalem. Unde et Jonas (c. 4) per aviditate cucurbitae, vel hederae contristatus est, nolens perire quondam tabernaculum suum. Si autem [illegible] [illegible] passiones haeretici interpretantur, respondeant, [illegible] quod in persona dei per Ezechielem dicitur (c. 16. sec. LXX) et in omnibus istis contristabas me.
[illegible] sed usque ad mortem [illegible]
[illegible] Dolebat autem non timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illo biberet calicem propinatum. [illegible] dixit: transeat a me calix, sed calix iste. hoc est populi Judaeorum, qui excusationem [illegible] non potest, [illegible] legem et prophetas [illegible]
[illegible] ex hominis persona trepidanter venuerat, ex dei, [illegible] confirmat. Veruntamen non sicut ego [illegible] sed [illegible] ad terras sua voluntate [illegible]
[illegible] Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in Oratione dominica dicimus; ne nos in[ducas in tentationem] quam ferre non possumus (Jac. c. 11. 4) non penitentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi [illegible]. Ergo et impraesentiarum non ait: vigilate et orate, ne tentemini; sed ne intretis in ten[tationem] [illegible] et vos [illegible] suas [illegible] qui pro confessione [illegible] sed tentationis retibus non ligatur. qui autem negat, in plagas ten[tationis] [illegible]
[illegible] ipse est, miser Juda, et tamen non mirabilis, eadem [illegible] quae Salvatorem viderat frementem non majestate divina, sed [illegible] [illegible] in monte transfiguratum, simulat [illegible]
[illegible] dat esse signum, ut [illegible], quem [illegible]

nocumentum habere [illegible], et tunc egrediuntur [illegible] omnes gemunt [illegible], et [illegible] vers [illegible], lascivum animal, et petulans, et fervens semper ad coitum.

4 3. Convenerunt, et deliberaverunt etc. Hoc juxta praescientiam Dei accipiendum, apud quem futura jam facta sunt.

4 5. Dicebant hi [illegible] [illegible] eorum [illegible] ut [illegible] non [illegible] habeat [illegible]

(c. 126.)

1 Pascha quod Hebraice dicitur Phase, non a [illegible] sed a transitu [illegible] [illegible] in [illegible] Israelitarum per transitum [illegible] [illegible] [illegible] ubi ipse Dominus praebens auxilium populo suo desuper [illegible] [illegible] est, disputabimus. Transitus autem noster, idest Phase [illegible] [illegible] [illegible] ad coelestia festinemus

[illegible] Simonis leprosi. Non quod leprosus et illo tempore permaneret, sed qui antea leprosus [illegible] [illegible] mundatus est, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. Nam in catalogo [illegible] Apostolorum [illegible] vino, et officio Matthaeus publicanus appellatur, qui certe [illegible] esse desierat. [illegible] [illegible] habetur ab. Nemo putet eamdem esse quae super caput effudit unguentum, et quae super pedes [illegible] lacrymis lavat, et crine tergit, et manifeste [illegible] [illegible] De hac [illegible] [illegible] [illegible] Nec enim poterat statim capite [illegible] [illegible] digna, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unguenti pretiosi, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Dei, [illegible] celerem, et gratiam demonstraret.

[illegible] indignati sunt. Scio quosdam hunc locum calumniari, quare alius Evangelista [illegible] [illegible] [illegible] quod loculos tenuerit, et fur ab initio fuerit, et Matthaeus scribat [illegible] indignatos [illegible] tropum, qui vocatur σύλληψις, vel synecdoche: quo et pro [illegible] et [illegible] multis unus appellari soleat. Nam et Paulus in Epistola sua, quae scribitur ad Hebraeos [illegible] [illegible] sanctorum [illegible] et [illegible] [illegible] lapidati sunt, sectae [illegible], in occisione gladii mortui sunt, cum unum tantummodo Isaiam prophetam [illegible] autument. Possumus et aliter dicere, quod Apostoli vere propter pauperes indignati sint: Judas autem propter lucra sua. Unde et murmuratio ejus cum crimine ponitur, quod non curam pauperum habuerit, sed suo [illegible] voluerit providere.

1 Me autem non semper habebitis. Alia oboritur quaestio, quare Dominus post resurrectionem dixerit ad discipulos [illegible] [illegible] vobiscum sum usque ad consummationem mundi; et nunc loquatur [illegible] [illegible] semper habebitis. Sed mihi videtur in hoc loco de praesentia dicere corporali, quod nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc in omni convictu, et familiaritate [illegible] [illegible] Apostolus ait (2. Cor. 5. 16) et si novimus secundum Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus eum.

15. Cum [illegible] Infelix Judas, damnum quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, [illegible] pretio compensare. Nec certam tamen postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio, [illegible] quasi vile tradens mancipium in potestate ementium posuit, quantum vellent dare.

16 Triginta argenteos. Joseph non [illegible] multa putant, juxta septuaginta interpretes viginti aureis venditur, [illegible] [illegible] veritatem viginti argenteis: neque enim pretiosior poterat esse servus quam Dominus.

17 Prima autem die azymorum. Prima azymorum quartadecima dies mensis primi est, quando agnus immolatur et [illegible] [illegible] est, et fermentum abjicitur.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veteris testamenti nova scriptura conservat frequenter legimus: [illegible] [illegible] quod hebraice dicitur Phelmoni Almoni, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nomen [illegible]

[illegible] [illegible] Omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] me tradíturus est. Qui de passione praedixerat, et de proditore praedicit, dans locum poenitentiae [illegible] [illegible] cogitationes suas, et occulta consilia, poeniteret eum facti sui; et tamen non [illegible] [illegible] [illegible], ne manifeste coargutus impudentior fieret. Mittit crimen in numero, ut conscientiam [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] denunciata [illegible]

15. Homo peregre pr. tradidit servis talenta quinque [illegible] doctrinam evangelicam tradidit, non pro [illegible] sit, qui ad Patrem post resurrectionem [illegible] vocatis apostolis, doctrinam evangelicam tradidit [illegible] intelligentiae viribus, quomodo et Apostolus eos qui [illegible] solidum cibum capere non poterant lacte potare se dicit (1. Cor. 3.) --- In quinque et duobus, et uno [illegible] ut gratias intelligamus, quae unicuique traditae sunt: vel in primo omnes sensus examinatos, in secundo intelligentiam et sensus; in tertio rationem, qua homines a bestiis separantur.

[illegible] qui accepit, lucratus est. Acceptis terrenis sensibus coelestium sibi notitiam duplicavit: ex creaturis intelligens Creatorem [illegible]

[illegible] 20. Et iste pro viribus quidquid in lege didicerat, in evangelio duplicavit: sive scientiam, et opera praesentis [illegible] excellent.

[illegible] Neccam servus terrenis operibus, et saeculi voluptate Dei praecepta neglexit, et [illegible] et delicate [illegible] (Luc. 19) scriptum sit, quod in sudario ligaverit [illegible]

[illegible] vero temporis est. Grande tempus est inter ascensionem Salvatoris, et secundum ejus adventum [illegible] redditurus sunt rationem, et sub uno judices venturum, quid nos oportet facere.

[illegible] serve bone, intra in gaudium. Utrique servo ut ante jam dixi et qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, idem [illegible] sermo [illegible], quod omnia quae in praesenti habemus [illegible] videantur, et plurima; tamen comparatione futurorum parva, et pauca sunt. Intra inquit in gaudium [illegible] et suscipe (1. Cor. 2.) quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt [illegible] majus dari fideli servo, quam esse cum Domino, et videre gaudium domini sui.

[illegible] quia homo durus es, etc. Vere quod scriptum est: ad excusandas excusationes in peccatis ps. 140. 4. etiam huic [illegible] contigit, ut ad pigritiam, et negligentiam, superbiae quoque crimen [illegible] enim simpliciter [illegible] inertiam confiteri, et orare patrem familias, e contrario calumniatur, et dicit, se prudenti [illegible] quaereret, etiam de sorte periclitaretur.

[illegible] ubi non seminasti, etc. Quod putaverat, se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur. Serve nequam, [illegible] ut in alios superbiae [illegible] Domino [illegible] talentum [illegible] Si inquit durum, et crudelem esse me noveras, et aliena sectari, [illegible] cogitatio incuteret timorem, ut scires me mea diligentius requirere [illegible] quare non tibi [illegible] pecuniam meam, sive argentum [illegible]? Utrumque enim ἀργύριον graecus sermo significat. [illegible]

(ps. 11. 7.) [illegible] ergo examinatum [illegible] decem talenta habebat, ut intelligamus, licet in utriusque labore [illegible] tamen maius [illegible] hoc est ei qui quinque [illegible] duplicaverat [illegible] praemium ei qui plus in domini pecunia laboravit. Unde dicit et Apostolus (1. Tim. 5. 27.) praesbyteri [illegible]

[illegible] vere [illegible] verbo [illegible]

[illegible] habebit [illegible] est. Multi [illegible] et [illegible] ejus [illegible] labore et industria [illegible] [illegible] perdere [illegible] repromissionem videat transire ad [illegible] in domino voluntatem etiamsi quid minus in opere [illegible] fidem non habent, etiam [illegible] virtutes quas [illegible] quod videbatur [illegible]. Quod [illegible] est, sed illi, qui male eius sunt.

[illegible]

ste dominum confiteri, sed virtute [illegible] [illegible] desiderant. alii terrenis [illegible]
[illegible] intervenerint [illegible] orum alii festinant ad celestia [illegible]
[illegible] non habent veritatis [illegible] cordi [illegible]
[illegible] (1. Joann. 1.1.) quod vidimus [illegible] his nostris perspeximus, et manus nostre [illegible]
[illegible] (Ps. 33. 9.) Gustate, et videte quoniam [illegible]
[illegible] tuorum currimus. [illegible] (2 Cor. 2. 15.) Christi [illegible]

5 [illegible] autem faciente [illegible] dormitaverunt omnes, et dormierunt. Non enim [illegible]
[illegible] adventum Domini pretergreditur [illegible] dormitaverunt, id est [illegible]
sanctorum mors somnus appellatur. Consequenter autem dicitur, [illegible]
Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit exite obviam ei [illegible]
[illegible] amorem [illegible]
[illegible] adventus [illegible] aliquid, quod fortitan lectori utile sit. Traditio [illegible]
media nocte venturum [illegible] extorminator [illegible]
[illegible] frontium consecrata
sunt. Unde reor et traditionem Apostolicam permansisse, ut [illegible]
[illegible] non liceat [illegible] adventum Christi [illegible] tempus [illegible]
[illegible] festum [illegible] cuncti agunt diem. Unde et Psalmista dicebat (Ps. 118. 62.) Media
nocte surgebam [illegible] judicia [illegible]

7. Omnes virgines ornaverunt lampades. Omnes virgines surrexerunt, et ornaverunt unaquaeque lampades [illegible] [illegible] sensus in quibus oleum scientie recipiebant, ut haberent opera virtutum, que ante [illegible]

8. [illegible] lampades nostre extinguuntur. Que lampades suas queruntur extingui, ostendunt eas ex parte lucere: et tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua. Si quis igitur habet animam virginalem, et amator est pudicitie, [illegible] mediocribus esse contentus, que cito arescunt, et exorto caumate arefiunt, sed perfectas virtutes [illegible]

[illegible] Ne forte non sufficiat nobis et vobis. Hoc non de avaritia, sed de timore respondent. Unusquisque enim pro actibus suis mercedem recipiet, neque poterunt in die judicii aliorum virtutes aliorum vitia sublevare. Et, quomodo Babylonie [illegible] peccatores juvare non potuit, et dicitur ad eum (c. 7. 16.) ne ores pro populo isto. formidolosa erit illa dies, cum unusquisque pro semetipso sollicitus erit.
[illegible] vendentes. Venditur hoc oleum et multo emitur pretio, ac difficili labore conquiritur [illegible]
[illegible]
[illegible] irent, venit sponsus. Dant quidem quasi prudentes consilium, quod non debeant sine oleo [illegible] occurrere: verum quia jam emendi tempus excesserant, et adveniente judicii die locus non erat penitentie [illegible] [illegible] dicente (Ps. 6. 6.) In inferno autem quis confitebitur tibi? non nova opera patrare, sed preteritorum [illegible] [illegible]
[illegible] est janua. Post judicii diem bonorum operum, et justitie occasio non relinquitur.
[illegible] repetitur judicium [illegible]
[illegible]
[illegible] prodest [illegible] quem operibus [illegible]
[illegible] nescio vos. Novit [illegible]
Et licet virgines sint, et secundum duplicem intelligentiam de corporis puritate et de [illegible]
[illegible] quia oleum non habent [illegible]
[illegible] Virgines [illegible] Prudentes semper [illegible] et considerent priora, media, et sequentia, et [illegible]
[illegible] et que commatice pro frequentiae [illegible] intelliguntur [illegible]
[illegible] que scripta sunt [illegible]
[illegible] idest de duobus que in agro [illegible]
[illegible]
[illegible]

141

[illegible] adventu [illegible] et [illegible]
[illegible] destruenda sit, quo [illegible] [illegible]
[illegible] omnes [illegible] [illegible] esse et [illegible] [illegible] ecclesia [illegible] Christi
[illegible]

14. Et predicabitur Evangelium regni, signum [illegible] [illegible]
[illegible] aut jam completum, aut in brevi esse complendum. Non enim [illegible]
[illegible] Christi nomen ignoret et [illegible] [illegible]
[illegible] opinionem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] simpliciter aut de Antichristo [illegible]
[illegible] [illegible] statua, quae in ipso [illegible] [illegible] loco usque in presentem [illegible]
[illegible]. Abominatio quoque secundum veterem scripturam idolum nuncupatur: et ideo additur desolationis [illegible]
[illegible] templo [illegible] destructo idolum positum sit
[illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] Romani
[illegible]
[illegible] habere non [illegible]
[illegible] [illegible] prohibet ad [illegible]
[illegible] est. orare debent, ne fuga eorum hyeme vel sabbato [illegible] levis est si fugere voluerint [illegible]
[illegible]
[illegible] remanserint.
[illegible] sentire debemus, abbreviatio non mensura sed numero [illegible] ne temporis mora concutiatur [illegible]
[illegible] quotidie cernimus Christi [illegible] sacramenta aquila
[illegible] de cremato naturali quod [illegible]
et vultures [illegible] contra [illegible] [illegible]
[illegible] volucres naturali [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] multitudo credentium debet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod per mortem [illegible]
29. Sol et luna obscurabuntur, et non dabit lumen suum, et [illegible]
commovebuntur non diminutione luminis (aliquin legimus [illegible]
quod ad comparationem verae lucis omnia visui tenebrosa sunt
[illegible] parebit signum filii hominis signum hic aut crucis intelligamus [illegible]
[illegible] aut vexillum [illegible] triumphantis
[illegible]
32. [illegible] arbore fici [illegible] [illegible] fuerint in arbore [illegible]
[illegible]
[illegible] summationem [illegible]
[illegible], ut [illegible], quod [illegible] sit, et [illegible]
[illegible] non abolitione [illegible]
[illegible]
[illegible] additum est, neque filius: quum in Graecis et
maxime Adamantii, et Pierii exemplaribus hoc non habeatur [illegible]: sed quia in nonnullis legitur, [illegible]
[illegible] videtur [illegible] et [illegible], quasi ignorantia magistri [illegible] discipulorum [illegible]
[illegible] non potest [illegible] esse qui novit, et qui ignorat
44. Ideo et vos [illegible] [illegible] invenbat, et repleat [illegible] quare de die [illegible] et hora necesse
[illegible] solum patrem [illegible] non expedit scire Apostolis, et [illegible] patris familias
hoc est [illegible] et fidelis servum [illegible] [illegible]
[illegible] tempore [illegible]
25. [illegible]

In Cap. 22. 43. Quomodo ergo David in spiritu eum (vocat) [illegible] Dominum suum, non erroris incerto, [illegible] voluntate, sed in Spiritu Sancto.

(23. 5. Dilatant enim phylacteria. Dominus cum dedisset mandata legis per Moysen ad extremum intulit: [illegible] ea in manu tua, et erunt immota ante oculos tuos. Et est sensus: praecepta mea sint in manu tua, ut [illegible] compleantur: sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisaei male interpretantes [illegible] in membranulis decalogum Moysi, id est decem verba legis, complicantes [illegible] et ligantes in fronte [illegible] coronam [illegible] facerent, ut semper ante oculos moverentur: quod usque hodie Indi, Persae, et Babylonii faciunt [illegible] religiosum in populis [illegible]. Iusserat quoque aliud Moyses (Num. 15.) et in quatuor angulis palliorum [illegible] hyacinthinas fimbrias facerent ad Israelis populum dignoscendum, ut quomodo in corporibus circumcisio signum Iudaicae gentis dederat: ita et vestis haberet aliquam differentiam. Superstitiosi magistri captantes auram popularem atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, et acutissimas in eis spinas ligabant, ut videlicet ambulantes, et sedentes interdum pungerentur, et quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, et ministeria servitutis eius. Quia ergo dixerat Dominus: omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: quod generaliter accusavit nunc per partes dividit. [illegible] illa decalogi, phylacteria vocabant, quod quicumque habuisset [illegible] monumentum sui haberet: non intelligentibus Pharisaeis, quod haec in corde [illegible] et [illegible] non habeant libros, et [illegible] patent. [illegible]

9. Nec magister nec pater vocandus est alius, nisi [illegible] pater, et Dominus [illegible] quia ex ipso sunt omnia [illegible] per ipsum [illegible] vel quomodo [illegible] [illegible] quare adversum hoc praeceptum [illegible] [illegible] sermone maxime in Palaestina, [illegible] [illegible] sic solvitur: aliud esse natura patrem vel magistrum, aliud [illegible] [illegible] vocamus, honorem aetati deferimus, non auctori [illegible] ostendimus [illegible] quoque [illegible] ex consortio veri magistri. Et ne infinita replicem, quomodo [illegible] [illegible] et unus filius non praeiudicat caeteris, ne per adoptionem dii vocentur, et filii: ita [illegible] et magister [illegible] ut alii [illegible] appellentur patres, et magistri.

[illegible] Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.... Vel certe omnis magister qui [illegible] [illegible] ante eos regnum [illegible]

15 [illegible] facitis eum filium gehennae duplo quam vos. Non ex studio servandi quaeritis [illegible] [illegible] verum gehennae, quomodo [illegible] perditionis, et [illegible] huius saeculi. Unusquisque enim cuius gerit [illegible], eius filius appellatur.

[illegible]

10. 17. [illegible]

[illegible]

[illegible] in Matth. [illegible]

[illegible]

[illegible]

et non divino [illegible] Herodianos [illegible]

quod [illegible]

Magister scimus etc. Blanda, et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum [illegible] timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes Herodiani seditionis [illegible] Romanis [illegible]

18. Hypocrita ergo appellatur qui aliud est, et aliud simulat; idest aliud gerit [illegible], et aliud voce [illegible] dit. Jo in latino lo chiamerei simulatore, e renderei il significato della parola nel tema greco, [illegible] significhi [illegible] judicator, vale a dire qui diverse judicator ab eo qui est.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] quod est: reddite [illegible] Caesaris Caesari, [illegible]

[illegible] ut vidimus sentiamus: quomodo et ipse reddidit [illegible] Patris fecere voluntatem.

22. [illegible] Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt, quod calliditas eorum insidiandi [illegible]

[illegible] et observationum, quae illi [illegible]

31. Neque nubent, neque nubentur. Latina consuetudo Graeco idiomati non respondet. Nubere enim proprie dicuntur [illegible] et nos [illegible] dictum intelligamus, quod nubere de viris, et nubi de uxoribus [illegible] spiritualis [illegible] conversatio.

Nota il Vallarsi [illegible] neque nubentur in Veronensi Evangeliorum vetustissimo exemplari magis ad Latini [illegible] proprietatem est, neque uxores ducent.

32. [illegible] Deus Abraham [illegible] ad comprobandam resurrectionis veritatem multis aliis manifestioribus exemplis [illegible] resurgent qui in sepulchris sunt. [illegible] de terrae pulvere consurgent: alii in vitam et alii in opprobrium et confusionem aeternam [illegible] referre hoc testimonium quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinens veritatem. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob, et quasi hoc prolato probaverint quod volebat, statim intulerit: non est Deus [illegible] mysterium cognoscentes [illegible] nec Angelum nec Spiritum [illegible] quoque [illegible] [illegible] recipiebant, prophetarum vaticinia respuebant. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, cujus auctoritatem [illegible] Porro ad aeternitatem animarum probandam [illegible] Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob; statimque infert: non est mortuorum Deus, sed viventium [illegible] animas permanere post mortem (neque enim poterant [illegible] essent [illegible]) consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quae cum animabus bona malave gesserunt. Hunc locum plenius in [illegible] parte [illegible] Apostolus exequitur.

[illegible] tus caritatis (juxta quod scriptum est in sexagesimo octavo Psalmo [illegible]) [illegible] sibi flagellum de funiculis, et tantam hominum multitudinem ejecit [illegible]

[illegible] ea. [illegible] vos autem fecistis eam speluncam latronum [illegible]

[illegible] in latronum convertit speluncam [illegible] de [illegible]

[illegible] negotiationis oratio est. Hoc juxta [illegible]

[illegible] fuit eh. Plerique autem [illegible] signorum, quod [illegible]

[illegible] acceperit, quod ad Jordanem vox audita sit Patris: quod [illegible]

[illegible]

homo, et [illegible] ostenderis [illegible] et postea crucifigeretur, scribis [illegible]

[illegible] potuerit ad unius flagelli verbera [illegible]

[illegible] et cathedras [illegible]

[illegible] asperum siderium radiabat ex oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie [illegible]

[illegible] tamen opera calumniantur, et testimonium populi [illegible]

[illegible] vertunt in calumniam [illegible]

[illegible] filio Dei [illegible] Episcopi, et quamlibet sancti homines, cum quanto periculo [illegible]

[illegible] haec dicebantur, quia necdum erat solida credentium fides, [illegible]

[illegible]

[illegible] exemplum [illegible]

[illegible] testimonium [illegible]

[illegible] in mare [illegible] generation [illegible]

[illegible] asseverentes Apostolos non habuisse fidem, quia montes trans[illegible]

[illegible] facta esse signa a Romano [illegible]

[illegible] testimonium (Cap. 22) [illegible]

[illegible] Igitur et haec credimus [illegible]

[illegible] major daretur occasio. Aliquem [illegible]

[illegible] Et cum incredulitas viderimus, consequenter [illegible], nec majestas [illegible]

[illegible]

[illegible] eum docentem, [illegible]

[illegible] verbis eandem quam supra calumniam struunt [illegible]

[illegible]

[illegible] putant non suis viribus [illegible] malis artibus [illegible]

[illegible]

[illegible] facio. [illegible]

[illegible] ergo [illegible] juxta responsionem eorum Dominum propre dicere [illegible]

[illegible] scire; sed respondere nolle, et se nolle, et [illegible]

[illegible] et statim infert parabolam, quae et illos impietatis arguat [illegible]

[illegible]

[illegible]

diversarum haeresum (al. haereseon)
cum hoc (al. hoc) tantum [illegible]
in utroque, [illegible] (al. [illegible]. sed [illegible]
[illegible] (al. [illegible] M. C. Versaehia)
[illegible]

— — — quam Calendarius [illegible]. [illegible]
[illegible] breviter [illegible]
[illegible]
qui in Evangelia scripserunt, deinde multo difficilius [illegible] iudicio, [illegible]
[illegible]
[illegible]
nariique Laodiceni ac Didymi Alexandrini: et [illegible] Hilarii, Victorini [illegible]
[illegible] caperet, dignum aliquid memoria scriberetur. At tu in duarum hebdomadarum [illegible]
[illegible] venias dictare me [illegible]
quo spatio digerantur ad purum, maxime cum scias me ita [illegible]
nec possim [illegible] auctoritate veterum, quos nec se[illegible]:
[illegible] interpretatione [illegible]
et [illegible] spiritualis intelligentiae flores miscui, perfectum opus reservans in posterum. Si autem mihi vita
[illegible] fuerit, [illegible]
[illegible] fundamentis et ex parte constructo parieti pulcherrimum culmen imponam, [illegible]
[illegible]
[illegible] vocare, quod [illegible] tanta celeritate [illegible]
[illegible]
[illegible] qui [illegible] apud doctos [illegible]
obsecro, ut [illegible] sermo est, et non solito lingua [illegible], festinationi hoc tribuas, non imperitiae [illegible]
[illegible] vererit [illegible] qui me rogavit ut [illegible] scriberem, a quo
[illegible]
submiseris, illa quoque armariolo nostro postea scribenda concludat.

[illegible]

[illegible] magister et mitis, nec [illegible] Fructu igi[illegible]

[illegible] esse qui munere [illegible], et [illegible] munere [illegible], qui munere remunerata sit. Fructu igi[illegible]

[illegible] ad numinis virtutem non poter[illegible]

[illegible] participaderent, conlecerent [illegible]

opere, et [illegible],

18. Sicut etc. et dare an. red. pro multis... Non dixit animam suam redemptionem dare pro omnibus; sed pro multis, id est pro his, qui credere voluerint.

C. 21. 5. sedens super asinam, et pullum. Aliud [illegible] breviter, quod secundum litteram in parvo illo urbis spa[illegible] [illegible] animal sedere non potuerit. Aut enim sedit asinam, et pullus aliqua sessore fuit, aut [illegible] historia vel impossi[illegible] [illegible] deditum est libera. Ergo aut historia vel impossi[illegible] [illegible] ad altiora transmittimur.

Osanna in excelsis. In centesimo decimo septimo psalmo qui manifeste de adventu salvatoris scriptus est, interjecte his quoque legimus: o domine salvum me fac, o domine bene prosperare: benedictus qui venit in nomine domini, et cetera. Pro eo, quod habetur in Septuaginta interpretibus ὦ κύριε σῶσον δή, idest o domine salvum fac; in Hebraeo [illegible] Anna Adonai Osianna, quod manifestius interpretatus est Symmachus dicens, obsecro domine, salvum fac [illegible] ex duobus verbis, graeco videlicet, et Hebraeo sermone esse compositum, sed totum Hebr[illegible] [illegible] mundi sit. Unde et sequitur: benedictus qui venit in nomine domini [illegible] Osanna, idest salus in excelsis, perspicue ostenditur, quod adventus Christi [illegible] sit: terrena jungens caelestibus: ut omne genu ei flectatur caelestium [illegible] et infernorum [illegible]

5. Hic est Propheta a Nazareth Galilaeae [illegible] et Moyses similem sui dixerat esse venturum, et qui proprie [illegible] [illegible]

[illegible] sicut in alio Evangelista scriptum est [illegible] [illegible] templo domini et [illegible] Judaeorum illuc populo [illegible] Kinnorum: pauperibus ne [illegible] columbarum [illegible] accidebat plerumque ut qui de longe venerant non habe[illegible] [illegible] et omnia animalia, quibus opus erat [illegible] et vederent non habentibus, et ipsi rursum empta susciperent. Hanc stropham [illegible] venientium inopia dissipabat, qui indigebant sumptibus, et non solum hostias non habebant, sed [illegible] quidem aves et vilia munuscula. Ponebant itaque, et nummularios, qui mutuam sub [illegible] darent pecuniam. Sed quia erat lege praeceptum, ut nemo usuras acciperet, et prodesse non [illegible] [illegible] fenerata, quae commodi nihil haberet, et interdum sortem perderet, excogitaverunt et aliam [illegible] pro nummulariis, collybistas fecerunt, cujus verbi proprietatem latina lingua non exprimit. [illegible] dicuntur quae nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula. [illegible] collyb[illegible] [illegible] pulsarum et poma [illegible] usuris accipiebant varias species, ut quod in nummo [illegible] [illegible] nummis coemuntur quasi non hoc ipsum Ezechiel praedicaverit [illegible] negotiationem [illegible]

[illegible]

[illegible]

Joannes Ernestus Grabe [illegible] Prolegomena noviq editionis codicis [illegible] [illegible]

Ubi autem per rasuram vel recentiorem scripturam prior lectio periit, ibi mendosam in margine apposui ac rectiorem ex aliis codicibus depromptam minori caractere textui inserui, exceptis valde manifestis Exod. c. 29. v. 21. et Deut. c. 13. v. 31 mendis modo recensitis. Cap. 2. §. 5.

Certum ubi Scriba collatione forte cum aliis codicibus minus accuratis facta quædam superflua in margine apposuit, hæc prorsus quidem omittere nolui (iis quæ inter [illegible] ex Exod. c. 29 [illegible] et c. 37. [illegible] ac Deuteronomii c. 33. [illegible] exceptis) sed eadem [illegible] in ipso [illegible] Alexandrinum serie intexta [illegible] de quibus [illegible] in nostra editione textui expressi uncis tamen [ ] inclusa. ibid. §. 5.

✻ ✕ Origenianum additamentum §. 8

Supplementa minoribus typis textui inserta aut ✻ prefixum habent, aut ✕ aut utroque careat signo. Priora sunt quæ olim Origenes Septuaginta interpretum versioni, ubi hæc manca erat, vel saltem imperfecta ei videbatur ex Theodotionis, vel alius versione cum asteriscis addidit, quo illam perfectiorem, ac Hebræo textui exacte consonam redderet, ut ipsemet in Comm. in Matth. tom. 1. operum græco-latinorum p. 381. testatur. [illegible] ubi ipse codex Alex. habet unam alteramve [illegible], si non ab Ori- [illegible] gene insertam majoribus una cum reliquo textu literis exprimendam, et signum finale utique necessarium erat; quod idcirco hac figura addidi, ut [illegible] §. 8 videre est. [illegible] in Alexandrino prima solum Origeniani supplementi verba legerentur, postrema autem ex aliis [illegible] a me minoribus litteris sint addita, tunc quidem notam finalem [illegible] haud necessarium existimavi. Ubi itaque dicta indicia mihi [illegible] fuisse ibi signum ✕ apposui, ex [illegible] quatuor punctis suggesserunt hæc vel illa ab Origene cum ✻ [illegible] vel scriptore aliquo invenerit. §. 9 asteriscum facere poterit si quis forte eum in MS. codice, vel scriptore aliquo invenerit.

[illegible] non modo supplementa Origenis cum ✻ editioni nostræ inserenda curavi, sed et obelorum ÷, et Hypo- scorum ÷, vel ÷ atque Lemniscorum ÷ rationem habui. De quibus signis, horumque differentia in antedicta dissertatione [illegible]. Hic sufficiat ipsius Origenis verba, quæ prius [illegible] ex Commentariis in Matthæum paragrapho [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] exemplar in [illegible] non erant, haud [illegible] tollere [illegible]

[illegible] duo [illegible] [illegible]

[illegible] Colbertinis et Vossianis duo excudi curaverim licet in iisdem locis Syriacum Masii exemplar ac Arabica [illegible] laudati Archiepiscopi atque Martyris libri unum tantummodo habeant; ubi vero illæ me destituerunt, ex his unum [illegible] preserens [illegible]

[illegible] Prolegomenis in Hexapla Origenis c. 4. §. 3. Asteriscos, et Obelos in editione LXX [illegible] [illegible] indicaret quod [illegible] [illegible] ✕ [illegible] hac forma ✻ [illegible] [illegible] quod vero supervacaneum [illegible] notis distinctum remaneret. Ubi animadvertas cum aliquid vel ex Theodotione vel ex aliis adiiceretur, [illegible] additamentum duobus punctis. Si [illegible] manuscriptis, [illegible] additamenta [illegible] Biblicum describebant, sic ✻ O. Θ., [illegible] extra erant, frequenter ab eis [illegible] sectiones in marginibus [illegible] ✻ Θ. O. [illegible] in τοῖς O. [illegible] Theodotione [illegible]. Similiter [illegible]

Obelos similiter sæpe ponit pro notandis iis, quæ cum in Hebraico non extarent, in editionem τῶν O. [illegible] ut amputanda obelis notavit. ibid [illegible]

§. 7. [illegible] vocatur lemniscus sive linea [illegible] cum [illegible] in editione τῶν O. reperitur aliqua vox non extarent, neque lemniscos ab Origene usurpatos fuisse ait Epiphanius ut cum in editione τῶν O. reperitur aliqua vox non extarent, neque [illegible] ab uno vel duobus interpretum [illegible] ita versum fuisse, ab uno scilicet [illegible] aliis connexa, hoc signo notata noveris ab uno vel duobus interpretum [illegible] [illegible]

[illegible] et tunc lemniscus dicitur. [illegible] Epifanio [illegible]

[illegible] in Bibliis sacris manuscriptis [illegible] in Commentariis.

Cap. XVII.

Successione [illegible] .. Abramo.

Continuando le nostre riflessioni sopra il medesimo tratto del Sacro testo, (che letto abbiamo prima di entrare nel ragionamento precedente) ci convien esaminare come essi sia che avanti pure che di [illegible] successa, Iddio promette ad Abramo che dentro a quattrocent' anni la sua posterità uscirebbe di servitù, se in quel tanto ne corsero quattrocento e diciannove. Perchè quattrocento appunto da che Isacco uscì del latte dopo aver [illegible] Ismaelo suo quinto, tredici d'Ismaello già [illegible] [illegible] fin che Abramo dopo a quella visione di cui sopra si è parlato lo generò, che anni quattro cento non corsi dal tempo del latte Isacco fino al darsi della legge al popolo, che di lui dovea [illegible] si proverà più sotto; ed ora passi per supposto certo; sciogliamo senz'altro più la difficoltà del testo del capo 15. che sembra battere questa nostra supposizione. Prima che Sara desse ad Abramo [illegible] per farlo divenir padre nel cap. 15. [illegible] 13. leggiamo: *Scito praenoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient eos servituti, et affligent quadringentis annis*

A rispondere su di questo punto bisogna avvertire il fondamento di donde nasce la difficoltà. [illegible] la difficoltà sul doppio senso, che sembra potersi dare alle proposte parole, ed eccolo: Dentro di quattrocent'anni, da quest'ora principiando in che ti parlo, la tua posterità sarà condotta in servitù, e ritratta di servitù. Ovvero: la tua posterità, da che avrà principiato ad essere tua successione continuerà anni quattrocento fino a quello in cui uscirà di servitù. Questo è il sentimento genuino del testo, secondo il l'Ebraico dice così: *Intelligens intellige, quia etiam erit semen tuum in terra non illorum, et servient illi, et affligentur illi quadringentis annis*. Dovea adunque esistere quattrocent' anni la successione di Abramo ~~[illegible] di Abramo~~ prima di uscire di servitù, fosse quand'essere si sapesse, che di quella co[illegible] Iddio prevenne Abramo nei [illegible] rivelata. [illegible]

di questo proposito [illegible] il quale
s'avvicina ben di presso alla nostra maniera
di spiegare, rinforzando la nostra sentenza
col suffragio d'altri accreditati Scrittori. La promes:
sione poi di Abramo, capo di cui dovea ciò avve:
[illegible] non dee intendersi per quella tutta che di
lui dovea nascere. Popolazioni grandi doveano
sortire anche da Ismaele. Ma il popolo, di cui
si parla nel testo, è la prole d'Isacco. E questo popolo
[illegible] di [illegible] Ismaello presso [illegible] a Zipide,
da che Isacco si fosse separato da Ismaello, e
[illegible] con la sua madre rimosso dalla casa di
Abramo, il che appunto si è dopo al termine
che Isacco uscì del latte, l'anno due mille
e cinquantatre del mondo, e quattrocento avanti
che nel deserto alla prole d'Isacco fatta già
popolo si desse la legge.

Quest'anno, in cui lasciò Isacco il latte, è un'epoca da
molto considerarsi nello studio della Sacra Bibbia; perchè
[illegible] altri testi a lui si rapportano, dove si scorge
apertamente, che divini Scrittori ne' loro computi di
cronologia ad esso miravano. Nel libro di Giuditta
al cap. 5. così la ragiona Achior principiando dal
v. [illegible] dove informa Oloferne intorno alla gente degl'
Ebrei. Populus [illegible] ex progenie Chaldaeorum est. [illegible] primum
in Mesopotamia habitavit. Cumque operuisset omnem
terram fames, descenderunt in Aegyptum, illicque per
quadringentos annos multiplicati sunt. Dove conviene
spiegare il sentimento di questo ragguagliatore. Perchè
gli Ebrei non già furono nell'Egitto quattrocento
anni; ma dentro a quattrocento anni cominciati da
che Isacco lasciò il latte, dalla qual ora principiavan da
Abramo computarsi, e ad accrescersi quella successione
e quella [illegible] moltiplicossi, che finalmente dopo a quattrocento
anni fu tratta fuori di Egitto, e di quella schiavitù.
D'un egual modo Santo Stefano negli Atti Appostolici
al capo 7. principiando dal v. 2. dice: Deus apparuit
patri nostro Abraham cum esset in Mesopotamia, priusquam
moraretur in Charan. Tunc exiit de terra Chaldaeorum,
et habitavit in Charan. Et inde postquam mortuus est
pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos
habitatis. Et dedit illi testamentum circumcisionis. Et
sic genuit Isaac, et circumcidit eum die octavo, et Isaac
Jacob, et Jacob duodecim [illegible] [illegible] [illegible] est autem

Deus: quia erit semen ejus accola in terra aliena et
servituti eos subjicient, et male tractabunt eos annis
quadringentis. Questo [illegible] dire di Santo Stefano
doveasi qui recitar così tutto per esteso a cagione
delle antilogie, le quali egli è stimato opporre ad
altri luoghi della divina Scrittura, come si è mostrato anche nel discorso precedente.
Imperciochè in esso egli numera quattrocento anni
avanti all'esodo dall'Egitto degli Ebrei, da poi che
il Signore avea fatta la prima sua apparizione ad
Abramo abitante ancora nella Mesopotamia, ciò si
vede opposto al computo di S. Paolo, il quale scrivendo
a' Galati cap. 3. v. 17. tra le prime apparizioni divine
vedute da Abramo, e il darsi della legge al popolo
numera trent'altri anni oltre a quattrocento. E in
quanto dice, che il Signore apparve dapprima ad Abramo
nella Mesopotamia dopo la morte di Thare suo padre,
questo non può combinarsi con le Scritture allegate
sopra, dove abbiam veduto Abramo nato a Tare,
in tempo che costui avea settant'anni; egli poi
lasciò la casa paterna negli anni suoi settantacinque;
Tare sopravisse fino agli anni duecento e cinque.
Conviene adunque rispondere con osservazione.
La risposta si è quella già detta sopra, cioè che
Santo Stefano computa i quattrocento anni, che
rammemora, da che il seme di Abramo avesse
principiato ad essere il seme, che Dio chiamava
alla conquista della terra promessa, il che cominciò
come abbiam detto da che Isacco incominciò
a lasciar il [illegible]. Per ciò egli dice. Locutus
est Deus quia erit semen ejus accola in terra
aliena annis quadringentis. In quanto alle altre
istorie dal Santo protomartire ivi toccate, egli è
manifesto, ch'egli le aduna oratoriamente per
far corpo all'invettiva, che esaggerava; ma
non è di sua intenzione il tener la serie storica
nel suo rigoroso filo; cosa, che allora nulla faceva
al suo proposito. Ciò è chiaro da che egli dice:
Et dedit Deus illi (sed Abramo) testamentum circumcisionis:
et sic genuit Isaac, et circumcidit eum die octavo:
et Isaac Jacob, et Jacob duodecim patriarchas.
E egli forse mai vero, che tutti questi fatti sian
seguiti ne' medesimi otto giorni, come potrebbe
malamente intendere chi rigorosamente levasse
il senso della lodata parlata in tutto il suo rigore?
Adunque dal vedersi la figura, onde il Santo favella,
si comprende anche il suo sentimento. E in quanto
ei dice, che Dio apparve ad Abramo, cum esset in

Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan, questo noi ancho crediamo ben volentieri, quantunque nel Genesi non si legga espresso. È egli verisimile, che allor pure quando Abramo fu condotto fuori di Hur de' Caldei dal Padre Tare per venirsene nella terra di Canaan [illegible] abbia egli presentito alcun segno della divina volontà. Ciò, ch'ei soggiunge, che Abramo siasi trasferito nella terra Cananea dopo la morte di Tare, lo dobbiamo intendere non di Abramo personalmente, ma della di lui successione del modo, che dice poco dopo che Abramo circoncise Isacco il giorno ottavo, e Giacobbe i dodici patriarchi, quasi assegnando a fatti così diversi una giornata medesima.

Cosa dell'anno stesso in cui Isacco lasciò il latte si è quel giuoco d'Ismaello con Isacco, in occasione del quale Agar la madre col figliuolo Ismaello fu cacciata della casa di Abramo cap. XXI. v. 9. ecc. del tempo stesso è ciò che raccontasi in quel capitolo medesimo della sacra storia di Abimelec, e Picol v. XXII.

Da quell'anno stesso S. Paolo addita un'altra epoca differente, e la porta fino ad anni quattrocento cinquanta. S. Luca negli atti Appostolici al cap. 13. sotto al v. 17. registra in questi termini il discorso dell'Appostolo da lui detto in una Sinagoga di Antiochia di Pisidia. Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit, cum essent incolae in terra Aegypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea. Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. Et destruens gentes septem in terra Chanaam, sorte distribuit eis terram eorum: quasi post quadringentos, et quinquaginta annos. Et post haec dedit judices usque ad Samuel prophetam. Principiando dall'anno medesimo più volte detto in cui Isacco lasciò il latte che abbiamo definito sopra essere stato l'anno del mondo due mille cinquanta tre, e avvanzando altri quattrocento cinquanta anni arriviamo agli anni due mille cinquecento e tre del mondo. Moisè finì di vivere l'anno due mille quattrocento novanta tre. Giosuè proseguì il reggimento, e dentro a' susseguenti dieci anni la terra di Canaan fu divisa agli Israeliti. Eccoti il senso dell'Appostolo per quanto [illegible] rappresenta l'Edizion Volgata Latina. Però quel passo si spiegherà più sotto; e per ora soprassiedi, o buon lettore dall'altro pensarvi sopra.

Le Scritture adunque che fin qui s'sono allegate veggiamo confermarsi, altero il modo in cui le abbiamo spiegate; [illegible] ad avverarsi l'una, e l'altra delle nostre asserzioni. Tutte le Scritture dette dall'anno che Isacco [illegible] il latte suo a che il popolo di Dio [illegible] ai di' la legge chiamano anni quattrocento. Adunque egli è vero che dal slattarsi Isacco del latte fino alla legge passarono anni quattrocento. Ciò posto avanti al [illegible] di [illegible] ascendono gli anni che si son detti di ciascuna della prima [illegible] che nel [illegible] leggiamo [illegible] ad Abramo, conviene adunque spiegare i quattrocento anni che quella chiama il seme d'Isacco dentro [illegible] come abbiam fatto.

Cap. XVIII. Primi anni di A[illegible]

Dopo a ciò si soggiunge nel Genesi a capi [illegible] il sacrifizio [illegible] a tutto il venticinque
di Isacco. La Scrittura non definisce il tempo di questo gran
fatto. Si può adunque ricevere il sentimento di Giuseppe [illegible]
il qual citasi dal Tirino nella sua cronica sacra al cap. 15 del
l. 1. delle antichità cap. [illegible] Egli vuole che Dio comandasse ad
Abramo di sacrificargli Isacco nel mentre questi era su[illegible]
venticinque. Quest'anno della creazione in poi è il due [illegible] Anni del m[illegible]
mille settantatre, e [illegible] trecento ottanta prima della Legge [illegible]

Dopo alla detta istoria soggiungesi nel Genesi al capo [illegible]
vv. 20. 21. His ita gestis nunciatum est Abrahæ, quod Melcha
quoque genuisset filios Nachor fratri suo [illegible]
etc. Soggiunge qui S. Girolamo nelle qq. sue Ebraiche [illegible]
mogenitus Nachor fratris Abraham de Melcha uxore ejus
filia Aran natus est Huz: [illegible] stirpe Job descendit sicut
scriptum est in exordio voluminis ejus: Vir fuit in terra Huz
nomine Job. Male igitur quidam [illegible] Job de genere
esse Esau. siquidem illud quod in fine libri ipsius habetur, eo
quod de Syro sermone translatus [illegible] et quod [illegible] sit ab Esau
et reliqua, quæ ibi continentur, in Hebraicis voluminibus non
habentur. [illegible] però se ne parlerà [illegible]
discorso di questo libro di sua posta, e [illegible] prima di allora al capo diecinove [illegible]

[illegible] autem [illegible] centum viginti septem annis
et mortua est etc. Gen. cap. 23. vv. 1. 2. Abramo la
superava di età di dieci anni come si dice cap. 17. v. 17
Adunque allora egli ne aveva cento trenta sette. Era questo
del mondo l'anno duemille ottantacinque, e trecento [illegible] Anni del m. 2085
sessanta otto avanti alla Legge. Isacco ne avea compiti Avanti alla Legge [illegible]
trenta sette.

Tre anni dopo Isacco prese per moglie Rebecca. Fin lì egli
avea continuato a piangere la madre. Perchè leggiamo
cap. 24. v. 67. Isaac introduxit Rebeccam in tabernaculo
Saræ matris suæ: et in tantum dilexit eam, ut dolorem,
qui ex morte matris [illegible] acciderat, temperaret. Ciò [illegible] Anni del m. 2088
negli anni del mondo duemille ottanta otto [illegible] Avanti alla Legge [illegible]
Legge trecento sessanta cinque

Può sostenersi, che circa di questo tempo [illegible]
Abramo prendesse la seconda sua moglie, o piuttosto, computando Agar [illegible]
[illegible] Cetura, quæ peperit ei
Zamran, et Jecsan, etc. Gen. 25. vv. 1. 2. dove [illegible]
vv. 5. 6. leggiamo: Deditque Abraham cuncta quæ possederat
Isaac: filiis autem concubinarum largitus est munera et
separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret ad
plagam orientalem. È da credere, che assegnasse anche a
costoro qualche porzione di terreno, o di armenti, o che gli
provvedesse quanto loro potea bastare per campar la vita in
quelle terre alla volta dell'oriente.

Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ centum septuaginta quinque anni, et mortuus est. vv. 7. 8. gli anni ventitre del secolo vigesimo secondo, e trecento trenta avanti alla [illegible] settantacinque. Anni del m. 2223. Anni alla legge 1330.

[illegible] che di questo patriarca stesero la compendia così negli annali [illegible] all anno 2183, poiche [illegible] che Abramo sia nato sessanti anni dopo della nostra supposizione. Abraham 175. annos natus post adventum in Chanaan centesimo mortuus est: et a filiis Isaaco, et Ismaele in spelunca Macpelæ cum Sara uxore sua sepultus. Gen. cap. [illegible] vv. 9. 10. Vixit annis quindecim post natum [illegible] habitavisse etiam dicitur in tentoriis Hebr. cap. 11. v. 9.

Semo però figliuolo di Noè, il quale [illegible] che fu lo stesso, che Melchisedecco sopravvisse agli anni del mondo due mille cento cinquantotto, vale il [illegible] tre [illegible] dopo la morte di Abramo, [illegible] e cinque prima che al seme di Abramo Iddio desse la sua legge. Anni del m. 2158.

Cap. XIX

Isacco

Si può qui leggere del sacro Genesi principiando dal cap. venticinque sino al termine del trentesimo. Avendosi però a delineare la storia d'Isacco, egli è necessario riassumere quella parte che a lui si appartiene dai [illegible] precedente.

[illegible] già nato gli anni del mondo 2048. Anni del m. 2048 Anni alla legge 403

[illegible] desse la legge al popolo quattrocento, e [illegible]

[illegible] nel [illegible]

[illegible] si offerse per [illegible]

[illegible] anni, quando perdette la madre, si [illegible] marito con Rebecca l'anno due mille ottantotto, che precede la legge [illegible] sessantacinque Anni del m. 2088 Avanti alla legge [illegible]

Nel Genesi a cap. 25. v. 26. dicesi ch'egli era sexaginta annorum, quando nati sunt ei parvuli, vale a dire Esau, e Giacobbe; venti anni di matrimonio passati egli aveva [illegible] conseguì quella prole gli anni del mondo due mille cento e otto, avanti alla legge trecento quarantacinque. Anni del mondo 2108 Avanti alla legge 345

I bravi garzoni giovani [illegible] avanzati negl' anni dell' adolescenza, allorchè Esau vendette a Giacobbe i diritti di primogenito; ma in quell'anno ciò avvenisse, la

Scrittura nol determina; e il Flavio altrove si ferma a definire queste circostanze, lascio ne' [illegible] delle [illegible] tutto questo fatto nella penna. [illegible] che qui la Scrittura nel cap. 25. v. 27. dicendo [illegible] che questi giovani eran all'adolescenza giunti, quelle adulti si vuol dire, che essendo allora giunti presso agli anni della puberta poteva di loro quell'anno essere il decimo quarto, e il medesimo il ventidue del secolo vigesimo secondo, trecento trenta uno avanti alla legge.

Anno del m. 2122.
Avanti alla legge 331

L'anno seguente morì Abramo, come si è detto nel discorso precedente.

Anno del m. 2123.
Avanti alla legge 330

Dopo a ciò tutto leggiamo Isacco in pellegrinaggio per Gerara di Palestina cap. 26. finchè venutosi Esau agli anni quaranta prese due mogli [illegible], e Basemath, quae ambae offenderant animum Isaac, et Rebeccae v. 35. Isacco avea in allora compiuti cent'anni; per conseguenza era quello l'anno del mondo due mille cento quaranta otto, e aspettavasi la legge dopo ad anni trecento e cinque.

Anno del m. [illegible] 5
Avanti alla legge 303

Quivi era Isacco venuto vecchio et caligaverunt oculi ejus Gen. cap. 27. v. 1. e leggiamo continuando che Giacobbe per sollecitazione della madre rapì dal padre la benedizione, che ad Esau era dovuta [illegible] primogenito. La Scrittura quivi ci rappresenta Giacobbe nell'atto di fuggire dalla casa paterna per iscansare lo sdegno del fratello Esau. [illegible] in [illegible] suo misterioso sogno contempla la divinità, e vede la scala, [illegible] che metteva il termine in cielo cap. 28. Viene a Labano per averselo poi doppiamente suocero. Avanziamo leggendo qui il sacro testo fin tutto il capo trentauno. Ibi al v. 38. Giacobbe protesta d'aver servito Labano anni venti; diremo noi fino all'anno del mondo duemille cento sessanta otto, e duecento ottantacinque avanti alla legge. Allora il suo genitore Isacco era di cento e venti.

Anni del m. 2168.
Avanti alla legge 285

In quest'anno [illegible] Giacobbe per la seconda volta vide gli eserciti di Dio castra Dei (Gen. cap. 32. v. 2.) e placò Esau il fratello cap. 33. Poscia venit in Socoth, dove aedificata domo, et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth idest tabernacula cap. 33. v. 17. Quanto tempo ibi continuasse a soggiornare la Scrittura non lo esprime. Può però formarsene conghiettura dal fatto che segue da leggersi nel cap. 34 Perchè di là [illegible] a Sichem [illegible] 33 [illegible] [illegible] come [illegible] nel seguente cap. 34. v. 1. la [illegible] Egressa est Dina filia Lia ut videret mulieres regionis illius. Ivi Dina fu capace di ricever torto dal principe di quella terra, e però di [illegible] era stata l'ultimo parto, e il settimo. Del costei torto se ne vendicarono aspramente Simeone, e Levi. Il loro spirito violento? e la deliberazione ch' effettuarono

e si fanno credere in allora [illegible] di anni [illegible]
[illegible] perchè la Scrittura nella espressione de
[illegible] anni [illegible] ancora non mi prenderò l'ardire di
[illegible] di mio arbitrio. Ma non lascierò
di avvertire, che Giacobbe, prima di venire a Sichima edificò
Socoth, e campeggiò ivi qualche tempo, è credibile, che
questo tempo si portasse [illegible] anni
Di là Giacobbe passò a Betel cap. 35. dove [illegible] Rachele
morendogli partorì Beniamino [illegible] v. 27 Venit
ad Isaac patrem suum in Mambre, in qua peregrinatus est
Abraham, et Isaac [illegible] Et completi sunt dies Isaac centum
octoginta annorum [illegible] et [illegible] morteque est.

Anni del mondo 2225.
Avanti alla Legge 225.

[illegible] gli anni del mondo duemila ducento [illegible]
della Legge ducento venticinque. Giacobbe [illegible]
[illegible]. Giacobbe ed Esau dopo la morte del genitore
si separarono a motivo delle copiose loro ricchezze Genes.
36. Ivi descrivesi la prole, e la successione di Esau
In questa descrizione [illegible] leggiamo: Mortuus est autem
Bela, et regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.
Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam
de terra Themanorum. Sotto al qual luogo soggiunge
la Lapide: Jobab hic est S. Job speculum patientiæ.
licet enim Hebræi, et S. Hieronymus velint S. Job [illegible]
esse ex Hus filio Nachor fratris Abrahæ: tamen verius est
S. Job prognatum esse ex Esau, ejusque fuisse pronepotem
[illegible] enim genuit Rahuel, Rahuel genuit Zaram, Zara
genuit Jobab sive Job unde ejus amicus fuit Eliphaz
Themanites primogenitus Esau. Questa supposizione egli
poscia sostiene col suffragio di [illegible] che lascio
il vederli per chi voglia presso lui. La provan poi con
due conseguenti vantaggiose, e sono, prima, perchè Giobbe
nacque circa quel tempo in cui Giacobbe andò a [illegible]
Giuseppe nell'Egitto. Esau autem duxit uxorem, et
cæpit generare anno [illegible] Jacob [illegible] descendit in
Ægyptum anno 130 quando tertia erat generatio
[illegible] natus est Job. L'altro vantaggio, che il detto autore
[illegible] che sia egli vissuto fino a [illegible]
[illegible] gli Ebrei di [illegible] come a pensare
[illegible] circa [illegible] anni prima che Mosè
[illegible] la storia di sì grande
[illegible] poteva esser in quella età molto a proposito
[illegible] gli Ebrei a fondarsi nella protezione, e [illegible]
denza divina.
Tornando ad Esau, e a Giacobbe [illegible] a Lapide [illegible]
così questa loro storia sotto [illegible] alle parole
Abiit Esau in alteram regionem. Spiega egli [illegible] Jam ante abierat Esau ob offensam parentum, ut patet [illegible] cap. 32. v. 3. sed [illegible] cum tota familia rediit ad patrem suum in Hebron quasi tandem moriturus. Unde cum [illegible] utrique, quæ sibi, et fratri sufficerent, ultro cessit fratri Chanaan, ipseque rediit in [illegible] Idumæam. Factum est [illegible], qui Chananæi premirent Jacobum. Così il A Lapide. Ma dove dice: mortuo patre ecc. è facile il vedere sia suo l'errore, sia di chi l'ha stampato, che si vuol detto moriturus patre, voleva dire, da che il padre si avvanzava al tempo del suo morire.

Cap. XX

Giacobbe e Giuseppe

Quivi con brevità daremo metodo al rimanente del Sacro Genesi, ~~prendendo~~ assumendone il tempo da l'anno trentasette e avanzando sino alla fine.

In qual anno del mondo nato sia il Patriarca Giuseppe figliuolo di Giacobbe se ne ha l'argomento dall'anno in cui Giacobbe passò nel Egitto. Giacobbe in quella volta rispose a Faraone, d'aver compiuto anni cento e trenta Gen. cap. 47. v. 9. Nove anni avanti Giuseppe erasi presentato a Faraone ed era di anni trenta cap. 41. v. 46. Perche dopo a quel tempo avea governato l'Egitto i sette anni dell'abbondanza, e quello si era il secondo [illegible]. Egli adunque ne aveva trentanove, quando suo padre cento e trenta. [illegible] segue che quando Giuseppe nacque Giacobbe aveane cento ~~[illegible]~~ [illegible] sopra novanta. Vedemmo sopra Giacobbe nato gli anni del mondo due mille cento e otto. Giuseppe adunque nacque l'anno ultimo di quel secolo cioè il due mille cento novantanove e ducento cinquanta, altro avanti alla legge

Anni del mondo a. 2199
Avanti alla legge [illegible]

Giuseppe cominciò a sognare degli anni sedici Gen. 37 [illegible] di che nacquero le dissensioni de fratelli, cioè l'anno duemille ducento e quindici e prima della legge ducento trenta otto.

Anni del m. a. 2215
Prima della legg. a. 238

Egli dopo quatordici anni conseguì la prefettura dell'Egitto l'anno dopo la creazione duemille ducento venti nove avanti alla legge ducento venti quattro

Anni del m. a. 2229
Avanti alla legge a. 224

Così mentre Giacobbe calando nell'Egitto avea cento e trent'anni, e Giuseppe trentanove, [illegible] essere l'anno dopo la creazione due mille ducento trenta otto, e avanti alla legge ducento e quindici.

Anni del m. a. 2238
Avanti alla legge a. 215

Allora Giacobbe venit in Egyptum cum omni semine suo omnes animæ domus Iacob septuaginta [illegible] 46 v. 27

habitavit ergo Israel in Egypto idest in terra Gessen, et vixit in ea decem et septem annis [illegible] omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum Gen. cap. 47. vv. 27. 28. Morì adunque Giacobbe l'anno due mille ducento cinquanta cinque, e avanti alla legge ducento e otto. Giuseppe allora ne compiva cinquantasei

Anni del m. a. 2255
Avanti alla legge a. 208

Visse poi Giuseppe fino a cento e dieci anni cap. 50. v. 22 [illegible] anni del mondo due mille trecento e nove, e avanti alla legge cento cinquanta quattro

Anni del m. a. 2309
Avanti la legge 154

Con quest'anno finisce la storia del Libro Genesi

[illegible] XXI.

[illegible]

[illegible] che sia stato, se ne [illegible]

[illegible] letta sopra il capo decimottavo,

l'altra ~~[illegible]~~ [illegible] abbiam letta presso

il Cornelio a Lapide nel discorso di questi [illegible]

nostri ragionamenti. Sapeva tuttavolta questa ancora

[illegible] anche S. Girolamo, [illegible] poi la [illegible] dove

nelle Tradizioni Ebraiche circa il capo trentesimo del Genesi

~~[illegible]~~ sotto al v. 33, che è il seguente: Mortuus

est autem Bela, et regnavit pro eo Jobab filius Zare

de Bosra, egli il Santo Dottore scrive così: Hunc quidam

suspicantur esse Job, ut in fine voluminis ejus additum

est. Contra Hebræi asserunt de Nachor eum stirpe [illegible]

ut jam supra dictum est. Questa seconda sentenza è

quella che più [illegible] il Pineda [illegible]

[illegible] Sa ragione [illegible]

anch'altro che ne considerarono gli Scrittori lodati si è perchè

nel detto sopra capo mentovasi [illegible]

di Esaù, che ivi descrivesi, ed in cui nel quinto grado è

[illegible] in compagnia [illegible]

[illegible] che nel libro di [illegible]

[illegible] personaggi. Ivi c'è Eliphaz principe

di Theman [illegible], et [illegible] Baldad dice [illegible]

~~[illegible]~~ Ivi certamente leggesi

il nome di Eliphaz principe di Theman v. 15. Soggiunge

[illegible] sopra Giobbe cap. 2. v. 11. Baldad ex [illegible]

[illegible] ex Cetura, cujus filius fuit Sue Gen. cap.

25. v. 2. et Paralip. 1. cap. 1. v. 32. Perciò dicesi secondo

lui Baldad Suhites et Sophar Naamathites, il quale

verisimiliter est filius Nahat, quod per errorem videtur

[illegible] Naamat [illegible]

Ma abbiamo conversato con questo autore, e ci si risparmia

la briga di pensare circa ciò da per noi, se con esso

~~[illegible]~~ continueremo [illegible] circa l'età di Giobbe

[illegible]

[illegible] Job [illegible]

[illegible] Chrysostomus homilia

[illegible] ad populum Antiochenum [illegible]

ut et commentario, qui inscribitur [illegible] Job.

[illegible]

[illegible] cap. 7. v. 3. Et menses vacuos habui. [illegible]

[illegible] auctor ibidem refellit ad [illegible]

[illegible] Dio extend[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] midis
et [illegible] al quo[illegible] [illegible] et seque [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] l'anno [illegible] resto [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
septuagesimo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
enim post tentationem omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vixit [illegible] 140
annos, Jobi [illegible] non potuit tentatio [illegible] septuagesim
annum [illegible] [illegible] [illegible]
numerus [illegible] reperiri non potest in minore numero quam
140. Quot soli anni supersunt post septuagesimum
annum vitæ Jobi usque ad 210. Così nella [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] al cap. [illegible]
Anno vitæ Mosis septuagesimo quinto [illegible]
ante egressum Hebræorum ex Ægypto pretende che sia
egli passato [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
convien asserire, che Giobbe sia nato gli anni del
mondo [illegible] mille ducento trenta otto nel qual anno
Giacobbe calò nell'Egitto, che poi gli sia venuta
la tentazione l'anno 2307, un anno avanti alla
morte di Giuseppe, che siasi riavuto delle sue
calamità l'anno medesimo, e finalmente siasi
morto l'anno duemille quattrocento quarant'
otto.
Stando a queste supposizioni ci conviene adunque
leggere [illegible] libro di Giobbe tra [illegible] Genesi [illegible] l'Esodo

j, Parte 2da

~~Metodo~~ Sintassi della sacra Bibbia
sino al termine della storia di Mosè.

cap. 1.

Nascita ~~Prime cose~~ di Mosè.

~~Prima di venire alle nostre osservazioni sopra ... dell'...~~
~~Leggiamo ... tutto prima che altro ... libro dell'Esodo i sette ... primi.~~
~~La prima ... il tempo che si contra nell'Esodo~~
~~l'... la vita di Mosè si ... , la s'incontra al cap. 7~~
~~v. 7. Erat autem Moses~~

~~Abbiamo nel primo Capo del libro dell'Esodo un breve~~
~~sommario della sacra storia, che ci rappresenta la~~
~~continuazione tra le cose seguite col fine dell'Esodo, e~~
~~il primo~~

Vedemmo nel capo ventesimo del precedente libro di questo nostro metodo terminarsi il libro del Genesi colla morte del patriarca Giuseppe agli anni del mondo due mille trecento, e nove, e cento cinquantaquattro prima che Dio al suo popolo desse la Legge. Tra il fine del Genesi, e 'l principio dell'Esodo tace la sacra cronologia per anni cinquanta~~sette~~ quattro, nel termine de' quali nacque ~~...~~ il fratello di Mosè, cioè gli anni del mondo due mille trecento settantasei. La ragione si è perchè nell'Esodo al capo 7. v. 7. leggiamo: Erat autem Moyses octoginta annorum, et Aaron octoginta trium quando locuti sunt ad Pharaonem. Erano Mosè negli anni ottanta suoi compiuti quando ebbe tratto d'Egitto il popolo nel qual anno Iddio gli diede la Legge; adunque l'avvenimento del Darsi al popolo la Divina Legge essendo seguito agli anni del mondo due mille quattrocento cinquanta tre; Aronne provasi quindi nato l'anno che si è detto, e tre anni dopo Mosè.

anni del m. 2309
av. la legge 144

anni del m. 2370.
av. alla l. 83.

anni del m. 2373
av. alla leg. 80

Qui si ci presentano dunque da leggere del sacro libro dell'Esodo il capo primo, e il secondo fino a' dieci primi versetti.

Cap. 11.

Varie avventure dell'adolescenza di Mosè.

Il secondo periodo della età di Mosè comincia nel libro dell'Esodo a venirvi descritto sotto al v. 11. del cap. 2 e può distendersi sino al rimanente di quel capo. Pretendesi ch'egli fosse di anni quaranta, quando fu costretto fuggir d'Egitto nella terra di Madian, dove trovò moglie in casa di Raguele, che altramente è anche nominato Jetro cap. 3. v. 1. Veggasene l'Usserio negli annali, e il Tirino nella sua cronica sacra al capo 17. S'è così, deesi a questi fatti assegnare per nota special di tempo l'anno del mondo due mille quattrocento e tredici, ch'è il quarantesimo all'aspettarsi della Santa Legge. Ristette Mosè col suocero nella Madianitide fino agli anni di sua età settantanove.

anni del m. 2413. av. alla Legg. 40

Qui segue ~~da leggersi~~ dell'Esodo il capo terzo, dove sono descritte le prime apparizioni fatte al santo Mosè da Dio per mandarlo a Faraone.

Soggiungi qui di presso anche la lezione del capo quarto, dove vedrai partire Mosè dal suocero, incontrarsi di Aronne, e condursi in questo ad cunctos seniores filiorum Israel v. 29. Qui si terminarono di Mosè gli anni settantanove, e del mondo i duemille quattrocento cinquanta due.

anni del mondo 2452

In quest'anno secondo a me, qualunque ne sia il giudizio, che diversamente ne vorran fare gli altri, Mosè cantò quel bel cantico, che nel libro de' salmi leggiamo secondo la Volgata al ~~luogo~~ numero dell'ottantanove con sopra il titolo, Oratio Moysi hominis Dei. Aggiunge Avverte il Tirino nei titoli del medesimo seguentemente quam oravit Moyses, quando peccavit populus in deserto. Ma se ben considerar vogliamo, e attendere le sentenze di questo salmo, noi le troveremo convenientissime alle cose cantate dal Santo Profeta allor quando il Signore gli apparve dal rovetto, e n'è il suo argomento appunto qual segue.

Nè tre primi versi ringrazia Iddio, che abbia disegnato di venire in rifugio al suo popolo. Nel terzo vedendosi da Dio eccitato a sperar bene, lo prega a riguardare l'umiltà de' suoi Ebrei. Fonda questa speranza nella stessa parola di Dio. Et dixisti, dice, Convertimini filii hominum ~~Corrisponde a questa protestazione della divina promessione~~ ... che leggiamo nell' ~~Esodo al cap. 3~~ ~~... oveo~~ quasi ripetendo ciò, che ... Dio parlò a Mosè promettendo ... la liberazione del popolo nell'Esodo al cap. 3.

V. 4. 5. 6. Quoniam mille anni ante oculos tuos tamquam dies hesterna quae praeteriit etc. Considera il tempo che gli Ebrei erano nell'Egitto, quasi dicesse: Benchè lungo tempo passato sia da che Giacobbe nostro padre calò nell'Egitto, pur voi, o Signore, ancora siete il Dio nostro, e vi siete fatto rifugio nostro a generatione in generationem.

Nel v. 7. espone la miserabile condizione, in cui eran tenuti
gli Ebrei nell'Egitto. Defecimus, dice, in ira tua; et in furore
tuo turbati sumus. Ivi erano tenuti in quella dura schiavitù.
Nel v. 8. vede [illegible] causa delle calamità di sua gente, o i loro
i peccati, poi la causa della libertà, alla quale venian chiamati,
cioè affinchè quel secolo fosse in illuminatione vultus Dei,
o diciamo nella glorificazione della divina potestà, e maestà.
V. 10. rappresenta, come ciò che si sperava non dipendeva dalla
virtù degli uomini, nè dal vigore di loro età: Dies
annorum nostrorum [illegible] avanca [illegible], nè aveva compiuti settanta
nove, e principiati gli ottanta [illegible] egli metteva fidanza
negli anni suoi per cavar di Egitto il suo popolo, quella
speranza si fondava troppo debolmente.
Conoscendo però nell'esse della debolezza umana v. 12 confessa
la virtù della destra divina, e prega il Signore, che degnandosi
di mostrarla erudiat corde homines in sapientia
V. 13. rappresenta l'suo desiderio della tanta gran cosa, che da
Dio gli era stata promessa.
VV. 14. 15. esaggera la grandezza del beneficio sperato dalla
mano divina, il quale era per essere sì segnalato da poter
empiere gli Ebrei di allegrezza per li giorni ne' quali
erano stati umiliati, e avean sofferto mali.
VV. 16. 17. prega Dio ad adempiere ciò, che avea promesso,
e a reggere le mani di coloro, che si era degnato di eleggere
per operarj della sua virtù, e misericordia.

Capo III.

Mosè va a Faraone

Qui segue da leggersi della sacra storia dell'Esodo un pezzo lungo tratto,
vale il dire principiando dal capo quinto, e proseguendo sino a tutto
l'undecimo: In fatti tutto fu rappresentato Mosè nell'Egitto prima del principiarsi
l'anno famoso della liberazione degli Ebrei di quella schiavitù, perchè
[illegible] a descrivere principiando nel principio del capo duodecimo, si dispone
così v. 2. Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni.
In questo capo duodecimo si ha l'incontro di una espressione, che pare molto
forte contro il nostro sistema cronologico fino a qui descritto al v. 40. dice
il sacro Scrittore: Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Egypto,
fuit quadringentorum triginta annorum. Come va di ciò, se dalla calata di
Giacobbe nell'Egitto, che sopra abbiam posta agli anni del mondo duemille
due cento [illegible], fino al presente duemille quattrocento cinquanta tre
non ne corrano che soli duecento, e quindici. La ragione del fatto si sta
perchè il principio di questo novero di anni quattrocento e trenta deesi
[illegible] non da che gli Ebrei sotto Giacobbe, e Giuseppe calarono nell'
Egitto, ma da le [illegible] rivelò ad Abramo e quello fu in allora
[illegible] a contarsi nel loro capo sol popolo
[illegible], che in Egitto la [illegible]
del Signore; la qual cosa comincio [illegible]
patriarca dovea sostenere [illegible] cap. 12. Di questa cosa si è detto sopra
[illegible] cap. 15. [illegible] possono qui rivedere le cose ivi [illegible]. [illegible] bene [illegible] qui
[illegible] nostro [illegible] osserva non diu hic, habitare eos

[illegible]

in Egypto annos 430 sed habitationem fuisse 430 annorum. quod commode accipies
hoc tempore dicere velit Moses, habitationem eorum pervenisse ad 430 annum peregrinationis
Abrahæ, videlicet de Tharan

Capo IV

Le piaghe dell'Egitto.

Nel capo 7. dell'Esodo al v. 7. leggiamo che Mosè avea di sua età anni ottanta, ed Aronne
[illegible] di tre, allorchè loquuti sunt ad Pharaonem. Fu allora, che la mattina
seguente principiò l'Egitto ad essere da Dio percosso co' famosi castighi, per la durezza
di Faraone di non voler rilasciare la libertà agli Ebrei secondo al comando di Dio.
Queste piaghe dell'Egitto, cui pone Usserio ne' suoi annali all'anno due mille cinquecento, e
tredici duodecim mensium spatio; egli scrive, per intervalla fuisse inductas Hebræi autumant,
cum intra unicum mensem hæc fere temporum sane permodicum fuerint, che qui sotto
scriveremo. La prima tenne giorni sette come dice il sacro testo Exod. cap. 7. v. 25.
La seconda due giorni, e fan nove cap. 8. v. 10. La terza forse un altro giorno, e son
dieci: ivi v. 19. La quarta due, e son dodici cap. 8. La quinta è la peste degli animali
che descrivesi nel principio del cap. 9 fino al v. 7. e le basta un giorno, se altri non
mi dimostra più [illegible] qual suo tempo, e sono fin qui tredici giornate. La sesta delle
ulceri ha due giorni, e fan quindici. Perchè dopo a che fu fulminata la mattina seguente
mentre per anche continuava (ivi al v. 13.) Mosè ha comando da Dio di presentarsi a
Faraone. La settima si prende un'altra giornata, che son sedici, ed è la gragnuola, ivi fino
al v. 27. Seguirono le locuste nel luogo ottavo portate dal vento nell'Egitto tutto dì,
et notte, et mane, cioè per due de' seguenti giorni interi diecisette, e diciotto cap.
10. v. 13. Poi le tenebre per tre giorni, e fanno ventuno ivi al v. 22. La notte
seguente in decimo luogo morirono i primogeniti cap. 11. v. 4 e veniva il giorno ven[illegible]
tesimo terzo. La Scrittura non ci rappresenta in tutti questi avvenimenti [illegible]
tempo, se tanto egli si fu, quanto lo abbiam descritto, nè più, e se qualora
Mosè principiò a comparire avanti di Faraone, egli come ci giova di credere
compita aveva di sua età gli anni ottanta [illegible] appunto la Scrittura nel cap.
7. v. 7. premette definitivamente a questi avvenimenti. Erat autem Moyses
octoginta annorum, et Aaron octoginta trium quando loquuti sunt ad Pharaonem. ci
resta l'intendere, ch'egli nato doveva essere circa d'un mese prima di qual tempo
in cui gli Ebrei fanno la pasqua.

Capo V.

La Pasqua.

La Pasqua secondo l'antica sua origine [illegible] la ricordanza dell'uscita degli Ebrei dall'Egitto terra
di loro servitù. Per intendere compitamente questa storia in tutta la sua estensione, ci conviene
qui leggere [illegible] libro dell'Esodo principiando dal capo duodecimo sino a tutto il decimo quinto
tra questo tratto della sacra storia [illegible] fatti notabili, i quali devonsi da noi
osservare con la debita precisione.
Al capo duodecimo tantosto sul bel principio Iddio prescrive a Mosè, ed Aronne esistenti ancora nella
terra d'Egitto v. 2. Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Era questo [illegible]
l'anno della creazione due mille quattrocento [illegible] Pure bene non sapiamo dispensarci
[illegible] dal fare una osservazione sopra il principio dell'anno [illegible] Ebrei
Gli eruditi pretendono, che gli [illegible] avessero del lor anno due principj, uno [illegible]
alla pasqua, e lo chiamano principio dell'anno sacro, l'altro all'autunno [illegible]

Tisri, che, dice Cornelio a Lapide sotto al citato testo [illegible] partim septembri, partim octobri nostro respondet. Questa diversa distinzione del principio dell'anno la suppongono tutti come anche dimostrata dalla sacra Scrittura, ma io nella [illegible] divina non ce la so vedere nè molto, nè poco [illegible] ora io tengo sotto all'occhio Cornelio a Lapide, basterà per contenere la brevità del mio instituto l'osservar solo presso di lui li fondamenti, che mi fanno contra, per fine che s'intenda, come si possa rispondere anche al discorso, che si poterse esser fatto leggendo altri autori d'un tal proposito. Egli pretende di provare che oltre al Nisan anche il Tisri fosse principio dell'anno, perchè nell'Esodo al capo 23. v. 16. loquens dominus de festo tabernaculorum, quod in mense septimo, puta Tisri celebratur, ait: custodies solemnitatem quæ in exitu anni: Atqui, argumenta[tur], exit, et desinit annus precedens, ibi sequens incipit: ergo in Tisri, puta in septembri desinebat, et incipiebat alter annus. E per moltiplicare le debolezze soggiunge: Unde et cap. 34. v. 22. eandem vocat in proposito di quella festa medesima solemnitatem, quæ, vel quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Nè uno, nè l'altro di questi testi conchiude ciò, che questi autore desiderano. Perchè quelle parole del primo testo in exitu anni non significano in quel loro luogo [illegible] fine dell'anno, ma dell'anno quel preciso periodo del tempo, che in allora correva. Il testo leggasi da noi intero: Et solemnitatem quoque custodies in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Vuol dire, a quel termine dell'anno allor quando avrai compiuto di portar dentro tutti i grani tuoi. Non è questo il preciso fine dell'anno, ma nell'anno continuamente [illegible] il termine della raccolta. L'Ebraica verità per in exitu anni ha בצאת השנה Betzath hascianà, che propriamente vuol dire in decursu anni, perchè יצא Jatzà significa exire non finire, ma progredi, procedere, germinare, [illegible] come spiegano il Zanolino, e [illegible] prima di lui [illegible] Pagnino ne' loro lessici: Così per dirsi nel secondo testo, che tal festa correrse, quando redeunte anni tempore [illegible], non si vuol dire, al ricominciar dell'anno, ma al rinnovellarsi di una consimile stagione [illegible] [illegible] il discorso [illegible] genere di testimoni adunque è di niun peso per provare, che gli Ebrei nell'[illegible] [illegible] il cominciamento di lor anni per verun modo. Può qui [illegible] ciò che ho detto sopra nel libro primo di quest'opera al cap. [illegible] [illegible] [illegible] debbasi credere, che sia da Dio stato il mondo creato [illegible] l'anno secondo varie nazioni scrive eruditamente il [illegible] nella sua opera sacra al cap. [illegible] e il Calmet nella dissertazione delle osservazioni sulla cronologia intorno agli anni, mesi, giorni ore degli Ebrei ecc. Ma in questo nostro proposito altro si è che alcune cose si convincono [illegible] piuttosto tra il corso dell'anno nella primavera, e alcune nell'autunno, altro che per ragione di quelle e queste cose l'anno avesse due cominciamenti. Questa [illegible] supposizione io la rilascio di buon animo per chi se la voglia, perchè [illegible] quanto a me nulla suppongo, che quando [illegible] [illegible] [illegible]

Destr. così dell'anno in generale degli Ebrei, e notato qual anno si fosse quello, che ci [illegible]
la vera storia della lor Pasqua, conviene ora passare alla descrizione di essa più partita
l'ordine seguente del sacro testo. Tirino nell'ottantesimo [illegible] [illegible] [illegible]
la precisione così. Nisan die primo instruit Deus sacrificium agni paschalis decima die
parandum, et decimo quarto ad vesperam immolandum. Quest'instituzione divina è descritta
dell'Esodo al [illegible] decimo secondo con tutto [illegible] [illegible] accompagnar doveasi la solennità della
Pasqua fino al verso 28. Eseguito il divin comando di trovare l'agnello, e anche poscia di
mangiarlo [illegible] [illegible] de' quattordici di quella luna, segue il Tirino die decima quinta media nocte
occisa sunt omnia primogenita Aegyptiorum Exodi cap. 12. v. 29. Questa mortalità pose in tutta
costernazione Faraone con tutto il suo [illegible] che Faraone finalmente licenziò gli Ebrei pro
[illegible] [illegible] [illegible] (ib. v. 31) [illegible] fuit prima mansio, nota il
Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth
Tirino al luogo citato sopra, primo azymorum die.
Ben fatto qui sarebbe per chi volesse nel bel principio della storia della pellegrinazione degli
Ebrei nel deserto leggere in compendio la geografia di tutto il lor viaggio per quegli
anni quaranta ~~[illegible]~~ l'Esodo al ~~[illegible]~~ capo ~~[illegible]~~ leggere il capo
trigesimo terzo de' Numeri, dove si son [illegible] tutti i posti, o dir vogliamo mansioni,
dove volta per volta gli Ebrei passarono, e si fermarono. Finalmente sarebbe chi
[illegible] leggere anche la descrizione e la dichiarazione di queste mansioni fatta da S. Girolamo
in [illegible] con un libro particolare, che porta per titolo de quadraginta duabus mansionibus
Il giorno seguente a questo primo viaggio il Tirino lo suppone Sabbato, e perciò non si
caminò in esso giorno. Adunque dice: Die dominico tertio azymorum transierunt
in Etham secundam mansionem Exodi cap. 13. v. 20. a diecisette di quel mese
Pone il Tirino il sesto giorno [illegible] [illegible] [illegible] gli Israeliti [illegible] si accamparono a Phi-hahiroth (Exod. 14.
v. 2), qui est inter Magdalum, et mare contra Beelsephon. Qui venne a trovarli Faraone
et, dice il Tirino, primum murmurarunt tertia in tertia mansione v. 11 e al seguente giorno
di quel corrente mese Vigesimo primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] septimo
azymorum nocte transierunt Hebraei siccis pedibus mare [illegible] [illegible] matutino tempore
submersi quos [illegible] [illegible] maris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quarta mansio
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Così registrasi questa mansione nel libro de' Numeri cap. 33. v. [illegible] Dove [illegible] il Tirino, che
del mare per venir ad Etham spesero tre giorni, [illegible] [illegible]
Vigesimo quarto venerunt in Mara. Exodi cap. 15. v. 23. Veggasi la storia soggiunta della seconda
mormorazione. Questa fu quinta mansione. Di là vennero ad Elim. Exod. 15. v. 27. la
sesta lor mansione. Di Elim per la settima tornarono sulla frontiera del mar rosso,
come è scritto nel cap. 33. de' Numeri v. 10. ~~[illegible]~~ in locum, ricorda il Tirino
a S. Hieronymo vocatum Jam-Suph. Qualche numero di giornate si andò in mens. 2.
questi viaggi; poichè la mansion seguente essendosi posta per ottava nel deserto
Sin, leggiamo nel capo decimo sesto dell'Esodo al v. 1. che ciò seguì a quindici
del mese secondo. Ma qui possiamo far punto al presente capitolo, perchè il
termine della pasqua è di già a quest'ora terminato con dopo tanti più giorni.

Capo VI.

~~Terza di Pasqua~~, e Pentecoste.
~~La Pentecoste.~~

Siamo pervenuti leggendo al capo sestodecimo dell'Esodo; leggeremo in ora sino a tutto il ventesimo quartodecimo [illegible] — Mese 2.

A quindici del secondo mese da che furono gli Ebrei tratti d'Egitto fermarono l'ottava mansione nel deserto della Sin. Exod. cap. 16. v. 1. dove mormorarono per la terza volta, ed ottennero da Dio le coturnici, e principiarono a mangiare la manna la giornata seguente, che fu poscia per que' quarant'anni il loro pane.

A diciassette alcuni mal prudenti avendo contro il precetto di Mosè riserbata dal giorno avanti della manna, trovarono che *scatere coepit vermibus, atque computruit* v. 20.

Poscia secondo al computo del Tirino, a venti del mese essendo il venerdì del Sabbato v. 22. *in die sexta collegerunt cibos duplices*; et (v. 24.) *non computruit, neque vermis inventus est in eo.* Quindi pervennero alla lor nona mansione che [illegible] segnata in Dafca ne' Numeri al trentatrè v. 12. Quindi trovarono la decima in Alus v. 13. Nè di queste due dette mansioni altra particolarità leggiamo registrata nella sacra storia.

Per l'undecimo termine si fermarono in Raphidim, dove mormorarono per non aver acqua da bere. (Exodi cap. 17 v. 1.) e Mosè fa loro ne trasse dall'Oreb. v. 6. Qui si combattè contro gli Amaleciti con quel prodigioso successo che sta scritto fino al fine del detto capo. Nel seguente decimo ottavo registrasi la celebre visita di Jetro a Mosè [illegible].

Capo VII.

La Pentecoste.

Leggiamo ora il capo decianove dell'Esodo, e passiamo oltre sino ~~a tutto~~ il ventitrè. — Mese 3.°

Principia il capo dicianove così v. 1. *Mense tertio egressionis Israel de terra Egypti, in hac die venerunt* ~~in~~ *solitudinem Sinai*. Spiega l'a Lapide quella parola *in hac die*, *idest in die eadem, sive eiusdem numeri cum mense tertio, puta tertia die mensis tertii*. Io spiegherei l'Ebraico ביום הזה Bajom Havè *in die ista*, volendo esprimere il sacro scrittore [illegible] gli Ebrei nominarono quel giorno tutto [illegible] finalmente fermarsi all'ultima ove nella solitudine del Sinai; ovvero [illegible] le [illegible] stesso che da Raphidim partirono giunsero alla solitudine del Sinai; Io spiego i due primi versi dell'Ebraico [illegible] così: *In mense tertio egressionis filiorum Israel de terra Egypti, die ipsa venerunt in desertum Sinai quia profecti* [illegible] *de Raphidim, ut pervenirent in desertum Sinai*. Spiegando così verrebbe a stabilirsi, che non il terzo giorno del terzo mese [illegible] [illegible] gli Ebrei siano giunti al Sinai, la quale spiegazione però non piace al sopralodato a Lapide. Il quale opportunamente qui soggiunge, *Hebraei haeserunt in Sina annum integrum* [illegible] [illegible] die [illegible], secondo alla mia posizione sarebbe da [illegible] [illegible], il Tirino vuole che solamente *die quarto feria* quanta [illegible] in vicinanza [illegible] *mansionem*, per il che secondo a lui sarebbe [illegible] [illegible] [illegible]. E segue l'a Lapide: *Omnia ergo, quae ab hoc capite decimo* [illegible] [illegible] [illegible] *gesta sunt in Sina*.
[illegible]

E però stando sulla nostra spiegazione, che tre giorni prima supponè
gli Ebrei venuti al Sinai che non li suppone Cornelio a Lapide, … prima
del Tirino, torniamo di leggier nel tempo di questi autori quanto alla giornata
di Pentecoste, che vogliamo stabilire partendo così il cap. 19. dell'Esodo
Il primo giorno del terzo mese terzo il popolo giunse al Sinai v. 1
Il secondo Mosè ascese il monte per comando del Signore. v. 3
Il terzo v. 7. Venit Moyses, et convocatis majoribus populi, exposuit omnes sermones
quos mandaverat Dominus.
Il quarto v. 8. retulit Moyses verba populi ad Dominum. Questo si è il giorno anche
secondo il Tirino, quo jubetur populus sanctificari in diem tertium, ut legem accipiat, vv. 10. 14.
Il sesto adunque di quel mese fu data la Legge, perchè il terzo, cioè detto, in cui fu comandato
al popolo di prepararsi non è tre giorni dopo, ma, il tempo di questi periodi: hodie, cras, et dies tertius, l'hodie
essendo il giorno preciso, in cui Dio comandò al popolo di santificarsi vv. 10. 11.
Una difficoltà di poca machina incontrasi al verso 22 nella voce Sacerdotes, dicendo
il sacro testo: Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum sanctificentur, reperiuntur
eos. Dimanda l'a Lapide chi s'abbiano da intendere per questi sacerdoti, stante
che Nedum Aaron, ejusque filii creati erant sacerdotes. La voce Ebraica di quel
luogo è הכהנים Hachohanim, cui spiega il Pagnino non solo de' Sacerdoti
potersi propriamente intendere, ma eziandio di Re, e di magistrati. Eran dunque
que' Sacerdoti nel testo che guardiamo i reggitori del popolo, i quali a cagione
della loro anzianità sopra l'altro della plebe avean anche il grado di precedere
regolando quello stesso che la funzione divina e il culto sacro potea per allora
esiggere dal loro ministero. Al cap. 24. v. 1. son definiti septuaginta senes ex Israel.
Conchiudendo la storia di questo giorno mi servirò delle parole del Tirino della sua cronica
più volte qui lodata, e di doverci adoperare: Sabbato, dico, Pentecoste: dies datae legis
Exodi cap. 19. v. 16. et cap. 20 v. 1 Idem dies vocatur, scilicet hebdomadarum exodi 34. v. 22
Et dies primitivorum Num. 28. v. 26. et Levit. 23 v. 16 Apparuit Deus Moysi, et Moyses
populo explicat praecepta, quae capp. 21. 22. 23. continentur. Si fosse però Sabato questo
giorno si fosse qual si voglia, il Tirino lo pone a sesto del terzo mese, il che in tal modo fa che l'anche
volendo … perchè a quindici del primo mese gli Ebrei erano in pasqua, come si è detto nel
capo precedente, conviene avvertire come gli Ebrei … i mesi con la mutazione
delle lune, davano a ciascuno di essi giorni ventinove, e ore dodici, e li contavano
uno per ventinove giorni, l'altro per trenta, come nota esso Tirino nella sua
cronaca sacra al capo 4. Adunque veniva ad essere il sesto del terzo mese il giorno
cinquanta da che gli Ebrei erano usciti d'Egitto. Gli Ebrei però, ne' tempi dopo, per giungere
alla lor Pentecoste contavano giorni cinquanta al altero de sabbati, cioè dalla seconda
festa di pasqua, come loro dio comandò nel Levitico al cap. 23. v. 11.
~~ … ~~

Capo VIII.

Rimanente dell' anno della Legge.

Le osservazioni di questo nostro ragionamento ci vogliono con [illegible] principiando dal cap. 19. dell' Esodo fino all'estremo del trentadue.

Il giorno seguente dopo data da Dio la Legge, dice il Tirino, [illegible] altari sacrificatur, et [illegible] et duodecim titulos [illegible] Exod. 24. v. 4. dopo il pranso per la quarta volta Mosè ascende il monte accompagnato da Aronne, e da' suoi figliuoli, e da settanta magistrati v. 9.

Il giorno ottavo, segue il Tirino, Mosè per [illegible] questa volta ascese il monte con Giosuè, ed ivi si ferma sei giorni vv. 13. 16

A quattordici di esso mese, Mosè è richiamato sul monte per fermarvisi giorni quaranta.

Qui segue il capo 25 dell' Esodo. Nel tanto, che Mosè soggiorna con Dio sul monte, riceve da Dio le commissioni per fare il Tabernacolo, e l'altro, che è descritto in questo capo e ne' susseguenti fino al compimento del trentuno. Mese quarto.

A quattordici di questo mese, dice il lodato cronista, vedendo il popolo la lunga dimora di Mosè sul monte fa istanza ad Aronne, che gli faccia de' Dei, [illegible] ducas.

Poi pretende, che Aronne andasse prolungando alcune giornate per dar loro quell' empio contento, la qual cosa non è però della Scrittura espressa sì onde è unicamente di arbitrio del detto autore, che da quattordici a diecissette corresse tempo tra quell' empia istanza del popolo alla dimanda, che rispose Aronne v. 2. cap. 32. [illegible] aureas etc. et afferte ad me, delle quali a' ventitre di esso mese egli fondesse il vitello, perchè questa distinzione così precisa di questi tempi non è nella Scrittura segnata.

Dà egli il detto autore alle giornate de' ventitre l'indicazione pel giorno seguente dell' adorazione del vitello, e a' ventiquattro quest' idolatria e questa [illegible] fondato sulla numerazione dei giorni quaranta della permanenza di Mosè sul monte, e nel testo di questo capo 32. v. 5. e segg. A ventiquattro idolatrano il vitello, Mosè scende dal monte, getta, e rompe le tavole, impolverisce il vitello, riprende Aronne, castiga il popolo col ministero de' Leviti fino al v. 29.

Alio autem altero die, cioè a venticinque come è scritto sotto al v. 30. Mosè riprende il popolo di quel peccato, di poi ascende il monte per pregare pel popolo, ma il popolo è da Dio castigato con la pestilenza. v. ult.

Cap. IX.

Mese quinto, e susseguenti dell' anno della Legge.

[illegible] nel [illegible] anno da che fu data la Legge

Quanto di tempo [illegible] prendano [illegible] storico de' susseguenti capitoli del sacro Esodo principiando dal 33. ci daranno, che alcuno mal' insegnasse con ragionati fondamenti. Abbiamo noi decorsi ragionati segnato i tempi a' punti precisi della sacra storia seguendo il Tirino per maestro, trovando ben ch' egli fonda sul testo, e che il testo aiuta alle sue asserzioni ma nel rimanente, quanto egli è franco di decidere, il tal giorno è avvenuto questo, il tal altro quest' altro, tanto meno c'invoglia di seguitarlo. Perchè, dove quanto più franco [illegible] giorno a dir a suo arbitrio, senza che il testo sacro lo suffraghi. Perchè, dov' è v. 7. ch' egli trova, che dopo al flagello della pestilenza, venticinque giorni [illegible] ed Mosè prese poi a portar fuori il suo Tabernacolo di campo, posto ecc. Tutto quello che qui [illegible] l'azioni della sacra storia attribuite a quell' anno, modi l'anno di fare, si è il numerare le azioni della sacra storia fino all' erezione del Tabernacolo nuovo e dire come al termine di quanto seguono nell' Esodo fino all' erezione del Tabernacolo nuovo dell' alleanza, così anche quell' anno al suo termine

Avvertasi a quel passo del cap. 33 v. 7. Moyses quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus Tabernaculum foederis se il Tabernacolo dell'alleanza per anche non s'era nè fatto, nè eretto, di qual tabernacolo si parla qui ora? Risponde [illegible] a Lapide, una tenda magnifica, di dove Mosè rispondeva al popolo, e Dio compariva ad ostium al profeta discende[n]do con la colonna di quella nube famosa, loquebaturque cum Moyse; ma di cui cessò poi l'uso, da che fu eretto il nuovo Tabernacolo disegnato da Dio, del quale occorrerà il dire più sotto

Dopo di questi fatti Mosè nel capo 34. ha da Dio il comando a portarsi sul monte due nuove tavole da lui incise, nelle quali Iddio avrebbe scritto novellamente la sua legge; il profeta qui fa un trattenimento con Dio sul monte di altri intieri giorni quaranta, cui vuole il Tirino portato, fino al giorno decimo del mese settimo. Crediamoglielo. [aggiunta sopra la riga: augusti]

Qui Mosè torna dal monte ignorando v. 29. quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Supponiamo il giorno seguente, in cui Mosè espone al popolo la divina volontà, specialmente in rapporto alla fabbrica del nuovo Tabernacolo, come sta scritto nel capo 35. Si fabbrica il Tabernacolo fino a tutto il capo 39.

Dopo a ciò tutto nel capo 40. Iddio comanda a Mosè pel primo del primo mese dell'anno, che dovea esser venuto di drizzare il nuovo Tabernacolo. Qui termina l'anno della Legge, che dalla creazione fu il due mille quattrocento cinquantatre; e se ne comprende la descrizione di esso col v. 14 del capo ultimo e quarantesimo del libro dell'Esodo.

Capo. X

Erezione del nuovo Tabernacolo.

Questa storia è scritta nel quarantesimo dell'Esodo principiando dal v. 17. Leggiamo in seguito ~~[illegible]~~ tutto il libro del Levitico.

Principiando l'anno secondo dopo data la Legge mense primo prima die mensis collocatum est Tabernaculum Exodi cap. 40. v. 15. Qui Aronne, e suoi figliuoli per sette giorni furono consacrati ~~in sacerdoti del Signore, e fu qui [illegible]~~ [aggiunta sopra la riga: [illegible]]

Anno 2. dopo la Legge
del mondo 2454.
mese primo

libro dell'Esodo lavernat manus suas ac pedes. v. 29. affine che ingrederentur tectum foederis et accederent [illegible] altare v. 30

Comincia poscia il Levitico descrivendo il rituale de' sacrifizj da Dio insegnato a Mosè, ed è credibile, che questa dottrina di Dio sia la [illegible] in continuazione di ciò, che leggiamo cap. 40. v. 31. e sotto, Postquam omnia perfecta sunt, operuit nubes tabernaculum testimonii [illegible] videntibus cunctis populis Israel per mansiones suas.

Lo stesso giorno [illegible] dedicazione del [illegible].

In quel giorno si cominciò la consacrazione di Aronne, e de' suoi figliuoli per sacerdoti dell'Altissimo, come è scritto nel capo 8. v. [illegible] e duro quella [illegible] sette giorni. [illegible] altare [illegible] quel giorno dedicat. Levitici, del che [illegible] quattordici di esso luna, delle quali [illegible]

primo del cap. [illegible] [illegible] presso [illegible] de' Numeri, e [illegible]

Tutto autem die octavo die, Aronne celebrò il suo primo sacrifizio dopo la sua consacrazione; Levit. cap. 9. v. 1. apparuitque gloria Domini omni multitudini: et ecce ignis egressus a Domino devoravit holocaustum. vv. 23. 24. Nel giorno forse il medesimo sono castigati col fuoco sacro Nadab e Abiu figliuoli di Aronne, come è scritto nel cap. 10. del Levitico; ~~[illegible]~~ [aggiunta sopra la riga: [illegible]] [illegible] videtur hoc contigisse eodem octavo die, quo Aaron consecravit [illegible]

[illegible] seguente capo 10

Possiamo [illegible] il libro del Levitico sino al fine varie istruzioni legali date da Dio a Mosè, per fine che per opera di lui giungessero a chi si spettavano; e nel dar queste si spese il rimanente di quel medesimo primo mese in cui fu eretto il Tabernacolo; come si può intendere dal primo verso del libro susseguente di Numeri, che segue con la data del primo giorno del mese secondo altero [illegible] egressionis eorum ex Egypto. Dal che intendiamo che il Levitico si contiene la storia di un giusto mese

Capo XI

Leggiamo qui il libro de' Numeri (incominciando dal principio sino a tutto il sesto. Il primo giorno del mese secondo dell'anno del mondo duemille quattrocento cinquanta quattro Iddio comanda dal tabernacolo dell'alleanza a Mosè di fare la numerazione del popolo. Numer. Cap. 1. vv. 1. 2. 3. Può dirsi che questa numerazione generale s'abbia portato via tredici giorni interi, dandone uno alla numerazione di ciascuna delle dodici tribù, perchè diversamente in due tribù fur numerati i nipoti di Giuseppe, cioè i figliuoli di Efraimo, e di Manasse; e l'ultimo giorno dato sarà alla descrizione della tribù Levitica, di cui parlasi nel capo terzo. Spendesi il capo quarto ad assegnare a ciascuna famiglia Levitica i loro particolari ministeri. Il quinto, e il sesto in varie leggi cerimoniali. Cap. VII. Interompe [?] della storia de' Numeri Poi segue il capo settimo, in cui lo storico torna in indietro col tempo delle cose, che andava raccontando, perchè ci rappresenta le oblazioni fatte da' principi del popolo ne' sei primi giorni del primo mese dell'anno, di cui parliamo, nel tempo medesimo, che si dedicò il santuario. Per la qual cosa Cornelio a Lapide osserva *hic esse hysteron proteron*, un dopo d'un avanti, quare hic non tam historiae, quam materiae spectatur ordo, perchè il sacro scrittore avendo sopra narrate le altre cose che si son lette ne' capi precedenti, qui fa un supplemento, e giunta di questa narrazione, che aveva nel filo del suo tempo ommessa.

~~Anche il capo ottavo segue il metodo di quel settimo, e contiene~~

~~Il capo ottavo torna in filo col tempo, e ci insegna che dopo fatta la numerazione levitica già descritta nel capo terzo, e dopo insegnate a' Leviti le loro incombenze nel quarto, questi si sono poscia solennemente dedicati qui in questo capo ottavo.~~

Il capo ottavo parla due cose la collocazione del gran candelliere, e la consecrazione de' Leviti. Quella prima conviene al certo sendar fatta il giorno primo stesso della consecrazione, o dedicazione del Tabernacolo. Adunque anche questa seconda si perciò raccontasi di prossimo; sì perchè i Leviti eran necessarj a tutta quella disposizione, e apparato del santuario, che si fece in quel primo giorno. Conveniva adunque, che in allora appunto venissero, come qui è descritto, dedicati. Il nono susseguente contiene cose di quel giorno medesimo il primo del primo mese cioè la intimazione della pasqua di quell'anno, la qual poscia si vien descrivendo con le conseguenze di tutto il tempo pasquale sino al 14. Qui per conchiudersi a maniera di epifonema ciò detto, che lo scrittore divino volle a quel giorno rapportato, e fa la continuazione di ciò col tempo susseguente. Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. *Ab vespere autem* ecc. Leggasi il resto. Il quattordici del secondo mese mangiarono la Pasqua coloro, che ne furono impediti nel precedente.

Capo XIII

Leggere ci conviene in ora il capo decimo del libro de' Numeri, [illegible] v. 11 abbiamo: Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis elevata est nubes de Tabernaculo foederis. Per conseguenza gli Ebrei lasciarono [illegible] e si ristettero in solitudine Pharan v. 12. Questa di loro fu nel deserto la mansione decimaterza. Quivi quel popolo mormorò contra Dio per la sesta volta, come è scritto nel capo 11. Mosè comparte lo spirito di profezia a settanta. Di là usciti vennero in Haseroth: commorati sunt ibi v. 34. Questa fu mansione decimaquarta.

C. [illegible] Maria [illegible] per sette giorni stette in pena di [illegible] cap. 12. Risanata ch'ella è, gli Ebrei si [illegible] in nuova mansione, ch'è la decimaquinta, detta Rethma nel cap. 33. v. [illegible] Divino, ut et plerasque sequentium mansionum par[illegible] in monte solitudinis Pharan [illegible] qui locus etiam Cadesbarne vocatur Deuter. 1 v. 20. [illegible] [illegible] ab urbe Cadesbarne. Di qui si mandano [illegible] esploratori a [illegible] terra promessa. Questi ritornano dopo quaranta giorni cap. 13. v. 26. e con [illegible] sinistre informazioni eccitano il popolo la decima mormorazione descritta cap. 14. Dalla quale in contrario tentassero di sostenere la buona causa di Dio Giosuè, e Caleb. Per le [illegible], li castiga con determinarli a dover morir, tutti in quella confinanza, dentro [illegible] [illegible] Dio [illegible] quo ~~mense [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] chiamasi [illegible] cap. 33. v. 19. [illegible] ~~[illegible]~~. ~~Così pare [illegible]~~ [illegible] decimasettima ~~stanza in [illegible] cap. 33. v. 20. indi alla decima~~ [illegible] in detta [illegible] otto ricevono una sconfitta dagli Amaleciti. Nel capo [illegible] il castigo [illegible]

Capo XIV

[illegible] di Core

[illegible] da quell'anno seguente la sedizione di Core, Datan, e Abiron descritta [illegible] [illegible] in [illegible] più della franchezza, che [illegible] [illegible], dove la Scrittura non parla [illegible] seditionem excitatam esse a Core [illegible] post [illegible] [illegible] Così è ciò molto verisimile, che anzi lo stesso anno Aronne [illegible] [illegible] assodato il suo principato di quel [illegible] [illegible] fatto seguì ciò tutto che leggiamo scritto nei [illegible] capi 17 e 19 [illegible] [illegible] [illegible] o autorità di [illegible] [illegible]

Capo XV

[illegible]

Nel capo 20. de' Numeri si rappresenta la morte di Maria sorella di Mosè, ed Aronne. Se ne dà un cenno del tempo v. 1. dicendosi mense primo, e se ne determina il luogo in Cades. Ma non si dice in qual anno. Cades secondo il Divino è la mansione trigesima terza, e ciò raccogliesi dal capo 33. de' Numeri v. 36. Per il che seguita [illegible] come abbiam posto sopra nel precedente capitolo la sedizione di Core, e quell'altro [illegible] dette [illegible] ed entrando ora al [illegible] [illegible] [illegible] quel [illegible] capo 33 [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible] dall'uscita d'Egitto, perchè in quell'anno stesso non [illegible]
[illegible] come tutti loro ultima gonologia nel medesimo [illegible] anni del m. 2493.
[illegible] l'anno del mondo due mille quattrocento novanta tre. [illegible]
[illegible] manda Mosè [illegible] Vegen [illegible] al monte Hor,
[illegible] e fu pianto trenta giorni [illegible]
[illegible] morto nel quinto mese, che corrisponde al nostro luglio, [illegible]
[illegible]

Capo XVI

Ultime gesta di Mosè fino al Deuteronomio

[illegible] prima di venire alle nostre osservazioni di ~~metodo~~ il libro de' Numeri dal cap. [illegible] fino al fine.
[illegible] Mosè ci rappresenta come dopo terminati i giorni del pianto per la morte
[illegible] in Salmona
[illegible]
[illegible] in Phunon v. [illegible] fu annoverati del [illegible]
[illegible] indi prese a la trentesima
[illegible] la trentesima [illegible] Jeabarim cap.
[illegible] 33. v. 44. [illegible] trentesimo nono fu Dibongad di là del
[illegible] cap. [illegible] v. 13
torrente [illegible] contra Nabo cap. 33. v. 47.
[illegible] per
[illegible] cap. 33. v. [illegible] le particolari [illegible] quei tra i quali
[illegible] Moriatur [illegible]
[illegible] fornicatus est populus cum Moab. Nel cap. 33.
tempore Israel in Setim. ~~[illegible] cap.~~ v. 1. et fornicatus est [illegible] de Bethsimoth usque ad Abelsatim in
[illegible] la [illegible] di questo accampamento v. 49.
planitie [illegible] Moabitarum. Quivi Iddio comanda a Mosè, e ad Eleazaro Sacerdote di far la seconda
numerazione del popolo cap. 26. [illegible] a viginti annis et supra, dovendosi a quelli [illegible] già
morti tutti coloro, che si erano dementati l'ingresso della terra promessa come sopra abbiam detto al
cap. 13. [illegible] Inter quos nullus fuit eorum,
qui ante numerati sunt a Moyse, et Aaron in deserto Sinai. Praedixerat enim Dominus, quod
omnes morerentur in solitudine: nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, et Iosue filius Nun
Nel mentre [illegible] seconda numerazione le figliuole di Salfaad trattano lor causa per avere
nella [illegible] il loro luogo sotto al nome del loro padre cap. 27. [illegible]
[illegible] viene [illegible] a Mosè. Nei seguenti capi 28. e 29. 30. Iddio replica, e compendia a
Mosè i punti principali della religione Levitica, e delle sue cerimonie. Nel cap. 31. Iddio concede
ancora una vittoria a Mosè sopra i Madianiti co' quali muore anche Balaam. Nel cap. 32. alle
tribù di Ruben, e di Gad, e a mezza la tribù di Manasse si dà terra di là del Giordano. Il seguente
capo [illegible] è un compendio di tutta la storia precedente, [illegible]
fino all'ultimo termine che si è toccato. Il capo 34. con di presso il trentacinque di [illegible]
per la partizione della terra, che stava per esser acquistata. Il trentesimo sesto [illegible]
[illegible] a quello stesso proposito, e così finisce il libro de' Numeri.

Capo XVII.

Il Deuteronomio.

Questo libro comincia il giorno primo del mese undecimo dell'anno del mondo 2493. come si deduce nel capo primo il verso terzo. Si ripete la storia passata, e si ritoccano varj punti delle leggi già pubblicate sin tutto il capo 17. fino al v. 13. Dopo in quel luogo si stabiliscono i precetti concernenti al Re, che nel dopo si fosse eletto. Poi si veggono continuando varie ordinazioni di varie specie sin tutto il capo ventotto. Il ventinove dice subito: Foederis Dominum, et ... quali si rinnovano quei fatti, patti, e discorsi sin tutto il trenta. Il compendio del cap. 31. contiene nel v. 24. e due seguenti: Scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit; praecepit Levitis, qui portabant arcam foederis Domini, dicens: Tollite librum istum, et ponite eum in latere arcae foederis Domini Dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium. Dopo avendo lodato il Signore col suo cantico descritto nel capo 32. nel cap. 33. benedisse le dodici tribù del popolo, e poi nel cap. 34. ... centum, et viginti annorum, onde gli succede Giosuè.

Capo XVIII.

Memorie del tempo di cui tace Mosè tra l'anno del mondo 2454, e l'anno 2492.

Nel capo decimoquarto di questo libro di questo nostro metodo si è presentata da leggere la sedizione di Core dal capo 16. del libro de' numeri, e si è notata come in conseguenza di quel fatto seguì ciò tutto che abbiamo scritto ne' seguenti capi di quel sacro libro 17. 18. 19. ~~Nota~~ Queste storie seguite sono l'anno stesso, che in esso il Tabernacolo dell'alleanza, cioè il secondo dopo all'uscita di Egitto; benchè il determinare anche le giornate particolari, o i mesi in cui piuttosto vogliam credere avvenuta ciascheduna cosa, sia impresa non dalle nostre forze, mentre la sacra Scrittura non ce lo esprime. Nel ventesimo de' Numeri ci si rappresenta la morte di Maria sorella di Mosè, e di Aronne; e questo fatto l'abbiamo fissato al primo ... del'anno 2493. Adunque cominciando dall'anno cinquantacinque del secolo vigesimo quinto del mondo fino a tutto il novantadue di esso ~~altri~~ anni ... otto anni interi di silenzio della sacra storia, cosa che giustamente dee prendersi da chiunque dilettasi di questi studj una ben grande ammirazione. Noi desideriamo di tentare qui adunque due cose. La prima sia l'investigare la ragione di questo silenzio, considerando per qual causa Mosè, che viveva, e comandava quel popolo, e avea avuto una così grande cura di scrivere di esso e di sua insieme una sì importante storia ne abbia poi lasciato di scrivere così gran parte; la seconda l'investigare da dove si potrà meglio dalle altre memorie, che ne possiam prendere delle sacre lettere il supplimento di questo tempo

A me pare, che [illegible] moderni [illegible] dentro [illegible] obbligo di assumersi la fatica di trecciare la materia di questo [illegible] più del P. Calmet nella sua storia universale. Perchè in essa avendo preso a compilare quel più che si può desiderar di sapere in quanto a tutte le genti di età in età, s'egli voleva riflettere al giusto computo degli anni del mondo, trovando nella sacra storia questo [illegible] di anni ben trentotto, potea, o dovea e ammirarne il silenzio, e vedere, se ve ne era ~~[illegible]~~ da empirlo. Egli però dissimula il fatto tutto col andar sopra a tutta la storia da Mosè nell'Esodo, nel Levitico, e ne' Numeri scritta. Scrive [illegible] della sua storia universale cap. 99. "Nel lungo intervallo di trentanove, o quaranta anni Mosè diede molte leggi al popolo, ma non se ne sa distintamente nè 'l tempo, nè l'occasione ... Nel libro dell'~~[illegible]~~Esodo, e in quello del Levitico, de' Numeri, e del Deuteronomio dà le leggi morali, e cerimoniali, e mostra quanto avvenne al popolo nel corso del loro viaggio sino al loro ingresso nella terra promessa".

[illegible] di parlare è un piuttosto intorbidare le difficoltà, che di risolverle. Perchè ognuno che prenda i sacri libri alla mano, per rotico ch'egli sia intende, che quarant'anni sono tra l'Esodo, e la morte di Mosè, essendo questa cosa espressa quanto basta dal sacro testo, e insieme comprende come le cose scritte ne' detti libri sono la storia, che in qualche modo empie questo tempo. Ma un moderno, che pretenda d'illuminare nel difficile di questa storia, e altro non ci dica, se non che nell'intervallo [di] 39 in 40 anni aver dato Mosè molte leggi al popolo, e non sapersene distintamente nè 'l tempo, nè l'occasione, [illegible] egli sia in credito di uomo erudito, e perito della sacra letteratura, ci fa congetturare, che avendone egli pure in questa parte studiato al suo possibile, altro non ce, nè altri raccolto, se non [illegible] suo non se ne sa, che nattar può in dispensazione di cercar più oltre i curiosi, e gli studenti. Noi [illegible] di sopra per quanto ci fu possibile lo veniamo di avere emendato, col dimostrare che fino al diecinove tutto de' numeri son cose che vanno nel secondo anno dall'uscita dell'Egitto; e che ciò, che di lì comincia, s'appartiene all'anno ultimo della vita di Mosè; e presso a ciascheduno fatto storico abbiamo accompagnata anche la lettura delle leggi divine, che possono vedersi da quel fatto stesso aver presa l'occasione per venire da Dio [illegible].

Molto migliori sono in questa parte le osservazioni di Usserio negli Annali dov'egli segna gli anni del mondo 2515. Stabilisce secondo noi dalla mandata degli esploratori a veder la terra sino alla morte di Maria quel numero medesimo di anni che abbiamo fissato, e adde di più per accrescere la nostra maraviglia, che [illegible] in que' trentotto anni aliquid spatium quinque dierum [illegible], [illegible] gli [illegible] di andarne. Vedete adunque di tanto spazio di tempo sì alto silenzio".

Cresce il motivo di maravigliarcene, se consideriamo con quanta particolarità sono scritte pure in questi libri tante altre cose. Non dirò sol tanto ciò che appartiene al governo pubblico di quel popolo, com'è la estrazione di esso dall'Egitto, la condotta pel deserto, la legge ad esso presentata per stabilimento della religione, e della polizia; ma quante cose anche più particolari non vi si scrive. ~~[illegible]~~ Nè solamente furon qui riferiti i miracoli più strepitosi e al pubblico degli Ebrei da Dio fatti, come il passaggio del mar rosso, la vettovaglia celeste della manna. Ma vi son ancor de' fatti particolari, i quali comunque abbiano alcuna parte di mirabile, nol son poi sì stupendi in tutta la loro spezie, almeno per rapporto a [illegible] [illegible] maggior maraviglie. Mosè uccide un Egiziano e [illegible] Madian; e lo sappiamo tutta volta dall'Esodo al cap. [illegible]. Maria ciarla da femmina in pregiudicio del fratello, e Iddio la punisce con una febbre di sette giorni; e questo anche è scritto ne' Numeri a capi dodici. Che in trentasette anni per meno, quanti ne corsi dal secondo finito sino al principio del quarantesimo non sia cosa avvenuta ~~[illegible]~~ sotto di Mosè almen ugualmente che queste, ultime sette degne d'essere registrate ne' sacri fasti? Questo mi [illegible] maraviglia [illegible] e dimando il perchè di questo silenzio.

[margin:] Le figliuole di Salfaad entrano in una prestanza per un retaggio dimestico, e se ne scrive tutto il giudizio seguito di Cr[illegible] causa a cap. 27.

Io direi, che le cose scritte ne' libri di Mosè principiando dall'Esodo possono distribuirsi nelle seguenti classi: altre sono opere ~~[illegible]~~ di Dio, come i miracoli, che vi si leggono; altre sono dichiarazioni della divina volontà, come le leggi sacre; altre sono gesta segnalate di uomini, come i fatti di Mosè, e le battaglie seguite, e la partizione delle terre, e [illegible] alcune cause, o negozj particolari, che ci danno idea del buon giudicare nelle materie del diritto secondo a quel tempo. Tutte queste cose dal santo profeta Mosè sonosi scritte tanto a pieno che basta per li due primi anni, e per l'ultimo del suo reggimento. Egli però tace tutto per li trentasette di mezzo, ecco le ragioni.

Primieramente perchè quanto a miracoli di nuovo taglio, e di nuova spezie crediam seguito in que' trentasette anni. In tutti quegli anni quaranta erano in corso alcuni avvenimenti miracolosi, come vedremo nel secondo punto di questo discorso, secondo che avean ne' primi anni di questa storia cominciato; ma miracoli di nuova stampa, intenderemo da ciò, che seguirà più sotto, non è da pensare che in quegli anni ce ne seguissero. Così non si fecero conquiste di terre, Iddio non fece altre nuove sue leggi di sorte alcuna; ma qualche cosa di più considerabile io rifletto in quanto a Mosè.

Egli avea rotto da quel popolo che può dubitarsi se più stolido, od empio s'abbia a chiamare mille volte con le tante ingiuste mormorazioni, che contro di lui insieme, e contro Dio eccitarono, finchè negando a Dio l'ubbidienza di entrare alla conquista della terra promessa si meritò nel capo decimoquarto de' Numeri vv. 22. 23. quella condanna. Omnes homines qui viderunt majestatem meam, et signa quae feci in Egypto, et in solitudine, et tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meae, non videbunt terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis, qui detraxit mihi, intuebitur eam. [illegible] gli Ebrei furono dal [illegible] e da Dio. [illegible] dal suo profeta abbandonati quanto a quella speziale direzione, che aveano [illegible], e [illegible] all'altro fu là goduta. E per fine di spiegare in [illegible] il suo chiaro questa cosa, osserveremo, come segue:

Iddio per tutto quel tempo non mancò al suo popolo delle tre grazie anche speziali riguardo agli altri popoli, ma per quella gente cose ordinarie e comuni, da che la trasse di Egitto: cioè di concedere loro la manna ogni giorno; di comparire sul Santuario con la colonna or di fuoco, or di nube, alcuna volta accennando loro di prendere nuovo campo, come raccogliesi dalle mansioni che [illegible] mutarono siccome è scritto nel trentatrè de' numeri, e dal dorso di essi la corrente [illegible] dell'acqua, onde scrive l'Appostolo 1. Cor. cap. 10. v. 4. bibebant de consequente eos petra. Ma altre assistenze specialissime, che potesser promovere le loro conquiste, no. [illegible] per volersi essi azzardare ad un fatto d'armi nel fine del cap. 14 de' Numeri ricevono una sconfitta dagli Amaleciti, e da Cananei; e fuori di poc'altre cose che siccome vedemmo sopra s'appartenghino aver esse all'anno secondo dell'uscita d'Egitto Iddio non li degnò di alcuna [illegible] istoria, che avesse altra singolarità.

[illegible] che anche Mosè seguì lo stile di Dio. Rispondeva forse col suo solito nelle giudicature occorrenti, in quanto gliene venivano dal popolo le istanze, ma per quanto a sè non dava moto alla menoma novità. Una prova di questo si è la inosservanza della circoncisione. Questa era il più nobile sacramento di quella nazione. Poi da che furono i malcontenti da Dio condannati a morir nel deserto, si lasciarono vivere a lor modo, e neppur la circoncisione, ch'era la lor gloria prima, e il carattere di lor nazione fu più costumata. Di Giosue nel capo 5. v. 6. è scritto: Populus qui natus est in deserto per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis, incircumcisus fuit. Nè va inteso, che in tutti que' quaranta anni non siasi costumata la circoncisione; ma dentro intendesi di que' quaranta anni principiando dopo a quasi tutto il secondo, donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, et quibus ante juraverat, ut non ostenderet eis terram lacte, et melle manantem. Da quell'ora in poi non si è più circonciso, perchè Mosè più non badò loro, li lasciò abbandonati al loro mal [illegible], e alla sola aspettazione di lor morte, non mancando loro per ufficio di carità dove l'avessero [illegible], ma in nessun altro modo sollecitandoli nè a piacere a Dio, nè a cattarsi miglior vantaggi nè di grazia, nè di miglior avventura. Per questa ragione dunque tace trentasette anni la sacra storia di Mosè, perchè in tutto questo tempo sì Dio, come Mosè fecero con quel popolo una sospensione di loro reggimento, fin che tutti venisser morti; e per conseguenza mancarono alla materia di quella storia, due agenti [illegible].

Veniamo ora al secondo quesito, e investighiamo dagli altri luoghi della divina Scrittura come supplire a questo [illegible] della sacra storia, e qual si fosse di quel popolo la vita nel deserto [illegible]. Essendo ci suggerisce, come gli Ebrei in tutti questi anni cangiarono diciasette volte stazione. Perchè nei Numeri principiando da Remmonfares che troviamo al v. 19 dove vennero [illegible] di dove furono mandati gli esploratori ad [illegible] la terra si va 2. a Lebna, 3. a Ressa, 4. a Ceelata, 5. al monte Sapher, 6. ad Arada, 7. a Maceloth, 8. a Tahat, 9. a Tare, 10. a Metca, 11. ad Esmona, 12. a Moseroth 13. a Beneiaacan, 14. a Gadgad, 15. a Jetebata, 16. ad Ebrona, 17. ad Asiongaber. Qui passano gli anni che si son detti, quindi vennero a Cades, ma dove cominciava l'anno dall'esodo d'Egitto quarantesimo, e dove morì Maria.

In tutti questi anni di lor pellegrinazione quantunque mangiassero la manna per ordinario lor cibo, non lasciavano però anche l'uso di altre vivande, come l'occasion lor presentava, di poterne avere. Per ciò tanto prima che cessasse la manna, dove lor occorse di passare per l'Idumea l'anno quarantesimo (Vedi questa istoria nei Numeri al cap. 20.) Iddio loro comanda nel Deuteronomio cap. 2. v. 6. Cibos emetis ab eis pecunia, et comedetis: aquam emptam haurietis, et bibetis. Oltre di ciò avean gli Ebrei seco loro bestiame in quantità, che d'Egitto condusser fuori, onde Mosè a Faraone espresse (Esodi cap. 10. v. 26.) cuncti greges pergent nobiscum; e per un altro esempio di questo vero leggiamo ne' numeri al cap.

ra. Filii autem Ruben, et Gad habebant pecora multa, et erat illis in jumentis infinita substantia.
Di tanti bestiami ne facevan certo l'uso occorrente; e di que' generi, che potean servire a lor proprio [illegible] ci aveva diritto a mangiarne.
Mai atti di religione quanti ne praticassero, salvo quel preciso culto, che dovea a Dio pagare Mosè con l'altro del ordine Levitico, e forse qualche tal pratica secondo al più preciso, che si era stabilito da principio, e si era continuato ad avvanzare in consuetudine, io non saprei dire.
Trovo che celebrarono una pasqua ne' Numeri al capo nove il capo all'anno dopo che furono di Egitto usciti; e trovo, che nel capo ventesimo ottavo alla gente nuova, perchè doveano a quell'ora pochi più esser vivi degli usciti di Egitto si comanda di far la pasqua al suo debito tempo, e trovo che dopo morto Mosè sotto di Giosuè fecero una Pasqua Giosuè cap. 5. v. 10. Adunque Pasquali cerimonie altre non ne fecero in tutti gli anni che Mosè ebbe ragione di non voler descrivere, perchè quel suo popolo condannato a morire nel deserto viveva intanto in tutto il disordine, e l'inosservanza della loro legge, benchè si nuova.
Così essendo in quel popolo il carattere che lo dovea distinguere dalle altre nazioni la circoncisione; abbiamo tuttavolta in argomento della sua irreligiosità, come si è detto anche sopra, che Populus, qui natus est in deserto per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis incircumcisus fuit: donec consumerentur, qui non audierant vocem Domini, et quibus ante juraverat, ut non ostenderet eis terram lacte, et melle manantem. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt a Josue: quia sicut nati fuerant, in praeputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. Josue cap. 5. vv. 6. 7.
Quel che si è detto ne' due esempj della Pasqua, e della circoncisione, e come queste divozioni lor principali gli Ebrei le lasciarono negli anni, che andarono il deserto, io stovo, e realmente si vuol intero di tutte affatto le altre pratiche della loro legge, e religione. Parla chiaro Amos al capo quinto, e Dio per bocca di quel profeta li rimproveria di due cose capitalissime: d'aver abbandonato il culto divino, e d'aver anzichenò servito all'idolatria. Ecco le sue parole v. 25. Numquid hostias, et sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel? Questo rimprovero per via d'interrogazione, suppone come doveano in que' quarant'anni tanto più frequentare con Dio la pratica dei sacrificj, quanto più recente si era la legge, e il rito religioso, che Iddio avea instituito. Numquid etc. interroga, dice il Menochio, quasi dicat: Non. Ma peggiore si è il rimprovero che segue nel profeta. Perchè non servendo alla religione divina, cosa intanto si fecero? v. 26. Et portastis tabernaculum Moloch vestro, et imaginem idolorum vestrorum sidus dei vestri, quae fecistis vobis. Parla di questa loro idolatria santo Stefano negli Atti al cap. 7. v. 42. e più sotto; e dopo di aver espresso, come gli antichi Ebrei nel deserto adorarono prima il vitello, qui dichiara commentando il luogo lodato di Amos, come oltre all'idolatria del vitello colà nel deserto si diedero ad adorar anche altri simulacri rappresentanti loro la milizia del cielo. Convertit autem Deus, et tradidit eos servire militiae coeli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Numquid victimas et hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sidus dei vestri Remphan, figuras quas fecistis, adorare eas. S. Girolamo scrivendo ad Algasia qu. 10. pretende che militia coeli non tantum sol appellatur, et luna, et astra rutilantia, sed et omnis angelica multitudo, comunque exercitus. Ma che debbasi anche così che Remphan, gli Angioli Ma quel Rempha era un idolo, anche materiale, e qual si fosse, veggasi [illegible] Amos Cornelio a Lapide; il quale sotto al v. 26. di questo capo di questo profeta così ci fa

[illegible] conclusione. Hinc numerantur hi quadraginta anni, cum fuerint tantum triginta otto, et aliquot menses. Appunto noi parliamo anche di quei trentotto soli, che principiarono dal fine secondo anno dopo l'uscita d'Egitto, e andarono fino al principio del quarantesimo. Nam, segue l'a [illegible] il suo discorso, [illegible] anno ab egressu ex Egypto erectum est tabernaculum, et in eo obtulerunt victimas. Deinceps vero vel nullas, vel raras. Hi ergo duo anni ex quadraginta subtrahendi sunt. E poco avanti: Adde, Hebræos in deserto proclives fuisse in murmura, ac crebro contra Deum, et Mosem rebellasse, atque ad idola, quæ recentes in Egypto coluerant, rediisse.

Così essendo, sono in piano le due difficoltà, che si erano proposte. Gli Ebrei nel deserto dopo i due primi anni a tal modo rinunziarono Dio, e il suo profeta, che Dio, e il Profeta gli abbandonarono alla loro infedeltà finchè tutti fur morti. Per cui nè Iddio trovò luogo di far con essi più le solite prove de' suoi miracoli; nè il profeta santo ebbe altro più che fare, che pazientarli. Essi no così abbandonati a se deslegandosi tutte le parti della nuova religione da Dio per essi instituita, e finalmente idolatrarono a si consumò frattanto tutta la generazione, che uscita era d'Egitto. Qui si venne all'anno quarantesimo, da che di là erano usciti. Morti tutti quegli empj vecchi nè [illegible] peccati, Mosè ripigliò il comando con la nuova gente al principio dell'anno, forse all'occasione di avere trovati ostinati nel fare i funerali di Maria sua sorella, come è scritto nè Numeri al capo ventesimo. [illegible]

Excerpta ex Dissertatione Philippi a Turre

de Beleno.

p. [illegible] Aquilejensibus priscis deus quoque suus municipalis, et patrius fuit, qui Bellenus appellabatur. [illegible] Auctor est Capitolinus in Maximinis cap. 22. ubi hæc tradit: cum igitur frustra obsideret Aquilejam [illegible], legatos in eandem urbem misit, quibus populus pene consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens etiam deum Belenum per haruspices respondisse, Maximinum esse vincendum. Rem eandem narrans Herodianus l. 8. cap. 3. Ita ait: Græcam omnulla quoque oracula [illegible] bantur patrii cujusdam numinis victoriam promittentia. Belen vocant [illegible], magnaque cum religione colunt, Apollinem interpretantes.

P. [illegible] In textu Græco Herodiani legitur Βέλιν. Salmasius ad cap. eorum loco [illegible] terminatione censet Βέλινον [illegible] eam post quod qui Belinum [illegible] terminatione [illegible] Belenum Romano more dicere consueverat. pag. [illegible] Verum nomen potius [illegible] Belenum fuisse credibile? At Belenum pessime corrupte [illegible], [illegible] Bellenum [illegible] tutelarem effingent [illegible] cap. de Diis [illegible] lib. 4. cap. 17. Belenum vocat [illegible] et Marquardus de Susanna Tract. de [illegible] num. 26. Aquilejenses [illegible] numina tutelaria coluisse scribit, Belenum [illegible] et Belenum.

[illegible] Belenum de [illegible]

[illegible] quod [illegible] sculptum [illegible] in agro Tiburtino testatur Antonius del Re in antiquit. Tiburtinis [illegible] Idiomate cap. 5. part. 2. ubi de villa Hadriani, in fine

Antinoo et Beleno par ætas, formaque par [illegible]
cur non Antinous sit quoque qui Belenus.

[illegible] Belenum [illegible] niger [illegible], quod [illegible] patrii numinis appellationem nomen [illegible] Belenus Tertull. cap. [illegible] et iterum adversus gentes lib. [illegible] pag. [illegible] codices non Belenum, sed Bilenum præferebant.

[illegible] Patet Belenum cultum in Armoricæ provinciæ Galliæ [illegible]. Atque hic fortasis est Apollo quem coluisse Gallos tradit [illegible] l. 6. [illegible]

[illegible] A Beleno derivatum volunt deum Abellionem. Joannes Ger. Vossius de Idolatria l. 2. cap. [illegible] Belenum ab Hebræo Baal [illegible]. Ludovicus Thomassinus in tractatu [illegible] l. 4. cap. 10 n. 4. Belenum, ut et Abellionem ab ἥλιος [illegible] sole derivat mutata aspiratione in B. qui [illegible] non [illegible]. [illegible] omnes Belenum [illegible] contendunt, et religionem, nomenque [illegible] in Europam [illegible] Syntagm. [illegible] cap. 1.

[illegible] 250. [illegible] credendum [illegible], et [illegible] Apollinem [illegible] Belenum cognominatum [illegible] regione [illegible] cogitarem.

pag. [illegible] itaque [illegible] ejus nomen deductum sit a Βέλος sagitta, unde Apollo ἑκηβόλος, et ἑκατηβελέτης, seu eminens jaculans fuit dictus. sagittipotens passim [illegible] ... [illegible] ad [illegible] S. [illegible] trucidatam, praemissa nomini [illegible] tat illos, cum in Italiam per [illegible] [illegible] vix transgressi sunt, ut narrat Livius lib. 39. Tunc etiam Belenus, qui apud eos colebatur, Aquilejensibus traditur.
[illegible] Veneti [illegible] adoptatus sub nomine Apollinis [illegible] Belenum transire potuit.
[illegible] Fortasse sicut Heneti transierunt in Venetos, [illegible]
Frequens enim est [illegible] Belenus dictus fuit Velenus, deinceps Belenus ex [illegible] literarum [illegible] cujus passim exempla occurrunt.
[illegible] in quella (iscrizione) di monsignor del Torre, sembra che il Dio Beleno si trasformi nella Dea Bellona, la quale pare ad esso monsignore di ravvisar nel suo marmo, ma[illegible] derivata dalla inavvertenza degli Amanuensi. Giandomenico Bertoli nelle Antichità d'Aquileja n. 55a.

Amos cap. [illegible] Vulgatus

Numquid hostias, et sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?
Et portastis tabernaculum Moloch vestro, et imaginem idolorum vestrorum, sidus dei vestri, quae fecistis vobis?

Complutenses ex 70.

Numquid hostias, et sacrificia quadraginta annis obtulistis mihi, domus Israel?
Et portastis tabernaculum Moloch, et sidus Dei vestri Rempham, figuras eorum, quas fecistis in eis.

Ego ex 70.

Num mactamina, et incensa offerebatis mihi, domus Israel, quadraginta annis in deserto?
Et [illegible] scenam Moloch, et astrum Dei vestrum Rephan, typos quos fingebatis vobismet.

Menochius.

Sidus Dei vestri. Ribera putat fuisse Jovem, qui stellam habebat in vertice. S. Hieronymus, et plures alii censent stellam fuisse Veneris, quae mane praeveniens solem vocatur Lucifer, vespere illum subsequens appellatur Hesperus.

Ex Hebraica veritate.

Num mactamina, aut munus ~~obtulistis~~ attollebatis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel?
Imo attollebatis tabernacula regis vestri, et [illegible] (explicat [illegible], alii nomen [illegible]; alii Saturnus, et Saturni stella, alii imago idoli) vexillum similitudinum vestrarum, sidus deorum vestrorum, qualemcunque faciebatis vobis.

Tertullianus Apologetici cap. 24

Unicuique etiam provinciae, et civitati suus Deus est, ut Syriae Astartes, ut Arabiae Disares, ut Noricis Belenus, ut Africae Caelestis, ut Mauritaniae Reguli.
Ubi notat Prior. Belenus. De origine hujus vocis multa Pamelius, et [illegible] fuisse Apollinem. Etymon a voce βάλλειν illud indicare videtur, nisi ex Hebraeo [illegible] videtur [illegible] ex [illegible] quod idem significat. Notissimum autem est apud poetas Apollinem dici ἑκατηβόλον, et ἑκατηβελέτην.

Idem l. 2. ad Nationes cap. 8.

Quanti sunt, qui norint visu, vel auditu Atargatin Syrorum, Caelestem Afrorum, Varsutinam Maurorum, Obodam, et Dusarem Arabum, Belenum, [illegible] vel quos Varro ponit, [illegible] Narniensium [illegible], Atheniensium [illegible] Ancariam, et [illegible] Nortiam, quorum ne nominum quidem dignitas humanis cognominibus distat? Satis video etiam deos decuriones cujusque municipii, quibus honor intra muros suos determinatur.

[illegible] di S. Marco, il quale per quanto apparisce, non altro ha voluto fare che un compendio di ciò, che ha scritto S. Matteo, aggiungendo solamente a fatti da lui narrati [illegible] senza però far menzione di molti avvenimenti, ne della genealogia del Salvatore, e [illegible] ~~[illegible]~~ misterj della sua infanzia, da quali il primo Evangelista avea cominciato. [illegible] pref. della vita di Cristo.

Non si ha certezza precisa di quanti anni durò il corso della sua predicazione. In questo articolo abbiamo seguito il sentimento dei santi Padri (a) più antichi, che il restringono a due anni, ed alcuni mesi. [illegible] spazio di [illegible] è paruto altrettanto più probabile, quanto che si accorda coll'[illegible] solo, il quale [illegible] che tre pasque. nel tempo tutto quel che Gesù ha operato o detto in pubblico. Non vi si trovano effettivamente, che tre pasque [illegible] vienne degli Evangelisti [illegible] conto di più. ibidem.

{(a) S. Ireneo l. 2. c. 22. Origenes l. 1. contra Celsum. Apollinaris Laodicensis [illegible] in Cap. 9. Danielis. S. Epiph. haeres. 51.

([illegible] totius ex quatuor Evangelistis textum eodem quo in vulgatis legitur ordine a principio ad finem exhibere in Harmonia non licuit, propterea quod ab aliorum Evangelistarum ordine a capitis IV Evangelii sui v. 12 ad ejusdem Evangelii capitis XIV v. 13 [illegible] procedit [illegible] Evangelista Marcus qui veluti Epitomator cum Luca, et Joanne [illegible] narrando [illegible] varie transposita legitur [illegible] unde evenerit nisi ex perturbatione aliqua, eaque antiquissima schedarum [illegible] perspicere. Itaque ut cum ceteris in re historica conveniret, necesse fuit eum [illegible] varie secare ac transponere. quae quidem [illegible] et transpositio [illegible] 21. incipit, et per triginta sequentes continuata in pagina 51. tandem desinit. Nicolaus Thoynard, in Prolegomenis ad [illegible] Graeco-latinam Evangeliorum [illegible]

Quod quod profanos auctores non raro accidit, ut res nonnullas prius, nonnullas [illegible] narrent, quam temporis ratio et ordo postularet, id etiam apud sacros Evangelistas nonnunquam reperire est: [illegible] enim hunc ordinem [illegible] ut quae ad rem, vel ad personam [illegible] de qua [illegible] explicent, ne de his [illegible] sit eis repetenda narratio. Contra vero καθ' ὑστερολογίαν nonnunquam [illegible], ubi eventum [illegible] omissum occasione postmodum alicujus narrationis cum eo aliquando connexae tum demum referunt tardius, quam par esse videbatur. Ibid. C. 1.

[illegible] textus excusus est ad vetustissimos duos Vaticanos codices ad Latinam veterem Versionem quando scilicet haec cum illis convenit. Variantes autem illas a vulgato textu Vaticanos lectiones nusquam, quod sciam, recensitas excerpsit ex ipsis codicibus Vir Clariss. Carolus Cato de Court Serenissimo Cenomanensium Duci a Secretis, [illegible] viveret, nobiscum [illegible] communicavit. c. 12.

[illegible] in sectiunculas seu versiculos divisionem prout in omnibus novi testamenti editionibus nunc habetur a Rob. Stephano [illegible] factam fuisse, et quidem magnam inter equitandum partem, refert [illegible] ejus Henricus in [illegible] Concordantiae suae novi testamenti Graeco-latinae [illegible] editae, anno 1594 cujus quidem negligentiae vestigia in illa divisione non pauca reperiuntur. Easdem enim res in diversis Evangelistis relatas varie secat; adeo ut qui unus in Matthaeo versiculus est, nonnunquam in Marco, aut Luca vel Joanne duplex sit et vice versa quod duobus versiculis in uno Evangelista complexus est, in alio tribus explicet. Quae quidem licet omnia [illegible] novi testamenti exemplaria ita invasit, ut eam sequi jam pene necesse videatur cum juxta eam novi testamenti loca ab omnibus auctoribus citentur. Attamen mihi textus Evangelistarum in Harmonia inter se connectenti, et aptanti, satius, et ordinatius visum est nonnullis in locis a Stephano discedere, et alias textus sectiunculas citra constitutionem istarum dispendium in eo inducere. Cap. 12.

[illegible] prima di venire ai prolegomeni,

Christiano Gestori

Nicolaus Thoynard.

Ecce tandem tuum in conspectum venit Christiane Gestor, Graeco-latina Evangeliorum Harmonia indefesso studio, diuturnisque vigiliis a me elucubrata; deinde privatim, ac pluries mandata typis donec diversimode retractata eam adipisceretur formam, quam cernis. Quae si tuis oculis placeat neque laborum, ac vigiliarum, neque vero sumptuum, quibus nullatenus peperci, me poenitebit. Ad cujus intelligentiam, et ne quid legentem te remoretur, haec praemittenda duxi: quae quidem [illegible] abeunte [illegible], et [illegible] cum exemplis, antequam ad opens ipsius lectionem te accingas.

4 M) Excessi mensuram epistole, sed non excessi doloris modum. Nam qui falsarius vocor, et inter mu[illegible] [illegible] larum
vadios, et serectrina dilanior, contentus sum crimen abnuere, non referre. Unde arbitrio tuo cuncta committo, ut le-
gas ipsam Epistolam, tam Grecam, quam Latinam: et illico intelliges accusatorum meorum nenias, et probros-
que velas. Porro mihi sufficit amicum instruxisse carissimum, et in cellula latitantem diem tantum exspectare iudicii.
Optoque, si fieri potest, et si adversarii siverint, commentarios potius Scripturarum, quam Demo[illegible] et
Tullii Philippicas tibi scribere

4 M quod scilicet Abraham emerit ab Ephron Hetheo, filio Seor, juxta Hebron, quadringentis didrachmis argenti, speluncam duplicem, et agrum circa eam, sepelieritque in ea Saram uxorem suam. Atque in eodem legimus libro, postea revertentem de Mesopotamia Jacob cum uxoribus et filiis suis venisse Salem urbem Sichimorum, quae est in terra Chanaan, et habitasse ibi, et emisse partem agri, in quo habebat tentoria, ab Emor patre Sichem centum agnis et statuisse ibi altare, et invocasse ibi Deum Israel. Abraham non emit speluncam ab Emor patre Sichem sed ab Ephron filio Seor. Nec sepultus est in Sichem sed in Hebron, quae corrupte dicitur Arboch. Duodecim autem Patriarchae non sunt sepulti in Arboch; sed in Sichem, qui ager non est emptus ab Abraham, sed a Jacob. Differo solutionem, et istius quaestiunculae ut obtrectatores mei quaerant, et intelligant non verborum in scripturis considerandum, sed sensuum. Vicesimi primi Psalmi juxta Hebraeos idem exordium est, quod Dominus locutus est in cruce Eli, Eli lama azabthani, quod interpretatur Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Reddant rationem cur Septuaginta translatores interposuerint, respice me. Ita enim verterunt Deus meus, Deus meus, respice me, quare me dereliquisti? Respondebunt utique nihil damni in sensu esse si duo verba sint addita. Audiant, et a me non periclitari Ecclesiarum statum si celeritate dictandi aliqua verba dimiserim.

11 Longum est nunc revolvere quanta Septuaginta de suo addiderint, quanta dimiserint, quae in exemplaribus Ecclesiae, obelis, asteriscisque distincta sunt. Illud enim quod legimus in Isaia (31. sec. LXX) Beatus qui habet semen in Sion et domesticos in Jerusalem, solent Hebraei deridere, cum audierint. Nec non et in Amos (? sec. LXX) post descriptionem luxuriae, Stantia putaverunt haec et non fugientia. Revera sensus rhetoricus, et declamatio Tulliana. Sed quid faciemus ad authenticos libros, in quibus haec non feruntur adscripta, et cetera his similia, quae si proferre nitamur, infinitis libris opus est. Porro quanta dimiserint, vel asterisci testes, ut dixi, sunt, vel nostra interpretatio, si a diligenti lectore translationi veteri conferatur et tamen jure Septuaginta editio obtinuit in Ecclesiis, vel quia prima est, et ante Christi facta adventum vel quia ab Apostolis (in quibus tamen ab Hebraico non discrepat) usurpata. Aquila autem proselytus et contentiosus interpres qui non solum verba, sed etymologias quoque verborum transferre conatus est, jure projicitur a nobis. Quis enim pro frumento et vino et oleo, possit, vel legere vel intelligere χεῦμα, ὀπωρισμόν, στιλπνότητα quod nos possumus dicere fusionem, pomationemque, et splendentiam. Aut quia Hebraei non solum habent ἄρθρα, sed et πρόαρθρα, ille κακοζήλως, et syllabas interpretatur, et litteras, dicitque σὺν τὸν οὐρανὸν καὶ σὺν τὴν γῆν quod Graeca, et Latina lingua omnino non recipit, cujus rei exemplum ex nostro sermone capere possumus. Quanta enim apud Graecos bene dicuntur, quae si ad verbum transferamus, in Latino non resonant et e regione quae apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt.

12 Sed ut infinita praeteream et ostendam tibi vir omnium nobilium Christianissime, et Christianorum nobilissime, cujusmodi falsitatis me in Epistolae translatione reprehendat; ipsius epistolae ponam cum Graeco sermone principium, ut uno crimine intelligantur et cetera. Ἔδει ἡμᾶς ἀγαπητὲ μὴ τῇ οἰήσει τῶν κλήρων φέρεσθαι, quod ita me vertisse memini. Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non uti in superbiam etc. inquiunt, in uno versiculo quanta mendacia. Primum ἀγαπητὸς dilectus est, non dilectissimus. Deinde οἴησις aestimatio dicitur, non superbia, non enim dixit οἰήματι, sed οἰήσει quorum alterum tumorem, alterum arbitrium sonat. Totumque quod sequitur clericatus honore non abuti in superbiam, tuum est. Quid ais, o columen literarum, et nostrorum temporum Aristarche, qui de universis scriptoribus sententiam fers? Ergo frustra tanto tempore studuimus; et saepe manum ferulae subduximus. Egredientes de portu statim impegimus. Igitur quia et errare humanum est; et confiteri errorem prudentis, tu quicumque reprehensor es, tu me obsecro emenda praeceptor, et verbum de verbo exprime. Debueras, inquit, dicere Oportebat nos, dilecte, non aestimatione clericorum ferri. Haec est Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, et Musarum, ut dicunt, eloquio comparandus. Completur in me tritum vulgi sermone proverbium, oleum perdit et impensas, qui bovem mittit ad ceroma. Haec non est illius culpa, cujus sub persona alius agit tragoediam, sed Rufini et Melanii magistrorum ejus, qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Nec reprehendo in quolibet Christiano sermonis imperitiam: atque utinam Socraticum illud haberemus, Scio, quod nescio, et alterius sapientis Teipsum intellige. Venerationi mihi semper fuit non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui in sermone imitari se dicit Apostolos, prius imitetur virtutes in vita illorum in quibus loquendi simplicitatem excusabat sanctimoniae magnitudo; et syllogismos Aristotelis contortaque Chrysippi acumina resurgens mortuus confutabat. Ceterum ridiculum, si quis e nobis manens inter Croesi opes, et Sardanapali delicias, de sola rusticitate se jactet: quasi omnes latrones, et diversorum criminum rei diserti sint: et cruentos gladios Philosophorum voluminibus ac non arborum truncis occultent.

* seu Melanii, editor

4 neque vocabunt, et vocabitis. Porro in Hebræo legimus ita scriptum: Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabit nomen ejus Emmanuel. Non Achaz qui arguebatur incredulitatis, non Judæi qui erant Dominum negaturi, sed vocabit, inquit, ipsa quæ concipiet, ipsa Virgo, quæ pariet. In eodem Evangelista legimus Herodem ad adventum Magorum fuisse turbatum, Scribisque, et Sacerdotibus congregatis sciscitatum ab eis, ubi Christus nasceretur; illosque respondisse, in Bethlehem Judæ. Sic enim scriptum est in Propheta. Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in ducibus Juda. Ex te enim egredietur Dux, qui regat populum meum Israel. Hoc exemplum in vulgata editione sic fertur. Et tu Bethleem domus Ephrata modicus es, ut sis in millibus Juda, de te mihi egredietur, ut sit princeps in Israel. Quanta sit inter Matthæum, et Septuaginta verborum, ordinisque discordia, magis admiraberis, si Hebraicum videas, in quo ita scriptum est. Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Considera gradatim, quæ ab Evangelista sint posita: Et tu Bethleem terra Juda. Pro terra Juda, in Hebraico habet Ephrata: in Septuaginta Domus Ephrata. Et pro, nequaquam minima es in ducibus Juda, in Septuaginta legitur, modicus es, ut sis in millibus Juda: in Hebræo parvulus es in millibus Juda; sensusque contrarius est: Septuaginta sibi in hoc dumtaxat loco et Hebraico concordante. Evangelista enim dixit, quod non sit parvulus in ducibus Juda, cum e regione sit positum, parvulus quidem es, et modicus; sed tamen de te mihi parvulo et modico egredietur dux in Israel secundum illud Apostoli (1 Cor 1.) Elegit infirma mundi Deus, ut confundat fortia. Porro quod sequitur, qui regat vel qui pascat populum meum Israel, aliter in Propheta esse perspicuum est.

Hæc replico non ut Evangelistas arguam falsitatis (hoc quippe impiorum est; Celsi, Porphyrii, Juliani) sed ut reprehensores meos arguam imperitiæ et impetrem ab eis veniam ut concedant mihi in simplici epistola quod in Scripturis sanctis, velint, nolint, Apostolis concessuri sunt. Marcus discipulus Petri ita suum orditur Evangelium. Principium evangelii Jesu Christi, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Hoc exemplum ex duobus Prophetis connexum est, de Malachia videlicet, et de Isaia. Nam primum quod dicitur Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, in Malachiæ (3.1.) fine scriptum est. Sequens autem quod infertur Vox clamantis in deserto et cetera in Isaia legimus. Et quomodo Marcus statim in principio voluminis sui posuit, sicut scriptum est in Isaia Propheta (40.3.) Ecce ego mitto Angelum meum, quod non scribitur in Isaia ut diximus. Sed in Malachia novissimo Prophetarum duodecim? Solvat hanc quæstiunculam imperita præsumptio et ego erroris veniam deprecabor. Idem Marcus inducit (2. 25. 26.) ad Pharisæos salvatorem loquentem. (et Luc. 6. 3.) Nunquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, et esurivit ipse, et socii ejus: quomodo ingressus domum Dei sub Abiathar Pontifice, et panes propositionis comedit, quibus non licebat vesci, nisi solis sacerdotibus? Legamus Samuelem: sive (ut in communi titulo habetur) Regnorum libros, ibique reperiemus non Abiathar scriptum esse, sed Abimelech pontificem, qui postea a Doeg cum ceteris sacerdotibus, Saul jubente, percussus est. Pergamus ad Apostolum Paulum. Scribit ad Corinthios. Si enim cognovissent Dominum gloriæ, non crucifixissent. Sed sicut scriptum est Quod oculus non vidit nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Solent in hoc loco Apocryphorum quidam deliramenta sectari, et dicere, quod de Apocalypsi Eliæ testimonium sumptum sit cum in Isaia (64.4) juxta Hebraicum ita legatur A sæculo non audierunt, nec auribus perceperunt. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti exspectantibus te. Hoc Septuaginta multo aliter transtulerunt A sæculo non audivimus, neque oculi nostri viderunt Deum absque te, et opera tua vera, et facies exspectantibus te misericordiam. Intelligimus unde sumptum sit testimonium, et tamen Apostolus non verbum expressit e verbo, sed παραφραστικῶς eumdem sensum aliis sermonibus indicavit. In Epistola ad Romanos idem Apostolus Paulus exemplum de Isaia (Isai 8 14) sumens, Ecce, inquit, ponam in Sion lapidem offensionis, et petram scandali. Discordat a translatione veteri, et tamen cum Hebraica veritate concordat. In Septuaginta enim contrarius sensus est Non ut lapidi offensionis occurretis, neque ut petræ ruinæ, cum Apostolus quoque Petrus Hebræis, Pauloque consentiens, ita posuerit Incredulis autem lapis offensionis, et petra scandali. Ex quibus universis perspicuum est, Apostolos et Evangelistas in interpretatione [illegible] [illegible] sensum quæsisse non verba: nec magnopere de ordine, sermonibusque curasse, dum intellectui res pateret.

Lucas vir Apostolicus, et Evangelista scribit Stephanum primum Christi martyrem in Judaica (Act. 7. 15. 16.) concione narrantem: In Septuaginta quinque animabus descendit Jacob in Ægyptum (Gen 46 27) et defunctus est ipse, et patres nostri, translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti a filiis Emor, patris Sichem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(Ita) Et dixit Dominus ad me: Projice, illud ad statuarium decorum pretium, quod appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, et projeci eos in domo Domini ad statuarium. Accusent Apostolum falsitatis, nec cum Hebraico, nec cum Septuaginta congruat translatoribus: et quod his majus est, erret in nomine: pro Zacharia quippe, Jeremiam posuit. Sed absit hoc de pedissequo Christi dicere, cui curae fuit non verba, et syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. Veniamus ad aliud ejusdem Zachariae (c. 12. 10) testimonium, quod Joannes Evangelista (c. 19. 37.) assumit, juxta Hebraicam veritatem: Videbunt in quem compunxerunt, pro quo in Septuaginta legimus, καὶ ἐπιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν ἐνωρχήσαντο, quod interpretati sunt Latini: et aspicient ad me pro his quae illuserunt, sive insultaverunt. Discrepat Evangelistae, Septuaginta interpretum, nostraque translatio: et tamen sermonum varietas, Spiritus unitate concordat. In Matthaeo quoque legimus Dominum praedicentem Apostolis fugam, et hoc ipsum Zachariae testimonio confirmantem (Zach 13. 7). Scriptum est, ait (Matth. 26. 31) Percutiam pastorem et dispergentur oves. At in Septuaginta, et in Hebraeo multo aliter; non enim ex persona Dei dicitur, ut Evangelista vult, sed ex Prophetae, Deum Patrem rogantis: Percute pastorem, et dispergentur oves. In hoc, ut arbitror, loco juxta quorumdam prudentiam, Evangelista piaculi reus est, quod ausus sit Prophetae verba ad Dei referre personam. Scribit supradictus Evangelista ad Angeli monitum, tulisse Joseph parvulum, et matrem ejus; et intrasse in Aegyptum, ibique mansisse usque ad obitum Herodis, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam: Ex Aegypto vocavi filium meum. Hoc nostri codices non habent: sed in Osee juxta Hebraicam scribitur veritatem (Osee 11. 2.) Quia Israel puer est, et dilexi eum: et ex Aegypto vocavi filium meum. Pro quo et in eodem loco Septuaginta transtulerunt: quia parvulus est Israel, et dilexi eum. et ex Aegypto vocavi filios ejus. Num omnino repudiandi sunt, quia istum locum, qui ad Christi maxime pertinet sacramentum, aliter transtulerunt? an danda potius venia ut hominibus, juxta Jacobi sententiam dicentis (Jacob. 3.): Multa peccamus omnes: et si quis in verbo non offendit, iste perfectus est vir, et potens refrenare omne corpus. Illud vero quod in eodem Evangelista scribitur: Et veniens habitavit in civitate quae dicitur Nazareth; ut impleretur quod dictum est per prophetas, quia Nazaraeus vocabitur. Respondeant

{ „Difficile est alienas lineas insequentem non alicubi excidere; et arduum, ut quae in aliena lingua
{ „bene dicta sunt eumdem decorem in translatione conservent. Significatum est aliquid unius
{ „verbi proprietate: non habeo meum, quo id efferam; et dum quaero implere sententiam
{ „longo ambitu vix brevis viae spatia consummo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines
{ „casuum, varietates figurarum; ipsum postremo suum, et, ut ita dicam, vernaculum
{ „linguae genus. Si ad verbum interpretor, absurde resonant; si ob necessitatem aliquid
{ „in ordine, vel in sermone mutavero, ab interpretis videbor officio recessisse."
Et post multa, quae nunc persequi otiosum est, etiam hoc addidit: „Quod si cui non videtur
{ „linguae gratiam in interpretatione mutari, Homerum ad verbum exprimat in Latinum.
{ „Plus aliquid dicam: eumdem in sua lingua prosae verbis interpretetur. Videbit ordinem
{ „ridiculum, et poetam eloquentissimum vix loquentem."

λογοδαίδαλοι et fastidiosi aestimatores omnium tractatorum, ubi legerint, discant quod in Isaia positum est. (Isa. 11.) Nam in eo loco ubi nos legimus, atque transtulimus: Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet in Hebraeo juxta linguae illius ἰδίωμα, ita scriptum est, Exiet virga de radice Jesse, et Nazaraeus de radice crescet. Cur hoc omiserunt Septuaginta, si non licet transferre verbum pro verbo? Sacrilegium est, vel celasse, vel ignorasse mysterium.

8 Transeamus ad caetera, neque enim epistolae brevitas patitur diutius singulis immorari. Idem Matthaeus loquitur (Matth. 1. 22): Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem. Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel (Isai 7. 14). Quod Septuaginta transtulerunt: Ecce virgo in utero accipiet, et pariet filium et vocabitis nomen ejus Emmanuel. Si verba calumniantur, utique non est idem, habebit, et accipiet

4 III] S. Hieronymus ad Pammachium [illegible] de optimo genere interpretandi

Hactenus sic loquutus sum, quasi aliquid de epistola commutaverim, et simplex translatio possit errorem habere, non crimen. Nunc vero cum ipsa epistola doceat nihil mutatum esse de sensu, nec res additas, nec aliquod dogma [illegible] fictum, faciunt nae intelligendo, ut nihil intelligant, et dum alienam imperitiam volunt coarguere, suam produnt. Ego enim non solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione Graecorum, absque Scripturis sanctis, ubi et verborum ordo mysterium est, non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu. Habeoque huius rei magistrum Tullium, qui Protagoram Platonis, et Oeconomicon Xenophontis, et Aeschinis ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas transtulit. Quanta in illis praetermiserit, quanta addiderit, quanta mutaverit, ut proprietates alterius linguae suis proprietatibus explicaret, non est huius temporis dicere. Sufficit mihi ipsius translatoris auctoritas, qui ita in prologo earumdem orationum loquutus est: Putavi mihi [illegible] quae si e Graecis omnia conversa non erunt, tamen ut generis eiusdem sint, elaboravimus. Sed et Horatius, vir acutus et doctus, hoc idem in arte Poetica erudito interpreti praecipit.

Nec verbum verbo curabis reddere, fidus Interpres. Terentius Menandrum, Plautus et Caecilius veteres comicos interpretati sunt. Numquid haerent in verbis, ac non decorem magis, et elegantiam in translatione conservant? Quam vos veritatem interpretationis, hanc eruditi ΚΑΚΟΖΗΛΙΑΝ nuncupant. Unde et ego doctus ~~simili tunc quoque errore deceptus~~ a talibus ante annos circiter viginti, et simili tunc quoque errore deceptus, certe hoc mihi a vobis obiiciendum nesciens, cum Eusebii Χρονικὸν in Latinum verterem, tali inter cetera usus sum Praefatione: Difficile est alienas lineas etc. usque ad Poetam eloquentissimum iuxta loquentem. Quaere [illegible] cum linea [illegible]

Verum ne meorum scriptorum parva sit auctoritas (quamquam hoc tantum probare voluerim, me semper ab adolescentia non verba, sed sententias transtulisse) qualis super hoc genere praefatiuncula sit in libro, quo beati Antonii vita describitur, ipsius lectione cognosce. Ex alia in aliam linguam expressa ad verbum translatio, sensum operit; et veluti laeto gramine, sata strangulat. Dum enim casibus, et figuris servit oratio, quod brevi poterat indicare sermone, longo ambitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans, ita beatum Antonium, te petente, transposui, ut nihil desit ex sensu, cum aliquid desit ex verbis. Alii syllabas aucupentur, et litteras, tu quaere sententias. Dies me deficiet, si omnium qui ad sensum interpretati sunt, testimonia replicavero. Sufficit in praesenti nominasse Hilarium confessorem, qui Homilias in Job, et in Psalmos tractatus plurimos in Latinum vertit e Graeco, nec assedit litterae dormitanti, et putida rusticorum interpretatione se torsit; sed quasi captivos sensus in suam linguam victoris iure transposuit.

Nec hoc mirum in ceteris saeculi videlicet aut Ecclesiae viris, cum Septuaginta interpretes, et Evangelistae, atque Apostoli idem in sacris voluminibus fecerint. Legimus in Marco (c. 5. v. 41) dicentem Dominum: Talitha cumi, statimque subiectum est, quod interpretatur, puella, tibi dico, surge. Arguatur Evangelista mendacii, quare addiderit, tibi dico, cum in Hebraeo tantum sit, puella surge. Sed ut ἐμφατικώτερον faceret, et sensum vocantis, atque imperantis exprimeret, addidit, tibi dico. Rursum in Matthaeo redditis a proditore Juda triginta argenteis, et empto ex eis agro figuli scribitur, Tunc impletum est, (c. 27. v. 9) quod scriptum est per Jeremiam prophetam dicentem: et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quod appretiaverunt a filiis Israel: et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Hoc in Jeremia penitus non invenitur, sed in Zacharia (c. 11. v. 13) aliis multo verbis, ac toto ordine discrepante: Vulgata quippe editio ita se habet: Et dicam ad eos: si bonum est coram vobis, date mercedem mihi, aut renuite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Dixitque Dominus ad me: Pone illos in conflatorium; et considera, si probatum sit, sicut probatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, et misi eos in domo Domini in conflatorium. Quantum distet ab Evangelistae testimonio Septuaginta translatio, perspicuum est. Sed et in Hebraeo, cum sensus idem sit, verba praepostera sunt, et pene diversa. Et dixi, inquit, ad eos: si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam. et si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

Et

memoria confestim, neque una tali oratione fas fuit
omnia complecti. Libenter autem non oneri modo, sed
officio etiam universo, qualecunque hoc est, si assu
mis, concedo.
Barell. defendisti libros ad Herennium non esse Ciceronianos
subit ejus rei argumentum ex principio Herenniani quarti
si conferimus cum secundo Tullianorum de inventione
Inde enim intelligimus utrosque illos ad eundem au
ctorem nequaquam pertinere. Cum vero duo illi de in
ventione Ciceronem habeant parentem, veluti ante os-
tendisti, fit reliquum non item eiusdem esse scriptoris Heren-
nianos. Atque habeo ex te, jam per usum satis, libros
de Inventione duos esse primos, unde Cicero exorsus est
scribendi provinciam. Multa ibi sunt, quæ manifeste
videantur ex Herennianis transcripta. Oportet igitur
Herennianos esse antiquiores omnibus operibus Ciceronis.
At quis non videt, si principium secundi de Inventione
contuleris cum principio quarti Herennianorum, Ciceronem
tacite reprehendere consilium scriptoris ad Herennium
utendi solis exemplis suis, cum ipse contra proponat,
non unum aliquod sequi exemplum, sed omnibus u-
num in locum coactis scriptoribus, quod quisque com-
modissime præcipere videretur excerpere et ex variis
ingeniis excellentissima quæque libare. Sponte sua
manifestum est, quanto præstet consilium Ciceronis.
Miror autem de re tam manifesta illum diutius immora-
ri ratiocinantem. Fortasse novi scriptoris ingenio par-
cendum, si plus æquo luxuriari atque indulgere sibi
videatur. Cæterum enimvero omnium ineptiarum, quæ
sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit major, quam
ut illi solent de rebus non necessariis disputare, ut in-
quit Crassus l. 2. c. 4. Potius tamen excusat Cicero
factum ea ratio, quod Scriptor ad Herennium consilium
suum non utendi alienis longa oratione, veluti operæ
pretium postulabat, defenderat, Cicero autem sentiebat
se facere probabiliter, quoniam contra sententiam litte-
ratissimi, et probatissimi Scriptoris insurgebat. Ille pro
lixa oratione suo paradoxo fidem conciliaverat, Cicero
eam fidem aliter elevare, cum esset id ætatis, non po-
terat, nisi parem vim argumentationis adversando oppo-
neret, etiamsi in meliori causa navigaret. Ex quo intel-
ligimus Scriptorem ad Herennium antiquiorem omni æ-
tate Ciceronis fuisse. Miror illud tamen, eorum auctorem
nunquam a Cicerone nominatim usurpari. Utrum quod
propter ætatem pudor esset modesto adolescenti, si videre-
tur operis pulcherrimi, et receptissimi labefactare lau-
dem? Nam tacite illud tamen probat, atque commendat,
nisi fallor admodum cum libro 1. ita sentit: non alie-
num est videre quæ dicant ii, qui quædam ejus rei præ-
cepta nobis reliquerunt. Vere enim de omnibus hujus
artis scriptoribus videtur dicere, sed eorum partem ma-
ximam per omnes libros proprio ex nomine aperte ap-
pellat, magnam probat, nonnullam redarguit, Heren
nianum Scriptorem tamen premit silentio, a quo multo
plura, quam a cæteris omnibus videmus mutuatum. Verum
quoniam liber hic ea ætate omnium vulgo manibus

tereretur. Nec proinde videretur, quot plagiarium dicimus, ille facere, qui a libro sumeret, si etiam haud nuncuparet, ex quo nemo non videret, quæ subriperentur. Prœterea etiamsi de alijs omnibus Rhetoricis libris videretur Cicero ita dicere videre se velle quæ dicant ij, qui quædam ejus rei præcepta reliquerunt, ut ad examen atque judicium revocet, tamen de hisce quatuor quin etiam appellat, et magnam partem assentit, significat se optime judicare, atque ut plurimum illos sequi. Quod cum haberet in animo ut faceret, nec tum sane debuit Herenniani opinionem l. 4. de exemplis ~~palam~~ vellicare, etiamsi non sequeretur. Debuit tamen contra illum subtiliter, ut fecit, ratiocinari, ut et factum tueretur suum, et ipsum adversarium faceret celebriorem, quem etiam in re perspicua, atque certa non videretur posse impetere nisi labore adhibito dissertationis. Ergo ~~[illegible]~~. ~~[illegible]~~ Herenniana sunt antiquiora Cicerone. et ex Ciceronis judicio magno illa in pretio habenda.

Laurent. Jam probo, quæ tu hactenus, quam nihil eorum omnino muto; probabiliter enim, et subtiliter permulta explicasti, quæ meum laborem celerius auxissent. Nunc vero cum tuo multo majori usu levavisti; parum enim prosunt adolescentibus quæ audiunt, nisi ipsi etiam quæ libenter audiantur, afferre discant. Nunc itaque res postulat, ut has coniecturas eo propius moveamus, ubi finis est susceptæ disceptationis, censeamus quæ de tempore, quo Herenniana scripta sunt.

Basell. Ante Ciceronem scripta docet, quia ejus nulla mentio in his reperitur. Nulla in his mentio est ne quidem Hortensij. Cum ergo illa lucubrarentur, nondum Hortensius, qui causas etiam cum Cicerone dixit tam multas, clarescebat. Hortensius autem et Crasso vivo dicere solebat, et magis jam etiam vigebat Antonio, et cum Philippo jam sene pro Cn. Pompeij bonis dicente, in illa causa adolescens cum esset princeps fuit, teste Cicerone in Bruto p. 174. Brutus autem, et Antonius (quod tu me supra monebas) ab Herenniano scriptore laudantur. Sunt ergo illa scripta per id temporis, cum Crassus et Antonius, nondum Hortensius floreret.

Laurent. Egregie omnino, Baselli, egregie. Non igitur Herennianus scriptor ille est, qualem tu antea ~~[illegible]~~ es ratus, qui æquales scriptores etiam amicissimos, et florentissimos putet non necessario nominandos.

Basell. Pœnitet quod illud dixerim; inque illo fructum habeo doctrinæ tuæ, atque auctoritatis, qui me docuisti mutare sententiam. Compensabo tamen si ita vis id dictum perperam nova alia, et diligentiori coniectura.

Laurent. An existimas me ~~multo~~ quidquam malle, quam speciem ingenij tui, solertiæque hanc tantam perspicere?

Basell. Quem censes Herennium fuisse illum, de quo Cic. in Bruto p. 163. Eodem tempore M. Herennius in me

[illegible]

... [illegible] sermone latino, et eleganter [illegible] ut nunc [illegible]
"ratus est: qui tamen summa nobilitate hominem cogna
"tione, sodalitate, collegio, summa etiam eloquentia
"L. Philippum in consulatus petitione superavit." ~~Laurent~~

Laurent. Sentio nempe velis hunc esse eundem atque illum ad quem Rhetorica hæc missa fuerunt. Sed vide ne te opinio fallat. Quatuor enim Rhetorica ad C. Herennium inscribentur, consul ille fuit M. prænomine

~~Basell. Hæc tamen, ni fallor, difficultas solutionem recipit. Nam Romanos cives tribus gavisos esse nominibus præ nomine, nomine, cognomine, nonnullos quartum etiam adscivisse agnomen, res nota lippis, et tonsoribus.~~ Huc pertinet illud Juvenalis sat. 5. [illegible]

> Ducere planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
> Et ponere foras, si quid tentaveris unquam
> Hiscere, tanquam habeas tria nomina

Explicat [illegible] ingenuus, ~~Romanus~~, liberque, ut est [illegible]
"man." ~~Idem quod aliud prænomen~~

Basell. Enimvero, [illegible] cætera personæ [illegible] propter eloquentiam videtur maxime appositus, ad quem scriptoris hujus nostri institutiones mitterentur: et propter latinitatem, et diligentiam non alius videtur, quam [illegible] merito [illegible] informatur; et quoniam (ut verius [illegible]) redoleant hi libri magis palæstram oratoriam, quam martem verum, ille ille ipse est, qui ab ipsidem med[illegible] ocris orator evasit, non cum Crasso, non cum Antonio, non cum Philippo conferendus

Laurent. Obstat tamen definitio prænominis; quam nisi compertis variantium lectionum idoneis testimoniis de medio [illegible] permittam ut in eam opinionem animum [illegible]net. Utiles tum enim sunt conjecturæ omnes, quæ fundamentis nituntur rationum validissimum, et ad [illegible]dentum [illegible] [illegible] enim materia semper parata est, cum signis, et veri similibus ad [illegible] speciebus credimus. cum tamen in eadem contro[illegible] ~~[illegible]~~ non modo alia esse veri sim[illegible] possint, si in aliis prorsus atque aliis veritas consistere. Quod si ad [illegible] Herennium hi libri inscribebantur, quem oporteret moneri artem illorum omnem sine assiduitate [illegible] non multum juvare, ut intelligeret hanc rationem [illegible] ut accommodata [illegible] enim loquitur auctor prefatus ante primum; [illegible] (quo [illegible] cit in commendatione libri secundi) ad Herennium primum scribendum fuit, quo cætera facilius cognitu viderentur jam non ad Marcum hi libri mittebantur. Mar[illegible] rum legis in dignis Chr[illegible] anno U.C. [illegible], quinto post P. Crassum, septimo post M. Antonium Florebant maximis in laudibus tunc Antonius et Crassus ante omnes Oratores cæteros, cum jam hi libri lucubrarentur. Igitur non venerunt ad Marcum vel tyronem vel qu[illegible] institutione indigeret. Crediderim potius ad Cajum missos Marci filium, id certe aliter propinquum. Et quoniam in eorum auctoris ingenio illa excogitavit, propter quæ ipse Marcus ~~[illegible]~~ iis informatus sibi videretur, vero mihi videatur simile hunc scriptorem Cajo [illegible] a Marco fuisse auctorem, et magistrum adjunctum, quia propter similitudinem ing[illegible] [illegible] Herennius [illegible] sub, tali viro præcipue delectare...

[illegible] Ligar, quod de re tam in ardico posita tam propere, ac temere judicaverim. Sed ista [illegible] amici, atque visus species mihi videtur propere, ut bono animo sim [illegible] nomen etiam proprium [illegible] tandem [illegible]

[illegible] de illo hoc primum et [illegible] huius [illegible] literarum Reipublicæ tamen clarissimum, immortalis autem semper futurum animad: vertit Eloquentiæ Italicæ l. 3. ad Bibliothecam Class. [illegible] Conveniunt Grammatici non esse hos libros Ciceroni tribuendos, sed cui dent propterea non conveniunt.

[illegible] Esto hoc et antiquissimum et vis, et primum, tamen [illegible] alterum, et novum propterea.

[illegible] non sunt Q. Cornificii auguris, propterea [illegible] Ciceronis, non Cornificii filii, quicunque ille fuit cognomine, non poetæ Cornificii. *

[illegible] notas in adiunctis personæ huius scriptoris.

[illegible] Non videtur oratorem fuisse, sed tantum Rhetorem [illegible] fuit philosophus, vir videlicet ejus [illegible] Aulus Gellius profert [illegible] Grammaticos [illegible] Varronem [illegible], et doctrina gloria [illegible] cognatione [illegible] quod de se profitetur prope l. quarti fi[nem] [illegible] circa tempora [illegible] et Consuli.

[illegible] tamen diutius etiam viri nomen. [illegible] placet tamen [illegible] cognomine Cornificiorum unum. Nomen proprium [illegible] subodorari literæ antiquæ minime [illegible] Quintilianus illum [illegible] non amatius quam Cornificium. Hi quatuor nempe libri sunt illa non pauca, quæ (ut Quintilianus est auctor) de Rhetorica scripsit Cornificius.

Q. ~~Cornificium~~ [illegible], et Q. Cornificium, duos severissimos atque integerrimos judices, quod tribuni plebis [illegible], judices non habebimus. Cicer. Contr. Verr. l. 1. prope c. 10.

Quod in C. Herennio, quod in C. Popillio senatoribus qui ambo peculatus damnati sunt [illegible]. Contr. Verr. l. 1. c. 13.

Vides ne istum (C. Cæsar) fuisse splendorem, omnem hanc Bruchorum domum, hunc [illegible], C. Cestium, Q. Cornificium, hosce omnes equites Romanos qui adsunt veste mutata non solum notos tibi, verum etiam probatos viros, qui tecum fuerunt? Cic. pro Ligar. c. 11

[illegible] ante [illegible] urbem adventaret) [illegible]

[illegible]

[illegible] peculiari [illegible] propheta [illegible] rendis. Habet pars prima principium v. 68. usque ad v. 7[?]. et seqq. [illegible]

V. 68. "Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suae."

Benedicendi verbum ut explicaret, laboravit aliquando [illegible] l. 15. c. 27. Neque est, quod reprehen[illegible] a me illum locum, ubi in diversam omnino [illegible] atque rem a praesenti hujus loci ea vox usurparetur. Quid enim, dices, habet commune be[illegible] [illegible] a Zacharia Dominus Deus cum [illegible] benedixit Deus homini, piscibus, et [illegible] cum Genesis lo[illegible] cum subtiliter considerans ubi legimus C. 1. v. 21. et Creavitque Deus cete grandia etc. Benedixitque eis, et [illegible] etc. benedixitque illis etc., sentiebat inquam, non [illegible] intelligendum quid valeret benedicendi vocabulum, qui dicerent pertinere illud ad [illegible] et [illegible] virtutem, quod plerique senserunt. "Si dicerem, inquit, [illegible] ad ea rerum genera pertinere benedictionem hanc, quae gignendo ex semetipsis propagantur, si eam re[illegible] [illegible], et in pecoribus terrae. Nunc autem nec herbis, et lignis dictum est, nec bestiis, et serpentibus crescite et [illegible] quod praetendunt [illegible] [illegible]"

Itaque, quantum video et in Genesi et nunc in [illegible] quamdam communem, quam operae postulat pretium [illegible] explicari. Quod ergo tandem va[illegible] ~~[illegible] multoplicitur illa passim reperiatur [illegible]~~ "Valet [illegible] dicere. in summo genere idem ac probare vehementer, [illegible] quod antea, permittere, vel laudare diserte cum [illegible]

[illegible]

[illegible], post [illegible] confitetur. Ut sub hac voce ex [illegible]

[illegible]

et [illegible] Deo benedicens laudat, gratias agit, magnificat. [illegible] sententia

[illegible]

Israel [illegible] nec primo officio satis, nisi adduci[illegible] [illegible] Herodis [illegible]

eradixitque illo [illegible], et mi[illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible], [illegible] excludendam atque eli[illegible],
[illegible] sanctimoniam, [illegible] illis [illegible] non tegen[illegible]

[illegible] respondeat. [illegible]

[illegible]

[illegible] epithetum ad rem, de qua agebatur [illegible]

[illegible]

"redemptionem plebis suae"

[illegible] potius, quam populi. Vox illa [illegible]
quid sonat, et etiam peculiarius. Populus enim [illegible]
[illegible] populum. Plebs [illegible]
[illegible] populi partem. "Plebem" [illegible]
[illegible] seorsum a populo divisit, quoniam in po[illegible]
[illegible] qua ejus ordines continebantur. Plebs [illegible]
[illegible] civium [illegible] non [illegible]

[illegible] loca avorum suorum
[illegible] eum populum
[illegible] in Iobem [illegible]
perbia gentium, quæ gloriabantur, sed non in Do
mino Deo suo.

Vox illa etiam plebis suæ accurate animadvertenda est. Nonne enim ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi, ut Joannes [illegible] Matth. C. 15. n. 24. non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel. Conciliantur hæ Scripturæ quia nimirum primus redemptionis finis respiciebat Israel, ad quem factæ fuerant promissiones. Unde et Paulus in Actis [illegible] 46. Vobis (inquit Judæis) oportebat primum loqui verbum dei. Israel (inquit Maldonatus) soli præsentiam suam exhibuit. Alias gentes non per se, sed per Apostolos, et per apostolorum successores visitavit. Nec tamen [illegible] ios mortales. Tunc enim ipse præcipiebat A[illegible] [illegible] gentium ne abieritis Matth. C. 10. [illegible]

[illegible] et fecit redemptionem. Verum [illegible] tempus pro tempore [illegible] cœpit facere. Id enim prophetis usitatum [illegible] est ut spiritu amplificato [illegible] [illegible] vel quod aliud eos indicet de futuris loqui (debet enim tenor veritatis illorum oratione præstari) tamen ad eorum certitudinem portendendam quæ prædicant, ipsa futura enunciare modo ut præsentia, modo etiam tamquam præterita. Egi hoc in præf. ad Cant. Canticorum Salomonis C. 9. n. 45. quod vide.

V. 69. „Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui „

Dicit Maldonatus in hunc locum „Cornu [illegible] Hebraica „phrasi significari nemo ignorat. Quia, ut ait Theophylactus, quæ animalia cornuta sunt, ea in cornibus „robur habent. Cornu igitur salutis appellat cornu salutare. Id est divina manus, atque potentia, quæ „nobis salutem affert, ut Deus meus, adjutor meus, „et sperabo in eum; protector meus, et cornu salutis „meæ. „ Ejusmodi passim occurrunt in Scripturis, et maxime in psalmis. Idemque addit auctor „ Significat etiam cornu regnum, aut regem, sive regni „gloriam; aut quia, ut Beda, Theophilactus, et Euthymius existimant, cornu olei reges inungebantur, aut „quia rex, ut ego arbitror, tota gloria, totum robur „est regni. „ Hæc sapienter omnia, docteque dicta ab illo sunt. Placet iis postis hanc præcipue, atque omnino confirmare sententiam.

„Et direxit potenter sublime opus salvationis nostræ „jam incarnatus in domo David servi sui.„

Erexit verbum et direxit significat, et sublimiter. Nam [illegible] et sublimitatem in præpositione, qua componitur. Nam extollo etiam atque effero propter præpositionis vim, qua componuntur altius tollere, atque ferre significant. At dirigere cum ad opus refertur, valet ex usu scriptorum facere, vel expedire facile, atque feliciter [illegible] hic exemplum satis [illegible] in re facili copia

[illegible]

[illegible] parum [illegible] non optime
noverat, dominum esse cum eo, ~~et omnia quæ gereret~~
(Joseph), et omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illi-
us. Genes. C. 39. 3. Ita erexit cornu salutis idem valet
ac si minus eleganter, magis tamen simpliciter, ac di-
lucide diceremus: et feliciter, dexterque ex virtute
"omnipotenti sua operatus est salutem [illegible] vel
potius nobis causam dandi, ~~[illegible]~~ ut valeat, veluti dicas
"operatus est salutare opus propter nos, vel causa
"nostra. Significat enim utiliter si ita etiam eam syn-
taxim componas, ac legas, quam nonnullos olim etiam
in superiori versiculo admittere admonuit Plantinus
cum legerent fecit redemptionem plebi suæ, ubi hodie
communiter canimus: plebis suæ. Convenit porro
hæc sententia quam maxime cum illa B. Virginis su-
pra v. 51. Fecit potentiam in brachio suo, veluti adno-
tavi strom. 4. Itaque si plura in ejus expositionem
desideras, vide sis, quæ considerata a nobis jam
sunt in Canticum B. Virginis strom. 5; conveniunt
enim ~~etiamsi ex diversis verbis~~ in eamdem rem et-
si ex diversis verbis

Explico vero Cornu salutis in domo David erectum de
Christo ex semine David jam incarnato. Nam præter
quam rem ipsam gestam, unde hunc locum exponimus,
accipimus ab Evangelio, id quod Deus loquutus est per
os sanctorum prophetarum a sæculo, quod nunc Za-
charias Cornu salutis vocat in domo David ere[illegible]
aliud præterea non est aliquid, quam Christus ex se-
mine David incarnatus. Est videlicet Dominus noster
Jesus Christus Salomon ille mysticus, de quo Nathan pro-
phetavit Davidi. 2. Reg. C. 7. ~~[illegible]~~ Hæc dicit Dominus
[illegible]: Et nunc hæc dices servo meo David: Cum com-
"pleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis,
"suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero
"tuo, et firmabo regnum ejus. ~~[illegible]~~ Ego ero ei in
"patrem, et ipse erit mihi in filium." v.

Restat facilis consideratio ejus vocis: pueri sui, quod ad-
junctum appellat de David. Pueri vox hoc loco va-
let pro servo. Ea frequens est ejus vocis acceptio in
Scripturis. Negant Judæi Messiam, quem expectant,
[illegible] dei ac domini vox in divinis litteris
quandoque absolute divinam vel substantiam, vel
naturam significat tribus personis communem; quan-
doque peculiarem divinitatis personam [illegible]
Dixit dominus domino meo, ubi de Patre primo di-
citur, de Filij persona loco secundo. Nunc in orati-
one Zachariæ Dominus est Filij divini incarnati
persona. Hæc est enim quæ visitaverat, et fecit
redemptionem plebis suæ. Hic esse [illegible] v. 73. esse qui juraverat daturum se nobis
Hujus divini domini in-
carnati Zacharias dicit David non jam ~~[illegible]~~ patrem
sed puerum, inquit [illegible] fecit [illegible]
[illegible] David [illegible] Nimi[illegible]
[illegible] adfuerit prophetæ fides, ubi hujus ab eorum [illegible]
[illegible] interrogavit dominus Matth. C. 22. 42. dicens:
[illegible] vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt
[illegible] David. [illegible] David [illegible]
filium admiserent, non etiam Deum, jure illis suc-
censuit ipse Dominus v. 43. 44. Ait illis: quomodo
ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens:
Dixit Dominus Domino meo? Proinde [illegible]

[illegible]

[illegible] vocat [illegible] Domini, et Davidem jam non plus quam puerum Christi Dei, dicens: et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui

70. Sicut loquutus est per os sanctorum qui a seculo sunt prophetarum ejus.

Constructio huius versiculi trajecta est; directa fiet, si legeris [illegible] est per os sanctorum prophetarum [illegible] qui a seculo sunt. Ejus valet idem quod suorum ponitur autem pronomen ejus [illegible] demonstrativum pro re[illegible] enallagen genera vocum frequentissima [illegible] mutantem cum in omnibus scriptis, tum in divini[illegible]. Qui a seculo sunt, idem valet atque usque ab initio. Ostendit [illegible] nempe ab Adamo usque [illegible] prophetiæ dispensatio incepta est [illegible] divinitus factam fuisse, reperies sacrorum [illegible] frequentissimis suffragiis confirmatum [illegible] vel ipsum de Christo, confirmo ego [illegible] Genesis caput 9. 27. et 28. ~~Prophetiæ Adamum~~ de [illegible] Deum loquutum in Scripturis antiquis et [illegible] veteres, tum ad prophetas factum Domini sermonem [illegible]isse, pleni sunt libri omnes sancti. Quæri potest hoc loco utrum patribus et prophetis Deus olim per se ipsum atque [illegible] loqueretur an [illegible] Angelos [illegible] sit ne loquutio hæc Dei notio aliqua personarum peculiaris, an essentiæ divinæ attribuatur generatim [illegible] secunda

Reperies enim in evangelio nec semel vocem Patris [illegible] Christum Dominum de cœlis. Ita Matth. [illegible] vox de cœlis dicens: hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. At non multo ante consideratum est ad v. qui præcessit, in hac Zachariæ [illegible]tetur, intelligi Dei Filii incarnati personam, eumque adeo esse, qui loquutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt prophetarum ejus. Spiritui etiam Sancto sermo passim in Scripturis divinis datur; unde et [illegible] Spiritum Sanctum Dominum qui loquutus est per pro[illegible] phetarum a singulis ex divinis personis constanter usurpatum. Quis autem ivent inferius, tunc dictum [illegible] [illegible] personalem notionem, qua peculiarem personam [illegible] Deum esse [illegible] sanctis, ut tamen trium personarum [illegible] creant. Loquitur ergo Deus in Scriptu[illegible] et ex iis universim ab [illegible]

[illegible] et prophetis immediate, ut [illegible] loqueretur, an vero per [illegible] c. 20. 2. Ego sum [illegible] 3. 20. se distinguit ab [illegible] ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te. et 21. [illegible] est nomen meum in illo. Quisnam hic igitur, qui vices et no[illegible] suum Angelo demandat, atque permittit, [illegible] in quam vocem quandoque accipiatur [illegible] difficultatem; Angeli nomen non [illegible] apostoli [illegible] passim de creatis dicatur

[illegible]

homen de ipso Christo et Deo ex usu Scripturarum quandoque
adhiberi. Inquit enim Malachias C. 3. v. 1. Ecce Ego mitto
Angelum meum, et preparabit viam ante faciem meam
Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator,
[illegible] et Angelus testamenti quem [illegible]
[illegible] testamenti [illegible] ipse est dominus [illegible]
Deo [illegible], quia vox Angeli missum significat. An
[illegible] testamenti valet ac si dicas Angelus pro
missionis, sive Messias promissus. Propter eandem vim
significationis, quæ Apostoli voci subiecta est, D. Paulus
eundem Christum dominum appellavit etiam Apostolum
ad Hebreos C. 3. v. 1. Considerate, inquiens, apostolum et
pontificem confessionis nostræ Iesum. [illegible] est quod
[illegible] ad [illegible] Iudæos ad [illegible] sententi
a. C. 7. cum de Angelo dicit, qui loquebatur Patribus
et praecipue Moysi, vocem quidem Angeli retinet, sed
[illegible] Christum ipsum [illegible] per, [illegible]
[illegible] ipsum Dei filium per semetipsum
Moysi et prophetis loquutum fuisse. Ait enim » Qui
» idem Angelus, et Deus Christus: in Genesi C. 22. ad
» Abraham: Et vocavit eum angelus domini etc. Item in
Exodo C. 23. Ecce ego premitto Angelum meum [illegible]
ciem tuam. Item apud Baruchem. Hic deus noster, et
non deputabitur alius absque illo: qui invenit omnem
viam prudentiæ, et dedit eam Jacob puero suo, et
» Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, et cum
» hominibus conversatus est. ». Ubi propheta [illegible]
plane dicit et qui olim dedit prudentiam Jacob, et
qui mox cum hominibus conversaretur
[illegible] tamen sententiam Recentiores suis suffragiis [illegible]
munem fecerunt. Tradit illam S. Thomas 1. 2. q. 98. a
Primum vero » Conveniens fuit, ut lex perfecta novi testamenti
» daretur immediate per ipsum deum hominem factum;
» lex autem vetus per ministros dei, scilicet per Angelos,
» daretur hominibus. » Lex vetus generatim significa
quidquid dictum scriptumve est in toto librorum cano
antiqui testamenti. Sic enim Christus dominus Matth. C. 5.
[illegible] cum dixit [illegible] putare, quoniam veni solvere legem
aut prophetas [illegible] apex non [illegible]
lege, donec omnia fiant, intelligens secundo hoc loco sub uno
legis nomine, quod ante in duo capita distinxerat, in le
[illegible] scilicet, et prophetas. Qui igitur prætento dei no
mine loquebatur in antiquis Scripturis, et in prophetis
Angelus fuit, non ipsemet deus. Et quidem si Scriptu
ris novi testamenti contenti sumus, quibus contenti esse
Christiani debemus, res persuadetur. Inquit enim Apos
[illegible] ad [illegible] 3. 19. lex ordinata per Angelos [illegible]
qui dedit Moysi legem, Angelus erat. Atque dubio omni
procul ita esse intelligendum nos docet S. Stephanus in
actis C. 7. v. 29. Fugit Moyses et factus est advena in terra
Madian. v. 30. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in
deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. Hic
Angelus sequenti commate domini nomine amplificatur
Moyses videns admiratus est, et facta est ad eum vox domi
ni, dicens v. 32. Ego sum deus Patrum tuorum, deus Abra
ham, deus Isaac, et deus Jacob. Ex quo textu tria conf
ciunt. 1° Eundem esse nunc in Actis, qui et Angelus et
dominus nominatur. 2° posse nos, aut potius debere tam
quam ex certissimo exemplo, quotiescumque in veteri
testamento loquutio aliqua divina facta referatur ad
hominem, eam intelligere [illegible]

[illegible] ipsum, quocum Moyses tam familiariter loquebatur, ut nemo cum illo comparari posset, quem nosset Dominus facie ad faciem Deuter. C. 34. 10. Angelum fuisse non ipsum ~~[illegible]~~met Deum
Sed videtur labor est, quod hoc persuadeatur ex antiquis, si cum ~~[illegible]~~ Judæis fuerit certamen. Facit enim multum pro illorum causa contra nos ipse Baruch, etiamsi eum librum illi non noverunt. Hic, inquit enimvero C. 3. v. 37. et 38., adinvenit omnem viam disciplinæ, et tradidit illam Jacob puero suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Idem omnino igitur, qui et legem dedit Israel, et qui habitavit in nobis. Jo. C. 1. 14. Et præterea cum passim tanta differentia distinguatur in antiqua Scriptura Dei nominatio, et Angeli; et modo Angelus referatur vel loquutus, vel missus, modo Dominus dixisse ipse annunciatur, cumque legas illa Exodi supra recitata: loquutusque est Dominus: ego sum Dominus Deus tuus, et illa: ecce ego mittam Angelum meum; non videtur sine vi magna tanta testimoniorum auctoritas posse contra Judæos sustineri, qui nostra nova respuunt, si defendas nunquam olim Deum cum homine non per Angelos loquutum fuisse.
Si difficultate proposita ex contrario aliquo textu, explicatione ~~[illegible]~~ ejus loci qui nodum faciat, te habeas contentum ~~[illegible]~~ non est difficile ~~[illegible]~~ et ~~[illegible]~~ alsi voluntati faciam satis. ~~[illegible]~~ quidem Angelo Scriptura dictum refert tanquam ex ore Dei Exod. C. 23. 21. Et est nomen meum in illo. Constat ejus orationis sententia: Ille meas vices faciet, et ex meo nomine; mei quasi personam seu mavis dicere auctoritatem geret, ac præ se feret. [illegible] quicunque illo dixit Exod. C. 20. 2. Ego sum dominus deus tuus, Angelus immediate auctoritatem majestatemque Altissimi sustinens ita dixit. Eamdem exponendi rationem adhibeas etiam ad C. 23. 20. Ecce ego mittam angelum meum videlicet qui Dei unius optimi maximi auctoritatem majestatemque referebat, ut ex illius nomine posset dicere ego sum dominus deus tuus, idem [illegible] erat et vel in illo Dei Patris imaginem exhibere, cum alium a se mitteret, veluti Pater mittit Filium, in quo theologi relationem personæ a persona dignoscant, unde elucet mysterium divinæ Trinitatis. Sed per ejusmodi fit planior textuum difficultas, qui proponebantur, Christiano, cui sit persuasum et Stephani jam doctrinam et Pauli admittere. Tuenda est autem illa veritas etiam ex antiquis Scripturis, ut undequaque confirmata sit. Judæus enim et Trinitatem divinam non credit, et in oraculis gloriatur de ~~[illegible]~~ ipsius ~~[illegible]~~ [illegible] tanta est, quæ non classicis solvatur testimoniis etiam veterum literarum. Consueverat enim ut quando [illegible] Angeli [illegible] Dei nomen, et majestatem [illegible] persona [illegible] Vocavit autem [illegible] C. 16. 7 Angelus domini [illegible] qui loquebatur ad eam: Tu deus, qui vidisti me [illegible] Genesis [illegible] capite [illegible] Angeli appellant [illegible] Angelus [illegible] [illegible] quod paulo ante memoratum est [illegible] in Judicibus [illegible] Cap. 2. v. 1. Ascenditque Angelus domini [illegible], et ait: Eduxi vos de Egypto. Hæc per rationem [illegible]
[illegible] Ut ar autem principii [illegible] laudatos [illegible] ad salutem [illegible] genus humanum [illegible] erat per [illegible] ens debeat inficiari. Cum enim Messias, vel [illegible], prout mavis dicere, venerit, quid [illegible]

[illegible]

Certe subiecta materia, et sententiæ huius carminis
11 non sunt aptæ mollis teneris, sed fortes viros,
et magnos animos exprimunt. Nihil est non
vehemens, et sublime si caracterem dicendi
spectes. Quam vim animi, quem [illegible] mentis
non verbum eructandi exprimit? Quem impetum
motuum, et affectuum [illegible] de imo cordis
Quanta hilaritas, quanta promissio magnifica
verum verbis illis verbum bonum? quam gra[illegible]
[illegible] et animos illa sive inscriptio, sive propositio
dico ego opera mea regi? Quis ille sacer fu-
ror multo et amplior, et fortior omni Apolli-
ne: lingua mea calamus scribæ velociter scri-
bentis? Post hæc fit mira conversio quasi a non
præsente ad subito præsentem regem: speciosus
forma etc. Quam magnifica, quam mirabilis
hæc quasi [illegible] præceps [illegible]
describitur species laudati regis primo compa-
rando illum omnibus præ filijs hominum; de-
inde definiendo propter sapientiam [illegible]
[illegible] est gratia in labijs tuis; propter
[illegible] fortitudinem [illegible]
[illegible] Talia enim rex hic [illegible]
[illegible] quod et [illegible] D. Jo. Chrysostomus [illegible]
[illegible] viderat [illegible] vellare [illegible]
non obscure
carmen? [illegible] ad sponsæ laudes poeta
descendit, nihil est tam tenerum, quam splen-
didum, nihil molle, sed omnia nobilia cum
fervore quodam; nihil imbecillum et caducum.
[illegible] multa [illegible], stabilem, larga, æterna.
Nascituri filij erunt non modo principes, sed
super omnem terram. Manebit eos gloria in omni
generatione, et generationem. Regem Sponsum, atque item Sponsam
subsequatur confessio et gloria in æternum et
in seculum seculi. Pudeat Maronem dum
[illegible] utrumque canit, si tanta [illegible] Torquat, puto, mille [illegible]
utræque puellæ pronuntiant ad nuptias. Non
decet illas hic caracter dicendi, non est hic psal-
mus propter illas factus. Genia illæ ac tenera
[illegible] hæc carmina, cuiusmodi Ama-
[illegible] Catulli est nemini ignotum, quod incipit
Vesper adest, iuvenes consurgite...
stylum delicatissimum sequerentur, quem ex-
primit Canticum Canticorum omni melle et
lacte omni suaviorem.
Verum insurget quispiam. Non est mirandum, si puellæ
12 Hebrææ etiam in epithalamio tam granditer canerent:
vel quia tam antiquissimis temporibus nondum do-
cuisset ars poetarum eius ætatis variam dicendi ra-
tionem, et styli formandi differentiam, quam nunc
attendimus. vel quod cum sit hoc Canticum Spiritu
Sancto afflante scriptum, potuit Spiritus Sanctus pu-
ellas Hebræas accendere ultra naturæ, ac sexus vires,
ut in fervore non tam nuptialium, quam mystica-
rum chorearum illud canerent, exprimerentque [illegible]
plaudentes.
Utrumque obiectio frigida est, et puerilis. Video tamen,
13 [illegible] temporis continuo
cogitant; quod tamen verendum est, cum verum
mole non possint, ne inanibus nugis opprimant, et

[illegible] reperent [illegible]; hos etiam [illegible] care
oportet, ne [illegible] videatur [illegible], nec [illegible]
opponere [illegible] nec sensus [illegible] dehendent
[illegible] tractatur. Etiamsi mo
rositatis egomet sim vel plus quo, ac fortasse etiam justo
inimicus. Verum quid? Non enim plerumque scribi
mus. Oportet omni legentium generi providere sa
tisfacere. Illum imitamur, qui de se dicebat Rom. [illegible]
sapientibus et insipientibus debitor sum. Primum
itaque quod videtur obscure, sic refellitur. Psalmus,
quem loquimur, Canticum est egregium, doctum,
[illegible], pulchrum, artificiosum, mira [illegible] fert
lumina cum ingenii scriptoris sui, tum artis etiam.
Norunt Hebraei eius temporis distinguere styli
varios modos, atque rebus scriptis dictionem
conformare. Stylus ~~[illegible]~~ suavis, le
nisque redundat in Cantico Canticorum. Psal
morum autem liber unus sufficit, ut abunde va
riorum assertio acquirat. Ut hic liber a d. Hie
ronymo ad Paulinum iure appellatus sit Simo
nides noster, Pindarus, et Alceus, Flaccus quoque
Catullus, atque Serenus. Quid autem opus est os
tendere exemplis, utrum Psalterium affectus, et
motus omnes laetitiae, doloris, spei, timoris, amoris,
indignationis, magni animi, atque [illegible] expri
mat elegantissime? In certa causa multiplica
mus argumenta non necessaria. Si ergo hic psal
mus [illegible] factus fuisset, ut a puellis et primo,
et praecipue caneretur, molliorem, et teneriorem
stylum ~~[illegible]~~ aptum personis [illegible] causa fuis
set, eius auctor usurparet. Vide infra n° 31, et 32.
Illud etiam non minus ineptum est, debuisse hoc Canti
cum etiamsi [illegible], tamen sonare pinguius aliquid et
grandius, quia Spiritu Sancto afflante scriptum.
Nam Spiritus Sanctus idem est unicus, multiplex,
~~[illegible]~~, [illegible] [illegible], disertus, mobilis, certus, [illegible]
[illegible], acutus, quem nihil vetat, om
[illegible] et [illegible] omnes spi
[illegible] v. 22. et 23. Eius proinde gratia
non [illegible] natura sed [illegible]
Si [illegible] hunc psalmum dictasset puellis
[illegible] canendum, fuisset suavior
[illegible] quam vehementior, sicut in Cantico Canticorum.
Idem enim stylus eundem Spiritum [illegible]
cat et suavis, et quem nihil vetat, cum omnes
habeat virtutem, et capiat omnes [illegible]
sonantior illa et concitatior eloquentia caeterum
non est jam virtus orationis, ~~[illegible]~~ si res
minus ferat, sed in vitio ponenda. Ut enim Ho
ratius inquit in arte:

Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque
Proijcit ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.

Utrumne quod vitium esset, et labor artis in ho
minis oratione, illud hoc psalmo asseveramus, qui
eo quod Scriptura divina sit? Absit. Sed volui [illegible]
[illegible] et quam [illegible]
mora et [illegible] ut audiens [illegible] Isaias est in suo sermone [illegible]
[illegible] nobilis, et [illegible] eloquentia nec
[illegible] quidquam in eloquio rusticitatis admixtum.
[illegible] S. Hieron. ad Paulam et Eustochium [illegible]
[illegible] pro conditione personarum alius stylus [illegible]
[illegible], videremus profecto a Sp.

[illegible] Sancto aliter conscriptum, prout eorum qui debuissent canere, [illegible] ratio. Quod cum non appareat, est reliquum a filiis de gente Core fuisse primo cantatum, quorum et nunc dubio procul composuit.

Prefatur questio ab inscriptione psalmi, et titulo. Audi S. Hieronymum: in Hebraico scriptum est: Lamanazeah Labne Core maschil sir [illegible]: quod nos in Latinum vertimus: victori pro filiis filiorum Core eruditionis canticum dilectissimi. [illegible] Lamnatseach reddit [illegible] onymus victori. [illegible] cantum canturque prefectum pertinere has voces exponere diximus. Ego vero, cum psalmos qui inscribuntur David ex prescripto David nomine plenum [illegible] faciant ipsum habere David auctorem; cur non etiam qui filios Core inscriptos preferunt, ~~nisi gravior obsistat ratio~~ [illegible] victorem ex filiis Core, nisi gravior obsistat ratio, ab his compositos existimemus fuisse? Eadem est enim constructio, idem orationis modus; ergo in paribus causis idem iudicandum. Itaque Hieronymi translationem ego equidem sic intelligo: victori filiorum Core, id est prestantissimo [illegible] seu [illegible] omnium [illegible]; sumpto casu dandi pro interrogandi, qui semper variatur in psalmorum titulis [illegible] idiotismo seu dialecto ~~communi~~ lingue [illegible]. [illegible] hanc opinionem due versiones apud S. Joannem Chrysostomum, apud quem ~~alius~~ legit alius [illegible] victori auctori: propter lilia filiorum Core. Alius Scientis canticum propter amicitiam. Hec secunda ~~[illegible]~~ mirifice. Nam [illegible] lectio nostris asserens facit. Canticum docti et periti ducit fere hunc sensum: Canticum docti et periti poete vel ut probaret amicitiam suam Salomoni in quo finis scripturis ostenditur; vel ut amores Salomonis laudaret, et petitur ratio a subiecta materia Cantici. Ad superiorem lectionem [illegible] vere, quod ex Lorino supra notatum est, has voces Lamnatseach, victori, pertinere ad cantum, cantorique prefectum; ego poete do et tribuo. [illegible] passim abstracta usurpant nomina pro superlativis. [illegible] ergo hic sensus auctori vincenti vel prestanti filiorum Core, [illegible] auctori facienti victoriam inter filios Core [illegible] modo aliquis semper filiorum [illegible] poeta [illegible] [illegible].

[illegible] nihil [illegible] [illegible] quod non ab ~~[illegible]~~ antiquis quasi [illegible] per manus [illegible] bene traditum pervenerit, ~~[illegible]~~ [illegible] doctrina apponit argumentum [illegible] [illegible] Salomonis [illegible] sententia nostra novissima tota est, nam aliter [illegible] Patres, deinde docti recentiores [illegible] assertio: ~~non aliud est~~ [illegible] aliud est quam Christus ipse [illegible] [illegible] quedam derivatio [illegible] antiquorum traditione, certe nimis pertinaci [illegible] cum dupliciter possent interpretari [illegible] et de litteralibus figuris, [illegible] littera figuratur; primum illud passim [illegible] totum vel omiserunt, vel neglexerunt, Christum unice pro conditione et pietate morum temporis in scripturis scrutantes. Nunc autem et litteram et litteram spiritum invicem distinguimus, [illegible] que [illegible] probamus quidem reverentiam, et off.

[illegible] ut cum poeta loquare [illegible] ejusmodi [illegible] nisi que terris remota [illegible] Temporibusque defuncta videt, fastidit, et odit [illegible]

cium [illegible] [illegible] sanctarum litterarum;
sed ubi elucet historiæ figuræ fundamentum, num-
quam illam vel negligimus, vel relinquimus, do-
nec totam exploratam habeamus. [illegible] res per-
[illegible] aut [illegible] eadem [illegible] plane [illegible]
[illegible]
[illegible] disputamus
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de Carcere [illegible] tandem [illegible] esse
[illegible]
[illegible] confitetur,
[illegible] et nimis supra modum et imme-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] clarum est non de homine dicere; et d.
Augustinus [illegible] intelligere verba singula, tenus singulos, ita tamen quærimus, ut de Christo dici nemo dubitet
[illegible] etiamsi ita sentiant [illegible], et do-
[illegible] tamen cur affirmare dubitemus
[illegible] esse
[illegible]
[illegible]
in litteram. [illegible]

~~[illegible]~~

[illegible] sane certum est inter
nos [illegible] illos erga nos [illegible] dicere, qui nostram dili-
gentiam acriter obiurgant, quod litteralem et my-
sticum sensum in Scriptura distincte inquirimus,
et separatim distinguimus. Cur enim [illegible] qui [illegible]
ter, aut non satis diluerse, ne timeat, dictum est aliquando [illegible]
[illegible]
in re autem, quæ minime pertineat ad fidem. Nam Vincentius [illegible] apud [illegible] l. 7. Cap. 3. et [illegible] dixit antiquam sententiam patrum conspiratio-
[illegible] ad fidem [illegible] non in omnibus divinæ legis quæstiunculis, sed solum in
[illegible] fidei regula nobis [illegible] certo est sequenda, atque
[illegible] in iis præcipue quæstionibus, quibus catholici dogmatis
[illegible] Christi [illegible] fundamenta nituntur.
[illegible] res hæc supra etiam agitata est Capite primo et 3.° et
[illegible] Nunc [illegible] Scripturam [illegible]
[illegible] litteralis historia Christi [illegible]

[illegible]

[illegible] magis quam arma et gladius, dexteritas tua dedu:
ceret te mirabiliter ad mucrones optatissimos propter
veritatem, et mansuetudinem, et iustitiam; sive
cum veritate, et mansuetudine, et iustitia. [illegible]
ut legimus [illegible], nam cum [illegible] prudentię,
et consilij tutiores sunt in re bene gerenda publica
[illegible] mirabilius et pulchrius est per eas obtineri,
quod imperia et arma, et [illegible] non semper nec tam [illegible]
[illegible] nec afferunt [illegible] [illegible] [illegible]
Sequitur etiam versiculus convenit cum [illegible] [illegible] convenienter orationem
[illegible]
[illegible] hęc sunt verba:
6. Sagittę tuę acutę, populi sub te cadent, in cor:
da inimicorum regis.
Nempe:
Veritas, iustitia, et mansuetudo sagittę tuę acuto [illegible]
validissimę, unde populi aut volentes tibi subijci
[illegible], aut [illegible] etiam, et naturaliter [illegible]
[illegible].
Christo [illegible] confirmare videtur eventus, sicut hystoria fide:
nos docet in l. 3. Reg. ~~[illegible] confirmare [illegible]~~:
~~[illegible]~~ Nam cum nemo nesciat, quantum au:
[illegible] praeclaro regi apud externas etiam gentes sapien:
tia conciliet, certe de Salomone scimus propter sapien:
tiam [illegible] illum omnia regna a flumine terrę Phi:
listhijm usque ad terminum [illegible] offerentium sibi
munera, et servientium ei [illegible] vitę eius c. 4.
v. 21. et 31. erat nominatus in ~~[illegible]~~ universis gentibus
per circuitum. [illegible]
[illegible]
[illegible] armorum regis [illegible]
Sagittę tuę pungent, [illegible] [illegible]
[illegible] armis [illegible]: pungent sagittę tuę ~~[illegible]~~.
et penetrabant in corda inimicorum tuorum, [illegible]
corda inimicorum regis.
[illegible] ad quem est sermo ipse rex est, et rex [illegible]
[illegible] pro regno dicitur, [illegible] ponitur, velut cum
[illegible] ad Annibalem [illegible] Cannas [illegible]
[illegible]
[illegible] habet [illegible] regis, [illegible]
[illegible], de quo hactenus fuit sermo [illegible]
[illegible] sagittę tuę
[illegible] populi sub te cadent.
acutę in corde inimicorum regis; populi [illegible] te ca
Audi S. Io. Chrysost. Illud autem: populi [illegible]
dent, in medio interponitur. Eam figuram Grȩci appel:
lant parenthesim, [illegible]
7. Sedes tua Deus in sęculum sęculi: virga [illegible]
[illegible], virga regni tui.
Etiamsi sedes hęc, in sęculum sęculi futura, ęternaque
[illegible] dicitur, eam tamen Salomoni supra dedimus
[illegible] ad Hebr. c. 1.
ad v. 8. [illegible] Paulus hunc v. cum sequenti ad [illegible] mystice, velut antea dixi n.º 16.
v. 7. et 9. [illegible]
[illegible]
[illegible] de Salomone accipere, [illegible]
[illegible] dicitur, Scripturę alia nec infrequentia [illegible]
tur exempla. Nam [illegible] multos homines [illegible]
dixit deos, et non potest scriptura solvi, testante Christo
[illegible] nomen vulgo
Domino apud S. Io. c. 10. 35. [illegible]
multis olim tributum est, quorum [illegible]
[illegible] Hebraice fere aliquid forte, sed et
excelso erat loco sita; significat enim
excelsum et sublimiter erectum, quod liquet ex ps. 35.
[illegible] montes Dei; [illegible] tua abys
sus multa, quod valet quasi diceret: Iustitia tua ex
celsa sicut montes, iudicia tua profunda sicut abyss[illegible]
[illegible] Deum [illegible] Salomonem intel[illegible].

[illegible] 5. et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], atque [illegible]

[illegible] dilexisti [illegible] et odisti iniquitatem propte-
[illegible] unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ
consortibus tuis [illegible]
gamus. Subrogavit deinde poeta duas causas, ob quas re-
gnum Salomonis quippe regis excelsi ac divini omine [illegible]
prosperum, diuturnumque futurum et in seculum seculi.
Una naturalis est, quam hoc ipso atque eodem versiculo
complectitur, nempe tam virga directionis [illegible]
tui. Nimirum quia Salomon consilijs et institutis
[illegible] optimis rem publicam gubernabat. Inquit enim
Scriptum Sap. C. 6. v. 22. diligite sapientiam, ut in æternum
regnetis. Est enimvero regibus sapientia pignus fidissimum
perennitatis. S. Hieronymus Hebræum vertit ad Principia
sceptrum æquitatis sceptrum regni tui. Hexapla Hebræo
[illegible] virga regni tui [illegible]
et æquum, et [illegible] sapientiæ regalis maxime [illegible]
pria est. Unde totius hactenus meditati versiculi [illegible]
dit hic sensus
" Confirmatum [illegible] fundatum est, o excelse rex,
[illegible] tuum in spem æternam, quoniam in con-
[illegible], et in regula sapientiæ extendis ac profers
" sceptrum tuum cum rectitudine, et æquitate
Altera causa, cur [illegible] Poeta Salom[illegible] perennitatem, est fides theologica, et spes innixa divinis
promissis. Iuraverat enim Dominus David veritatem
non frustraturus eam [illegible]
tui ponam super sedem tuam et v. 12. Et filij eorum
usque in seculum, sedebunt super sedem tuam. Simi-
liter etiam Salomoni, quoniam diligeret justitiam et
odisset iniquitatem, Deus demandaverat regnandi
facultatem cum omni ubere felicitatum rerum, quam
testatur sequens
V. 8. dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea
" unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consorti-
" [illegible] tuis
[illegible] est sententia
" [illegible] dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propte-
" [illegible] unxit in regem, [illegible]
" [illegible] et [illegible]ditate anteponens omnibus
" [illegible]
" [illegible]
Salomonem habuisse in corde antiquissimam justitiam, et
[illegible] est omnium, qui ignoret. In
[illegible] 3. v. 9. postula quod
vis, ut dem tibi, illam unice petivit, et impetravit
Deus in hoc versiculo primo loco accipi debet in casu
vocativo auctore S. Hieronymo ad Princ. Ergo signi-
ficat Salomonem, veluti ante diximus ad superiorem
versiculum. Quæ vox secundo loco hic iterata significat
Deum Altissimum eumque unum supremum Domina-
torem omnium. Recte dicitur Deus tuus hoc est Deus tu-
nempe Deus Salomonis; idem enim est Deus Dominum
[illegible] et amantur [illegible]
[illegible] omnium [illegible] At
excitatur [illegible] quandonam Deus unxerit Salomonem? Primo re-
quaeritur, quandonam Deus unxerit Salomonem? Primo [illegible]
[illegible] unxerunt eum [illegible] sacerdos, et Nath-
propheta [illegible] regem in Gihon [illegible]
[illegible] et
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est Samuel in conventu [illegible]
[illegible] ait: ecce unxit te Dominus [illegible]
[illegible]
[illegible] Salomoni per [illegible]

Salomoni: ecce [illegible] secundum [illegible], et [illegible] tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec [illegible] te surrecturus sit in regibus cunctis [illegible] [illegible]. 3. Reg. C. 3. Consortes intelli[illegible] [illegible] reges [illegible] tuos [illegible] comparatur [illegible] majores cum divitias, tum gloriam, tum sapientiam. S. Hieronymus vertit ex Hebræo: præ participibus tuis. Participes [illegible] et regis mihi videntur subjecti [illegible]. Hæc [illegible] versio inducit fere hunc sensum: unxit te Deus [illegible] in [illegible] excelsum regem et [illegible] in [illegible], non ut esses Deus, neque in excelsum regem et princi[illegible] super universum hunc populum [illegible]. At consortes si [illegible] nihil per hos [illegible] intelligere [illegible] æmulatores Salomonis in ambitione regni, [illegible] olim Absalon fuerat, novissime vero Adonias. Unde nihil est reliquum, quod ad hujus loci litteralem intelligentiam desideretur.

Ingueris [illegible] commendat [illegible] Salomon [illegible] ad ornatum mundi regalis, quem induit in solemnitate [illegible] [illegible] celebrat, nuptiarum

V. 9. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis a [illegible] "bus eburneis: ex quibus [illegible] [illegible] te filiæ regum in "honore [illegible]

Myrrha [illegible], et [illegible], quæ sint, [illegible] eburneas intelligo ipsa vasa in quibus myrrha etc. [illegible] et [illegible] a filiabus regum donabantur Salomoni. Proinde inquit S. Hieron. ad Princ. n. 14 pro eo quod nos transtulimus domibus eburneis quia in Græco scriptum est ἀπὸ βαρέων ἐλεφαντίνων quidam Latinorum [illegible] a gravibus interpretati sunt. In horum sententia, quos loquitur S. Hieronymus, domus eburneæ dicuntur quasi metonymice continens pro re contenta pondera unguentorum donata in vasis eburneis Salomoni. Filiæ regum, quæ sint, supra dictum est, num. 18. Honora [illegible] vox [illegible] [illegible] significat. Sic Prov. C. 3. v. 9. Honora Dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum [illegible] ei. Explicatis ita vocibus singulis [illegible] [illegible] totius textus hic sensus:

"Myrrham, et guttam, et casiam redolent vestimenta tua, his odoribus affecta ex vasis eburneis "electissimis, quæ ad delectationem ac [illegible] "[illegible] obtulerant tibi urbes, ac legationes [illegible] "[illegible] [illegible] regum, cum munerarentur te.

V. 10. Astitit Regina a dextris tuis in [illegible] "circumdata [illegible]

Audi hoc loco S. Hieronymum. Quod sequitur, [illegible] [illegible] varietate excepta editione vulgata nullus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Hebræo, stetit conjux in dextera tua in diademate aureo. Aquila, Quinta et sexta editio in tinctura vel in auro [illegible] [illegible] genus est auri, vel a loco Indiæ [illegible] a colore nomine indito. Collegi [illegible] horum magistrorum [illegible] [illegible] hæc fere interpretati:

"Adducta est, ut stet in dextera tua [illegible] tibi [illegible] "per te [illegible] signata [illegible] sit in majestate regina, induta [illegible] aureis vestibus, cincta diademate aureo, "decorata [illegible] vario mundo, qui [illegible] "decet dignitatem.

Non videtur mihi tam levis conjectura [illegible] [illegible] subsequar, ut contemnendam putem, atque [illegible] [illegible]. Licenter proponam illam, cæterum [illegible] meliorum judicio perpendendam. Certe [illegible] ornamenta et vestitum universum cum Salomonis, [illegible]

[illegible] [illegible] templo Dentium [illegible] idem S. Hieronymus. Templa Dentium vocat auctor vasa e dente elephantino egregie elaborata, quæ propter [illegible] elegantiam et ornatum templa dici metaphorice potuerunt. Solebant enim Hebræi res pulcherrimas, et [illegible] amplificando extollere [illegible] translatione a similitudine templi, quam loquendi [illegible] [illegible] Ps. 143. v. [illegible] ostendit filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi. A domibus, et a templo ad vasa propter [illegible] eorum, vel propter pulchritudinem et artem [illegible] [illegible] ducebant Hebræi metaphoras, [illegible] etiam [illegible] turribus propter rectitudinem, et altitudinem. Turres eburneæ Cant. C. 7. v. 4. ubi dicitur: collum tuum sicut turris eburnea non dicuntur propter [illegible] pergrande, quales [illegible] [illegible] commentatur [illegible] [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] propter [illegible] non [illegible] [illegible], et candidi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ordina poscia per tempo [illegible]
Un' immagine salda di diamante

Sicut metaphora et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]. templum quidquid erat ad quod talia per similitudinem [illegible] transferri propter [illegible], et rectitudinem [illegible] [illegible]

uxoris ejus poeta sacer describeret, nec aliquid
uanum, atque non necessarium orationi institutę
apponit, neque ratione carens, neque debiliter, et
minus congrue explicatum. nihil enim bonum affir:
mare ausim sine metu blasphemię. Si porro eum
uestimenta Salomonis narraret, pretium illis, deli:
ciasque adiunxit ex odoribus, quibus filię Regum
Salomonem munerare sunt. Nam gloriosum est
regi uestiri donatis. Id enim esse ostendit magnam
regis auctoritatem apud finitimos, qui dona ferunt.
Cur autem cum sponsę uestimenta admiratur, au:
reas dicit, uariasque, diadema adiungit, nihil pręt:
terea, idque habet satis? Quę enim regina ex
omnibus est, quę talia non habeat? Porro quod
commune multis, quod uulgare est, id laudem
uix facit, mirum haud profecto est. Nonne ui:
detur poeta hoc loco id mirari, quod in subiecta
persona sit superuacaneum? Utrum exanguis et
uana hęc oratio? Absit. Indicat hic locus pul:
cherrime, quę sponsa sit. Est ea Sulamitis cele:
brata in Canticis Canticorum. Agris assueta Vir:
go, et humiliori uitę, in miraculum euadebat,
cum ea tantum recens acquireret, quę reginis
reliquis sunt uulgaria. Iure igitur sacer poeta
admirando, et amplificando celebrat, quod cęterum
sit passim in reginis uulgare. Fit enim pręclarum,
si persona, quę sit, de qua dicitur consideretur.
Itaque coniectura hinc est, esse hujus psalmi sponsam
eandem quam supra C. 5. dixi in Cantico Cantico:
rum laudari.
Hujus rei amplior etiam graviorque effulget coniectum sequentibus
V. 11. „~~Adstitit regina~~ Audi filia, et vide, et inclina aurem
„tuam: et obliviscere ~~domum tuam~~ populum tuum, et
„domum patris tui,
V. 12. „Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est
„Dominus deus tuus, et adorabunt eum.
V. 13. „Et filię Tyri in muneribus, uultum tuum deprecabun:
„tur omnes divites plebis.
~~Sensus~~ Sensus enim subest his uersiculis quasi dicatur:
„Moneo te, tamquam filiam pater, attende, et manda
„menti consilium meum; humiliter nata cum sis, mo:
„res, et sensus populares obliuisci ac ponere te decet,
„quos indidit tibi domus patris tui.
„Posthac enim expectabit Rex, ut cum ista pulchritudi:
„ne coniunctam etiam uideat morum celsitudinem,
„quę decet te; quoniam ipse rex cui subjiceris, am:
„plissimus, et excelsus est; uir quidem, quem uidebis
„a populis adorari.
„Et propter illum ad te etiam uidebis conuenientes filias
„Tyri adoratum cum muneribus; tu etiam summe ani:
„mum tantę formę parem, assuescas uocari pulc:
„cis precibus diuitum populorum.
~~Ut Nimirum~~ decuit in hisce nuptijs talem orationem habe:
ri ad sponsam, quia ex humili atque agresti casa hbi:
nata a parentis ad regiam traducebatur. V. 12. pro
et adorabunt eum S. Hieronymus uertit Hebraicum: et
adora eum. Exaspla recentiorum Hebręum uertunt: et incurva te ei
Esse sensus potest: ergo illi obsequere studiosissime.
V. 14. „Omnis gloria ejus filię regis ab intus in fimbri:
„aureis circumamicta uarietatibus.

Scriptore diuino esse potest, cui Spiritus Sanctus assistit,
non modo habita ratione ad mysteria, quę subsunt lit:
terę, sed etiam quantum pertinet ad ipsum decorum hys:
toricum et litterale, qui aliter dici mihi posse uidetur
naturalis stylus, uelut docet Canus l. 7. c. 3. qui postd.
Augustinum hanc felicitatem grauissime ac uerissime uo:
cat diuinis scriptoribus ut errare non potuerint usque ad
ultimum potum.

...risit
...and lit.
...um hyp.
...uedelig
...ford.
...hime um
...gue ad

Syntaxis

in libros universos

Divinarum Scripturarum

labore et studio

P. N. C.

concinnata.

Quest'opera si è corretta, e rilavorata interamente nel <u>nuovo metodo ecc.</u> Perlochè questo volume è interamente uno scarto.